ANALECTA
IVRIS
AD
NOVISS. LL.
RECOPILATIONIS.
PARS PRIMA.

ANALECTA IVRIS
SIVE AD
HISPANAS LEGES
IN ILLARVM NOVISSIMA
COMPILATIONE NOVISSIME
AVCTAS;

E T
PHILIPPI IV. HH. R.
POTENTISSIMI SACRO IVSSV,

NECNON

DOCTISSIM. SENATOR. D. IOSEPHI GONZALEZ,
Et D.D. Ferdinand. Pizarro i Orellana cura, studio, & obsequio
in Vnum Collectas;

Collectanea, & Commenta:

Opus acri Sedulitate, nimiaque diligentia nunc primò Digestum, Iurisperitis utile, Theologis non aspernabile, Philologis & bonarum Artium fautoribus Iucundum, Pragmaticis Hispaniæ Nostræ Causidicis omnino necessarium, & omnibus proficuum:

AVCTORE L. D. PETRO GONZALEZ DE SALZEDO I. C. H.
& in Hispana Curia Disceptationum Forensium Publico Patrono.

PARS PRIMA.

CVM PRIVILEGIO

MANTVÆ CARPENTANÆ: Ex Officina DIDACI DIAZ DE LA CARRERA.
ANNO M. DC. XL. III.
Expensis Petri Coelli Bibliopolæ.

ILLVSTRISS. ET DOCTISS. DOMINIS

HISPANIÆ NOMOTHETIS ELECTISSIMIS

D. D. IOSEPHO GONZALEZ D. IACOBI EQVITI Purpurato, in Supremo Castellæ, & Inquisitionis Almo Senatu & in Arcano Summo Cameræ Cõsilio Meritíssimo

SENATORI;

ET D. D. FERDINANDO PIZARRO ET ORELLANA in eodem Supremo Castellæ Consessu Togato Dignissimo, Militiæ Calatravensis Equiti, Præceptoriæ de Vetera Præceptori Clariss. Oppidi de la Cumbre

TOPARCHAE.

D. PETRVS GONZALEZ DE SALZEDO I. C. H.

Animo Lubenti, Supplici, & Humili

D. D. O. C.

NVLLA Verior (AMPLISSIMI SENATORES) Casiodori sententia dicentis, quòd si Principes omnibus honores conferunt; à suis Senatoribus Ipsi recipiũt; nam cum eorum literis, virtute, & vigilantia, regimẽ Imperij, tutelaque gloriosa consequatur, atque in beatitudinẽ illius, Regisque plausum vbique resonet, a suis ideò Consiliarijs honores eum accipere Casiodór. eleganter infert. Hinc Patres Principis illi dicti: hinc membra corporis illius: hinc radij Solis Regij: hinc illorũ Nomina regio inscripta diademate: vt cuncti scirent quo regeretur cõsilio. Hæc est ratiõ ex qua summa esse debet cura Principis in eligendo magistratu etiam brevi ad regimen cæterarum rerum, vt rectum illud sit, vt perfecta opportet providentia; quare non in eligendo viro literato ad universale

Regni bonum ipsa adhibēda? Decet ergo ad summam rerum eligere doctissimos, quibus summa committatur potestas, vt nullo defectu impediēte meritorum, provisa Reipublicæ vtilitas explicetur. Quid ad ferenda legalia præcepta? Quid ad rogandas leges? Nec sufficit priuata delectio ad electionem illius, cuius cura, doctrina, studio, perpetua commēdatur Reipublicę gubernatio, iustitiæque executio.

Verum & gloriosum Diadema est Principis, quod legibus contextū, cādida mansuetudine amoris in subditos, purpureaque executione iustitiæ Regnum cingit; Vbi Nomina Magistratuum inscripta sint omnino oportet. Iustè in hoc Cōpilation. Nouissim. Opere nomina Inscripta Senatorum, quorum cura nunc recopilatæ, reductæque sunt Hispanæ nostræ leges, & precipuè adiectū; *Embiamos orden al Presidente, y à los del nuestro Consejo para que pudiessen hazer Imprimir la Recopilacion de las dichas Leyes, con todas las publicadas hasta el año de seiscientos y quarenta.* Nām ad ferendas leges sic eligendus Magistratus, vt de illius electione, virtute, ac doctrina dubitare sacrilegum sit.

Inter omnes Antiquos Legislatores, ciuitatibus leges olim ferentes, sine simulato diuini Numinis afflatu eam in se Prouinciā suscepisse Neminem inueniemus; quia cum solutis viueretur moribus; duraque lata pręcepta viderētur, necesse fuit illorum tædiū metu Religionis evincere. Sic credidit Licurgus, vt suarum legum Authorem Apolinem Delphicum finxerit, & eas inde ex præcepto Numinis detulerit. Verius enim in nostro casu, vt ex dictis verbis, *Di orden al Presidente, &c.* patet à vero Numine latas nostras leges. Nam verè diuina præcepta illa dicenda, quæ à Principe proveniūt, atque in suos dirigūtur Magistratus, vt rectæ Reipublicæ gubernationi prospiciatur. Id vtile iudicans Numa Pompilius ad rogandas Romanas leges ab Ægeria Dea se doctū & institutū simulauit. Minos Rempublicam Cretēsem ordinaturus in specus præaltum vetusta Religione consecratum solitus erat secedere, vt crederetur illic à Patre Ioue doceri, quæ populo vtilia erant. Non aliter Zaleucus Locrensium Legislator Mineruam iactavit suā præceptricem: cuius item Numine suas leges commendauit Solon.

Sed cum plura fuissent negotia quā leges, necesse fuit in omni

Re-

Republica, ad negotiorum expeditionem leges rogare; quæ rogatio, ad certos, particularesque pertineret Magistratus. Horum cura erat, antequam eas essent laturi, peritos consulere, domique illorum scita scribere, nequid contra bonum publicum, antiquasque leges, quidve inane, iniustũve ferretur. Idque legale scitũ ex postfacto Magistratus referebat ad Senatum, & si ei placebat, denuo promulgabatur; per trinasque nundinas, aut dies viginti septem publicè prostabat, vt hac exactissima trutinatione quidditas, & bonitas illius cognosci ab omnibus posset. Quò circa variã ferendarum legum fuit consuetudo: De quo sermo nobis non erit; Sed tãtum adnotare apud Romanos (reiecta Regia potestate, legibusque Regijs) subsecutas fuisse aliàs in Plebiscita, Senatus Cõsulta, Prætorum Edicta diuisas.

Hæ enim, cum sine ordine leges latę fuissent, vt ad ordinem reducerentur necessariò visum, à Sextoque Papirio in vnum redactę. Iusque compositum, quod Papirium dictum fuit.

Erat enim hic Sextus Papirius ex Principalibus Viris Romanæ Reipublicæ. Nam decet vt virtute & nobilitate, tam naturali, quã quæsita, luceat eligendus ad opus tam verè necessarium, vtileque Reipublicæ. Demonstravit id etiam noster Supremus Senatus, ibi; *Se acordò en el, que los Licenciados Ioseph Gonçalez Caballero de la Orden de Santiago del mi Consejo y Camara, y del de la Santa y General Inquisicion; Y D. Fernando Pizarro Caballero de la Orden de Calatraua, y Comendador de Vetera del dicho mi Consejo* (rectè enim hinc Inscripta Senatorũ nomina. Nam; vt dixit D. Nacianc. Ne nomina quidem ipsa prætereunda sunt, quæ ad virtutem exorcentur) *Iuntassen las dichas Leyes y Pregmaticas, y las reduxessen à sus Titulos, y hiziessen Imprimir la dicha Recopilacion, lo qual se ha executado assi por los susodichos.*

Quorum nobilitatem, litteras, virtutesque referre quis poterit? Integra volumina ad id non sufficiunt. Nam D. D. Ioseph Gonçalez; ex Antiquo origine *Domus de Valdosera* originem sumit; à tempore Regis Ramirij clara (sic denotant Tot Nobilitatis Stemmata, Tot Inquisicionis Ministeria, in eo fulgentia, & ab eo possessa) Quo iustè conueniunt, quæ cecinit Iuuen.

Clarus genere, atque opibus vir.

Nam tanta est in eo naturalis Originis, & virtutis acquæsitę gloria, indefeso labore, quo Regijs est functus per tot annos Ministerijs, vt dicere cum Ouidio posim.

Vnde prius cæpti surgat mihi Carminis ordo,
Quos ve tanam Titulos, dubius feror.

Sed nec silendum, nec posse, Antiquam Heroicamque progeniē Domini D. Fernand. Pizarr. à Gothorum Tempore deriuatam. Quem huius familię latēt egregia facinora, dum Tempore Regū Castellanorum ciuitatem Toletanam suis Regibus subiugarunt? Cui non vtique nota quæ in Peruano Regno comparando fidem præoculis habentes? Cui quæ Marchio D. Francisc. Pizarro, Ferdinandus Pizarro, per tot Maria, totque Incognitas Prouincias, inuenerunt, ac debellarunt: Quorum facta ac generationem referens, dicere posit cum Homero.

At ego generationem magni Iouis glorior esse.

Sed quod Magis est cum Ouidio quimus exclamare.

O qui nominibus cum sis generosus Auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

His autem attenta deliberatione fuit commissa huius operis Cōpositio, Recopilatio, ac Collectio. Nā dignū erat opus tantis viribus, Dignique viri tanto opere. Cū post longam negotiorum experientiam, postque peractam, si dicere possumus, in iurisprudētia militiam, post tot negotiorum expeditionem in Valisoletana, & Granatensi Chancellaria, Supremoque, ac Ordinis Senatu, debitum, & ipsis, & legibus, & communi bono erat, vt tanto omini ad sui vtile omnes gauderent. Et leges tales cōditores habētes: Et bonum commune tales rogatores: Et ipsi digna suarū literatum, ac laborum premia.

Sic post ingentes captiuitates, calamitates, ac labores, vt Deuteronomium, seu legis Mosaicæ præcepta, quæ oblita aut amissa erant, recolleret, ac reduceret, fuit electus Neemias. Apud Romanos Apius Claudius legum formulas in Penetralibus Pontificum reconditas cōiunxit; quas Cneus Flavius Scriba illius evulgabit, qui liber Ius Flauianum dictus fuit. Augescente Republica Sextus Ælius alias actiones composuit librumque populo dedit, qui ius Ælianum dictus est.

Sal-

Saluius Iulianus, ad nonaginta centum libros reducens omnes, vsque ad sua tempora latas, Quintam legum Compilationem edixit, quæ edictum perpetuum nuncupata fuit. Secuti sunt Imperatores Valerius, & Galienus, quorũ leges coniunxit Gregorius I. C. à quo Gregorianus Codex dictus. Et à Hermogeniano, dictus HermogenianusCodex. Et Iustinianus, à Iustiniano Enucleatus. Qui tam eximiam in eo curam impendidit, vt Doctissimos atque Illustrissimos viros sui temporis elegerit ad illud opus verè magnum, quo ad quinquaginta Digestorum libros omnium legũ Romanarum molem reduxit, vt ipseIustinianus attestatur hisce: *Ideòque ad hoc Maximum, & ad ipsius Republicæ sustentationem respiciens opus eficiendum, Elegimus tanto fastigio laborum, tantaque solicitudini sufficientes Joannem Virum Excellentissimum Exquæstorẽ nostri Palatij Consularem, atque Patritium, Leontium Virum Sublimissimum Magistrum militum, ex Præfecto Pratorio, Consularem atque Patritium. Phocam Virum Eminentissimum Magistrum militum, Consularem atque Patritium: Basilidẽ Virum Excellentissimum ex Præfecto Pratorio Orientis, atque Patritiũ. Thomam Virum Gloriosissimum Quæstorem sacri nostri Palatij, & ex Consule, Tribonianum Virum Magnificum Magisteria dignitate, inter agentes decoratum: Constantinum, Theophilum, Dioscorum, & Præsentium.*

Omnique ætate ad id Magni Doctissimique Viri selecti fuere, sicuti post Iustinianum Leo Philosophus Imperatorum Constitutiones à Iustiniano vsque sua tempora latas in lucem edidit. Quibus editas ab Heraclio, Alexandro, Constantino Porphyrogeneta, Michaele, Ioann. Leonclauius addidit. Abbas Anteguisus, Benedictus Leuita, & Pytheus, Caroli Magni leges in vnum reduxerunt. Theodoricus etiam Recopilationem legum incepit suarum, quam prosecutus Dagobertus, Magno Studio, Sũmaque diligentia Claudi Chaldis finem imposuerunt Clotarius, & Dagobertus.

Feudorum leges Tempore Friderici Primi Compilarunt Obertus de Oto, & Gerardus Niger, Senatores Senatus Milanensis.

Nec sileam Gothorum leges eo in volumine nuncupato, *Fuero Iuzgo*, iussu Regis Sysenandi, ad methodum redactas, & à Sexaginta quatuor Episcopis in Cõcilio Tolet. 4. postea probatas. Queis

Com-

Compilatio legum *del Fuero*, succeſsit.

Nec omitendus Azon, cuius cura, ac ſtudio magnũ illud Opus Partitarum ex iuris ciuilis Romanorum reſpõſis, ac Codicis penetralibus appoſitè deſumptum, enucleatum, ac confectum Magni Regis Ferdinandi III. laudabili iuſſu inceptum, Et R. Alfonſi X. Tempore conſummatum. Secuta fuit Compilatio legum Styli: ac Ordinamenti. Tandem Regis Philipi II. (cognomento *Prudens*) prudentiſsimo Decreto noſtrarum Hiſpanarum legum Compilatio Noua, ſtudio (vt in illius exordio patet) *De los ſeñores Licenciados Eſcudero, y Atieza*, rectèque digeſta. Vltimòque, D.D. Franciſci de Cõtreras Ordinis Diui Iacobi (qui poſtea Supremi Cõſilij Caſtellæ ſummus Præfectus, & Præceptor) eximia diligentia poſtmodum aucta, & addita.

Quibus opportunè memoratis edoctus exemplis Catholiciſsimus Monarcha noſter Hoc Opus verè magnum Illuſtriſsimis, & Doctiſsimis Viris è Supremi Senatus Supremo Senatorio Ordine *D. Ioſeph Gonçalez, & D. D. Ferdinando Pizarro* conſultò commiſsit; vt ſæculo noſtro, quod antea tanto tempore, & deſideratum, & inceptum, & auctum, ſed nondum decenti pulchritudine decoratum; Hi tanti Senatores Hiſpaniæ communi bono glorioſè conſummarent.

Vobis igitur (ampliſsimi litterati Heroes) hæc meritò mandata Prouincia, qui litteris, integritate, conſilio, doctrina, & loco meritò nimium excellitis. Vt ſeruentur Hiſpanæ Sãctiones, à vobis (mei Supremi Tutelares) illæ nouiſsimè nunc omnes in vnũ digeſtæ. Hæc illuſtriſsima cura (Patres cõſcripti) vobis ideò fuit cõmiſſa: Nam ingentis huius laboris vnicus iſtè, *vt legibus aequè parendo, pacatè, nec iniquè viuamus*, anxiè finis avetur. Si ergo tanta vobis commendata, iuſtiſsimè Veſtrũ Nomen in limine operis inſcribitur, qui ſatis omnibus hoc inſigni monumẽto feciſtis. Pergite, Pergite, bono fauete publico; Et meis præſentaneis affanijs, etiam fauete. Curas meas ſub veſtro recipite Patrocinio. Satis erit mihi glorioſum meis laboribus hodiernis veſtram experiri fauẽtiam; dum nõ mihi & Muſis, ſed omnibus Cano. Vobis præcipuè; quod tantum pro præmio deſideraui diu. Non leviter, in hoc elaborando levidẽſi munuſculo ſudauimus, alſimus. Sed (liceat cum

Ca-

Casiodoro dicere) Humile de nobis verecũdè promitimus; Mediocre non improbè pollicemur; Summum verò quod propter nobilitatem sui est in edito constitutum, nos atigisse non credimus. At si vos fauetis, cum Horatio modulabor, etsi Codris ilia rumpantur invidia.

Me doctarum hederæ præmia frontium
Dijs miscent superis, me gelidum nemus
Nympharumque leues cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibias
Æuterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton,
Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam vertice sidera.

Valetè, & ęternùm Vivitè. Ex priuato nostro Musæo Pridiè Kalend. Octobr. anno 1643.

Vobis ex animo semper addictus.

ILLVSTRISS. ET DOCTISS. SS.

Licentiat. D. Petrus
Gonçalez de Salcedo.

L. D. PETRI DE LA ESCALERA I. C. H. CVRIÆ Metatorum in Regio Conventu Fisci Patroni, & in pervetusto Nobili Collegio Montaniorum de Espinosa Consodalis in Regia Potentissimi H. H. R. Philipi IV. ab Obsequijs;

AD ANALECTA IVRIS Canonica Censio.

EX præscripto S.C.S. Imperio solito *Analecta Iuris, sive ad Hispan. Cast. LL. in earum recenti Cópilatione novissimè auctas; Auctore L.D. Petro Gonzal. de Salcedo I.C.H. Collectanea & Commenta* non perfunctoria, nec ex temporaria, sed matura, ingique lectione; Censorium vt indictum mihi munus hac adhibita debita diligentia præstãter obirem; accuratissimè vidi, singulaque Collectanea penitius inquirens, hilaro frõte relegi cuncta. Nam Auctor His Analectis sui prænominis SALCEDO pulchrè reserat Arcana; sic enim Hispanè nuncupari meritò Suspicor, quasi SAL--CEDO; quodque Sal dapibus, hoc Analecta sua legibus Castellæ Nostris hodie præstãt. Commẽta præsentanea, potius earum esse prædicto Sale rectè disposita condimenta, Regales vt Ille lautitias publico Iuris in eleganti Symposio (Mensa Solis eo rediviva) largiretur omnibus, æquè iudico. Convivium id non temerè, sed consultò vocatum; varijs etenim, exquisitis, & vndique magno laboris impendio conquisitis epulis instruitur Hæc Mensa, quò Conviva quisque, qui bono suo Triclinium hoc esui salutaverit, lubentiùs discumbat (Nam, 1 *vt vino interdum, interdum aqua vti delectat, ita varij tenoris Stylus*; quo solemus *Satietatis* 2 *periculum effugere*) dapsiliùs epuletur. Non est gustus idem omnibus, sed suum palatum cuique. Sic ille cibus huic stomacho gratus, alteri nauseam parit, eadem esca alium excitat, & alterum sopit; nec ideò Convivio culpa tribuenda. Nam *in ratione* 3 *Conviviorum, quamvis à plerisque cibis singuli temperemus, totam tamen cœnam laudare Omnes solemus: nec ea, quæ Stomachus noster recusat, adimunt gratiam illis, quibus capitur*. Ergo si Collectaneis hisce, seu refertissimo Iuris penuario, famelicis litterarum obsonatoribus escam optimam Auctor instruit, ei, vt eà fruantur Omnes, non solùm quam ad id expostulat condonanda facultas, verùm & grates referendi; nimis enim opportuno tempore nobis egenis eo recenti Convivio legitimas primus offert suppetias. *Ita Censeo*: nec Musca, nec Canis hodie contrà; nam agitur de Convivio, vbi vel parasitis & vmbris etiam adest locus. Ex Musæo nostro, VII. Kal. Septembr. ann. 1643.

1 Barclai. *in Paranes. ad Sectar. lib. 1. c. 11.*

2 Plin. *Epistol. libr.* 8. *Epist.* 21.

3 Idem *lib.* 2. *Epist.* 5.

Licentiat. D. Petrus de la Escalera Guebara.

LE-

LECTORI S.

Quam iterùm (Amantissime Lector) exantlatione publica litteraria civili lubentiam experimur. Affanias DE LEGE POLITICA Nostras anno proximo præterito publicæ lucis vsuræ mandatas hilari suscepisti vultu: Nunc *Analecta Juris Hæc ad LL. Patrias* ex temporariè digesta simili fronte benevolus excipe, sinuque tuo fove candidus. Vt tibi Vigilias Alias Legales, quas in dies edere paro, queam ardentius offerre, Te Mei Favitorem hodie desidero. Votis annuas eâ solitâ faventiâ deprecor, quâ gratiora quæque tibi visa iucundè respicis, faustè tueris, eruditè protegis; vt à meo limine, tuo Numine territi furiales Aristarchi, rodentes Archiloci, qui torvo lumine curas alienas intuentes, incuriâ vel invidiâ temerè cuncta vilipendunt, Orco devoti prorsus exterminentur. Eo namque tutelæ tuæ salutaris amuleto, velut Palladis Ægide, pestilentes illorum oculos æternùm claudere, ne fascinent amplius, omine secundo consequi nunc aveo, & tibi rectam valetudinem, divitias, & bonam mentem: Dij faxint. Ex Musæo privato nostro, prid. Kalend. Octob. anno 1643.

In ære tuo semper.

Licentiat. D. Petrus
Gonçalez de Salcedo.

Suma del Priuilegio y demàs licencias.

ESte Libro tiene todas las Aprobaciones y demas diligencias ordinarias que se mandan hazer por los Señores del Consejo. Y su Autor tiene Priuilegio por diez años, despachado en Zaragoça en siete de Setiembre de 1643.

TASSA.

TAsose cada pliego deste Libro por los Señores del Consejo a cinco marauedis, como consta de su original à que me refiero: Dada en 19. de Setiembre de 1643. ante Don Diegò de Cañizares y Arteaga Escriuano de Camara.

Menda sic corrige.

FOl.6 col.2.lin.48.cui,qué, fol 7 col.1.lin.11.magnæ,magnas,& lin.15. blasphemiæ,blasphemias,& col.2.lin.19.nondum,necdum,fol.262.col.2.lin.2.ad similis,adsimile,& col.1.lin.15.subrogati,subrogatum.Fol.296.col.2.lin. 9. patet,pater.Fol.247.col.1.lin.24.Bythinia,Bythiniæ.

Liber hic nomine inscriptus *Commentaria ad Leges Recopilationis*, respondet suo exemplari.Dat.Matriti die 28.Septemb.anno 1643.

Doct. D. Franciscus Murcia de la Llana.

INDEX
LEGVM IN HOC
OPERE CONTENTARVM.

COMMENTARIA
AD LL. RECOPILATIONIS,
NOVITER RECOLECTAS
IVSSV
MAGNI PHILIPPI IIII.
ANNO M.DC.XLI.

Ley 10. tit. 1. lib. 1. Recopilat.]

ENTRE los pecados y delitos que mas ofenden à Dios nuestro Señor, es jurar su santo nombre en vano, y con mẽtira: y no solo castiga Dios este pecado en la otra vida, sino tambien en esta, llenãdose los que desta manera le ofenden de muchos trabajos, y pecados. Y porque siendo nuestra primera obligacion hazer guardar, cumplir, y executar la santa Ley y Mandamientos de Dios en todos nuestros Reinos, segun que hasta aora lo hemos hecho y executado; teniẽdo noticia del abuso que ay en los juramentos, y deseando desterrar de mis Reinos este tan vil y abominable pecado: Mãdamos, que ninguna persona de qualquier estado y calidad que sea jure el nombre de Dios en vano en ninguna ocasion, ni para ningun efecto. Y que aquel se diga y tenga por juramẽto en vano que se hiziere sin necessidad, declarando, como declaramos, que solo quedan permitidos los juramentos que se hazen en juizio, ò para valor de algun contrato, ò otra disposicion, y todos los demàs, absoluta y generalmente los prohibimos: Y qualquiera persona que lo contrario hiziere, por la primera vez incurra en pena de diez dias de carcel, y veinte mil marauedis, y por la segunda treinta de carcel y quarenta mil marauedis, y por la tercera, demàs de la dicha pena, quatro años de destierro de la ciudad, villa, ò lugar donde viuiere, y cinco leguas: y la dicha pena de destierro se pueda conmutar en seruicio de presidio por el mismo tiempo, ò de galeras, segun la

calidad de la persona, y circunstancias del caso. Y quando el Reo no tuuiere bienes para pagar la pena pecuniaria, que aplicamos por tercias partes, Camara, Iuez, y Denunciador, se comute en otra pena correspondiente al delito, y no se pueda moderar, ni hazer remission de ninguna de las dichas penas.

Y porque respeto de algunas personas no se podrian proporcionar todas las dichas penas, dexamos reseruado a las nuestras justicias el poder imponer otras, con que no sean menores de las expressadas, y con que antes de la execucion den cuenta en esta Corte a la Sala de los Alcaldes, y en las demàs ciudades, villas y lugares destos Reinos, à las Chancillerias, Audiencias, y Sala de Alcaldes dellas, para que con su noticia y aprouacion se puedan executar: y que en todos los dichos casos se pueda proceder de oficio, y se haga cargo en las residencias a los Corregidores, y demàs justicias de la omission que tuuieren en la execucion desta ley, y por este cargo se les imponga culpa graue, y la pena que le corresponde, y desto se añada clausula en los titulos de Corregidores que de aqui adelante se despacharen.

Y porque tenemos resolucion, y deliberada voluntad de desterrar destos nuestros Reinos este abominable pecado: Ordenamos y mandamos, que en los Consejos de la Inquisicion, y Ordenes, Colegios y demâs comunidades de Estatutos, a la pregunta de costumbres, se añada la nota deste vicio, y se pregunte a los testigos: y hallandose notado el pretendiente, es nuestra voluntad que no consiga, ni se le dè Abito, ni otro honor, declarandose que le pierde por este defecto, para que en lo demàs no se haga perjuizio a la familia. Y la misma aueriguacion se haga quando huuiere de ser admitido algun criado para nuestra Real Casa, para que en ella de ninguna manera sea recibido el que estouiere notado, y infamado en este vicio.

Y porque los Ministros, y los que han de gouernar, assi en lo Politico como en lo Militar, han de ser los primeros q̃ han de dar exemplo en todo y a todos: y en ellos, ò qualquiera dellos seria este pecado mas escandaloso, y mas ofensiuo, y digno de mayor castigo: Ordeno y mando, que en los Consejos de Estado, y en el de la Camara y Guerra, y en los demàs por donde se consultan cargos y oficios, no se me pueda proponer, ni consultar para ningun Oficio Politico, ni Militar, persona que estè notada deste pecado, porque mi animo no es hazer merced, ni seruirme en ninguna ocupacion de aquellos que faltaren, ò contrauinieren a este mandamiento. Y expressamente declaro, que junto con perder mi gracia, incurran en mi indignacion.

Y para que tan vil, y abominable delito sea como conuiene castigado, quiero que ninguno que fuere acusado, ò processado por razon del, de Oficio, ò por querella, llegando el juramento à tener calidad, no goze de ningun priuilegio, quanto al fuero y jurisdicion, ni por razon de dezir que es

de

de las Ordenes Militares, Ministro, Titulado, o Familiar del Santo Oficio, ò hombre de Armas, aunque sean de mi guarda, ni por otra qualquier razon, por especial y particular que sea: porque en quanto a lo susodicho, mi voluntad es, que todos queden sujetos a la jurisdicion ordinaria, para que por ella y su mano sean castigados, sin que puedan declinar juridiciō, ni formar competencia, ni admitirse quanto a este delito, y pena que por él se ha de imponer. Y rogamos, y encargamos a los Arçobispos, Obispos y Prelados de las Religiones den cuenta, y auisen a los del nuestro Consejo en todos los casos, y de las personas que contrauinieren a esta ley, y fueren notadas, ò dieren escandalo con este pecado, para que visto por los del nuestro Consejo se executen las penas susodichas, y las demàs que pareciere, assegurando, como asseguramos a los dichos Arçobispos, y Prelados, que se les guardarà el secreto.

Y assi mismo mandamos a los Curas, y demàs personas Eclesiasticas, que con el mismo secreto den cuenta a las justicias de cada ciudad, villa, ò lugar de todo lo que huuiere digno de remedio y castigo, y sino lo castigaren la den a los del mi Consejo, y qualquiera dellos, para que con el rigor que conuiene se proceda contra los vnos, y contra los otros.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti definitio.*
2 *Iuramentū, an necessariū sit, & quare?*
3 *Iuramenti Sacramentum ad Religionem pertinet.*
4 *Iuramenti obligatio, & inuiolabilitas summa est.*
5 *Iuramentum duplicem continet obligationem, vnam Deo factam, homini alteram.*
6 *Iuramenti Religio summa fuit apud omnes nationes, diuersèque exequebatur.*
7 *Principis prima obligatio est Religionis cura.*
8 *Iurandi consuetudo ad periurium deducit iurantes, & ex ea magna exoriuntur blasphemiæ, & crimina multa.*
9 *Iurans frequenter est in morali actu proximo peccandi.*
10 *Iurare, an peccatum mortale sit?*
11 *Iurandi frequentia damnosa est, ac punibilis.*
12 *Iurandum non est per iocum, nec frequenter, quamuis per se iuramentum summa sit religio.*
13 *Nec appetendum est iuramentum.*
14 *Eccles. cap. 23. verba contra iurantes referuntur.*
15 *Iuranti assidue difficile, & parum creditur, fidemque amittit frequenter iurans.*
16 *Iuramenta licita, & necessaria sunt.*
17 *Sed abutendum non est iuramento.*
18 *Cōcilium Moguntinum contra crebro iurantes disposuit & 19.*
20 *Philonis Iudæi verba contra crebro iurantes referuntur, & num 43.*
21 *Concilij Turonens. 3. verba adducuntur.*
22 *Verba nostræ legis referuntur.*
23 *Iuramentum exequendum, cum necessitas exegerit.*
24 *Iuramenti assuefactio an bona sit, necne?*
25 *Cap. etsi Christus, de iur. iurando exponitur.*
26 *Iurans sine causa, an peccet mortaliter.*
27 *Iurandi consuetudo, an peccatum constituat.*
28 *Iurandi abusus perniciosissimus est, ideòque magnopere vitandus.*
29 *AEsseni apud Iudæos magnopere vitabant iuramenta.*

res quare inducta.

86 *Auth. vt non luxurientur hom. refertur.*

87 *Pœna contra iurantes constituta fuerunt apud omnes nationes, vt vindicaretur contemptio Dei.*

88 *Verba l. referuntur.*

89 *Peierandum non est, diuini nominis metu, & dedecoris apud homines.*

90 *Infamibus porta honoris clausæ sunt.*

91 *Periurus à dignitate sæculari, & Ecclesiastica remouetur.*

92 *Et à militari.*

93 *Miles periurus fidelitatem Domino seruare non poterit assuetus periurio.*

94 *Pœna à lege contra iurantes constituta, an exequi possint à communitatibus Ecclesiasticis.*

95 *Sæculares leges, an super iuramento disponere possint.*

96 *Iuramentum licitum quid dicatur secundum l. Regni.*

97 *L. 1. de iur. iurando refertur.*

98 *Iuramento quæ permissa à lege.*

99 *Iuramentum licitum, quod iudice mandante sit.*

100 *Vel quod à parte in iudicio recusari nō valet.*

101 *Iuramentum, vel assertorium, vel promissorium, vel comminatorium est.*

102 *Suar. de iuramento tractatum edidit.*

103 *Ioann. Gutierr. tract. de iuramento cōfirmatorio edidit.*

104 *Iuramentum in contractu præcipuè minorum, an permissum sit.*

105 *Minori, an detur restitutio contra donationem iuratam.*

106 *L. 22. tit. 11. lib. 5. commendatur remissiue, & 109.*

107 *Princeps sæcularis, an possit prohibere, vt in contractu adhibeatur iuramentum.*

110 *Iuramentum, vt permittatur an debeat concernere publicum, vel priuatum commodum.*

111 *Mulier an possit cum iuramento res dotales alienare.*

112 *Maritus cum iuramēto, an possit res dotales alienare in præiudicio mulieris, & filiorum.*

113 *L. 2. C. de rescind. vend. remedium, an valeat renuntiari cum iuramēto.*

114 *Et an à minore.*

115 *Iuramentum, an sit per se taliter obligatorium, quod addat vires contractui, cui adijcitur.*

116 *Contractus à iure ciuili prohibitus, exequi potest, si iuratus est, in Ecclesiastica ditione.*

117 *Iuramentum, vt operetur, attendenda est contractus natura, taliter, vt si prohibitus sit, vires non habebit iuramentum.*

118 *Iuramentum non variat naturam obligationis.*

119 *Iuramentum non confert vires contractui inefficaci.*

120 *Donatio causa mortis iurata, an irreuocabilis efficiatur.*

121 *Iuramentum, vt mutet naturam donationes, quærendum est, & quo genere donatio valeat, nam si in vim inter viuos non valeat, etiam si iuretur remanet intra limites causæ mortis.*

122 *Iuramentum fidelitatis, ac Omagium, an à lege nostra permissum sit.*

IVRAMENTI diffinitionem Theologi, & Summistæ, ex D. Th. 2. 2. *q.* 89. *art.* 1. deducunt dicētes, esse inuocationem diuini testimonij in alicuius dicti confirmationem, D. Ambros. *in Prœm. comment. Euang. secundum Luc.* Xenoph. *in orat. Hacatonimi*: A Tullio 3. officior. *Affirmatio religiosa, testimonium fidele, conscientiæ sigillum*, dicitur. Cassiod. *lib.* 11. *epist.* 8. semper enim inuocatio diuina est, vt Bald. *in rubr. de iur. iur.* sic Virgil. 1

Sto nunc Sol testis, & hæc mihi terra precanti,
Et Pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno.

Item.

Tangat aras, mediosque ignes, & numina testor.

Tolet. *in Sum. lib.* 4. *cap.* 20. Ioann. Bapt. Hanfen. *de iur. iur. veter. lib.* 1. *c.* 1. Aliter enim distinctionem adfert, ex Diu. Thom. Villalob. *in Sum. tract.* 36. *diffic.* 1 *num.* 1. Quamuis omnes fateantur, Iu-

ramentum, nihil aliud esse, quàm diuini nominis inuocationem in testimonium alicuius rei, Cicer. *lib. 3. offic.* Laym. *Theol. Mor. lib. 4. tract. 3. cap. 1. num. 2.* Filiuc. *tract. 25. cap. 2.* Fagund. *in 2. præcepto Decalog. lib. 2. cap. 1. num. 1.* Vvesembech. *ad tit. de iur. iur. num. 6.* Petr. Greg. *lib. 50. syntagm. cap. 3.* Menoch. *conf. 212. num. 2.* Scripserunt de iuramento Magistr. *Sentent. in 3. dist. 39.* Diu. Thom. *2. 2. quæst. 89.* Soto, *lib. 8. de iust. & iur.* Ledesm. *2. part. Sum. tract. 11.* Azor, *inst. mor. tom. 1. lib. 11.* Lesio *de iustit. & iur. lib. 2. cap. 42.* Sanch. *lib. 3. Summa*, Sayr. *clau. reg. lib. 5.* Suar. *integr. tract. de iuram. tom. 2. de Relig.* Villalob. *in Summa tom. 2. tract. 36.* Franc. Patric. *de instit. Reip. lib. 5. tit. 5.* Vincenc. Macrin. *de iuram. quæst. 1.* Galganet. *de iur. public. lib. 2. tit. 34.* Borrel. *Sum. decis. tit. 60. de iur. iurand. ex num. 1.* Gutierr. *de iur. confirm.* Couarruu. *in cap. quamuis pactum de pact. lib. 6.* Mascard. *de probat. lib. 1. concl. 9.* Corset *de iuram.* Seraphin. *de priuileg. iuram.* Gabriel, *com. opin. lib. 2. tit. de iur. iur.* August. Barbos. innumeros referens *in Rubric. extra de iur. iur.* Ioann. Baptist. Hansen. *de iur. iur. veter.* Torres, *de vitijs, & virtut. c. 167. vsque ad 175. part. 1.*

2 Hoc ius iurandi sacramentum necessarium dicit D. Thom. *d. quæst. 89. art. 1.* propter defectum veritatis humanæ, propter defectum humanæ cognitionis, ac illius incertitudinis: ideò ad infallibilitatem diuini testimonij recurrendum, vt pro verò habeatur, id quod sub inuocatione illa diceretur, Nicol. de Lyra, *ad cap. 23. Ecclesiast.* latè Suar. *d. cap. 1.* Ioann. Bapt. Hansen. *d. cap. 1.*

3 Hæc necessitas, fragilitasque humana, calamitasque, ac lapsus primi parentis, sicuti ad veritatem requirit diuini nominis inuocationem, Soto *lib. 8. de iust. & iur. quæst. 1. art. 1.* iuramentum intra Religionis terminos constituit. Et sic D. Thom. *dict. quæst. 89. art. 4.* ad Religionem, & latriam pertinere, dicit Soto *lib. 8. de iust. & iur. q. 1. art. 4.* Suar. *lib. 1. de iuram. cap. 4. num. 4.* & Apuleius *lib. de Deo Socratis*, inquit: *Ius iurandi honor proprius est summi Dei.* Et Luc. de Penna, *in l. 3. nu. 12. C. de Præd. cur. lib. 10.* dixit obligationem, ac vim, & reuerentiam iuramenti ex iure naturæ esse. Quare obligatiuè diuina reuerentia imponitur iuranti, Deuteron. *cap. 6. Dominum Deum timebis, & ipsi soli seruies, ac per nomen illius iurabis*, & Psalm. 69. *Laudabuntur omnes qui iurant in eo, & in* Odys. decantauit Homerus.

Et tellus sciat, & cælum, & stygis vnda, beatis

Dijs magnum Sacramentum.

Ex eo enim summam iuramenti esse obligationem inuiolabilitatemve, dixit D. Ambros. *lib. 1. de Abel, & Cain, cap. 10.* Et D. Thom. *d. quæst. 89. art. 7. ad 3.* 4
inquit, quod duplex adest in quocumque iuramento obligatio. Vna, qua quis homini obligatur ad aliquid faciendum. Altera, qua quis Deo obligatur, vt impleat, quod per nomen eius promisit, D. Thom. *2. 2. quæst. 87. art. 7.* adductus à Iacob. Menoch. *cons. 917. num. 38.* Et cum hæc ad Religionem, & latriam pertineat exequêda, est absolutè, maximèque vitanda illius côtemptio, ac inexecutio. 5

6 Nullam fuisse, nec tam barbaram nationem, inquit Cicero, quæ Dei religione non teneretur. Neque penes, quàm huius Sacramenti Religio summa non fuisset, Aul. Gel. *lib. 7. cap. 18.* Tullio *3. Offic.* Polyb. *lib. 6.* Salust. *1. Histor.* Plaut. *in Rudente, act. 5. sect. 3.* Terent. *Adelph. act. 11. sect. 1.* ideòque diuersos ritus, ac cæremonias in iuramento exequebantur. Semper tamen summè habitum, ac reuerenter, vt referunt Liuius *lib. 2. Decad. 3.* Cicer. *4. Academ. quæst.* Polyb. *lib. 3. Histor.* Beat. Renat. *lib. 1. rer. Germanicar.* Plutarch. *in vita Dion.* Virgil. *lib. 4. Æneid. & lib. 12.* Genes. *cap. 24. & 47.* Iudith, *cap. 1.* Ioan. Baptist. Hansen. *de iur. iur. lib. 1. cap. 2. & cap. 6.*

7 Nostros verò Catholicos Reges de hac obligatione, ac reuerentia Religiosa in hac lege loqui. Cui latet? Et meritò: nam cum vt ipsius legis verba demôstrant: prima Principis obligatio sit obseruatio Religionis: *Y porque siendo nuestra*

tra primer obligacion hazer guardar, cumplir, y executar la santa Ley, y Mandamientos de Dios, &c. Sic Gelasius Papa 1. *epist. ad Anast. August. Etenim Imperator Augusta, si contra leges publicas aliquid, quòd absit, quispiam fortasse tentaret, nulla id pati ratione potuisses. Ad diuinitatis puram, sinceramque deuotionem, vt tibi plebs subdita redigatur, conscientia tuæ non putas interesse?*

8 Cognoscẽtes enim magnæ in Deum committi blasphemię, multa ac detestãda crimina propter abusum iuramentorum, præcipuè viam esse ad periurium frequentem iuris iurandi consuetudinem D. Ambros. *Procem. Euang. secundum Luc. Et de oratione ad Virginem*, Nicet. *in comment. carmin. Tetrast.* D. Nazianz. *Ita fit vt iuramentum periurij pater sit*, Soto *lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 2.* Vel
9 vt Suar. *de iuram. lib. 3. cap. 6. n. 8.* frequenter iurantem esse in morali occasione proxima periurãdi. Rectè statuerunt contra frequenter iurantes, l. nostram.

10 Nec meum est quærere, an iuramentum peccatũ sit mortale, de hoc enim, & de obligatione ac natura iuramenti, latè Magister Sent. *in 3. disp.* 39. Diu. Thom. 2.2. *quæst.* 89. Alex. Ales, 5. *part. quæst.* 31. *& quæst.* 63. D. Anton. 2. *part. cap.* 3. Soto *lib.* 8. *de iust. & iur.* Nauarr. *in Sum. cap.* 12. Ledesm. *in Sum. tract.* 11. Azor, *tom. 1. Mor. lib.* 11. Tolet. *lib.* 4. *Sum. ex cap.* 20. Suar. *de Relig. tom. 2. tractat.* 5. Lesio *de iust. & iur. lib. 2. cap.* 42. Sayr. *lib. 5. clau. Reg. lib.* 5. Sanch. *in Sum. lib.* 3. Couarruu. *in cap. quamuis pactum*, Ioann. Gutierr. *de iuram. confirm.* Villalob. *in Sum. tom. 2. tract.* 36. D. Ioann. Machad. de Chau. *Del Perfect. Confess. lib. 2. part. 3. tract.* 8. Barbos. *cap.* 1.22. *quæst.* 1. Duar. *de iur. iur. cap.* 1.

11 Est vero asserere, punibilem, ac damnosam esse iuramentorum frequentiam, Homer. *Illiad.* 11.

Stygia non flumen ab vnda
12 *Illius exoritur, quam dij iurare verẽtur.*
Semperque Deum in testem inuocare, vt decantauit Sanct. Nazianz. *Carm. aduers. eos, qui frequenter iurant.*

Nec ergo iures cuncta, nec semper, puta ludens, edensve.
Miser, beatus, nauigans, carpens iter vendens, emensque.
Claudens, gemiscens, in epulis, hircum vomens, interque amicos.
Vt qui Lyæo dapibus, & multis tument.

Nam quamuis summa sit Sacramenti, ac iuramenti Religio; non tamen sic abutendum est iuramento, vt passim per iocum, ac frequenter iuramenta euomantur. Non enim, appetendum est iuramẽtum, quãuis sit necessariũ, vt D. Thom.
d. quæst. 89. *art.* 5. quia cum sit institutum 13
ad subuentionem defectui humanæ fragilitatis, semper fateremur defectum, si semper antidoto iuramenti vteremur: non enim dum iocosè loquimur iurandum; nondum derisoriè, quid enim ex
hoc accidit? Audi Eccles. *cap.* 23. *Iuratio* 14
ni non assuescat os tuum; multi enim casus in illa; nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum nõ admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à libore non minuiter: sic omnis iurans, & nominans in toto à peccato non purgabitur: Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga, Petr. Gregor. *lib. 50. syntagm. cap. 3. num.* 8. D. Ambros. *de hortat. ad virginitat, fol. mihi* 330. *tom.* 4.

Nec tantùm hæ calamitates iurantẽ 15
sequuntur, fidem amittit, dum assuescit iuramento iurans, & ei difficilè creditur, dum ad fidem opus est iuramento. Sic Nicetas *in comment. ad carmin. Tetrastic. D. Nazianz. Quanam ergo ratione inquies, res eas de quibus loquimur, ijs, qui de illis dubitant persuadebimus? Nimirum verbis, hoc est, simplici sermone, ita rem se habere asserentes; ac morum probitate animique affectione ad veritatem propensissima, sermone nostro fidem conciliante, facilè eos ad assentiendum adducemus? Equis enim homini probo aliquid affirmanti fidem abrogare queat? Contra, qui mendacijs delectatur, vitamque sceleribus omnibus flagitijsve coopertam ducit, huic nec iuranti quidem facilè quisquam fidem est habiturus. Hic enim, & Dei negator, & irrisor,*

&

& contemptor est. D. Basilius *in Psal.* 14.
*Turpe sanè omninò, & stultum se ipsum ac-
cusare, vt indignum fide, & veritatem ex iu-
ramentis adferri.* Cicer. pro Roscio, *Vbi
semel quis peierauerit ei credi postea, etsi
per plures Deos iuret non oportet.*

16 Inquient autem iuramenta licita, &
necessaria esse, Soto *de iust. lib.* 8. *q.* 1.
art. 2. de quo Pater Marquez *Gubernat.
Christ. lib.* 2. *cap.* 23. sicut & Deus dixit,
& ipse sæpe iurauit.

17 Haud negandum est, sed non omnino
iuramento vtendum. Nam dixit Domi-
nus *Matth. cap.* 5. *Non iurare omnino. Sit
autem sermo vester, est, est, non, non, quod au-
tem his abundantius est, à malo est.* Ideò
summopere cauendum erit à iuramen-
to, prçcipuè contra Domini prçcep-
tum. Exod. cap. 6. *Non vsurpabis nomen
Domini Dei tui frustra, quia non erit impu
nitus, qui super rem vanam nomen eius as-
sumpserit.*

18 Quare à Concilio Moguntino *sess.* 4.
cap. 87. contra crebrò iurantes sic dispo
nitur: *Cum scriptura admoneat virum cre-
brò iurantem iniquitate oppleri, ac plagis
multis obnoxium fieri: iurationem enim
multa comitari pericula; quæ non tam peie-
rantem, quam eum, qui periurio causam cum
debet, & potest, non substrahit, inuoluunt.*

19 Hoc enim Reges nostri cognoscen-
tes prçsentem tulerunt sanctionem con
tra iurantes crebro, sicuti & Concilij
Patres subsequuntur: *Nos igitur crebram
illam iuramentorum exactionem in capitu-
lis, si non, vt iniustam, certè vt periculosam
censemus coarctandam.* Quamuis illi in pu
blico ac solemni, & etiam solito iura-
mento, qualiter facto in actis capitulari
bus, loquantur.

20 Plura equidem Philo Iudçus *in lib.
Decalog.* exponens secundum prçcep-
tum contra frustra iurantes scripsit, sed
prosequitur: *Multis & varijs modis in
hac parte peccant homines, proinde vtilissi-
mum fuerit, & rationali natura conuenien
tissimum omnino abstinere à iure iurando,
& sic veritati assuescere, vt simplex sermo
vim iuramenti habeat.*

21 Contra hanc consuetudinem iurandi
frustra, crebrovè Patres Concilij Turo
nens. 3. *sub Leon.* 3. *can.* 43. sic statuerunt:
*Omnes homines admonemus ne per singula
verba quasi ad confirmationem suæ assertio-
nis nomen Domini in vanum assumant. Hoc
ipse Dominus interdicit faciendum, vbi ait:
Non assumas nomen Dei tui in vanum: In
vanum enim nomen Dei assumitur, quando
aliquis ad singula verba, quibus vult, vt si-
bi ab alio credatur Deum omnipotentem
testem rei, de qua eum loquitur inuocat.*

Audi enim post Concilij constitutio 22
nem nostrç legis verba: *Y que aquel se di-
ga y tenga por juramento en vano, que se hi-
ziere sin necessidad.* Quam legis nostræ
constitutionem intelligendam credo, &
ex antecedentibus verbis, de iuramento
solito fieri ob libidinem tantum iurandi
secundum Diui Augustini doctrinam
traditam *in cap. non est praeceptum* 22. *q.*
1. *In ore habentes iurationem tanquam
magnum, ac suaue aliquid.* Velut postea ip
se Augustin. *Prohibemur ergo iurare cupi-
ditate, aut delectatione iurandi*, ibi Archi 23
diachon. *num.* 1. Ratio enim ex ipso
Gratiano deducitur preter prçcepta le-
gis *Deut.* 5. *Matth.* 5. *ex cap. ita ergo, ea-
dem causa, & quæstione.* Quia nec iura-
mentum tanquam bonum appetendum
est, nec tanquam malum vitandum, sed
tunc exequendum cum necessitas exe-
gerit, vt infrà.

Quapropter Nicol. de Lyra *Ecclesiast.* 24
cap. 23. *num.* 27. quærit, an assuefactio
iuramenti sit bona, & tenet, quod licet
iuramentum sit bonum per se, abusus ta
men iuramenti nocibus est: ideo absti-
nendum est à iuramento.

Hçc omnia latè Pontifex differit *in* 25
cap. & si Christus, de iur. iur. vbi volunta-
tem iurandi prohibet, cum ad iuramen-
tum non debeat spontanea voluntas in-
ducere, sed importuna necessitas trahe-
re: rationem enim prohibitionis iura-
menti sic proponit Pontifex: *Sic & iu-
ramentum per se quidem malum non est,
cum sit confirmatio veritatis, sed tamè pro-
hibetur ex causa quoniam ex frequenti, &
incauta iuratione periurium sæpe contingit.*
Ex quo Abbas Panormitan. ibi *nu.* 15. 26
quçrit, an peccet mortaliter iurans sine
causa, & quamuis *in cap. tua, de iur. iur.
nu.* 4.

*nu.*4. teneat peccatum veniale esse, frequētē tamē ius iurandi vsum peccatum esse mortale, tenet P. Suar. *tom. 2. de Relig. lib. cap.*

27 Ex his Doctores quærunt latè, an vsus, ac consuetudo frequens iurandi peccatum constituat, Soto *lib. de cau. iur. abus. cap.* 12. *& lib.* 8. *de iust. & iur. q.* 2. Sanch. *Select. disp.* 20. Fagund. 2. *Decalog. praecepto. lib.* 2. *cap.* 9. *nu.* 10. *&* 14. Suar. *lib.* 3. *de iur. cap.* 7. Bonacina *tom.* 2. *disp.* 4. *q.* 1. *p.* 14. *num* 3. Machad. *del Perfect. Confess. lib.* 2. *p.* 3. *tract.* 8. *docum.* 9.

28 Varia quidem est hæc quæstio inter Doctores, quod nunc nostrum non est. Fatendum tamen iurandi abusum perniciosissimum esse ideo magnopere vitandum, Comment. ad D. Gregor. Nazian. *orat.* 3. *aduersus Iulian.* *Ad ius iurandum autem impetum facere, aut in opus perducere apud nos egraue atque horrendum est, vt apud nos solos locum non habeat, verum & vetitum, & interdictum prorsus à nobis vitetur*, vt Pater Villalobos *in sum. tom.* 2. *tract.* 36. *diffic.* 3. *num.* 3. Vide late Carm. D. Gregor. Nazianz. *aduersus eos qui frequen. iur. & in carm. Tetrasticа.*

Iurare noli. Quo fides fiet modo?

Sermone, vita & quæ fidè verbis struat.

Et in ea Nicetas: *Qui ad iurandum procliuis est, is, vel ex ignoratione, vel vi aliqua maiore, vel ex Dei contemptu commotus, in periurum omninò præceps ruet.*

29 Quare notant interpretes Essenos apud Iudæos magnopere iuraiuranda vitasse, vt Ioseph *lib.* 2. *de Bello Iudaico cap.* 7. *Ipsum autem iusiurandum quasi periurio deterius vitant; iam enim mendacij condemnatum arbitrantur, cui sine Deo non creditur* Torr. *Philosoph. Mor. lib.* 24. *cap.* 8. Ioann. Bapt. Hensen. *de iur. iur. veter. cap.* 29.

30 Sed etiam apud Ethnicos illud inualuisse refert Soto *d. lib.* 8. *q.* 1. *art. vltim.* quod à personis integræ vitæ, & integratæ fidei illud petere, nefas esset, meminit ex Plutarch. Padill. *in principio, l. si quis minor, C. de transact.* Et ex cuiusdam Philosophi Stoici doctrina refert Duar. *de iur. iur. cap.* 1. prohibita esse iuramenta tanquam illicita prorsus.

Ex hoc principio, & ex doctrina Plutarchi *in quæst. Contur. Rom.* ibi: *Cur flamini Diali non fas est iurare? vtrum quia quæstio quadam est iusiurandum hominum liberorum?* Exoritur resolutio ad textum *in l. quæ sub. conditione* 8. *de condit. instit. l. Antistites. de adquirend. hæred. l. municipibus. de condit. & demonstrat. l. siquis inquilinos.* 1 15. *§ fin. delegat.* 1. vbi conditio apposita per testatorem iuramenti faciendi, reijcitur a legato, hereditate, vel fideicommisso, etiamque à testamento militis *l. si à milite* 29. *§. edictum de testam. milit.* Quare ergo? credo hanc conditionem reiici, ac tanquam purum deferendum esse legatum (de quo quamuis meminit Cuiac. *obseruat. lib.* 5. *cap.* 1. Bart. Bald. & DD. *in dict. ll.* Galganet. *de condit. & demonstr. p.* 1. *cap.* 5. rationem reiitionis illius conditionis non adfert. Vvesembech. *in paratlit. ad tit. de condit. instit. num.* 1. Matienz. *l.* 22. *tit.* 1. *lib.* 5. Couarr. *cap. quamuis p.* 1. *§.* 3. *num.* 7.) quod nefas erat homini libero iuramentum facere, nedum magna vergeretur causa, vt Padilla *d. l. si quis minor. ant. num.* 1. *C. de transact.* Et Soto *lib.* 8. *de iust. & iur. q.* 1. *art. vltim. in* 3. *concl.* inquit: *Viris ingenuis, & nobilitate insignibus, iusiurandum tormenti genus erat.* Et cum summa esset religio Sacramenti, ne in periurium incideretur, à Prætore fuit concessum; vt conditio iurandi reijceretur, ac tanquam purum legatum, vel hereditas caperetur. Ratio enim sicuti nostræ legis ea est, ne numen contemnatur per iurandi abusum *d. l. quæ sub.* ibi: *Cum enim faciles sint nonnulli homines ad iurandum contemptu Religionis: alij per quam timidi metu diuini numinis vsque ad superstitionem, ne vel hi, vel illi, aut consequerentur, aut perderent quod relictum est, Prætor consuluit.* De quo Bald. ibi *num.* Paul. de Castro *num.* 3.

31 (this margin number stands beside "Ex hoc principio")

33 Contrariam verò doctrinam aliqui Iudæi amplexerunt, dicentes, quod iuratio per nomen Domini frequentanda erat, etiam sine necessitate, vt Nicol. de Lyra *Deuterom. cap.* 6. super illud, *Ac per nomen illius non iurabis.* Contra quod asserit preceptum non iurandi præstitum

Soto

à Deo fuisse Matth. *cap.* 5. de quo latè Soto *lib.* 8. *de iust. & iur. quæst.* 1. *art.* 2.

34 Omisso vero Decalogi præcepto Deut. *cap.* 5. vbi iurare per Deum permittitur, & quod licerè tenent Patres ac Doctores, vt D. Thom 2.2. *quæst.* 89. *art.* 2. Soto *dict. art.* 2. Castro *lib.* 8. *de Hæres. verb. iuramentum*, Villalob. *in sum. tract.* 36. *tom.* 2. *difficult.* 3. *nu.* 1. Toled. *in sum. lib.* 4. *cap.* 21. *nu.* 1. si debitè fiat, vt infra.

35 Manichæi, vel Vvaldenses, vt Soto *dict. art.* 2. tenuerunt nullatenus esse licitum iurare. Quam hæresim secuti sunt Anabaptistæ, & Pelagiani, vt cum Castro Palao. Suar. *de iuramento lib.* 1. *cap.* 2. Lessio *de iust. & iur. lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 3. *num.* 13. Sanchez *lib.* 3. *mor. cap.* 3. *nu.* 2. Filiuc. *tract.* 25. *cap.* 5. Machad. *Perfect. Confess. lib.* 2. *p.* 3. *tract.* 8.

36 Tamen his omissis, quæ ad Theologicam disputationem pertinent dicēdum est, iuramentum licitum esse, si debite fiat, summaque cum cautione, ac Religione, vt Masius *Comment. in Iosue cap.* 2. *fol.* 48. Damnatum vero dum frustra, & in vanum iuratur, ac dum sic faciliè ad ius iurandum adducimur, vt sic iurantes parum timentes Deum iudicentur secundū Bald. *in l. quæ sub cōditione* 8. *n.* 2. *de condit. inst.* Duar. *d. cap.* 1. taliter, vt quæcumque verba firmemus iuramento, nec attenta qualitate materiæ, nec veritate rei, sed per consuetudinem, aut libidinem.

37 Ex quo iuste dicendum est constitutum à nostris Regibus, vt proteruus iurandi vsus summoueatur, vt dicit Soto *d. lib.* 8. *q.* 1. *art.* 5. Nam licet Deut. *cap.* 5. iurare per Deum præcipitur. Tamen notandum est quod Matth. *cap.* 5. Iuramenta à Domino omninò prohibentur. Sed cum D. August. & D. Thom. inquit Suar. *cap.* 2. *lib.* 1. *de iuramento num.* 16. quod prohibita à Domino fuit facilitas iurandi, id est, iurandi frequentia, ne ex facilitate ad consuetudinem, & ex consuetudine ad periurium decidatur.

38 Audi enim Domini præceptū *Deut.* 5. *& Exod. cap.* 20. à Suar. *dict. cap.* 2. *num.* 16. explanatum contra frequenter iurantes: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, quod est, vt non solum intelligatur vanum, id est, falsum, sed etiam non necessarium, seu quod frustra sit, quod satis clarè explicatum fuerat Exodi* 20. *Nam post praeceptum statim additur. Neque enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra, vnde in rigore illius praecepti prohibetur illa frequentia iuramenti, quæ est sine necessitate, non solum propter periculum mali; sed etiam quia sic iurare malum est.* 39

Ex hoc Soto *dict. lib.* 8. *q.* 1. *art.* 5. & cum eo Suar. *d. cap.* 2. *nu.* 20. exclamat contra sceleratos ac perditos homines proteruam iurandi consuetudinem excusantes illo cōmuni Adagio, *Qui bene iurat, bene credit.* Blasphemum enim esse dicit Suar. præsertim attenta ipsius resolutione *lib.* 3. *de iuram. cap.* 6. *nu.* 6. ponens consuetudinem iurandi discriminatim esse aggregationē quandam grauissimorum peccatorum, & *nu.* 10. quod consuetudo temere iurandi quidquid in bucam venerit constituit hominem in statu peccati. 40

O Catholicorum Regum ad Deum reuerentia! Primam gubernationis executionem ac curam esse subditorum in veritate, & religione directionem Hieron. Osor. *lib.* 1. *de Reg. instit. Quid enim maius est quam continere imperio populos, deuincere multitudinem disciplina, coercere, flagitiorum licentiam, excitare virtutis studia.* Ex quo meritò nostram legem tulerunt, curantes ne proteruus iuramentorum vsus suo in imperio inualeret, sed virtutis executione polleret. Osor. *d. lib.* 1. *Rex est perpetuus Reipublicæ Rector, atque moderator, vniuersum populum iuris æquabilitate deuincens, virtutisque præsidio conseruans*, sæculares pænas, suamq; exequētes potestatē ad Religionis defensionē, cōstituto vt frequenter iurātes punirentur, ac ab honoribus pellerentur, vt commendat Ioan. Bapt. Henēs. *de iur. iur. cap.* 29. & ex *d. l.* 10. nostra patet. Cum hæc peruersissima consuetudo inualuisse tempore impij Copronimi apud Byzancium testa-

testatur Laurent. Labarr. *Hist. Sanct. PP. in vita Abbatis Platonis.*

43 Audi Philonem Iud. *lib. 3. vitæ Moys. Nequis Moysis discipulus assuescat ullo modo appellationem Dei contemnere, semper enim amabilis est, ac plausibilis. Quod si quis nō dico blasphæmauerit hominum, Deorumque Dominum: sed ausus fuerit, vel nomen eius intempestiuè promere, noxam luat capite.* Qui prosequitur: *Quomodo igitur merentur veniam, qui temere abutuntur Sanctissimo Dei nomine, tantum ad explendum sermonem non aliter quam prophanis vocibus.*

44 Sed qnamuis hæc consuetudo iurandi sic damnetur, & à Patribus, & communi omnium consensu, cum tamen iuramentum sit antidotum contra falibilitatem à fragilitate humana prouenientem, si debito fiat modo sacratissimum esse, vt Masius *Comment. in Ios. cap. 2.* nec dubitatur.

45 Ab ipso Deo iurante licitum esse deducunt DD. latè ex Innoc. 3. *in cap. etsi Christus de iur. iur.* Grattan. *in 22. q. 1.* D. Thom. 2. 2. *q.* 89. *art.* 2. Soto *de iust. & iur. lib* 8. *q.* 1. *art.* 2. Suar. *lib.* 1. *de iuram. cap.* 2. Villalob. *tom.* 2. *sum. tract.* 36. *diff.* 3. *nu.* 1. Aragon 2. 2. *d. q.* 89.

46 Et taliter pro summo habebatur, quod etiam receptum ac vsitatum erat inter idolatras. Sic Iudith *cap.* 1. Nabucodonosor iurauit per thronum, & Regnum suum, in quo notatu dignum est, quod Gentiles varijs iuramentorum formu-
47 lis vtebantur, qualiter vel per thronum, vel per sceptrum Regis, vt de Persis, ac de Medis Scriptores: vel per lapidem, vt Romani, de quo Couarr. *in cap. quamuis pactum p.* 1. *§.* 2. *nu.* 8. Petr. Gregor. *lib.* 50. *Syntagm. cap.* 8. varias iuramentorum Ethnicorum formulas refert Bobadill. *lib.* 3. *Polit. cap.* 13. *nu.* 6. plura cumulat Ioan. Baptist. Hansen. *tract. de iur. iur. veter. per totum.* Episcop. Pacens. *Coment. Iudith, ad cap.* 1. Sed tamen non ratione humanitatis penes Reges vt homines existentis fiebat, sed quia in Principe quædam diuinitas venerabatur.

48 Iuramentū seu Sacramentum fiebat apud Romanos per verba Imperatoris, & sacratissimum erat, vt Liuius *lib.* 31. Tacit. *lib.* 15. *annal.* & *lib.* 1. *Hist.* Sueton. *in Galua. cap.* 11. Taliter vt Amian. *lib.* 21. senserit milites iurantes gladios ceruicibus amouisse, vt mortem sibi oppeterent, priusquā iuramentum defereretur Demster ad Ros. *Paralipom. ad cap.* 3. *lib.* 10. & taliter obseruari solitum, quod hæc verba ex Zozimo referat Buleng. *lib.* 2. *de Rom. Imp. cap.* 14. *Si enim per Deum iuratum esset, potuit dissimulari Deo dante impietatis veniam, solita in homines humanitate. Quando autem per caput Imperatoris iuratum est, nefas eis esse in tanto Sacramento peierasse.*

Notat Bulenger. *lib.* 2. *de Imp. Roman.* 49
cap. 14. tanta fuisse elatione arreptum Seianum, vt iuraretur in verba eius sub Tiberio, sed tamen hoc vetitum, cū priuatiuæ maiestatis sit tantum Sacramentum.

Sed qualè, aut quod iuramentum 50
licitum dicamus apud nos? Omnes fatentur, id licitum censeri iuramentum, in quo illæ tres qualitates à Ieremia Propheta quæsitę inueniuntur, Ierem. *cap.* 4. *Et iurauis viuit Dominus in veritate, & in iudicio, & in iusticia. cap. animaduertendum* 22. *q.* 2. Desumptum enim est à D. Hieronym. *in Ierem. cap.* 4. D. Thom. 2. 2. *q.* 89. *art.* 3. Soto *lib.* 8. *de iust. q.* 1. *art.* 3. Suar. *lib.* 1. *de iuram. cap.* 3. Villalob. *tom.* 2. *sum. tract* 36. *diff.* 3. *nu.* 4. Laym. *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. Filliuc. *tract.* 25. *cap.* 2. *q.* 3. *nu.* 25. Sanchez *lib.* 3. *mor. cap.* 4. Machad. *Perfect. Confess. lib.* 2. *p.* 3. *tract.* 8. *docum.* 8. *num.* 3. Petr. Greg. *lib.* 50. *Syntag cap.* 3. *nu.* 8. Boer. *cons.* 38. *nu.* 8. Alex. *cons.* 42. *num.* 19. *lib.* 1. Valenç. *cons.* 148. *tom.* 2. *num.* 39. & mirabili, vt solet doctrina ex Rodrig. Suar. Curc. Crauet. Alciat. Gutt. & Paris. *cons.* 173. *num.* 51. Menoch. *cons.* 212. *n.* 7. Thusc. *litt.* I. *concl.* 500. Rimin. *cons.* 338. *num.* 76. & *cons.* 571. *num.* 30. & 815. *nu.* 66. Cened. *pract. q.* 50. *nu.* 32. Marzar. *cons.* 19. Panncirol. *cons.* 1. *lib.* 4. Torniel. *cons.* 72. *nu.* 13. Lancelloto Gallia *cons.* 51. *n.* 23. *vol.* 1. Ludouis. *decis. Perus.* 64. *nu.* 14. Roland. *cons.*

*conf.*98.*num.*34.*vol.* i.Camil.Borrell. *sum.decis.tit.*60.*de iur.iur.num.*300.Tiber.Decian.*tom.*2.*resp.*39.*num.*12.

51 Si enim hæ tres qualitates à iuramento discedunt, non iuramentum, sed periurium esse inquit D.Hieron. Et sic merito incauta iuramenta damnantur in hac l.quia, vt D.Thom.2.2.*q.*89 *art.*3. iuramẽtum incautum iudicio caret, admittiturque iuramentum, vbi hæ tres inueniuntur qualitates, quia cũ discretione, scientia, atque cognitione ferentis fit.

52 Ratio autem, vt ad iuramentum licitum hæ qualitates necessariæ sint, ea est, quia cum in iuramento dicti Deus testis adducatur, qui summa veritas, iustitiaque est, necesse est, vt in eo adsit, & veritas & iustitia, circumspectèque, ne leuiter homines ad iuramenta adducantur: sed cum veritate fiat, ne dicatur incautum, cum iustitia, ne iniquum atque illicitum: cum iudicio, ne absque discretionis circunstantia, Soto *lib.8.de iust.q.*8.*art.*3. Suar. *de iuramento lib.* 1. *cap.*3.*nu.*2.Villalob.*dict.tract.*36.*diff.* 3.*num.*4.Machad.*Perfect.Confess.lib.*2. *p.*3.*tract.*8.*docum.*8.

53 Ex hoc enim principio secundum Theologos, ac Summistas receptum, videtur impugnari illa nostræ legis verba: *Y que aquel se diga, y tenga por iuramento en vano, que se hiziere sin necessidad declarando, como declaramos que solo quedan permitidos los iuramentos que se hazen en juyzio, ò para valor de algun contrato, ò otra disposicion, todos los demas absoluta, y generalmente los prohibimos.* Nam si ex

54 D.Thom.doctrina *d. q* 89. *art.* 2. necessarium fuit propter defectum cognitionis, quia homines non possunt futura cognoscere, neque cordium oculta, recurrere ad diuinum testimonium, vt prouero haberetur, quod sub inuocatione diuini nominis diceretur cum Gloss. *in §.alta inst.de actionib.*& alij, Seraphin. *de priuileg.iurament.priuileg.*1.*nu.*3.& ob id licitum est iuramentum, & etiam præceptum. Deut.*cap.*5.quare damnatum absolutè in nostra lege?

55 Præsertim, quod ipso iure diuino, & recepta sententia, si illæ tres qualitates, scilicet, *veritas, iudicium, & iustitia* in iuramento inueniuntur, licitum est, 56
vt D. Hieronym.D.Thom.Soto, Suar. Villabob.Læsio, & cæteri. Et ad veritatem sufficiat, quod iurans credat, quæ iurat, verè vera esse, vt ex D.August.Villalob.*d.diff.*3.*num.*4.

Et vt ipse ad iustitiam, quod honesta 57
sit res, ex qua iuratur. Et ad iudicium, vt rationali prudentia fiat: & hæc omnia extra iudicium, & contractum inueniantur, cum quibus solemnitatibus iuramentum diuino præcepto attento licitum est, secundum mentem, Sot. & Suar.ex communi consensu Theologor. *lib.*1.*de iur.cap.*3.*num.*9.Qualiter damnatum extra iudicium à sæculari lege, & si admittatur à diuina?

Tamen dicendum credo cum Villa- 58
lob. *dict.diff.*3.*num.*5. quod si ex dictis qualitatibus in iuramento requisitis vna deficit, iurans peccat mortaliter. Et cum ex dictis supra cum D. Ambros. & D.Gregor Nazian. Consuetudo iuran- 59
di proxima sit periuro. D.Thom.*dict.q.* 89.*art.*2.Soto *d.lib.*8.*q.*1.*art.*2.ex quo potest exoriri indiscutio ad iuramentum: ideo videtur dici posse rectè constitutum, vt omninò iuretur secundum diuinum præceptum Matth. *cap.* 5. Ne ex communi vsu, etsi cum veritate sit, peierandi consuetudo nascatur. Sic Villalob.*dict.tract.*36.*diff.*4.*num.*9.

Secundò sciendum est, quod licèt, iu- 60
ramẽtum purè, & ex qualitatibus interuenientibus licitum sit, attamen ex circunstãtijs potest esse illicitum, qualiter scandali, & alijs dicit Suar.*de iuram.lib.* 1.*cap.*3.*nu.* 9. Et cum ratione scandali, etsi passiui tantum, debeãt acta scanda- 61
lum afferentia omitti.*cap.nibil, de praescription.*D.Thom.2.2.*q.*43 *art.*7. Couarr. *reg. peccatum p.* 1. *in initio num.* 5. Mand. Albens.*cons.*440.*num.* 16. Barbos.*d.cap. nihil, de praescript.num.* 3. Doctiss.D.Ioann.de Solorçan. *de Gub. Indiar.p.*2.*lib.*1.*cap.* 18. *num.* 33. Mier. *ad const.Catalon.collat.*9.*cap.*23. *num.* 5. 62
etiam si aliàs ex modo, & debitis circunstantijs iuramentum licitum esset, cum

cum tamen ex frequentia illius scandala apud nos exoriuntur, rectè ob illius causam potuit nostra lex disponere, vt vsus iurandi, ac tam peruersa consuetudo euelleretur secundum D. Thom. *d. q. 43. art. 7. Glos. in d. cap. nihil.* Et ad illam consuetudinem euellendam constituere, vt iuramentum licitum dicatur tantum, quod in iudicio, vel in contractibus fit, vt d. l. verba denotant.

63 Tertiò, licitè, iusteque à nostro Rege dispositum videtur, vt iuramentorum abusus apud nos inualens prorsus aboleretur: etsi aliàs iuramentũ licitum sit, ac permissum, de quo mirabile est quod notat Soto *lib. 8. de iust. & iur. q. 1. art. 10.* secundum D. Thom. mentem *2. 2. q. 89. art. 10. Quod si cum ista iuratoria religionis sanctitate abusum nostrorum temporum conferas, non poteris non locum deplorare in quem Christiana Religio hoc pacto deciderit. Admittuntur enim, imo de improuiso abripiuntur ad iurandum sine delectu cuiuscumque sortis homines, nempe balbuci, muliones, baiuli, ebrij, & eluciones. Neque verò in templo; sed vbi iusiurare absque vlla præmeditatione coguntur Neque vero Sacerdotibus idem honos habetur, quem iura sanxerunt, sed promiscuè vti saeculare vulgus iurare coguntur; imò ipsi se offerunt. Qua de re adeo iurandi religio iam viluit, vt periuria pro minimis delictis habeantur.*

64 Inquies; canonica atque Ecclesiastica iura Ecclesiasticas pœnas contra iurantes constitutas, ac editas habent, vt quid nostra lex? Haud meum sit vestræ obiectioni satisfacere. Contra sic iurantes, seu blasphemantes constitutionem edidit Iustinianus Imperator, ex eo commotus, ne ex contemptu iuramenti Respublica læderetur, cum numquam Deus inultam derelinquat proteruam hanc iurandi consuetudinem, seu potius abusum. Quam constitutionem refert Soto *de iust. & iur. lib. 8. quæst. 2. art. 3. concl. 1.* & inuenies *in tit. Authent. vt non luxurient homin.* de qua sic de promptis verba Soto. *Quin vero (vt supra diximus) grauior illa est blasphemandi impietas, quo circa propter huiusmodi peccata (vt illic habetur) sæuire sæpenumero Deus solet in genus humanum. Nunc scilicet vrbium incendijs, nunc fame, nunc bellis, & submersionibus, & huiusmodi alijs potentijs suum vindicans sanctissimum honorem, & nomen Et hanc ob causam sanctissimè illic obtestatur Imperator Prætorem Vrbis, vt quos talibus delictis irretitos deprehenderit, preter quod semetipsos indignos faciunt Dei misericordia, vltimis subdat supplicijs, vt non ex contemptu talium inueniatur & ciuitas, & Respublica per hos impios actus lædi.* Vincent. Maruin. *de iurament. q. 2. num. 6.*

His iactis fundamentis, ex quibus deduci videtur iustè dispositum à nostris Regibus, secundumque præcipuam Regij officij obligationem sciendum venit; num iusta sit pœna à nostra lege imposita, ibi: *Y qualquiera persona que lo contrario hiziere, por la primera vez incurra en diez dias de carcel, y veinte mil marauedis, y por la segunda treinta de carcel, y quarenta mil marauedis: y por la tercera demas de la dicha pena quatro años de destierro, &c.* 65

Nam secundum dispositionem *l. 2. C. de rebus credit.* iusiurandum Deum vltorem habet. Virgil. Æneid. 12. 66

Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine sancit

Homer. Illiad. 1.

Iupiter pater qui idem præses Augustissime, Maxime,

Sol qui cuncta inspicis, & cuncta audis,

Et flumina, & tellus, & qui infra functos vita

Homines punitis, quicumque periurium iurauerit.

Ergo sæculari lege pœna imponi contra iurantem non debet, sed sufficiet pœna ab ipso Deo ratione peccati exequenda.

Nihilominus secundum Doctores tenendum est iurantibus frustra pœnam sæcularem imponi posse. Nam cum assiduus iurandi vsus similis sit periurio, Petr. Gregor. *lib. 50. Syntag. cap. 6. num. 3.* vt diximus, sicuti pœna sæculari punitur periurium vltra diuinam vl- 67 68

 tionem,

tionem, vt Glos. *in d. l. si quis maior*, *C. de transact.* Suar. *lib.* 3. *de iuram. cap.* 20. *num.* 1. Couarr. *cap. quamuis pactum p.* 1. §. 7. *num.* 2. Latè Tiber. Decianus *tract. crim. lib.* 6. *cap.* 13. Donel. *lib.* 24. *com. cap.* 9. Menoch. latè *de arbitrar. casu* 319. per totum Padill. *in l. si quis maior. C. de transact.* Fachin. *lib.* 1. *controu. cap.* 14. Surd. *cons.* 37. & *cons.* 424. *à num.* 10. Farinac. *in praxi quaest.* 160. *num.* 28. Lessio *de iust. & iur. lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 14. *num.* 74. latè DD. cumulat Augustin. Barbos. *in d. l.* 2. *per totam*, *C. de rebus credit.* Pariformiter saecularis poena imponi potuit assiduè per libidinem iurantibus, ad omnia quae in buccam venerint Deum in testem adducentibus, vt dixit Philo Iudaeus, & notauimus ex Soto.

69

70 Nec me latet discrimen à DD. notatum inter *d. l.* 2. *C. de reb. credit.* & *l. si quis maior. C. de transact. l. vltim. de crim. stellionat*, & *l. nam sufficit de dolo*, cum hic iuranti poena imponatur. *In d. l.* 2. Deo tantum iuramenti vltio relinquitur.

71 Nam vere attenta Cuiac. mente *lib.* 2. *obs. cap.* 19. tunc de periurio poenam imponi posse credendum, dum in partis detrimentum redundat, & sic intelligenda *lex.* 2. *C. de reb. creditis*, notant Tiber. Decian. *d. cap.* 13. Farinac. *prax. crim. q.* 160. *num.* 29. & 85. Barbos. *d. l.* 2. *num.* 4. Padill. *d. l. si quis maior. C. de transact. num.* 1. adsentit P. Suar. *lib.* 3. *iuram. cap.* 20. *num.* 1. Petr. Gregor. *lib.* 50. *Syntag. cap.* 11. *per totum*, Duar. *com. tit. de iur. iur. cap. vltim.* Boer. *decis.* 305.

72 Quandiu vero iuramentum non pertinet ad vtile partis, nec in contractu aut iudicio factum est; sentiunt absolutè DD. supradicti, poena saeculari puniri non posse, sed illius vltionem ad Deum ipsum pertinere.

73 Nihilominus tamen dicendum à laicis Principibus posse frequenter iuranti tanquam parum reuerenti, *vt ex d. l. qui sub conditione* 8. & ibi Bald. *nu.* 2. & Paul. de Castro *n.* 3. poenā imponi. Nā duplex delictum in iuramento inuenitur, Menoch *de arbitrar. cas.* 319. *n.* 23. Tiber. Decian. *tract. crim. lib.* 6. *cap.* 13. *n.* 2. *vers. ego.* vel contra partem ex fallentia proueniens, ac fidei, pactique fractione, & hoc casu procedere non dubito intellectum ad *d. l. si quis maior. C. de transact.* & *l. vltim. de crim. stellionat.* & quę congerunt Doctores. 75

Aliud est contra Deum factum, & vt notat Petr. Greg. Tolosan. *lib.* 50. *Syntag. cap.* 6. *n* 8. de vtroque crimine poenas luere debet. Nec credit prohibitū, vt à iudice exequi valeant ex quo Deum iuramenta habeāt vltorem, ipse eodem *lib. n.* 1. *cap. penult.* imò posse credit statuere Principes Catholicos poenas, ac infligere contra sic temerè iurātes (cum à temeritate liberari non possint. Luc. de Pen. *in l. vnic. n.* 17. *C. de sumpt. recuper. lib.* 10.) sicuti caetera crimina, ac delicta, in Republica puniuntur pertinentia ad offensam Diuinae Maiestatis, Couar. *reg. peccatum p.* 1. *§.* 7. *n.* 2. Quod sic coniungens Philo Iud. *lib. de iurament.* inquit: *In periuros poena à Deo, & hominibus: à Deo grauissima, cum scelere contaminatis non sit propitius, sed vt impios aduersatur perpetuo: ab hominibus, quia hoc illi aut morte mulctabant, aut verberibus.* Huius criminis punitionem magna curā executam apud Romanos refert Duar. *tit. de iur. iur. cap. fin.* Cuius poenas, seu sacrilegij, in ipsa Deorum republica inultas haud remansere notauit Statius. 76 77

Et Styx periura Diuum
Arguit.

Ioan. Bapt. Hensen. *de iur. iur. veter. cap.* 15.

Miratur Menoch. *d. casu* 319. *nu.* 15. & 16. Cuiac. & alios dicentes iuramentum per Principem factum tanquā delictum poena saeculari puniri posse, vt *l.* 2. *C. de reb. cred.* Per Deum vero relinqui vltioni diuinae sensit, & meritò iuramenta per Deum facta, & quae scandalum generant, poena saeculari, tanquam publica delicta punienda. 78

Et vt finem intellectui *d. l.* 2. imponamus, de qua Vincent. Maruin. *de iuram.* 79

*ram.q.2 num.*5. Galganet. *de iur. public. lib.2.tit* 35. *num*.3. dicendum est, etiam ipsius serie attenta legitimè pœnas contra iurantes à nostra l. impositas legitimas esse, ac iustas, quia *d. l.* 2. sensus (vt credo) erit, quòd cum dispositum sit à iure, & secundum illius regulas. Quod
80 quæ calore iracundię dicuntur, pœnam non mereantur, *cap. si quis iratus.* 2.*q*.3.*cap. illa propositorum* 11. *quæst.* 3. *l. quidquid. de reg. iur.* Ias. *l. si duo Patroni, §. si quis de iur. iur.*

81 Et cognitio delicti, vel periurij facti iracundè difficilis sit, cum interior sit, & hæc tantum ad Deum pertineat, & humanæ aures talia iudicare nequeant, *cap. humana.* 22.*q*.5. Villalob. *in sum. tom.*2. *tract.* 36. *diff.*6.*num.*9. Rectè Imperator inquit. *Iusiurandi contempta Religio* (per iracundiam scilicet) *satis Deum habet v'torem*, quia ipsi patent corda, iudiciumque faciet de iuramento, an pœnam mereatur, necne? Nec remittere valet Princeps, nec facere iudicium de incognito sibi, ideo Deo remittit vltionem; quod vero ad ipsum attinet, cum iudicium legale seu certum fiat, de non commisso crimine, remittitur pœna, & impunitus remanet per Principes iurans cum calore iracundiæ, huic sensui etsi contraueniat Cuiac. adsentit Duar. *ad tit. de iur. iur. cap. fin.* Menoch. *dist. conf.*319. *ex num.*22. & Petr. Greg. *d. lib.* 50. *cap.* 1. *num.* 1. Vvesembech. *in Paratlit. de iur. iur. num.*13. quo conueniunt. eloquentissima verba. Bulenger. tradita supra *num.* 48.

82 His autem etsi sic intellectis, effugere non valeam difficultatem, *l. aduersus de except. l. quod si differente, & l. sequent. de dolo malo*, vbi cauetur, ne de iure iurādo quæratur, sed sufficiat iuranti periurij pœna: ergo consequenter non valuit l. nostra disponere contra iurantes pœnas supra relatas.

83 Nihilominus dicendum est, quod etsi attentis dd. ll. potestas iudicibus denegatur ad cognoscendum de periurio, vel vt potius dicamus, de iuramento sic inconsultè facto, vt nostra l. disponit, secundum Decian. *d. lib.*6.*cap.*13.*num.*2. *vers. ego* ac consequenter quod potestas deneganda erat iudicibus ad cognoscendum in hoc iudicio, cum secundū Boer. *decis.*305. ex officio non valeat procedere ad punitionem iuramenti.

Quod hæ pœnę, ac iudicis officium 84
infligi, ac implorari non posse, verum ex eo est, quòd antiquutus iurans vltione visibili puniebatur. *Horat. Od.*8.

Vlla si iuris tibi peierati
Pœna Verine nocuisset vnquam
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vague.

Vt de fonte Palicę Siciliæ refert Arist. *lib. de miracul.* igne corripiente periuros ac submergente. Et de Aditu Corinthiaco refert Pausan: ac quod antiquitus credebāt furias exire ad puniēdum periurum, ex Hesiodo diximus nostro *de leg. Politit. tract. lib.*3.*c.*4.*n.*11. Et cum ad cognitionem periurij vteretur hoc remedio mirabili, nihil mirum quod sufficere posit ipsius periurij pœna dicat l. C. cum satis pœnas luat, & diuinas, & seculares, qui visibili periurij punitione comburitur, vel submergitur, vt latè Pet. Gregor. *lib.* 50. *Syntag. cap.* 6. *num.* 10. & 11. Alex. ab Alex. *lib.* 5. *Dier. Gen c.*10. A Eneo Rob *lib* 1. *rer. iudic. cap.*11. C sual. in Donel. *lib.* 24 *com. cap.* 17. *lit.* R Lesio *de iust & iur. lib* 2. *cap.*42 *n* 74 Bobad *lib.* 2. *Polit cap.*18. *n* 198 & *lib.*3 *cap.*3 *n.* 6 Campan. *diuers. iur Canon. rub* 4 *n.*38. Ioan. Bapt. Hansen. *de iur. iur. veter. cap.*2. *fol.*11.

Postquam vero ad veritatem Euangelicam ventum est, licet Deus contra iurantes vltiones quam magnas fuerit vsus, vt ex diuinis scriptoribus, & ipse comminatur per Zachar. *cap.*5. Nihilominus imperatores curare tenentur de huius flagitiosi criminis punitione, & secundum leges puniendos posse iurantes tenet Vvesembech *in Paratlit. de iur. iur. n.*13. vt disposuit l. nostra. *Y se haga cargo en las residẽcias a los Corregidores, y demas justicias de la omisiion que tuuieren en la execucion desta ley: y por este cargo se les imponga culpa graue, y la pena que le corresponde.* 85

86 Sic vide à Iustiniano dispositum post quam iurandi abusum damnauit in Authent. *vt non luxurientur homines, Ipsius etenim gloriosissimus Praefectus si inuenerit quosdam tale aliquid delinquentes, & vindictam in eos non intulerit secundum nostras leges, primum quidem obligatus erit Dei iudicio, post haec autem, & nostram indignationem sustinebit.*

Sed ne prolixiori calamo in vasto huius disputationis gurgite petamus, ad pænas impositas contra sic iurantes temere deueniamus.

87 Et notandum est, sicuti sacratissimum habitum apud omnes nationes iuramentum, sic contra iurantes diuerse fuerunt constitutæ pænæ, non vt pro vtili parti quæsito ex iuramento prospiceretur, sed vt vindicaretur contemptio Dei ex periurio prouenient. AEgyptias, Iudaicasque leges, ac Germanas refert Petr. Gregor. *lib.* 50. *Syntag. cap.* 6. *num.* 11. Duar. *ad tit. de iur. iur. cap.* 33. & *lib.* 2. *disput. cap.* 37. Suar. *lib.* 3. *de iuram. cap.* 20. *num.* 1. Bobadill. *lib.* 2. *Polytic. cap.* 18. *num.* 198. Et cum dictis pœnis carceris, atque exilij conueniunt quę contra periuros exequi apud Romanos refert Agel. *lib.* 7. *noct. Atic. cap.* 18.

88 Ad illud deueniendum est nostræ legis: *Ordenamos y mandamos, que en los Consejos de la Inquisicion, y Ordenes, Colegios, y demas comunidades de estatuto, a la pregunta de costumbres, se añada la de la nota deste vicio, y se pregunte a los testigos: y hallandose notado el pretendiente, es nuestra voluntad no se le dè habito, ni otro honor.* Et postea: *Ordeno y mando, que en los Consejos de Estado, la Camara, y Guerra, y en los demas por donde se consultan cargos y oficios, no se pueda proponer, ni consultar para ningun oficio Politico, ni Militar persona que estè notado deste pecado.* Et sciendum quo iure sustineri valeat, vt iurans ab honoribus reijciatur.

89 Iusta equidem ac sancta constitutio secundum receptas legum, ac consuetudinum sanctiones: nam vt Cicero 2. *de legib. Nemo peierare debet, tum diuini supplicij metu, tum de decoris apud homines*, Tiber. Decian. *lib.* 6. *crim. cap.* 13. *num.* 2. *vers. ego* & Torr. *Philosoph. Mor. lib.* 24. *cap.* 9. *Periurij pœna diuina exitium, humana dedecus*. Ioan. Bapt. Hansen. *de iur. iur. lib.* 1. *cap.* 2. Quo sensu Ciceronis conuenit, *l. si quis maior, C. de transact.* Quid ergo mirum, quod à communitate, ac honore illius summoueatur, scilicet, habitu Collegiorum, ac Sanctæ Inquisitionis, cum infamis sit, *cap. infamis.* 6. *quaest.* 1. *cap. quicumque.* 22. *q.* 2. *cap. si quis conuinctus de iur. iur.* Luc. de Pœna, *l. quoties nu.* 48. *C. de dignitat. lib.* 12. Grat. *consf.* 6. *num.* 31. Tiber. Decian. *dict. cap.* 13. *num.* 11. latè Farinac. *quaest. crimin. quaest.* 160. *ex num* 147. Suar. *lib.* 3. *de iuram. cap.* 20. *ex num.* 7. Petr. Greg. *lib.* 50. *Synt. cap.* 11. Villalob. *tom.* 2. *sum. tract.* 36. *diffic.* 12. *num.* 4. Azor. *tom* 1. *Mor. lib* 11.

Nam vt eleganter Imperator *in l. quoties, C. de dignitat. lib.* 12. Portæ dignitatis clauſæ sunt, ac dignitatis exsors, ac indignus efficitur, Bart. *in d. l. quoties.* Iason *in l. si duo Patroni, § si quis num.* 2. *de iur. iur.* Bald. *l.* 2. *C. de reb. credit.* Roman. *sing.* 516 Tiber. Decian. *tract. crim. lib.* 6. *cap.* 13. *nu.* 13. Farinac. *pract. crim. q.* 160. *num.* 156. 90

Sed nec tantum à dignitate ciuili periurus remouetur, vt in *d. l. quoties*, sed ab Ecclesiastica, vt ex Abb. *in cap. querellam num.* 3. *de iur. iur.* Ripa & alijs Farinac. *d. q.* 160. *n.* 157. Tiber. Dacian. *d. cap.* 13. *n.* 5. & *seqq.* vbi latè adducunt DD. hanc conclusionem comprobantes, Menoch. *cons.* 175. *num.* 23. 91

Sed etiam vt nostra lex disponit, à militari dignitate, aut officio summouendi sunt, vt ex *l.* 2. *§. miles. de his qui notant. infam.* deducit Abb. *cap. querellam. num.* 3. & ibi Felin. *de iur. iur.* Tiber. Decian. *d. cap.* 13. *num.* 14. Farin. *d. q.* 160. *num.* 158. Rip. *cap. ex parte, num.* 18. *de rescriptis.* 92

Qualiter enim militare seruauit sacramentum, qui iuramento consuetus fidem Deo frangit, ac sacrosanctam illius 93

illius violat Religionem? Quæ summa in militia erat, vt lato calamo, & florida bonorum litteratum miscellanea refert Thom. Demster Paralipom. *ad cap. 3. lib. vltim. Rosin. de Rom. antiq.* Ioann. Bapt. Hans. *de iur. iur. veter. cap.* 21. Vide DD. per nos adductos nostro *de lege Polit. tract. lib. 3. cap. 4. num. 6.*

94 Sciendum tamen est, ne id omissum censeant: quod hæ pœnæ à nostra l. contra iurantes constitutæ, seu potius hæc Politica constitutio in bonum commune Regni, ac ad Dei reuerentiam lata, etsi in materia Ecclesiastica videatur disponere, ac consequenter inadmissibilis: tamen cum contra Ecclesiastica statuta non sit, imò adiuuet Canonicas constitutiones, contra iurantes latas, legitima est, ac secundum eam disponi, ac iudicari debere, tenuit P. Suar. *lib. 3. de iuram. cap.* 20. per totum præcipuè *num.* 15.

95 Hanc quæstionem an super iuramento valeant sæculares leges disponere, disputat Petr. Barbos. *l. 1. p. 1. ex num. 74. solut. matr. & adducti nu.* 107. Et Couarr. *in cap. quamuis pactum p. 1. §. 3. num. 7. de pactis*, inquit: *Potest enim contingere, quod plurimum intersit Reipublicæ aliquot iuramenta minimè fieri (vt in nostra l. prohibita secundum Authent. vt non luxurientur homines) atque ideo Princeps sæcularis probibere iustè poterit, ne talia iuramenta præstentur.*

96 Cum quo omittimus quæ ad hanc partem execrandi iuramenti abusum pertinet; & ad alteram partem nostræ l. descendimus, scilicet, *Que solo quedan permitidos los juramentos, que se hazen en juyzio, ò para valor de algun contrato, ò otra disposicion.*

97 Sed ne diffusius procedamus, notandum est, dicta verba secundum l. C. mentem fuisse prolata, ac DD. placito. Nam ex *l. 1. de iur. iur.* deducitur iuramentum maximum fuisse remedium expediendarum litium, vt dum probationes, ac instrumenta deficiant iure iurando res dirimatur. Vvesembech. *in paratitl. de iur. iur. num.* 4. Bapt Hans. *de iur. iur. cap.* 15

Ideo rectè à l. nostra, *Que solo quedan permitidos los juramentos que se hazen en juyzio.* Nam ex omnium consensu patet, licitum ac permissum esse illud iuramentum, quod in iudicio iudice instante, vel mandante fit, quod iudiciale appellatur *in dict. l. 11. & in l. 1. C. de reb. cred.* vbi gloss. & ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 1. Bonacin. *tom. 2. disp. 4. quæst. 1. p.* 2. Machad. *perfect. confess. lib. 2. p. 9. tract. 8. doct.* 1. *num.* 3. Menoch. *cons.* 217. *num.* 2. & 3. 98

Vel etiam iuramentum necessarium dicitur, cum à parte recusari non valeat, *l. generaliter, §. sin autem. C. de reb. credit. cap. vltim. de iur. iur.* Menoch. *dict. cons.* 217. *num.* 6. & 26. seu mandante iudice defertur. 100

Nec enim nostrum est de iuramento assertorio disputare, nec de promissorio, aut comminatorio, cum de hac materia D. Thom. *dict. quæst.* 89. Soto *lib. 8. de iust. & iur. quæst.* 1. Ma- 101
chad. *d. tr.* 8. Villalob. *dict. tract.* 36. 102
diff. 1. *num.* 3. P. Suar. de vnoquoque iuramento tractatum edidit. De assertorio, & promissorio. *lib. 1. de iuramento cap.* 9. & *toto lib.* 10. Petr. Gregor. Tolos. plures iuramentorum species refert *lib.* 10. *Syntag. cap.* 4. 5. & 6. Tusch. *litt. I. concl.* 496. *num.* 12. & 13. Duaren. latè *tit. de iur. iur.* disputat, quæ actiones ex iuramento descendant, quodvè ad iuramenta edictum à Prætore concedatur. Sed inconcussè asserere iuramentum iudiciale quodcumque, vel testificatiuum, aut in litem, calumniæ vè necessariũ, non solũ ad instãtiam partis, sed ex officio impositum, à lege nostra admissum ac legitimum censeri, quod ex sacris constitutionibus, ac Conciliarijs defendit Petr. Crespet *sum. Ecclesiast. verb. iuramentum.*

De iuramento confirmatorio tractatum habemus, Ioann. Gutierr. omnia ad hanc materiam pertinentia latè disputauit, & Couarr. *in reg. peccatum parte 2. per totam.* 104

104 Ad secundam partē deueniamus, scilicèt an iuramentum obligat[illegible] priū permissum sit, & quo iure. Et omissa quæ latè disputant DD. *in auth. Sacramenta puberum*. circa iuramenta in contractu minorum facta, an subsistant, necne? de quo, repetitiones ediderunt Philip. Corn. Franc Curc. Ioann Ign. Vberto de Bonenc. Ioann. Gutierr. & DD. ordinar. ad d. l. quę apud Hispanos est *l. 16. tit. 11. p. 3. & l. 6 tit. 19. p. 6.* Ne repetam DD. adducit August. Barbos. *in d. Auth. Sacramenta puberum. num. 1.* Boer. Capell Tolos. Mantica. Mathesil. Gail Mar. Anton. Gam. Sarmient. Rimin. Honded. Achil Pedr. Mand. Turr. Alph. Simonzel. Donel. & Osuald. Ant. Gabriel. Ioseph Ludouis. Brun à Sole, Lara, Azebed. Parlad. Fachin. Menchac. Molin. Bot. Marc Anton Eug. Barbos. Duar. Caldei. Cald Perei. Seraphin. Montan. Gutierr. Alex Trentacinq. Burg de Paz, Anton Fab. Sayr. Soar. Mantic. Castill. Graueo. Sanch. & Hermos. vbi vide quæ ad hanc materiam pertinent. Adde Stephan. Grat. *disceptat. cap. 233. num. 8.* Surd. *cons. 46. num. 3.* D. Ioseph. Vela *dissert. iur. dis. 61. num. 55. & 56.* Menoch. *cons. 388. num. 8.* Parlad. *rer. quotid. lib. 2. cap. 4.*

105 Omissaque quæstione illa, an minori detur restitutio contra donationem iuratam, de quo Molin. *de Primogen. lib. 2. cap. 3. num. 31. & 32.* in quo duas esse opiniones secundum Surd. *cons. 46. nu. 15.* Peregrin. *cons. 77. num. 55. vol. 1.* Fontanel. *de pactis claus. 4. glos. 10. p. 2. num. 50. & glos. 18. num. 71.* latè refert Castill. *lib. 3. controu. cap. 2 per totum.* Cancer *var. cap. 15. nu. 223.* Brun. à Sole *q. 22.* Vbi DD. disputant, an scienter pubes donationem, & fecit, & iurauit: an causa interueniente: an verò fraudulenter tantum ad donationem, & iuramentum fuerit inductus. Quo casu sustinendum, credo, vt dum remuneratoriè, cognitaque causa donat, restitutioni non esse locum, vt Molin. dicto loco, perpendit, & sensit Surd. cæterique, quos Castill. refert [illegible]

106 Præmium enim his est de quæstione nouiter apud Hispanos agere, recepta, ac deducta ex textu in *l. 22. tit. 11. lib. 5. Recop.* vbi statuitur, quod filius familias pubes, minorque non valeat contrahere nullo modo, nec mutuum recipere, aut quid aliud, nec valeat talem cōtractum iurare, de quo Didac. Perez *in l. 2. tit. 11. lib. 5. Ordin.* Azebed. *d. l. 11.* Ioann. Gut. *auth. Sacramenta puberum. num. 47. & 48. C. si adu. vendit.* Mier. *de maiorat. 4. p. q. 1. lim. 4. num. 9.* Matienç. *d. l. 22. glos. 8.* Hermos. *l. 4. tit. 1. p. 5. glos. 12.* per totam.

Et quamuis in d. l. disputent DD. 107
Num valeat Princeps sæcularis iuramentum in contractibus prohibere, vt Couarr. *in cap. quamuis pactum p. 1. §. 3. nu. 7.* Matienç. *d. glos. 8. num. 1.* Palac. Rub. *rubr. de donat. §. 47. num. 10.* Auendañ. *de exeq. 2. p. cap. 27. nu. 4.* Gregor. Lop. *l. 6. tit. 4. p. 6.* Pinel. *l. 2. 3. p. cap. 1. num. 11. C. de resc. vend.* Mexia *ad l. Tolet. 7. p. fund. 2. num. 23.* Ioann. Gutierr. *d. auth. Sacram. puber. num. 151.* Parlador. *lib. 2. rer. quot. cap. 4. ex num. 53.* Camil. *de Cur. de feud. 2. p. cap. ex nu.* Zenall. *com. q. 188.* Tiber. Decian. *tom. 1. crim. lib. 2. cap. 34. nu. 6.* Cancer. *p. 1. var. cap. 8. num. 40. & p. 2. cap. 1. à num. 5.* Fontanel. *de pact. nupt. glos. 3. claus. 3. num. 14.* quos vide ad hanc quæstionem. Et latè Camil. Borrel *sum. decis. tit. 60. de iur. iurand. ex num. 293. & nu. 307. & 370.*

Dicendū est sæculari Principi non esse 108
prohibitū contractū, prohibere, ac eius naturā, ni certa qualitate interueniēte, ac quod secus factum nullum sit, Luc. de Pen. *l. 2. cum. 2. cum seqq. C. de Agric. & censit. lib. 11.* Ioan. Gutierr. *de iur. conf. p. 1. cap. 40. num. 52.* Et cum iuramentum vires non conferat contractui, sed secundum eius naturam reguletur, *l. fin. C. non numer. pecun. l. fin. qui satisd. cog. cap. quemadmodum, §. illud, de iur. iur.* Couarr. *cap. quamuis pactū p. 1. §. 3. n. 10.* Gut. *de iur. p. 1. cap. 37.* per totum D. Ioseph. Vela *dissert. iur. dis. 1. ex num. 9.* Ripa *l. qui Romæ, §. duo fratres num. 13. de verb oblig.* Menoch. *cons. 358. num. 1. & cons. 27. num. 49. & cons. 9. num. 27. & cons. 84. num. 21. & cons. 198. nu. 7.*

Leon

Leon. *decis. Valent.* 144. *nu.* 49. Cephal. *cons.* 61. *num.* 30. & *cons.* 118. *num.* 30. & *cons.* 137. *num.* 69. & *cons.* 142. *num.* 43. Rosent. *de feud. cap.* 8. *q.* 18. & *Add. lit.* G. Ruin. *cons.* 16. *num.* 14. *vol.* 2. Decian. *resp.* 10. *num.* 73. *vol.* 1. Rub. *cons.* 7. *nu.* 7. Hipol. Rimin. *cons.* 569. *num.* 165. Mantic. *decis.* 270. *num.* 9. Latè Cenedo *pract. q.* 30. *num.* 31. & 32. Fontanel. *de pact. nupt. p.* 1. *glos.* 21. *num.* 83. Torn. *cons.* 47. *num.* 38. Molina *de primog. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 56. Si contractus est nullus, etiam iuratus non subsistit, sed absque viribus, & potestate remanet, cum operatio contra legem sit, quo casu nec validatur, nec confirmatur iuramento Socin. Iun. *cons.* 44. *num.* 71. *lib.* 2. Angel. *cons.* 160. Fusar. *de substitut. q.* 308. *num.* 19. & 20. Hipol. Rimin. *cons.* 569. *num.* 163. Præcipuè si prohibitio legis, ac iuramenti in personam contrahentis dirigitur, vt ex Bart. *in l. si quis pro eo, de fideiussor.* Imol. *cap. cum contingat, num.* 93. *de iur. iur.* Rodrig. Suar. *l.* 1. *tit. de las arras. lib.* 2. *for. q.* 3. *col.* 3. Zeuall. *com. q.* 200. Men. *cons.* 918. *nu.* 33. Ideoque attendi non debet in his contractibus factis à minoribus contra dispositionem *d. l.* 22. iuramenti qualitas, sed legis prohibitio, vt absolutè siue iurati, siue non, in eis d. l. seruetur dispositio, vt Mier. Matienç. & cæteri. Similem disputat quæstionem Fusar. an iuramentum suppleat testamẽtum, seu validet contra legis prohibitionem factum, & tenet quod non, cum repugnet viribus suis ipsa iuris dispositio *de substitution. q.* 308. *ex num.* 15. *Et num.* 18. refert hanc opinionem receptam communemq; esse adducens Bart. Salic. Alex. Curc. Din. Alciat. Paris. Decium.
109 Villal. Viuio. Tiraquell. Vazq. Gabr.
Cras. & Cacher. quia cum semper legis obligatio operetur ad prohibitionem actus, iuramentum non tollit illam obligationem, ac operationem legis, Oldrald. *cons.* 238. & 278. Hipol. Rimin. *cons.* 254. *num.* 7. Presertim, quod *d. l.* 22. circa validationem, vel irritationem iuramenti nihil disponit, sed tantum prohibet contractũ à filio famil. minoreve factum cum qualitate à l. prohibita, quo casu dispositio legis valida est, nec virtute iuramenti in foro ciuili vires sumere defendit ex *l.* 11. *tit.* 1. *lib.* 4. *ord.* Petr. Barbos. *l.* 1. *p.* 1. *num.* 74. *solut. matrim.* Latè Zeuall. *comm. quæst.* 188. per totam, Camil. Borrel. *d. tit.* 60. *ex num.* 370.

Nec nostrum est disputare an prohi- 110
bitio iuramenti adhibendi publicum, vel priuatum bonum concernat, vt contractus creatus virtute iuramenti vires sumat, vel non, cum breuitatem sequi desideremus, de quo Barbosa *d. l.* 1. *p.* 5. *num.* 72. & *seq.*

Illudque quod deducitur ex textu *in* 111
cap. cum contingat de iur. iur. scilicet mulieres res dotales alienare non posse, iuramentaque contractibus alienationem inducentibus adhibita, qualiter obseruanda vel non, de quo Ioann. Gutierr. *de iuram. confirm. cap.* 1. *per totum.* Couar. *cap. quamuis pactum* 2. *p.* § 1. *num.* 5. Petr. Barbos. *in l.* 1. *p.* 1. *ex num.* 69. *solut. matr.*

Et verum illius textus decisio proce- 112
dat alienãte marito res dotales in præiudicium mulieris, ac filiorum cum iuramento; an vero contrauenire valeat, de quo Petr. Barbos. *d. l.* 1. *solut. matr. p.* 5. *num.* 35.

Neque, an virtute iuramenti renun- 113
tiari valeat remedium *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* secundum quam contra venditionem factam minori pretio datur actio, De quo Bart. *in d. l.* 2. *num.* 9. Alex. *cons.* 42. *vol.* 1. Socin. *cons.* 48. *vol.* 4. Iason *cons.* 76. Paris. *cons.* 20. *num.* 37. *vol.* 1. & *cons.* 75. *vol.* 3. Gozadin. *cons.* 31. Crauet. *cons.* 71. 114. 142. 188. & 192. Ruin. *cons.* 10. *num.* 14. *lib.* 3. & *cons.* 16. *num.* 3. *lib.* 4. Roland. à Valle *cons.* 59. *num.* 18. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 1. *num.* 360. & 361. Add ad Gam. *decis.* 66. Pascal. *de virib. Patr. potest. p.* 3. *cap.* 8. *num.* 47. Galerato *de renunt. cent.* 2. *renunt.* 102. *num.* 24. Barz. *decis.* 67. *nu.* 13. & 14. Hip. Rimin. *cons.* 814. *num.* 58. refert consilia vbi hanc quæstionem scripsit. Cephal. *cons.* 208. *num.* 15. & *cons.* 210. *num.* 35. Ioan. Gutier. *de iur. conf.*

conf.3.p. cap. 3. num. 7. Roxas *de succes. cap.21.nu.78.* Mascard. *de probat. concl.* 1076.*num.7.* Padill.*l.2.num.* 44. *C. de rescind.vend.* Ripa *lib.3.resp.cap.15.* Afflict.*decis.322.num.7.* Cacher.*decis.* 41. Gregor. Lop. *l.34. tit.14.p.5.& l.fin. tit.19.p.6.* Zeuall.*comm.q.* 115.*ex nu.* 1. Parlad.*lib.2.rer.quot.cap.4.num.24.* Torniel.*conf.72.* Castill.*decis.* 14.*num.* 8. Seraph.*de priuil.iuram.priuil.* 61.*nu.* 22. Menoch.*conf.903.num.33.* Camil. Borrel.*sum.decis.tit.60. de iuram.num.* 140. Castill.*tom.7.de tert.cap.18 num.* 114.& 115. D. Petr. Noguer. *allegat.* 18.*num.57.*

114 Et vtrum minori renuntianti cum iuramento *d.l.2.* remedium detur restitutio *cap.cum causant.de empt.& vend.* Alexan.*conf.147.vol.2.* Decio *conf.* 349. *num.6.& conf.403.* Paris.*conf.* 12.*num.* 43.*vol.2.* Socin.Iun.*conf.* 48. *num.* 19. *vol.1.* cum Rub. & Croto. Roland. à Val.*d.conf.59.num.22.* Hipol. Rimin. *conf.338.num.77.* Couarr. *cap. quamuis pactum 3.p.§.4.nu.4.* Pinel.*l.2.3.p. cap. 1.C.de rescind.vend.* Matienz.*l.1 glos.8. tit.11.num.45.lib.5.* Molin.*lib.2.de primog.cap.3.num.18.* Zeuall. *com. q.* 171. & 834. Morl.*in empor.p.1.tit.9. ex nu.* 7.8.& 9. Parlador.*lib.2.rer.quotid.cap. 4.num.24.& 29.* Fontanel.*de pact.nuptial.glos.18.p.3 num.31. & seqq. & adducti num.antecedenti.* Hermosill.*l.56.tit. 5.p.5. glos.11.& 12.per totam. Precipuè ex num.* 35. D. Ioan. del Castill.*lib.3. controu.cap.2.ex nu.36 cum seqq.* Giurb. *decis.103. num.* 115. Aug. Barbos. *in coll.l.2.C.de res.vend.num.130.& 131.* Matienz.*l.1.glos.8.num.50.tit.11.lib. 5.Recop.* Gut.*de iur.conf.tom.1.cap.26. num.8.* Menoch.*conf.39.& 84.nu.46. & conf.197.num.87.* Sfurc. *de restitut. q.54.art.3.num.32.* Afflic. *decis.* 322. Peregr.*decis.8.num.9.& decis.112.nu. 20.* Mart.*voto.25.* Fab. Ann.*conf.73. ex num.4.vol.1.* Peregr.*conf.* 77.*num.* 35. *vol.1.* Aldouin.*conf.1.num.51.vol.1.* Aretin.*de fidei.2.p.princ.sect.4.cap.11. nu.5.* Castill.*tom.6.cap.168.§ vn.ex num.34.* D.Petr.Noguer.*allegat.34.num.14.15. & 16.*

Ad illud deueniendom est, an iuramentum taliter sit per se obligatorium quod contractui cui adijcitur, vires ad dat, preter ipsius naturam contractus nam quod sic tenet Parlador. *dict. cap. 4.num.1.* 115

In quo videbatur dicendom quod iuramentum adhibitum in contractu ciuiliter prohibito, validat contractum, taliter quod etsi virtute laicæ prohibitionis vsus illius præclusus sit, tamen vti potest virtute iuramenti in Ecclesiastica ditione, vt Petr. Barbos. *l.1.p.1.ex num.74.solut matr.* 116

Tamen fatendum est quod ad operationem iuramenti attendenda est contractus natura: nam si ipse contractus simulatus, dolose factus, ac consequenter nullus à lege constitutus est, cum iuramentum illius sequatur naturam, vtique iuramentum vires non habebit, neque vim conferet contractui, *vt in cap. quamuis pactum de pactis lib.6.d.cap. cum contingat, & in auth. Sacramenta puberum.* 117

Nam vt notat P. Suar. *lib. 2. de iuramento cap.1. num.* 4. dum iuramentum additur obligationi ab homine factę, non variat illius obligationem, sed tantũ confirmat à iure cõcessam, *l.vlt.C.de non.numer pecun.l.cogi qui satisd.cog.* Doctor in *l.1.§ siquis.ita.de verb obl.* Fusar. *de subst.q.260.n 18.* Quare si alicui contractui lex non adsistit, vt de eo actio oriatur, vt notat Petr. Gregor. *lib.* 50. *Syntag.cap. 6. num. 3.* tunc etiamsi in illo addatur iuramentum, virtute iuramenti non datur actio, nec lex adsistit ad illius validitatem, sed semper inefficax remanet, cum non habeat vim confirmandi contractum, quod ex natura ipsius iuramenti probat Suar. *d. lib. 2. cap.28.num.3.* 118

Hanc conclusionem comprobant DD. ex textu in *l.iurisgentium.8.§ si paciscar.vers.& generaliter de pact.l.non dubium.C.de legib.l.siquis pro eo.de fide iussor.* Vbi iuramenta non conferre vires contractui prohibito patet, vt latè Suar. *d. cap.28.ex num.* 3. Couarr. *cap. quamuis pactum 2.p.§.2.num.4.ex* Gorneo, *conf.* 119

135.*num.*

135.*num.*19.*vol.*1. Hipol. Rimin. *conf.* 599.*num.*49.*&* 50.Menoch.*conf.* 918. *num.*33.

Sed inquies hæc procedere quando à iure prohibitus est contractus: nam tunc iuramentum validum non est, sed quando à iure prohibitus non est contractus,iuramentum contractui vim aliquam addere dicendum est.

120 Exemplum extat in donatione causa mortis iurata,quia cũ per se donate causa mortis prohibitum non sit. Inquiunt DD.quod si iuratur mutat naturam, ac irreuocabilis efficitur donatio, & si alias, & per se, reuocabilis sua natura esset,quia in iuramento matura deliberatio ad illius obseruantiam interuenisse creditur,vt ex plurimis congerit Couarr.*Rubr. de testam.*2.*p. num.* 14.*vers. quarta conclusio.* Rodrig. Xuar. *allegat.* 20.*num.*5.Roland. à Valle.*conf.*8.*lib.*1. *&* *conf.*61.*num.*14.*lib.*2.Mantic.*de coniect.vltim.vol.lib.*1.*tit.* 13.*n.* 6. Sanch. *conf. moral. lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 13.*nu.*8.

121 Tamen in hac materia generalis conclusio statuenda est,& ad alios casus protrahi nec dubium est posse: scilicet quod ad cognitionem vtrum iuramentum vires contractui addat,attendenda est, in qua natura valeat: nã esse poterit quod in vim donationis,testamenti,vel codicilli subsistat;in vim vero donationis inter viuos nullius roboris sit;si enim generaliter vires habet, siue in vim donationis inter viuos, siue causa mortis, crederem donationem causa mortis naturam mutare,ac ratione iuramenti in donationem inter viuos transire: si vero donatio non valet nisi causa mortis facta,vel quia condita est à non valente aliàs donare ex iuris prohibitione, hoc casu, siue iurata, siue qualitercumque constituta in vim causa mortis remanere, ac iuramentum aut quascumque aliàs conditiones contractui additas, nullam addi contractui vim, imò iuramentum sequi ipsius contractus naturam, cum præcipua iuris intentio sit vt contracta sic facta, ac condita censeantur,vt semper valeant, reiecta qualitate,seu conditione contractum annullante ex mutatione ipsius ratione adiecti, vel iuramenti, vel clausulę non reuocandi contractum, vt communiter tenent DD.Paul.de Castro *conf.*76.*num.* 3.*lib.*2.Guilliierm.Benedict.*cap.rainuntius.verb. testamentum* 4. *num.* 25. *de testam.*Ruin.*conf.*51.*col.*5.*vol.*1.*&* *conf.*52. *vol.*2.Mar.Iun.*conf.*21.Anton.Gabriel. *commun.opin.lib.*2.*concl.*9.*nu.* 8. Socin. *conf.* 130.*vol.*1. *&* 235. *volm.* 2.Mich. Graf.*epitom.success.§. donat. causa mort.* *q.*1.*num.*5.Crauet.*conf.*52.*num.*4.Boer. *decis.*353.*nu.*4.Couarr. *rubr. de testam.* 1.*p.num.* 11.Dueñ.*reg.*127.*lim.* 1. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 4.*num.* 22. Ioan.Gutier.*de iuram.confir.p.*1.*cap.*12. *num.*4.Matienç.*l.*7.*glos.*1.*num.*18.*tit.* 16.*lib.*5.*Recop.*Sanch. *conf. mor. lib.* 4. *cap.*1.*dub.*13.*num.* 8. Flor. de Men. ad Gam.*decis.*259.Steph.Grat.*cap.*99.*discept.num.*33.Cast.*lib.* 4. *contr. cap.* 48. *num.*6.*&* *tom.*6.*cap.*119. *num.* 33. Cephal.*conf.*41.*ex nu.*15. adducens Alex. Nata,Osasc.Hipol.Riminald.*conf.* 72. *num.*146.Tiber.Deci.*tom.* 2. *resp.* 39. *num.*72.

Sed necessario dicendum venit in 122 nostra lege etiam fuisse comprehensum ac permissum iuramentum fidelitatis à subdito faciendum Domino, Principi, aut Regi, cũ & naturale vinculum contineat, & necessitatem ex ipsa natura vassalogij,vt *ex cap.*1.*de form.fidel. cap.* 2.*de consuet.rect.feud. cap.* 2.*si de inuest. inter dom.& vassall.cap.*1.*de nou.form.fidel.in vsib.feudor.l.*4.*&* 5. *tit.* 26.*p.* 4. Andr.Isern.*cap.*1.*§.item qui domino, quæ sit prim.caus.benef.amit.*Afflict.*cap.*1.*nu.* 19. *qualiter iur. deueat. vas.* Schrad. *de feud.p.*6.*cap.*4.*num.*2.Peregr. *conf.* 22. *lib.*1.*&* *conf.* 24. *lib.* 5. Rosent. *de feud. cap.*10.*concl.*17.Iul.Clar.*§ feudum q.* 21. *&* 27.adducti à D.D.Ioan.de Solorç.*de gubern.Ind.lib.*2.*cap* 23.*ex num.* 16. Videndi sunt de obligatione, necessitateque iuramenti fidelitatis, homagio, ac illorum diferentia latissime Laud. Albar. Hotom. *in cap.* 1. *de form fidelitat.* Moz.*de substãt feud.*latissimè Rosent. *de feud.cap.*6.*concl.*35.*per totam, & Addit.* Fontanel.*de pact.nupt.p.*1.*clauf.*4.*glos.*10. *per*

per totam, Ioan. Bapt. Hansen. *de iur. iur. cap.* 6. & 7.

De quo est Hispana constitutio *l.* 5. *tit.* 15. *p.* 2. Oliuan. Greg. Lop. Aluar. Valasc. Camil. Borr. Salg. & Zeuall. tra diti *in nostro tract. de lege Politic. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 3. adde Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 11. *num.* 9.

Sed an hoc iuramentum, seu homagium tanquam permissum sit obligatorium, tam in foro interiori quàm exteriori, videndi sunt Padill. *in l. si quis maior, C. de transf. num.* 36. Sanch. *de matr. lib.* 6. *disp.* 11. *num.* 9. & *in sum. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 33. Afflic. *decis.* 120. & 389. Mier. *de maior. p.* 1. *q.* 22. *num.* 11. Azeued. *l.* 3. *num.* 4. *tit.* 10 *lib.* 5. *Recop.* Angul. *de meliorac. l.* 1 *glos.* 11. *num.* 8. Couar. *cap. quamuis pactum* 1. *p* §. 1. *num.* 1. Pinel. *in l.* 2. *p.* 3. *cap.* 1. *num.* 13. *C. de resc. vend.* Sayr. *clau. reg. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 13. Valenç. *cons.* 168. *num.* 15. Ioan. Bapt. Hansen. *de iur. iur. veter. cap.* 6. & 7. Sapientis Fab. Capic. Galeot. Supremi Italici Senatus Regens meritissimus, in quo scientiarum atque nobilitatis vera fulgent stemmata, *in responsis fisc. resp.* 12. *ex num.* 231. *cum seqq.* Quorum aliqui haud resolutiuè tenent homagium obligatorium esse.

Nihilominus vires habere, ac obligationem defendit Peralt. *in l vnum ex familia, in princ. num.* 23. *delegat.* 2. & tanquam iuramentum obligatorium iudicandum, Suar. *de iuram lib.* 1 *cap.* 13. *nu.* 26. D. Ioan. de Solorç. *de gubern. Indiar. lib.* 2 *cap.* 23 *num.* 24. & 25. Mendoç. *de pact. lib.* 1. *cap.* 6. *q.* 3. *num.* 9.

Ad l. 36. tit. 3. lib. 1. Recop.

HVIVS legis partes, quas duas esse ex contextu patet.

I. Circa priuilegium naturalitatis exteris concedendum, ad optinenda officia, aut Beneficia apud Hispanos, latè vt nostra mens discernere potuit explicauimus nostro *tract. de leg. Polit. lib.* 2. *cap.* 18. Posteà verò opera sua edidit D. Ioan. Machad. de Chaues *del Perfect. Confess.* qui *lib.* 6. *p.* 8. *tract.* 3. *doc.* 3. refert, qui dicantur naturales huius Regni.

II. verò latius *eod. tract.* & *lib. cap.* 17. scilicet, vt exteri beneficia possidentes apud Hispanos residere teneantur, & aliàs fructus lucrari non valeant, ideò ad aliam l. transeundum censui.

L. 32.

L. 32. & 33. (vbi & etiam l. 21. 24. 27: explicantur, & aliæ) tit. 7. lib. 1. Recopilat.

POR auerse lleuado, ò embiado à imprimir à otros Reynos las obras, y libros que han compuesto, y escrito algunos naturales destos, sin nuestra licencia, y aprouacion de los del nuestro Consejo, y sin preceder, y guardar las demas diligencias, à que obligan nuestras leyes, y prematicas; van resultando, y cada dia se conocen algunos inconuenientes muy considerables. Y para que de aqui adelante se atajen, y cessen: Mandamos, que ninguno de nuestros subditos, naturales, y vassallos destos Reynos de qualquier estado, calidad, y condicion que sea, pueda sin especial licencia nuestra lleuar, ni embiar à imprimir, ni imprima en otros Reynos las obras, y libros que compusiere, ò escriuiere de nueuo, de qualquiera facultad, arte, y ciencia, que sean, y en qualquier idioma, y lengua, que se escriuieren; so pena que por el mismo hecho, el autor de los tales libros, y las personas por cuyo medio los lleuare, ò embiare à imprimir, incurran en perdimiento de la naturaleza, honras, y dignidades que tuuieren en estos Reynos, y de la mitad de sus bienes aplicados por tercias partes, Camara, Iuez y denunciador, y de todos los libros, que assi impressos se metieren en ellos, y queremos que incurran, y sean condenados en las mismas penas qualesquier personas, que se atreuieren à venderlos, ò meterlos en estos Reynos sin nuestra licencia, quedandose siempre en su fuerça y vigor las prohibiciones, y penas, que por leyes y prematicas nuestras estan puestas contra los que meten en estos Reynos libros de Romance impressos fuera dellos.

MANDAMOS, que se obserue, y guarde lo dispuesto por las leyes 23. y 24. con las siguientes deste titulo, y por la ley 18. tit. 4. del libro 2. encargando, como encargamos mucho, que aya, y se ponga particular cuydado, y atencion en no dexar que se impriman libros no necessarios, ò conuenientes, ni de materias, que deuan, ò puedan escusarse, ò no importe su letura, pues ya ay demasiada abundancia dellos; y es bien que se detenga la mano, y que no salga, ni ocupe lo superfluo, y de que no se espere fruto, y prouecho comun. Y en lo tocante à memoriales de pleitos, y à informaciones en derecho, sin embargo de la permission que auia, para que se pudiessen imprimir, no se haga de aqui adelante,

adelante,sin que los dichos memoriales estèn primero firmados de los Relatores,y las dichas informaciones de los Abogados,ò Fiscales, à quiẽ se apercibe que vayan con toda decencia,y compostura, y sin lleuar nada,que ofenda,alomenos quanto no sea menester,y parezca forçoso conforme a la materia sujeta de los negocios: y por lo contrario se harà demonstracion con el rigor que conuenga contra los que no lo cumplieren,dando firmado lo que no deuian. Y assimismo no se impriman, ni estampen relaciones,ni cartas,ni apologias,ni panegiricos, ni gazetas, ni nueuas,ni sermones,ni discursos,ni papeles en materias de estado, ni gouierno,y otras qualesquier,ni arbitrios,ni coplas,ni dialogos,ni otras cosas,aunque sean muy menudas,y de pocos renglones, sin que tengan, y lleuen primero examen,y aprouacion en la Corte de vno de los del Consejo,que se nombre por Comissario desto;el qual lo encomendarà,à quiẽ le pareciere,y conuiniere. Y en las Ciudades,y partes donde ay Chancillerias,y Audiencias se aya de ocurrir y ocurra a los Presidentes, ò Regentes dellas,ò a los Oydores,y ministros mas antiguos, que tienen sus vezes à falta suya: y en los demas lugares destos Reynos, sea la licencia, y aprouacion de las justicias,que tambien lo cometeràn à personas habiles,y peritas en cada genero. Y en quanto à conclusiones, y disputas, si fueren,y huuieren de imprimirse,donde aya Audiencias,ò Chancillerias, se guarde lo mismo, no embargante que tambien suceda auer alli Vniuersidades: pero auiendo estas sin concurrencia,y a solas los Retores despachen,y dèn las aprouaciones,con examen,y consulta de vno de los Catedraticos de la facultad,cuya materia se tratare: Y auiendo Catedras de propriedad se prefieran los Catedraticos dellas,para censurar, y aprouar las conclusiones,y disputas: Y todo quanto se huuiere de imprimir, sea con fecha, y data verdadera, y con el tiempo puntual de la impression: de forma que pueda constar,y saberse quando se haze, y lleue, y contenga tambien los nombres del Autor,y del Impressor, y ninguno que lo aya sido,ò sea,ni mercader de libros,ò librero,y enquadernador, ni otra persona,se atreua à imprimir,ni estampar,ni à diuulgar,ni vender cosa alguna impressa,ò estampada,sin que preceda lo dicho, ni à mudar, ni anticipar la fecha,y tiempo,ni poner antedata,ni à variar,ni suponer los nombres,ni hazer fraudes,ni vsar de traças,ni cautelas contra lo aqui contenido,y mandado; so pena de que en lo dispuesto por las dichas leyes que no sea contrario desto,se executaran irremissiblemente en los transgressores las que en ellas se imponen: y por lo demas qualquier Impressor, ò mercader de libros,ò enquadernador,ò librero que no guardare, y cumpliere lo que le toca,incurra en pena de cinquenta mil marauedis por la primera vez, y sea desterrado destos Reynos tiempo de dos años; y por la segunda vez se duplique lo vno,y lo otro: y por la tercera pierda,y se le confisquen todos sus bienes,y el destierro sea perpetuo: Y las otras perso-

nas,

nas, que en qualquier manera quebrantaren lo que se les manda sean condenados por la primera vez en treinta mil marauedis y dos años de destierro de la parte y lugar donde el caso sucediere: y por la segunda, y tercera se vaya todo agrauando, y el destierro sea del Reyno: Demas de que si huuiere algunas cosas injuriosas, y ofensiuas, serân assimismo castigados vnos, y otros, conforme a las leyes, y a las circunstancias, y grauedad de las injurias, y ofensas, y lo pecuniario de todas las dichas penas se aplique por tercias partes, Camara, Iuez, y denunciador.

SVMMARIVM.

1 *Cermenat in Rapsod verba referuntur contra ignorantes.*
2 *Scientia vtilis Republicæ.*
3 *Sapientes ingenuos fecit natura.*
4 *Natura homini locutionis instrumenta contulit. Sciencias verò consequitur librorum studio.*
5 *Librorum vtilitas summa.*
6 *Hispani proni ad scientiam sunt, ob idque libros magna impensa ac cura conquirunt.*
7 *Lectio ad scientiam necessaria est.*
8 *Libri magnoperè habiti apud omnes nationes.*
9 *Nehemias magna impensa conquisiuit libros Legis.*
10 *Esdras magnam curam habuit in coniungendis libris.*
11 *Bibliotheca à Regibus, & Imperatoribus facta remissiue adducuntur.*
12 *Lectione librorum homines sapientes efficiuntur.*
13 *Libri necessarij sunt ad bonum Reipublicæ.*
14 *Literarum aliquarum significatio ex Eusebio Cæsar. refertur.*
15 *Princeps ratione politicæ gubernationis tenetur curam agere circa librorum vsum.*
16 *Librorum lectio mores corruptos mutat.*
17 *Commendatur Principi.*
18 *Impressionis ars mirabilis, & quando inuenta.*
19 *Librorum lectio caute facienda, ne ex ea aliquid illicitum sequatur.*
20 *Librorum lectio prohibita apud antiquos.*
21 *Licentia ad impressionem librorum concedenda attentè.*
22 *Opera Æthiopica Heliodori Episcopi prohibita à Concilio Prouinciali.*
23 *Libri prælo mandandi non sunt absque præuia licentia, ne in Reipublicæ detrimentum redundent.*
24 *D. Fernand. Pizar. commendat Principi, vt incautam licentiam non conferat ad impressionem.*
25 *Christianis non licet legere libros Gentilium.*
26 *Concilium Coloniens. constituit, vt libri non imprimerentur sine reuisione, & licentia.*
27 *Et Concilium Zenonens.*
28 *Et Concil. Lateranense.*
29 *A Tridentin.*
30 *Libri non debent imprimi absque præuio examine, & licentia concessa.*
31 *Quod comprobatur ex legibus Regijs Hispanis, & Gallis.*
32 *Et Regni Neapolitani.*

1 CERMENAT *in Rapsod. de recta Regni administrat. cap. 17.* inquit: *Nulla pestis grauior est Regnis, Rebusque publicis, quàm ignorantia: nam cum in populis hæc dominatur, animos hominum furore sic interdum exagitat, vt rationi penitus valde contradicat. Nihil pacta, conuentiones, aut leges curat, suo tantum fertur arbitrio benegerendarum rerum tristia, atque ignara.*

Nihil enim Reipublicæ vtilius cẽsent 2 scriptores quàm scientiam, nullaque viuendi ratio pręcipua est in l. C. *l. apud Iulia-*

Iu ianum de fideic.liberat. Anton. August. *lib.* 1. *emend. cap* 8. Simanch. *lib* 9. *de Republ. cap.* 26 *n.* 55. Vldaric. Zasi. *l.* 2. *n.* 77. *de Orig. iur.* Kochier *lib.* 1. *Polit. cap.* 11. Adam Cötzen *lib.* 4. *Polit. cap.* 9 *&* 14. Amay. *l. Medicos* 6. *C. de Profess. &*
3 *med. lib.* 10. quam & ab ipso naturæ primordio ingenuos sapientes facere cōprobauit Cic. *in Paradox.* & ex Arist. & D. Thom. nos *lib.* 2. *l. Polit. cap.* 6. vbi ex ea legitimè Orbem Romano Imperio subesse diximus.

4 Natura enim teste Arist. 7. *Polit. cap. fin.* homini locutionis, scientiæ, instrumenta contulit, sed arte mirabili, artificio ac librorum studio, & loquendi, & scientiarum notitiam consequimur, ex eaque humana conciliatur sociabilitas, Cicero *lib.* 4. *Tusc. qq.* Senec. *lib.* 1. *de Tranquillit. vitæ cap.* 3. Ludouic. Zuchul. *consideras. Polit. Mor. orat.* 31. Isocrat. *ad Nicob. Manifestum illud est libros, quibus præcepta continentur, aut Consilia, siue versu, siue soluta oratione scripta sint, humanæ vitæ vtilissimos esse ab omnibus censeri.*

5 Ex quo enim tanta vtilitas librorum? vide ipsum *ad Demonic. Nam, vt apes videmus omnibus quidem flosculis insidere, de singulis autem vtilia capere, sic eruditionis comparandæ studiosos nihil inexploratum relinquere, sed profutura quæ sunt vndique colligere,* Lucret. *lib.* 7 *de Natur. rerum.*

Floriferis vt apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.

Omnia eleganti stylo comprobauit Scip. de Bon. *de stud. liber. O præclaram supellectilem librorum! O iocūdam familiam, vtique frugi, & bene morigeram! non enim obstrepit, non inclamat, non est rapax non contumax, iussi loquuntur, & item iussi tacent, semperque ad omne imperium præsto sunt, à quibus nihil vnquam, nisi quod velis, & quantum velis, audias. Eos enim quoniam nostra memoria non est omnium capax, aut paucorum quidem tenax, & vix ad singula sufficit, secundæ memoriæ loco habendos asseruandosque censeo. Nam sunt litteræ quidem, ac alibi certa rerum memoria, & sibilium omnium communis apotheca.*

6 Nec mirum videatur, quòd cùm Hispani proni ad scientiam sint, & penes quos primò floruit, vt ex Eusebio Cæsariens. *de Praparat. Euang. lib.* 10. *cap.* 2. & Pined. dixi, *de leg. Polit. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 49. ad illius perfectam cognitionem, curiosi sint in copia librorum perquirenda, vt Oldrad. *consf.* 84. *num.* 2. *vers. quod Hispani.* Nam 7 teste ipso, & Luc. de Pen. *in Proæm. Codic. num.* 10. Impossibile est sine lectione hominem sapientem fieri (abstracto principio diuino)

8 Quare circa conquirendos atque comparandos libros magna fuit cura apud omnes nationes. De Platone, & Aristot. ac D. Thom. quanto eos pretio habuisse, refert Oldrad. *d. consf.* 84.

9 Sacra Scriptura teste 2. *Machab. cap.* 2. *vers.* 13. magno impendio Nehemias antiquos libros legis coniunxit, vt Torniel. *anno mundi* 3610. *num.* 18. *Annales sacr. anno* 3621. *nu.* 6. Petr. Gregor. Tolos. *libr.* 16. *Repub. cap* 7. quos cura Iudæ recollectos fuisse patet *d. cap.* 2. vt Torniel. & Salian.

10 Esdram de coniungendis libris quantam habuisse curam, refert Historia Sacra Esdræ *lib.* 1. *cap.* 5. *&* 6. *& lib.* 3. *cap.* 6. Nicol. de Lyr. ad *d. cap.* 2. *Machab.* Petr. Crinit. *lib.* 25. *de Honest. discipl. cap.* 3. Petr. Gregor. *d. cap.* 7.

11 Referre enim curam Regum, Imperatorum, Principum, Heroum in componendis Bibliothecis præstitam longæuum esset. Videat qui voluerit, quæ in hac materia congerunt Agel. *lib.* 6. *noct. Attic. cap. vlt.* Atheneus *lib.* 1. *dipnosoph cap.* 1. Alexan. ab Alexan. *lib.* 2. *dier. genial. cap.* 30. vbi Tiraq. Torr. *lib.* 25. *Philosoph. Moral. Princip* per totum Polyd. Virg. *lib.* 2. *de inuent. rer. cap.* 7. Biscioli. *lib.* 15. *tom.* 1. *horar succes. c.* 4. Lips. *de Bibliot. c.* 3. Sāch *Histor. Philosoph. & Mor. in vita Alex. Magn* § 6. Pined. *Monarch. Eccles. lib.* 7. *cap.* 28. Monçon. *lib.* 1. *Specul. Christ. c.* 35. *&* 89. Casan. *Catal. glor. mūd. p.* 12. *cōs.* 73. Matth. Timp.

Timp. *spec Bon. Mag. sing.* 24 *nu.* 15. Petr. Greg. *lib.* 16. *de Repub.* Lelius Giral. *tom.* 2. *dialog.* 1. *de Poet. sui temp.*

12 Quibus omissis dicendum est librorum vsu ac lectione homines sapientiores fieri *l. ad exhibendum* 29. *Ad exhibendum* ibi: *Quia si essent exhibiti, cum eos legisset doctior, & melior futurus esset.* Ne-
13 cessariosque ad bonum Reipublicę esse. Casan. *Catal. glor. mundi* 5. *p. consid.* 21. ideò ad Principes pertinere illorum curam nec dubitandum est.

14 Hanc obligationem ex ipso naturali principio deducere voluit Euseb. Cæs. qui *lib.* 10. *Euang. Præparat. cap.* 2. quærens origines litterarum, earumque significationes inuestigans, secundum Phœnicium intellectũ, à quo deductę, atque inuentę sunt: Nihil aliud significare, dicit, quàm disciplinam domus per plenitudinem librorum. Audi ipsius verba: *Prima Aleph dicitur, quod latinè disciplina dici potest. Secunda Beth, quod domus significat. Quarta Daleth; quod librorum dici potest. Quinta He, quod vocabulum ista significat: Quæ omnes voces talem sensum efficiunt, disciplina, domus, plenitudo librorum.*

15 Si enim Policica, ab œconomica, domus gubernatione originem sumpsit, & sicut bonus Pater familias domum œconomicè gubernarè tenetur, ita & Princeps Rempublicam. Eodem principio ad bene regendam libros habere curabit, cùm lectione, quæ ad Religionem spectant, fulciantur, Iust. Lipsius *contr. Dialog. Litterarum scientia non modo nocet Religioni, atque iustitiæ, sed etiam plurimum prodest.*

16 Quod verò ad mores, si corrupti sunt, mutantur Saluian. *lib.* 7. *de Prouident. Dei, O pie Domine, O Saluator bone, quantum efficiunt per te studia disciplinæ, per quæ mutari possunt vitia naturæ!*

17 Ob id Pater Torres *lib.* 25. *Philos. Mor. cap.* 1. suo commendauit Ptincipi, vt magnam impenderet curam in librorum conquisitione, atque lectione ratione vtilitatis ab illorum doctrina prouenientis. Bobadill. *lib.* 4. *Polit. cap.* 1. *num.* 3.

Ex his laudant scriptores, præcipuè 18
Volateran. *lib.* 33. *Philolog. cap. de mod. scribendi apud veter. fol. mihi* 386. *B.* Illud mirabile ingenium, per quod consultum est memoriæ temporum, dum non charta, libri transcribuntur, vt antiquitus, sed scientiarum codices prælo mandantur arte impressionis inuenta anno 1465. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 6. *casu* 549. *num.* 3. Casan. *Catal. glor. mund. p.* 11. *cons.* 39. Polyd. Virg. *lib.* 2. *de inuent. rer. cap.* 7. Petr. Iustin. *lib.* 8. *Hist. Venet.* Bosius *de sign. Eccles. tom.* 2 *sing.* 93. *num.* 95. His omissis nouissimè D. Ioan. Machad. de Chaues *del Perfect. confess. tom.* 2. *lib.* 6. *p.* 8. *tract.* 8. *doc.* 1. cum qua libri propemodum efficiuntur immortales, vt Pegn. *direct. inq.* 2. *p. com.* 17. *litt. B. p.* 119.

Sed quamuis teste Plin. *lib.* 3. *epist.* 5. 19
Bobadill. *in Proœm. Polit. nu.* 16. nullus sit liber, qui non aliqua parte prosit: tamen non vtendum est absolute lectione librorum, sed cautè; prohibitum erat antiquitus, vt refert Prosper Aquit. iuue- 20
nibus legere librum Genesis, & Cantica Canticorum, ne lectione iuuenes, etsi sacra, aliquid illicitum legerẽt. D. Hieron. *in Proœm. Ezechiel.* Cæsar August. vt testatur Aur. Victor. *de vit. Imper.* Ouidium in Pontum relegauit, ex quo composuit libros de Remedio amoris, & Arte amandi.

Studium quam grande circa conce- 21
dẽdas licentias ad librorum editionem impendendum est, vt si aliquid illicitum in eis sit, vel corrigantur, vel penitus interdicantur, vt inquit Cicero *Tuscul.* 3.

Sic factum à Concilio Prouinciali, cum opera Æthiopica Heliodori Episcopi Ticinensis refert Nicephor. Calixtus *lib.* 12. *Histor. Eccles. cap.* 34. hic enim opera amatoria edidit, quorum lectione multi iuuenes in periculum conjiciebantur, Synodali præcepto ei fuit iussum, vt igni traderentur, aut Episcopatum remitteret.

Hæc damna, quę ex permissione ali- 22
quorum librorum oriuntur, cognita (de quo plura Torr. *Philoph. Mor. d. lib.* 25. *cap.* 4.) à Principe vitanda esse haud dubitan-

bitandum credo rectè à Regibus nostris, ac secundum Catholicam & Regiam pietatem constitutum fuit, vt libri prælo omnino non mandarentur absque solemnitatibus in nostris legibus requisitis, vt prius cognoscatur, an in detrimentum Religionis, iustitiç, vel boni communis sint.

24 Quare doctissima eruditione ex Angelo Politian. & Perf. Domin. D. Ferdinand. Pizar *Viror. illustr. fol.* 259. *obs.* 3. inquit, quòd Principes habere deberent Consilium, vbi libri ac historiæ recolerentur, antequam in lucem communem ederentur.

25 Nam Christianis ac Catholicis viris Gentilium libros legere prohibitū est, Clemens I. *lib.* 1. *Apostolic. constit. cap.* 6. *& 7. Abstinete ab omnibus Gentilium libris, quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis Prophetis, quæ quidem leues à fide abducunt? Nam quid tibi deest in lege Dei, vt ad illas Gentium fabulas confugias?* Et postea *Ab omnibus igitur externis, & diabolicis libris vehementer contine*, cum illorum lectio in detrimentum, vel fidei vel morum redundet.

26 Ex his in Concilio Coloniens. 3. *p.* 2. *cap.* 1. 2. 3. 4. *&* 5. Bibliopolis, & Typographis inhibetur, ne librum recens editum imprimant, vel vendendum exponant, publicè, vel occultè, nisi reuisum, & diligenter perspectum, & in eo nomina Authoris, & Typographi, Ciuitatis, aut Oppidi, vbi excusus est, apponatur.

27 Eadem & in Zenonensi Concilio statuta videntur *can.* 33. *&* 34. & in Mogunt. 4. *cap.* 99.

28 Quę omnia constituta ac confirmata in Lateranensi Concilio sub Leone X. *sess.* 10. patent, de quo Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 6. *cas.* 449 *num.* 4. cùm enim hęresibus, ac deprauatis moribus Europa imbuta sit, ne Religio subuertatur, ac homines synceri, & probi praui efficiantur, vt Horatius.

Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret vnde preces, vatem nisi musa dedisset?

A Concilio Tridentino sanctè dispositum extat, vt absolutè libri imprimi non valeant absque solemnitate constituta ab eo *sess.* 4. *cap. vnic.* 29

Quę sancti Concilij constitutio magnopere commendatur à Couarr. *lib.* 4. *variar. cap.* 17. *num.* 11. *vers. at hisce*, & Pegna *in director. inquisitor. p.* 1. *fol.* 57. *lit. G.* Gambar. *de offic. legat. lib.* 2. *num.* 430. & quos congerit Cened. *collect. ad Decret.* 8. *num.* 7. Pater Ioan. de Torr. *Philosoph. Mor. lib.* 25. *cap.* 4. Valer. Regin. *in praxi lib.* 19. *cap.* 13. *sect.* 4. *num.* 256. Castr. *lib.* 1. *de leg. pœn. cap.* 8. Fusch. *de visitat. lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 9. Azor *instit. Moral. p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 17. Homobon. *de exam. Eccles. tract.* 7. *cap.* 2. *q.* 9. August. Barbos. *de potest. Episc.* 3. *p. alleg.* 90. *num.* 9. aliquibus ex his adductis, Machad *del perfect. Confess. tom.* 2. *lib.* 6. *p.* 8. *tract.* 8. *docum.* 2.

Quare Simanch. *de Catholic. institut. tit.* 38. *num.* 14. commendat, vt libri non imprimantur, nisi quos post exactam diligentiam publica approbauerit auctoritas: quod ex constit. Concilij Salisburgens. probat Pegna *director. inquisit.* 2. *p. com.* 3. *pag.* 93. 30

Quibus à Regibus cognitis leges nostras tulerunt aduersus Authores, Impressores, ac Bibliopolas libros prælo mandantes, vendentes, aut ab exteris Regnis contra illarum constitutiones adducentes, quod licitum ac necessarium esse notat Pegna *director. inquisit. p.* 2. *com.* 17. *fol.* 119. Azor *d. lib.* 8. *cap.* 17. *q.* 2. Narbon. *l.* 29. *Glos.* 1. *tit.* 7. *lib.* 1. *Recop.* Machado *docum.* 2. *num.* 4. 31

Similiter constitutum à Rege Galliarum Henrico II. anno 1547. & à Rege Francisc. eius filio refert Petr. Crespet. *summ. Eccles. verb. libri imprimendi fol.* 569. 32

De quo etiam refert Pragmaticas Sanctiones Regni Neapolitani, diuersis latas temporibus à nostris Catholicis Regibus, Scip. Rouit. *pragm. Regn. Neapolit. tit. de impression. librorum. pragm.* 2. 3. 4. *&* 5.

L. 32.

L. 34. tit. 7. lib. 1. Recopilat.

Porque de auer en tantas partes destos Reynos estudios de Gramatica se consideran algunos inconuenientes: Pues ni en tantos lugares puede auer comodidad para enseñarla, ni los q̃ la aprendẽ quedã con el fundamiẽto necessario para otras facultades: Mandamos, q̃ en nuestros Reynos no pueda auer, ni aya estudios de Gramatica, sino es en las Ciudades, y Villas dõde ay Corregidores, en q̃ entrẽ tãbiẽ Teniẽtes, Gouernadores, y Alcaldes mayores de lugares de las Ordenes, y solo vno en cada Ciudad, ò Villa, y que en todas las fundaciones de particulares, ò Colegios, que ay con cargo de leer Gramatica, cuya renta no llegue à treciẽtos ducados, no se pueda leer: Y prohibimos el poder fundar ningun particular estudio de Gramatica, con mas, ni menos renta de trecientos ducados, sino fuere como dicho es, en Ciudad, y Villa, donde huuiere Corregimiento, ò Tenencia: Y si se fundare, no se pueda leer, sino es que en el no aya otro; porque en tal caso, permitimos, que se pueda fundar, y instituir, siendo la renta en cantidad de los dichos trecientos ducados. Y assimismo mandamos, que no pueda auer estudios de Gramatica en los Hospitales, donde se crian niños expositos, y desamparados, y que los Administradores, y superintendentes tengan cuidado de aplicarlos à otras artes, y particularmente al exercicio de la marineria, en que seràn muy vtiles, por la falta que ay en este Reyno de Pilotos: Pero queremos que se conseruen los Seminarios, que conforme al Santo Concilio de Trento ha de auer.

SVVMMARIVM.

1 *Ciuitas beata dicitur, vbi docti dominantur.*
2 *Litterarum notitia multum praestat Reipublicae, & etiam generi humano.*
3 *Sapientia homines illustres facit, & ad magistratum aptos.*
4 *Bobadilla refertur inquiens Gubernatores litteratos apud Hispanos magnoperè praestare.*
5 *Grammaticae Magistri, vt constituerentur Regum Hispanorum cura.*
6 *Grammatica est omnium artium fundamentum.*
7 *Necessaria est in Republica.*
8 *Et in Principe ad bonarum litterarum notitiam.*
9 *Principem decet bonarum litterarum studium.*
10 *Grammaticae laudes.*
11 *Grammaticae Magistri certis tantum in locis constituendi.*
12 *Atheniensium lex ad id refertur.*
13 *Nauarret. Disc. Polit. adducitur.*
14 *Litterarum otio molligerantur bellatorum animi.*

C 3 15 *Ma-*

15 *Magistrorum Grammaticæ ratio prohibitionis ni in certis locis comprobatur ex verb.l.Regni,& 22.*

16 *Prohibitione in omni loco Grammatica edoceatur ratione Magistrorum lata,ne insufficientes præficiantur ratione paruitatis salariorum.*

17 *L. Grammat. C. de Profess. & Medic. lib.10.ponderatur.*

18 *Grammatici à multis oneribus sunt immunes.*

19 *Grammaticus inutilis à munere Grammaticæ summouendus est.*

20 *Doctorum sensu comprobatur.*

21 *Doctor à Magistratu remouetur ob insufficientiam discipuli prouenientem ab inscitia Magistri.*

23 *Catholicorum Regum cura laudatur in prospectione, vt Docti Magistri præficiantur.*

24 *L. si duas. de excus. tutor. refertur.*

25 *Valent & Theodos.constitutio in præficiendis magistris in Vrbe Romana adducitur ex l.vnic. C. de stud. liber Vrb.Rom.*

26 *Puerorum educatio conuenit bono publico.*

27 *Infantium expositorum cura ad Reges pertinet.*

29 *Grammatica studia probibita in Hospitalibus infantium expositorum.*

30 *Infantium expositio contra naturam est,& 33.*

31 *Animalia curam filiorum habent.*

32 *Homines filios exponentes peiores sunt brutis.*

34 *Menoch. infantium expositorum constitutionem ad S. C. Plautianum refert.*

35 *S. C. Plautiani constitutio ad quid lata.*

36 *Infantium expositorum cura à tempore Romuli commendata est.*

37 *De quo Thebanorum ll.refert Ælian.*

38 *Et Athenienfium curam Carranç.*

39 *L.fin.C.de infant.expos.lata fuit tempore Catholicorum Imperatorum.*

40 *Columna erat in foro Oliterio apud Romanos,vbi infantes expositi lactabantur.*

41 *Traianus constituit domum,vbi nutrirentur infantes expositi.*

42 *Infantium expositorum alimonia inter pias causas connumeratur.*

43 *Infantes expositi ab Ecclesia, aut pijs locis alendi sunt.*

44 *Catholicorum Regum cura circa nutritionem, ac educationem infantium expositorum commendatur.*

45 *Infantes expositos litteris vacare probibitum apud Hispanos ratione boni publici.*

46 *Nauar.de infantium expositorum cura scripsit.*

47 *Infantes expositi apud Romanos gladiatoribus tradebantur,vt eos educarent in officio gladiatorio.*

48 *Mechanicæ artis professio necessaria in Republica.*

49 *Numa Pompilius apud Romanos artificum collegia diuisit.*

50 *Nauiculariorum arte præficiendi sunt infantes expositi,& num.65.ratione boni publici.*

51 *Nauigationis vtilitas magna,præcipuè apud Hispanos.*

52 *Nauigandi ars à Neptuno inuenta.*

53 *A Phænicibus.*

54 *A Noe incepta.*

55 *Maritimæ artis cognitio à Phœnicibus inchoata.*

56 *Vtilitas illius cognita à Romanis ante primum bellum Punicum.*

57 *Naualibus triumphis gloriosa Romana Respublica.*

58 *Romani ad subuentionem Reipublicæ semper habuere classes paratas apud Missenum,& Rauenam.*

59 *Doctores referuntur scribentes differentiam nauium antiquarum.*

60 *Tyri inuentores artis nauticæ.*

61 *Illius gloria,ex nautico fœnore,ex Ezechiele.*

62 *Rhodiorum gloria causa nauticæ artis.*

63 *Duelius fuit primus Romanorum qui naualem triumphum habuit.*

64 *Nauis possessor omnia possidere censetur.*

66 *L. 1. §.si is qui nauem.*

67 *Princeps curare debet, vt subditi arte nauarchali præficiantur.*

68 *Nau-*

1 Beatissimas esse Respublicas iudicabat Plato, vt Marsil. Ficin. *in eius vita*, vbi docti dominarentur, aut saltem docti fuissent gubernatores: quia multum Reipublicæ, & ipsi generi
2 humano præstat litterarum notitia, Adã Cotzen *lib. 4. Polit. cap. 9. Cochier. lib. 1. Polit. cap. 11.* de quo Amay. *in l. medicos 6. C. de Profess. & medic. lib. 10.* plura ad id exequendum commẽdat Pater Ioan. de Torr. *Philosoph. Mor. lib. 6. cap. 1.*
3 Sapientia enim illustres homines facit, & ad ciuilem Magistratum commodos, cordatosque reddit ad pertractanda politica negotia, vt Cermenat. *in Rapsod.* à Mastrill adductus *lib. 2. de Magistr. cap. 3.* diximus *lib 2. de leg. Polit. cap. 20. num. 15.*
4 Hoc enim apud Hispanos præcipuè procedere notauit Bobadill. *lib. 1. Polit. cap. 9. num. 32.* ex Simanch. *lib. 9. de Repub. cap. 10. num. 7.* ibi *Nueua España tuuo paz, ni a las leyes, y Gouernadores fue tan obediente, ni a las barbaras costumbres estuuo tan expurgada, como despues que ha sido gouernada por Consejos, y hombres de letras*, Palac. Rub. Menchac. Garc. Zeruant. Mastrill. traditi in nostr. *tract. de leg. Polit. lib. 1. cap. 13. num. 39.*

Quibus cognitis à nostris Regibus 5 omittere noluerunt præcepta ad instruendos subditos in primo scientiarum rudimento, statuentes, vt Grammaticæ Magistri constituantur, qui subditos prima latinitatis rudimenta edoceant.

Est enim Grammatica omnium artium fundamentũ, Lucas de Pen. *l. 2. C. de Profess. & Medic. lib. 10.* Adan. Cotzen *lib. 4. Polit. cap. 18.* de illius vtilitate scripsit Casiodor. *lib. de Grammatic*, Patric. *de institut. Reip. lib. 2. tit. 1.* de qua D. Gregor. Nazian. *orat. 20. Quis in Grammatica, qua linguam ad Græcismum format, historias colligit, metris præest, carminibus leges præstat*, vt notãt illi versus ad 6

docti

ducti à Guilielm. Beyerl. *Theatr. vitæ humantom.* *tom. 1. lit. A. verb. ars.*

Grammatica os teneram pueri, balbumque Figurat

Scientiarum caterarum Ianitrix.

7 Ob idque eam in Republica necessariam dixit Adam Cotzen *lib.* 4. *Polit. cap.* 18. suoque cōmendauit Regi Matth. Lop. Brauo *lib.* 2. *de Reg. ration.* Et Hieronym. Osfor. *lib.* 1. *de Reg. institut.*

8 Quamuis Principem nimiè Philosophum cōtemnat; non tamen à Grammaticis rudimentis alienum esse voluit, imò ornatum vult lectione Poetarum, & Romanæ historiæ. Nam teste Casiodor. *lib.* 10. *ep.* 3. *Nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam litterarum non augeat gloriosa notitia.* P. Fr. Ioan. Marq. *Guber. Christ. lib.* 1. *cap.* 4. quæ à Grammaticis principibus descendere decantauit D. Greg. Naz. *carm. ad Nicobol.*

Nec Grammatica laus parua putanda,
Per quam corripitur prolatio barbara, per quam
Auxilium affertur lingua, sermoque politur.

Ex quo Grammaticę cognitione
9 nihil laudabilius Principi credo. Nam sicut Osfor. *d. lib.* 1. inquit de Principe. *Litterarum vero studium ita cum corporis exercitatione coniunctum esse cupio, vt neque nimium studium litterarum sine corporis exercitatione corpus ipsum frangat, atque debilitet. Neque corporis exercitatio sine litteris animum omni humanitate spo-*
10 *liet.* Hæc enim in Grammaticæ vera edoctione inuenies. Nā in ea sūma Philosophorū abiectio, iuris peritorum calliditas non inuenitur, quòd summopere à Principe summouet. Sed exemplorum ac historiarum subministrat doctrinam, vt quid fugiendum cognoscat, & quid sequendum eligat. Angel. Politian. *in Lamia. Grammaticorum hæ sunt partes, vt omne scriptorum genus, Poetas, Historicos, Oratores, Philosophos, Medicos, Iureconsultos excutiant, atque enarrent.* Et ex Ammonio *in Porphyr. & Simplicio* inquit meus D. Ioan. Alonso de Butron *de re Pictor. discurs.* 4. Grammaticæ munus esse ex Poetarum, atque scriptorum lectione omnium rerum notitiam exhaurire, de quo Senec. *lib.* 13. *epist.* 89.

Sed quamuis hæc vtilitas ex Grammaticæ lectione, doctrinaque proueniat, tamen publicæ vtilitatis causa iustè à Regibus nostris cautum videtur, vt Magistri, ni certis in locis à l. nostra destinatis non constituantur. Quod ab Atheniensibus ex lege Sophoclis constitutum habemus, qua cauetur, vt Scholæ publicæ non constituerentur, neque Philosophorū quisquam præesset, ni Senatus, aut populus decreuisset Renat. Chop. *lib.* 3. *Dom. Franc. tit.* 27. *num.* 2. 11 12

De quo quamuis scripsit Nauarrete *Discurs. Polit. discurs.* 46. tamen longè abfuit à nostrę legis vera intelligentia. 13

Nam l. ratio non eo nititur, quod Hispani legibus dediti belligerandi artem contemnunt, molligerenturq; otio litterarum, ac studio artis Grammaticæ, vt ipse voluit, & belligerantium est commune axioma, teste Adam Cotzen. *lib.* 4. *Polit. cap.* 12. §. 6. Quod facto Serronis Gallorum. Regis comprobatur: Nā cum populi ferociam compescere, nec in otio retinere posset, publica litterarum studia introduxit, vt ex Strabon. Renat. Chopin. *lib.* 3. *Doman. Franc. tit.* 27. *nu.* 2. Sed fuisse patet: *Que en tantos lugares no puede auer comodidad para enseñarla, ni los que la aprenden quedan con el fundamento necessario para otras facultades:* In quo notanda est constitutio Imperatorum Valentis, Gratiani, & Valentiniani, *in l.* 15. *C. de profess. & Medic. lib.* 10. statuentium, vt Magistri Grammaticæ, ac Rhetoricæ in clarissimis tantum ciuitatibus præficiantur. Guther. *de offic. Dom. August. lib.* 2. *cap.* 14. 14 15

Quæ si attentè perpendis, non habita ratione ad litterarum lectionem fuerunt cauta, sed ad Magistros minus sufficienter ad lectionem inuentos ratione paruitatis salariorum, ac locorum, vbi Grammaticæ Magistri inueniebantur. Eadem enim constitutio ab Imperatoribus lata est in *l. Grammaticos.* 2. *C. de profess. & Medic. lib.* 10. Vbi reprobandos esse Grammaticos se vtiles studentibus 16 17

bus non præbentes, patet. Quid ergo diuersum, quod inutilitas proueniat ex inhabilitate personæ, attenta insufficientia tantum per se, vel attenta ratione paruitatis salariorum, ac mercedis constitutæ Grammatico.

18 Nam ex *l. Medicos l. Grammaticos*, *C. de profess. & medi. lib.* 10. Grammatici à muneribus, & oneribus quampluri mis publicis immunes sunt, de quo Fab. *in Papinian tit.* 24. *p.* 1. *illat.* 3. *pag.* 1122. Cuiac. *l.* 6. *§. Grammatici de excusat. tutor.* Pancirol. *lib.* 2. *Thesaur. cap.* 188. Petr. Greg. *lib.* 16. *de Republ. cap.* 1. *nu.* 6. Mastrill. *de Magistr. lib.* 3. *cap.* 10. *nu.* 207. Amay. *Rubr. C. de profess. & Medic. lib.* 10.

19 Tamen non dedignantur leges asserere à munere Grammaticæ submoueri posse Grammaticum vtilitatem studentibus non afferentem, vt dixit Rebuff. *in d. l. Grammaticos* 2. Hęc enim Magistri repulsio, ac immunitatis degradatio ex insufficientia proueniens, vallatur authoritate. *l. sed & reprobari* 7. *de excusat. tutor.* & ratione publicæ vtilitatis, ne insufficiens, inutilis, indoctusuè Magister studentibus pręficiatur.

20 Hęc enim quęstio publicæ vtilitatis causa conuallata defenditur à Menoch. *de Arbitr. q.* 55. *num.* 7. *lib.* 1. D. D. Ioann. Baptist. de Larrea *disp.* 2. *Granat. num.* 20. 21. & 22. Steph. Gratian. *disceptat. forens. tom.* 1. *cap.* 167. *num.* 45. Amay. *Rubr. C. de profes. & medic. lib.* 10.

21 Publica enim vtilitas ad summouendum Doctorem à Magistratu secundum *dict. l.* 2. *C. de profess. & medic. lib.* 10. erit inutilitas studiosorum, proueniens ab inscitia Magistri, quia conuenit bono publico, vt probi, & docti subditis studentibus pręficiantur, vt Kochier *lib.* 1. *Polit. cap.* 10. Petr. Greg. *lib.* 18. *de Repub. cap.* 2. Adam Cötzen *lib.* 4. *Polit. cap.* 6.

22 & 16. §. 13. Eadem enim erit sufficiens ad summouendum omninó studium à populo, vbi ratione paruitatis salariorum, & studentium paruæ vtilitatis, magistri subditis auferri debent, vt in nostra lege disponitur.

23 Lauda enim censor Regum Catholicorū nostrorū eximiam curam, boni publici, in eo, vt hi tantum Grammaticę Magistri præficiantur, qui vtilitatem Reipublicæ laturi sint. Nec omissa hęc fuit à I. C. *in l. si duas.* 6. *de excusat. tutor.* 24
ibi *Minores quidem ciuitates possunt quinque medicos immunes habere, & tres sophistas, & Grammaticos totidem.* Et prosequitur Modestin. Quid in cæteris maioribus, & maximis ciuitatibus seruandum. O Catholicorum Principum attenta gubernatio! O Consiliariorum summa cura! adamussim obseruandas esse credo à vestra prudentia latas constitutiones, cum tanta semper Religione, pietateque ferantur.

Habes enim Imperatorum Theodosij, & Valentiniani constitutionem circa Doctores, ac Magistros præficiendos pueris in Grammatica, Philosophia, Rhetorica, & Medicina *in l. vnic. C. de stud. liberal. Vrb. Rom.* Vbi qui, & quomodo, & quot Magistri constituendi in Republica sint, de quo latè Lucas de Pen. *in d. l. vnic.* Platea & Rebuf. & Neuius in Systemat. *ad d. tit. de stud. liberalib.* 25

Nec dedignati sunt Principes tanta cura tendere ad subditorum puerorum educationem, cum à Philosophis, & scriptoribus semper commendetur. De quo latè Plutarch. *de instituend. liber.* & latè Politici fere omnes. 26

Sed ne omissam subditorum curam à Regibus nostris dicant, & semota studendi commoditate ab aliquibus locis subditis obueniat id quod diuinus Spiritus dixit Prouerb. *cap.* 12. *Qui operabitur terram, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.* Quid de pueris expositis faciendum sit, cum Patribus careant, & nullus de eis curam agat, & ætas, nisi rectè instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas, Concil. Trid. *sess.* 23. *de reform. cap.* 8. disposuerunt ibi: *Mandamos que no pueda auer estudios de Gramatica en los Hospitales, donde se crian niños expositos, y desamparados* Similem fuisse legē apud Ægyptios, testatur Laert. scilicet, vt Sacerdotes, nisi authoritate Regia publicis gymnasijs præficerentur. Renat. Chop. 27 28

lib.

lib. 3. *Doman. Franc. tit.* 27. *num.* 2.

30 Aduersus naturæ institutum agere parentes abijcientes filios, vel exponentes, demonstrat ipsorum animalium naturale ius: nam feræ, etsi immanis naturæ sint, negligere tamen suam prolem ignorant, vt diximus ex D. Ambros. *lib.* 1. *leg. Polit. cap.* 7. *num.* & decantauit D. Gregor. Naz. *carm. ad Nicobol.*

31 *Vituli quoque plena parentis*
Vbera fronte premunt; atque hunc perferre laborem
Vis adigit; dulcis tamen hac iucundaque matri
Stridula, quin etiam circumuolat, indeque pullos
Implumis volucris, seque hic illicque fatigat,
Pabula dum proli natrix in pasta requirit.
Namque patres prolemque sagax deuinxit amore
Natura eximio patribus commendata medelam,
Scilicet, vt curas amor hic leuet atque labores.
Vnde etiam mater furibundas concipit iras
Ob vitulos, auis ob pullos, canis obque catellos
Aspera bella gerit, rabidoque incensa furore.
Pardalis è saltu erumpit, ruit impetu cæco
Seuus aper, micat ex oculis vis ignea, seta
Horrescunt, seque exacuent eum murmure dentes:
Maximus inde vapor manat, spumaque cadente
Turpatur gena, dum sobolem defendere gestit, &c.

32 Peiores animalibus homines, crimen sensu humano alienum committunt, quod ne ab vllis quidem brutis credibile est exequi, infantes exponendo, atque abijciendo in sanctis Dei Eccle-
33 sijs, alijsvè locis, vt riuis, nemoribus, foro. De quo statuerunt Imperatores *l. sancimus, & toto tit. C. de infantibus expositis*, Authen. *de infant exposit. collat.* 9. *cap. vnic. de infant. exposit.* Latè Menoch. *de arbitrar. cent.* 4. *cas.* 396. Cuiac. *lib.* 16 *obs. cap.* 36. Thesaur. *decis. Pedam.* 113. Petr. Greg. *lib.* 15. *Syntagm. cap.* 28. *num.* 4. & 5. Neuius *in system. ad tit. de infant. exposit.* Azor *instit. Mor. p.* 2. *lib.* 2. *capti.* 16. *quæst.* 2. Grat. *discept. cap.* 267. *ex num.* 2. & 3. cum seqq. latè Barbos. *in Collect. ad Rubr. de infant. exposit.* Narbon. *de ætat. ad hum. act. req. ann.* 7. *q.* 32. latè Carranç. *de legitim. part. cap.* 4. *sect.* 1. *ex num.* 56. *cum seqq.*

Sed non possumnon mirari, quo fun- 34
damento Menoch. *d. casu* 396. *num.* 1. hanc infantium expositorum constitutionem ab Imperatoribus editam, referre valeat ad dispositionem S. Consult. Plautian. de quo *in l.* 1. *§. Præterea & l.* 3 *de liber. agnosc.*

Nam illius S.C. constitutio fuit lata 35
ad designandum tempus mulieri, intra quod denuntiaret marito post diuortium se prægnantem esse, vt ex ipsa l. patet, & notat Hierony. Verut. *de Senat. Conf. Plautian.* & Hotoman. Anton. August. *de Senat. Conf. tit. de S.C. Plauciano*, Barbos. *in rub. solut. matr. p.* 1. *num.* 20. & sic post hæc scripta illius S.C. constitutionem intellexisse inueni Carranç. *de legit. part. design. cap.* 4. *sect.* 1. *num.* 109. & 110. aduers. Menoch. de quo Senat. Consf. remedio dixerat *cap.* 1. *num.* 35.

Quare credo, ni fallor, hanc dispositio 36
nem, seu Imperatorum constitutionem (ex naturali, iusta, ac publica misericordia. Senec. *lib.* 5. *controu.* 33. Primò à temporibus Romuli constitutam, vt
Dion. Alicarn. *lib.* 2. Guilliel. Forn. *l.* 37
quæret aliquis 135. *de verb signif.* de quo
Thebanorum leges refert. Ælian *lib.* 2. 38
var. Hist. cap. 7. Atheniensium curam cō memorat. Carranç. *d. cap.* 4. *sect.* 2. *num.* 129.) latam fuisse tēporibus Catholicorum Imperatorum. Quæ ratio depromi
tur ex ipsa *l. fin. C. de infant. exposit.* & 39
verbis *d. Auth.* Nec referri posse ad tempora Gentilium, seu Populi Romani, sed Imperatorum Catholicorum: Quamuis temporibus Romanorum referant Historici. in foro Olitorio columnam fuisse vbi infantes expositi lactabantur.

bantur, de quo Alexand. ab Alex. *lib. 2. dier. Gen. cap. 12.* & ibi Tiraquel. latè Carranç. *de part. cap. 4. sect. 2. ex num. 130.*

41 Ille iustissimus Imperator Traianus constituit, teste Sabelico, & ex eo Escobar *de Ratiocinijs cap. 25. num. 46.* domum amplissimam multis possessionibus dotatam, vbi infantes expositi, & eorum nutrices per quadriennium alerentur, Stephan. Gratian. *disceptat. cap. 267. num. 9.*

42 Ex his inter cæteras constitutiones editas, circa rectam administrationem bonorum Ecclesiasticorum, & quæ ad alimoniam infantium expositorum attinent commendantur, vt ex *l. sancimus de Episcop. & Cleric.* & alijs Codicis cõstitutionibus tenet Petr. Gregor. *lib. 15. Syntag. cap. 28. num. 4. & 5.*

43 Et Thesaur. in dict. *decis. 118. num. 4.* tenet ad Ecclesiam, vel communitates Ecclesiasticas, cõfraternitates, Collegia, vel pia loca pertinere nutritionem, ac alimoniam expositorum infantium, cùm verè in eo Catholica pietas exequatur, vt Gratian. *in capit. fin. 87. dist.* Iacob. de Sanct. Georg. *l. Heres absens, §. si quis tutelam, de iudic.* Abb. *cap. 1. de infant. exposit.* Sola *de capiend. debit. pro caus. ciuil 3. part. glos. vnic. num. 8.* Surd. *de aliment. quæst. 81.* Escobar *de Ratiocin. cap. 25. num. 45.* latè Barbos. *in rub. de infant. & languid. exposit.* Carranç. *de part. cap. 4. sect. 2. n. 135.*

44 Quò Reges nostri prospicientes haud Regiam pietatem omittere voluerunt, sed pro maiori bono Reipublicæ hanc curam amplexi sunt, vt pia opera constituta ad nutritionem infantiũ expositorum seruarẽtur. De quo magnam esse curam Catholicarum Prouinciarũ Chopin. *de morib. Parisiorum lib. 2. tit. 7. num. 19.* Pontan. *de liberalitat. lib. 1. tomo 4. cap. 19.* Molf. *ad consuet. Neapolit. tom. 1. part. 5. ...... num. 25.* Carranç.

45 *dict. sect. 2. ex num. 33.* Et vt maius bonum sequeretur Reipublic. vt in his Grammatica non doceretur, quia ad illius edoctionem infanti studioso patebat aditus in scholis publicis secundum nostræ l. dispositionem, *& l. vnic. C. de stud. liber. vrb. Rom.* & quæ ibi notat Lucas de Pen. & Platea, sed in alijs artibus operas, ac studium, curamque impenderent, vt ibi: *Y que los administradores, y superintendentes tengan cuidado de aplicarlos a otras artes, &c.*

De hoc enim, vt de cæteris constitutionibus Pragmaticę editę ann. 1623. scripsit Nauarrete *discurs. Polit. discurs. 47.* videat qui velit quæ in hac materia prænotat, scripsit etiam in hæc verba per transenam, Carranç. *de part. cap. 4. sect. 2. num. 135. vers. Ad ea.* 46

Quare notandum erit, Romanam Rempublicam post nutritionem, & curam expositorum infantium educationem prospexisse, eamque commendasse gladiatoribus, vt ad artem suam eos accommodarent, refert Carranç. *d. sect. 2. num. 135.* Quæ barbara consuetudo Romanorum, pietate Catholica sublata fuit, sanctius Regibus nostris constituentibus, vt artibus accommodarentur. 47

Sed nunc quibus artibus commodã di, liberalibus dicendum videbatur, cũ & hi liberum ingenuumque faciant hominem, vt notat Senec. *epist. 89.* ac illum ad virtutem sternant, vt Phil. Iudæus. *Sic Liberales Artes propositas habent doctrinas Encyeias, & virtuti viam sternunt,* de quo latè Adam Contz. *lib. 4. Politic. cap. 12.* Patric. *de Instit. Reipublic. lib. 4. tit. 6. & lib. 5. tit. 3.* Petr. Gregor. *lib. 10. de Republic. cap. 6.* Eduard. Vveston, *lib. 2. de morib. Reipubl. c. 24.* Guillielm. Beyerlinch. *theatr. vita human. verb. ars.* Ex quo ob bonum Reipublicæ liberalitet studiorum professoribus immunitates concessas patet *toto tit. C. de profess. & medic. lib. 10.* 48

Tamen dicendum est nostram constitutionem intelligendam esse de applicatione infantium ad executionem artium mæchanicarum, ex sequentibus verbis legis. *Y particularmente al arte de la marineria*, cum hæc ars męchanica sit ex D. Antonino *in sum. part. 1. tit. 1. cap. 3.* Casan. *Cathal. glor. mund. part. 1. consid. 10.* D. Ioan. Alphons. de Butron *de*

de re pictor. discurs. 13. §. 3. *fol.* 60. Ex eo quòd antea prohibita fuit infantibus edoctio Grammaticæ, sine qua ad studium artium liberalium homo inutilis est, cùm fundamentum scientiarum sit, vt diximus *ex num.* 6.

Sed tamen haud dubito ex sapientiũ virorum placito opifices à republica eiectos fuisse, cùm & homines viles, ac sordidos mechanicum exercitium efficiat, Thebani quæstuariam artem à sua exularunt republica. Et Lacedæmonij tãtum ad militiam, & venationem suos inducebant subditos: cæteras verò artes ac cõmercia damnãtes. Apud Thespienses turpe erat artem discere ex Dion. Halic. *lib.* 2.

Nihilominus in bene constituta republica opifices, mæchanicasque artes, ac artifices necessarios esse patet, sic præcepto Solonis comprobat Plutarc. qui sic subditos ad artes induxit, vt filium à naturali præcepto alẽdi patrem liberaret, à quo nullam artẽ accepisset.

Exodi *cap.* 31. in Israelitica republica, artifices à Deo constitutos patet, Beseleel, & Oliab, quorum munus vsque ad tempora Regis Ioachini, & Babylonicæ captiuitatis perdurasse patet 4. *Reg. cap.* 24.

Ad subleuamen miseriæ generis humani erectas, ac inuentas notarunt Politici, ac ad fœlicitatem reipublicæ, Petrus Gregor. *lib.* 1. *de Repub. cap.* 1. *num.* 16. Quare notandũ credo cum Adam. Contz. & bene *lib.* 8. *Politic. cap.* 15. §. 5. artium mæchanicarum contemptum à Græcorum Philosophorum superbia ortum fuisse, cùm dicere valeãt ex Plin. *Sen. lib.* 2. auaritiæ causa artes coli, cùm alias vtilis ars, imò & necessaria sit, Cicer. 2. *de offic. Quid numerem artium multitudinem, sine quibus vita nulla esse potuisset? Quis enim ægris subueniret? Quæ esset oblectatio Valentium? quis virtus aut cultus corporis, nisi tam multæ nobis artes ministrarent?*

Aristotel. 7. *Politic. cap.* 8. refert artes necessarias esse in republica sicuti alimenta, & Plutarch. notat. *de fortuna. Et sanè artes dicuntur parua, quædam esse prudentiæ, vel potius mica prudentiæ, & ramenta in huius vitæ vsus diffusus*, ex quo eas vrbiũ decus esse dixit Cassiod. *lib.* 1. *epist.* 13. ac Magistras esse virtutis notat Cicero.

Ex quo Franc. Patric. *lib.* 1. *de instit. Reipub. tit.* 8. commendat Principi, vt suam habeat rempublicam artium exercitio affluentem, de quo Adam. Contz. *d. lib.* 8. *Politic. cap.* 15. *per totũ*, Petr. Gregor. *lib.* 4. *de Republic. cap.* 9. Eduard. Vvesten. *lib.* 2. *de mor. Reipubl. cap.* 24. Beierlinch, *theatr. vit. human. tomo* 1. *verb. ars*, per totum, quorum opera, ac industria pauperes subleuentur, vt Stob. *Vir pauper, qui nullam didicit artem, non tuto viuere potest.*

Hæc necessitas, seu vtilitas causam præbuit, vt artes mechanicas exercentibus, seu artificibus immunitates concederentur, vt patet in *l.* 1. & 2. *C. de excusation. artific. lib.* 10. vbi latè Cuiac. Luc. de Pen. ad *l.* 1. & Rebuf. ad *d. l.* 2. *num.* 1. notat professores, seu Magistros mæchanicarũ artium immunitate gaudere, Sebast. Neuio in *systema ad d. l.* 1. & 2. Petr. Barbos. *ad l.* 1. *part.* 7. *num.* 56. & 57. *soluto matrim.* adductus à D. Franc. de Amai. *in d. Rub. C. de excusat. artific.* Adam. Contz. *lib.* 8. *Politic. cap.* 15. § quod à Politicis commendatur Principi, vt notat Nauarrete *discurs. Politic. discurs.* 47. Et Andreas Alciat. *ad d. l.* 2. inquit, decisionem illius loqui de mechanica arte, cùm etsi *Mathematicos* referat, antiquitus *Mæchanicos* dixerit, cùm pariter vsus mechanicæ artis ad necessitatem reipublicę necessarius sit, vt diximus, Petr. Greg. *lib.* 18. *Syntagm. cap.* 21. per totum præcipue *n.* 7.

Quare notãdum est, artes illas à republica abijciẽdas esse quæ vtilitatem ad rempublicam, seu vitam ciuilem nõ adferant, sed in se ipsas vane extinguuntur ac desinunt, vt notauit Elias *com. in orat.* 3. *D. Nazianz. aduers. Iulian.* Cæteræ verò amplectendæ ac fouendæ, vt docuit Franc. Patric. *de instit. reip. d. lib.* 1. *tit.* 8. cum iuuamen humano generi conferant, vt D. Nazianz. præcept. ad Virgin.

Arsque

Arsque hominem docuit quod ei natura negarat.

Ex quibus rectè ac pie verèque Regiæ Maiestatis virtute fuisse à nostris Regibus cautum, vt infantes expositi artibus his præficerētur, vt vrilius pro conseruatione, ac auxilio reipublicæ prospicerent.

49 Quæ haud omissa à Romana Republica tuerūt, teste Plutarcho in *Numma Pompil.* Nam ipse primus Collegia artificū diuisit. *Diuisit autem secundum artificia, vt suum peculiare munus haberent, tibicines, &c.* Quam curam commendat Rosin. *Roman antiquit. lib.* 8. 8. *par. leg.* 12. *Tab. fol. mihi* 622. Plin. *natur. hist. lib.* 35. *capit.* 12. de quo scripsit Petr. Gregor. *lib.* 15. *Syntagm. cap.* 32. *num.* 3. ratione publicæ vtilitatis, ac conseruationis boni communis, Petr. Greg. *lib.* 13. *de Republ. cap.* 2. *num.* 2.

50 Tamen notandum erit rectè constitutum, vt artem nauiculariorum exerceant, vt ibi: *Y particularmente al exercicio de la marineria, en que seràn muy vtiles, por la falta que ay de Pilotos.* Quæ cōstitutio deducta ex præcepto & executione Themistoclis videtur, vt Plutarc. in eum. *Suntque hae pecunia confecta centum triremes, quarum in naual i contra Xerxem prælio vsus est. Exinde sensim ciuitatem ad mare exercendum deduxit, quod terrestri bello, ne aduersus sui, quidem similes satis roboris haberet: nauium verò præsidio & barbaros propulsare, & Greciæ Imperium adipisci posse intelligebat. Itaque etues ex militibus in acie stare solitos, nautas (vt ait Plato) & maritimos effecit. Incurritque in calumnias eius facti causa quod ciues basta & clypeo spoliatos, ad transtra, & remos detrusisset. Hec autem confecit Themistocles, Miltiade, qui extradixerat superato, si Stesimbroto credimus. Puritatem ne, & integritatem ciuitatis eo facto læserit: an verò secus, bis qui altius huiusmodi res considerant disputandum relinquo. Certè salutem Græciæ partam mari, Athenasque iam labefactatas opera illarum triremium stabilitas fuisse cum reliqua sint testimonio, tum ipse Xerxes affirmauit.* Æmil. Probo. in vita Themistocl. hæc prosequitur. *In quo cum diuitijs ornauit, tum etiam peritissimos belli naualis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit vniuersæ Græciæ bello cognitum est Persico, &c.* Quæ executio, quod præceptum, deductum ex Delphico oraculo Atheniensibus præstito, ante bellum Persicum notat Iustin. *lib.* 2. *Histor. Aduentante igitur Xerxe, consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat, salutem muris ligneis tuerentur, &c.* & lib. 6.

Quod commēdauit Regibus Hispaniæ, 51 Barbos. *in Politic tractat.* 1. *fol.* 164. & *sequentibus.* Et quidam Hispanus Politicus in eleganti Politica nondum in lucem edita dixit ob commune bonum verbis sequentibus: *El señor desta Monarquia deue velar como la tendrà proueida, y abastecida de aquellas cosas que son necessarias para su conseruacion y aumento: y ninguna lo es tanto como la criança de la marineria, &c.* Et postea in nostro casu. *Esta Prouincia y los Reynos dependientes estan boxados de los mares Oceano y Mediterraneo por todas sus costas, y los que nacen en ellas son casi animales marinos: tanto se les pega de la vezindad de la mar. Estas Prouincias en sus costas son muy fecundas de gente, y todas la echan de si porque no la pueden sustentar, que es la mayor parte de nuestros mendigos, y vagamundos. Gran caudal serà este para el Principe si dispusiesse como estos niños desamparados se criassen por su cuenta, o de aquellas Prouincias, cuyos hijos son, para que desde los diez años sagan a seruir en las armadas, y se vayan naturalizando en aquel exercicio,* Boter. *Razon de estado, lib.* 1. *fol.* 9. & 10.

Nauigandi artem à Neptuno inuentam referunt critici, vt Rosin. *antiquit. Roman. lib.* 2. *cap.* 3. A Phœnicibus voluit Plinius *lib.* 7. *cap.* 56. & D Nazianzen. *orat.* 3. Verior tamen opinio illorum est dicentium nauium inuētionem, seu nauigandi vsum ab ipso Noe initium accipere, vt ex Genes. Polidor. Virgil. *lib.* 3. *de inuent. rer. cap.* 15. Rauis. Textor *in officina* 1. *tom. pag.* 326. Camil. 52 53 54

D Borrel.

Borrel. *de præstant. Reg. Catholic. c.*19. *num.*54. & 55. & alios congerit D. Ioan. de Solorçan. *de Iur. Indiar. tom.*1.

55 *lib.*1. *capit.*11. *num.*70. Phœnices verò incepisse habere aliquid maritimæ peritiæ ex Luna, Sole, & Sideribus, Pined. *de rebus Salomon cap.*15. §. 5. *pag.*208. Tybul. *Eleg.*7.

Primam ratem ventis credere doctaTyros.

56 Quam necessariam esse ante primum bellum Punicum cognoscentes Romani, cuidam commiserunt, vt milites in executione naualis militiæ edoceret, quod & qualiter fuisse factum refert Polibius *lib.*1. & ex eo Rosin. *Roman. antiq. lib.*10. *cap.*19.

57 Cuius artis gloria tanta fuit, vt non solùm terrestribus triumphis, sed naualibus aucta admodũ fuerit, de quo Robert. Valturrio *de re militar. lib.*11. *c.*1.

58 Romana Respublica nihil credidit vtilius ad subiectionem Imperij, quàm paratam semper habere classem, Iulius Ferret. *de re naual. lib.*2. *cap.*1. *num.*5. *Nauium classem esse vnum ex Principis præsidijs, cum multi Principes terrestri exercitu victi, apud loca maritima victores extiterunt maritima classis præsidio,* Fab. Capic. Galeot. *d. respon. fisc.* 13. *num.*102. vt diligentia summa expostulante necessitate mitteretur auxiliũ. Ex hac causa duas nauium classes habitas fuisse apud Missenum, & Rauenam testatur Tacit. *lib.*4. *annal.* & Veget. *lib.*4. *de re militar. cap.*41. qui necessitatem classis, & vtilitatem sic exponit: *Romanus autem populus pro decore & vtilitate magnitudinis suæ, non propter necessitatem tumultus alicuius classem parabat ex tempore, sed ne quando necessitatem sustineret, semper habuit præparatam. Nemo enim bello lacessere, aut facere audet iniuriam ei Regno, vel populo, quem expeditum, & promptum ad resistendum vindicandumque cognoscit. Apud Missenum ergo & Rauenam singula legiones Romani nominis cum classibus stabant, non longius à tutela vrbis abscederent, & cùm ratio postularet, sine mora, sine circuitu, ad omnes mundi partes nauigio peruenirent. Nam Misse natium classis Galliam Hispanias, Mauritaniam, Africam, Ægyptum, Sardiniam, atque Siciliam in proximo habebat. Classis autem Rauenantium Epiron, Macedoniam, Achaiam, Propontidem, Pontum, Orientem, Cyprum petere directa nauigatione consueuerat: quia in rebus bellicis celeritas amplius solet prodesse, quàm virtus,* Lipsio *lib.*1. *de milit. Roman. cap.*5. Adam Contz. *lib.*9. *de Republic. c.*.... Fab. Capic. Galeot. meritiss. Regens Senatus Italic. *d. resp.*13. *num.*100. Quo cognito à nostris Regibus sicuti à Romanis prospecto, ab eis fuit eadem ratione cautum in *l.*1. *titul.*10. *lib.*7. *Recopilat. Principalmente pertenece a nuestro Real estado tener en las nuestras villas, y lugares de la costa de la mar de los nuestros Reynos muchos nauios y galeras, y otras fustas, especialmente para quando Nos mandaremos fazer armada y flota de fuere nuestro seruicio, y estando fecho estarian mas a punto para nuestro menester, y nuestra Corona Real será en mas tenida, y ensalçada, y los robos y represalias por la mar se escusarian.* Quod deductum ex Plutarch. *in Pompeium* videtur, dum de Piratico bello disserit, quę nec à nostris Regibus omissa, imò prosecuta in l.7. *Entendiendo ser cumplidero a nuestro seruicio, y gran honra y vtilidad a nuestros Reynos subditos y naturales dellos, &c.*

Varias olim fuisse cõstruendarum nauium differentias referunt Historici apud Plin. *lib.*4. *histor. c.*16. & *lib.*6. *c.*22. *lib.*7. *c.*56. & *lib.*13. *c.*11. de quo I. C. *in l.*2. *de captiu. l.*30. *de pignor. l.*1. §. *Sed etsi de exercitor. l. vlt. de seru. rustic. l. fin. de fund. instruct.* Girald. *lib. de re nautic. cap.*1. Brod. *lib.*4. *Miscellan. c.*23. de quo Lucan. *lib.*4. 59

Neque enim de more carinas
Extendunt, pupesque leuant, sed firma gerendis. † Molibus insolito contexunt robore ductu, &c. Plura Carranç. *de las monedas p.*1. *c.*3. §. 3. Alex. ab Alex. *lib.*4. *dier. genial. cap.*2. & ibi latè Tiraquel. *ex fol.* 442. & 443. doct. Fab. Capic. Galeot. *in resp. fisc. resp.*13. *num.*99.

Neque enim silent sacræ literæ Tyri 60
& Sidonis nautico fœnore quęsitã gloriam,

riam, cùm inuentores fuerint nauticæ artis, Volaterran. *lib.* 11. *Geograph. cap.*
61 *de Syria*, Herodot. *lib.* 1. *cap.* 163. Vide lector. attentè Tyri descriptionem ab Ezechiele factam cap. 27. & 28. *O Tyre tu dixisti, perfecti decoris ego sum, & in corde maris sita. Finitimi tui, qui te ædificauerunt, impleuerunt decorem tuum abietibus de Sanir, extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris, Cedrum de Libano extruxerunt, ut facerent tibi malum, quercus de Basam dolauerunt in remos tuos, transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & pratoriola de insulis Italiæ.* Et cap. 28. *Omnis lapis pretiosus operimentū tuū, &c.*

Vnde enim tanta Tyri gloria? à nauali commercio, vt ex ipso *cap.* 27. *Habitatores Sidonis, & Haradij fuerunt remiges tui, sapientes tui Tyre facti sunt Gubernatores tui, senes Biblij, & prudentes eius habuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ, omnes naues maris, & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ*, quod ad nostrum casum sic exponit Lyra. *Sapientes tui Tyre, idest, valdè experti in mari*, & postea. *Omnes naues maris, & nautæ earum fuerunt, Hiperbole est ad designandam multitudinem nauium, & nautarum portum Tyri frequentantiū.*

62 Nec Rhodiorum memoria oblita est nauticæ gloriæ causa, in qua apprimè periti erant, de quibus Volaterranus *lib.* 38. *fol.* 456. *Rhodij qui plurimum arte nautica pollebant, auxilium Romanis contra Philippum fuere.* Ex quo nec dedignati sunt I. C. leges maris secundum Rhodiorum consuetudines decernere *toto tit. ad l. Rhod. de iactu.*

63 Tanta semper habita est nauticæ artis virtus, vt primus naualis certaminis triumphator nec omissus sit à D. Hieronym. *aduersus Iouinian. lib.* 2. *cap.* 27. *Duellus, qui primus Romæ nauali certamine triumphauit*, meminit etiam Adam Contz. *lib.* 4. *Polit. cap.* 12. *§.* 4.

Nec omissa Regis nostri cura à Poli-
64 ticis fuit. Nam Adam Contz. *lib.* 10. *Polit. cap.* 50. inquit, *Themistoclis olim fuit, & deinde Pompeij Magni consilium, vt classium ratio haberetur, omnia ab eo possideri, qui mare teneat.*

Ideo attentè fuisse prospectum videtur, vt expositi infantes nauarchali 65
arti, & alijs incumbant, vt ex eo bonum illud Respub. consequatur, vt Augustus apud Dion. *lib.* 56. *At verò Reipublicæ qui non sit vtilissimus (siquidem vrbes & populi durabunt) multitudinem esse hominum, quæ pacis tempore terram colat, quæ nauigationes exerceat, quæ artes, & opera tractet.*

Nam I. C. in *l.* 1. *§. Si is qui nauem*, 66
vers. Ideò, inquit. *Ad summam Reipublicæ nauium exercitatio pertinet*, Aristophan. *in Plut.* Petr. Fab. *lib.* 1. *semestr. cap.* 25. *fol.* 171. Azeued. *in l.* 1. *n.* 13. *tit.* 10. *lib.* 7. *Recopil.* Quod ex ratione à Cicer. tradita 5. *in Verr.* deducitur. *Classi pulcherrima Siciliæ propugnaculum, præsidiumque Prouinciæ.* (De Venetica Republica eiusque Nauali exercitio, vide Iul. Ferret. *de re naual. lib.* 16. *§. Est natura maris n.* 6. Fab. Capic. Galeot. *d. resp.* 13. *n.* 114.) D. Ioan. de Solorz. *tom.* 1. *de Ind. Gubern. c.* 8. *n.* 12. Camil. Borrel. *de Reg. Cathol. præstant c.* 8. *n.* 4. Marth. *de iurisdict. p.* 2. *c.* 23. *n.* 27. Calist. Ram. *de leg. Reg. §.* 14. Seraph. de Freit. *de inst. Imperat. Asiat. c.* 1. *n.* 16. Strach. *tract. de nautis, & nauigat.* & Petr. Gregor. Tolos. *lib.* 29. *Syntag. c.* 10. *n.* 1. Buleng. *de Imper. Rom. lib.* 6. *c.* 7. Iulio Ferret. in *tract. de re nauali.* doctis. Fab. Capic. Galeot. *d. resp.* 13. *ex n.* 99. *cum sequent.*

Ideò magnopere intendere debent 67
Principes, quòd arte nauarchali præsciātur subditi, vt ex eo sequatur vtilitas publica, vt de Attica regione refert Frāc. Patric. *lib.* 1. *de instit. reipub. tit.* 1. *fol.* 10. & in nauali prælio experti milites sint, cùm nihil tam capax fortunæ sit, quàm mare, Tacit. *lib.* 11. *annal.* Senec. *epist.* 4. Vegec. *lib.* 4. *cap.* 44.

Ad cuius artis executionē Principes 68
suos inuitarunt subditos, magnas nauarchis conferentes immunitates, de quo *tit. C. de nauicler. seu nauicul. lib.* 11. *l. his qui naues* 3. *de vacat. muner. l. penul. C. de excusat. tutor. l. semper* 5. *§. negotiatores de iur. immunit.* Bulenger. *de Rom. Imper. lib.* 6. *c.* 7. Petr. Fab. *lib.* 2. *semestr. c.* 25.

Quales verò esse debeant, qui naui- 69
bus

bus præficiantur tradunt leges nostræ Partitæ: nam debent esse in scientia, & peritia artis nauticæ experti, *l.* 1. *titul.* 24. *p.* 2. *La primera que aquellos que la ovieren de fazer sean sabidores de conocer la mar, è los vientos*, & in *l.* 3. de Almirante, *E de si que sea sabidor del fecho de la mar, è de la tierra, porque sepa lo que conuiene fazer en cada vna dellas*, & in *l.* 3. de nauicular. *Que seã sabidores de conocer todo el fecho de la mar*, hi enim ni magna experientia, scientiaque nõ valent, exequentur quæ Virgil. cecinit 3. *Æneidos.*

Excutimur cursu, & cæcis erramus in vndis,
Ipse diem, noctemque negat discernere cœlo,
Nec meminisse viæ media Palinurus in vnda.

70 Ideoque prudenter ac politicè constitutum videtur, vt infantes expositi naviculariorum arte doceantur, ne inopia redundet in detrimentum boni publici, vt in *l. cum Nauarchorum* 6. *C. de naucler. & nauicular. lib.* 11.

71 Huius boni publici causa ex nauigatione prouenientis fuisse constitutum videtur ab Imperatoribus *in titul. C. de cupress. ex luco Daphnensi lib.* 11. vt cupresi à particularibus non exciderentur ex luco Daphnensi, Petr. Greg. *lib.* 37. *Syntagm. cap.* 6. *num.* 12. *& lib.* 3. *c.* 20. *num.* 1. in suburbano Antiochiæ si-
72 to, Sozomen. *lib.* 5. *Histor. Eccles. c.* 19. Cuiac. *ad tit. C. de cupress. lib.* 11. Nicephor. Calist. *Eccles. Histor. lib.* 10. *c.* 28. Cuiac. *lib.* 2. *obseruat. cap.* 13.

73 Non tamen ignoro hanc prohibitionem ex mente DD. ob id fuisse inductam, quòd continerent cupresi aquas Nili, ne extra aggeres fluerẽt, vt Luc. de Pen. *in rubr. ad tit. C. de cupress.* Rebuff. autem in *d. rub.* credit ex eo inductam prohibitionẽ, ne ripæ, aut aggeres iux-
74 ta Nilum existentes vi fluminis labantur, sed terram iuxta ripam existentem teneant. Huic Rebuffi sententiæ conuenit quod de Nili inundatione, cura-
75 que rusticorum refert D. Hieronym. in Ezechiel cap. 30. ibi: *Moris autem Ægyptiorum est propter inundationem Nili excelsos aggeres construere ad ripas Nili. Qui si custodum negligentia, vel nimia àquarum magnitudine rupti fuerint, subiacentes campos nequaquam rigant aquæ, sed opprimunt, atque depopulantur.*

Nili fluminis vtilitas inundationum suarum causa nullum latet, D. Ambros. *lib. de Noe & arca cap.* 14. *Nilus exundat, vt iaciendis seminibus terra mollescat, & blandiore sinu, clementiore gremio semina missa suscipiat.* De quo Elias *in orat.* 24. D. Gregor. Nazianz. *Tum enim magno cum impetu & fragore labens vltra ripas quidem sese profundit: subiacentem autem Ægypti regionem miriferam reddit.* 76
Ex qua causa ab ipso D. Nazianz. frugum parẽs appellatur *orat.* 39. *Nec omnes ij honores, quibus Nilum decorant, illum inquam frugum parentem, vt ipsi prædicant, spicisque copiosum & locupletem, atque vbertatem cubitis metientem.* Et Ouid. *lib.* 3. *Carmin. Od.* 2. 77

Qua tumidus rigat arua Nilus.

Et Senec. *lib.* 4. *nat. quæst. cap.* 2. *Quãtum creuit Nilus, tantum spei in annum est. Nec computatio fallit agricolam adeò ad mensurã fluminis respondet, quã fertilẽ facit Nilus*, de quo Petr. Fab. *lib.* 3 *semestr. cap.* 15. *fol.* 215. Cicer. *lib.* 2. *de natur. rer.* Plat. *in Tymeo.* Lucan. *lib.* 8. *Pharsal.*

Terra suis contẽta bonis, non indiga mercis
Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.

Plura de Nilo Guillielm. Amn. *in Genes. fol.* 41. *&* 42. latè D. Francisc. de Amai. *lib.* 3. *obs. cap.* 4. *per tot.* *Forcatul. de Gallor. Imper. lib.* 2. *fol.* 105.

Ex hoc principio deducitur intelligentia ad text. in *l. pen. §. in Ægypto de extraordinarijs crimin.* vbi puniẽdos esse inquit I.C. qui chomata, seu aggeres Nili Niloticam aquam continentes rumpunt. Aggeres autem dicebantur terra cumulata, ad conseruationem terminorum, seu agger est munitio, seu designatio viæ, aut terminorum, vt Paul. *lib.* 4. *de vita Sanct. Martin.* 78
79

Carpebat prægressus iter qua public⁹ agger.

De quo *l.* 2. *C. de inmunit. non conced. lib.* 10. Et etiam agger pro muro à milite facto vsurpabatur, vt Passerat. *ad Propert. lib.* 1. *Eleg.* 21. ad illud.

Miles ab Hetruscis saucius aggeribus.

Et

80 Et qui arbores ex Ripa Nili, Sycomorum excidunt. Ratio enim ea est, ne ex ruptione aggerũ sterilis permaneat terra, labens aqua Petr. Gregor. *lib.* 31. *Syntagm. cap.* 15. *n.* 2. *& lib.* 35. *cap.* 9. *n.* 1. & anteà, *lib.* 30. *cap.* 6. *n.* 3. Amai. *d. c.* 4. *n.* 31. *& in l,* 2. *C. de inmun. nemin. lib.* 10. Et ne ex scisione Sycomorum, ex quorum virtute chomata conseruantur dãnum sequatur possessionibus, aut diuisionibus agrorũ, cùm hæc omnia ad bonum commune pertineant, vt ad operum culturam aquæ permansio, Iuuenal. *Satyr.* 15.

An ne aliam terram Memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo,

81 Vel vt ne damnum ex cõmistione agrorum proueniat, vt Iacob. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. casu* 386. per totum. Ideò semper magnoperè ab Imperatoribus prospectum pro conseruatione Ægypti, quæ absque Nili inundationibus, seu stagnationibus non poterat consequi, vt Senec. *d. cap.* 2. Petr. Fab. *d. cap.* 15. & patet ex D. Nazianzeno, & Ambros. & Amai. *d. cap.* 4.

82 Habemus etiam in hac materia, *l. vnic. C. de Nili aggerib. nõ rumpend.* Petr. Greg. *lib.* 31. *Syntag. cap.* 15. *n.* 2. *& lib.* 35. *cap.* 9. *n.* 1. & anteà, *lib.* 30. *cap.* 6. *n.* 3. cuius constitutionis tenorem, non ratione agrorum latam esse voluit Menoch. *d. casu* 386. Sed ne chomata constituta ad cõseruationem locorum, oppidorumve rumperentur. Nam cũ Nili stagnatio perutilis, quanto maior esset, vt Senec. *d. cap.* 2. *Maiorque est lætitia gentibus, quo minus terrarum vident.* Et oppida tantum insularum modo extent, ad quorum conseruationem fiunt aggeres (vt Ægypti pyramides ad conseruationem Memphis) cõtra rumpẽtes aggeres constructos ad cõseruationem oppidorum fuit lata *d. l. vnic.* cõstitutio, de qua Pancirol. *var. lect. lib.* 2. *c.* 240.

Ex quibus iustè videtur à Plat. & Rebuf. obtẽtum cupressorum excisionem ratione conseruationis agrorum Nili fuisse prohibitam.

83 Alij autem voluerũt prohibitionem d. tit. C. de cupressis. institutã ratione diuinitatis illius, & quia lucus pro sacro colebatur, sacratusque erat Daphni, cuius cultus ac veneratio in amænitate frondositateque luci consistebat, vt demonstrat Nicephor. Calix. *lib.* 10. *Hist. Eccles. c.* 28. inquit enim in eo luco Daphnen. Apollinis amores fugientem in arborem sui nominis fuisse conuersam: sed cùm puellæ amore teneretur, assidue iuxta arborem insedisse. Ex quo magno honore illum lucum habitũ esse, de quo sic prosequitur Nicephorus. *Græca autem superstitionis obseruatoribus, præcipuè in maximo lucus habitus est honore.* Sed cùm valde nemorosus sit lucus, & cupressus conspicua inter alias arbores sit, amænitatis, seu diuinitatis causa ac religionis, constitutam hanc prohibitionem dicendum est, Pancirol. *var. lect. lib.* 2. *cap.* 157.

Ex hinc quod cupresi Diti dicatæ fuissent, apud Romanos magnopere habitæ fuerunt, vt Lucanus. 84

Et non plebeias luctus testata cupressus.

Quare sensit Demster ad Ros. *de Rom. antiq. c.* 39. *lib.* 5. diuitum tantum domibus permissum cupressos proponi. 85

Neque ab hac intelligentia distat ipsius luci significatio. Nam lucus secundum veram significationẽ est locus arboribus consitus, alicui Deo consecratus. Laur. Val. *lib.* 4. *de ling. Latin. c.* 56. *Lucus nequaquam cæduus est, quin potius manu consitus, religiosusque, atque vel alicuius hominis cineribus consecratus,* & Seruius in illud Virgilij 1. *Æneid.* 86

Lucus in vrbe fuit media lætissimus vmbra. Vbicumque Virgil. lucum ponit, sequitur etiam consecratio, & Iuuenal. Satyr. 1. *in princip.* Forcatul. *de occulta Iurisprudent. Dialog.* 1. *n.* 7. de Luco Martis, vbi inuẽta fuit lupa Romulum & Remum vberibus nutriens, inquit.

Nota magis nulli domus est sua, quam mihi Lucus Martis.

De luco Martis, apud Colchos cõsecrato, latè Valer. Flac. *in Argon.* & de Luco Dianæ Oratius *Arte Poetic.*

Cum lucus & ara Dianæ
Est properantis aquæ per amœnos ambitus agros.

D 3 Con-

Consequenter ergo dicendum videtur, iu'tè huius diuinitatis causa constitutũ, vt cupressi ex illo luco Daphni consecrato non scinderentur.

87 Tamen his omnibus omissis dicendũ est, tanta miraque attentione fuisse prospectum ab antiquioribus pro conseruatione, ac executione artis nauticæ, quòd ad illius vtilitatem consequendã constituerunt, ne cupressi ex luco Daphnensi scinderentur.

88 Nam maiores naues apud Ægyptios ex cupressis fiebant teste Vegetio *de re milit. lib. 4. c. 34.* Adam Contz. *lib. 10. Polit. c. 50. §. 2.* quia ex D. Ambros. *lib. 3. Examer. c. 13.* cupressus ad res lacunarias apta est ibi: *Lacunaribus quoque commodisque fastigijs habilis est cupressus*, vel meliores quæ Liburnæ vocabantur Tit. Liu. *lib. 4. Decad. 3.*

89 Ex quo principio descendit constitutio apud Partenopem vigens, vt arbores in nemoribus illius Regni præcipue existentibus 30. milliaria circa Neapolim non excindantur, ne deficiat materia lignorum ad triremes fabricandas, Scip. Rouit. *in pragm. Regn. Neapolit. tit. de Incision. Arbor. fol. 137.*

90 Et sic sensit Luc. de Pen. *in d. rubric.* quòd huius tituli constitutio lata fuit, quia ex cupressis fiunt Liburnæ naues, de quibus testatur D. Hieron. in *Ezech. c. 11.* habuisse Ptolomeum mille quingẽtas, in quo conuenit Boer. *decis. 177. ex n. 11.* post hæc scripta doctis. Fab. Capic. Galeot. *in resp. fisc. 13. numero 99.*

91 Et ratio suadet: nam si hæc prohibitio ratione aggerum, ac chomatum Nili constituta fuit, non diuerso *à titulo de Nili agger. non rumpend.* adscriberetur, imò à separatione dignoscitur diuersitas ipsius constitutionis, & quod ad cõseruationem aggerum Nili non fuit lata lex nostra.

Secundò comprobatur, quòd lucus Daphnensis, si ad ripas Nili situs fuisset, nequaquam sic fuisset amænitate cu pressorum conspicuus, quanta commẽdat Nicephor. Calist. *d. c. 23.* & Cuiac. *d. lib. 2. obseru. cap. 13.*

Nec tantum lucus, sed nec cæteræ cupressi, circa ripas Nili sitæ crescerent illa fœcunditate, qua cupressi in luco Daphnensi inueniebantur. Nam cu pressi iuxta aquas non coalescunt, teste Plin. *lib. 17. natural. Histor. cap. 26. Arborum ijs alij magis, alij minus gaudent, veluti cupressus, & aquam aspernatur, & fimum ei, circumfosuram, & amputationẽ,* qualiter equidem hæc à chomatis summoues, & si confers, necessariò inducenda est cupressorum sterilitas, vt antea Plin. *lib. 16. cap. 18. Aquas odere cupressi.* Ergo non ratione conseruandorũ aggerum Nili, sed ratione construendarum nauium inductam prohibitionẽ dicendum est, præsertim quod Andr. Alciat. *ad l. 1. C. de cupress.* inquit lucum littora non habere, vt prohibitio ex eo deducatur. 92

Ex quibus, etsi temere meam sententiam inter tam grauissimos Doctores exponam, & opinionem eorum recepã oppugnem, fatẽdum credo Plat. Steph. & Scribentes in l. 2. C. de cupres. illius seriem haud intellexisse, volentes constitutionem illam latam fuisse ad conseruationem aggerum Nili, quia iuxta Nili litora lucus Daphnensis sit, moti doctrina illorum verborum, *Sed nec à luco, vel à litore vnam cupressum alijs plantatis excidere.* 93

Nec sequenda est Gotofredi lectio ad *d. l. 2.* volentis dicta verba nõ sic legenda, sed versione, aut emenda sequẽti. *Sed nec Alitbarca vnam cupressum alijs plantatis excidere.* Quam lectionem sequitur Cuiac. *lib. 2. obseru. cap. 13.* 94

Nam verè obcecati sunt in significatione, ac vera intelligentia *d. l. 2.* Prohibitio namque scissionis cupressorum, ratione potius facta fuit diuinitatis, seu reuerentiæ illius luci, vt adsensit Andr. Alciat. *ad d. l. 2.* & quia postquam fuit Daphnes in laurum conuersa, meruit ibi habere plurimos dies; Apollinẽ cõfessum, Nicephor. *d. cap. 28.* quam alijs ex causis. Et ideò dixit lex, *sed nec à luco, vel à litore*, ideſt à loco sancto, aut Deo dicato, vt Daphni, vel Marti, vel Veneri, Plutarch. *in Theseo, Lucũ in quo osten-* 95

ostendunt sepulchrum Ariadnæ, Veneris vocant Lucum Amatusij.

96 Nam lucus, vt diximus, locum dicatũ alicui Deo significat.

97 Et litus dum vna T. tantum scribitur, vt in *d.l.2.* significat locum sacratũ, seu libatum sacrificijs, vel spatium circa aram, quia ibi hostiæ litabantur, Virg. 4. *Æneid.*

Sacrisque litatis indulge hospitio.

98 Ideò dicendum est, ac legendum, *sed nec à luco, vel à litore*, idest, ab illo loco Daphni sacrato cupresi non scindantur, nec vendantur lapsæ, ratione diuinitatis luci.

99 Et hoc patet ex ipsa legum scriptura, Nam dum littus scribitur pro ripa fluminis, siue maris, cum duabus TT. apponitur, vt *in l. qui fiscales*, ibi: *Littora devia sectatus, C. de navicular. lib. 11. §. littorum quoque, inst. de rer. diuis.* Luc. de Pen. *d. l. qui fiscales, verb. littora.* Quæ opinio sequenda, ac tenenda est, & dicendum ratione boni communis, & artis nauticæ constitutam prohibitionem *d. tit. C. de cupress.* secundum Luc. de Pen. ob idque iustè exequendam, L. nostræ constitutionem, adamussimque seruandam, etiam ratione vtilitatis publicæ. Nec contemnenda est, licèt ad casum non veniat intelligentia ad 2. p. illius. Prohibitionis, *vel Perseis per Ægyptum non excidẽdis.* Arbor enim Persica morbos curare referunt historici. Ex eo quòd cum Iesus Dominus noster, Virgo que Mater, suusque sponsus Ioseph in Ægyptũ fugissent, Hermopolimque venissent, Arbor Persica procera admodum ad portas Hermopolim adstabat, quæ cum Domini aduentum ferre non posset, ad solum se demisit, Deumque suum fatorem adorauit, vt refert Nicephor. Calist. *Eccles. Hist. lib. 10. c. 31.* à quo tempore hæc arbor magnopere habita, cultaque admodum: quod sentiens Iulianus Apostata constituit, vt omnes Persicæ Arbores scinderentur: contra quam impiam constitutionem lata fuit huius tituli constitutio, vt notat Pancirol. *not. Imper. Orient. cap. 143. & lib. 2. variar. cap. 258.*

Sed cùm nostrorum Regum cura (vt decet) religione fulciatur, ac quę ad pietatem pertinent intendat, prima suæ maiestatis obligatio statuit, vt quamuis præceptum sit, quòd infantes expositi arte nautica edoceantur, non verò Magistros habeant Grammaticæ: tamen constituit vt statuta à Sancto Concilio Tridentino circa seminaria obseruentur, ibi: *Pero queremos que se conseruen los Seminarios que conforme al Santo Concilio de Trento ha de auer.* Hæc enim prius constituta fuere per *l. 62. cap. 1. tit. 4. lib. 2. Recopilat.* de quo latè Concil. Trident. *sess. 23. cap. 18.*

Ad l. 35. tit. 7. lib. 1.

EDidit huius legis Commentarium D. Ioan. de Escobar & Corro, *tractat. de puritat. & nobil. proband.* quapropter in ea non scribere decreui, quia aut repetere necesse sit, aut impugnare, quod abhorreo. An verò huius legis præceptum obseruari debeat ab Ecclesiasticis communitatibus, dixi *lib. 1. de leg. Politic. cap. 5. per totum.*

Ad l. 36. tit. 7. lib. 1.

EXtensio huius legis ad Collegium Hispalense secundum Pontificalem constitutionem est edita ab Vrbano Papa Octauo anno 1624. de quo nostro tractatu *de leg. Politic. lib. 1. cap. 5. num. 21.*

L. 63. tit. 4. lib. 2. Recopilat.

POR Lo que conuiene facilitar, y abreuiar el despacho, y determinacion de algunos pleitos que sobre causas ciuiles estan pendientes, y se tratan, y de aqui adelante trataren, y pendieren en el nuestro Consejo: es nuestra voluntad, y mandamos, que los que son, o fueren sobre cosa, o cosas, cuyo principal interes reduzido a suma y estimacion de dineros no excediere de mil ducados, que hazen trecientos y setenta y cinco mil marauedis, se puedan ver y determinar por solo dos Iuezes, lo qual se entienda assi en vista, como en reuista, en los casos que conforme a las leyes de nuestros Reynos huuiere lugar suplicació: y que desta manera se entienda, y estienda la Ley y Prematica, fecha y promulgada en las Cortes que se celebraron en Valladolid año de mil y quinientos y cinquenta y ocho, que es la ley 50. deste titulo.

SVMMARIVM.

1 *Principes ad Reipublicæ vtilitatem constituere debent iudices, ac Magistratus, qui regant populum.*
2 *Athenienses iudicium Areopagiticum habebant ad causas maiores.*
3 *Amphictionus Senatus erectus ad vtile totius Græciæ.*
4 *Magistratuum diuisio non à Moyse deducta, sed à iure Romanorum fuit.*
5 *Quod prouenit ex eo, quòd leges non habemus cæterarum nationum.*
6 *Classes iure Romanorum separatæ fuerunt.*
7 *Decem virorum potestas, & 10.*
8 *Trium virorum, & num. 23.*
9 *Quatuor virorum.*
11 *Iuris dicendi potestas à potestate Principis pendet.*
12 *Et classium diuisio, etiam à voluntate Principis, & num. 20. ratione publicæ vtilitatis.*
13 *Principis est potestates diuidere, vel vnire.*
14 Causas de menor quantia se despachan con dos Iuezes, *& n. 27. & num. 30.*
15 Que cantidad es menester para que se juzgue por tal.
16 *Iuris dicendi potestas secundùm litis æstimationem regulatur, & n. 21.*
17 *Defensor ciuitatis vltra quinquaginta solidos non poterat iuditare, & n. 19. Extensio huius cognitionis.*
18 *Causa inter minores, maiores, & infimas diuiduntur.*
20 *Aularum separatio à tempore Atheniensium descendit.*
22 *Decem virorum potestas quæ.*
24 *Centum virorum potestas quæ apud Romanos.*
25 *Septem virorum potestas quæ.*
26 *Iudices secundum qualitatem negotiorum eligebantur.*
28 *L. duo ex tribus de re iudic. refertur, & n. 29. Qualiter intelligenda.*
31 *Iudices plures delegati non possunt per se vnusquisque ius dicere singulatim.*
32 En las causas de menor quantia *an attendi debeant actiones in libello comprehensæ, si vnaquæque de per se existat, vt iudices disponere valeant, vel non.*

33 *Sen-*

33 *Sententia lata à iudicibus restrictam cognitionem habentibus, vltra quantitatem iurisdictionis, an sit tota nulla, vel saltim valeat in concurrenti quantitate.*

1 AD Reipublicæ gubernationem sibi à cōmunitate concreditam Reges semper intendere summo studio desiderarunt: experientia verò demonstrauit vnū Principem tot rebus per se solum non posse. Audi Iethro Moysi loquentem Exod.*cap.*18. ac monentem, vt prouideat viros sapientes timentes Deum, qui iudicet populum, de quo diximus *lib.*1.*de leg. Politic. cap.*13.*num.*13.*&* 51. vltra ibi notatos adde Petr. Gregor. Tolos.*lib.*47.*Syntag. cap.*26.*num.*2. non enim valuit vnus tot adesse iudicialibus curis, ac solicitudinibus, ipse Petr. Gregor.*lib.*4.*de Repub. cap.*5.*ex num.*29.

2 Quo principio moti Athenienses iudicium Areopagiticum constituerunt ad causas superiores: aliud ad Reipublicæ gubernationem, teste Petro Greg. *d. cap.*26. *num.*4.*& de Republic. lib.*4.*c.*5.*ex num.*34.*&* 41. quod Hælicum dicebant, Orat. Pollux, & Aristophan. Adam. Contz.*lib.*7.*Politic. cap.*9.*§.*7.

3 Haud silent Cicer. *lib.*2. *de inuent.* Plin.*lib.*35.*cap.*9. Strab.*lib.*9. de Senatu Amphyctrono antiquitus erecto, ad discutienda quæ ad vtile totius Græciæ pertinebant, vel apud Termopylas habito, vt aliqui, vel circa Delphos, vel in Onochisto, vt alij, de quo Dionys. *lib.*14. Demosthen. *orat pro Cresiphont.*

Omissis his omnibus, & quæ scripserunt latè de Senatu Romanorum, Lacedæmoniorum, & quæ de authoritate Supremi Consilij Castellæ diximus *lib.*1.*leg. Politic. capit.*13. ad nostri textus seriem deueniendum est.

4 Thesaur. *in præfat. decis. Pedemont. n.*6.8.*&* 16. diuisionem Magistratuum non à Moyse deductam voluit, sed à iure Romanorum, & populi illius, inquit fuisse constitutionem ex Alexand. ab Alex.*lib.*4.*dierum Genial. c.*11. D. Augustin.*lib.*18.*Ciuit. Dei cap.*... Polidor. Virgil.*de inuent. rer. lib.*2.*c.*2.

5 Nihilominus credo potestatum diuisiones à iure Romanorum nos habere, ex eo quòd cæterarum rerum publicarum leges non habeamus. Et sic patet iure Romanorum classes in iure dicendo diuersimodè fuisse separatas, Adam. Contz.*lib.*7.*Politic. cap.*12. Nam vel erant decemviri, vt *in l.*1.*de alb. scrib. l. honores de Decurionib.* vel trium viri, vt in *l.*1.*de offic. præf. Vigil. l.*2.*§. post aliquos de origin. iur.* Adam. Contz. *d. lib.*7.*cap.*22.*§.*9.*& sequent.* vel quatuorviri ad curam viarum: vel quinque viri ad directionem rerum constitutarum cis, vel intra Tiberim *dict. §. post aliquos cum sequent.* de his latè Alciat. *lib.*3.*disputat. cap.*5. Thesaur. *d. præfat. num.*11. Petr. Gregor. *lib.*47.*Syntagm. cap.*19.*num.*11. Mastrill. *de magistrat. lib.*5.*cap.*2.*ex num.*1.

6

7

8

9

10 Nec de decemvirali potestate silent Scriptores, penes Romanam Rempublicam executa *l.*2.*§. decemviri de origi iuris*, Petr. Gregor. *dict. lib.*47.*cap.*19. Thesaur. *d. num.*19.

11 Tamen his reiectis dicendum credo, hanc iuris dicendi potestatem, vel pluribus tributam, vel vni concessam à voluntate Principis descendere, cùm fons sit iurisdictionum, vt diximus *de leg. Politic. lib.*2.*cap.*6.*num.*6. Mastrill. *de magistrat. lib.*5. *cap.*4.*per totum.*

12 Ideoque volūtariam esse classium distinctionem ad meliorem litium expeditionem, & secundum negotiorum qualitatem, notat Aristotel.*lib.*4.*Politic. c.*16. Adam. Contz. *lib.*7.*Politic. cap.*22.*§.*2. vt de Gallicano Rege sensit Petr. Greg. *lib.*47.*Syntagm. cap.*37.*num.*1.

13 Ab hac enim Principis concessione pendet potestas iudicandi, cum suæ iurisdictionis sit illam conferre, & iudices cōstituere, vnire, vel diuidere, vt in auth. *de Prætor. Thrac. §. At tum, auth. de comit. Isaur. de Gubernat. Hellespont. de Moder. Arabia, Prætor. Sicul. l.*1.*de quibus rebus ad eund. iud. l.*1.*C. vbi senat. vel Claris.* Ponte *de potest. Proreg. tit.*7.*§.*7.*num.*29. Valenç. *consil.*200.*ex num.*49.*& se-*

& sequentibus, taliter, vt ab illius concretione pendeat cognitio potestatis, vt idem Petr.Gregor.*d.lib.47.cap.19.num.11.*

14 Legitimè ergo à Rege nostro constitutum videtur, vt duo iudices tantùm valeant ferre sententiam in causis, quæ vulgò appellantur *de menor quantia* secundum nostræ l.seriem. De quo diversæ à nostris Regibus leges latę fuerunt, vt *l.26.tit.5.lib.2.l.6.tit.2. lib.3.& l.7.tit.1.lib.3. Recopilat.* Quod legitimè iusteque ac secundũ ius esse probat Nouar.*in pragmat. Regn. Neapol. tit.de offic. Sacr.Conf.pragmat.41.num.3.& 4.* vbi Rouit.*& pragmat.3.*

15 Quantitatis vero quota destinata fuerat tempore Regum antecessorum in *l. 50.tit.4.lib.2.Recopilat.* sed cognito necessariam esse illius legis extensionem, ad quantitatem mille ducatorum extendit nostra lex, quam seruandam esse ratio & obedientia postulat.

16 Nec nouum est, vt iuris dicendi potestas secundùm quantitatem, ac litis æstimationem reguletur ex textu *in l. 1.C de defens.ciuit.* vbi iurisdictio ac potestas defensoris ciuitatis vltra quinquaginta solidos non extendebatur, vt Ias.

17 in *l.idem.num.6.& in l.cum pradam, §. quoties.num.1.de iurisdict.omnium iudic.* ob idque minores causæ appellabantur, vt Petr.Gregor.*lib.47. Syntagmat. cap. 12.num.8.*

18 Et Petr.Barbos. *in l.cum Prætor. §. 1.num.294.& sequent.* de iudic.causas in tres classes diuisit, maiores, minores, & infimas, ad quarum cognitionem potestates constitutæ erant secundum vniuscuiusque qualitatem, taliter quod de infimis causis delegatio admittebatur, quod de cæteris prohibitum erat, vt in *l.fin.C.de Pedan.iudic.* Guid.Pancirol.*Thes.var.lect. lib.2.cap.196.* latè August.Barbos.*ad rubr.& d.l.fin. C. de Pedan.iudic.*

Sed sequenti tempore, cognita extensionis huius cognitionis necessitate, ad trecentos solidos fuisse prolatam ex

19 nouellarum constitutione patet *in auth. de defens.ciuit.§.& iudicare, auth.de mãd. Princ.§.Sit tibi, & ibi glos.verb. veriores,* Iason *d.num.6.& num.1.* Petr.Greg. *d.c.12.num.8 & lib.18.c.18.n.5.* Alciat.*d.lib.3.cap.5.* Pancirol.*de magistrat. municip.cap.9.* adduct. à Petro Barbos. *in l.2.§ fin.num.77.& 78.de iudic.* Augustin.Barbos.*in l.1.C.de defens.ciuit.*

Guther. *de offic. dom. August. lib. 2. cap.2.* notat in Orientali Diœcesi, Pontica, & Asiana, spectabilibus viris concessam fuisse cognitionem, vsque ad quantitatem decem librarum auri tantum, quod sic fieri notat Cuiac. quod si viginti libras auri excedebat causa in Armenia, duobus magnificis viris cognitio tradebatur, semper attenta qualitate, ac æstimatione rei ad iudicium. Hanc classium separandarum potestatem ob vtile Regni latam comprobauit sapientiss. Episcop. Salmantic. Valenç. *consil.94. ex num.23.* & doctissimus D. D. Ioan.de Solorçan. *de Gubernat.Indiar. lib.4.cap.3.num.72.& 73.* Quare legitimè constitutum videtur ne pauperum minores causæ dilatione pereant, vt a duobus iudicibus, magnaque, ac summa diligentia breuiter expediãtur, vt *d.auth.de defens. ciuit. & in auth. de Quæstor. §.Si verò,* Patric. *de Institut. reipub.lib.3.tit.6.* 20

Non tamen omittere cẽsui aularum separationem ad ius dicendum antiquitate temporum fuisse vallatam, secundumque negotiorum qualitatem, Arist. *lib.4.Politic.cap.6.* Contz. *lib.7. Polit. cap.22.§.2.* De quo in Regno Parthenopensi adest pragmatica sanctio, hanc nostram aularum diuisionem ex necessitate constituens, vt Scip. Rouit. *in pragmat.Regn.Neapol. de offic Procurat. pragmat.65.& 66.fol.271.& 272.* 21

Et Petr.Gregor.*lib.4.de Republic.c.5.num.29.* adducit diuisiones aularum Sanedrij, seu Senatus à Moyse constituti. Et ille Senatus Athenis cõstitutus ad causarum omniũ cognitionem, quod Hælieus vocabatur, aulas habuit diuersas a binis, vel ternis compositas iudicibus, vt Petrus Gregorius probat *dict. lib.47.cap.36.num.5.* Quod secundum qualitatem negotiorum credendum est fa-

factum, cùm ad maiores causas & summas Areopagum creatum esset. Qui *lib. 2. de Republ. cap. 6. num.* 10. exponit fuisse apud omnes Respublicas distinctas cognitiones maiorum, & minorum causarum secundum qualitatem, ac quãtitatem negotij.

22 Nec omisit Liuius *lib.* 10. *Decad.* 1. referre Duúviros fuisse cõstitutos causa clasis ornandæ, ac reficiendę, de qua Duumvirorum potestate, erectioneque Rosin. *lib.* 3. *antiq. Rom. c.* 24. & 29. & *lib.* 6. *c.* 16. & *lib.* 7. *c.* 40. & 41. Buleng. *lib.* 7. *de Rom. Imper. c.* 9. & *lib.* 5. *c.* 57.

23 Triumviros ad muros reficiẽdos sacrisque conquirendis, idem *lib.* 5. *Decad.* 3. Rosin. *lib.* 3. *antiq. Rom. c* 30. & *d c.* 16. 39. 40. & 41. quamuis summa post Cęsaris mortem fuisset in Triumvirato potestas, de quo latè Rosin. *lib.* 7. *cap.* 19. & 21. Buleng. *lib.* 5. *de Rom. Imper. cap.* 49. & 51. 56. & 58.

24 Erant etiam Cẽtumviri apud Romanos ad ius dicendum, Panciról *var. lect. lib.* 1. *c.* 35. Quintanadueñ. *lib.* 1. *de iurisdict. tit.* 5. *ex n.* 15. Adam Contz. *lib.* 7. *Polit. c.* 22. *ex §.* 8. 9. & *seqq.* Sed credo, quod Cẽtumvirorum potestas nõ fuit, vt omnes iudicio adstarent, sed esse fatendum, quod ex illo corpore Senatus deligerentur iudices, quorum cura tenderet diuersimodè secundũ superioris, vel Reipublicæ, vel legis nominationẽ, *Seu trepidos ad iura decem: citat hasta viros. Et firmari iubet cẽteno iudice causas.* Et sic sensit Cuiac. *lib.* 3. *obseru. cap.* 32. quod Septemvirale iudiciũ de quo Pau

25 lus in *l. quemadmodum* 7. *de inoffic. testam.* non fuit ex eo quod Septemviralis potestas fuerit penes Romanã Rempublicam, sed ex eo quòd ex centum virorum Senatu septem lecti erant ad ferendum iudicium, vt in causa *d. l.* 7. 28. & 31. *eodem titulo.*

26 Quæ patent ex *l.* 2. *§. deinde de orig. iur.* vbi non æqualiter iudices ad omnes causas constituebantur, sed secũdùm negotij qualitatẽ, scilicet Quatuorviri ad curam viarũ, Triumviri ad causas monetales, & carceres, Decemviri ad res nauales, & sic secũdùm temporum ac qualitatum exigẽtiam. De quo ex Sigon. & Liuio Quintan. *lib.* 1. *de iurisd. & Imp. tit.* 5. *n.* 18. Adam Contz. *d. c.* 22. *ex §.* 9.

Huius legis nostrę constitutio, *Que en las causas de menor quãtia, que no passan de mil ducados, dos Iuezes hagan sentẽcia,* summa iustitia, ac Politica vallatur, cum à iure ciuili antiquo Romanorum aliquibus in causis præclusa sit iudicibus, seu restricta ad certas quãtitates cognitio, vt notat Guther. *de offic. dom. August. lib.* 1. *c.* 8. Sat enim est, vt ad minores causas duo iudices sententiã proferant: credendum enim est eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide ad illius officij magnitudinem à Principe adhibentur, sic iudicaturos, vt in omnibus, siue singulatim, siue particulariter iudicent, lux suæ dignitatis præfulgeat, *l. vnic. de offic. Præfect. Prætor.* 27

Nec desunt I. C. responsa legitimam duorum tantùm iuris dicendi authoritatem comprobantia. Nam in *l. duo ex tribus* 39. *de re iud.* inquit Cel us quòd duorum iudicum sententiæ standum sit, & si alter dissentiat, vt in l. nostra, & in *l.* 50. *hoc tit.* Thes. *præfat. ad decis. n.* 11. 28

Non me latet illius text. decisionem, & *l & si tres de arbitr.* de iudice delegato intellectam esse, vt Bart. Bald. Iason, Iacob. Menoch. *consil.* 340. *n.* 1. 29

Tamẽ Ias. *in d. l. duo n.* 4. inquit quòd attendi debet qualitas cõmissæ iurisdictionis. Bene ergo potuit Rex noster constituere, vt in causa *de menor quantia* duo iudices tantùm sententiam proferant. De potestate verò disputatio non est, cùm omnia posse Principem sit verũ, valeatque restringere, ac extendere suorũ iudicũ cognitionẽ, ac potestatẽ, vt diximus *de leg. Polit. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 52. 30

Sed etiam ipso iure attento materiarum qualitas attenditur. Nam Bart. sentit, quod si pluribus causa delegatur simpliciter, vnus per se non valet sententiã proferre ratione qualitatis rei. Sed tamen non negat posse vnum de per se interlocutoriam sententiam ferre, Bart. *in l. si vni.* 36. *n.* 4. *de re iudicat. ex gloss. in d. l. si vni.* quæ adducit, *l. fin. C. de authentic. præstand.* 31

Cùm

Cùm ergo lites, quarum æstimatio mille ducatos non excedit, magnæ qualitatis non sint, iustè posse ac legitimè à duobus de Consilio discuti, ac in eo sententiam proferre dicendum est, vt nostra l. disponit.

32 His enim sic dictis, quæ ad potestatem Principis pertinent, atque ad iurisdictionem nostrorum iudicum, ad praxim huius legis redeamus. Et primò quærendum est, an quantitas à lege nostra designata, ad hoc vt intra eam cognoscere valeant duo iudices tantum necesse sit, vt ab actore petita sit tantum in libello, vel si ab actore in vno libello, duæ aut tres actiones producuntur, per se vnaquæque non excedens quantitatem legis, sed cumulatiuè secus, an hoc casu decidi causa à duobus iudicibus non valeat.

Hæc quæstio primo fuit Bartol. *in l. sancimus, §. Si quis, & addit. liter. A. C. de donat.* ex qua inquiunt DD. quod capita in sententia comprehensa per se separabilia, etsi cumulatiuè tota sententia excedat quantitatem iurisdictionis concessæ: cùm tamen ratione separabilitatis vnumquodque caput operetur per se, nõ excessisse iudicem dicendum est, sed ad illam ferendam sententiam iurisdictionem habere, vt notat *gloss. 1. in reg. ea quæ 26. de reg. iur. lib. 6* ex Alex. Curc. Sacio, Decio, Hippolyt. Bald. Archid. Anton. de Nicol. Calan. Zeuall. *com. quæst. 60. ex n. 2. cum sequent.*

Comprobatur hæc resolutio ex eleganti dispositione *l. etiam. 30. §. 1. de minor.* vbi conceditur à I. C. minori restitutio aduersus vnum caput sententiæ, etsi in cæteris denegata sit, cum separatum sit, nec cæteris cohæreat, quo sensu conuenit Angelus *l. scire debemus*, & ibi Ias. *num. 2. de verbor. obligat.* Corneo *l. edita num. 47. C. de eden.* Ruin *cons. 65. volum. 4.* Cephal. *consil. 87. num. 5.* Becchius *consil. 92. num. 5.* quos sequuntur Caualcan. *decis. 27. nu. 81. part. 2.* Scac. *consil. 6. num. 87.* Paul. de Castr. *consil. 94. volum. 1.* Cardin. Thusc. *liter. A. conclus. 364. num 3. & liter. S. conclus. 195.* Cornaz *decis. 12. num. 2.* Mario Giurba *decis. 30. num. 16.* Surd. *decis. 176. num. 8.* Iacob. Cancer. *lib. 3. resolut. cap. 17. num. 64.*

Hoc procedit præcipuè si actor diuersis iuribus, aut stipulationibus vtatur, easque in libello comprehendat: nam tunc quamuis cumulatiuè excedat petitio quantitatem ad cognitionem necessariam: cùm tamen vnaquæque actio de per se existat, nec vna ab alia dependeat, sed tot actiones, quot sunt res, aut stipulationes deductæ censeantur ex *l. scire debemus, l. Stichum, §. Stipulatio, l. quod dicitur, la primera, l. pluribus*, & ibi DD. *de verbor. obligat. l. Senatus, §. fin. de donat. caus. mortis*, Lap. *allegat. 8.* dicendum est posse hoc casu, ac de his causis iudices cognoscere, etsi limitatam, ac restrictam ad certã quantitatem habeant iurisdictionem, cum vnaquæque actio iurisdictionis quantitatem non excedat, quod procedit in omni actu, contractu, aut sententia, vt Bald *consil. 475 volum. 1.* Decio *consil. 344. num. 3. & consil. 542. num. 6.* Ruin. *consil. 65. in princip. volum. 4.* Tiraquel. *de retract. tit. 1. §. 23. gloss. 1. num. 17.* Cephal. *consil. 87. n. 5. & 6.* Surd. *consil. 101. n. 40. & 150. n. 12. 13. & 14.* & DD adducti num. antecedenti.

Ex quo necessario scire descendit an sententia lata per duos iudices tantum, si quantitatem excedat suæ iurisdictionis, nulla sit, vel saltim valeat in quantitate legitimæ iurisdictionis, restricta ad illam quantitatem. 33 Sanè ex doctrina *l. sancimus, C. de donationib.* dicendum videbatur valere sententiam in concurrenti quantitate tantum, cùm donatio absque insinuatione facta quantitatem excedens legitimam restringatur, vt valeat in id quod à iure permissum est, vbi latè DD. quamuis contrarium defendit Cancer *1. part. capit. 8. num. 76.*

Et ex eo, quòd fideiussor obligatus in maiori summa, sustinetur fideiussio in concurrenti quantitate, vt ex *l. 7. titulo 12. part. 5.* Alciato *lib. 5. Parerg. capit. 17.* Oroscius *l. si seruus, §. Si plurium dum, 3. si quis caut.* Anton. Gom. *lib. 2. var.*

variarum cap. 13 *num.* 2. Ioan. Gutierr. *de iur. confirm.* 1. *part. cap.* 22. Zevall. *commun. quaest.* 82. *ex num.* 1. Ludouic. *decis. Perus.* 57. Cancer. *tom.* 2. *capit.* 5. *de fideius. num.* 100.

Tamen his omissis fatendum est sententiam latam à iudice restrictam iurisdictionem habente, excedentē quantitatem suae iurisdictionis, nullam esse, tam in ipsa quantitate, intra quam iudex iudicare poterat, quàm in excessu, vt notat gloss. *in reg. ea quae* 26. *de reg. iur. lib.* 6. vbi ratio adducitur indiuiduitatis sententiae, cùm ius non patiatur, vt sententia pro parte valeat, & pro parte sit nulla, Afflict. *decis.* 218.

Secundò ex eo, quòd cum in donatione, ac fideiussione voluntas contrahentis operetur, saltim adest praesumptio inducendi obligationem, cùm donans maiorem quantitatem, vel saltim pro maiori summa fideiubens, credatur velle pro minori teneri, quod secus procedit in iudicio: nam cùm contra voluntatem sit operatio, sustineaturque virtute iurisdictionis, iurisdictio debet esse legitima, aliàs sententia in totum erit nulla, & sic tenendum est, vt adsentit Zevall. *commun. quaest.* 60. *ex num.* 1. & in nostro *casu num.* 3. fulcitur nostra conclusio ex recepta doctrina Garc. *de benefic.* 2. *part. capit.* 1. *ex num.* 48. *cum sequentibus*, vbi tenet quod cum prohibitum sit *in extrauag. ambitiosae de rebus Eccles.* quod Ecclesiae res locari vltra triennium non valeant, quòd si vltra locantur, absolutè est locatio inutilis, vitiaturque contractus, tam in totum, quàm in cōcurrenti tempore trium annorum, intra quod permittitur in ipsa Extrauagant. locatio, & sic probat ex Mandos. Eras. Redoan. Couarru. Afflict. Garc. *dict. cap.* 1. *num.* 55. cui adsentit Cancer. *var. d. p.* 8. *cap.* 1. *num.* 76.

Ex quibus deducit hanc doctrinam Gratian. inquiens sententiam latam à iudice limitatum iurisdictionem habente, vltra quantitatem, intra quam disponere potest, tantum esse nullam in totum, nec posse subsistere, etiam in concurrenti quantitate *disceptat. tom.* 1. *cap.* 3. *num.* 14. *& tom.* 2. *cap.* 360. *num.* 4. ex Alexand. Nata *consil.* 631. *num.* 36. Puteo *decis.* 23. *lib.* 1. quod tenendum credo.

(!)

L.64. tit.4. lib.2. Recopilat.

PRohibimos, defendemos y mandamos, que en ninguno de nuestros Consejos, Tribunales, Chancillerias, Audiencias, Colegios, ni Vniuersidades, ni otras Congregaciones, ni Iuntas Seglares, ni por otros ningunos Corregidores, ni Iuezes de Comisſion, ni ordinarios no ſe admitan memoriales que no ſe den firmados de perſona conocida, y entregãdolos la miſma parte perſonalmente, o por virtud de ſu poder, obligandoſe, y dando fiançasprimero y ante todas coſas a prouar y aueriguar lo en ellos contenido, ſopena de las coſtas que de ſus aueriguaciones ſe cauſaren, y de quedar expueſto a la pena, que en falta de verificarlo ſe le impuſiere, quedando eſta a la diſpoſicion y arbitrio del Iuez que de la cauſa conociere.

SVMMARIVM.

1 *Libelli ſine nomine authoris non ſunt recipiendi, contrariò verò quod non ſunt contemnendi, num.29.*

2 *Referuntur DD. hanc quæſtionem ſcribentes, & num.3.*

4 *Libellos infamatorios cõferens ſine nomine, an teneatur ad reſtitutionem honoris.*

5 *Quæ authoritas his libellis conferenda ſit.*

6 *L.64.tit.4.lib.2.Recopilat.ratio adducitur, & num.16.*

7 *Delatores in Republica neceſſarij cenſentur.*

8 *Contrarium cõprobatur, imò quòd admittendi non ſint à Principe iuſto.*

9 *D.l.64. conſtitutio regulanda eſt ſecundùm edictum Prætoris latum in actione iniuriarum.*

10 *Prætoris edictum in actione iniuriarũ duo habebat capita, & qualia n.11.*

12 *Iniuriarum actio, an criminalis, an ciuilis ſit.*

13 *Conceditur contra offerentes libellos famoſos abſque nomine, & 18.*

14 *Traianus conſtituit, vt libelli ſine nomine contra aliquem omnino admitterentur.*

15 *Suſpicio oritur contra offerentes libellos ſine nomine, & ipſius nominis ſuppreſsione.*

17 *Inquiſitio virtute libelli ſine nomine lati, an fieri valeat.*

19 *Libellus ad actionem iniuriarum à parte proponendus eſt.*

20 *Iniuriarum actione, nec tantùm agere poteſt contra quem facta eſt iniuria, ſed omnes ad quos quomodocumque tangit iniuria.*

21 *Conceditur domino ob iniuriam factam ſubdito.*

22 *Dum actione criminali vtatur, non vero ciuili, & num.23.*

24 *Iniuriarum repulſio ad ſummam pietatem Principis pertinet.*

25 *Iniuriam faciens ſubdito Principem offendit.*

26 *Feudatarius, iniurians ſubditum domini cadit à feudo.*

27 *Principi conuenit protectio cadauerũ, & ne oſsibus defunctorũ iniuria fiat.*

28 *Cap. ſciant de elect. lib.6. refertur.*

30 *Iniuriarum actio denegatur contra cõuitiantem, quoties conuitium veritate innititur.*

31 *Et Reipublicæ intereſt, vt de conuitio conſtet.*

32 *Iniuriarum actio quando veritate innititur conuitium, qualiter concedenda ſecundùm diſpoſitionem legum Caſtellæ, & num.33. & 34.*

35 *In-*

35 *Iniuriam faciens in iudicio animo tantùm iniuriandi, non liberatur ab actione iniuriarum.*
36 *Iniuria ex animo ferentis comprobatur.*
37 *Libellus iniuriam faciens à parte subscriptus admittendus est, si offerens ad probandum adstringitur, & numero* 45.
38 *Et criminis obiectio ad vtile Reipublicæ pertineat.*
39 *L. item apud Labeonem, §. Si quis libello de iniurijs ponderatur, & num.* 40. & 41.
42 *Iniuria illatio plusquam mors timenda est, ideò semouere eam decet bono publico.*
43 *Iniuria veritate innitens, an ad satisfactionem in foro non interno obliget in conscientia.*
44 *D. l. 64. verba referuntur.*
46 *Libellus obijciens alicui crimen, ex quo summouendus est ab honore alicuius communitatis, qualitatem puritatis requirentis, admittendus est, & num.* 48. *Ratione conseruationis communitatum requirentium puritatem sanguinis.*
47 *Communitates puritatem sanguinis requirentes, apud Hispanos constituta sunt.*
49 *Iniuriarum actio omnibus de familia confertur in causis ad qualitatem sanguinis pertinentibus.*
50 *Iudæi infames sunt, & iure attento ab honore remouentur.*
51 *Et constitutione.*
52 *Causa ad conuitium interuenit, dum pro conseruatione statutorum nobilitatis dicitur.*

1 Similis est nostri textus constitutio dispositioni *l.* 35. *tit.* 7. *lib.* 1. in princip. Nam nostri Reges eas statuere desiderarunt aduersus delatores, iniuriantes, detractoresque, qui prauo animo, perfida, ac punibili & criminosa intentione libellos suppresso nomine, iniuriam irrogantes, Regi suisvè Consilijs, vel alijs iudicibus superioribus, aut inferioribus confetũt, ob idque obuiandum rectè statuerũt, cum ex nominis suppresione malitia, ac animi cognoscatur proteruitas, quod libelli absq; nomine omnino admitterentur, de quo latè Bobadill. *lib.* 5. *Polit. c.* 1. *ex n.* 74. Mastrill. *de magistrat. lib.* 6. *c.* 2. *ex n.* 47. Menoch. *consil.* 94. *n.* 18. Grass. *de casib. reseruat. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 10. & 11. Zeuall. *com. quæst. q.* 821. *num.* 27. 28. & 29. Cuch. *lib.* 4. *instit. tit.* 8. *n.* 85. Perez de Lara *de capellan. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 123.

Nouissimè discutiendam hanc quæstionem recepit D. Ioan. de Escobar *de purit. proband. p.* 2. *q.* 2. *per totam.* Vltra Doctores traditos hanc conclusionem tenent D. Ioan. Bapt. Valenç. *conf.* 110. *n.* 5. D. Ioan. de Solorç. *de Indiar. Gubernat. lib.* 4. *c.* 8. *num.* 37. & *post omnes*, D. Ioan. Bapt. de Larrea *decis. Granat.* 98. *n.* 43. 44. & 45. repetit Valenç. *consil.* 165. *num.* 68. & *sequent.* 2

De huius criminis punitione latè Farinac. *prax. crim. q.* 105. *ex n.* 321. Iul. Clar. *in pract. crimin. lib.* 5 *§. fin. q.* 66. *num.* 25. 3

An ad honoris restitutionem teneatur libellos infamatorios conferens iudicibus, absque nomine authoris, comprobat Escobar *d. q.* 2. *n.* 8. Quãtum verò debeat libellorum authoritati conferri disputat per totam quæstionem. 4 5

Quare vt aliquid nouiter prænotemus, & ne aliorum vestigijs tantùm inhæreamus, dicendum videtur huius l. cõstitutionem haud regulari debere secundum dispositionem *tit. C. de delatoribus lib.* 10. vt voluerunt Bobadill. & Escobar, sed fuisse Politicam constitutionem latam ad bonum Reipublicæ regimen, pariterque ad delictorum, ac iniuriarum correctionem, & ne ad vmbram ignorantiæ, iniuriæ fiant, ac familiæ ignominia perpetua notarentur. 6

Nam quamuis Bobadilla, & Mastril. censeant delatores in Republica necessarios esse, vt delicta pateant, & ne inulta permaneaut: tamen delatorũ exercitiũ, haud regulandũ est cũ nostrę l. dispositione, cùm etsi admitti debere teneãt aliqui à Magistratu, vel à iudicibus, 7

tantùm loquuntur de Principe tyranno, qui ad subditorum oppressionem causas quærit, siue veras, siue falsas, vt decantauit Martial. *epig.* 4.

Et Delator habet quod dabat exilium,

Sic testatur Tacitus *lib.* 4. *Annal.* delatores magno honore fuisse affectos Imperio Tiberij, Neronis, & Domitiani: Imperio verò bonorum Imperatorum magno odio habitos, Brison *lib.* 3. *antiquit. c.* 17. Demster. *ad Rosin. lib.* 9. *cap.* 9. *Cuiac. lib.* 5. *sentent. Paul. tit.* 13. Alexand. ab Alex. *lib.* 4. *Genial. cap.* 22. latè D. Franc. de Amai. *rubric. C. de delatoribus lib.* 10. vbi de delatorum pœna, & quæ ad hanc quæstionem pertinent magna notitia prælibantur. De eorum crimine & pœna doctiss. D. Ioan. Bapt. de Larrea *decis. Granat.* 27. *per totam & decis.* 98. *num.* 45.

9 Nostræ verò legis dispositionem latam iudico contra iniuriosos homines, nō pro publico bono prospicientes, etsi in proprium commodum tendat, sed proprias vlciscētes inimicitias illa via, cum perpetua ac ignominiosa totius familiæ infamia, regulandamque secundum Prætoris edictum in actione iniuriarum concessum, vel potius secundum constitutionem l. Corneliæ de iniurijs, vt *l. lex Cornelia, §. fin. de iniurijs*, ibi: *Vel sine nomine.*

10 Prætoris edictum, seu S.C. in causa iniuriarum concessum duo capita habebat. Primum aduersus eos, qui manu, signo, verbisve iniuriam irrogabant, vt ex

11 *l. 1. & sequent. de iniur.* Secundum aduersus eos, qui libellum famosum contra aliquem scribebant, *l. lex Cornelia, § fin. & l. seq. de iniur.*

12 Omitto enim quæ latè scripsere DD. an actio iniuriarum ciuilis, an criminalis sit, de quo *l. Prætor, §. post, & ibi gloss. de iur. iur.* Alberic. *l. de iniurijs num.* 1. *eod.* Speculator. *titulo* ..... *§.* 1. *num.* 16. Grammatic. *decis.* 37. *num.* 11. Couarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 10. *num.* 7. Plaç. *de delict. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 30. *&* 42. Anton. Gom. *tom.* 3. *de delictis cap.* 6. *n.* 7. Andr. Gail *lib.* 1. *obseru. c.* 65. *num.* 1. Peguer. *decis. crim.* 13. *num.* 1. latè Farinac. *pract. crim. quæst.* 105. *ex num.* 25. *&* 26. Pancir. *var. lect. lib.* 2. *cap.* 239.

Ad secundum caput illius legis Corneliæ deueniendum est, haud enim licebat libellū famosum scribere suppresso nomine authoris, absque incursione pœnæ à lege Cornelia assignatæ, *d. l. lex Cornelia, §. fin. & l. seq. de iur. iur.* De qua pœna Ciuili ac Canonica, Farinac. *d. q.* 105. *ex n.* 321. Petr. Greg. *lib.* 38. *Syntagm. c.* 6. Tiber. Decian. *lib.* 2. *tract. crimin. c.* 20. *n.* 2. *& lib.* 3. *cap.* 25. *n.* 53. Didac. Canter. *quæst. crim. cap.* 7. *de homicidio n.* 64. vltra hos alios refert Escobar *de purit. proband. p.* 2. *q.* 2. *ex n.* 77. His & alijs omissis Machad. *Perfect. conf. tom.* 1. *lib.* 2. *p.* 3. *tractat.* 24. *docum.* 6. 13

Ex quibus DD. vt Petr. Greg. *d. lib.* 38. *cap.* 6. & Simanc. *de Cathol. instit. tit.* 44. *num.* 10. cum eo Zeuall. *com. quæst.* 822. *num.* 27. *&* 28. Traiani Imperatoris factum commemorant constituentis, vt omnino libelli secreti, & sine authore reciperentur, quod damnatum ac prohibitum erat ex l. C. constitutione in *d. l. lex Cornelia, § fin.* & ibi latè DD. vt Bart. Angel. Alberic. Ratio enim sic deducitur ex Zeuall. & cum Simanc. Plin. Illesc. *part.* 1. *Histor. Pontific. lib.* 1. *cap.* 7. *Las acusaciones que se proponen sin autor, ni en esse, ni otro delito se han de recibir, porque lo contrario seria de mal exemplo.* 14

Et Mastrill. *d. lib.* 6. *capit.* 2. *ex num.* 47. hoc multum iudicibus commendat, & Valenç. *d. consil.* 110. *num.* 6. ac Solorç. *lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 37.

Præcipua enim ratio præter detestabile exemplum concessum à iudice talia admittente, illa est, qua veitur Escobar *d. tractat. de purit. proband. quæst.* 2. *ex num.* 44. *&* 45. quòd magna aduersus offerentes libellos sine nomine oritur falsitatis suspicio, ex quo iustè constitutum à *l. vnic. de fam. libell.* videtur vt libellus sine nomine datus haud quaquā admittatur, ne bono nomini officiat illius, contra quem fertur, *cap. final.* 5. *quæst.* 1. 15

Quare dicendum est pœnas per leges impositas contra iniuriam facto, ver- 16

verbo, vel scripto facientes, de quo Farinac. Anton. Gom. Petr. Gregor. Canter. & cæteri, similiter exequi debere, casu quo Principi libellus, sine authoris nomine datur, cum à Prætore æqualiter in hoc casu Prætoris edictum de iniurijs conferatur contra sic iniuriam facientes.

17 Nec enim lex nostra dispofuit, an inquisitio fieri valeat virtute libelli oblati fine nomine, vt in *l.* 35. *tit.* 7. *lib.* 1. De quo textus *in cap. Inquisitionis*, §. *Tertiæ dubitationis de accusationibus*, & quæ adducit Escobar *dict. quæst.* 2. *num.* 34. Zeuall. *d. quæst.* 821, *num.* 29. Simanc. *d. tit.* 44. *num.* 10. Valenç. *d. consil.* 110. *num.* 5. & Solorçano *d. capit.* 8. *num.* 37.

18 Sed obuiare curauit proteruorum hominum malitiam, conuitia facientium, famamve lædētium iniurioso animo, ac proteruo, vt innocentes, ignorantes, nobilesque à malitia illorum liberarentur. Nec tantum hi, contra quos sic libellus confertur, sed omnes hi, ad quos pertinere poterat, cum iniuria sanguinis omnibus de familia communis sit, ac ad omnes pertineat, vt infra *numero* 20.

19 Hæc enim lex, nec ab iniuriarum actione deuiat, ex quo à parte libellus ad actionem iniuriæ non proponitur, vt voluit Speculat. *de iniur. num.* 1. Farinac. *d. quæst.* 105. *num.* 13. Sed ex officio proceditur ad repulsionem libelli.

20 Nam actio iniuriarum non tantum ei, cui facta est iniuria, confertur, sed omnibus ad quos tangit quocumque modo, vt *in l.* 1. *de iniurijs*, §. 2. *institut. eodem*, Speculat. *tit. de iniur. ex num.* 4.

21 & 5. Ideo tenet Alberic. *in l. item apud Labeonem*, §. *fin. num.* 2. & Angel. *de iniur.* quod actione iniuriarum agere valet dominus, Rex ve contra iniuriantem vassallum. Ratio enim ea est, quòd iniuria facta vassallo, & ipsi domino facta censetur.

22 Ideò distinguendum credo, & dicendum quòd absoluté dominus actione iniuriarum criminali agere valebit aduersus iniuriantes vassallos suos secundum Albericum, Specul. Angel. Bartol. *l.* 1. §. *Item autem de iniur.* Hoc enim procedit quomodocumque fuerit iniuria irrogata vassallo. Sed tamen actione ciuili, quæ à iure ciuili ad æstimationem iniuriæ fertur, agere non valebit, ni casu quo in ipsum iniuria aliquo modo facta videatur, Alberic. *l.* 2. *num.* 2. *de iniur.* Baiar. ad Clar. §. *iniuria, numero* 39. Farinac. *dict. quæst.* 105. *num.* 298. Decius *consil.* 686. *num.* 15. Lancellot. *tractat de Duello part.* 1. *cap.* 17. *num.* 19. Menoch. *consil.* 107. *n.* 26. 23

Iustè ob id à nostra l. 64. constitutum videtur, vt libelli sine nomine non admittantur, quia cùm credatur iniuriam irrogare velle talem libellum conferentem, ad summam Principis clementiam pertinet repellere iniuriam à subdito, Bartol. *dict. l.* 2. §. *fin. de iniur.* quod ab Indorum religione comprobat ex Suida Petr. Gregor. *dict. lib.* 38. *Syntagm. capit.* 3. *num.* 36. inquiens. *Religio quoque apud Indos authore Suida, pugnare pro his quibus iniuria fit.* 24

Et Bald. tenet *ex l. quisquis, C. ad l. Iul. maiestat. l. decernimus, C. de Sacros. Ecclesf. l. raptores, C. de Episcop. & Cleric. in cap.* 1. *de pace const. verb. Opizani num.* 1. quod Principem offendit, qui iniuriam subdito facit, & *verb. Damno num.* 1. Ex quo & doctrina Angeli in addit. ad Bartol. *in l. hostes de captiuis & postlim. reuers.* Rosental. *de feud. cap.* 10. *quæst.* 20. *num.* 21. & *addit. liter. EE.* quod vassallus iniuriam faciens vassallo domini, à quo feudum habet, eadit à feudo. 25

Fulcitur hæc doctrina ex textu in *l. ossa de religios. & sumpt. funer.* vbi datur actio iniuriarum aduersus ossa cadaueris effodientem absque licentia Principis, cùm illorum defensio ad Principes ratione potestatis pertineat. 26

Iure autem Canonico constitutum est, vt iniuriam facientes agnatis proximis illius, qui pro Canonico suffragium ferre noluit, excommunicationis vinculo innodetur, *cap. sciant de electio. lib.* 6. 27

29 Sed quamuis hęc verè pro bono Reipublicæ constituta sint, haud tamē DD. receptionem libellorum admittere noluerunt. Nam de libellis sine nomine Authoris, cautè seruandos esse, nec temerè abijciendos dixerunt, Mastrill. & quos diximus supra, & refert Bobadilla *d.lib.5.Politic.ex num.74.* & quæ congerit Escobar *d.quæst.2.*

Libellos verò etsi iniuriosos, ac contra aliquem scriptos, nec contemnendos esse (si veri sint, & cum qualitatibus à iure admissis) notarunt I.C. & nostra lex disposuit. Nam postquam absolutè libellorum sine nomine authoris prohibuit admissionem, prosequitur admitti debere, si à parte certa conferantur, & sub obligatione comprobandi in libello scripta, alias non probans libellum conferens pœna puniatur arbitraria.

30 In hoc enim iniuriarum actio, ac Prætoris edictum exequi patet secundum DD. Nam tunc denegatur actio iniuriato contra iniuriantem, quoties iniuria veritate innitatur, & certa sit, *l. eum qui nocentem de iniurijs*, & Angel. *in l. item apud Labeonem, §. interdum num. 1. de iniurijs*, tenet iniuriarum actione non teneri personam infamem infamia laborantem afficiente, Specul. *tit. de iniur. §.1.num.3.* Præposit. *cap.1. 2.not.5.q.1.* Baiard. ad Clar. *§.Iniuria num.69.* & Luc. de Pen & Afflict. ab eo traditi *n.41.* Farinac. *quæst.105.num.220.* Parlador. *lib.1. rer.quotidian. cap.17.num.33.* Valençuel. *consf.91.num.35.*

31 In quo notandum venit, quòd actio iniuriarum contra iniuriantem denegatur, quoties ad Rempublicam bonumvè commune pertinet, vt de iniuria constet, tunc enim libellus contra aliquem datus admittitur, & actio denegatur iniuriarum contra facientem, Petr. de Bellapertic. *l. si conuitij, C.de iniur.* vbi Cinus *num.12.* Angel. *l. si non es, C.eod.* *& in l.lex Cornelia, §. Si quis librum n.4.eod.* Salicet. *in l.3.& ibi addit. C.eod.* Abb. Anan. & Felin. *cap.cum te de sent.& re iudic.* Oldrald. *consil.53.num.2.3.& 4.* Roman. *consil.96.* Grammat. *decis.37.* Boer. *consil.4. num.33. & 36. 46. & 56.* Socin. *consil.118.num.1.lib.1.* Anton. Gom. *tom.3. variar.capit.6. num.2. versic. Dubium tamen est,* Andr. Gail *lib.2.obs.obs.99.num.1.& 2.* Villalob. *antinom.iur.liter. A.num.28.* Couarru. *lib.1.variar.cap.11.num.6.* Farinac. *pract.crimin. quæst.105.ex n.226.* Zeuall. *commun.opin.quæst.325.num.1.* Parlador. *lib.1. rerum quotidianar. capit. 17. num.11.* Azeued. *l.2.tit.10.lib.8. num.208.*

Hæc enim communis Doctorum resolutio apud nos admitti non debet. 32 Nam in *l.1.tit.9.part.7.* actio iniuriarum denegatur quoties mendacio non vallatur conuitium, sed à ferente comprobatur, ibi: *E quisiere demostrar que es verdad aquel mal que le dixo del, no cae en pena ninguna si lo prouasse.*

Post huius legis dispositionem constituta fuit *l.2.tit.9.lib.8.ordin. & l.2. tit.10.lib.8.Recopilat.* ex qua constituitur, vt verba iniuriosa in aliquem mittens pœnas à dictis legibus statutas subeat. Nunc verò quærendum est, an hæ leges locum habeant casu, quo illa iniuriosa verba dicens, ea comprobare vellet: videbatur dicendum, quod actio contra iniuriantem concedenda nó erat ex dispositione *d.l. Partita, & l.eum qui nocentem, & ibi gloss.de iniur.* 33

Nihilominus dicendum est, quod nec tantùm leges Ordinam. & Recopil. intelligendæ sunt secundum supradictam Doctorum intelligētiam, sed & etiam lex Partitæ, scilicet, quòd tunc denegabitur actio iniuriarum, quoties delicti aut conuitij qualitas conuenit quod publica sit bono Reipublicæ, & sic intellexit d.l. Partitæ, Gregor. Lop. verb. *que es verdad,* Villalob. *liter. A.commun. opinion.num.28.§.de iure Regio d.l. ordin.* Didac. Perez *d.l.2. verb.denotare,* Anton. Gom. *d.tom.3.cap.6.num.2. & l.2.Recopilat.* Azeued. latè Couarr. *lib.1.var.cap.11. per totum.* 34

Sed tamen non abs re erit prænotare quæ ex D.Thom. deducit Couarru. *d.cap.11.ex num.6.* quòd ab actione iniuriarum non liberatur qui iniuriam irro- 35

irrogat alicui in iudicio animo tantum iniuriandi: nam iudicium non releuat prauum iniuriantis animum, *capit. relegantes* 23.*quaest*.5. Sed certè praecauendum, aut praenotandum est an animo iniuriandi libellus conuitiatorius in iudi-
36 cio deducitur. Nam si de iniurioso animo constat qualitas probatiua iniuriae, *l.illud de iniurijs, l.si non conuitij, C.eod.* Oldrad.*consil*.53. Nauar. *cap inter verba* 11.*quaest*.3.*corol*.63. Couarru. *d.cap.* 11.*num*.6. Didac. Perez *d.l*.2. *tit*.9.*lib*. 8.*Recopilat*. Andr. Gail *d.lib*.2.*obs*.99. *num*.5. Bertaz.*consil*.204.*num*.1. Honded.*consil*.112. Surd.*decis*.89.*num*.23. Farinac. *practic.crim.quaest*.105.*n*.111. & 112. quid interest, extra vel in iudicio fiat, si à prauo, ac damnato animo prouenit?

37 Causa verò, seu motus, ex quo quis commouetur, iudicialiter defectū aliquem alicui imponere, demonstrat, an adsit iniuriandi animus. Haec enim cognoscere decreuit Catholicus Rex noster in dispositione huius legis, ob idque statuit, vt libellus sine nomine authoris omnino nō admitteretur, sed ille qui à certa persona conferretur, & cum qualitate probandae obiectionis, sane haec nostrae legis constitutio, seu admissio libellorum, non sic absolutè practicanda erit, sed secundum Doctorum in-
38 telligentiam, scilicet, quòd si libellus obijciens alicui crimen, vel defectum admitti deberet ratione solemnitatis illius, à Cōsilio, iudice, vel communitate attendatur ante receptionem, an crimen aut obiectio talis sit, quòd pertineat ad vtile illius Reipublicae, vel communitatis: si verò crimen, vel obiectio non est illius qualitatis, vilipendi debent libelli, nec admittendi sunt.

39 Ex his principijs deduci videtur intelligentia ad textum in *l.item apud Labeonem*, §.*Si quis libello de iniurijs*. Nam ibi dicitur, quòd si famam aliquis alienam insectatus fuerit dato Principi libello, quod iniuriarum erit agendum, quàm actionē concedit iniuriato Bart. Socin.*consil*.118.*num*.... *lib*.1. Purpurat.*consil*.524. Claud. ad Bertazol. *consil*.214. *liter.A*. ratione prolatae iniuriae coram Principe ex Bald. & Crauet. idem Claud. ad Bertazol. *consil*.152. *liter.D*. de quo Bertazol. *consil*.391.*n*. 7.8.& 9. Honded.*consil*.112. Farinac. *practic.d.q*.105.*n*.240. ob idque & ab huius textus conclusione deducta videtur nostri textus series, cùm à nostris Regibus cautum videatur, vt libelli sine nomine non admittantur, ne ex admissione iniuria subditis proueniat. Et pariter à I.C. vt contra dantem libellum sine nomine Principi, detur legis Corneliae iniuriarum actio. *d.l.lex Cornelea*, §.*Si quis librum de iniurijs*, ibi: *Sine nomine*.

Nam tunc dari iniuriarum actionem, *ex d.§ Si quis libello*, dicendum est, quoties falsum crimen, aut iniuria ad vtile publicum non pertinens imponitur iniuriato, tunc enim non est admittendus libellus, & concedenda contra ferentem actio iniuriarum ex Bertazol. *dict. consil*.390. Honded. *consil*.112. & Farinac.*d.q*.105.*num*.240. 40

Si verò criminis declaratio in libello obiecti ad publicum vtile pertinet, & verum est, ac à parte probatur, libellum a Principe admittendum, quis dubitat? vt nostra lex disposuit, & simul contra sic libellum offerentem denegãda est iniuriarum actio, imò laudandum, ac praemio afficiendum esse dixerunt Doctores. 41

Haec enim limitatio obseruanda est, nam decet Rempublicam homines à tali crimine, ac perniciosis iniurijs abstinere, praesertim dum ad Rempublicam conuitiosa deiectio, aut criminum patefactio non pertinet, cum harum iniuriarum illatio plus timeri debeat, quam mortis, D.Paul.1.*Cor.cap*.9. D. Ambros. *lib*.3.*offic.cap*.4.*l*.4.*tit*.13.*p*. 2. Menand. apud Stobaeum. *Plus timeas vituperium, quàm periculum, cap. summa iniquitas* 6,*quaest*.1.*cap.minimum*, & *cap. qui peccat* 23.*quaest*.4. *l. isti quidem*, §. *quod si dederit, quod met.caus*.§.*Suspectus, verb. ob culpam institut. de suspect.tutor*. Bart.*consil*.1.*num*.12. Capic.*decis.Neapol*.5.*num*.7. Menoch. *consil*.96.*n*.15. & 98. 42

& 98. *num.* 8. & 302. *num.* 2. Redin. *de maiestat. Princip.* §. *non armis num.* 121. & §. *Sed etiam, num.* 147. Azeued. *l.* 2. *tit.* 10. *lib.* 8. *num.* 134. Bobad. *lib.* 2. *Politic. cap.* 14. *num.* 43. Thesaur. *decis. Pedemontan.* 61. *num.* 3. Tapia *ad l. fin. de constit. Princip. part.* 1. *cap.* 9. *num.* 83. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 43. *num.* 41. Alciat. *reg.* 3. *præs. fin. num.* 2. Mescua *de potestat. in seipsum lib.* 2. *capit.* 1. *num.* 12. & *cap.* 12. Nauar. *de restit. lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 7. Cepol. *tractat. de Imper. milit. elig. vers. Authoritatis sauf. num.* 4. Aloys. Ric. *prax. Ecclesiastic. decis.* 584. Surd. *decis.* 59. *num.* 4. & 89. *num.* 21. D. Ioan. del Castillo *controuers. tom.* 6. *cap.* 125. *num.* 21. Valençuel. *consil.* 92. *à num.* 1. Petr. Fab. *lib.* 3. *Semestr. cap.* 8. *p.* 96. Ossuald. ad Donel. *lib.* 18. *com. c.* 6. *liter. R. K.* & *Z.* Sanch. *lib.* 4. *de matrim. disput.* 5. *ex num.* 13. Amai. *l. vnic. num.* 9. *C. de infamib. lib.* 10. Imò semper obseruandum credo, admitti non debere crimina aut conuitia, alicui opposita, ni dum ad publicam vindictam pertineant, & aliqua vtilitas proueniat ab ista criminis patefactione.

43 Supradicta tamen DD. resolutio quoad forum exterius tenẽda est, in foro verò interiori, si iniuria veritate innititur, qualiter ad satisfactionem remanet iniuriator obligatus videndum est, quod D. Thom. 2. 2. *quæst.* 63. *artic.* 2. *ad* 2. respondet, quod si iniustè & mẽdaciter iniuria fiat, tenetur ad restitutionem honoris iniurians: si verò vera profert, sed iniustè, tunc tenetur quantum potest ad restitutionẽ, taliter quòd si famam restituere non valet ratione veritatis conuitij, alia via, aut aliter ei compensare debere tenet, de quo Toledo *lib.* 5. *sum. capit.* 69. Soto *lib.* 4. *de iustit.* & *iur. quæst.* 6. *art.* 3. Lessio *eodem lib.* 2. *dub.* 17. & 26. Bust. *tom.* 2. *Rosar. part.* 2. *serm.* 4. *fer.* 3. *post Dominic. Pass.* Machad. *perfect. confess. tom.* 1. *lib.* 2. *p.* 3. *tractat.* 24. *doc.* 6.

Ex his omnibus accedendum est ad veram nostræ legis intelligẽtiam: nam
44 ibi statuitur. *Probibimos, defendemos y mandamos, que en ninguno de nuestros Consejos, Tribunales, Chancillerias, Audiencias, Colegios, ni Vniuersidades, ni otras Congregaciones, ni Iuntas seglares &c. no se admitan memoriales, que no se den firmados.*

Hæc enim lex regulam firmat, tunc 45
proferri admittique valeant, *Dandose firmados de persona conocida, y entregandolos la misma parte, &c.* Qualiter sustinenda hæc lex sic absolutè lata aduersus communem Doctorum doctrinam requirentium ad admissionem horum libellorum vtile publicum ex criminis patefactione.

Dicendum credo nostram legem cõ- 46
stitutam fuisse ad conseruationem statutorum aliquarum cõmunitatum huius Regni, in quibus ad admissionem, & collationem honoris, illarũ nobilitas, vel puritas sanguinis tantum requiritur, & ne infames, Iudæi, hæretici ad honores talium communitatum admittantur, qui sua infamia puritatem, ac nobilitatem illarum vilipendant. Ideoque est dicendum, quòd si ab aliquo libellus confertur cõtra aliquem, obijciens Iudæum esse, vel hæreticum, vel quid simile, taliter quod ratione infamię, vel ex iure, vel facto, vel natali prouenientis ab honore communitatis summoueri debeat, quòd si alias tale crimen ad bonum publicum non pertineat, tamen admitti debet libellus secundum nostram legem datus.

Nam apud Hispanos aliquæ sunt 47
communitates puritatem sanguinis requirentes in admisso ad illarum honores, vt diximus *de leg. Politic. capit.* 5. *lib.* 1. de quo Redin. *de maiestat Princip. verb. Sed etiam, num.* 199. Azeued. *l.* 22. *tit.* 7. *lib.* 1. *Recopilat.* latè Valençuel. *consil.* 90. *num.* 1. 2. & 3. Mier. *de maior. part.* 1. *quæst.* 51. *num.* 22.

Horum statutorum conseruatio ad 48
honorem ac bonum publicæ antiquissimæ Hispanæ nobilitatis, ac puritatis pertinet, ideò dicendum credo absque iniuriarum actione posse quemcumque de Republica (cum in causis publicis omnibus cõmunis sit prospectio) libellum conferre conuitium imponentem ali-

alicui,tale quod per illud à conſecutio-
ne honoris, vel admiſsione talis com-
munitatis ſummoueatur. De quo *ex l.
vnic. C. de infamib. lib.*10. Andr. Gail
*lib.*2.*obſ.*99. *num.*1.Didac.Perez *dict.
l.*2.*tit.*9.*lib.*8.*Ordin.verb.denotare*, Gre
gor.Lopez *dict.l.*1. *tit.* 9. *part.*7.*verb.
Que es verdad*, Ludouic. Roman.*conſil.*
96.*num.*2.qui DD. & Oldrald. *conſil.*
53.*num.*2. tenent illo caſu actionem
contra iniuriantem non dari, quia non
praua intentione factum conuitium cen
ſetur, ſed ex cauſa, vt ab illo honore
tanquam indignus ſummoueatur, & ne
ſua labe illas puriſsimas violet commu-
nitates *cap.*1.5.*q.*5.

49 Et taliter hęc vera ſunt,quod etiam-
ſi alicui crimen, vel conuitium dicatur,
vel libello ſcribatur, quod nec tantum
perſonale ſit,ſed reale, veluti appellans
eum Iudæum,Maurum,Hæreticum,vel
quid ſimile,in quo crimine actio omni-
bus de familia confertur, Socin. *capit.
cum contingat num.*10.*de ſentent excom-
municat.*Baiard. *practic.crim.* §. *iniuria
num.*7.Farinac.*quæſt.*105.*num.*159.&
omnibus cenſetur facta iniuria, *l.*2. *de
liberali cauſa*,Bart. *l.tutor*, §.*ſi tutor de
ſuſp. tutor.* Alexand. *conſil.* 115. *colum.*
3.*lib.*3. Roland. *conſil.*44.*num.*39. *vo-
lum.*1.Grammatic.*deciſ.*23.*num.*2.Ti-
raquel.*de pœn.temper.cauſ.*51. *num.*67.
Surd.*deciſ.*89.*num.*1. Farinac. *d.quæſt.*
105.*num.*288.Menchac. *controuerſ. c.*
39.*num.*2.& 3.

Admittendum crederem, nec ex eo
dari debere actionem iniuriarum *ex l.
vnic.C.de infam.lib.*10.

50 Nam cúm Iudæi,&qui à radice infe-
cta proueniũt,iure attento infames cẽ-
ſeantur, ab honoribuſque iuſta diſpoſi-
tione arceantur, vt latè Bernard.Diaz
*pract.crim.cap.*23.*num.*29. Tiber.De-
cian.*pract.crim.tit.*1.*lib.*5.*num.*4.*capit.*
11.Azeued.*l.*22.*tit.*7. *lib.*1. *Recopilat.*
Lara *lib.*2. *de anniuerſ.cap.*4. Oſſuald.
*lib.*18.*com.cap.*7.*liter.N.* D. Franciſc.
de Amaia, *l.vnic.C. de infamib. lib.*10.
*num.*62.& *ſequentib.* Et ſimul ex con- 51
ſtitutione ſemoueantur ab his hono-
ribus,vt de ordine D. Iacobi *tit.*1. *en
ſus Definiciones*, Calatraua *tit.*5.Alcan-
tar.*tit.*3. Officium Sanctæ Inquiſitio-
nis,ac Collegia , & Eccleſia Toletana,
vt dixi *in cap.*5.*num.*7.Valençuel. *con-
ſil.*90. *num.*1. & 2. Eſcobar *de purit.
proband. quæſt.*2. *part.*1. *ex num.*5. de
ſtatutis Collegiorum Ordinum Milita-
rium doctiſsimus Solorçano *de Indiar.
Gubernat.lib.*3.*cap.*19.*num.*4.

Cauſam adeſſe ad conuitium dicen- 52
dum eſt ratione publicæ vtilitatis con-
ſecutæ ex admiſsione infectorũ ad ho-
nores Ordinum Militarium.Eccleſiæ,
Inquiſitionis,& Collegiorum,ac ex pu
ra & intacta conſeruatione ſtatutorum,
Mier.*dict quæſt.*51.*num.*5. Eſcobar *d.
quæſt.*2.*num.*33.Roj.*epitom.ſing.*104.
Velazq. *defenſ.ſtatutorum Tolet. capit.*
34.repetit Eſcobar *d.part.*1. *quæſt.*3.
§.2.*num.*2.3. & 4. & *in antilog. aduer-
ſus Amai.num.*99.Valenç.*conſil.*90.91.
& 92. per totum,doctiſsima,ac exqui-
ſita eruditione D.D.Ferdinand.Pizarr.
*viror. illuſtr. vit.*1.*capit.*1.*obſeru.*2. *fol.*
7.Et ex ea iniuriam ceſſare, ac non de-
bere concedi actionem iniuriarum,pa-
tet ex ſupradicta doctrina Roman. Ol-
drald.Didac.Perez,Andr.Gail,& alio-
rum contra libellos conferentes
declarantium infectionem
prætenſoris.

L. 65. tit. 4. lib. 2. Recopilat.

ORDENAMOS y mandamos, que qualquiera persona que pretẽda oficio Eclesiastico, o Secular, comisiõ, cargo temporal, o de asiento, pueda venir y estar en esta Corte à su pretensiõ, y à representar las razones, y titulos della, por espacio de treinta dias en cada vn año, y no mas: y tenga obligacion de registrar su entrada y salida ante el Secretario del Consejo donde tuuiere la pretension: y assimismo los pretendiẽtes que estan en esta Corte la tengan de registrarse dentro de quinze dias, y de salir dentro de otros treinta, en la forma dicha, y no lleuando testimonio del registro de la entrada, no pueda tener audiencia nuestra, ni ser oido de ningun Ministro, ni consultado, ni proueido.

SVMMARIVM.

1 *Principis cura in bona constitutione Reipublicæ obseruanda inspicienda est n.3. Et ne subditi liberè, & absque ratione viuant, & num.4. præcipuè nobiles.*
2 *Otium turpe, ac periculosum Reipublicæ.*
5 *Cura magna fuit apud antiquos, ne homines absque ratione, otio dediti viuerent.*
6 *Numa Pompilius artificum Collegia constituit.*
7 *Temporis amissio magna est.*
8 *Otium subditorum curandum est ne vergat in detrimentum Reipublicæ.*
9 *Otiositas nimiam malitiam docet.*
10 *Otij damna remissiue, præcipuè in Principe ex Hieron. Ossor.*
11 *Aulicorum otium turpe Reipublicæ.*
12 *Ambitiosi definitio.*
13 *Virtuti accedendum, vt dignus quis & aptus ad honores censeatur.*
14 *Magistratus ambire, quomodo licitum apud Romanos ex Plutarcho, & n. 15. Causa adducitur.*
16 *Annytus primus apud Athenienses ambituum inuentor.*
17 *Lacedæmoniorum lex laudanda, quæ tantùm dignis præmia conferebat.*
18 *L. 65. tit. 4. lib. 2. Recopil. diuisio.*
19 *Officia per ambitum petere probibitũ.*
20 *Magistratus petere apud Romanos licitum.*
21 *Lex de Toga Candida apud Romanos vigens apud Venetos exequitur.*
22 *Fuit sublata apud Romanos.*
23 *Ambitum damnantes leges remissiue referuntur.*
24 *Ambituum leges inceptæ, ambitu obsequij, ac sponsione.*
25 *Plin. refertur definiens vanas promissiones ambientium.*
26 *Rex Hispaniarum officia sui Regni confert.*
27 *L. Iulia de ambitu locum non habet, dum Princeps per se magistratus, aut officia confert.*
28 *Sed habet locum, dum suffragio iudicum, aut nominatione conferuntur.*
29 *Magistratus, aut dignitates, nolentibus conferendi sunt.*
30 *Magistratus ambire licito modo, ac bono attento ad communem vtilitatem licitum est.*

31 Am-

31 *Ambituum distinctio in licitum & illicitum.*

32 *Licitum quale dicatur.*

33 *Officia petere ex merito licitum est.*

34 *Prætensores officiorum in curia assistere vltra triginta dies prohibitum, vt ambitio prohiberetur, & 35. Referuntur Bobadill. verba num. 39. & 40. Alia in studiosis ratio adducitur.*

36 *Preces in largitione munerum prohibita apud Venetos.*

37 *Assistentia in Curia Principis necessaria iudicatur ad consecutionem bonorum, & num. 38. Et qualiter hoc intelligendum adducta l. 2. C. de Primicer.*

1 Valer. Maxim. *lib. 2. capit. 9.* inquit: *Expugnentur licèt vrbes, corripiantur gentes, Regnis injiciantur manus, nisi foro & curiæ officium, ac verecundia sua constiterit, partarum rerum æquatus cœlo cumulus sedem stabilem non habebit.* Regum potestas, Principum cura perpetua est, aut esse debet, vt subditi nec tantùm victoriarum gloria perfruantur, sed vt benè constitutæ Reipublicæ curam gerant. Sic enim conuenit, vt pro communi bono prospiciat Rex, quòd seruus publicus potiùs quàm Dominus est censendus, Senec. *de consolat. ad Polybium, c. 26. Magna seruitus est, magna fortuna.*

2 Nihil turpius otio, rumores excitare dixit Liuius *lib. 2. Decad. 3.* Otio fuisse deletam Carthaginem, & perijsse Romam, D. Augustin. *lib. 1. de Ciuitate Dei cap. 30.* Catul. *ad Lesbiam.*

Otium Reges prius, & beatas perdidit vrbes, Tullius 4. *in Verr.* Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib. 8. cap. 21. num. 13.*

3 Ex his à Principe curandum est, ne subditi liberè, & absque ratione viuant, ac sicut ager neglectus, quò fertilior est, eò magis spinis, & vepribus, & agrestium plantarum asperitate coalescit. Ita otio dediti, ac bonis moribus inculti Rempublicā perdant Francisc. Patric. *de institut. Republic. lib. 1. tit. 8.*

Ob id diuina quasi prouidentia à nostro Rege Catholico constitutum videtur, vt in sua Curia plusquam per triginta dies prætensores non habitent. Quare enim ni ex eo, quòd ex illorum otio damna Reipublicæ obueniant? Hieronym. Osfor. *lib. 1. de Reg. institut. Grauiora detrimenta rebus communibus importabit.* Et posteà. *Quò clarior est illius indoles, eò pluribus, & terrioribus vitijs obruitur.* 4

Magna enim fuit apud antiquos cura, ne homines absque ratione otio dediti, ac confusione in diuisione viuerent. Ex eo enim fuisse commotum Numam Pompilium refert Plutarch. *in eum* ad constituenda artificum, ac fabriorū Collegia; vbi quisque suæ vacaret arti. 5 6

Magna equidem est temporis amissio. *Non tam benignum, ac liberale natura nobis tempus dedit, vt aliquid ex illo vacet, perdere.* Senec. *lib. epist. epist.* 118. nihil tempore pretiosius est Bernard. *ad Schol.* Nec tantùm eripitur & subducitur, fluit enim, vt Seneca *lib. 1. epist. 1.* aut vt D. Augustin. *epistol. 49.* Dei prouidentia labitur. Et cùm quid sit tempus nemo facile explicet, vt idem Augustin. *lib. 11. confess. capit.* 14. Magnoperè curandum, ac Princeps summa vigilantia intendere debet, ne otium subditorum in detrimentum Reipublicæ conuertatur. Iuuenal. *Satyr. 6.* 7 8

Præstabat castas humilis fortuna latinas
Quondam, nec vitijs contingi parua sinebat
Recta labor, somnoque verius, & vellere Tusco
Vexatæ duræque manus, ac proximus vrbi
Anibal, & stantes colina in turre mariti:
Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis
Luxuria incubuit, &c.

Otio-

Ctiositatem multam docuisse malitiam dixit Hieronym.*epist.ad Rustic.*ex qua in diuite exoriri luxuriam, in paupere rapinas,& furta,Ouid.

——— *Res ege,tutus eris.*

10 Indigentia ex segnitie nascitur , otium est sentina malorum , otium est ingenij rubigo . Et Hieronym. Osfor. *de Reg.institut.lib.1.Et reuera quidquid pigritiam Regibus affert, in summis est malis numerandum. Id enim est, quod vires animi frangit: corporis valetudinem , atque robur debilitat: maiestatem Regis imminuit , veterum disciplinam corrumpit, iuuentutem luxuria, atque delicijs effeminat: hostes feroces, & infestos efficit, omniaque tandem firmamenta Reipublicæ labefactat.*

11 Quid turpius,quid perniciosius Reipublicæ otio Aulicorum!Sic hæc commendat suo Principi Adam Cotzen. *l.b.8. Politic. cap.9. §.6. Tertiò purget aulam, & contrahat ab inutilium turba hominum, qui nec prosunt Principi, nec eum muniunt , nec splendorum adaugent, penitus liberet. Fecerunt magni Reges & Principes , qui magnam , decoram, Regiam aulam habere, quam populosam maluerunt, ambitioso dignitatis desiderio flagrante.*

12 Audi Innocent. de vtilitat. Cord. hum.ambitiosum explicantem,*Cunctos honorat, vniuersis se inclinat ,frequentat Curias,visitat Optimates, assurgit, & amplexatur, applaudit, & osculatur. Et quod magis ac diterius est,semper attentus ne discat quod displiceat.*

13 Si honore dignum te credis,non potentium, ac Principum domibus, sed virtutis accede. Claud.3. *Honor consulat.*

Ambitio quæ vestibus foribusque potentum
Excubat.

14 Non ignoro primis Reipublicæ Romanę exordijs licere Magistratum ambienti, plateas domos ciuium circumire,ciues prehensare, orareque vt suam petitionem iuuarent. Sed tamen non dubito illud constitutum fuisse , vt ciuibus cicatrices pro Republica susceptas ostenderent, vt Plutarch. *in Coriolan.* vtque virtutis , ac meritorum stemmata suffragia effecturo ostenderentur.*Mos enim erat Romæ* (Plutarch.) *vt qui Magistratum aliquem ambiret , is ciues prehensaret , oraretque, vt suam petitionem iuuarent, & eius rei causa in forum prodibat tunicatus,sine toga,siue vt humilitatis aliquid is habitus supplicantium adferret, siue vt cicatrices suas aperta fortitudinis signa ostendere posset.*

Hæc enim dum exequebantur, non 15 creuerat ciuium malitia , ambitionis, fallacia , ambientium cura, ac solicitudines, sed vt D. Augustin. *lib.3. de ciuitate Dei, cap.14. Vita hominum sine cupiditate agitabatur, & sua cu que placebant.* Postquam verò diligentia potius quàm meritis officia ac dignitates cōferebantur, vel tyrannide vsurpabantur Imperia,vt de Nino, Cambisse, & Ciro Iustin.*lib.1.*

Postquam lethalis,ac proterua An- 16 nyti doctrina serpere incepit , ob ambitum quamplures calamitates passæ fuere Respublicę,Aristot. *lib.5. Polit. cap.3.*Adam Cotzen.*lib.9.Politic. cap. 8.§.9.*

Laudanda est Lacedæmoniorum lex, 17 quæ etsi Magistratus conferri debere suffragio statuit , non tamen volenti, sed digno,ac nolenti constituit,Claud.

. Emi enim debet sola virtute potestas.

Vt eleganter notat Plutarch. in Licurg. *Cæterum seniores Licurgus , siue Senatores initio ex ijs constituit,quos consilij socios habuit , quemadmodum supra ostensum est : post autem in defuncti locum iussit eum subrogari, qui inter sexagenario maiores virtute reliquis anteire iudicatus fuisset. Non fuit apud mortales vllum excelentius certamen , aut cuius victoria magis esset expetenda: non enim inter celeres celerrimo , non inter robustos robustissimo, sed inter optimos, ac temperantes optimo, temperatissimoque iudicato præmium victoriæ virtute partæ dabatur, vt per omnem vitam in Republ. summam potentiam haberet , dominusque & vitæ & mortis ciuium aliarumque maxi-*

ma-

marum rerum esset iudicium id, ita fiebat. Aduocato in concionem populo, viri quidem ad hoc delecti in propinquum conclaue concludebantur. Ita vt neque viderent quemquam eorum qui conuenerant, neque ab vllo viderentur, tantum clamorem illorum exaudirent: nam vt cætera, ita certamen quoque de hac virtutis palma acclamatione diiudicabant, &c. Similem Romanam constitutionem refert ex Sylio Italico *lib.8.* Francisc. Patric. *de institut. Reipublic. lib.3. titulo 4. fol.87.* Aliam electionem Magistratuũ his versibus decantauit Tzethzis, & eo Ioan. Baptist. Hens. *de iure iurand. veter. cap.12.*

Antiquitus Imperatorem, vel alium ex Principibus,
Cum vellent creare, nomen proclamabant.
Cum igitur plebi placeret qui præpositus erat,
Tollebant omnes dextras suas in altum:
Statim deligebatur in Magistratum ille, &c.

17 Sat enim de ambitione officiorum contra prohibitionem l. Iuliæ de ambitu, cùm peculiarem legem de hac materia habeamus.

18 Sed prænotandum erit duplici ex capite fuisse nostram legem latam, & duo capita habuisse legis ambitum. Primò, ne per ambitum conferantur officia: nam vt dixi, hoc loquor de ambitu illo, de quo lamentatur Plu-
19 tarch. *in Coriolan.* In secundo capite legis Iuliæ de ambitu fuit constitutum, vt per ambitum, ac per obsequium prætensoris dignitates non consequantur, Guillielm. Benedictus *in annotat. ad tit. de euictionib. & in l. si bene collata de vsur.* Orosc. *in l. Barbarius Philippus de offic. Præt. num. 2.* ne otiosi homines in Curia viuant absque ratione, & superiorum scientia & permissu.

20 Ex quo, vt primæ disputationis parti satisfaciam, notandum est licuisse Romanorum temporibus officia petentibus in album ad Collatores ire causa petitionis albis vestimentis, eisque obsequia ferre, ac humiliter petere, ad quos officia conferre pertinebat, vt Menoch. *lib.2. de arbitrar. centur. 5. casu 401. ex num.4. & sequentibus,* Vvesembech. Paratitl. *ad l. Iul. de ambitu num.1.* Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib.8. cap.21. num.26.* Matienç. *in Dialog. Relator.4. cap.10. num.7.* vt Plutarch. sup. Liuius *lib.4.*

Sed hæc lex de Toga Candida (tol- 21
lendæ ambitionis causa, quamuis permitti debere, ac in vsu esse apud Venetos dicat Menoch. *dict. casu 401. num.6. & 8.*) cognito ambitionis vitiũ delectabile esse, exquisitasque fraudes nutrire, fuit sublata ann. cccxxij. vt 23
Lips. *lib.4. antiquit. lect. cap.15.* Carol. Sigon. *lib.2. de iudic.* Petr. Gregor. *lib.36. Syntagmat. cap.28. num. 4. & 5.* Crescente enim hominum malitia, sequentibus temporibus, & ambitionis, ac ambientium solicitudine, latę fuerunt cõtra ambitum plures leges, vt Patrelia à C. Pratelio Tribun. Pleb. anno cccxcIIx. Bebia ann. IↃlxxI. à M. Bebio, & L. Æmilio Cons. & alię contra pretio, nundinatione, aut conciliabulis præmia petentes, vt lex Maria, Fabia, Ædilia, Calphurnia, Iulia, Aufredia, Lauinia, Pompeia, & Aulia, vt in eis Anton. Augustin. Hieronym. Verut. Hotoman. & Thomas Demster ad Rosin. *lib.8. antiquit. Roman. cap.29.* latè de legibus Romanis ambitum damnarunt, Tiber. Decian. *dict. lib.8. capit. 22. per totum,* & Camil. Borrel. *de magistrat. lib.1. cap.9. per totum.*

Nam hoc ambitionis genus, quo vio- 24
lata fuit prima ciuium Romanorum iustitia, in munerũ, ac magistratuum elargitione, de quo eos laudat Plutarch. non in receptione munerum incepit, sed in ambitu obsequij, ac mirifica sponsione, vt Blond. *lib.3. Rom. Triumph.* Nicol. Gruch. *lib. Com. Rom. capit.6.* quod latè damnat Matienç. *dict. cap. 10. num.6.* Sic Iuuenal. Satyr. 14.

Peregrina ignotaque nobis

Ad scelus, atque nefas quodcumque est purpura vendit.

25 Mirifica cognitione has Candidatorum promissorias leges demonstrauit Plinius *lib. 6. epist.* 19. *Res vana* (inquit) *& ventosa, nullumque habens terminum*, Demster *ad Rosin.lib.* 8. *ad c.* 24. *&c. fol.* 683.

26 Sed quamuis in huius legis Iuliæ pœnam incidere non posse apud nos dicamus, cùm officia sęcularia à Rege nostro conferantur, *l.* 2. *tit.* 4. *part.* 3. *l.* 2. *tit.* 1. *l.* 22. *tit.* 9. *part.* 2. *l.* 1. *tit.* 15. *& l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 2. *Ordin.*

27 Quo casu cessat l. Iuliæ dispositio, *l. vnic. ad l. Iul. de ambit.* Ioan. Orosc. *dict. l. Barbarius num.* 2. Bart. *dict. l. vnic. num.* 1. *ad l. Iul. de ambit.* Menoch. *dict. casu* 401. Vvesembech. *ad tit. ad l. Iuliam de ambit. num.* 5. Ludou. Rom. *singul.* 397. Alciat. *de magistrat. ciuilib. num.* 5. 7. *&* 10. *& lib.* 2. *dispunction. cap.* 21. Afflict. *cap.* 1. *num.* 66. *quæ sint Regal.* Carol. de Tapia *ad constit. Regn. titulo de offic. in Regn. pragm.* 2. Guil. Bened. *cap. Raynuntius, verb. duas num.* 52. *de testament.* Mastrill. *de magistrat. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 19. Guther. *de offic. dom. August. lib.* 1. *cap.* 3.

28 Tamen cum suffragio, nominationevè supremorum iudicum conferuntur huius legis dispositioni esse locum

29 ex Bart. *in dict. l. vnic. num.* 3. *ad l. Iuliam de ambitu*, dicendum videbatur, cum precibus petere honores, ac ambiendas nolit dignitates, quæ nolenti conferri debere dixit, *l.* 2. *§. penult. de origin. iur.* & ibi Bart. Oroscius *dict. l. Barbarius Philippus num.* 3. Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib.* 8. *cap.* 21. *num.* 8. Matienç. *Dialog. Relator.* 4. *cap.* 10. *per totum*, Conrad. *templ. iudic. lib.* 1. *§.* 3. *vers.* 22. *num.* 8.

30 Nihilominus omissa Bartol. & Accurs. doctrina, adhærendum credo, his præcipuè temporibus, opinioni Oroscij *dict. l. Barbarius*, Menoch. *dict. casu* 401. vt officia peti possint, meritaque superioribus demonstrari licitè, non animi elatione, sed pro bono publico, & vt de meritis ac virtute constet, palã & sine fraude, ac bona fide, vt Plaut. in Amph.

Virtute ambire oportet, non fauitoribus,
Sat habet fauitorem semper qui rectè facit,

Quod sequitur Bartol. *in d. l. Barbarius Philippus ante num.* 1. *& n.* 2. inquiens quòd per modum iustitiæ, aut virtutis præmia, aut officia petere illicitum non erit, *l.* 2. *C. de offic. rect. Prou.* Luc. de Pen. *l. contra publicam*, *C. de re milit. lib.* 12. Decio *in cap. cum in cunctis, num.* 20. *de elect.* D. Ioan. de Solorçan. *de Gubernat. Indiar. lib.* 4. *capit.* 4. *num.* 15. latè Camil. Borrel. *de magistr. lib.* 1. *cap.* 9. *per totum*, Marq. *Gubernat. Christian. lib.* 2. *cap. vltim.* Steph. Gratian. *disceptat. cap.* 284. *num.* 29. Franc. Marc. *decis.* 749. *num.* 1. Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduocat.* 1. *part. quæst.* 21. *ex num.* 42.

Nam ex Tullio *oratione in Salust.* patet dupliciter esse accipiendum ambitum, licitum & illicitum: licitum enim dum pro bono Reipublicæ attenta virtute palam, & propositis meritis petitur, non elatione, vt officia conferantur, sed vt attento prætensoris merito ex seruitiorum nobilitate, aut studiorum qualitate, si conuenit bono publico, de officio promoueatur, præcipuè habita relatione ad aliorum vtilitatem, vt D. Thom. 2. 2. *quæst.* 131. 31

art. 1. Hoc enim laude dignum censuit Bartol. & cum Aristotel. Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib.* 8. *capit.* 21. *num.* 3. & petere securum censet Alexand. ab Alexand. *lib.* 4. *dier. gen. capit.* 3. ex Plin. & Q. Curc. D. Ioan. de Solorçano *de Indiarum Gubernat. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 16. Nam cùm Scipio Numantinus censuram peteret, dixisse cõpetitori fertur, potius sibi curæ fuisse, ne sua facta ignorarentur, quàm scire Censorum, ac collatorum nomina. 32

Hæc conclusio defenditur latè per DD. *in dict. l. Barbarius*, vt Alberic. *num.* 33

*num.*3.*&* 7. Bald. *num.*2. Ioan. & cæteri tenentes palam petere officium ex merito licitũ esse, *Auth. de defens.ciuit. §. Nos igitur, Auth. vt iud. sine quoq. suffrag. §. Illud videtur, Abb. in cap.tuam de ætat.& qualitat.* Matien.*Dialog. Relator. Dialog.*4. *cap.*10. *&* 12.*per tot.* Mastrill.*lib.*1. *de magistrat. cap.*30. *numer.*1. Tiber.Decian. *dict.lib.*8. *capit.* 26. Menoch. *d.cas.*401. Bobadill.*lib.* 1.*Polit.cap.*3. *per totum, præcipuè, num.* 66. *& sequent. & num.*71.

34 Quo fuisse prospectum à nostris Regibus videtur constituentibus, vt prætensores per triginta dies tantum in Curia assistere valerent, vt in nostra l. Ad quid enim? ni vt ambitiosus ad Curiam Principis accessus prohiberetur, vt de suis temporibus Senec. *de consolat. ad Helu. cap.*6. *Maxima pars illius turba patria caret; ex municipijs & colonijs suis, & tota denique orbe terrarum confluxerunt, alios abducit ambitio, &c.* Vtque palam petant, & merita proponant, l. nostra 65. ibi: *Puedan venir, y estar en esta Corte a su pretension, y representar sus razones y titulos della, &c.*

35 Sed ne detur de licita ambitione ad illicitam transitus, & ne iudices, quos non potuit subuertere auaritia, mouere luxuria, ambitio ex precibus orta faciat criminosos, cum corruptio superioris absque pecunia, sed ambitione tantum fieri valeat, *l. ita demum, §.*1. *verb. Vel ambitione de arbitr. l. fin. C. ad l. Iul. repetund.* & ab ea liberi etiam esse debeant, vt notat Plutarch. *in Pericle. O Sophocles, non manus, modo, sed & oculos Pretoris abstinentes esse decet, cap. quorumdam de elect. lib.*6. Ob quod

36 preces in largitione munerum prohibitas apud Venetos sensit Tiber. Decian. *dict. capit.*22. *lib.*8. *num.*35. & notat Imperator in *l. vnic. C. de Pistor. lib.*11. vbi prohibitum extat officia querere gratia ambitioneque, sicuti pecunia, alijsque illicitis modis. Et ex Orphæo, & Hesiodo, inquit Petrus Gregor. *lib.*36. *Syntagmat. capit.* 28. *num.* 7. iustitiam virginem esse, non tentandam corruptione pecuniæ, vel gratiæ. In quo mirabile est quod notat S. Petr. Damian. *lib.*5. *ep.*9. *Solus adulationis fauor aliquando vice pretij compensatur*, & prosequitur. *Plures velut proposita venalitatis mensa fænerando seruitium, mercantur imperium*, Ioan. Euseb. Nieremberg. *Stromat. Sacr. Stroma.*11. *cap.*3. *fol.*277. Rectè fuisse prospectum videtur, vt vltra triginta dies in Curia adesse, nec viuere valeant prætensores, vt eleganter notat Petr. Gregor. *lib.*13. *de Republic. capit.* 24. *num.*10. Quia quamuis assistentia 37
Principi multum ad adipiscendos honores conducat, Cassiodor. *lib.*5. *epistol.* 25. *Quamuis munificentia nostra sit omnibus vbique gratissima, multò tamen acceptiora credimus quæ nostri præsentia conferuntur. Quoniam maiora de conspectu Principis populi sumunt, quàm de largitate beneficia consequuntur.* Tamen in- 38
telligendum est de exhibente seruitia coram Rege, aut Principe, non de ambiente coram Principe honores, quos secundùm merita tantùm largiendos esse dixerunt DD. traditi supra, *l. contra publicam* 14. *C. de re militar. libro* 12. *l. sancimus, C. ad l. Iul. repetund. capit. mirarum* 61. *distinct. cap. sancimus* 167. *quæst.*7. *Plin. lib.*5. *capit.*15. Camil. Borrel. *lib.*1. *de mag. capit.*9. Scipio *de iudic. & mag. lib.*1. *cap.*32. Vel à nostris Regibus prospectum videtur, vt præmia conferantur, vt decet, ne fortè diligentia potius, quàm meritis consequantur, vt eleganter Imperator in *l.*2. *C. de primic.* ibi: *Illud præcipue inquisitionem nostram flagitare perspeximus, ne per ambitionem, vel gratiam, aut cuiuslibet occasionis obtentu, aut laborum, aut solicitudinum specie publicorum cuiquam liceat aliquando graduum seriem conturbare, & temporum ratione calcata dudum militantibus anteferri.* Quæ verba commendat Rebuf. *ad d. l.* 2. *num.*1.

Omnibus cognitis à Bobadilla *lib.* 39
1. *Politic. cap.*3. *num.*66. *& sequentibus*, laudat Principes contra ambitiosos

disponentes. (Et consequenter quamuis iustè credat posse aliquando officia peti, vt fecit Cato contra Pompei & Cresii dominationem, Plutarch. *in Caton.* Simanc. *lib.* 2. *de Republic. cap.* 10. *num.* 6.) Præcipuè similem constitutionem Philip. II. Regis prudentissimi *dict. cap.* 3. *num.* 66. in hæc verba. *Este abuso se auia muy bien remediado por la nueua orden que el* Rey *nuestro señor mandò dar el año passado de mil y quinientos y ochenta y ocho, para que no assistiessen en la Corte los pretensores de oficios de Iusticia, sopena que por el mismo caso fuessen incapaces, è inhabiles para ser proueydos : edicto santissimo, y digno del zelo de tan Christiano Rey. Pero apenas fue publicado quando fue oluidado por los pecados del mundo, para que no se execute cosa buena.* His omnibus omissis ad nostram l. scribit Nauarrete *discurs. Politic. discurs.* 26. & 27. *vide.*

40 Alia etenim ratione etiam commotos fuisse Reges nostros credo ad constitutionem nostræ legis, scilicet ne studiosis damnum adferat otium aulicum, quod ab eis vitandum docuit Adam Contzen *lib.* 4. *Politic. cap.* 8. §. 14. de quo eloquentissima verba refert Aluar. Gomez *in histor. D. Francisc. Ximenez de Cisneros lib.* 8. *fol.* 229. *Certè prouidis Principibus quietem literariam aulico strepitu inturbare animus non erit.*

41 Ad executionem autem inuiolabilem nostræ legis fuit cautum, *Que tengan obligacion de registrar su entrada y salida ante el Secretario dende tuuiere la pretension : y assimismo los pretendientes que estan en la Corte, &c.* Vide quæ ad id notat Francisc. Patric. de instit. Reipublic. lib. 1. tit. 8. ibi : *Scribit etiam Diodorus legem fuisse apud Ægyptios, qua singuli cogebantur nomina sua apud Præsides profiteri, & qua arte, quove lucro viuerent, ostendere: & si qui mentirentur, aut iniusto quæstu viuerent, capite damnabantur, nec MediusFidius iniuria. Otiosi enim, & ignaui iuuenes venenum ciuitatis sunt, proni ad libidinem fiunt, bonis inuident, aliena appetunt, & denique seditiosi & turbulenti euadunt, adeò vt pessimè cum illis agatur, &c.* Ælian. *lib.* 4. *var. histor. cap.* 1. Camil. Borrel. *de magistrat. lib.* 3. *cap.* 16. *ex num.* 5. Constitutio seu lex lata ab Amase Rege Ægyptiorum notat ex Diodor. Laurent. Bey. *theat. vitæ hum. lit. P. fol.* 384. *lit. F.*

L. 66. tit. 4. lib. 2. Recopilat.

PORQUE La poblacion y numero de gente es el vnico y principal fundamento de las Republicas, y a que con mayor cuidado se deue atender para su conseruacion y aumento, aunque muchas de las cosas que en esta Ley se disponen, se encaminan a esto, deseando reparar la diminucion que se va sintiendo, y preuenir las cosas de donde ha procedido, y disponer las materias del gouierno, y aliuio de las vassallos, de manera que se pueda esperar grande multiplicacion y aumento, todavia por lo mucho que importarà procurar por todos caminos que esto se consiga: Auiendo considerado en los demas medios que pueden ser conuenientes a este fin, ordenamos y mandamos, que ninguna persona de qualquier estado, calidad, ò condicion que sea, pueda salir destos nuestros Reynos con su casa y familia sin licencia nuestra, sopena de perdimiento de los bienes que dexaren en ellos, y que las Iusticias y Ministros de los Puertos, y otras qualesquiera, los embarguen las personas, y haziendas que lleuaren, y esten con mucho cuidado de saber si sale alguna, y de la execucion. Y condenamos al que no guardare lo contenido en esta Ley en priuacion de oficio.

Assimismo, porque del mucho concurso de gente en esta Corte, y grande poblacion de las ciudades de Seuilla y Granada, se experimentan grandes inconuenientes, assi en ellas por la mucha que ay ociosa, y peligro con que se viue en tanta confusion, y medios con que se procura el sustento, como en las demas Ciudades, Villas, y Lugares del Reyno, por lo mucho que conuiene, que en todas partes aya poblacion y gente, para que en todas estè conseruada la tierra, y la Iusticia mejor administrada: Mandamos que en quanto al gouierno desta Corte, para que en ella no aya mas de la necessaria, y se escuse el concurso de tanta, y cada vno se sepa quiẽ es, que ocupacion y causa de assistencia tiene, y quanto tiempo ha que assiste, y se escuse la confusion de hasta aqui, se guarde lo que cerca de los quarteles, y registros està dispuesto, y se dispusiere por los del nuestro Consejo, y por muchas razones de beneficio vniuersal que se han considerado. Assimismo mandamos, que los

ſeis quarteles en que eſtà diuidida eſta Corte, y en cada vno de los quales eſtà mandado viua, y reſida vno de los Alcaldes de nueſtra Caſa y Corte, con ſus Alguaziles ſe diuidan en diez y ſeis quarteles lo mas proporcionadamente que ſe pudiere. Y en cada vno dellos viua vno de los del nueſtro Conſejo en las caſas que le mandaremos dar, a los quales encargamos eſten con cuidado de ſaber, y entender la calidad de la gente que en el viue, ocupació, y empleos que tienen, que ocaſiones ay de eſcandalos, y ofenſas de Dios, y todo lo demas que en el dicho quartel ſe hiziere y paſſare, para que con la autoridad de ſu perſona y oficio, procure eſtè en el eſtado y quietud conueniente. Y que para las diligencias que ſe ofrecieren hazer, cumplir, y executar lo que proueyeren, ſe le ſeñale a cada vno vn Alguazil de Corte, que aya de viuir en el miſmo quartel: y que el Alcalde del quartel principal aya de acudir a los del nueſtro Conſejo que viuieren dentro del, y darles cuenta de lo que huuiere ſucedido: y para que ellos le puedan ordenar lo que ſe ofreciere, y con eſte cuidado y correſpondencia aya razon de todo.

Y mandamos, que de aqui adelante ninguna perſona de qualquier eſtado, calidad, ò condicion que ſea, no pueda venir a viuir, y morar de aſsiento con ſu caſa y familia en eſta Corte, ni ir a las dichas ciudades de Seuilla, y Granada, ni en ellas puedan ſer admitidos, ni conſentidos, ſopena à ellos de mil ducados, y à la Iuſticia, y Regimiento que los admitiere, y permitiere viuir, a cada docientos ducados, y que eſto ſe ponga por capitulo de reſidencia.

Y porque de no aſsiſtir los Señores en ſus lugares ſe han experimentado grauiſsimos inconuenientes, aſsi en la poblacion deſte Reyno, pues las vezindades ſe diminuyen, porque todos los vaſſallos que ſe ſuſtentauan, y ganauan de comer a ſu ſombra, es preciſo que los ſigan, y que en la parte donde fueren viuan ocioſamente, y deſacomodados, como porque los que quedan no eſtan bien gouernados, ni mantenidos en paz y juſticia como deuieran, ni los Alcaldes mayores cuidan deſſo: antes en muchos caſos y ocaſiones proceden abſolutamente viendoſe tan ſuperiores, de que reſulta el empeño, y menoſcabo de las miſmas caſas y eſtados, pues demas de perder la comodidad y poca coſta con que cada vno viue en el ſuyo, al paſſo que ſon mayores las obligaciones en la Corte, y otros lugares grandes, lo ſon los gaſtos: y por eſto creciendo ellos, y diminuyendoſe los vaſſallos, y las rentas (porque todo padece con ſu auſencia, diminucion y menoſcabo) es preciſo que ſe ayan de acabar y conſumir. Y aunque ſu miſma conueniencia por ſer tan co-

conocida les auia de obligar a procurar el remedio, por ayudar de nuestra parte a que se consiga: Ordenamos y mandamos, que a todos los Grandes, Titulos, y Caualleros, y demas personas que tuuieren tomados censos con facultad nuestra, sobre sus Estados, rentas, y haziendas, con calidad de auerlos de redimir dentro de cierto tiempo, gozen el dicho tiempo, dentro del qual auian de hazer la dicha redempcion, doblado: con que esto sea, y se entienda assistiendo en algun lugar de su Estado, o donde fueren vezinos. Y assimismo reuocamos lo dispuesto en la ley 7. tit. 3. lib. 4. por la qual nuestros criados pueden poner demanda en esta Corte: y mandamos las pongan en las partes donde conforme a derecho se deuiere, para que con ocasion de los pleitos no desamparen sus Estados, ni continuen la assistencia en esta Corte.

Otrosi permitimos, que los Estrangeros destos Reynos (como sean Catolicos, y amigos de nuestra Corona) que quieran venir a ella a exercitar sus oficios y labores, lo puedan hazer. Y mandamos, que exercitando actualmente algun oficio, o labor, y viuiendo veinte leguas de la tierra adentro de los Puertos, sean libres para siempre de la moneda forera, y por tiempo de seis años de las alcaualas, y seruicio ordinario y extraordinario: y assimismo de las cargas Concegiles en el lugar donde viuieren, y que sean admitidos como los demas vezinos del a los pastos y demas comodidades. Y encargamos a las Iusticias les acomoden de casas y tierras, si las huuieren menester. Y los demas Estrangeros, aunque no sean oficiales, ni laborantes, auiendo viuido en este Reyno diez años con casa poblada, y siendo casados con mugeres naturales del, por tiempo de seis años sean admitidos a los oficios de la Republica, como no sean Corregidores, Gouernadores, Alcaldes mayores, Regidores, Alcaydes, Depositarios, Recetores, Escriuanos de Ayuntamiento, Corredores, ni otros de gouierno: porque en quanto a esto, y a los Beneficios Eclesiasticos dexamos en su fuerça y vigor lo dispuesto por nuestras leyes: y encargamos a las Iusticias los acomoden en todo lo que se pudiere de casas y tierras para labor, por el beneficio que se considera de su assistencia, con estas calidades.

SVMMARIVM.

1 *Ciuium multitudo conuenit Regi.*
2 *L. Iulia Miscela constitutio, tanquam contraria procreationi, & augmento ciuium derogata fuit.*
3 *Reges curare debent de ciuium augmento, & procreatione.*
4 *Monarchia constituta, vt vnus pro bono, & vtilitate multorũ prospiceret.*
5 *Homo per se non potest omnia, sed auxilio indiget.*

6 *Na-*

6 *Naturalis societas inter homines esse debet.*
7 *Ciuitates quare constitutæ.*
8 *Hominum fœlicitas humana ex ciuiũ vnitate consequitur.*
9 *Respublica fœlix dicitur, quæ ciuium affluentia floret, & num.10.*
11 *L.66.tit.4.lib.2. Recopilat. diuisio, sua dispositionis in 3.c.& n.33. Illius verba referuntur prohibentia mutationes habitationum, & n.58. Disponentia exterorum admissionem.*
12 *Seruitutis species est à certo loco discedere non posse.*
13 *Libertatis species est aptitudo domicilij mutandi.*
14 *Habitationis adscriptio ad certum locum libertatem diminuit.*
15 *Et prohibitio mutationis inducit conditionatam libertatem.*
16 *Domicilij mutatio prohiberi potuit Dominis vassallorum, & quare, & num.19. Ratione contributionis vassallorum, & debita defensionis.*
17 *Iudices, seu officia exercentes, domicilium à loco officij mutare non possunt.*
18 *Sub pœna læsæ Maiestatis.*
20 *Absentia personæ, cuius industria ad officium electa est, prohibita extat.*
21 *Principes constituere possunt, ne incolæ habitationes mutent, ratione boni locorum, ac ciuitatum, ac ne orbata oppida remaneant, & num.24.*
22 *Domicilij mutatio prohibita in Regno Sinarum.*
23 *Coloniarum deductio constituta ad cõseruationem bonorum ciuium, & expulsionem aliorum.*
25 *Ciuitas potest constituere ratione boni publici, vt incola illius domicilium non mutet.*
26 *Princeps potest in suo Regno prohibere commercia exterorum, & num. 27. Ne bona immobilia sui Regni in exteros alienentur.*
27 *Et ne exteri dominium suum ingrediantur.*
28 *Ac etiam ratione boni publici mutationes domicilij.*
29 *Et etiam ne de ciuitate minori in maiorem domicilia mutentur.*
30 *Curias Principum habitare commune desiderium est.*
31 *Leges latæ ad Peregrinorum exclusionem remissiue referuntur apud Romanos.*
32 *Auth. de Quæstor. refertur lata contra mutantes domicilia de minori in maiorem ciuitatem, & num.34.*
35 *Quæstor creatus à Iustiniano ad prohibitionem mutationis habitationum.*
36 *Sardoa lex de ratione reddenda de modo viuendi refertur ex Æliano.*
37 *In patria propria potest vnusquisque cogi vt habitet.*
38 *Patriam deserens ratione honestorum non exercendorum, vel onerum non subeundorum reuocandus est.*
39 *Ciuitatem destituens muneribus à iure constitutis furtim coeundo contractus, plectitur pœna amissionis pretij.*
40 *Patriam perpetuò derelinquere ratione paupertatis inhumanum est, & 44. & 45. ex Hierem.*
41 *Patriæ consulendum est.*
42 *Principes possunt constituere, vt subditi domicilia non mutent de minori ad maiorem ciuitatem, & num.46. & num.52 & 54.*
43 *Originis locus deserendus non est.*
47 *Ciues à rure ad ciuitatem reuocandus est, si bono publico conuenit.*
48 *Originis ius immutabile est, etiam mutata habitatione.*
49 *Incolatum mutans potest cogi munera subire, ac exercere in loco originis.*
50 *Leges prohibentes mutationes domicilij à loco originis ratione boni publici iustæ censentur.*
51 *Filiæ Venetorum nubere non possunt, nisi cum subditis sui dominij.*
53 *Hominum pluralitas ciuitates condecorat.*
54 *Iacob. Menoch. refertur defendens statutum prohibens domicilij mutationem.*
55 *Tigni iniuncti constitutio lata ratione conseruationis ædificiorum publicorum.*
56 *Principes ad conseruationem, & augmen-*

mentum ciuium pluribus vtuntur medijs.

57 *Romani immunitates conferebant his, qui ad habitandas colonias mutabantur.*

59 *Exterorum admissio ad Rempublicam prohibita multis legibus, & numero 61. Concessa admissio, dum ad conseruationem Reipublicæ spectat, & num. 63.*

60 *Exteros Deos prohibitum colere apud Romanos.*

62 *Romani exteris concesserunt ius ciuitatis ad subleuamen Reipublicæ labentis.*

64 *Exteris prohibitum erat Romæ condere testamentum.*

65 *Exterorum admissio licita ad reparationem ciuitatum, aut Prouinciarum, concessis etiam immunitatibus.*

66 *Exterorum admissio, aut exclusio regulanda est secundum publicam vtilitatem.*

67 *Exterorum admissio in Regno Castellæ qualiter exequenda ex l. nostra.*

68 *Exterus ad immunitates ciuitatis sui incolatus, vbi domicilium mutat, admittendus est.*

69 *Et etiam potius quàm originarius.*

70 *Priuilegiũ concessum habitatoribus Motrili & Palamos refertur.*

71 *Exterus mutans domicilium, pascuis, & cæteris immunitatibus cõcessis incolis gaudere debet in loco domicilij.*

72 *Exterorum admissio, præcipuè gentis laboriosæ, vtilis censetur Reipublicæ, & num. 74.*

73 *Cũ seditiones nõ inducãt, labori dediti.*

75 *Laborantes vtiles sunt Reipublicæ.*

76 *Exterus ad ciuitatem aliquam domicilium mutans, illico gaudet priuilegijs ciuium quoad fruitionem pascuorum.*

77 *Habitatio maioris partis anni necessaria est constituendum domicilium.*

78 *Habitationis mutatio in rebus quærendis virtute priuilegij sufficit, sine assistentia maioris partis anni, dum voluntas adsistit ad suscitationem constitutionis domicilij.*

79 *Metaci qui dicantur.*

80 *Metacis priuilegia quare concedebantur.*

81 *Exteri per decennium habitantes, apud nos ad officia admittendi sunt ex l. nostra, & l. Cedic.*

82 *Lares qui dicantur.*

83 *L. 2. C. de offic. Prætor. qualiter intelligenda.*

84 *Constitutio fuit Imperatoris Augusti.*

85 *Domicilium qualiter adquiratur ab exteris apud Hispanos, attentis legibus Hispanis.*

86 *Quæ res constituant domicilium.*

87 *Vir forum vxoris non sortitur, & quando secus, & num. 88.*

88 *Exterus qualiter ad adquisitionẽ officiorum ac dignitatum admittatur.*

89 *Et remissiuè Doctorum resolutio refertur.*

90 *Priuilegium exteris habitantibus ciuitatem Barcinonensem qualiter declaratum à Rege Philippo III.*

91 *Priuilegio naturalitatis concesso, non debet prohiberi admissio ad officia Regni.*

92 *Romanorum ciuium priuilegia quamplura fuerunt, & numero 95. Et quæ exteræ nationes adquirere desiderarunt.*

93 *Romanæ tribus fuerũt triginta quinq;*

94 *Ius sociorum apud Romanos quale.*

96 *Ciuitas Romana, quibus Prouincijs concessa.*

97 *Omnibus subiectis Imperio lata tempore Antonini.*

98 *Et Hispanis Emeritensibus, & Pacensibus.*

99 *Ius sociorũ qualiter quærebatur apud Romanos.*

100 *Ciues Romani qualiter admittebantur ad militiam legionariam.*

101 *Iura ciuium Romanorum noua & antiqua erant ex Cuiac.*

102 *Exterus habitans in Regno, quo tẽpore ad honores, & officia admittẽdus.*

103 *Suspicio in extero contra Rempublicã conspirandi cessare debet, vt ad administrationem Reipublicæ admittatur.*

104 *Exteri ad Rempublicam non admissi iure Romanorum.*

105 *Et etiã ex Græcorũ constitutionibus.*

1 Cyprian. *lib. cõtra Heluid. Copia fœcunditatis generante propagamur, & crescimus ad humani generis augmentum.* Decet autem Regi multitudo populi & ciuium, Prouerb. *cap.* 14. *In multitu-*
2 *dine populi dignitas Regis.* Quo cognito ab antiquioribus leges derogarũt prohibentes subditorum procreationem delatam à l. Iulia Miscella, *auth. de nupt. §. Qua verò.* Anton. Augustin. *de legib. tit. de legib. Iul. de fund. dotal. fol.* 90. *§ Iulia Miscel.* Thomas Demster *de Rom. antiq. lib.* 8. *cap.* 18.

3 Ex quo Reges de procreatione, & augmento subditorum curare debere demonstrauit *l.* 1. *soluto matrimon. l.* 2. *C. de indict. viduit. tollend. Augeri enim magis nostram Rempublicam, & multis hominibus legitimè frequentari*, & ibi Dionys. Gothofredus *nouell.* 24. *de Praside Pisidia.* Cassiodori dictum mirabile est, *Fœlicem esse Rempublicam, qua multis ciuibus resplendet ornata*, Nauarr. *discurs. Politic. discurs.* 6. Nam teste Imperatore in *l.* 14. *tit.* 5. *part.* 2. *El mejor tesoro que el Rey ha, è el que mas tarde se pierde, es el pueblo*, Marq. *Gubern. Christian. lib.* 1. *cap.* 16. *fol.* 90. Reuard. *ad l.* 12. *tabular. cap.* 9. *& lib.* 2. *conject. cap.* 20. Scipio Amirat. *discurs. Politic. ad Tacit. pag.* 264. Costa *l. Gallus, §. & quid si tantum* 5. *part. num.* 75. *de liber. & posthum.* Casan. *Catalog. glor. mundi* 5. *part. consid.* 37. Marz. *t. cons.* 26. *num.* 25. Valenç. *cons.* 201. *num.* 50. D. Ioan. de Solorçan. *lib.* 1. *de Indiar. Gubernat. c.* 23. *num.* 8. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 1076. *num.* 11. Legibus Atheniensium magnopere de conseruando, & augmentando populo fuisse cautũ tenet Carranç. *de partu cap.* 2. *§.* 4. *num.* 1.

4 Ex quo in *l.* 1. *tit.* 11. *part.* 2. dicitur Regi, *Fazerla poblar*, quia cum potestas Monarchica ad id fuisset constituta, vt ab vno recti fœlicitatem consequerentur omnes, & vt ipse Rex pro subditorum bono prospiceret, D. Tho. *de potestat. Princip.* Cicero *lib.* 1. *offic.* Guerrer. *Thesaur. Relig. c.* 54. *num.* 52. Luc. de Pen. *l. militaribus, C. de Decur. lib.* 10. Menchac. *præfat. contr. illustr. num.* 102. Hocque primò proueniat, 5
seu consistat in subleuatione & auxilio, cum per se homo non posit omnia, sed indigeat alieno, Galen. *de vsu part. capit.* 1 *lib.* 1. & nati sumus, vt naturalis socie 6
tas inter homines sit, Aristot. *lib.* 1. *Politic. cap.* 2. Cicero *de amicit.* D. Tho. *lib.* 1. *de reg. Princip. cap.* 1. Galganet. *de iur. public. lib.* 4. *tit.* 16. *n.* 12. Menchac. *in præfat. contr. illustr.* Bobadil. *lib.* 1. *Polit. c.* 1. Petr. Greg. *de Republic. lib.* 1. *cap.* 2.

Ad idq; fuerunt ciuitates, ac oppida 7
constituta, *l. Pomponius de verbor. signific.* Dionys. Sicul. *lib.* 1. *rer. antiq.* Donel. *lib.* 1. *comment. cap.* 7. Aristot. 3. *Politic. cap.* 1. *&* 7. Solorçan. *de Gubernat. Indiar. lib.* 1. *c.* 23. *ex n.* 1. *cum sequent.*

Cumque hæc fœlicitas ex vnitate 8
ciuium consequatur, ad quam naturali instinctu ducimur, D. Tho. 2. 2. *q.* 188. *art.* 8. Adam Contz. *Polit. lib.* 1. *c.* 4.

Fœlicem illam Rempublicam dico, 9
ciuium affluentia florentem: & si dignitas & gloria Regis est fœlicitatem cõsequi, ad quam Respublicæ constitutæ, quanta gaudeat, nec dubitandum Rex de augmento subditorum curans, cum ad perfectionem consequendam tẽdat?

Quibus à nostris Regibus cognitis, 10
necessariamque iudicantibus subditorum conseruationem, & augmentum ad Reipublicæ gloriam, *l. cum ratio, §. Si plures de portion. quæ liber. l.* 2. *&* 3. *C. de indict. viduit. tollend. nouel.* 24. *de Præsid. Pysid.* Nauarrete *discurs. Politic.* 5. Nostram legem tulerunt diuersis constantem capitibus, ad fœlicitatem verè constituendum suæ Reipublicæ, vt eleganter exponit suo Regi Matth. Lop. Brab. *lib.* 2. *de Regend. ration. Frustrà procreas, frustra educas, frustra in salute, frustra ciues in vita seruas, si eos à ciuitate vel exclusio pellat, vel inopia excludat, summa hæc mala ignoti vt patiatur, à vico in vrbes plures transmigrant, plures vt fugiant inimica ad iura, vel quod deterius est, numina etiam ad aliena transfugiunt: opem feres, si noscas beneficia compedes hominum, si inopes copia, si admissione exclusos regredi statuas.*

Pri-

11 Primò enim cognito horum Regnorum hominum penuriam consistere in mutatione vassallorum, ac subditorum transmigratione de vna in aliam Prouinciam, vt Nauarret. *discurs. Politic. discurs.* 8. iustè constituerunt in nostra l. Primò, *Que ninguna persona de qualquier estado, calidad, ò condicion que sea, pueda salir destos nuestros Reynos con su casa y familia, sin licencia nuestra.*

Secundò, *que de aqui adelante ninguna persona de qualquier estado, calidad, ò condicion que sea, no pueda venir a viuir, y morar de assiento con su casa y familia en esta Corte, ni a las dichas ciudades de Seuilla y Granada, ni en ellas puedan ser admitidos, ni consentidos, &c.*

Tertiò cautum fuit, vt Duces, Marchiones, Comites, vassallorum domini à suis ciuitatibus, villis, aut locis ad habitandum perpetuò ad Curiam accedere valeant.

12 Non dubito iniquam videri iniustámquè huius legis constitutionem, ac impeditiuam libertatis: seruitutis species est à certo loco discedere non posse, Cassiodor. *lib.* 7. *form.* 36. *Quia penè reclusus aduertitur, cui mutare solum liberum non videtur, l. Titio centum, §. Titio centum. de condit. & demonstrat. capit. de dilecto de maiorit. & obedient. l. pen. C. de oper. libert.* de quo innumeros authores refert D. Ioan. de Solorç. *lib.* 1. *de Gubernat. Indiar. cap.* 3. *ex num.* 49. Adrian. Turneb. *lib.* 24. *aduersar. capit.* 43.

13 Sicuti ius libertatis est, seu ad libertatem pertinet domicilij mutatio, ac viuendi licentia, vt Plaut. *in Menecbm.*

Mea quidem herele causa liber esto, atque ito quo voles.

De quo explicans *l. penult. C. de oper. libert.* Cuiac. *lib.* 14. *obseru. cap.* 27. aut translatio domicilij, quocumque libuerit, *l. placet, l. domicilium, l. assumptio, §. de iure, l. non vtique, l. nihil impedimento ad municipal.* Petr. Gregor. *lib.* 18. *Syntagm. cap.* 13. *num.* 22.

14 Inquies enim, & iure adscriptionem habitationis certo loco diminutionem libertatis inducere, vt de Mætecis deducit ex text. *in l.* 4. *C. de iur. fisci lib.* 10. & in ea Andr. Barul. D. Ioan. de Solorç. *de Gubernat. Indiar. lib.* 1. *capit.* 23. *num.* 40. de agricolis censitis patet *in l.* 7. 8. 11. *& fin. C. de agricol. & censitis, l.* 1. *C. de Colon. Palæstin. lib.* 11. & ibi Bart. & Platea. Ex quibus & alijs iuribus deducitur conclusio per DD. scilicet, prohibitionem mutationis domicilij inducere conditionatam libertatem, vt de Mariandinis ab Hærodotis subactis, sub conditione patriæ non relinquendæ constitutis tanquam adscriptitijs, Athenæus *lib.* 6. *Dipnosoph. capit.* 7. eadem de Armensibus refert Petr. Fab. *lib.* 2. *Semestr. cap.* 4. *fol.* 53. taliter vt ni sub hac conditione mutare domicilia prohiberi non valeant: nam dum aliquis certo loco, aut officio sub aliqua conditione adscriptus est, eum seruare tenetur ratione conditionis. De quo D. Franc. de Amai. *lib.* 1. *obseruat. cap.* 6. D. Ioan. de Solorçan. *d. capit.* 23. *ex num.* 47. Petr. Gregor. *lib.* 18. *Syntagm. cap.* 23. *num.* 6. 7. & 8. 15

16 Ex hoc principio sustineri poterant quæ prænotat Nauarrete *disc. Politic. disc.* 26. & nostra lex constituit, scilicet, Duces, Marchiones, Comites teneri in suis oppidis, aut domicilijs viuere, nec posse in Curia perpetua habitatione adesse, cum conditionatam habeant libertatem ratione administrationis subditorum, cûm ad id creati videantur, vt Petr. Gregor. *lib.* 6. *de Republic. capit.* 7. *per totum*, Cassiodor. *lib.* 7. *epistol.* 4. Vvolph. Laeio *de Roman. Reipublic. lib.* 1. *capit.* 2. *& lib.* 2. *cap.* 9. Bulenger. *de Imper. Rom. lib.* 3. *cap.* 8. Pancirol. *lib.* 2. *diuers. cap.* 139. *& lib.* 2. *cap.* 189. *& lib.* 4. *cap.* 33. ex multis Amai. *in l.* 1. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. *ex num.* 7. vel potius cum ipso Petr. Gregor. *lib.* 18. *Syntagm. c.* 13. *num.* 22. dicendum est, quòd qui ad aliquod munus assignatus est, domicilium mutare non potest, quousque officio perfunctus sit. Cùm ergo Dominorum administratio perpetua sit, patet à loco, seu domicilio proprio discedere non posse, *l. incola* 34. *ad municipal.* vbi latè Bart. *ex num.* 1.

Hæc

17 Hæc enim conſtitutio, quòd ratione exercitij, ac poteſtatis perpetua habitatione ad Curiam Principis domicilia mutare non poſsint, Duces, Marchiones, ac Comites, fulcitur doctrina, *l. ſi quis Decurio.* 26. *de Decur. lib.* 10. *l. nullus, C. de officio Rector. Prou.* quod & ad cæteros iudices, ſeu potius ad Cancellariarum, ſeu Audientiarum Auditores extendit virtute legum Regiarum, ac ordinationum D. Franc. de Amai. *in d. l. ſi quis Decurio per totam*, quò & etiam pertinet conſtitutio *l. vnic. C. ſi Curial. relict. ciuit. lib.* 10. vbi latè Bart. Cuiac. & Luc. de Pen. Neuio *in ſiſtema ad d. l. vnic. & in l. Curiales qui ſeſe* 39. *C. de Decurionib. lib.* 10. Et de hac prohibitione relinquendi patriam ratione Decurionatus eſt *l.* 6. *tit.* 3. *lib.* 7. *Recopilat.* Bobadil. *lib.* 3. *Politic. capit.* 7. *num.* 61. Azeued. *in addit. ad Cur. Piſan. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 3. Seu officij, *l. legatus de offic. Præt. l. vltim. C. de defenſ. ciuit.* Bart. & Bald. *in l. falſus ſub num.* 29. *C. de furtis*, Gregor. Lop. *gloſſ.* 18. *l.* 1. *tit.* 2. *part.* 7. Afflict. *cap.* 1. *num.* 10. *quæ ſint Regal.* Rom. *ſing.* 352. Cancer. *lib.* 3. *variarum cap.* 14. *num.* 20. Pont. *deciſ.* 28. *num.* 1. Maſtrill. *lib.* 1. *de magiſtrat. cap.* 24. *num.*
18 14. Taliter, vt Maſtrill. ex Capiblanc. *pract.* 5. *de Baron. num.* 87. Auil. *capit.* 4. *prætor. verb. Sea obligado, num.* 39. *& alijs lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 136. teneat in crimen læſæ Maieſtatis incurſos fuiſſe iudices loca gubernationis deferentes.

19 Quod præcipuè ad dominos, ac ad ipſos Gubernatores pertinet, cùm & eis ratione dominij, ac contributionis hæc cura ex ipſo dictamine naturę, & translatæ poteſtatis de Republica ad Reges, de Rege ad eos pertineat, vt latè diximus, *de leg. Politic. lib.* 1. *capit.* 7. Præſertim quòd in dignitatibus Marchionum, Ducum, &c. induſtria perſonæ intelligitur electa ad defenſionem
20 vaſſallorum, & tuitionem Regni, vt de illorum officio ac dignitate, & exercitio meminit latè Mexia *lib.* 1. *Nobiliar. cap.* 75. Roman. *de las Republicas, lib.* 4. *capit.* 9. Garib. *lib.* 15. *Compend. hiſtor. cap.* 54. Marian. *lib.* 6. *hiſtor. cap.* 1. *& lib.* 8. *cap.* 15. Bobadill. latiſsimè *lib.* 2. *Politic. cap.* 16. *ex num.* 24. *&* 25. *cum ſequentib.* Pancirol. *lib.* 1. *Theſ. cap.* 5. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 4. *capit.* 5. *num.* 1. *& cap.* 6. *num.* 2. Amai. *in l.* 1. *num.* 8. *C. de Annon. & Tribut. lib.* 10. quo caſu prohibita eſt abſentia loci, *Capic. deciſ.* 151. Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 21. *& de arbitr. caſ.* 68. *num.* 8. Carol. de Tap. traditus à Maſtrill. *de magiſtr. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 6. & abeſſe non poterunt reluctante lege, Franch. *deciſ.* 409. Maſtrill. *d. tract. lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 51. Amai. *l. nullus* 60. *num.* 2. *C. de Decurion. lib.* 10. Bald. *conſil.* 165. *volum.* 5. Amat. *conſil.* 22. *n.* 10. Borrel. *ad Bellug. Specul. princ. rubr.* 10. *num.* 16. *liter. C.* latè Giurb. *conſil.* 36. *num.* 3.

Præcipuè, quòd hæ conſtitutiones 21 abſolutè ſeruandæ ſunt ratione publicæ vtilitatis, & ne orbatæ ciuibus, aut incolis remaneant ciuitates, vt de Romano Imperio ratione mutationis ad Romanam ciuitatem dixit eleganter Lipſ. *lib.* 3. *de mag. Roman. cap.* 3. *Concludo & moneo, per hanc frequentiam Romæ factum, vt paulatim Italia pene deſerta eſſet, cum plerique eò confluerent, ob frumentationes, ludos, & alios vſus, aut voluptates, &c.* quod ad Principes pertinere ſatis eſt notum.

Ex quo quamuis per *l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 7. 22 *Recopilat.* conſtitutum ſit, vnuſquiſque quò volet poſsit mutare domicilia, libertaſque omnibus Regni huius incolis, vt tranſeant quocumque velint detur, Burgos de Paz *l.* 3. *Taur. ex n.* 513. Azeued. *d. l.* 1. *per totam*, Hermoſill. *l.* 15. *gloſſ.* 2. *tit.* 5. *part.* 5. *num.* 9. tamen verum eſt ac tenendum, poſſe Principes, Regeſque noſtros ſtatuere, ne domicilia habitationis mutentur à ſubditis particularibus, ac ne familiæ de vna in aliam Prouinciam tranſeant, aut ad populoſas ciuitates deſertis patrijs ſolis, relinquentes orphana dulcia, primæ educationis arua. De quo ſcribit Ludouic. Roman. *conſil.* 59. *num.* 1. D. Ioan. de Solorçano *de Indiarum Gubernat. lib.* 1. *capit.* 23. *num.* 50. *vſque ad* 53.

Qui

22 Qui ex Mapheo *lib. 6. histor. Orient.* Ioan. Gonç. *lib. 1. histor. Sinarum* refert Sinarum Reges prohibitam habere domicilij mutationem, ex quo nimium illius regionis crescit proles.

23 Nam si coloniarum deductio inter alias causas facta fuit, vt stirps Romana augeretur, atque crescens ciuium tenuiorum numerus, qui sentina & fęx vrbis cēsetur, educeretur, purior meliorque pars asseruaretur, Rosin. *lib. 10. antiq. cap. 23.* Carol. Sigon. *lib. 2. de antiq. iur. Ital. cap. 2.* Iust. Lips. *lib. 1. de magnit. Roman. c. 6.* Alexand. ab Alex. *lib. 4. dier. gen. c. 10.* Vvolph. Lagio *lib. 12. comm. Roman. Reipubl. c. 2.* D. Franc. de Amai.

24 *in l. 4. C. de iur. fisci lib. 10. n. 3.* Petr. Gregor. *lib. 15. Syntagm. c. 13. n. 4.* Rebuf. *in l. pupillus, §. Decuriones, versic. Coloniæ de verb. signific.* eius potestatis, ac prospectionis virtute posse Reges statuere vt colonias, ac habitationes subditi mutare non valeant ad subleuamen & augmentationem populi, vel exhausti Regni incolis dicendum est, vt Petr. Fab. *lib. 2. Semestr. cap. 4. verf. Ea coloniæ,* ibi: *Vel ad supplendum ciuium numerum.*

25 Elegans est Bart. doctrina in *l. relegatorum, §. Interdicere de interdict. & releg.* ad nostrum casum. Nam tenet, quòd si statutum fiat à ciuitate, quòd incola illius domicilium mutare non valeat, si habita ratione ad vtile ipsius ciuitatis statuentis licitum est, ac obseruandum venit, cum ratione boni communis, & principio naturali teneantur ad prospectionem illius. Quæ conclusio, ac doctrina defenditur ab Albano ad Bart. *d. §. Interdicere,* Abbas Panormitan. *cap. postulasti. numero 10. de foro competent.* Idem tenet Bart. in *l. municipali 6. de decret. ab ordin. faciend.* Iustam æquè iudicandam credo nostram legem hac impeditiuam libertatis cēsendam, cùm tantum nitatur principio conseruatiuo Regni, ac boni communis.

Ad hanc quæstionem adducũt DD. præcipuè Roman. & ex eo Solorçan. *d. c. 23. n. 51.* & Abb. *d. c. postulasti n.* ..... *text. in l. fin. de decret. ab ordin. faciend. & l. 2. C. de offic. Præfect. vrb.*

Nec abs re distat Imperatoris constitutio in *l. mercatores, C. de commerc. & mercat.* Vbi statuitur posse Principes ratione publicæ vtilitatis prohibere commercia subditorum cum hominibus alicuius Prouinciæ. Ex quo textu deducit Marth. *de iurisdict. 4. part. casu 6. num. 1.* ex Bart. *in l. dudum de contrahenda empt.* Ripa *l. filiusfamilias, §. Diui num. 71. de leg. 1.* Alexand. *consil. 53. volum. 3.* Ruin. *consil. 49. volum. 3.* Tiraquel. *in præfat. de vtroque retroct. num. 14.* Posse Principes statuere, ne bona immobilia sui Regni in extraneos alienentur, Barbos. *in d. l. mercatores, num. 2. de commerc.* de quo est Hispana lex *1. tit. 18. part. 2.* & ibi latè Gregor. Lop. *l. 2. tit. 9. lib. 5. Ordin. l. 2. tit. 10. lib. 5. Recopilat.* Azeued. *l. 1. d. tit. 10. lib. 5.* & ibi Matienç. *gloss. 1. num. 6.* diximus *de leg. Politic. lib. 2. capit. 15. num. 57. & 58.* 26

27

Et Iacob. Menoch. cum Bald. Cepol. Ruin. Strach. *consil. 901. num. 12. & 13.* dicit Principem posse prohibere exteris, ne dominium suum ingrediantur, diximus *de leg. Politic. lib. 2. cap. 8. num. 32.*

Idem igitur, & cāsu quo ad bonum commune pertinet, de prohibitione mutationis domicilij dicendum est, vt Nauarret. *disc. Polit. 8.* 28

Neque extra curam Principis est mutatio sedium de vna in aliam Prouinciam, sed de oppido in ciuitatem, de ciuitate minori in maiorem, ac de ciuitate in Curiã Principis, qualiter nostri Reges in hac l. ne scilicet mutentur habitationes *A la Corte, ciudades de Granada y Seuilla,* Angelus *authentic. de Quæstor.* ratione boni subditorum, ac ipsius Prouinciæ. 29

Commune enim desiderium est habitandi Curias Principum. Audi Senec. *de consolat. ad Helbian. cap. 6. Aspice hanc frequentiam, cui vix vrbis immensa tecta sufficiunt, maxima pars illius turbæ patria caret, ex municipijs & colonijs suis, ex toto denique orbe terrarum confluxerũt: alios abducit ambitio: alios necessitas officij publici: alios imposita legatio,* 30

G *alios*

alios luxuria, opulentum, & opportunum vitijs locum quaerens: alios liberalium studiorum cupiditas: alios spectacula: Quosdam traxit amicitia, quosdam industria latum ostendendae virtuti nacta materiam: quidam venalem suam formam attulerunt, quidam venalem eloquentiam. Nullum non hominum genus concurrit in vrbem, & virtutibus, & vitijs magna pretia ponentem iube omnes istos ad nomen citari, & vnde domo quisque sit quaerere, videbis maiorem partem esse, quae relictis sedibus suis venerit in maximam quidem, ac pulcherrimam vrbem, non tamen suam, quod exposuit eleganter Atheneus *lib.1. Dipnosoph.* & ex eo, Lips. & ex Senec. *lib.3. de magn. Rom. cap.4.*

31 Haec enim ciuitatis allectio, seu habitandi vrbes libido, taliter omni tempore floruit, vt fuerint diuersae leges latae aduersus Peregrinos, vt diximus *de leg. Politic. lib.2. c.15. ex n.45.* Hic enim de legibus latis, vel ad Peregrinorum exclusionem, vel admissionem dicere nostrum non est Camil. Borrel. *de mag. lib.1. cap.5.*

Tamen non omiserunt Imperatores disponere prohibitionem mutationis locorum ratione tantum habita ad reprimendam libidinem mutantium habitationes oppidorum ad maiores ciui-

32 tates, vt Imperator Iustinian. authent. de Quaestor. collat.6. *Inuenimus enim, quia paulatim Prouinciae quidem suis habitatoribus spoliantur: magna verò haec ciuitas nostra populosa est turbis diuersorum hominum, & maximè agricolarum suas ciuitates, & culturas relinquentium.*

33 Causa enim, qua motus fuit Iustinianus, & Catholici nostri Regis animum mouit, vt ibi: *Porque del mucho concurso de gente en esta Corte, y grandes poblaciones de Seuilla y Granada, se experimentan grandes inconuenientes, assi en ellas por la mucha que ay ociosa, y peligro con que se viue en tanta confusion, y medios con que se procura el sustento.* Et postea. *Mandamos que en quanto al gouierno desta Corte, para que en ella no aya mas de la necessaria, y se escuse el concurso de tanta, y cada vno se sepa quien es, que ocupacion y causa de assistencia tiene, y quanto tiempo ha que assiste, &c.*

Simile est huic constitutioni Imperatoris Iustiniani praeceptum in *d. auth. de Quaestor.* ibi: *Volumus autem singulum habentes, hoc respicientes ad Deum, nostrumque timorem, & legem requirere: ad magnam hanc ciuitatem venientes ex quacumque Prouincia sint viros, siue mulieres, aut Clericos, seu Monachos, vel Monachas, siue externarum ciuitatum aduocatos, aut alterius cuiuscumque fortunae, vel dignitatis existant, & perscrutari qui sint, aut vnde veniunt, & qua occasione, &c.* 34

Ad hanc curam, seu bonum exequendum Quaestorem fuisse in vrbe Constantinopolitana creatum refert *in auth. de Quaest.* Cuiac. Bulenger. *de Imper. Roman. lib.3. c.15.* Et Angel. ibi tenet ratione conseruationis, ac reparationis boni publici sustinendam executionem officij Quaestorij quoad prohibitionem mutationis habitationum Sebast. Neuio *in Sistem. ad d. auth. de Quaest. §. Haec ad praesentem, num.1.* 35

Nostrae & Iustinianeae constitutioni similis fuit Sardoa lex, de qua sic Aelian. *lib.4. var. hist. c.1. Poenas ignauiae, & socordiae constituebant, & qui otiosè viueret, eum rationem reddere oportebat, & vnde viueret, ostendere.* 36

Quare Rebuf. *in l. vnic. C. si curial. relict. ciuit. lib.11.* tenet patriam propriã quemque inhabitare cogi posse, si illi sit vtilis. Et Cuiac. in ipsa l. tenet sanè inhumanũ esse orbatã derelinquere patriã. 37

Ex quo deducendum est, aut quis patriam deserit mutata habitatione ratione honorum, vel onerum non exercendorum in ea, hoc casu haud fieri valet, imò reuocandus est, vt *in l. vnic. C. si curial. relict. ciuit. lib.10. l. ex omnibus, C. de Decurionib. eodem lib.* si in eo publica adsit vtilitas, *l. nemo 11. l. vnic. C. de his, qui à Prin. lib.10.* Anend. *de exiquend. c.19. n.16.* Mastrill. *de magistr. lib.1. c.30. n.86. & 87.* D. Franc. de Amai. *in l. nati 29. n.48. & 49. C. de Decurion. lib.10.* Petr. Gregor. *lib.18. Synt. c.13. n.22.* 38

Quare in *l. penultim. C. de rescindenda vendit.* ad similitudinem nostrae legis ra- 39

ratione semper publicæ conseruationis inquit Imperator, quòd qui fuga, vel coeundo contractus furtim muneribus ciuitates destituunt, pœna amissionis pretij plecterentur, de quo est *l.* 59. *tit.* 5. *p.* 5. Cuiac. *lib.* 16. *obserua.* 13. Menchac. *de succes. creat. lib.* 1. *§.* 10. *num.* 656. Matienç. *l.* 11. *gloss.* 2. *&* 4. *& gloss.* 5. *num.* 6. *tit.* 10. *lib.* 5. *Recopil.* & ibi Azeued. *n.* 3. Gutierr. *pract. lib.* 1. *q.* 132. *n.* 6. Flor. de Men. *lib.* 2. *var. q.* 21. *§.* 2. *à n.* 70. *& sequent.* Alfar. *de offic. Fiscal gloss.* 16. *num.* 186. *&* 201. Doctiss. August. Barbos. *in d. l. pen. C. de rescind. vendit.*

40 Aut quis deserit patriam ad maiores ciuitates mutato domicilio ratione paupertatis eius, vel vt ea derelicta perpetuo in Curia habitet: hoc quidem inhumanum est, Simach. *Patriam alimentorũ defectu laborantem periculosum est inhabi-*

41 *tare, crudele, & impium deserere.* Et si in concursu obligationum prius pro bono patriæ prospiciendum, cum pro ea nati simus, vt diximus *de leg. Politic. lib.* 2. *c.*

42 15. *num.* 15. Ratione dictante naturali haud dubium erit compelli posse à Principe, oppidorum habitatores, vt habitationes, aut domicilia ad maiores ciuitates non mutent, nec in eis admittantur, vt Catholici nostri Reges constituerunt in nostra l. de quo Platea *in l. si quis ex maioritate, C. de incol. lib.* 10. *& in l. vnic. C. si curialis relict. ciuit. eodem lib.* & ibi latè Luc. de Pen. *num.* 3. 4. *&* 5. Auil. *c.* 1. *Pretor. verbo, Tierra. num.* 13. *&* 14.

43 Et Platea inquit originis locum quantumcumque vilem deseri non pos-

44 se, & glos. *in d. l. vnic. C. si Cur.* quòd impium est patriam deserere. Quid crudelius à filio exequendũ, quàm vt mutatione habitantiũ patria desolata maneat?

45 Audi Ieremiam flentem super Hierusalem 1. Thren. *Quomodo sedet solà ciuitas plena populo, facta est quasi vidua domina gentium!* Quod exponens Lyra, inquit: *Idest habitatoribus suis priuata.*

46 Quare ergo publicæ conseruationis causa patriæque, & ne originis memoria, ac antecessorũ gloria obliuiscatur, deserti maneãt populi, possunt statuere, vt habitationes, ac origines non mutetur, translatis domicilijs de minori ad maiores ciuitates, aut ad Curiã Principis. Quæ ratio, & etiam Imperatoris animum mouit ad statuendum, vt ad ciuitatem Constantinopolitanam non mutarentur oppidorum habitatores in *d. auth. de quæst.* ibi: *Hæc omnia sancimus nostrorum subiectorum curam habentes, vt non suas Prouincias deserentes hic atterantur, & moriantur, forsan proprijs priuati, & neque parentis fruentes sepulturis.*

Neque obstant quæ latè diximus ad libertatem pertinere mutationẽ habitationũ. Nam dum conuenit bono publico, à rure ad ciuitatẽ originarius adducendus, aut reuocandus est, nec periclitante bono publico attendenda est otij tranquillitas. De quo Horat. *Od.* 16. 47

Otium Diuos rogat in patenti
Prensus Ægeo: simul atra nubes
Condidit lunam, neque certa fulgent
Sydera nautis,
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe nõ gemis, neque purpura venale,
Neque auro.
Non enim gaza, neque Consularis
Submouet Lictor miseros tumultus
Mentis & curas laqueata circum
Tecta volantes,

Vt in *d. tit. C. si curialis, l. quidam* 26. *C. de Decurionibus eodem lib.* De quo plura doctissimè, & latè D. Franciscus de Amaia.

Nec mutatio habitationis originis naturale ius immutare valet, *l. assumptio ad municipal. l. generale, C. de tabul. lib.* 10. *l. domicilium, C. de incolis, l.* 1. *l. orig. C. de munip. & orig.* Bart. *l.* ... *§. Idẽ referri- pserunt num.* 4. *ad municip.* Socin. Senior *consil.* 36. *num.* 7. *lib.* 7. *& consil.* 79. *n.* 7. *lib.* 4. Menoch. *consil.* 329. *num.* 37. Thesaur. *decis. Pedemont.* 123. de quo passim D. Ioan. de Solorç. *de Guberna. Ind. lib.* 1. *c.* 23. *n.* 51. D. D. Fab. Capic. Galeot. meritiss. Regens Senat. Italici, nec satis laudatus, nec satis cognitus, quamuis ab omnibus veneratus, *controu. lib.* 2. *contr.* 17. *num.* 11. 48

Imò etiam si quis incolatum, aut habi- 49

G 2 bi-

bitationem sui boni causa mutauerit ratione boni publici loci originē, cōpellitur munera in eo habere ac exercere, *vt in l. si quis* 5. *C. de municip. lib.* 10. & ibi Platea, & Luc. de Pen. pariformiter & dicendum est, quòd attendēdum est, an bono publico conueniat, vt habitatores domicilia non mutent. Nam si conuenit cōseruationi, vt in casu nostræ legis, compellendi sunt habitare in loco originis, ac primæ habitationis, cum à Principis voluntate, prospectione, ac præcepto pendeat publica vtilitas, ac ad eam consequendam, immutationem habitationis non ab ipsa voluntate habitatoris, vt in *d. l. origine, C. de municip. lib.* 10. pendere dicendum est.

50 Ex qua causa, ac ratione boni communis patriæ, quod cæteris bonis anteferendum est, dixerunt DD. iustas esse, iurique naturali conformes leges, constitutiones, aut statuta, quibus compelluntur ciues in ciuitate viuere, ac quod habitationes mutare non possint, Ioan. Baptist. à Sanct. Seuerin. *in l. omnes populi num.* 103. *de iust. & iur.* Rubeus *cons.* 9. *num.* 5. Menoch. *lib.* 5. *de præsumpt. præsumpt.* 12. *num.* 4.

51 Simile enim statutum defendit, etiā in strictiori casu apud Venetos vigens, scilicet, ne filiæ subditorum dominij Venetorum extra territorium nubant, Bat. Socin. *cons.* 35. *n.* 4. *volum.* 1.

52 Et Ludouic. Roman. *singul.* 522. tenet posse ratione boni publici ciuitates statuere, ne ciues extra ciuitatē habitēt.

53 Inquiūt enim DD. imperia ampliari hominum adiectione, maximumque esse ornamentum ciuitatis pluralitatē ciuium. Et Homerum ferunt dixisse pueros ornare ciuitates, ac oppida: ex quo principio, ac causa publicæ vtilitatis, & ne Regna, ac Prouinciæ deserantur habitatoribus, ac originarij suas patrias aspernarētur, Iacob. Menoch. *cōs.* 1179. defendit statutū serenissimi Ducis Placentiæ, & Parmæ, qui suo edicto iussit grauibus indictis pœnis sibi subditis, vassallis ac feudatarijs, ne auderent, nec præsumerent habitare alio in loco suæ Celsitudini nō subdito. De quo Camil. Borrel. *de magistr. edict. lib.* 4. *c.* 9. *per totum*, D. Ioan. de Solorç. *de Indiar. Gubernat. lib.* 1. *c.* 23. *n.* 52. Et ex quasi contractu inito inter Principes & subditos posse compelli, vt à loco sine Principis, aut domini permissu non exeant, probat Tiber. Decian. *Respons.* 41. *num.* 90. *tom.* 2. ex Bald. & Afflictis.

Hæc ratio causam præbuit dispositioni *l. vnic. C. non liceat. habitat. Metroc. lib.* 11. ad prohibitionem alienationis prædiorum Metrocomiorum, vt ex eo habitare prædia Metrocomica, seu oppida, domini prædiorum cogerentur, & ne desertis oppidis ad maiores ciuitates mutarentur, vt notat Pancirol. *var. lect. lib.* 2. *c.* 255. *Et hoc, vt puto, ne Metrocomio hominibus deserta maneat, &c.* quod durum impiumque esse notauit, Cicero *lib.* 7. *ad Attic. ep.* 10. *& lib.* 8. *ep.* 25. *& ep.* 2. *Nihil vlla in gente vnquā ab illo authore Reipublicæ, & duce turpius factū est, quàm à nostro amico, cuius ego vicem doleo, qui vrbem reliquit, idest patriam, pro qua, & in qua mori præclarum fuit.*

Iustè ergo ex his à nostro Catholico 54
Rege prospectum fuit pro ciuitatū, ac Prouinciarum cōseruatione, statuente, vt subditi origines non mutent, nec ad maiores ciuitates habitatores pergant, ne patriæ destruantur, ac paupertate, & defectu contribuentium ædificia ruant publica, ac particularia, deformitatem ciuitatibus adferant, vt Menoch. *d. consil.* 1176. & quos supra diximus.

Si enim pro conseruatione vrbis, ac 55
ne ædificia diruantur à l. 12. tabul. remedium de Tigno iniuncto inuentum est *l.* 1. *de Tigno iniunct.* & ab Imperatore prohibita ædificiorum desertio propter deformitatē vrbis, *l.* 2. *C. de ædific. priuat.* Quare non permittenda constitutio prohibitionis mutationis habitationum orta ex illa, nec tantùm ædificiorum ruina, vrbium deformitas, sed & desolatio, ac destructio vniuersa ciuitatū, ac diminutio Regni, ac Reipublicæ?

Ad consequendam hanc ciuitatum, 56
ac Prouinciarum conseruationem, plurimis remedijs vsi fuerunt Imperatores teste Eumen. *in Panegyric. ad Constan-*

ſtantin. Diuus pater tuus Heduorum voluit iacentem erigere, perditamque recreare, non ſolum pecunijs ad Calandaria largiendis, ſed etiam Mateeis vndique transferendis, &c.

57 Romani colonias, prædia, immunitateſque conferentes inuitabant ad mutationes, vt Strab. *lib.* 3. de quo Senec. *de conſolat. ad Heluiam cap.* 7. *Ad banc commutationẽ locorũ libenter nomina dabat, & relictis aris ſuis trans maria ſequebatur colonus ſenex*, Rebuf. *ad l. pupillus*, *§. Decuriones, verſ. Coloniæ, de verb. ſignific.*

58 Ex quo commotum credo Regem noſtrum ad diſpoſitionem noſtræ l. cap. 5. ibi: *Otroſi permitimos, que los eſtrangeros deſtos Reynos, como ſean Catolicos, y amigos de nueſtra Corona, que quieran venir à ella à exercitar ſus oficios y labores, lo puedan hazer.* Simile priuilegium naturalitatis, ac originis exteris Catholicæ viuentibus in Toloſana ciuitate, refert Ger. Mayner. *decif. Toloſ. lib.* 4. *decif.* 57. *num.* 4. & 5.

59 Nam quamuis exterorum admiſsionẽ in Prouincia diximus latè *lib.* 2. *de leg. Polit. cap.* 15. per totum prohibitam ex multis legibus, ac conſuetudinibus, Ca-

60 mil. Borrel. *de magiſtr. lib.* 1. *c.* 5. Franc. Patric. *de inſtitut. Reipub. lib.* 3. *tit.* 2. *fol.* 84. taliter, vt ex l. Romuli exteri Dij aſpernerentur apud Romanos, Tul. *lib.* 1. *de legib.* Balduin. *l.* 7. *Romul.* Tiber. Decian. *tract. crimin. lib.* 8. *tom.* 2. *cap.* 27. *n.* 14. Mar. Cutel. *ad ll. Sicul. ad ll. Iacob. c.* 61. *not.* 74. *fol.* 105. *n.* 1. & 2.

61 Tamen dum ad conſeruationem ac populi, vel Regni augmentum, aut erectionem permiſſam diximus ex Iuſtin. *lib.* 4. *hiſtor.* & Sigon. *lib.* 1. *de iur. Ital. c.* 1. *d. c.* 15. *num.* 45.

62 Hæc enim cõſuetudo, ſeu neceſsitas admittendi ad ciuitatem exteros, cognita fuit à Romanis tempore quo Roma multis laboribus, ac calamitatibus oppreſſa admiſsionem exterorum conſtituit ad priſtinam gloriam recuperandã, de quo à Syluano, & Carbone, etiamque Iulio Cæſare fuiſſe leges latas refert Demſter *lib.* 8. *antiq. Rom. cap.* 2. *de ciuit. & iur. ciuium Romanor.* de quo iure ciuitatis Romanæ, Amaia *in l. ciues* 7. *ex n.* 79. *C. de incol. lib.* 10.

Laudat, & meritò Romulum, vituperatque Athenienſes Lypſius *lib.* 1. *de magnit. Rom. c.* 7. hunc Romam ex diuerſis gentibus conſtruentẽ, & illos excludentes exteros ab illius ciuitatis habitatione. Quod ius plurimo inualuiſſe tẽpore ob augmentũ ciuitatis, notat Lypſius, Nauarr. *diſcurſ. Polit.* 18. *ex fol.* 102. diximus *lib.* 2. *de leg. Polit. c.* 18. Et hæc fuit cauſa admiſsionis apud Romanos Hermodori Epheſij, vt patet ex *l.* 2. *§. ex actis de orig. iur.* quidquid ad alium caſum eam extulit Camil. Borrel. *de mag. lib.* 1. *c.* 5. *ex n.* 9. *cum ſeqq.* Nec mireris laudatum à I.C. Hermodorũ Romanos leges edocentem, ac inſtitutionis ignorantia vallatos, cum & ex ea cauſa, nec laudatum tantum, ſed & libatum, pro Deoque habitum Dionyſium, aliàs Bacchum ab Indis inueniamus, vt notant Scriptores, & refert Franc. Patric. *lib.* 5. *inſtit. Reipubl. tit.* 3. *fol.* 156. Et idem fuit ab Ægyptijs cum Oſiride factum, & ab Atticis cum Triptolemo ob Medicinæ inuentionem, & frumenti vſum: quod Hermodori factum ſic cõmendat Petr. Gregor. *lib.* 4. *de Republic. cap.* 4. *num.* 17. 63

Nec contrarium eſt huic ſententiæ quod ex *l. qui habebat de legat.* 3. deducitur. Nam etſi tempore florentis Reipublicæ prohibitum fuit exteris, ſeu peregrinis Romæ condere teſtamentum, vt diximus *de leg. Polit. d. c.* 15. *lib.* 2. *n.* 14. ſtatuente Republica permiſſum videtur in *d. l. & in l. vxorem* 43. *§. legauerat de legat.* 3. de quo D. Franc. de Amai. *lib.* 1. *obſeruat. c.* 16. *n.* 1. & 2. 64

Nec tantum hoc genus admiſsionis exterarum nationum fuit ab antiquis cognitum, ſed etiam ad reparationem, ac ſtructionem ciuitatum exteros, ac peregrinos inuitabant conceſsis immunitatibus, vt de Alexandro Ioſeph. *lib.* 2. *de Bello Iudaic. cap.* 21. audi enim Stephan. Pigh. *lib.* 1. *Septimont. Roman. fol.* 14. de Romulo loquentem, *Qui Regia poteſtate inſtructus, & ſumptis ex templo auſpicijs confirmatus Rempub. ordinare* 65

cœpit, cùm priùs augendæ multitudinis causa in Capitolio asylum aduenis omnibus aperuisset. Quem locum inter duos lucos consecrauerat tutelæ, ac libertati aduenarum, quò qui confugissent, liberi, an serui religionis priuilegio mox æquo cum alijs omnibus iure in ciuitatem Romanam reciperentur, vetus in hoc consilium condentium vrbes sequutus, ac sæpiùs ante ab illis vsurpatū, &c. Plutarch. *in Thes. & Romul.* de quo Petr. Gregor. *lib.* 4. *de Republic. capit.* 4. *ex num.* 18. eleganter Tacit. *lib.* 11. *annal. Tunc solida domo quies, & aduersus externa floruimus; cùm Trāspadani in ciuitatem recepti, cum specie deductarum per orbem terræ regionum additis Prouinciarum validissimis, fesso imperio subuentum est. Num pœnitet Balbos ex Hispania, nec minus insignes viros è Gallia Narbonensi transiuisse?*

66 Hæc enim admissio, aut exterorum exclusio computanda est secundum publicam vtilitatem, Adam Contzen *lib.* 9. *Politic. cap.* 8. *§.* 14. Cagnol. *in l.* 2. *num.* 222. *de origin. iuris*. Et sic à Romanis ciuitas fuit Italis donata bello Marsico maxime vigente, vt haud decresceret ciuitas, sed nouis augmentaretur ciuibus, Apian. *lib.* 1. *Belli ciuil.* Couarru. *lib.* 4. *variarum cap.* 1. *num.* 2. Carol. Sigon. *lib. de antiquit. iur. Ital. cap.* 1. *&* 3. Marq. *Gubernat. Christian. lib.* 1. *cap.* 2.

67 Cumque ad conseruationem huius Regni exterorum admissio necessaria sit, admittendi sunt, vt lex disponit. *Y que exercitando actualmente algun oficio, o labor, y viuiendo veinte leguas de la tierra adentro*, quod cum domo & familia sua intelligendum est, vt voluit Grammatic. *decis.* 103. *num.* 111. Grat. *disceptat. tom.* 3. *cap.* 592. *num.* 7. Hermosill. *l.* 15. *gloss.* 2. *num.* 47. *tit.* 5. *part.* 5. Similis est huic nostræ dispositioni *l. pupillus, §. incola, de verbor. signific.* cum & ad adquisitionem incolatus sedium, ac habitationum constitutio necessaria sit, *l. libertus, §. sola ad municip.* Bart. *l. de iure, de interdict. & releg.* Pyrr. *in rubric. C. de incolis lib.* 10. Alciat. *lib.* 2. *Parad. c.* 7. Rebuff. *in d. §. incola de verb. signific.*

Sean libres para siempre de la moneda forera, y por tiempo de seis años de las alcaualas, y seruicio ordinario y extraordinario. Yassimismo de las cargas concegiles en el lugar donde viuieren, iure communi attento incola munera publica & patrimonialia subire tenebatur, *l.* 1. *& toto tit. C. de incol. lib.* 10. Luc. de Pen. *l.* 2. *C. de muner. eod. lib. l. fin. §. patrimoniorum de muner. & honor.* Ludouic. Roman. *consil.* 161. Sed hæc concessio immunitatis à lege nostra fuit, vt ex ea exteri inuitarentur ad habitationem horū Regnorum, cum regulariter, sicuti ad honores admitterentur, & onera subire deberent, Tiber. Decian. *respons.* 41. *num.* 89. *tom.* 2. & anteà *respons.* 11. *num.* 2. quod ex quasi contractu factum notat ex Baldo & Roman. Deciano *d. num.* 2. *& num.* 21. Menoch. *consil.* 1060. *per tot. præcipuè num.* 33. quod sic procedit, vt sub obligatione ad onera cæteris ciuibus communia teneantur, vt ex Roland. *de lucro dotis quæst.* 14. *num.* 10. *& quæst.* 94. *num.* 14. Surd. *decis.* 13. *num.* 4. *&* 5. Molfes. *consil.* 5. *num.* 20. Carleual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 2. *num.* 77. Sapientissimus nobiliss. Fabius Capic. Galeot. *controu. lib.* 2. *controuers.* 30. *num.* 62. *qui eodem lib. controu.* 67. *n.* 20. *&* 21. tenet ciues appellari nō posse qui onera in ciuitate non subeunt, ex Bart. Bald. Luc. de Pen. & Boer. repetit. *respons. Fiscali* 9. *n.* 9.

Hæc enim omnia præter quod sæcularibus constitutionibus congruunt, & 68
etiam diuinis sunt conformia decretis. Audi *Leuit. cap.* 9. *Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobetis ei, sed sit inter vos quasi indigena, & diligetis eum quasi vos metipsos.* Imò & dum ratio communis bo- 69
ni, vbi incolatum recipit, adest, maiori ex causa, quoad immunitates præferendus est originarijs, cum in eo patria virtus non adsit, secundum quam patriæ succurrere debet sub obligatione, vt diximus *de leg. Politic. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 14. & tenent traditi DD. adducti supra num.

Simile enim priuilegium, vt homines 70
in-

Inuitarentur ad loca habitanda concessum oppidanis Mottilli, & aliorum oppidorum desertorum ob perfidiam Mahometanorum, refert D. Francisc. de Amaia *in l.7.num.* 113.*C.de incol. lib.* 10. & in Cathalonia oppidanis villæ de Palamós, Fontanel. *decis.*297.*n.*1. quod fieri posse à Principe ob vtile totius Regni, probat sapientiss. Fab. Capic.Galeot. *contr.lib.*2. *contr.*55.*ex n.* 45.*&* 46.

71 Et prosequitur lex. *Y que sean admitidos como los demas vezinos del à los pastos y demas comodidades*, quod intelligẽdum est secundum iuris regulas, scilicet vt gaudeat pascuis, ac immunitatibus concessis vicinis oppidi vbi habitauerit, quæ habitatio intra oppidum facienda est, vt notat ex Nata *consil.*139. *num.*14.*part.*1. Flamin. *consil.*6.*num.* 28.Menoch.*lib.*6.*præs.*42.*num.*7. Ludouic.*decis.Perus.*3.*num.*17. Boer. *decis.*272.*num.*2. Hermosill.*lib.*15.*gloss.* 2.*tit.*5.*part.*5.*num.*47. Quod iuri communi consonum esse, eo quòd ad incolatum, ac habitationem admittuntur, Bertrand.*consil.*92. 2.*part.lib.*2. Menoch.*consil.*390.*num.*2.de quo ex Gratian. Amai. *d.l.ciues* 7.*ex num.*118.*C. de incol.lib.*10.Otero *de pascuis capit.*4. *ex num.*19.

72 Quæ consuetudo seu ius admittendi exteros ob commune bonum, sic exposuit Adam Contzen *lib.*3.*Politic.capit.* 14.*§.*17.*Opulentissimos ciuitatum video eos, qui è laboriosa aliqua Regione, aut quorum parentes, atque aui immigrarunt; illi enim temperantiam frugalitatemque secum tulerunt, laboribus dediti sunt, seuerè liberos educant, ideò facile rem tuentur, & augent cæteris luxu diffluentibus.*

73 Haud enim laboriosa gens extera parcitati dedita, ac labori, facilis ad seditiones erit, ex quo exterorum admissiones damnat Aristot.*lib.*3.*Politic.cap.* 5.& quæ dixi in *d.cap.*15.*ex num.*35.

74 Quare laudanda sunt nostræ l.verba, *Exercitando actualmente algun oficio, o labor*, quæ ex Romuleis constitutionibus deducta credo, *vti sellularias, ac sordidas artes corporibus animisque tractantium noxias, & turpibus seruientes voluptatibus libertini, dumtaxat peregrini, ac serui exercerent.* De qua sic Stephan. Pighi.*lib. septimontium fol.*19.*Qua quidem plebs Romana in duas partes diuidi cœpit, in rusticam nempe, & vrbanam: quarum illa, vt simplicior, ita integrior atque laudabilior semper est habita.* Imò & necessaria est, ac vtilis in Republica laborantium pars, vt exinde admitti ad habitationem valeant, *de quo ex tit. C. de priuileg. lib.*11.& alijs locis D.Ioan.de Solorçan.*de Gubernat.Indiar. lib.*1.*cap.* 10. *ex num.*1. *vsque ad* 20. de quo vide quæ diximus supra *ad l.*34.*tit.*7.*lib.*1. *ex num.*48. Præcipuè si liberalibus artibus sunt dediti, vt voluit Cicer. *pro Archia*, dicens, quòd ad ciuitatem Romanam admitterentur, ex quo antecellere omnibus ingenij gloria contingit, & ciues Romanos fuisse à Cæsare factos, ac ad ciuitatem Romanam receptos artium liberalium professores, refert Alexand. ab Alex.*lib.*4. *dier. gen.* Sueton.*in Iul.Cæs.* Alciat.*lib.*2.*disp.cap.* 21.*diximus de leg.Politic.cap.*18. *lib.*2. *num.*22. 75

Quare prænotãdum est, eo ipso quòd exterus ad ciuitatem aliquam, seu oppidum nostrum venit causa habitationis, seu incolatum inducendi, atque officium exercendi, aut laborem, quod de mæchanica arte intelligendum credo secundum Xenophont.*lib.*5.*Œconomic. cap.*4.& Senec.*epistol.*88. ad pascua & vtilitates admittendus erit, dum tamen habitationem ibi mutauerit, voluntatemque habitandi demonstrauerit, cum ea quæ ciuibus vsu communia sunt, incolatu, seu habitatione fruantur, *l.*9.*tit.* 23.*part.*3.de quo latè disputat D.Francisc.de Amai.*in l.ciues* 7.*C.de incol.lib.* 10. *ex num.*118.*cum sequentib.* præcipuè cùm hæc vtilitas pascuorum ex ipsa ciuitate proueniat, quo casu ciuibus priuilegio factis communis est, vt eloquẽtissimè tenet vltra à nobis traditos *lib.*2.*de leg.Politic.cap.*18.*ad fin.* meritissimus Regens Fab. Capic. Galeot. *lib.*2.*contr.contr.*67.*n.*15. 76

Nam hoc priuilegium exteris in no- 77

ſtra lege ratione habitationis conceſſum eſt, nec ad id requiritur domicilij conſtitutio, quod iure communi attento requirendum erat, Bart.& Alber. *in l. eum Delanionis, §.Sabinus de fund. inſtruct.*Bertrand. *conſil.*51. *num.*3.*lib.*1. Boer.*quæſt.*272.*num.*2.Menoch.*conſil.* 1060.*num.*52.

78 Sed ratione mutationis mæteci ſufficit,quòd ibi mutauerint habitationẽ, cum cæteræ qualitates à priuilegio, ſeu lege ſuppleantur quoties ciuitas priuilegio conceditur,Paul.de Caſtr. *conſil.* 424.*num.*2. *lib.*2. Barbac. *conſil.* 13. *lib.*2.Menoch.*conſil.*737.*num.*3.*& conſil.*1060.*num.*52.Vel dum quis habitãdi voluntatem habuerit,*l.eius qui* 27.*§. fin.l.domicilium* 20. *ad munic.* Menoch. *lib.*6.*præſ.*42.*& caſ.*86. *de arbitr.num.* 2.Sanch.*lib.*3.*de matrim.diſput.*23.Gratian.*tom.*1.*diſceptat. cap.*181.*& tom.*3. *cap.*569. *num.* 6. Matienç. *l.*20. *tit.*1. *lib.*1. *Recopilat. gloſſ.*2. *num.*4. Amaia

79 *in l.eiues* 7.*num.*93.*&* 115. *C. de incolis lib.*10. Sunt enim Mætcci, qui ad colonias collocãdas ex vna Prouincia, aut ciuitate ad aliam transferuntur, Vvolphang. Iaz. *lib.*2.*com.Rom.capit.* 13.*verſic.Mætecium,*Pancirol. *lib.*3.*variarum cap.*31.*§.de incolarum,pag.*500. de qua D.Ioan.de Solorçan. *de Gubernat.Indiar.lib.*1. *cap.*23. *n.*31. *& ſeqq.*

80 Mætecis enim conferebantur agri immunitates, vt ſupra diximus ex Senec.vt cũ illorũ habitatione,aut incolatu exhauſta,deſtructa, orbatave Prouincia,aut ciuitas reficeretur, vt Liuius *lib.* 43. *Qui Carterenſium domo manere vellent, poteſtatem fac vti numero colonorum erunt agro aſſignato.* De quo latè D. Franciſc. de Amaia *in l.certa forma* 4. *C.de iur.fiſci lib.*10.Mario Cutelo *ad ll.Sicul.ad ll. Federici,cap.*52. *not.*62. *num.*1.*&* 2.

Neque quoad conditionatam libertatem natura Mætecium hic attendendẽda,ſed ius ratione aſsignationis paſcuorum cauſa reficiẽdarum ciuitatum, ſeu oppidorum,quã ad colonias conſtituendas ſufficientem credunt DD.traditi à Solorçan. *d. cap.*23.*ex num.*31. & Amai.*d.l.*4.*ex num.*3.*cum ſequentib.* Quod rectè attentum ac executum dicendum eſt à noſtris Regibus, vt ornaretur ciuibus Regnum, ac habitatoribus.

Alia equidem noſtræ legis pars conſtituit. *Y los demas eſtrangeros, aunque no ſean oficiales, ni laborantes, auiendo viuido en eſte Reyno diez años con caſa poblada, y ſiendo caſados con mugeres naturales del por tiempo de ſeis años, ſean admitidos a los oficios de la Republica.* Similiter diſpoſitum pro conſeruatione ciuitatis Barcinonen. factum refert Fontanel. *de pact.nupt.clauſ.*3.*gloſſ.*2.*ex num.*1. 81

Similis huic diſpoſitioni eſt iure cõmuni attento,*l.tres tantummodo,C.de offic.Prætor.* vbi ſtatuitur, quòd ad officium Prætoris non admittantur, niſi qui proprium larem in alma vrbe habeant.Dum verò ſedem mutauerint,ad habitandamque vrbem venerint, ſi domicilium fouerint,admittendos inquit Imperator ad Præturam,Sebaſtian. Neuio *in ſiſtem ad d.l.*3. *ex num.*2. Petr. Gregor. *lib.*47. *Syntagmat. cap.*30. *ex num.* 10.

Lares enim in *d.l.*2. idem ac domicilium eſſe cenſendum videtur.Nam licet lares pro patria originis cẽſeantur, patriumque ſolum à Prudentio *lib.* 2. *contra Simach.* 82

Vrbs,patria,atque omnes lares conſilientur auito.

Tamen in hac *l.*2. pro domicilio ſecundum iuris regulas quæſito intelligendum eſt, cum ſi ad præturam tantum admittendi eſſent originarij, aſſumi non poſſent domicilium tantùm habentes, vt in ipſa *l.*2.diſponitur, cùm ad officium,ad quod originis,vel naturalitatis prærogatiua deſideratur, domicilij tantùm ius habentes non poſſunt,vt infrà videbimus. 83

Hanc autem *l.*2.*C.de offic.Prætor.*ex conſtitutione Auguſti deductam credo, qui rectè Dionyſ.*lib.*13.*Roman.hiſtor.* conſtituit,vt nemo Romæ ad magiſtratum admitteretur, niſi Romanus, Maſtrill.*de magiſtrat. lib.*1.*cap.*21. *num.*8. cùm longè meliùs ciues adminiſtrarẽt, 84

quàm

quàm peregrini, vt diximus *de leg. Polit. lib.2.c.18*. add. Capibl. *de Baron. pragmat.5.num.93.& pragmat.10.num.74.* August. Barbos. *in collect. ad d.l.2.C. de offic. Præt.num.6.*

85 Diximus supra incolatum, seu domicilium voluntate habitandi in aliquo loco constitui: hic verò prænotandum est à nostro Rege hanc voluntatem nolle ad constitutionem domicilij, & vt exterus naturalibus ciuitatis priuilegijs gaudeat, vt ex nudo facto, seu ex voluntate probetur. Nam cùm à voluntate Principis pédeat horum priuilegiorum collatio, vt diximus *de leg. Polit. lib.2. cap.18.* & latè Menoch. *consil.* 1060. penè per totum, attendenda est nostræ legis dispositio ad adquisitionem naturalitatis.

Nam cùm ad domicilij adquisitionem origo, natiuitas, aut habitatio necessaria sit, & præcipuè voluntas huius effectus operatrix præcipua, *l. eius qui 27. §. fin. l. domicilium 20. ad municipal.* Necessaria est habitatio legitima, vt inducatur voluntas, seu præsumatur habitationem antiquam deferendi, *l.2.C. de incol. lib.10.l.32.tit.2.l.2.tit.24.part.3.* Et ibi Gregor. Lop. & viuendi locū habitatum, Menoch. *de arbitr. cas.86. per totum, præcipuè num.11.* Stephan. Gratian. *disceptat. lib.1.c.139.num.10.* Ruin. *consil.100.num.8.lib.5.* Otero *de pasc.c.4.ex n.11*: de quo cumulat DD. Sanch. *de matrim. lib.3. disput.23.n.1.* Tusch. *liter. D. conclus.592.* Narbon. *l.20. tit.1. lib.1. Recopilat. gloss.2.n.68.* Amai. *d.l.7. de incol.n.204.* Menoch. *consil.80.n.13.& 14.& cons.390.n.6.* Syluan. *consil.1.n.94.* Alciat. *in l. pupillus, §. incola n.1. de verb. significat.* Tiber. Decian. *tract. crim. lib.4.c.16.n.8.* Menoch. *de præs. lib.8. præs.42. & de arbitrar. lib.2. cas.86.* Tusch. *liter. D. concl. 596.* Gail. *lib.2. obs.35.num.7.* Riccio *collect.615.* Carleu. *de iudic. lib.1.tit.1. disputat.2. quæst.1.num.11.*

86 Hoc enim præcipuè notandum est adhibita illa dispositione legali, *Siendo casados cō mugeres naturales*. Nam quamuis vir forum vxoris non sequatur, sed mulier viri, *l. fin. C. de incol. lib.10.l. fin. C. de mulier. in quo loco, l. fin. §. Rem rescripserunt ad municip. l. exigere 16. de iudic. l.32.tit.2.part.3.* & ibi latè Greg. Lop. Tiraq. *l.1. connub. ex n.28.* Gutier. *consil.7.n.8.* Osuald. *lib.17. comment. c.12. liter. I.* Oter. *de pasc.c.4.n.14.* Narbon. *l.20. gloss.2.n.163.tit.1.lib.4. Recopilat.* Carleual. *de iudic. disputat.2.q.2.n.65.* Amai. *l.7. C. de incol. lib.10.n.26.*

Tametsi superadditur naturalitati vxoris domicilium viri, iustè adquiritur ius secundùm verum intellectum *l. si in patria 5. C. de incol. lib.10.l.2.tit.24.p.4.l.32.tit.2.part.3.* Azeued. *l.19.tit.3.lib.1. Recopilat.* Surd. *decis.330.* Gutierr. *de matrim. cap.63.n.18.* Barbos. *l. heres absens, §. proinde, de for. rat. orig. n.73.& 74. de iudic.* In casu simili, ac in pragmaticam Neapolitanā scripsit eleganter sapientia ac legali doctrina plenus dom. Fab. Capic. Galeot. *in respons. Fisc. Respons.9. per totum*, de quo Otero *de pasc. cap.4. num.13. & 14.* Gratian. *disceptat. cap.569. num.9.* D. Francisc. de Amai. *in l. ciues 7. num.31. C. de incol. lib.10.* 87

Hæc omnia procedunt quoad adquisitionem illorum iurium, quorum adquisitio per accidentale ius, aut domiciliū prouenit. Alia verò sunt iura, quę desiderant naturalitatem, seu propriam originem à paternali linea prouenientem, qualiter iurisdictionalia, ac honoraria officia, & beneficia Ecclesiastica. De his enim nostra lex disposuit, quòd seruarentur leges disponentes qualitatem ad illa obtinenda, ibi: *Como nascan Corregidores, Gouernadores, Alcaldes mayores, Regidores, Alcaydes, Depositarios, &c. Porque en quanto à esto, y à los beneficios Ecclesiasticos dexamos en su fuerça y vigor lo dispuesto por nuestras leyes.* Nam quamuis regulare sit, quòd ad ciuitatē admissus capax sit honorum ac munerum, vt diximus *n.67.* limitatur dū alia qualitas ad adquisitionem illius iuris desideratur, vt latè Carleual ex multis Doctoribus notat *de iudic. lib.1. disp.2. q.2.n.80.* quod seruandum videtur attenta dispositione nostræ l. 88

Quid

89 Quid verò sit dispositum à legibus nostris circa ius, seu qualitatem ad obtinenda dicta officia, aut beneficia, omisimus ex cura in nostro *de leg. Polit. tract. lib. 2. c. 18. n. 2.* referendo ad DD. ibi traditos, de quo hic scribere dánabile esset latè Carleu. *de iudic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 1. per tot. & q. 2. n. 98. & seq.*

90 A Catholico Rege Philippo III. sic declaratum priuilegium concessum ciuibus Barcinonensibus refert Fontanel. Nam cum priuilegium illius ciuitatis fuisset latum habitantibus in ea per annum, fuit constitutum, vt quoad admissionem ad officia, non adquireretur illud ius per habitationem anni, sed necessarium esset decennium, *de pact. nupt. clauf. 3. gloff. 2. num. 73.*

Sed vtinam inquient quo iure concedenda exteris admissio in Regno ex

91 nostra l. denegandumve ius ad officia seu dignitates, vt in dictis verbis? Nam dũ ex priuilegio aliquis ciuis efficitur, omnibus iuribus, priuilegijs, aut immunitatibus cæteris concessis gaudere planum est, vt diximus *de leg. Politic. lib. 2. c. 18. ex n. 29.* Menoch. *consil. 737. n. 3. & 4.* doctiss. Fab. Capic. Galeot. *lib. 2. contr. contr. 67. per totam*, & anteà *lib. 1. contr. 13. num. 3.*

92 Quibus vt satisfaciam, ad Romanum ius recurrendũ est. Primò enim Romanæ Reipublicæ fundamẽto ciuibus Romanis plura priuilegia concessa fuere. Latiũ habitãtes, vt Sabinos, Camerinos, Verẽtes & Fidenates, Dion. Liuius, & Plutarch. domuerunt, qui ad Rempublicam adsciti, inter antiquas tribus,

93 quas triginta & quinque fuisse probant Romani Scriptores, fuerunt distributi, Carol. Sigon. *lib. 3. de antiq. iur. Ital. c. 1. & 3.* Velei. Patercul. *lib. 2.* Non haben-

94 tes eos, vt domitos, sed vt pariter pro Reipub. vtilitate prospicerent, ac pro socijs haberentur. Hoc quod antiquum Romanorum erat, seu sociorum appellabatur, erat ius, vt in legione Romana militarent, suffragia ferrent, gererent Magistratus, ac cætera officia publica.

95 Sed cùm summa esset libertas, ac dignitas ciuium Romanorũ, exteri Latini, & Itali, ac ferè omnes Prouinciæ intra Italiam summo studio adipiscendæ ciuitatis tenebantur, vt Rosin. *lib. 8. antiq. c. 2.* Sigon. *de antiq. iur. Ital. lib. 1. cap. 1. & 4.* Aliquibus enim concessam 96
fuisse ciuitatem, veluti Etruscis, Campanis, patet apud Scriptores. Trãspadani ciuitatem petierunt, ac Lambri, & Nouocomienses, Alex. ab Alex. *lib. 4. dier. gen. c. 10.* & ibi Tiraq. Extensa postea fuit hæc ciuitatis concessio Gallis, præcipuè incolis Prouinciæ Narbonensis, de quo Alciatus *lib. 2. dispunct. c. 21.* Anton. Aug. *de legib. Rom. de l. Iul. de ciuitat.* alijsq; ciuitatibus, seu Prouincijs, Onufr. Pambin. *de Rom. Imper. c. de iur. ciuitat. Rom.* Alex. *d. c. 10.* Ioan. Gutier. *lib. 3. pract. c. 23. n. 4.* Galganet. *lib. 2. de iur. public. n. 12.* Boer. *decis. 13. num. 25.* doctiss. Episcopus Salmant. Valençuel. *consil. 200. num. 7.*

Nec omittendum est hoc ius ciuitatis Romanæ, ante tempora Antonini 97
Imperatoris illud conferentis omnibus Romano Imperio subiectis *in l. in Orbe de stat. homin.* de quo dicimus *de leg. Polit. lib. 2. c. 15.* Barbos. *in l. 1. §. legatis ex n. 20. de iudic.* latè Valenç. *d. consil. 200. ex n. 8.* doctiss. ac sapientiss. nec bene laudat. D. D. Ioan. Baptist. Larrea *disp. Granat. disp. 9. n. 16. & 17.* Dorlean. *lib. 3. in Tacit. pag. 384. not. 5.* Puente *conu. vtriusque Monarc. lib. 2. cap. 26. §. 5.* D. D. Ioan. de Solorç. *de Iur. Indiar. lib. 2. c. 21. n. 21.* Faber. *in ration. in d. l. in Orbe, & in Iurispr. tit. 5. prin. 3. & tit. 9. p. 2. il. at. 1.* Donel. *lib. 2. com. c. 16. & ibi* Osuald. *lit. B. & lib. 17. com. c. 13. lit. D.* Marcel. Donat. *in dilucidat. Sueton. in August. c. 40.* Concessum Hispanis ciui- 98
tatibus Pacensi, & Emeritensi fit, vt patet *in l. fin. de censib.* Ioan. Gutierr. *d. q. 13. num. 4. & 5.*

Notandum tamen est illud ius sociorum, ex quo Latini Romanis legionibus 99
addicebantur, & ex quo suffragia ferebant, ac Magistratus consequebantur, iusve Tribunitium, non sic facilè adipiscebatur, sed necessarium fuit præcipuum Senatus priuilegium, ac ad ius sociorum, & vt tanquam socij haberentur:

rentur: aliàs enim nec in legionaria militia militare poterant, nec honores consequi, vt Couarru. *lib.4. var. cap.1. num.11.* ex Apian. Dionys. & alijs Alciat. *d. cap.21.*

100 Quare notat Lipsius *lib.1. de magnit. Rom. c.7.* quod etsi verum sit, quòd rescripto ciuitas concedi poterat, aut conferri, non verò illud ius Latium appellatum seu sociorum, ex quo admittebãtur ciues ad legionariam militiam: quia ad id nec tantùm ciuitas, sed tribus, aut origo Romana desiderabatur: imò necesse erat, vt per nepotum, aut pronepotum descendentia sanguis, & mores verè Romani efficerentur, & anteà à legionaria, & honestiore militia exclusi erant. Nec tantùm ciuitas ad hãc mimilitiam erat necessaria, sed etiam ingenuitas, & aliter ab illa excludebantur, Rosin. *lib.10. antiq. Rom. c.4.* Quod sic extolit *Lips. d. lib.1. c.4.* vt referens Othonem blandientem militibus suis allocutum his verbis testatur ex Tacit. *lib.1. histor. Italiæ alumni & Romana vere iuuentus.* Ex eo enim, quòd ciuitate ac origine, sine externa immixtione gaudebant vt ipse Lips.

101 Pro quo dicẽdum credo cum Cuiac. *lib.10. obseru. c.35.* Iura ciuium Romanorum dupliciter consideranda, noua, & antiqua, idest, ius Latium nouum, & ius Latiũ antiquum; inter quæ iura discrimen assignat ipse Cuiac. ex Plin. & Seruio, scilicet ius Latium antiquum habentibus, priuilegia præstantiora cõcessa esse, vt ius cognationum, immunitates, ac quod non possent flagris subijci, Couarru. *d. c.1. n.11.* quæ non extendebantur ad eos, quibus de nouo concedebatur ius ciuium, seu ciuitas Romana.

102 Hæc enim diuisio, seu prælatio naturalium quousque sanguis exterus, per successionem fiat originarius ex ipso sacro textu comprobatur, Deut. *c.23.* *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, nec Ægyptium, quia aduena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis tertia generatione intrabunt Ecclesiam Domini.* Quod exponens Lyra, ad sæcularia officia extendit, inquiens, exclusionem aliquarum nationum ab officijs publicis per tempus ex causa licitam esse, quia magna confidentia debet esse de his, quibus committitur regimen populi. Hæc enim intentio ex transcursu duarum generationum præsumitur secundum mentem Lipsij *d. c.7.*

Ergo iustè, ac legitimè in nostra lege dispositum dicendum est, ac cum magna deliberatione, vt immunitates concedantur exteris venientibus ad habitandum nostrum Regnum, non vero conferatur administratio Reipublicæ, ne fortè ex nimia confidentia bono communi periculum sequatur, nisi vsque per descendentium naturalitatem pro patria, oblito originis principio prospiciatur vt deducitur ex Tacito *lib.11. ann. Iam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti, aurum, & opes suas inferant potius, quam separati habeant.* 103

Secundò iuri communi Romanorum conformis est nostra lex: nam vt patet *ex l.1. ad municipal.* habitatio tantum quamuis domicilium constituat, *l.1. & 2. C. de incol. lib.10. l. eius qui, §. fin. l. domicilium 20. ad munic.* & diximus supra num. .... ex Menoch. Sanch. Grat. Farinac. Narbon. & Amai. non vero municipium, cum ad eum querendum necessariæ sint qualitates requisitæ *in l.1. ad munipal.* de quo vide elegantiss. respon. D. Fab. Capic. Galeot. *resp. Fisc. 9. præcipuè num.10.* licèt abusiuè municipij ius vsurpatum credat I.C. in ipsa *l.1. §.1.* pro habitatione, aut iure vniuscuiusque ciuitatis, vbi quisque habitat. 104

Et quamuis dicamus exteros ad nostrum Regnum admissos incolas, municipes, aut domiciliarios secundum intellectũ *d. l.1. §.1.* Rectè constitutum videtur, vt iure naturalitatis non gaudeant quoad adquisitionem Magistratuum, Beneficiorum, &c. licet credant aliqui municipes censeri, quibus ius ciuitatis concessum est, seruatis proprijs legibus & iuribus, vt notant DD. & Petrus Gregor. *lib.2. de Republic. c.1. n.5.* Tamen teste Aulo Gelio *lib.16. noct. Attic. c.13.* municipuorum ius antiquitus

tus per Romanos collatum erat, vt participes fuissent municipes omnium rerum pertinentium ad munus ciuium Romanorum, prǽter quam ius suffragij ferendi, aut magistratus capiédi: quia hoc ius ciuibus Romanis competebat, quibus municipium erat quæsitum natiuitate, vt in *l. municipes* 228. *de verb. signific.* De quo eleganter meminit Petr. Crinit. *lib.* 7. *de honest. disciplin. c.* 6. Blondo *lib.* 3. *de Rom. triumph.* Pompei. Festus *lib.* 11. Hieron. Verrut. *de verb. significat. verbo, Municipes primo*, & Hotoman. *eodem verbo*, Petr. Gregor. *lib.* 18. *Syntagmat. cap.* 13. *& num.* 12. Alciat. *lib.* 1. *Parerg. cap.* 14.

Taliter vt Tacit. *lib.* 15. *Annal.* & cũ eo Alciat. *in l. municipes n.* 4. *de verb. significat.* dicat necessarium esse, vt municipes ad officium admitterentur, quod ius municipij, idest naturalitatis, aut originis conferretur, alias ab officijs excludebantur, vt notat Rebuf. in *d. l. municipes* 228. *de verbor. significat.* quamuis ad municipalia iura per collationem ciuitatis inuitarentur, Bulenger. *de Imper. Rom. lib.* 7. *cap.* 1.

105 Nec contrariæ fuerunt his constitutionibus, aut consuetudinibus Græcæ Reipublicæ leges: nam semoto quòd nec etiam adire Spartam licebat, vt notat Petr. Greg. *lib.* 4. *de Republ. c.* 4. *num.* 16. Ex Licurgica lege, quoad admissionem ad gubernationem Reipublicæ magna fuit cura impensa, circa exclusionem exterorũ, & admissionem naturalium, cum ex vno pessumdari Rempublicam, ex alio foueri cognoscerent.

Author est Plutarch. *in Pericle* legem fuisse Athenis constituentem, vt ad administrationem Reipublicæ ciues tantum admitterentur, & ciues hi censerentur, qui ex duobus Atheniensibus nati fuissent, lex enim apud Plutarch. sic se habet: *Vt ij soli Athenienses haberentur, qui ex duobus Atheniensibus fuissent nati.* Meminit huius legis in hæc verba Ælianus *var. histor. lib.* 6. *c.* 10. *Pericles Dux Atheniensium legem scripsit, vt nemo ad gubernandam Rempublicam accedere permitteretur, nisi qui vtroque parente ciue natus esset*, & repetit *lib.* 13. *cap.* 24. Camil. Borrel. *de magistrat. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 18. Carleual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 2. *num.* 87.

Hanc legem renouatam à Pericle latam prius à Solone dicit Petr. Greg. *lib.* 4. *de Republ. c.* 4. *n.* 17. de quo Bodinus *lib. de Republ.*

A Licurgo constitutum Lacedæmonijs ex Plutarch. notat Borrel. *d. cap.* 5. *n.* 24. vt ad publicum officium nemo, nisi ciuis proponi posset.

Tanta cura intenderunt semper Respublicæ, vt originarij, ac ciues potius quàm exteri ad gubernationem proponerentur. Quare cum à nostra lege constitutum sit, vt iure municipij secundum Romanorum intellectum gaudeant exteri ad habitandum venientes ad nos, virtute dispositionis nostræ legis excludendos esse dicendum est ab officijs & beneficijs, in quibus naturalitatis ius requiritur, vt disposuit lex nostra.

Præsertim quòd nouum non est ciues admittere, seu ciuitatem concedere quoad fruitionem tantum, nó quoad honores, vt ex Bald. *in consil.* 445. *n.* 11. *lib.* 4. Menoch. *cons.* 1060. *n.* 56. *&* 57. Quamuis veros ciues non esse qui ad officia, aut honores non admittũtur dicat ex Platon. *Dialog.* 6. *de legibus*, ibi: *Nam qui à iudicandi potestate omnino repellitur, is à ciuitate se prorsus existimat alienum*, Carleual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 2. *num.* 77. De qua materia, seu admissione exterorum videndi sunt Tiber. Decian. *resp.* 44. *per tot. tom.* 4. Iacob. Menoch. *consil.* 1060. *per tot.* Cephal. *cons.* 451. vbi latè scripsere.

L. 20.

L. 20. tit. 10. lib. 2. Recopilat.

MANDAMOS Que de aqui adelante desde el dia de la publicació desta nuestra ley, en todos los pleitos vistos, o que despues se vieren en la instancia de vista, o reuista, assi en los nuestros Consejos, como en las Chancillerias, y Audiencias destos nuestros Reynos, que al tiempo de la determinacion se huuieren remitido, o remitieren en discordia, no pueda ninguna de las partes litigantes recusar a ninguno de los Iuezes que lo votaron, y remitierõ, si no fuere por causas nacidas despues de la remission, sin embargo de las leyes que en contrario desto disponen, las quales quanto à ello tan solamente las derogamos, quedando en su fuerça y vigor quanto à lo demas que cerca de las recusaciones en ellas està dispuesto, y proueido, porque assi es nuestra voluntad se guarde y cumpla.

L. 21. tit. 10. lib. 2. Recopilat.

ORDENAMOS Y mandamos, que de aqui adelante las recusaciones que las partes pusieren a los del nuestro Consejo, Oydores de las nuestras Chancillerias, y Audiencias, y Iuezes dellas, las pongan antes de los quinze dias proximos, y inmediatos al que se huuiere señalado para votar el pleito, saluo si las causas huuieren nacido dentro del termino de los dichos quinze dias. Y que esto se entienda tambien para en caso que el dicho pleito por alguna causa no se votare en el dia señalado, y passare adelante, que en este tiempo no se pueda poner recusacion sino por causas nacidas despues: y si el dicho pleito se votare, y remitiere, los Iuezes que se hallaren en la remission, no han de poder ser recusados sino por causas nacidas despues de la remission.

SVMMARIVM.

1 *Iudex nec amore, nec odio mouendus.*
2. *Personarum acceptio turpis in iudicio.*
3 *Vindicta iudicialis pro necessitate sumenda, non pro saturãdis inimicitijs.*
4 *Iudex non debet esse partialis.*
5 *Iudices supremi inculpabiles in causis officij præsumuntur.*
6 *Recusationis remedium inuentum ad remouẽdum suspectũ iudicẽ à iudicio.*
7 *Recusationis apponendæ tempus quale apud Hispanos.*

8 *Recusationis exceptio ante litis contestationem proponenda.*
9 *Nam si omittitur, in iudicem consensisse videtur litigans, aut suspicionem cessare creditur.*
10 *Iudex post litis contestationem recusari non potest, iure cõmuni attento.*
11 *Excipitur si causa de nouo orta est, vel ad notitiam partis venerit; & n. 14. 17. & 19.*
12 *Recusatio iudicis proponenda apud Hispanos quindecim diebus ante conclusionem causæ, & num. 13. Ratio adducitur, & num. 15. & 16.*
18 *Recusatio post litem contestatam non est admittenda, etsi causa de nouo superuenerit. & num. 24. & 25. Resolutio Auctoris refertur.*
20 *Vel post tempus à iure designatum ad admissionem, si causa ad notitiam partis peruenerit, quamuis ante orta sit.*
21 *Iuramento partis comprobatur notitia causæ ad recusationem.*
22 *Notitia noua causæ ad recusationem testibus comprobanda est, nec sufficit partis iuramentum.*
23 *Testis semel approbatus recusari non valet, nisi ex noua causa post testimonium omnimodo orta.*
26 *Minori an concedatur restitutio ad opponendam exceptionem recusationis.*
27 *Et quid de iure Hispano.*
28 *Recusatio iudicum superiorum ex causa antiqua opponenda probanda est, vt admittatur ex confessione tantum iudicis recusati.*
29 *Recusationis causa comprobari potest ex confessione tantum iudicis recusati.*
30 *Confessio partis post conclusam litem admitti potest.*
31 *Probatio causæ recusationis per confessionem partis validior est omnibus probationibus.*
32 *Comprobatur authoritate Fontanel. & Main.*
33 *Depositiones, seu interrogationes proponendæ in initio litis, & posteà non admittendæ.*
34 *Contraria sententia defenditur.*
35 *Probatio per confessionem partis, etiam post conclusum in causa admittitur, præcipuè æquitate iudiciali attenta.*
36 *Positiones in causa ad probationem admittuntur post conclusionem causæ.*
37 *Præcipuè in causis summarijs.*
37 *Admissio positionis, seu declarationis, & iuramenti arbitraria est post conclusionem causæ.*
38 *Recusatio an admittatur post remissionem causæ ad alios iudices, &*
39 *Quòd non ex l. Regni.*
40 *Recusatio iudicis post latam sententiam ante publicationem, non est admittenda.*
41 *Et quare ex Mainard.*
42 *Iudex an debeat se abstinere à cognitione causæ, absque partis oppositione, num. 43. Et quòd sic. & 44. defenditur contraria opinio.*
44 *Iudex non potest, neque pars consentire recusationi, sed sententia in eo ferenda est.*
45 *Nec debet renuere in admissione recusationis.*
46 *Abstinere debet, dum in iure causa recusationis constituta est, & etiam cognita, & num. 47. Contraria conclusio exponitur.*
48 *Causæ ad recusationem legitimæ quales ex mente Doctorum remissiuè.*
49 *Graduum computatio ad admissionem recusationis ex causa affinitatis, aut consanguinitatis, quo iure facienda, Ciuili, an Canonico, & vsque ad quē gradum extendatur.*
50 *Iure Ciuili attento facienda, quia tantùm in matrimonialibus attenditur ius Canonicum.*
51 *Apud Hispanos iure Canonico attento disponendum, & num. 52. Noua constitutio refertur Hispana.*
53 *Recusationis causis cessantibus, an cesset recusatio, remissiuè.*
54 *Recusationis oppositio, an sufficiens causa sit vt iudex pro suspecto habeatur.*

Nihil

1 Nihil laudabilius iudice, in quo nec ira, nec furor, nec amor, nec odium, sed ratio dominatur, *cap. illa, cap. ira, cap. cùm apud Thessalonicam, cap. summoperè* 11. *quæst.* 3. *cap. si quid* 15.
2 *quæst.* 7. *cap. si quid* 36. *dist.* Nihil turpius, quàm acceptio personarum in iudicio, quia animi affectus intellectum obcæcant, & priuato amore iustitiæ finis peruertitur, Simanch. *de Republ. lib.* 6. *cap.* 7. D. Isidor. *de sum. Bon. lib.* 3. *cap.*
3 58. Fœlix namque imperiū dicitur vbi vindicta pro necessitate sumitur, non pro saturandis inimicitia odijs exercetur, D. August. *lib.* 5. *de ciuit. Dei cap.* 24.
4 Ex his Michael *Vieurrun. de Regimin. mund. part.* 4. *quæst.* 2. *num.* 16. Torres *Philosoph. Moral. lib.* 8. *cap.* 7. Mastril. *de magistrat. lib.* 2. *capit.* 3. *num.* 114. dixerunt iudices partiales esse non debere, præcipuè dum supremi sunt, & de quibus loquitur I.C. in *l. vnic § His cunabulis, vers. Credidit enim Princeps de offic. Præfect. Prat*
5 Quare credidit Mainard. & cum ex Fontanel. *decis.* 19. *num.* .... supremos iudices vix credi posse amore, aut odio, aut alia culpa ad ferendam iniustam sententiam consultò moueri, ad hoc vt sua culpa recusari valeant ob supremam eorum dignitatem, aut in præsumptibilem ratione supremæ electionis culpam; imò creditur æquè iudicaturos ex *cap. cùm in cunctis de electiōn.* Decian. *resp.* 26. *num.* 3. Sed quando recusantur, leuitate recusantis procedere, non culpa ipsius iudicis, de quo plura Roland. à Valle *consil.* 19. *lib.* 3.
6 Tamen hoc recusationis remedium à iure cognitum ac admissum est, vt quis iudicem quemcumque, etsi supremum, sibi suspectum à sua causa reijciat, *Vt ex cap. cùm inter monasterium de re iudic. cap. cum speciali de appellat. cap. Pastoralis de exceptionib. l. apertissimi, C. de iudicijs. l.* 22. *tit.* 4. *l. fin. titul.* 10. *part.* 3. & in hoc nostro titulo per totum, Gras. *de except. except.* 24. Ramon *consil.* 3 *num.* 24. Paul. Christian. *decis. Belgic. volum.* 2. *decis.* 148. *num.* 13. Capicio Latro *decis.* 87. Romanā referens, Adam Contz. *lib.* 7. *Polit. cap.* 22. *§.* 7.

Nec nostrum est causas recusationum exponere, nec earum modum probandarum, sed tempus, in quo apponi possunt, de quo dupliciter sentiūt ll. nostræ. 7

L. 20. constituit qualiter admittenda recusatio remissa ad alios iudices causa, discordibus inter se iudicibus, quibus primò iudicandi potestas erat.

L. 21. quando admittenda antequam dies ad ferendam sententiā assignetur.

Hinc notatu conclusio deducitur recusandi exceptiones iure communi attento ante litis contestationem exponēdas esse, vt ex *dict. cap. cùm inter, cap. speciali, capit. Pastoralis de exception. & ibi*, latè Augustin. Barbos. *dict. l. apertissimi*, *d. l.* 22. *& l. fin.* Iason *d. l. apertissimi num.* 11. *l. si conuenerit numer.* 33. *de iurisdict. omnium iudic.* Gregor. Lopez *d. l.* 22. *tit.* 4. *part.* 3. Doctor. vt Dec. Felin. & cæteri in *dict. cap. cum inter*, Couarr. *cap.* 26. *practic. num.* 2. Angel. *d. l. cum apertissimi, C. de iudic.* Gabriel. *de iudic. conclus.* 5. *num.* 19. Stephan. Gratian. *disceptat. cap.* 100. *num.* 30. *&* 31. Gerard. Main. *decis. Tolosan.* 95. *lib.* 1. Tusch. *liter. I. concl.* 423. *num.* 2. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 45. *ex num.* 6. Cost. *de iur. & fact. ignor. cent.* 1. *dict.* 77. *num.* 15. Sola *in consuetud. Sabaud. tit. de re iudic. glos.* 1. *n.* 9. Anton. Fab. *in C. lib.* 7. *tit.* 17. *diff.* 1. Fontanel. *decis.* 17. *ex num.* 1. Hortens. Caualcan. *de Brach. Reg.* 34. *n.* 327. *vsque ad* 330. Barbos. *in l. si quis ex aliena n.* 74 *&* 79. *de iudic.* Scac. *de iudic. caus. ciuil. c.* 101. *n* 8. Aug. Barbos. *in d. c. Pastoralis, n.* 22. *de exception.* Ioan. Langleo *lib.* 2. *Semestr. cap.* 2. Paul. Christian. *decis. Belgic. vol.* 2. *decis.* 148. *ex n.* 14. meritiss. & sapientiss. Fab. Capic. Galeot. *contr. lib.* 1. *contr.* 39. *n.* 24. *&* 25. 8

Cùm enim ante litis contestationem à iure tempus assignatum sit ad exceptiones dilatorias præcipuè recusationis, aut in competentiæ iudicis opponendas, eas omittens satis in iudicem cōsensisse videtur, aut creditur suspicionem cessare, vt congerit Ias. ex Bart. in 9

cœpit, cùm priùs augendæ multitudinis causa in Capitolio asylum aduenis omnibus aperuisset. Quem locum inter duos lucos consecrauerat tutelæ, ac libertati aduenarum, quò qui confugissent, liberi, an serui religionis priuilegio mox æquo cum alijs omnibus iure in ciuitatem Romanam reciperentur, vetus in hoc consilium condentium vrbes sequutus, ac sapiùs ante ab illis vsurpatũ, &c. Plutarch. *in Thes. & Romul.* de quo Petr. Gregor. *lib. 4. de Republic. capit. 4. ex num.* 18. eleganter Tacit. *lib. 11. annal. Tunc solida domo quies, & aduersus externa floruimus; cùm Trãspadani in ciuitatem recepti, cum specie deductarum per orbem terræ regionum additis Prouinciarum validissimis, fesso imperio subuentum est. Num pœnitet Balbos ex Hispania, nec minus insignes viros è Gallia Narbonensi transiuisse?*

66 Hæc enim admissio, aut exterorum exclusio computanda est secundum publicam vtilitatem, Adam Contzen *lib. 9. Politic. cap. 8. §. 14.* Cagnol. *in l. 2. num. 222. de origin. iuris.* Et sic à Romanis ciuitas fuit Italis donata bello Marsico maxime vigente, vt haud decresceret ciuitas, sed nouis augmentaretur ciuibus, Apian. *lib. 1. Belli ciuil.* Couarru. *lib. 4. variarum cap. 1. num. 2.* Carol. Sigon. *lib. de antiquit. iur. Ital. cap. 1. & 3.* Marq. *Gubernat. Christian. lib. 1. cap. 2.*

67 Cumque ad conseruationem huius Regni exterorum admissio necessaria sit, admittendi sunt, vt lex disponit. *Y que exercitando actualmente algun oficio, o labor, y viuiendo veinte leguas dē la tierra adentro,* quod cum domo & familia sua intelligendum est, vt voluit Grammatic. *decis.* 103. *num.* 111. Grat. *disceptat. tom. 3. cap. 592. num. 7.* Hermosill. *l. 15. gloss. 2. num. 47. tit. 5. part. 5.* Similis est huic nostræ dispositioni *l. pupillus, §. incola, de verbor. signific.* cum & ad adquisitionem incolatus sedium, ac habitationum constitutio necessaria sit, *l. libertus, §. sola ad municip.* Bart. *l. de iure, de interdict. & releg.* Pyrr. *in rubric. C. de incolis lib. 10.* Alciat. *lib. 2. Parad. c. 7.* Rebuff. *in d. §. incola de verb. signific.*

Sean libres para siempre de la moneda forera, y por tiempo de seis años de las alcaualas, y seruicio ordinario y extraordinario. Y assimismo de las cargas conceiles en el lugar donde viuieren, iure communi attento incola munera publica & patrimonialia subire tenebatur, *l. 1. & toto tit. C. de incol. lib. 10.* Luc. de Pen. *l. 2. C. de muner. eod. lib. l. fin. §. patrimoniorum de muner. & honor.* Ludouic. Roman. *consil.* 161. Sed hæc concessio immunitatis à lege nostra fuit, vt ex ea exteri inuitarentur ad habitationem horũ Regnorum, cum regulariter, sicuti ad honores admitterentur, & onera subire deberent, Tiber. Decian. *respons.* 41. *num.* 89. *tom.* 2. & anteà *respons.* 11. *num.* 2. quod ex quasi contractu factum notat ex Baldo & Roman. Deciano *d. num. 2. & num.* 21. Menoch. *consil.* 1060. *per tot. præcipuè num.* 33. quod sic procedit, vt sub obligatione ad onera cæteris ciuibus communia teneantur, vt ex Roland. *de lucro dotis quæst. 14. num. 10. & quæst. 94. num. 14.* Surd. *decis. 13. num. 4. & 5.* Molfes. *consil. 5. num. 20.* Carleual. *de iudic. lib. 1. tit. 1. disput. 2. quæst. 2. num. 77.* Sapientissimus nobiliss. Fabius Capic. Galeot. *controu. lib. 2. controuers. 30. num. 62. qui eodem lib. controu. 67. n. 20. & 21.* tenet ciues appellari nõ posse qui onera in ciuitate non subeunt, ex Bart. Bald. Luc. de Pen. & Boer. repetit. *respons. Fiscali 9. n. 9.*

Hæc enim omnia præter quod sæcularibus constitutionibus congruunt, & 68
etiam diuinis sunt conformia decretis. Audi *Leuit. cap. 9. Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobetis ei, sed sit inter vos quasi indigena, & diligetis eum quasi vos metipsos.* Imò & dum ratio communis bo- 69
ni, vbi incolatum recipit, adest, maiori ex causa, quoad immunitates præferendus est originarijs, cum in eo patria vir tus non adsit, secundum quam patriæ succurrere debet sub obligatione, vt di ximus *de leg. Politic. lib. 2. cap. 15. num. 14.* & tenent traditi DD. adducti supra num.

Similẽ enim priuilegium, vt homines 70
in-

Inuitarentur ad loca habitanda concessum oppidanis Motrilli,& aliorum oppidorum desertorum ob perfidiam Mahometanorum, refert D. Francisc. de Amaia *in l.7.num.* 113.*C.de incol. lib.* 10. & in Cathalonia oppidanis villæ de Palamós, Fontanel. *decis.*297.*n.*1. quod fieri posse à Principe ob vtile totius Regni,probat sapientis. Fab. Capic.Galeot. *contr.lib.*2. *contr.*55.*ex n.* 45.*&* 46.

71 Et prosequitur lex. *Y que sean admitidos como los demas vezinos del à los pastos y demas comodidades*,quod intelligẽdum est secundum iuris regulas, scilicet vt gaudeat pascuis, ac immunitatibus concessis vicinis oppidi vbi habitauerit, quæ habitatio intra oppidum facienda est,vt notat ex Nata *consil.*139. *num.*14.*part.*1. Flamin. *consil.*6.*num.* 28.Menoch.*lib.*6.*præs.*42.*num.*7.Ludouic.*decis.Perus.*3.*num.*17. Boer. *decis.*272.*num.*2.Hermosill.*lib.*15.*gloss.* 2.*tit.*5.*part.*5.*num.*47. Quod iuri communi consonum esse, eo quòd ad incolatum, ac habitationem admittuntur, Bertrand.*consil.*92. 2.*part.lib.*2. Menoch.*consil.*390.*num.*2.de quo ex Gratian. Amai. *d.l.ciues* 7.*ex num.*118.*C. de incol.lib.*10.Otero *de pascuis capit.*4. *ex num.*19.

72 Quæ consuetudo seu ius admittendi exteros ob commune bonum,sic exposuit Adam Contzen *lib.*3.*Politic.capit.* 14.*§.*17.*Opulentissimos ciuitatum video eos, qui è laboriosa aliqua Regione, aut quorum parentes,atque aui immigrarunt; illi enim temperantiam frugalitatemque secum tulerunt, laboribus dediti sunt, seuerè liberos educant, ideò facile rem tuentur, & augent cæteris luxu diffluentibus.*

73 Haud enim laboriosa gens extera parcitati dedita, ac labori, facilis ad seditiones erit, ex quo exterorum admissiones damnat Aristot.*lib.*3.*Politic.cap.* 5.& quæ dixi in *d.cap.*15.*ex num.*35.

74 Quare laudanda sunt nostrę l.verba, *Exercitando actualmente algun oficio, o labor*, quæ ex Romuleis constitutionibus deducta credo, *vti sellularias, ac sordidas artes corporibus animisque tractantium noxias, & turpibus seruientes voluptatibus libertini, dumtaxat peregrini, ac serui exercerent.* De qua sic Stephan. Pighi.*lib. septimontium fol.*19.*Qua quidem plebs Romana in duas partes diuidi cœpit, in rusticam nempe, & vrbanam: quarum illa, vt simplicior, ita integrior, atque laudabilior semper est habita.* Imò & necessaria est, ac vtilis in Republica laborantium pars, vt exinde admitti ad habitationem valeant, *de quo ex tit. C. de priuileg. lib.*11.& alijs locis D.Ioan.de Solorçan.*de Gubernat.Indiar. lib.*1.*cap.* 10.*ex num.*1.*vsque ad* 20. de quo vide quæ diximus supra *ad l.*34.*tit.*7.*lib.*1. *ex num.*48.Præcipuè si liberalibus artibus sunt dediti, vt voluit Cicer. *pro Archia*, dicens,quòd ad ciuitatem Romanam admitterentur,ex quo antecellere omnibus ingenij gloria contingit, & ciues Romanos fuisse à Cæsare factos,ac ad ciuitatem Romanam receptos artium liberalium professores, refert Alexand. ab Alex. *lib.*4. *dier. gen.* Sueton.*in Iul.Cæs.*Alciat.*lib.*2.*disp.cap.* 21.*diximus de leg.Politic.cap.*18. *lib.*2. *num.*22. 75

Quare prænotãdum est,eo ipso quòd exterus ad ciuitatem aliquam, seu oppidum nostrum venit causa habitationis,seu incolatum inducendi, atque officium exercendi, aut laborem,quod de mæchanica arte intelligendum credo secundum Xenophont.*lib.*5.*Æconomic. cap.*4.& Senec.*epistol.*88. ad pascua & vtilitates admittendus erit,dum tamen habitationem ibi mutauerit, voluntatemque habitandi demonstrauerit,cum ea quæ ciuibus vsu communia sunt, incolatu,seu habitatione fruantur,*l.*9.*tit.* 23.*part.*3.de quo latè disputat D.Francisc.de Amai.*in l.ciues* 7.*C.de incol.lib.* 10.*ex num.*118.*cum sequentib.* præcipuè cùm hæc vtilitas pascuorum ex ipsa ciuitate proueniat, quo casu ciuibus priuilegio factis communis est, vt eloquẽtissimè tenet vltra à nobis traditos *lib.*2.*de leg.Politic.cap.*18.*ad fin.* meritissimus Regens Fab. Capic. Galeot. *lib.*2.*contr.contr.*67.*n.*15. 76

Nam hoc priuilegium exteris in nostra 77

ſtra lege ratione habitationis conceſſum eſt, nec ad id requiritur domicilij conſtitutio, quod iure communi attento requirendum erat, Bart. & Alber. *in l. cum Delanionis, §. Sabinus de fund. inſtruct.* Bertrand. *conſil.* 51. *num.* 3. *lib.* 1. Boer. *quæſt.* 272. *num.* 2. Menoch. *conſil.* 1060. *num.* 52.

78 Sed ratione mutationis mæteci ſufficit, quòd ibi mutauerint habitationẽ, cum cæteræ qualitates à priuilegio, ſeu lege ſuppleantur quoties ciuitas priuilegio conceditur, Paul. de Caſtr. *conſil.* 424. *num.* 2. *lib.* 2. Barbac. *conſil.* 13. *lib.* 2. Menoch. *conſil.* 737. *num.* 3. *& conſil.* 1060. *num.* 52. Vel dum quis habitãdi voluntatem habuerit, *l. eius qui* 27. *§. fin. l. domicilium* 20. *ad munic.* Menoch. *lib.* 6. *præſ.* 42. *& caſ.* 86. *de arbitr. num.* 2. Sanch. *lib.* 3. *de matrim. diſput.* 23. Gratian. *tom.* 1. *diſceptat. cap.* 181. *& tom.* 3. *cap.* 569. *num.* 6. Matienç. *l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 1. *Recopilat. gloſſ.* 2. *num.* 4. Amaia

79 *in l. ciues* 7. *num.* 93. *&* 115. *C. de incolis lib.* 10. Sunt enim Mæteci, qui ad colonias collocãdas de vna Ptouincia, aut ciuitate ad aliam transferuntur, Vvolphang. Iaz. *lib.* 2. *com. Rom. capit.* 13. *verſic. Mæteciam*, Pancirol. *lib.* 3. *variarum cap.* 31. *§. de incolarum*, *pag.* 500. de qua D. Ioan. de Solorçan. *de Gubernat. Indiar. lib.* 1. *cap.* 23. *n.* 31. *& ſeqq.*

80 Mætecis enim conferebantur agri immunitates, vt ſupra diximus ex Senec. vt cũ illorũ habitatione, aut incolatu exhauſta, deſtructa, orbatave Prouincia, aut ciuitas reficeretur, vt Liuius *lib.* 43. *Qui Carterenſium domo manere vellent, poteſtatem fac vti numero colonorum erunt agro aſſignato.* De quo latè D. Franciſc. de Amaia *in l. certa forma* 4. *C. de iur. fiſci lib.* 10. Mario Cutelo *ad ll. Sicul. ad ll. Federici, cap.* 52. *not.* 62. *num.* 1. *&* 2.

Neque quoad conditionatam libertatem natura Mætecium hic attendendẽda, ſed ius ratione aſsignationis paſcuorum cauſa reficiẽdarum ciuitatum, ſeu oppidorum, quã ad colonias conſtituendas ſufficientem credunt DD. traditi à Solorçan. *d. cap.* 23. *ex num.* 31. & Amai. *d. l.* 4. *ex num.* 3. *cum ſequentib.* Quod rectè attentum ac executum dicendum eſt à noſtris Regibus, vt ornaretur ciuibus Regnum, ac habitatoribus.

Alia equidem noſtræ legis pars conſtituit. *Y los demas eſtrangeros, aunque no ſean oficiales, ni laborantes, auiendo viuido en eſte Reyno diez años con caſa poblada, y ſiendo caſados con mugeres naturales del por tiempo de ſeis años, ſean admitidos a los oficios de la Republica.* Similiter diſpoſitum pro conſeruatione ciuitatis Barcinonen. factum refert Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 3. *gloſſ.* 2. *ex num.* 1. 81

Similis huic diſpoſitioni eſt iure cõmuni attento, *l. tres tantummodo, C. de offic. Prætor.* vbi ſtatuitur, quòd ad officium Prætoris non admittantur, niſi qui proprium larem in alma vrbe habeant. Dum verò ſedem mutauerint, ad habitandamque vrbem venerint, ſi domicilium fouerint, admittendos inquit Imperator ad Præturam, Sebaſtian. Neuio *in ſiſtem ad d. l.* 3. *ex num.* 2. Petr. Gregor. *lib.* 47. *Syntagmat. cap.* 30. *ex num.* 10.

Lares enim in *d. l.* 2. idem ac domicilium eſſe cenſendum videtur. Nam licet lares pro patria originis cẽſeantur, patriumque ſolum à Prudentio *lib.* 2. *contra Simach.* 82

Vrbs, patria, atque omnes lares conſilientur auito.

Tamen in hac *l.* 2. pro domicilio ſecundum iuris regulas quæſito intelligendum eſt, cum ſi ad præturam tantum admittendi eſſent originarij, aſſumi non poſſent domicilium tantùm habentes, vt in ipſa *l.* 2. diſponitur, cùm ad officium, ad quod originis, vel naturalitatis prærogatiua deſideratur, domicilij tantùm ius habentes non poſſunt, vt infrà videbimus. 83

Hanc autem *l.* 2. *C. de offic. Prætor.* ex conſtitutione Auguſti deductam credo, qui rectè Dionyſ. *lib.* 13. *Roman. hiſtor.* conſtituit, vt nemo Romæ ad magiſtratum admitteretur, niſi Romanus, Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 8. cùm longè meliùs ciues adminiſtrarẽt, 84

quàm

quàm peregrini, vt diximus *de leg. Polit. lib. 2. c. 18.* add. Capibl. *de Baron. pragmat. 5. num. 93. & pragmat. 10. num. 74.* August. Barbos. *in collect. ad d. l. 2. C. de offic. Prat. num. 6.*

85 Diximus suprà incolatum, seu domicilium voluntate habitandi in aliquo loco constitui: hic verò prænotandum est à nostro Rege hanc voluntatem nolle ad constitutionem domicilij, & vt exterus naturalibus ciuitatis priuilegijs gaudeat, vt ex nudo facto, seu ex voluntate probetur. Nam cùm à voluntate Principis pẽdeat horum priuilegiorum collatio, vt diximus *de leg. Polit. lib. 2. cap. 18.* & latè Menoch. *consil.* 1060. penè per totum, attendenda est nostræ legis dispositio ad adquisitionem naturalitatis.

Nam cùm ad domicilij adquisitionem origo, natiuitas, aut habitatio necessaria sit, & præcipuè voluntas huius effectus operatrix præcipua, *l. eius qui 27. §. fin. l. domicilium 20. ad municipal.* Necessaria est habitatio legitima, vt inducatur voluntas, seu præsumatur habitationem antiquam deserendi, *l. 2. C. de incol. lib. 10. l. 32. tit. 2. l. 2. tit. 24. part. 3.* Et ibi Gregor. Lop. & viuendi locũ habitatum, Menoch. *de arbitr. cas. 86. per totum, præcipuè num. 11.* Stephan. Gratian. *disceptat. lib. 1. c. 139. num. 10.* Ruin. *consil. 100. num. 8. lib. 5.* Otero *de pasc. c. 4. ex n. 11.* de quo cumulat DD. Sanch. *de matrim. lib. 3. disput. 23. n. 1.* Tusch. *liter. D. conclus. 592.* Narbon. *l. 20. tit. 1. lib. 1. Recopilat. gloss. 2. n. 68.* Amai. *d. l. 7. de incol. n. 204.* Menoch. *consil. 80. n. 13. & 14. & cons. 390. n. 6.* Syluan. *consil. 1. n. 94.* Alciat. in *l. pupillus, § incola n. 1. de verb. significat.* Tiber. Decian. *tract. crim. lib. 4. c. 16. n. 8.* Menoch. *de præs. lib. 8. præs. 42. & de arbitrar. lib. 2. cas. 86.* Tusch. *liter. D. concl.* 596. Gail. *lib. 2. obs. 35. num. 7.* Riccio *collect. 615.* Carleu. *de iudic. lib. 1. tit. 1. disputat. 2. quæst. 1. num. 11.*

86 Hoc enim præcipuè notandum est adhibita illa dispositione legali, *Siendo casados cõ mugeres naturales.* Nam quamuis vir forum vxoris non sequatur, sed mulier viri, *l. fin. C. de incol. lib. 10. l. fin. C. de mulier. in quo loco, l. fin. §. Rem rescripserunt ad municip. l. exigere 16. de iudic. l. 32. tit. 2. part. 3.* & ibi latè Greg. Lop. Tiraq. *l. 1. connub. ex n. 28.* Gutier. *cons. 7. n. 8.* Ossuald. *lib. 17. comment. c. 12. liter. I.* Oter. *de pasc. c. 4. n. 14.* Narbon. *l. 20. gloss. 2. n. 163. tit. 1. lib. 4. Recopilat.* Carleual. *de iudic. disputat. 2. q. 2. n. 65.* Amai. *l. 7. C. de incol. lib. 10. n. 26.*

Tametsi superadditur naturalitati vxoris domicilium viri, iustè adquiritur ius secundùm verum intellectum *l. si in patria 5. C. de incol. lib. 10. l. 2. tit. 24. p. 4. l. 32. tit. 2. part. 3.* Azeued. *l. 19. tit. 3. lib. 1. Recopilat.* Surd. *decis.* 330. Gutierr. *de matrim. cap. 63. n. 18.* Barbos. *l. hæres absens, §. proinde, de for. rat. orig. n. 73. & 74. de iudic.* In casu simili, ac in pragmaticam Neapolitanã scripsit eleganter sapientia ac legali doctrina plenus dom. Fab. Capic. Galeot. *in respons. Fisc. Respons. 9. per totum,* de quo Otero *de pasc. cap. 4. num. 13. & 14.* Gratian. *disceptat. cap. 569. num. 9.* D. Francisc. de Amai. *in l. ciues 7. num. 31. C. de incol. lib. 10.* 87

Hæc omnia procedunt quoad adquisitionem illorum iurium, quorum adquisitio per accidentale ius, aut domiciliũ prouenit. Alia verò sunt iura, quę desiderant naturalitatem, seu propriam originem à paternali linea prouenientem, qualiter iurisdictionalia, ac honoraria officia, & beneficia Ecclesiastica. De his enim nostra lex disposuit, quòd seruarentur leges disponentes qualitatem ad illa obtinenda, ibi: *Como nascan Corregidores, Gouernadores, Alcaldes mayores, Regidores, Alcaydes, Depositarios, &c. Porque en quanto à esto, y à los beneficios Eclesiasticos dexamos en su fuerça y vigor lo dispuesto por nuestras leyes.* Nam quamuis regulare sit, quòd ad ciuitatẽ admissus capax sit honorum ac munerum, vt diximus *n. 67.* limitatur dũ alia qualitas ad adquisitionem illius iuris desideratur, vt latè Carleual ex multis Doctoribus notat *de iudic. lib. 1. disp. 2. q. 2. n. 80.* quod seruandum videtur attenta dispositione nostræ l. 88

Quid

89 Quid verò sit dispositum à legibus nostris circa ius, seu qualitatem ad obtinenda dicta officia, aut beneficia, omisimus ex cura in nostro *de leg. Polit. tract. lib. 2. c. 18. n. 2.* referendo ad DD. ibi traditos, de quo hic scribere dãnabile esset latè Carleu. *de iudic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 1. per tot. & q. 2. n. 98 & seq.*

90 A Catholico Rege Philippo III. sic declaratum priuilegium concessum ciuibus Barcinonensibus refert Fontanel. Nam cum priuilegium illius ciuitatis fuisset latum habitantibus in ea per annum, fuit constitutum, vt quoad admissionem ad officia, non adquireretur illud ius per habitationem anni, sed necessarium esset decennium, *de pact. nupt. clauf. 3. gloss. 2. num. 73.*

Sed vtinam inquiens quo iure concedenda exteris admissio in Regno ex
91 nostra l. denegandumve ius ad officia seu dignitates, vt in dictis verbis? Nam dũ ex priuilegio aliquis ciuis efficitur, omnibus iuribus, priuilegijs, aut immunitatibus cæteris concessis gaudere plenum est, vt diximus *de leg. Politic. lib. 2. c. 18. ex n. 29.* Menoch. *consil. 737. n. 3. & 4.* doctis. Fab. Capic. Galeot. *lib. 2. contr. contr. 67. per totam*, & anteà *lib. 1. contr. 13. num. 3.*

92 Quibus vt satisfaciam, ad Romanum ius recurrendũ est. Primò enim Romanæ Reipublicæ fundaměto ciuibus Romanis plura priuilegia concessa fuere. Latiũ habitãtes, vt Sabinos, Camerinos, Verẽtes & Fidenates, Dion. Liuius, & Plutarch. dompuerunt, qui ad Rempublicam adsciti, inter antiquas tribus,
93 quas triginta & quinque fuisse probant Romani Scriptores, fuerunt distributi, Carol. Sigon. *lib. 3. de antiq. iur. Ital. c. 1.*
94 *& 3.* Velei. Patercul. *lib. 2.* Non habentes eos, vt domitos, sed vt pariter pro Reipub. vtilitate prospicerent, ac pro socijs haberentur. Hoc quod antiquum Romanorum erat, seu sociorum appellabatur, erat ius, vt in legione Romana militarent, suffragia ferrent, gererent Magistratus, ac cætera officia publica.

95 Sed cùm summa esset libertas, ac dignitas ciuium Romanorũ, exteri Latini, & Itali, ac ferè omnes Prouinciæ intra Italiam summo studio adipiscendæ ciuitatis tenebantur, vt Rosin. *lib. 8. antiq. c. 2.* Sigon. *de antiq. iur. Ital. lib. 1. cap. 1. & 4.* Aliquibus enim concessam 96
fuisse ciuitatem, veluti Etruscis, Campanis, patet apud Scriptores. Trãspadani ciuitatem petierunt, ac Lambri, & Nouocomienses, Alex. ab Alex. *lib. 4. dier. gen. c. 10.* & ibi Tiraq. Extensa postea fuit hæc ciuitatis concessio Gallis, præcipuè incolis Prouinciæ Narbonensis, de quo Alciatus *lib. 2. dispunct. c. 21.* Anton. Aug. *de legib. Rom. de l. Iul. de ciuitat.* alijsq; ciuitatibus, seu Prouincijs, Onufr. Pambin. *de Rom. Imper. c. de iur. ciuitat. Rom.* Alex. *d. c. 10.* Ioan. Gutier. *lib. 3. pract. c. 23. n. 4.* Galganet. *lib. 2. de iur. public. n. 12.* Boer. *decis. 13. num. 25.* doctis. Episcopus Salmant. Valençuel. *consil. 200. num. 7.*

Nec omittendum est hoc ius ciuitatis Romanæ, ante tempora Antonini Imperatoris illud conferentis omnibus Romano Imperio subiectis *in l. in Orbe de stat. homin.* de quo dicimus *de leg. Polit. lib. 2. c. 15.* Barbos. *in l. 1. §. legatis ex n. 20. de iudic.* latè Valenç. *d. consil. 200. ex n. 8.* doctis. ac sapientis. nec bene laudat. D. D. Ioan. Baptist. Larrea *disp. Granat. disp. 9. n. 16. & 17.* Dorlean. *lib. 3. in Tacit. pag. 384. not. 5.* Puente *conu. vtriusque Monarc. lib. 2. cap. 26. §. 5.* D. D. Ioan. de Solorç. *de Iur. Indiar. lib. 2. c. 21. n. 21.* Faber. *in ration. in d. l. in Orbe, & in Iurispr. tit. 5. prin. 3. & tit. 9. p. 2. ilat. 1.* Donel. *lib. 2. com. c. 16. & ibi* Osuald. *lit. B. & lib. 17. com. c. 13. lit. D.* Marcel. Donat. *in dilucidat. Sueton. in August. c. 40.* Concessum Hispanis ciuitatibus Pacensi, & Emeritensi sit, vt patet *in l. fin. de censib.* Ioan. Gutierr. *d. q. 13. num. 4. & 5.* 97 98

Notandum tamen est illud ius sociorum, ex quo Latini Romanis legionibus addicebantur, & ex quo suffragia ferebant, ac Magistratus consequebantur, iusve Tribunitium, non sic facilè adipiscebatur, sed necessarium fuit præcipuum Senatus priuilegium, ac ad ius sociorum, & vt tanquam socij haberentur: 99

rentur: aliàs enim nec in legionaria militia militare poterant, nec honores consequi, vt Couarru. *lib.*4. *var. cap.*1. *num.*11. ex Apian. Dionys. & alijs Alciat. *d. cap.*21.

100 Quare notat Lipsius *lib.*1. *de magnit. Rom. c.*7. quod etsi verum sit, quòd rescripto ciuitas concedi poterat, aut conferri, non verò illud ius Latium appellatum seu sociorum, ex quo admittebātur ciues ad legionariam militiam: quia ad id nec tantùm ciuitas, sed tribus, aut origo Romana desiderabatur: imò necesse erat, vt per nepotum, aut pronepotum descendentia sanguis, & mores verè Romani efficerentur, & anteà à legionaria, & honestiore militia exclusi erant. Nec tantùm ciuitas ad hāc militiam erat necessaria, sed etiam ingenuitas, & aliter ab illa excludebantur, Rosin. *lib.*10. *antiq. Rom. c.*4. Quod sic extolit *Lips. d. lib.*1. *c.*4. vt referens Othonem blandientem militibus suis allocutum his verbis testatur ex Tacit. *lib.*1. *histor. Italiæ alumni & Romana vere iuuentus.* Ex eo enim, quòd ciuitate ac origine, sine externa immixtione gaudebant vt ipse Lips.

101 Pro quo dicēdum credo cum Cuiac. *lib.*10. *obseru. c.*35. Iura ciuium Romanorum dupliciter consideranda, noua, & antiqua, idest, ius Latium nouum, & ius Latiū antiquum; inter quæ iura discrimen assignat ipse Cuiac. ex Plin. & Seruio, scilicet ius Latium antiquum habentibus, priuilegia præstantiora cōcessa esse, vt ius cognationum, immunitates, ac quod non possent flagris subijci, Couarru. *d. c.*1. *n.*11. quæ non extendebantur ad eos, quibus de nouo concedebatur ius ciuium, seu ciuitas Romana.

102 Hæc enim diuisio, seu prælatio naturalium quousque sanguis exterus, per successionem fiat originarius ex ipso sacro textu comprobatur, Deut. *c.*23. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, nec Ægyptum, quia aduena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis tertia generatione intrabunt Ecclesiam Domini.* Quod exponens Lyra, ad sæcularia officia extendit, inquiens, exclusionem aliquarum nationum ab officijs publicis per tempus ex causa licitam esse, quia magna confidentia debet esse de his, quibus committitur regimen populi. Hæc enim intentio ex transcursu duarum generationum præsumitur secundum mentem Lipsij *d. c.*7.

Ergo iustè, ac legitimè in nostra lege dispositum dicendum est, ac cum magna deliberatione, vt immunitates concedantur exteris venientibus ad habitandum nostrum Regnum, non vero conferatur administratio Reipublicæ, ne fortè ex nimia confidentia bono communi periculum sequatur, nisi vsque per descendentium naturalitatem pro patria, oblito originis principio prospiciatur vt deducitur ex Tacito *lib.*11. *ann. Iam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti, aurum, & opes suas inferant potius, quam separati habeant.* 103

Secundò iuri communi Romanorum conformis est nostra lex: nam vt patet *ex l.*1. *ad municipal.* habitatio tantum quamuis domicilium constituat, *l.*1. & 2. *C. de incol. lib.*10. *l. eius qui, §. fin. l. domicilium* 20. *ad munic.* & diximus supra num. .... ex Menoch. Sanch. Grat. Farinac. Narbon. & Amai. non vero municipium, cum ad eum querendum necessariæ sint qualitates requisitæ *in l.* 1. *ad munipal.* de quo vide elegantis. respon. D. Fab. Capic. Galeot. *resp. Fisc.* 9. *præcipuè num.*10. licèt abusiuè municipij ius vsurpatum credat I.C. in ipsa *l.* 1. *§.*1. pro habitatione, aut iure vniuscuiusque ciuitatis, vbi quisque habitat. 104

Et quamuis dicamus exteros ad nostrum Regnum admissos incolas, municipes, aut domiciliarios secundum intellectū *d. l.*1. *§.*1. Rectè constitutum videtur, vt iure naturalitatis non gaudeant quoad adquisitionem Magistratuum, Beneficierum, &c. licet credant aliqui municipes censeri, quibus ius ciuitatis concessum est, seruatis proprijs legibus & iuribus, vt notant DD. & Petrus Gregor. *lib.*2. *de Republic. c.*1. *n.*5. Tamen teste Aulo Gelio *lib.*16. *noct. Attic. c.*13. municipuorum ius antiquitus

tus per Romanos collatum erat, vt participes fuissent municipes omnium rerum pertinentium ad munus ciuium Romanorum, preter quam ius suffragij ferendi, aut magistratus capiēdi: quia hoc ius ciuibus Romanis competebat, quibus municipium erat quæsitum natiuitate, vt in *l. municipes* 228. *de verb. signific.* De quo eleganter meminit Petr. Crinit. *lib.* 7. *de honest. disciplin. c.* 6. Blondo *lib.* 3. *de Rom. triumph.* Pompei. Festus *lib.* 11. Hieron. Verrut. *de verb. significat. verbo, Municipes primo*, & Hotoman. *eodem verbo*, Petr. Gregor. *lib.* 18. *Syntagmat. cap.* 13. *& num.* 12. Alciat. *lib.* 1. *Parerg. cap.* 14.

Taliter vt Tacit. *lib.* 15. *Annal.* & cū eo Alciat. *in l. municipes n.* 4. *de verb. significat.* dicat necessarium esse, vt municipes ad officium admitterentur, quod ius municipij, idest naturalitatis, aut originis conferretur, alias ab officijs excludebantur, vt notat Rebuf. in *d. l. municipes* 228. *de verbor. significat.* quamuis ad municipalia iura per collationem ciuitatis inuitarentur, Bulenger. *de Imper. Rom. lib.* 7. *cap.* 1.

105 Nec contrariæ fuerunt his constitutionibus, aut consuetudinibus Græcæ Reipublicæ leges: nam semoto quòd nec etiam adire Spartam licebat, vt notat Petr. Greg. *lib.* 4. *de Republ. c.* 4. *num.* 16. Ex Licurgica lege, quoad admissionem ad gubernationem Reipublicæ magna fuit cura impensa, circa exclusionem exterorū, & admissionem naturalium, cum ex vno pessumdari Rempublicam, ex alio foueri cognoscerent.

Author est Plutarch. *in Pericle* legem fuisse Athenis constituentem, vt ad administrationem Reipublicæ ciues tantum admitterentur, & ciues hi censerentur, qui ex duobus Atheniensibus nati fuissent, lex enim apud Plutarch. sic se habet: *Vt ij soli Athenienses haberentur, qui ex duobus Atheniensibus fuissent nati.* Meminit huius legis in hæc verba Ælianus *var. histor. lib.* 6. *c.* 10. *Pericles Dux Atheniensium legem scripsit, vt nemo ad gubernandam Rempublicam accedere permitteretur, nisi qui vtroque parente ciue natus esset*, & repetit *lib.* 13. *cap.* 24. Camil. Borrel. *de magistrat. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 18. Carleual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 2. *num.* 87.

Hanc legem renouatam à Pericle latam prius à Solone dicit Petr. Greg. *lib.* 4. *de Republ. c.* 4. *n.* 17. de quo Bodinus *lib. de Republ.*

A Licurgo constitutum Lacedæmonijs ex Plutarcho notat Borrel. *d. cap.* 5. *n.* 24. vt ad publicum officium nemo, nisi ciuis proponi posset.

Tanta cura intenderunt semper Respublicæ, vt originarij, ac ciues potius quàm exteri ad gubernationem proponerentur. Quare cum à nostra lege constitutum sit, vt iure municipij secundum Romanorum intellectum gaudeant exteri ad habitandum venientes ad nos, virtute dispositionis nostræ legis excludendos esse dicendum est ab officijs & beneficijs, in quibus naturalitatis ius requiritur, vt disposuit lex nostra.

Præsertim quòd nouum non est ciues admittere, seu ciuitatem concedere quoad fruitionem tantum, nō quoad honores, vt ex Bald. *in consil.* 445. *n.* 11. *lib.* 4. Menoch. *cons.* 1060. *n.* 56. *&* 57. Quamuis veros ciues non esse qui ad officia, aut honores non admittūtur dicat ex Platon. *Dialog.* 6. *de legibus*, ibi: *Nam qui à iudicandi potestate omnino repellitur, is à ciuitate se prorsus existimat alienum*, Carleual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 2. *num.* 77. De qua materia, seu admissione exterorum videndi sunt Tiber. Decian. *resp.* 44. *per tot. tom.* 4. Iacob. Menoch. *consil.* 1060. *per tot.* Cephal. *cons.* 451. vbi latè scripsere.

L. 20.

L. 20. tit. 10. lib. 2. Recopilat.

MANDAMOS Que de aqui adelante desde el dia de la publicaciõ desta nuestra ley, en todos los pleitos vistos, o que despues se vieren en la instancia de vista, o reuista, asi en los nuestros Consejos, como en las Chancillerias, y Audiencias destos nuestros Reynos, que al tiempo de la determinacion se huuieren remitido, o remitieren en discordia, no pueda ninguna de las partes litigantes recusar a ninguno de los Iuezes que lo votaron, y remitierõ, si no fuere por causas nacidas despues de la remission, sin embargo de las leyes que en contrario desto disponen, las quales quanto à ello tan solamente las derogamos, quedando en su fuerça y vigor quanto à lo demas que cerca de las recusaciones en ellas està dispuesto, y proueido, porque asi es nuestra voluntad se guarde y cumpla.

L. 21. tit. 10. lib. 2. Recopilat.

ORDENAMOS Y mandamos, que de aqui adelante las recusaciones que las partes pusieren a los del nuestro Consejo, Oydores de las nuestras Chancillerias, y Audiencias, y Iuezes dellas, las pongan antes de los quinze dias proximos, y inmediatos al que se huuiere señalado para votar el pleito, saluo si las causas huuieren nacido dentro del termino de los dichos quinze dias. Y que esto se entienda tambien para en caso que el dicho pleito por alguna causa no se votare en el dia señalado, y passare adelante, que en este tiempo no se pueda poner recusacion sino por causas nacidas despues: y si el dicho pleito se votare, y remitiere, los Iuezes que se hallaren en la remission, no han de poder ser recusados sino por causas nacidas despues de la remission.

SVMMARIVM.

1 *Iudex nec amore, nec odio mouendus.*
2. *Personarum acceptio turpis in iudicio.*
3 *Vindicta iudicialis pro necessitate sumenda, non pro saturãdis inimicitijs.*
4 *Iudex non debet esse partialis.*
5 *Iudices supremi inculpabiles in causis officij præsumuntur.*
6 *Recusationis remedium inuentum ad remouẽdum suspectũ iudicẽ à iudicio.*
7 *Recusationis apponendæ tempus quale apud Hispanos.*

1 Nihil laudabilius iudice, in quo nec ira, nec furor, nec amor, nec odium, sed ratio dominatur, *cap.illa, cap.ira, cap.cùm apud Thessalonicam, cap. summoperè* 11.*quæst*.3.*cap. si quid* 15.
2 *quæst.*7.*cap. si quid* 36.*dist.* Nihil turpius, quàm acceptio personarum in iudicio, quia animi affectus intellectum obcæcant, & priuato amore iustitiæ finis peruertitur, Simanch. *de Republ.lib.* 6.*cap.*7. D.Isidor.*de sum.Bon.lib.*3.*cap.*
3 58. Fœlix namque imperiũ dicitur vbi vindicta pro necessitate sumitur, non pro saturandis inimicitia odijs exercetur, D. August. *lib.*5.*de ciuit. Dei cap.*24.
4 Ex his Michael *Vicurrun.de Regimin. mund. part.*4.*quæst.*2.*num.*16. Torres *Philosoph. Moral. lib.*8.*cap.*7. Mastril. *de magistrat.lib.*2. *capit.*3.*num.*114. dixerunt iudices partiales esse non debere, præcipuè dum supremi sunt, & de quibus loquitur I.C. in *l.vnic* §.*His cunabulis, vers. Credidit enim Princeps de offic. Præfect. Pret*

5 Quare credidit Mainard. & cum ex Fontanel. *decis.*19. *num.* .... supremos iudices vix credi posse amore, aut odio, aut alia culpa ad ferendam iniustam sententiam consultò moueri, ad hoc vt sua culpa recusari valeant ob supremam eorum dignitatem, aut in præsumptibilem ratione supremæ electionis culpam; imò creditur æquè iudicaturos ex *cap. cùm in cunctis de electiõn.* Decian. *resp.*26.*num.*3. Sed quando recusantur, leuitate recusantis procedere, non culpa ipsius iudicis, de quo plura Roland. à Valle *consil.*19.*lib.*3.

6 Tamen hoc recusationis remedium à iure cognitum ac admissum est, vt quis iudicem quemcunque, etsi supremum, sibi suspectum à sua causa reijciat, *Vt ex cap.cùm inter monasterium de re iudic. cap. cum speciali de appellat. cap. Pastoralis de exceptionib. l. apertissimi, C.de iudicijs.l.*22.*tit.*4.*l. fin. titul.*10. *part.*3. & in hoc nostro titulo per totum, Graf. *de except.except.*24. Ramon *consil.*3 *num.*24. Paul.Christian. *decis. Belgic. volum.*2.*decis.*148.*num.*13. Capicio Latro *decis.*87. Romanã referens, Adam Contz.*lib.*7.*Polit.cap.*22.§.7.

Nec nostrum est causas recusationum exponere, nec earum modum probandarum, sed tempus, in quo apponi possunt, de quo dupliciter sentiũt ll. nostræ. 7
*L.*20. constituit qualiter admittenda recusatio remissa ad alios iudices causa, discordibus inter se iudicibus, quibus primò iudicandi potestas erat.
*L.*21. quando admittenda antequam dies ad ferendam sententiã assignetur.

Hinc notatu conclusio deducitur recusandi exceptiones iure communi attento ante litis contestationem exponẽdas esse, vt ex *dict.cap.cùm inter, cap. speciali, capit. Pastoralis de exception. & ibi*, latè Augustin. Barbos. *dict.l. apertissimi;* *d.l.*22.*& l.fin.* Iason *d.l. apertissimi num.*11.*l.si conuenerit numer.*33.*de iurisdict. omnium iudic.* Gregor. Lopez *d. l.*22. *tit.*4. *part.*3. Doctor. vt Dec. Felin. & cæteri in *dict. cap. cum inter*, Couarr. *cap.*26. *practic. num.*2. Angel. *d.l.cum apertissimi, C. de iudic.* Gabriel. *de iudic. conclus.*5. *num.* 19. Stephan. Gratian. *disceptat. cap.*100. *num.*30. *&* 31. Gerard. Main. *decis.Tolosan.*95. *lib.* 1. Tusch. *liter.I.concl.*423.*num.*2. Fulu. Pacian. *de probat.lib.*2.*cap.*45. *ex num.* 6. Cost. *de iur. & fact. ignor.cent.*1.*dict.* 77. *num.*15. Sola *in consuetud. Sabaud. tit.de re iudic. glos.*1.*n.*9. Anton. Fab. *in C.lib.*7.*tit.*17. *diff.*1. Fontanel. *decis.*17. *ex num.*1. Hortens. Caualcan. *de Brach. Reg.*34.*n.*327.*vsque ad* 330. Barbos. *in l. si quis ex aliena n.*74 *&* 79.*de iudic.* Scac. *de iudic.caus.ciuil.c.*101.*n* 8. Aug. Barbos. *in d c Pastoralis, n.*22.*de exception.* Ioan. Langleo *lib.*2.*Semestr. cap.*2. Paul. Christian. *decis. Belgic. vol* 2. *decis.* 148.*ex n.*14. meritis. & sapientis. Fab. Capic. Galeot. *contr.lib.*1. *contr.*39.*n.* 24.*&* 25. 8

Cùm enim ante litis contestationem à iure tempus assignatum sit ad exceptiones dilatorias præcipuè recusationis, aut in competentiæ iudicis opponendas, eas omittens satis in iudicem cõsensisse videtur, aut creditur suspicionem cessare, vt congerit Ias. ex Bart. in 9

l. si conuenerit n. 33. ad admisionem recusationis, Couarru. *d. c.* 26. *n.* 2. Idem Iason *in d. l. apertissimi n.* 11. Ita vt amplius non sit ei locus, Angel. *l. quia poterat ad Trebellian.* Crauet. *cons.* 152. *n.* 9. *vol.* 2. Pacian. *consil.* 18. *n.* 72. *& seqq.* Rebuf. *de exceptio. n.* 254. Morla *in empor. p.* 1. *tit.* 2. *in præl. n.* 199. Paz *in praxi tom.* 1. *temp.* 5. *n.* 21. *& tom.* 2. *c.* 6. *n.* 2. Rodrig. *de mod & forma vid. process. c.* 10. *n.* 36. August. Barbos. *in d. l. apertissimi ex n.* 2. *C. de iudic.* Petr. Gregor. *lib.* 49. *Syntagm. c.* 3. Cùm in iudicem consenserit, & posteà suspectum allegare non possit, vt cum Lancellot. *de attentat.* 2. *p. cap.* 6. *n.* 60. Puteo *decis.* 380. *p.* 1. Bursat. *cons.* 21. *n.* 27. Bertazol. *consil. crim.* 550. *n.* 9. & alijs Giurb. *decis.* 99. *n.* 3. Petr. Gregor. *d. c.* 3. *n.* 20.

10 Hæc doctrina fulcitur aperta conclus. *l. fin. tit.* 10. *p.* 3. vbi iudex tanquã suspectus post litis contestationem remoueri, aut recusari, seu reijci non potest, ibi: *Otrosi dezimos, que despues que el pleito es començado por demanda, e por respuesta, delante del juzgador, no puede ninguna de las partes desechar aquel Iuez, por sospechoso que le ayan.* Quam conclusionem ex *cap. inter monasterium, & ibi gloss. de re iudic.* defendit Iason *in dict. l. apertissimi.*

11 Tamen in hac materia conclusionem statuẽdam credo ab omnibus receptã, etiam post litis contestationem admittẽdam exceptionem recusationis, dum causa post contestationem orta est, aut de nouo ad notitiam partis superuenerit, *d. l. fin. tit.* 10. *part.* 3. vt Ias. *d. l. apertissimi num.* 12. Couarru. *d. cap.* 26. *num.* 2. Felin. *in cap. Pastoralis num.* 17. *de exceptionib.* Stephan. Gratian. *d. cap.* 100. *num.* 32. Fulu. Pacian. *d. consil.* 18. *num.* 75. *&* 76. Ruin. *consil.* 8. *num.* 9. *volum.* 4. Mascard. *de probat. consil.* 953. *num.* 35. Seraphin. loquens in teste *de priuil. iur. priuil.* 7. *num.* 19. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *c.* 101. *num.* 10. Mutcatel. *in sua prax. Neapolitan. part.* 2. *gloss. competens num.* 55. Barbos. *d. l. apertissimi num.* 4. Lancelot. *de attentat.* 2. *part. cap.* 6. *num.* 50. Francisc. Marc. *decis.* 775. Misinger. *obseru.* 59. *cent.* 4. Gail *obseru.* 38. *num.* 11. Gras. *lib.* 2. *commun. opinion. capit.* 8. *quæst.* 14. Mastrill. *decis.* 151. *num.* 68. Sola *ad Const. Sabaud. de recusat. gloss.* 1. *num.* 9. Fulu. Pacian. *lib.* 2. *de probat. cap.* 45. *num.* 13. Castill. *decis.* 6. *num.* 16. *volum.* 1. *& decis.* 131. *num.* 1. *volum.* 2. Paul. Christian. *decis. Belgic. volum.* 2. *decis.* 148. *ex num.* 18. Capicio Latro *decis.* 87. Castill. *decis.* 131. *ex num.* 1. Iacob Laurent. *de iudic. susp. cap.* 14. *num.* 50. *&* 51. Rubeo *decis.* 165. doctissim. Fab. Capic. Galeot. *contr. lib.* 1. *contr.* 39. *num.* 25. & anteà *lib.* 1. *contr.* 39. *n.* 26. Gras. *de except. except.* 24. *n.* 20. Fontanel. *decis.* 17. *ex n.* 5. Marth. *decis. tom.* 1. *de recusat. decis.* 9. Caualcan. *de Brach. Reg. d.* 3. *part. num.* 329.

Hæc enim attento iure communi procedunt, sed secundum nostrates leges, extensum vel limitatum est tempus ad exponendam exceptionem recusationis. Nã in nostra *l.* 21. statuitur, quòd recusationes exponantur *Antes de los quinze dias proximos, y inmediatos al que se huuiere señalado para votar el pleito.* 12

Hæc tamen credo temporis extensio fuit ab ipso iure concessa ad recusandum iudicem, cùm specialiter sit in ea tempus cautũ ad eas opponendas, quod tanquam municipale statutum lex nostri seruandum decernit, vt tenet Petr. Gregor. *lib.* 49. *Syntagm. c.* 3. *n.* 5. Caualcan. *d.* 3. *p. n.* 327. *ad finem.*

Et idem quod à iure communi concessum erat ad recusandum iudicem ante litis contestationem, ad quindecim dies ante quam terminetur extenditur. Quod factum credimus ratione boni communis, & vt liberè procedant iudices, neque præcluso defensionis remedio coram iudice suspecto cogantur litigantes subire sententiam. 13

Vel credo in hoc tempus extensam dictam recusationis admissionem, ad obuiandas litigantium cautelas & fraudes, ac periuriorum probationes, & an sit orta denuo causa post contestatam litem, vel anteà.

Nã cùm ex recepta sententia. Imol. *in capit. iudex de offic. delegati in* 6. Ruin. *cons.* 14

*conf.6.num.*12.Mafcard.*de probat. concluſ.*953.*num.*36.Recufationi fit locus etiam poft conclufum in caufa,& etiam poft citationem ad audiendam fententiam, dum poft vtrumque caufa fupercuenetit:
15 rectè ob vitandas ambages, ac fraudes ftatutum credo à noftris Regibus,vt ad admifsionem recufationis illud obferuetur tempus, & meta illius exceptionis quindecim diebus ante defignationem ad fententiam includatur, doctifsim.fanè ac fapientif. D.D.Ioan. Baptift.de Larrea *decif.Granat.difp.*48. *n.*13.Et dixit Couar.*d.c.*26.*n.*3.*verſ. Cæterum,* fuiffe per pragmaticam conftitutionem ftatutum iudices recufari non poffe poft triginta dies à die, quo fuit proceffus vifus ad ferendam fententiam.

16 Quæ doctrina fic obferuanda eft, vt vltra non fit locus ad admifsionem recufationis,nifi dictæ legis forma feruata circa tempus proponẽdi, vt D.Ioan. Baptifta Valenç.*conſ.*170.*n.*14.*&* 15. quod fuit ante conclufionem litis fecundum *l.4.tit.*10.*lib.2.Recopilat.* de quo Tap.*decif.Neapolit.*20.*n.*1.Marquefan. *de commiſſ.com.*2.*c.*1.*n.*20. Graf.*de except.except.*24.*n.*20.*&*21. ni caufa de-
17 nuo fuperuenerit:in quo & etiam abfolutè obferuanda funt quæ ab ipfo iure communi extant ftatuta,vt ex illis verbis. *Saluo ſi las cauſas huuieren nacido dentro del termino de los quinze dias.*Quę fecundum ius commune, & receptam Doctorum fententiam lata videntur,vt DD.fupra n. ....

18 Neque attendẽda eft Angeli doctrina in *Lapertiſsimi.n.*4.*C.de iudicijs*,&ex eo Pacian.*d.conſ.*18.*num.*77. dicentis poft litem conteftatam locum non effe admifsioni recufationis, fed abfolutè pręcludi viam ad illius exceptionis oppofitionem,etiam fi denuo caufa oborta fuiffet.

19 Nam fecundum noftræ *l.*21. verba femper abfoluteque denuo emergente caufa recufationis admittẽda eft,vt deducitur expreffe *in l.fin.tit.*10.*p.*3.*d.c. inter monaſterium.de re iudicat.dict. cap. Paſtoralis. de exception. d.l. cum apertiſ-ſimi, C. de iudic.d. l.*22.*tit.*4 *part.*3. *l.*19.*tit.*10.*lib.2.Recopilat.*

Cum admiffum inconcuffe fit nouam caufam exortam poft tempus defignatum ad recufandum iudicem admitti poffe. Haud extra rẽ erit quærere quãdo dicatur caufa exorta denuo, vt admittatur.

Aliqui Doctores voluerunt poft metam à iure, aut legibus conftitutam ad recufationem,opponi poffe, fi ad notitiam partis denuo peruenerit, etfi orta antea fit,*cap. Paſtoralis de exceptionibus, gloſſ.in l.error verb. facti,C.de iur.& facti ignorantia*,& ibi Bart.Bald.& Iafon *n.*16.Couar. *d.c.*26. *num.*2. Angel. & Alex.traditi à Mafcard.*de probationib. concluſ.*953.*n.*37.quod per iuramẽtum partis probari voluit idem Mafcard. Stephan.Grat.*d.c.*100.*n.*31.Lancelot. *de attent.*2.*p.c.*6.*n.*16. Ioan.Maria Riminald.*conſ.*469.*num.*3.*&* 13.Afin.*de execut. c.*200. *n.*3. Graf.*lib.*2. *commun. opin.c.*8.*q.*14.D. Garc. Maftril. *decif.*151.*n.*69.*&*70.Gerard.Mainer.*decif. Toloſan.*95.*lib.*1.Quæ probatio iudicatur fufficiens ad aperiendam viam ad admifsionem recufationis, Ruin.*conſil.*6.*in fin.vol.*4. Maftril. *d. decif.*151. *n.*73.Pacian.*conſ.*18.*n.*75.

Alia eft fententia dicentium admitti recufationem vltra tẽpus à iure expreffum,fi poftea caufa ad notitiam partis peruenerit,& hæc notitia noua per legitimam probationem comprobatur, cui iuramento tantum ftandum non effe fentit Ruin.*conſ.*6.*num.*8.*lib.*4. Abb.*in cap. Paſtoralis de exception.*Mafcard. *d. concl.*953.*n.*38.*&concl.*1235.*ex n.*52.

Alia enim eft fententia abfolutè neceffariũ effe, vt ex toto ad recufationis caufam noua fit etiam neceffaria origo, taliter quòd antiqua cũ ignorantia non fufficiat, nec purgetur iuramento, nec probatione; fed principiũ caufæ debet poft tranfmiffum tempus ad recufationem oriri. Quæ doctrina fulcitur mente Bald.*in l. ſi quis teſtibus.*13.*n.*1.*C.de teſtibus,&gloſ.illius legis.*Vbi cõtra teftẽ obiectio abfolutè non admittitur, nifi obiectionis caufa orta fuerit poftquam

pars illius vsa fuit testimonio. Nec sufficit, quòd causa sit antiqua, & notitia de nouo ad opponentē peruenerit. Boer. *decis.* 245. *nu.* 4. *in fine*. Ex Aufrer. Abb. Nauarret. Mascard. *de probation. concl.* 1241. *num.* 23. latè Farinac. *de opposit. contra testes, quæst.* 62. *num.* 240. August. Barbos. *in d. l. si quis testibus. num.* 11. C. *de testibus*. Ratio enim ex Abbate in *c. præsentium. n.* 6. *de testibus*, ea est, quòd cùm semel à parte approbatus sit testis, reprobari non poterit nisi ex noua causa post testificationem orta, ac deducta.

24 Ex ipso, eademque ratione deducitur, quòd qui semel iudicem approbauerit, præcipuè taciturnitate, ac patientia, & lapsu temporis præstiti à iure ad recusationem, eum amplius reprobare, aut recusare non poterit, ni ex noua causa, cùm quoad antiquam non credatur ignorari qualitas, aut conditio iudicis, vel inimicitia, aut voluntas, vt Ruin. *consil.* 6. *num.* 8. *lib.* 4.

25 Hac ratione motus, credidi recusationi non esse locum, nec debere concedi licentiam post lapsum tempus ex causa antiquam originem habente, vt contra Philip. Franc. tenet Couarru. *d. cap.* 26. *num.* 3. Sed ad confirmationem huius sententiæ adducor mēte Mastril. *decis.* 151. *num.* 67. dicentis frustra tempus à iure constitutum esse ad recusationem, si hæc licentia partibus concederetur, cùm sæpè vel dicerent causam post dictum tempus ortam, vel notitiam. Quare enim credendum litigantes affinitatem, amicitiam, aut consanguinitatem iudicis cum litigante ignorare? Præsertim quòd si parum curiosus est litigans, ad minus credit, Mastrill. *d. decis.* 151. *num.* 72. à iure, aut statuto præsumi scientiam & qualitates iudicis, vt non concedatur post lapsum tempus restitutio ad opponendam exceptionem recusationis.

26 Quæ legitimè procedere videntur. Nam si ex iuris dispositione dubium est, an concedatur minori restitutio aduersus lapsum temporis ad opponēdam exceptionem recusationis, vt disputat Palac. Rubios *in cap. per vestras, §.* 26. *nu.* 9. *de donat. inter*, Ioan. Orosc. *in tit. qui satisd. cogantur, verb. Antequam, num.* 5. *fol.* 664. Mauric. *de in integrum restit. cap.* 253. Couarru. *cap.* 26. *practic. num.* 4. Iure communi Hispano constitutum est *in l.* 16. *tit.* 10. *lib.* 2. *Recopilat.* quod 27
non, de quo Tapia *decis. Neapolitan.* 20. Ramon *consil.* 3. *num.* 39. Dicendum venit nouam notitiam causæ antiquæ non sufficere ad admissionem exceptionis recusationis in quacumque parte litis, imò deneganda videtur, ni causa verè noua sit, ac post tempus orta, vt diximus.

In hoc nostræ legis dubio, opinionū 28
certamine tutiorem viam elegerunt, & ad partium securitatem, & ad obuiandas litigantium fraudes. Nam cognitis his à nostris Regibus statuerunt, quòd causa orta post tempus à iure præfinitum admittatur absolutè, in eaque seruentur iuris communis constitutiones. Dum verò causa antiqua est, admittatur, sed tamē irregulariter probetur, id est, per confessionem tantùm, aut iuramentum ipsius iudicis recusati. Aliter verò admitti non possit, etsi iuret post tempus ad suam peruenisse notitiam, *l.* 4. *tit.* 10. *lib.* 2. *Recopilat.* ibi: *Pero en caso que la dicha recusacion, o recusaciones se pusieren despues del pleito concluso para difinitiua, que no pueda ser puesta contra los de nuestro Consejo, y Oydores de las nuestras Audiencias, ni contra alguno dellos, aunque la parte jure, que nueuamente vino a su noticia, saluo por causa nueuamente nacida*, de qua ex Couarru. Iacob. Laur. *de iudic. susp. c.* 14. *n.* 51. *&* 52.

Huius regulæ exceptio ob vitandas litigantium querelas, nevè à suspecto iudice sententiam subire cogantur, sic exponitur: *Pero si la parte que pusiere la dicha recusacion, o recusaciones despues del pleito concluso para difinitiua, como dicho es, jurare que de nueuo vino a su noticia, y se ofreciere a prouar las causas de la dicha recusaciō por la confesiō del de nuestro Consejo, o del Oydor que recusare, que en este caso le sea recebida, con tanto que en el mismo escrito de la recusacion ponga*

las

las posiciones a que el recusado quiere de responder, sin que en ello se aya de recibir mas prouança, l.19. eodem tit. & lib. & ibi Azeued.latè,de quo similem constitutionem Lusitanam refert Caued.*p.1. decis.64.n.7.*

29 Recepta autem est nostri textus cōclusio à Doctoribus, vt hæ recusationum causæ iuramento ipsius iudicis recusati probentur, dum turpis, aut infamis non est causa, nec iniuriam irrogat iudici, de quo est expressa *l.7. tit.10. lib.2.Recopil.l.is apud quem, C.de edend. auth. de testibus, §.1.cap. cum speciali, §. porrò de appellat.* Speculat. *tit.de recusat.§.fin. num.37.* receptior est in hac quæst. *gloss. in cap.1. verb. Siue confessi in fin.de except.*Thesaur.*decis.6. per totam,* Stephan.Gratian. *disceptat. c.100. num.47.* Intrigliol. *decis.47. num.22.* Fontanel.*decis.23.ex n.8.*

30 Nostræ legis conclusionem, ac receptam sententiam defendit Couarru. *d.cap.26. pract.num.3.* Illiusque obseruantiam attento iure communi, ex eo quòd cùm post litem conclusam locus non sit actis iudicialibus,vti non potest ad probationem recusationis testibus; sed cùm iuramenti delatio non sit propria, & vera probatio, & etiam post conclusionem exigi valeat, tenet hoc genus probationis admissum esse, ac obseruari debere, vt parti satisfactum sit à Principe, & ne indefensa blateret, aut malè iudicata. De qua probatione per depositionem partium, Leon *decis.Valent.211.num.12. & 14. lib.2.*Fontanel.*decis.23.num.15. & sequent.*

31 Quæ ratio deducitur ex recepta doctrina Abbat. *in capit.1.num.15.de exception.* Anton. de Butr. *num.12.* qui aliam ad nostrum casum exponunt, scilicet confessionem per declarationem validiorem esse,præcipuè dum à supremis Magistratibus declaratio fit. Quid ergo mirum, quòd per hanc nostram constitutionem sit attentum pro bono subditorum, ac etiam pro supremorum iudicum authoritate,ipsorum declarationi remittendo probationem causæ recusationis, dum post tempus à iure præfinitum, scilicet litis conclusionem exponitur?

Nostram conclusionem ad explicationem statutorum Cathaloniæ pluribus adductis decisionibus explicat Fontanel.*decis.25.* Gerard.Mainard. *decis. Tolos.88.lib.1.num.1.* 32

Sed tamen dicta conclusio à Couar. recepta impugnari potest, ex eo quòd ad admissionem interrogationum, seu depositionum tempus à iure præfinitum est,scilicet,initium litis,vt cum Ripa, Menoch. *de arbitr. lib.1. quæst.35. num.24.& lib.2.cas.51.num.7.* Et si vt Couarru.voluit,probatio antiquæ causæ non admittitur post lapsum tempus ad recusationem, cum post causæ conclusionem iudiciales probationes non admittantur: idem etiam dicendum est in nostro casu, quòd nec partis confessio, aut declaratio, *vt ex l.in contractibus,§.illa,C.de non numerat. pecun.* Paul. de Castro *in rubric. C. de probat.* Specul.*tit.de delict.§.fin.colum.4.* Roland. à Valle *cons.88.num.10.11.& 12. lib.3.*Mascard.*de probat.conclus.1235. ex num.69.*Fontan.*decis.25.num.11.* Nec positiones admittendæ, vt Roland. *d. cons.88.n.11.* 33

Nihilominus dicendum est sapientissimi Couarru. sententiam sustinendam esse, probationem scilicet causarum ad recusationem fieri posse per declarationem ipsius iudicis, etsi causa conclusa & lis sit. Nam si per viam interrogationis proponatur,arbitraria est illarum admissio,vt in *l. vbicumque, de interrogat.action.* Et vbicumque iudici visum fuerit,etiamsi conclusum in causa sit,vt cum Afflict. *in capit.1. num.21. quib.caus.feud.amit.*tenet Menoch. *centur.1.cas.51.* Præcipuè dum non iudiciali ordine, sed extra ordinem proceditur,vt in casu recusationis, vbi videtur absolutè dicendum admittendas esse, *gloss.in Clement. sæpè, §.Et quia de verbor. significat.*Neuizan. *consil.5.num.20.* Barbos. *consil.30.lib.1.* Menoch. *d.cas.51.n.40.*Capic.*decis.61.n.3.* 34

Secundò, si vt probatio indicatur 35

non prohibita, est à iure probatio per confessionem partis, etsi post conclusionem causæ fiat, *l. cum te. colum.* 1. *C. de transact.* Roland. à Vall. *consf.* 88. *n.* 8. *lib.* 3. præcipuè ex æquitate iudicis, vt cum Cardin. *cap. consultorem de appellat.* Barbac. *consf.* 9. *colum.* 9. *volum.* 2. Guid. Pap. *quæst.* 202. Mascard. *de probat. conclus.* 1235. *num.* 19.

36 Tertiò, si vt positiones regulantur admittendæ sunt, etsi post conclusum in causa: quia tunc confessio non tendit ad probationem, nec pro ea regulatur, sed censetur declaratio tãtùm, quæ permissa est, vt Angel. *l. peremptorias prope fin. C. sentent. rescind. non posse*, præsertim æquitate Prætoria, quæ *ex l. vbicumque de interrogat. act.* deriuatur, vt Angel. sequens tenet Curc. Senior, *l. vltim. §. quod obseruari. num.* 49. *C. de iur. iurand.* Bald. *l. in contractibus, §. Illo autem, C. de non numerat. pecun.* Menoch. *de arbitrar. centur.* 1. *quæst.* 35. *per totam præcipuè num.* 25. post eum Mascard. *d. conclus.* 1235. *num.* 69.

37 Quæ procedunt absque dubio, cum ex doctrina Couarru. *d. cap.* 26. *num.* 3. summariè in his causis recusationis procedatur, quo casu, & interrogatio, & iuramentum post conclusionem admittitur, vt præter quos adducit Couarru. comprobat Roland. *d. consil.* 88. *lib.* 3. Menoch. *d. quæst.* 35. *lib.* 1. *de arbitr. & casu* 51. *lib.* 2. Mascard. *d. conclus.* 1235. *ex n.* 55. Capic. *decis.* 61. *n.* 3.

Præcipuè, quod cùm à iure secundum Mascard. *d. conclus. num.* 73. ad iudicis arbitrium remissa sit admissio confessionis, aut positionis, & interrogationis, vt disponat secundum rei qualitatem: potuit iustè à nostris Regibus in nostra lege constitui, vt hæc probatio recusationis per declaratoriam iudicis post conclusum in causa admittatur tãtum, & ad id constringere partem, vt hoc genere probationis contenta sit, & iudice recusato vt declaret, seu confessionem conferat, cùm quoad collationem sui officij, seu edicti Prætoris nũquam lis iudicetur conclusa, *Capit. cum Ioannes Eremita*, ibi: *Cum iudex (qui vsque ad prolationem sententiæ debet vniuersa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid occurrerit, de fide instrument.* Corset. *consil.* 135. *num.* 37. *volum.* 1. Mascard. *d. conclus.* 1235. *num.* 1 *&.* Azeued. *l.* 7. *num.* 122. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recopilat.* Cald. Pereir. *de pot. elig. cap.* 7. *num.* 21. August. Barbos. *d. capit. cum Ioannes num.* 14. *de fide instrum.*

Omnia supradicta procedunt in casu *l.* 21. Sed redeundo ad nostram *l.* 20. dicendum est, an probatio causarum per confessionem iudicis admittatur, remissa causa per tres, aut quatuor vel amplius iudices: videbatur dicendum quòd sic. Cùm quoad admissionem causarum cum illa qualitate probationis recusationi tempus à lege præfinitum nõ sit, imò locus & via pateat vsque ad sententiæ publicationem, vt supra dicitur, & sequitur Mainard. *decis.* 95. *lib.* 1. 37

Nihilominus dicendũ est post remissionẽ litis non esse admittendã recusationẽ ex noua notitia, etsi pars per confessionẽ iudicis tantùm eã probare conetur, secũdum nostram, *l. Que al tiempo de la determinacion se huuieren remitido, o remitieren en discordia, no pueda ninguna de las partes litigantes recusar à ninguno de los Iuezes que lo votaron y remitieron, si no fuere por causas nacidas despues de la remision, &c.* quæ limitatiua fuit *d. l.* 4. *& l.* 19. 38

Maxima nititur æquitate hæc lex, cùm iudex recusatus tempore remissionis, quoad se iam fuerit functus officio, suamque dixerit sententiam, sed post dictam à iudice, non tamen publicatam noluit admittere recusationem, Couar. *d. cap.* 26. *num.* 3. *versic. Cæterum*, Azeued. *l.* 1. *tit.* 16. *num.* 33. *lib.* 4. *Recopilat.* Auend. *de exeq. lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 12. Portol. ad Molin. *tom.* 1. *verb. iudex n.* 70. Carol. de Tap. *lib.* 3. *iur. Neapol. tit. de suspect. offic. Regn. capit.* 217. *num.* 4. Mar. Giurb. *decis.* 36. *num.* 19. Gerard. Mainard. *decis. Tolosan.* 95. *lib.* 1. Fontanel. *decis.* 18. *num.* 21. quia postquam à iudice signata sententia est, dummodo non certiorata, tanquam recitata iudicatur, Ioan. Langleo. *lib.* 1. *Semestr. cap.* 39

*cap.5.fol.*243.& à fortiori deneganda admisio in nostro casu.

41 Nam Mainard.*decis.*95.inquit.*Nam alias suffragio, vt dicitur, emisso nullus recusationis locus relinquitur*, creditur enim haud ignorare partes iudices, quos habuerunt, à sua intentione aberrasse, & ob id moueri ad recusationem, ex quo hanc denegationem iuridicam ac legitimam esse, exequendamque pluribus adductis decisionibus comprobat Fontanel.*decis.*18.*ex num.*11.*& sequentib.* Et sic audiui fuisse in causa magna à Supremo Castellæ Consilio post nostræ legis promulgationem decisum.

In hac quæstione multum conducere videntur quæ obseruat Ioan. Mar. Riminald.*consil.*469.*num.*11. vbi latè disputat, quando iudex recusari valeat, vel non, ex eo quòd termini à iure assignati ad admissionem recusationis transgressi sunt.

42 Sed pro vltimo legum nostrarum complemento notandum est, an iudex absque partis oppositione, dum scit causam esse legitimam ad recusationem, possit à causa, vel iudicio abstinere.

In hac quæstione pudor, & obligatio diuersimodè se habent: obligatio, cùm ex ea iudicium facere adstringatur iudex. Pudor, cùm sine rubore non possit, dum in suspecto ac cognito iudicio sententiam profert.

Diuerso etiã modo in hac opinione se se habent Doctores abstinere debere dicentes, aliqui etiam absque partis oppositione, latè Mastrill. *decis.*151. *ex num.*1.*& 7.cum sequent.* Mainar. *decis.*88.*lib.*1. Fontanel.*decis.*1.*&* 2. *per totam*.

43 Contrariam verò sententiam, imò quòd iudex non debeat se abstinere à munere iudicandi, nisi allegetur suspectus à parte, vel omnino recusetur, tenuerunt Anton.Fab. *in Codic.lib.*3. *tit.*4. *diffinit.*1. Fontanel. *dict. decis.*1. *numero* 8. Castill. *decis.* 94. *ex numero* 1. Paul.de Castro *consil.*441. *numero* 4.*part.*2. Bertazol. *consil.*550. *ex numero* 11. Paris. *consil.*104. *num.*4. *volum.*4. Quia illa iurisdictio penes iudicem existens semper ad ferendum iudicium sufficiens est, nl suspendatur recusatione, vt latè Mastrill. *dict. decis.* 151.*ex num.*16. Vbi sic decisum probat idem, ex Gallica constitutione Mainard. *decis.Tolosan.*88. *numero* 4. *lib.*1.

Taliter quòd etiamsi à parte consentiatur recusatio, cùm bono publico conueniat, vt iudices integræ vitæ sint, neque vllam suspicionem in iudicando habeant, nec moueantur odio, nec amore, iudex non potest à iudicando abstinere, sed per sententiam iudicis recusatio liberanda est, *l.*19. *tit.* 10. *lib.*2. *Recopilat.* Ergo idem dicendum est, quòd causa boni publici non poterit iudex se abstinere à munere iudicandi, de quo Tapia *decis. Neapolit.* 20. Petr.Gregor. *lib.*49. *Syntagm.cap.* 3.*num.*8. Fab.Capic.Galeot. *contr.lib.* 2.*contr.*29.*num.*53. 44

Illud verò ab aliquibus Doctoribus dictum abstinere debere à causa, dum aliqna esse potest, & cognita est iudici ad recusationem, intelligendum est, quòd iudex non debet renuere in admissione recusationis, imò procliuis esse, vt Caualcan. *Brach. Reg.*3.*part.* *num.*323. Ponte *decis.*30. Ambrosin. *decis.*50. *num.*6. Ramon *consil.*3. *num.* 33.*&* 34. Non verò qnòd à publico munere voluntariè se abstineat, quæ abstentio pendere non debet ab illius voluntate, sed iudicum supremorum, ad quos pertinet cognoscere de causa recusationis. 45

Nec tamen desunt dicentes, dum à iure constituta est causa recusationis, abstinere debere, vt sentit Mastrill. *dict. decis.*151.*ex num.*1. Tamen cum publicæ vtilitati conueniat, sententiam ferre, & iudicium facere, etiamsi pater in causa filij, velècontra iudex sit, abstinere non debet, vt Petr.Gregor. *dict.cap.*3.*num.*8.*ex l.in priuatis* 77.*de iudic.* 46 47

Quamplurimæ enim à iure causæ con- 48

constitutæ sunt ad recusationem, vel ex odio, inimicitia, amicitia, amore, dono, affinitate, aut consanguinitate, & alijs, de quo Philip.Franc. & Præposit. *in cap. postremo de appellat.* Aufrer. & Rebuff. *tractat. de recusat.* Menoch. *de arbitrar. cas.* 182. Auendañ. *de exequend. lib. 2. cap. 23. num. 1. & 7.* Marant. *de ordin. iud. part. 6. ex num 24.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 2. capit. 45. num.* 50. Portol. *ad Molin. verb. iudex* Borgnin. Caualcan. *decis.* 28. *part.* 2. Carol. de Graf. *de except. except.* 24. Ambrof. *decis.* 50. *part.* 2. Farinac. *fragm. crimin. part.* 2. *ex numero* 685. Fontanel. *decis.* 10. & 11. *per totas*, Gerard. Mainard. *lib.* 1. *decis. Tolosan. decis.* 89. & *sequentibus*, Stephanus Gratian. *disceptat. cap.* 100. *per totam*, Fuluius Patian. *consil.* 18. Mastrill. *decis.* 151. Petr. Gregor. *lib.* 49. *Syntagmat. cap.* 3. Caualcan. *de Brach. Reg.* 3. *part. ex numero* 327. Castill. *decis.* 6. *Sicil.* Mart. *tom.* 1. *in comp. decis. titulo de recusat.* Bertazol. *consil.* 550. meritissimus, ac sapientissimus supremi Consilij Senator D. Ioan. de Larrea *decis. Granatens. disputat.* 48. D. Ioan. Baptist. Valenç. *consil.* 170. Francisc. Milanens. *decis.* 15. *lib.* 1. Tapia *decis. Neapolitan.* 40. Franch. *decis.* 719. & ibi addit. Ramon *consil.* 3. *per totum*, Paul. Christian. *decis. Belgic. volum.* 2. *decis.* 158. & *decis.* 159. Doctissim. Fab. Capic. Galeot. *controu. lib.* 1. *contr.* 39. *per totam*, & anteà *lib.* 1. *contr.* 60.

49 Quia quãuis inter Doctores controuersum sit quo iure attento, Ciuili, aut Canonico computatio graduum fieri debeat, & vsque ad quem extendatur, cum diuerso se habeant, an vsque ad decimum ex Treuisan. *de mod. proced. quæst.* 15. *num.* 6. Viuius *decis.* 365. *numero* 5. Graf. *de except. except.* 24. *numero* 46. Mainard. *decis.* 98. *lib.* 1. *an* vsque ad septimum, *ex gloss. in l. fæmina ad S.C. Turp.* Bald. *l. Athleta, § In remissionem de excusat. tutor.* Ofasc. *decis. Pedemontan.* 15. *num.* 4. Francisc. Milanens. *decis.* 15. *lib.* 1. *num.* 9. Mainard. *dict. decis.* 98. an vsque ad quartum tantùm, ex multis DD. Portol. ad Molin. *verb. Iudex ex num.* 49. & *sequentibus*, attento iure Canonico, Menoch. *de arbitrar. cas.* 152. Viuius *decis.* 319. *num.* 2. Milanens. *dict. decis.* 15. *num.* 9. Tapia *lib.* 3. *iur. Regn. Neapolitan. titulo de suspect. offic. pragmatic.* 23. Paul. Christian. *decis. Belgic.* 148. *volum.* 2. *num.* 16. Mastrill. *dict. decis.* 151. *num.* 1. Quam apud Gallos receptam esse defendit Mainus *decisione* 95. *lib.* 1.

Hæc enim Doctorum dissensio ex eo est, quòd aliqui tenent hanc computationem iure Ciuili attento faciendam esse, cùm iuri Canonico, nisi in matrimoniali materia deferendum non sit, vt ex *l. fin.* & ibi DD. *de successor. edict.* Guillielm. Benedict. *cap. Raynuntius, verb. Vxorem, num.* 89. *de testament.* tenet Francisc. Milanensis *d. decis.* 15. *lib.* 1. *num.* 40. 50

Tamen cùm secundum Azeuedi doctrinam *l.* 1. *tit.* 16. *num.* 15. *lib.* 4. *Recopilat.* ius nostrum conforme sit iuri Canonico, & eo duce attendenda videatur distinctio consanguinitatis, & affinitatis, vt Fontanel. *decis.* 11. *per totam*, & secundum ius Canonicum debeat fieri computatio, vt præter DD. adductos supra tenet Fontanel. *decis.* 12. *per totam.* 51

Tamen ad obuiandas has Doctorum controuersias ius municipale constituerunt nostri Reges, quo attento distinctio graduum quoad recusationem fieret, & quod obseruandum est, vt patet *Auto acordado* 133. *remiss. ad titulo* 10. *lib.* 2. *Recopilat. Las recusaciones que se hizieren a los del Consejo, y Alcaldes de Corte por causas de parentesco, no se admitan fuera de quinto grado, y de quinto con sexto exclusiuè, y en afinidad fuera del quarto, y de quarto con quinto inclusiuè.* 52

Sed cùm nostrum non sit quærere, an hæ debeant recusationes cessante causa, cessare: cùm & etiam in hac quæstione diuersæ sint Doctorum sen- 53

ten-

tertiæ, & placita, vt ex Neuo *in capit. Postremo, num.* 13. *de appellat.* Alexand. *consil.* 202. *lib.* 6. Berret. *consilio* 138. Tusch. *litera S. conclus.* 908. *num.* 13. Farinac. *de testibus quæst.* 54. *numero* 32. *& sequentibus*, Franch. *decis.* 719. & ibi addit. præcipuè Rouit. Franch. Milan. *dict. decis.* 15. *ex num.* 14. Aloisi. Riccius *collect.* 423. Scip. Rouit. *decis. nouis. Neapolitan.* 50. Fontanel. *decis.* 13. *per totam*, Neuizan. *consil.* 44. *numero* 5. Bertrand. *consil.* 93. *part.* 1. Stephan. Gratian. *part.* 1. *capit.* 100. *num.* 14. Sesse *decis. Aragon* 414. *per totam*, vbi latè Doctorum assensus videbis: quamuis maior pars credat etiã cessante causa, abstinere debere à iudicio, cùm semper durare affectio credatur: de quo elige quæ ad prudens iudicium conducere poterunt, Rouit. *pragmatic. Neapolitan. de susp. offic. pragmat.* 1. *num.* 18.

Sed quid erit, si ante iudicium declarationem causa recusationis cessat? vide Rouit. *d. pragm.* 1. *sub n.* 18.

Et quid si iudex recusatus est, seu proposita tantum recusatio, hæc causa sufficiens erit ad hoc, vt recusationi sit locus, Adam Contzen *lib.* 7. *Politic. capit.* 22. § 7. sensit iudicem inimicum censeri, ex quo à parte recusatus, seu reiectus est: ergo sola recusationis propositio ad exclusionem iudicis sufficiet: omnino dicendum est, sed fatendum, si iudex recusatus, & recusatio admissa est, nec tantum ad illam causam suspectus erit, sed & etiam ad alias recusantis, cùm tunc vera sit Contzen resolutio. Si verò iusta causa non est iudicata, recusationis propositio tantum, haud sufficiet, vt se moueatur iudex à iudicio, & decisione causæ, quod nota. 54

(†)

L. 34. tit. 16. lib. 2. Recopilat.

MANDAMOS Que de aqui adelante en vna instancia no se puedan dar por los litigantes, ni los Iuezes puedan recibir mas de dos informaciones en derecho, de las quales, la primera no pueda tener, ni tenga mas de veinte hojas, y la segunda doze, de letra y papel ordinario, impressas, o de mano, quantoquiera que se diga y alegue, que consta el pleito de muchos capitulos, que cada vno es de diferentes inspecciones, ò independientes vnos de otros: y que quando los Iuezes personalmente, ò por escrito votaren, y determinaren el pleito, ò articulo del, sobre que se huuieren dado las dichas informaciones, tassen el premio y precio que segun el concepto que pudieren hazer de las dichas informaciones, les pareciere pueden justamente merecer los Abogados por el estudio, y trabajo que huuieren puesto en hazerlas, considerando y estimando la opinion y facundia dellos, y la calidad de los pleitos, y de los pleiteantes: y hecha la dicha tassa y moderacion, manden y compelan a los litigantes, que debaxo de juramento que han de hazer en forma, en manos del Escriuano ante quien passa el pleito, declaren llana y precisamente lo que huuieren dado a sus Abogados, ò a sus mugeres, hijos, y familiares, por si, ò por interpositas personas, en dineros, o en joyas y preseas, o en otras cosas estimables, y reducibles a precio, è interes, o les huuieren prometido de palabra, o por escrito, o otro por ellos, con titulo y nombre de salario, albricias, o de recompensa, y remuneracion de estudio y trabajo, y que constando por la dicha declaracion, o por otras diligencias, que los dichos Abogados huuieren lleuado mayor premio, y precio por el patrocinio del pleito, y trabajo en hazer las dichas informaciones, que el que pudieron lleuar, ajustandose con la dicha tassa y moderacion, bueluan y restituyan al litigante la demasia dentro de veinte y quatro horas, sin embargo de suplicacion, y de otro qualquier recurso. Y que las promessas, y escrituras que en fraude de lo susodicho se huuieren hecho, se den y declaren por nulas, è inualidas, è ineficaces en juizio, o fuera del: y que si vsaren dellas, aunque sea de voluntad y consentimiento de los pleiteantes, incurran en pena del dos tãto

para

para nuestra Camara y gastos, por mitad, por la primera vez, y por la segunda, en la misma pena pecuniaria, y en dos años de suspension de oficio de Abogado, y por la tercera en priuacion perpetua, demas de quedar inhabiles, è incapaces para podernos seruir en oficio y ministerio de los que solemos, y acostumbramos dar à hombres de letras. Y queremos que para la prouança, y aueriguacion de los dichos excessos basten tres testigos singulares, siendo tales, que por su calidad se les pueda, y deua dar credito. Y porque algunos sin tener las letras y suficiencia que se requiere, se atreuen à abogar en los pleitos que se tratan en el Consejo, y en los demas Tribunales de nuestra Corte: Mandamos, que ninguno lo pueda hazer, no siendo examinado, y aprouado conforme à lo dispuesto por la ley primera deste titulo, q̃ queremos se execute, y guarde inuiolablemẽte, y todo lo demas cõtenido en esta, assi por los del nuestro Consejo, como por los otros Tribunales desta Corte, y por los Presidentes, y Oydores, y Iuezes de las nuestras Chancillerias y Audiencias, quedando en su fuerça y vigor las demas leyes destos Reynos.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatorum nobilitates, ac priuilegia, latè DD. comprobantes referuntur.*
2 *Aduocati vitam hominum tuentur.*
3 *Et pro Republica militare dicuntur.*
4 *Eorum laudes ex Quintiliano, & n.6.*
5 *Aduocati & oratores magnopere habitos à Principibus, & Regibus.*
7 *A Principum assistentia summouendi.*
8 *Allegationes iuris prolixa conferenda ab aduocatis non sunt, & 10.*
9 *Aduocationis officium, quid sit ex Aristotele.*
10 *Aduocati dilationes, ac ambages reijcere debent, & num.20. ratio adducitur, & num.21.*
11 *Aduocati loquaces, ac vociferatores damnandi.*
12 *Et proclamatores, ac insipientes.*
13 *Laudandi verò prudentes.*
14 *Ac sapienter loquentes.*
15 *Verba prolixa sapientiæ inimica.*
16 *Iudex ex officio potest compescere aduocatum verbosum.*
17 *Aduocatus nimis verbosus potest officio priuari.*
18 *Allegationes iuris in scriptis conferre licitum, & vsitatum, & 19. Sed non debent dilationes continere, num.25.*
22 *L. Ampliorem, §. In refutatorijs, C. de appellationib. refertur.*
23 *Principum cura extenditur ad exponendum, ne aduocati prolixi sint.*
24 *Clement. IIII. nolebat audire aduocatos propter illorum vatilogia.*
26 *Allegationes iuris qualiter esse debent.*
27 *Aduocati pro defensione possunt donum recipere, & 33. & 60.*
28 *Nec ex eo committerent Simoniam.*
29 *Et etiam mercedem, & contra paciscentem actio confertur.*
30 *Nec gratis, nisi pauperes defendere compelluntur.*
31 *L.1. C. de suffrag. qualiter intelligenda, ex Pinel.*
32 *Aduocati possunt patrocinium vendere.*
33 *Ciuilis scientia sanctissima res est, nec pretio æstimari valet, & n.60.*
34 *L.1. §. In honorarijs, de var. & extraord. cogn. ponderatur.*
35 *Amian. Marcelin. contra aduocatos scribens refertur.*
36 *Aduocatorum antiquorum auaritia quanta refertur, & num.39.*
37 *L.2. C. de lucr. aduoc. an lata contra aduocatos sit iniustas pensitationes recipientes, & n.56.*

38 *Causas agere, quæstuosissimum apud antiquos.*
40 *Aduocati numquam, qui causas agant deficiunt & quare.*
41 *L. Cincia, Titia, aut Cinthia aduersus aduocatorum auaritiam lata, & 44.*
42 *Fuit lata à Marco Cincio Trib. Pleb.*
43 *Illius obseruantia ex Plaut. & Auson.*
45 *Nero constituit, vt aduocati pro clientela donum non reciperent.*
46 *Contrarium defenditur, & n. 50.*
47 *Cornelij Taciti eloquentissima verba de prohibitione, aut collatione stipendij aduocatorum referuntur.*
48 *Aduocatis stipendia taxata à tempore Imperatoris Claudij.*
49 *Confirmatum à Nerone.*
51 *Octauian. Imperator l. Cinciæ pœnas instaurauit.*
52 *L. 1. §. In honorarijs de var. & extraord. cogn. constituit, vt aduocati pro clientela legitimam, ac legalem quantitatem tantùm perciperent.*
53 *Illius l. & §. declaratio secundum constitutionem Claudij Imperatoris.*
54 *Centum aurei aduocatis pro stipendio in illa l assignati correspondent denis sestertijs à Claudio constitutis.*
55 *Aduocati non possunt facere pactum de quota litis.*
57 *Auth. vt iud. sine quoq. suffrag ad quid lata.*
58 *Aduocatis stipendia soluenda à lege taxata.*
59 *Referuntur Hispanicæ leges id constituentes.*
61 *Aduocatis in perceptione salariorum modus imponendus est.*
62 *Salarium aduocato conferendum, honorarium appellatur.*
63 *Aduocatis stipendium qualiter soluendum apud Hispanos ex l. Regni.*
64 *Scilicet attenta negotij & personarum qualitate, ac aduocati facundia.*
65 *Aduocati pro iusto salario hypothecam habent, ijsdemque gaudent iuribus, quibus fiscus & dos.*
66 *Taxa à iudice facienda pro stipendio aduocati, an excedere valeat quantitatem a iure constitutam, & n. 67.*
68 *In ea temporum qualitas, ac mutatio attendenda est, & n. 71.*
69 *Aduocatis exigua stipendia à Romanis initio Imperij conferebantur.*
70 *Postea verò magna collata fuere.*
71 *Mutatione temporum, & pretia rerum mutantur.*
72 *Senatus supremi decisionibus pluriniũ deferendum.*
73 *Consuetudo per duos actus iudiciales comprobatur.*
74 *Aduocati vltra stipendia à iudice assignata recipere non possunt.*
L5 *Ad restitutionem recepti vltra legalẽ constitutionem tenentur secundum legem Hispanam.*
79 *Aduocati à clientulo possunt percipere vltra legale stipendium, si voluntariè confertur, & num. 81. quòd ad restitutionẽ recipiens nõ tenetur.*
77 *Præcipuè si palmarij nomine datur.*
78 *Contraria opinio refertur, & defenditur ius, quòd recipiens ad restitutionem teneatur.*
79 *Taliter vt nec palmarij nomine recipere valeant, nec per se, nec per alios.*
80 *Vt comprobatur per leges Hispanas.*
82 *Pactum de quota litis, non esse absolutè prohibitum tenet Diana.*
83 *Auctoris opinio circa receptionem stipendij ab aduocatis vltra legalem constitutionem.*
84 *Pœna per leges Regni constitutæ contra aduocatos recipientes vltra taxam legalem, an exequi valeant.*
85 *Aduocati vltra taxam legalem stipendia recipientes, an l. repetundarum teneantur.*
86 *Quòd sic ex Tacito.*
87 *Pœna aduocatis receptionem legalem excedentibus, est restitutio rei duplicata.*
88 *Repetendarum pœna ciuilis quadrupli est, ex l. eod. & dupli iure Authentico.*
90 *Criminalis verò erat arbitraria.*
91 *Repetundarum conuictus orare in publico non poterat.*
92 *Et ordine ac dignitate priuabatur.*
93 *Nec officia in futurum exercere poterant.*

94 Pæ

94 *Pœnæ ciuiles, & criminales copulatiuè in iudicio repetundarum poni possunt.*
95 *Vt probatur exemplo Marij Prisci.*
96 *Suspensionis pœna alias iuris pœnas non tollit.*
97 *Aduocati docti & litterati esse debent.*
98 *Ignari à munere iudicandi summouentur.*
99 *Aduocati antequã munus subeãt, examinari debent à Consilio supremo.*
100 *Et in matricula sunt adscribendi.*

1 DE aduocatorum nobilitate, ac priuilegijs *ex l. 4. C. de aduoc. diuers. iud. Nouell. vnic. Theod. de postuland.* plura cōgerunt post Tiraq. *de nobilit. c. 29.* Lara *compend. vitæ hom. c. 30. n. 14.* Mastrill. *de magistrat. lib. 2. c. 12. ex n. 6.* Guzm. *de euict. q. 48.* Burgos de Paz *proœm ll. Tauri num. 379.* Fontanel. *de pact. nupt. tom. 1. claus. 4. glos. 10. p. 1. n. 127. & claus. 3. n. 16.* Caued. *decis. 214. p. 1.* Castan. *Catalog. gloriæ mundi p. 7. consid. 28.* Sayr. *Claud. Reg. lib. 12. c. 22.* Cened. *collect. ad Decr. 28. n. 4.* Camil. Borrel. *in sum. decis. p. 1. tit. 65. per tot.* Villalobos *in summa 2. p. tract. 18.* Machad. *del Perfecto Confess. 2. p. lib. 6. p. 3. tract. 1. doctr. 2.* D. D. Ioan. Baptista de Lartea *decis. Granat. q. 85.* Co Kier. *tractat. de aduocat.* Camil. Borrel. *de magist. edict. lib. 3. c. 1.* Caued. *decis. Lusit. 214. p. 1.* Guzm. *de euict. q. 2. ex n. 22.* Ioan. Langleo *lib. 1. Semestr. ex c. 1. cum seqq.* Ioan. de Deo *doctrin. aduocator. lib. 1. ex c. 1.* Ioan. Petr. Ala *de aduocat. Christia.* Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduocat. p. 2. q. 2. per tot.* Conrad. Vlmeo Salmur. *de aduoc. stud.* Pace Scala *de consilio sapientis.* Guther. *de offic. dom. Aug. lib. 3. c. 2.* Alex. Trentacinq. *var. lib. 2. resol. 1. 1. de postul.* August. Barbos. *de offic. Episcop. allegat. 79. n. 21.* Caual. *crim. cas. 287.* Stephan. Gratian. *tom. 1. disceptat. cap. 186. n. 6.* Donel. *lib. 18. comment. c. 3.* & ibi Osuald. *lit. E.* D. Franc. de Amai. *in l. vnic. n. 87. C. de infamib. lib. 10.* Petr. Gregor. Tolosan. *lib. 49. Syntagm. c. 6.* Matienç. *Dialog. relator. c. 7. 8. & 9. per tot.* Zeuall. *com. q. 779. num. 41. & 42.* & antea *q. 329. & q. 736. ex n. 9.* alijs adductis August. Barbos. *in l. aduocati. 14. vers. 3. C. de aduocat. diuers. iudic.* Adam. *lib. 7. Politicor. cap. 24.* taliter vt Alberic. *in l. laudabile, C. de aduoc. diu. iudic.* Casan. *Catalog. gloriæ mundi part. 7. consil. 28.* & cum eis Mastrill. *de magistrat. lib. 5. cap. 4. num. 37.* teneat quòd inter Doctores ad magistratum electos præferendus est qui aduocati officium exercebat.

Vnde namque tot priuilegia? Quare enim tanta cura in aduocatorum priuilegijs ab Imperatoribus, aut Regibus impensa? Audio equidem vos dicentes, ex eo quòd hominum vita, auxilio, aut patrocinio aduocatorum tuetur, vt Tiraquel *de nobilitate cap. 31. num. 363. & 381.* Vel ex quo patriam defendunt, ac pro illius gloria, onera, ac labores subeunt, vt Imperator *l. aduocati. 14. C. de aduocat. diu. iudic. Aduocati, qui dirimunt ambigua fata causarum, suaque defensionis viribus in rebus sæpè publicis, ac priuatis, lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus prouident humano generi, quàm si prælijs, atque vulneribus patriam parentesque saluarent. Nec enim solos nostro Imperio militare credimus illos, qui gladijs, clypeis, & thoracibus nituntur, sed etiam aduocatos; militant namque causarum patroni, qui gloriosæ voxis confisi munimine laborantium, spem vitam, & posteros defendunt*, Anton. Graueat. *lib. 2. cap. 18. num. 2. in addit. ad pract. Octau. Vestr.* 3

Quid adhuc suffragio egemus? audiamus Quintilian. *Dialog. de orator. Nam si ad vtilitatem vitæ omnia consilia & facta nostra dirigenda sunt, quid erit tutius, quàm eam exercere artem, qua semper armatus, præsidium amicis, opem alienis, salutem periclitantibus, inuidis verò & inimicis metum, & terrorem vltro feras, ipse securus, & velut quadam potentia, ac potestate munitus? Cuius vis & vtilitas rebus prope fluentibus aliorum præsidio, & tutela intelligitur; sin proprium periculum increpuit: non herculè lorica, aut gladius in acie firmius munimentum, quàm nec & periclitanti elo-* 4

quentiæ præsidium, simul & telumque, propugnare pariter & incessare, vel in iudicio, siue in Senatu, siue apud Principem possis.

5 Ex hoc enim, & eo quod prosequitur Quintilian. patet á Principibus, & Regibus summis magno honore habitos aduocatos, seu oratores, Quintilian. *Per multos iam annos potentissimi sunt ciuitatis, ac donec libuit Principes fori. Nunc Principes in Cæsaris annuntia agunt, feruntque cuncta: atque ab ipso Principe cum quadam reuerentia diliguntur.*

6 Sed quamuis de illorum vtilitate dixerit Imperator *in l. laudabile, C. de aduocat. diuers. iudic. Laudabile, vitæque hominum necessarium aduocationis officium, maxime principalibus præmijs oportet remunerari.* Et Aristotel. *lib. 7. Polit. cap. fin. Oportebat igitur pro conseruatione humanæ vitæ, & tollendis inter homines dissidijs, vt naturæ huius defectus suppleretur per Iurisperitos.* Cassiodor. *lib. 5. capit. 4. & c. 40. & lib. 11. epist. 4. & lib. 1. c. 12.*

7 Tamen non deest opinio Hieronym. Osfor. *lib. 1. de reg. institut.* dicentis. *Quare, si fieri potest, istis Iureconsultis aditum ad Regem præcludamus, ne illius bonitatem aliqua contagione insitæ prauitatis inficiant.*

8 Hoc enim periculum ex nimia aduocatorũ fallacia, vel rapacitate descẽdit Petr. Blesens. *epist. 26.* cui medelam præbere volentes nostri Reges, præsentem sanctionem tulerunt duobus capitibus constantem. Primo, ne prolixas conferant allegationes, ibi: *Mandamos que de aqui adelante en vna instancia no se puedan dar por los litigantes, ni los Iuezes puedan recibir mas de dos informaciones en derecho, &c.*

9 Aduocationis enim officium sic distinxit Aristot. *d. c. fin. Rectum iudicibus persuadere secundum traditas legum lationes, & nonnumquam rectum & iustum distinguerent, limitarent, & moderarentur.*

10 Hæc enim expositio non est facienda cum ambage, dilatione, aut fallacia, Ioan. de Deo *doctr. aduocat. lib. 1. cap. 1. num. 1. & c. 11. n. 6.* Ioan. Petr. Ala, *aduocat. Christ. 2. p. q. 44.* Sed tantùm veritate attenta, cùm vna sit, ideó designatur quantitas allegationum, seu vt vulgò loquamur, *Quantas informaciones en derecho se han de poder dar.* Nam vt dixit Osfor. *d. lib. 1. Nimium iuris ciuilis studiũ esse fallax, & litigiosum, & infectum; & ipsius iuris, & æqualitatis inimicum. Et reuera iuris, & æquitatis ratio sic est communibus sensibus infixa, vt nemo sit, dummodò aliquid valeat ingenio, & mentem cupiditate cæcatam non habeat, qui non mediocri disciplina adiutus, facillimè possit quid iustum, & æquum sit mente percipere.*

Quare præcipuum illud, quod in aduocatorum ministerio damnatur, est tumultus, vociferatio, ac in modum cicadum obstrepere, omnia vago, ac deformi strepitu concutere, vt Martialis *Epigram. 54.* 11

Cum clamant omnes, loqueris tu Neuole semper,
Et te patronum, causidicumque putas.
Hac ratione potest nemo non esse disertus:
Ecce tacent omnes: Neuole dic aliquid.

Nam aduocati, vt veritatem inculcent, nec falsa, nec vana verba prorumpere debent: sed eloquenter loqui, vt Quintilian. *in proœm. lib. 1 instit. orator.* Azeued *l. 4. hoc tit. per tot.*

Quid turpius aduocato proclamatore? quem præconi assimilauit Iuuenalis *Satyr. 6.* 12

Turba tacet, nec causidicus, nec præco loquetur: Ac insipiente, vt Petr. Greg. *lib. 49. Syntag. c. 6. n. 32.* Quid laudabilius causidico, prudentia pleno, oratione conspicuo, attentè loquente, legaliter exponente, substantialiter expendente & litis & iuris problemata? Quintilian. Dialog. *de orator. Siue auratam meditatamque adfert orationem, est quoddam sicut ipsius dictionis, ita gaudij pondus & constantia, siue nouam & recentem curam, nõ sine aliqua trepidatione animus attulerit, ipsa solicitudo commendat euentum, & lenocinatur voluptati.* 13

Nam ex singulari *l. 3. tit. 4. p. 2. Segũ dixeron los Sabios antiguos, comoquier que el home deue fablar en pocas palabras, por esso no lo deue fazer de manera q̃ no muestre bien abiertamente lo que dixere.* 14

Ideoque cùm prolixitas verborũ cõtra- 15

traria sit sapientiæ, seu sapientium ini-
mica, Ecclesiastic. 16. Prouerb. *cap.* 10.
princip. instit. quod cum eo, Ripa *tractat. de*
peste, fol. 30. *colum.* 4. *num.* 28. *Addit. ad*
singul. 746. Ludouic. Roman. Rebuff.
tractat. de reprobat. test. art. 7. *gloss. vnic.*
fol. 862. Aretin. *consil.* 6. & 11. Roland.
16 à Valle *consil.* 6. *num.* 3. *lib.* 1. Tenuerunt
aliqui iudices ex officio posse compes-
cere aduocatum verbosum, vt Ioann.
Orosc. *l.* 1. *verb. Postulationibus, de offic.*
assessor. Azeued. *in l.* 4. *n.* 11. *hoc tit. & lib.*
17 Taliter vt Ludouic. Roman. *singul.*
746. & ibi additio, teneant aduocatos
nimis verbosos posse priuari officio ad-
uocatorum, vt sequitur Iason *in l. Gal-*
lus, §. Quidam rectè, de liber. & posthum.
Orosc. *d. l.* 1. *num.* 2. *de offic. Assessor.* Re-
buff. *d. gloss. vnic. num.* 5. Parit. de Puteo
de syndic. verb. index, num. 3. Rol. *consil.*
36. *num.* 25. *lib.* 3. Donel. *lib.* 18. *com-*
ment. cap. 3. & ibi Ossuald. *liter. VV.* Fe-
deric. Scot. *cons.* 36. *in fin. lib.* 1. Camil.
Borrel. *de magistrat. edict. lib.* 3. *c.* 1. *ex*
num. 11. Petr. Gregor. *lib.* 49. *Syntagm.*
c. 6. *num.* 29. Garc. *de nobilitat. glos.* 35.
num. 28. Bobad. *lib.* 3. *Politic. cap.* 13. *n.*
65. Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduoc.*
3. *part. quæst.* 2. *num.* 12.

Notatu enim digna sunt verba Af-
flict. *ad consuetud. Sicil. lib.* 1. *Rub.* 31. *n.*
9. *Caueant igitur aduocati, ne sint nimis*
verbosi cum iudice, nec eum sæpissimè ad-
eant, & ei molestiam inferant, prout ego
vidi quendam alium aduocatum, qui erat
adeò mihi molestus, & importunus, quòd
proposui in mente mea non esse iudicem, vbi
ipse erat aduocatus, &c. Et de batilogia
aduocatorum eleganter ex Erasmo, Re
buff. *d. gloss. vnic. num.* 2.
18 Sed cùm nec tantùm iam verbis ora-
re aduocatis moris sit, sed & etiam &
introductum, ac constitutum, vt scripto
allegationes conferant, quas appella-
mus *Informaciones en derecho*, an in eis
hæc prolixitas contemnenda, quæren-
da breuitas, videamus.
19 Quod verò permissum sit hoc gene-
re allegationum vti, probat Rebuff. *in*
concordat. in proœm. verb. iura citare, fol.
505. & 506. Azeued. *l.* 4. *n.* 4. *Por pala-*
bra, ò por escrito, hoc tit. addit. ad Roman.
singul. 264. Paul. de Castro *l.* 1. *n.* 7. *de*
postuland. Stephan. Gratian. *disceptat. c.*
39. *ex n.* 4. & *c.* 55. *n.* 17. 19. & 20. Ro-
land. à Valle *cons.* 36. *lib.* 3. Decius *reg.*
2. *n.* 10. *de regulis iur.* Pontol. ad Molin.
verb. aduocatus, num. 80. Cenedo *coll. ad*
decret. 18. *num.* 14.
Illa verò nostræ legis prohibitio, ac 20
cura, ne prolixæ sint allegationes, &
plusquam ab ea assignatæ, etsi recepta
conclusione descendat, quòd omnino
prolixitas vitanda est ab aduocato, D.
Bernard. *lib.* 1. *de considerat. Miror quē-*
admodum religiosæ aures audire sustinent
huiusmodi disputationes aduocatorum, &
pugnas verborum, quæ magis ad subuersio-
nem proficiunt veritatis: corrige prauum
morem; & præscinde linguas vaniloquas,
& labia dolosa claude, Luc. de Pen. *l.* 1.
num. 1. *C. de luc. aduocator. lib.* 12. Par-
lador. *lib.* 1. *rer. quot. c.* 2. *n.* 27.
Tamen ex conclusione l. 4. hoc titu- 21
lo deducitur. *Porque algunos Abogados, y*
Procuradores, por malicia, y por alongar
los pleitos, y lleuar mayores salarios de las
partes, hazen muchos escritos luengos en que
no dizen cosa de nueuo, saluo replicar por
menudo dos, o tres, quatro, y aun seis vezes
lo que han dicho, y està ya puesto en el pro-
cesso, y aun disputan alegando Leyes, y De-
cretales, y Partidas, y Fueros, porque los
processos se hagan luengos, y que no se pue-
dan tan aina librar, y ellos ayan mayores
salarios, &c.
Quæ prouenire inuenies ex eleganti 22
ratione textus *in l. ampliorem.* 39. *§. in*
refutatorijs, C. de appellationib. ibi: *Quod*
sufficiant gestorum volumina introducta, &
virorum spectabilium Magistrorum scri-
niorum breues omnia apertissimè ostēdere.
Id enim ab omnibus Principibus 23
præcautū fuit, vt dilationes semouean-
tur, vt Bobad. *lib.* 1. *Polit. c.* 6. *num.* 42.
Ioan. de Deo *doctr. aduoc. d. lib.* 1. *c.* 1. *n.*
1. & *c.* 11. *n.* 6. Ioan. Petr. Ala, *aduocat.*
Christ. 2. *p. q.* 44. quare notat Neuizan.
in syl. nupt. & ex eo Tusch. *lit. A. conclus.*
233. *num.* 2. quod Clement. IIII. Papa 24
nolebat in voce audire aduocatos prop
ter eorum batilogia, vanaque verba.

25 Si ergo verbis hæc proferre prohibentur, quare eis concedendum est, vt scriptis, ad libitumque magna cum dilatione allegationes conferant? imò statuendū vt veritate attenta procedatur, dilationibus; ac ambagibus semotis, vt exemplo probat Roland. à Valle *consil.* 36. *num.* 15. *lib.* 3. & curam Principum commendat Petr. Gregor. *lib.* 2. *de Republ. cap.* 6. *num.* 19. Ioan. de Deo, & Petr. Ala, dictis in locis.

26 Sic enim hæ iuris allegationes esse debent, vt præfationes summoueantur, dubitandi rationes deducantur, exponantur resolutiones, & breuitate attenta iudices volumine allegationum non confundātur, vt notat Rebuf. *in proœm. concord. verb. Iura citare, num.* 506.

Qui *titulo de inuentar. tom.* 3. *commentar. art.* 1. refert apud Gallos prohibitum in aliquibus casibus, nec tantum vt allegationes certo modo conferantur, sed collatio, aut admissio absolutè. Ergo iustè, attentequè à nostris Regibus prospectum in nostro casu dicemus, vt id absolutè obseruandum sit.

Secundum vero nostræ legis caput contra aduocatos dirigitur plus iusto à clientibus recipientes.

27 Haud prohibitum est aduocatis pro defensione donum recipere, imò permissum esse tenet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 71. *art.* 4. Fagund. *in præcep. Decalog. lib.* 8. *cap.* 38. *num.* 22. Trullench *in præcept. tom.* 2. *lib.* 8. *cap.* 5. *dub.* 5. *num.* 1. Villalob. *in sum. trat.* 18. *diffic.* 4. *num.* 1. Machad. *Perfect. Confess. lib.* 6. *part.* 3. *tract.* 1. *doctrin.* 6. Ioan. Gutierr. *lib.* 1. *pract. quæst.* 31. *&* 32. Petr. Gregor. Tolosan. *lib.* 49. *Syntagmat. cap.* 6. *ex num.* 34. Stephan. Gratian. *tom.* 1. *disceptat. cap.* 186.

28 Taliter vt Victor. de Simonia sentiat Simoniam non committi ab aduocato mercedem pro defensione recipiente, Villalob. *in sum. tract.* 37. *diffic.* 8. *num.* 1. *tom.* 2. *&* *tractat.* 18. *diffic.* 4. *n.* 1. Sanch. *cons. mor. lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 5. *n.* 8. *&* *dub.* 21. *num.* 4.

29 Imò mercedem recipere posse *ex l. vnic. C. de suffrag.* & actionem cōtra patiscentem ei concedi, notat Conan. *lib.* 5. *comment. cap.* 8. *num.* 3. nonque teneri gratis, ni pauperibus auxilium, seu patrocinium conferre, Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 369. aliàs iustè recipere pretium, Cened. *coll. ad Decret.* 28. *num.* 4. etiamsi non promissum, Caualcan. *decis.* 41. *part.* 1. Solorçano *de Gubernat. Indiar. lib.* 2. *cap.* 24. *num.* 16. Mastril. *de magistrat. lib.* 1. *cap.* 21. *ex num.* 1. notauit Azeued. *in l.* 8. *num.* 4. *hoc tit.* Flores de Mena *lib.* 1. *variar. quæst.* 8. *num.* 46. Augustin. Barbos. *in d. l. vnic. num.* 3. *&* 4. Petr. Gregor. *lib.* 2. *de Republ. cap.* 6. *num.* 19. Nata *cons.* 376. *num.* 2. Iacob. Benin. *de priuileg. Iurecons.* 3 *part. priuileg.* 73. Stephan. Gratian. *disc. capit.* 257. *num.* 6. Ioan. Gutier. *de iuramenti confirmat. cap.* 64. Ceuall. *commun. quæst.* 288. *num.* 9. Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduocati part.* 2. *q.* 7. *n.* 7. 30

Quamquam Pinel. *in l.* 1. 3. *part. n.* 62. *versic. Infertur* 8. *C. de bon. matern.* illius textus decisionem loqui credat in actu voluntario, seu gratuito dono alicui collato ob impetrationem alicuius gratiæ à Principe supremo, quod contra antiquiores defendit ex Alciat. *lib.* 2. *Paradox. cap.* 14. Bar. *in l.* 2. & ibi Cagnol. *num.* 314. *de iur. immunitat. iud.* Robert. *lib.* 2. *sentent. cap.* 21. quam sic intellexit Pancirol. *lib.* 2. *variarum lectio. cap.* 198. 31

Aduocato etiam licere patrocinium vendere tenent *cap. non licet* 11. *quæst.* 3. *cap. non sanè* 14. *quæst.* 5. *cap. Romana,* §. *Nec etiam de for. competenti lib.* 6. Alciat. *l. vnic. C. de suffrag.* Gail *lib.* 1. *obs. cap.* 44. *num.* 1. Viuius *lib.* 2. *comm. opin. opin.* 8. *num.* 5. Guid. Pap. *decis.* 102. Francisc. Marc. *decis.* 1059. Camil. Borrel. *sum. decis. tit.* 65. *part.* 1. *num.* 55. Carrasc. *ad ll. Recopilat. cap.* 10. *num.* 26. Barbos. *cap. non licet, num.* 4. *&* 5. 11. *quæst.* 3. Rouit. *pragmat.* 1. *de postuland. num.* 6. *fol.* 531. Menoch. *de arbitrar. casu* 513. Ossuald. ad Donel. *lib.* 18. *com. cap.* 3. *liter.* HHH. qui omnes fatentur licitè posse aduocatos stipendium recipere à clientulo, Farinac. *in practic. quæst.* 106. *ex num.* 36. Alexand. Trentacinq. *variarum lib.* 32

lib.1. resolut.1. de postul. num.14. Soto *de iustitia & iur. lib.5. quaest.8. artic.4.* Paul. Xamar. *d.q.7. ex n.5.*

33 Ex quo eleganter Alciat. *lib.2. Parad. cap.14.* inquit, quòd quamuis ciuilis scientia sanctissima sit, dehonestandaque, eam pretio aestimando non sit, Franc. Patric. *de institut. Reipubl. lib.3. tit.6. fol.92.* Tamen aduocatis sui patrocinij stipendium denegandum non est, imò ad id soluendum cogi iudicis ministerio, *l. properandum, §. illa procul dubio, C. de iudic.* & ibi Alexand. & Salicet. Neuio *in sistem. ad d. §. illo.*

34 Habemus autem expressam iuris cōstitutionem concedentem aduocatis solutionem, seu sui laboris stipendium in *l.1. §. In honorarijs de var. & extraordin. cognit.* Ex quo textu deducunt, etiam nō conuentum salarium aduocato deberi, vt in d. §. probat Bart. Socin. *cons.196. num.1. lib.2.* Iason *§. tripliei, num.50. instit. de action.* Nata *consil.376. num.4.* Put. *decis.11. lib.3.* Alexand. *consil.109. num.2. lib.6.* Magon. *decis. Florent. 12. num.4.* Stephan. Gratian. *disceptat. cap.257. num.6.7. & 8.* Tiraquel. *de nobilit. cap.29. num.28. & 29.* Quod Reipublicae conuenire defendit Doctiss. D. Ioan. Baptist. Larrea *decis. Granat. q.85. n.9. & diximus num.30.*

35 Sed quamuis haec iuridica salarij, seu stipendij capiendi permissio sic recepta sit, non me latent quae contra aduocatos scripsit Amian. Marcelin. *lib.30. At nunc videre est per eos omnes tractus violenta, & rapacissima genera hominum persora omnia volitantium, & subsidentiū diuites domos, vt Spartanos Canes, aut Cretas, vestigia sagacius colligendo ad ipsa cubilia peruenire causarum inter rapinas insatiabiles, inopes ad capiendam versutis orationibus iudicū fidem, quorum nomen ex iustitia natū est succū ingenij destringentes.*

36 Creuit enim quammaxime apud antiquos aduocatorum auaritia, ad rapinas, & praedas constituta suffragia, seu patrocinia fuisse notat Nicol. Anton. Graut. *add. ad pract. oct. vestr. lib.2. cap.18. verb. Aduocatorum,* malitia illorum vberrimum quaestum colligi, segetemque auream in aula aduocatorum esse dixit Petr. Gregor. *lib.2. de Republ. cap.6. num.19.* impiam auaritiam exequi praetextu salariorum refert *lib.49. Syntagmat. cap.33.*

Ad hanc enim indignam postulationem damnandam latam inuenies *l.2. C. de lucr. aduocator.* vbi praeter à iure statutas pensitationes decipere vetat Imperator. 37

Haud tamen dubito hanc legem à Plat. Rebuff. Neuio, & Luc. de Pena de aduocatorum salario, seu stipendio intellectam non fuisse. Tamen cùm cautum à Principibus quàm saepè sit contra rabulas, auarosque etiam in *auth. vt iudic. sin. quo. suffrag.* credo posse hanc legem intelligi latam aduersus aduocatorum auaritias, vt insinuauit D. Franc. de Amai. *in l. vnic. num.9. C. ne oper. collat. exigantur lib.10.*

Neque aduersus receptam antiquorum sententiam depromitur haec dispositio. Quaestuosissimum esse causas agere notauit Martial. *lib.2. Epigram.26.* 38

Mutua viginti sextertia fortè rogabam,
Quae vel donanti non graue munus erat.
Quippe rogabatur, fidusque vetusq; sodalis,
Et cuius laxas arca flagellat opes.
Is mihi diues eris, si causas egeris inquit;
Quod peto da Cai; non peto consilium.

De quo Cornel. Tacit. *lib.11. ann. Nec quidquam publica mercis tam venale fuit, quàm aduocatorum perfidia, adeò vt Samius insignis eques Romanus quadringentis nummorum millibus sui ludatis, & cognita prauaricatione ferro in domo eius incubuerit.*

De hac enim aduocatorum rabulatum malitia, Matth. Lop. Brab. *lib.2. de reg. ration. Nihil nisi rabularum clamores & rapinas audias, & videas. Nec miror: nemo enim, etiamsi iniustus, sine aduocato & lege litigator.* Ex quo enim aduocatus non deficit? Ex quaestu, vt Martial *lib.8. Epigram.16.* 39 40

Pictor qui fueras diu Cipere,
Nunc causas agis, & ducena quaeris,
Sed consumis, & vsque mutuaris,
à Pictore, Cipere, non recedis,
Et panem facis, & facis farinam.

Ex quo lex? Ex eo quòd inquit Quintilian. *Dialog. de oratore, Cõtemnebat potius litteras, quàm nesciebat, tanquam maiorem industria, & laboris gloriam habiturus, si ingenium eius nullis alienarum artium adminiculis inniti videretur.*

41 Ex hac causa fuit aduersus venalem eorum quæstum lata lex Cuicia, vt inquit Tacit. *d.l.* 11. quam Cinciam, siue Cinthiam alij dicunt, & alij etiam eam Titiam referunt, à qua cautum refert Tacitus, ne quis ob causam orandam donum acciperet, meminit idem Tacit. *lib.* 15. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 29 *num.* 21. Patric. *lib.* 2. *de institut. Reipubl. tit.* 5. *fol.* 54. Ex quo deducit dictum ab Ouidio *lib.* 1. *Elegiar.*

Turpe reos empta miseros defendere lingua,

Quod facit magnas turpe tribunal opes.

42 Hæc lex Cincia teste Liuio *lib.* 34. Hieronym. Verrut. Otom. *de leg. Rom. de l. Cincia* à M. Cincio Turbuno plebis, Cornel. Sempro. Conf. anno DXLIX. lata fuit, cui conuenit Anton. August. *lib. de legib. Roman. d.l. Cincia de muner.* Rosin. *de Rom. antiq. lib.* 8. *cap.* 22. Paz *ad l.* 18. *num.* 2. *& seq Styl.*

43 Hanc laudando legem, tanquam sibi non contrariam dixit Plautus:

Neque muneralem legem, neque Lenoniam
Rogata fuerit, necne, floces æstimo.

Contra verò ex illa carpens aduocatum sic dixit Ausonius:

Iureconsulto, cui nubit adultera coniux,
Papia lex placuit, Iulia displicuit,
Quæritis vnde sit hæc distantia, semivir ipse
Scatiniam metuens, non metuit Titiam.

44 Iam enim dixi hanc legem contra aduocatos latam, etiam appellari Titiam ab aliquibus, vt Tiraquel. *d. num.* 21. & 22. Alciat. *annotat. ad Cornel. Tacit. lib.* 11. Vlric. Zas. *Catal. leg. antiq. ad l. Cinciam*, de quo Stephan. Gratian. *discept. cap.* 186. *num.* 43. & 44. Alciat. *lib.* 10. *Parerg. c.* 6. Ausoniũ contra aduocatos explicat Cuiac. *lib.* 6. *obseru. c.* 18.

45 Nec defuerunt dicentes leges à Nerone cõstitutas fuisse, ne aduocati pro causa donum, neque stipendium acciperent, de quo Alexand. ab Alex. *dier. gen. lib.* 3. *c.* 5. & ibi Tiraquel. Menoch. *de arbitrar. casu* 369. *num.* 1. Azcued. *l.* 21. *num.* 1. *hoc titulo*, Cened. *collect.* 28. *ad Decret. num.* 14.

Tamen dicendũ est abs re loqui Doctores, nec tale vnquam fuisse constitutum à Nerone contra aduocatos, nec legẽ Cinciam restaurasse, tantùm enim contra Suilum, quem opprimere desiderabat, pœnas legis Cinciæ repetere decreuit, vt Tacit. *lib.* 13. *annal.* Cuiac. *lib.* 6. *obseru. cap.* 19. in cuius odium & tempore Claudij Imperatoris renouata fuit, vt refert *Tacit. lib.* 11. *annal.* Quam retundens propositionem Suilus, oratione habita, statutum fuit, vt nõ liberè reciperent aduocati stipendium, sed certa quantitas adsignaretur, Franc. Patric. *lib.* 2. *de institut. Republic. tit.* 5. *fol.* 56. quæ omnia ob Suilũ constituta fuere, & in Imperio Claudij, & Neronis probat ipse Tacitus, & Cuiacius *d. cap.* 19. omnia enim sic refert *Tacitus d. l.* 11. *Igitur incipiente Caio Silio Consule designato, cuius de potentia, & exiti in tẽpore memorabo, consurgunt patres, legemque Cuitiam flagitant, qua cauetur antiquitus, ne quis ob causam orandam pecuniam, donumve accipiat. Deinde obstupentibus his, quibus ea contumelia parabatur discors Suilio Silius acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, qui famam in posteros præmia eloquentiæ cogitauissent pulcherrima: alioquin & bonarum artium Principem sordidis ministerijs fœdari: nec fidem integram manere, vbi magnitudo quæstuum spectetur. Quod si in nullius mercedem negotia tueantur, pauciora fore; nunc inimicitias, accusationes, odia, & iniurias foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam aduocatis ferat. meminissent, C. Asinij & Mesalæ, ac recentiorum Aruntij, & Esernini ad summã prouectos incorrupta vita & facundia Talia dicente Consule designato, consentientibus alijs parabatur sententia, qua lege repetundarum teneretur: cum Suilus, & Cossutianus, & cæteri, qui non iudicium, quippe in manifestos, sed pœnam statui videbant. circumsistunt Cæsarem an-* 46 47

te

te acta depreeantes, & postquam annuit taeens, incipiunt. Quem illum tanta superbia esse, vt aeternitatem famae spe praesumat? Vsui & rebus subsidium praeparari, ne quis inopia aduocatorum potentioribus obnoxius sit: neque tamen eloquentia gratuito contingere; omitti curas familiares, vt quis se alienis negotijs intendat. Multos militia, quosdam exercendo agros tolerare vitam. Nibil à quoquam expeti, nisi cuius fructus ante prouiderit. Facilè Asinij, & Messalam inter Antonium, & Augustum bellorum praemijs refertos, aut ditium familiarum haeredes Eserninos, & Arruntios magnum animum induisse: prompta sibi exempla, quantis mercedibus P. Clodius, aut C. Curio concionari soliti sint, se modicos Senatores, quia Respublic. nulla, nisi pacis emolumenta peterent: cogitare plebem, qua toga eniteseeret: sublatis studiorum pretijs, etiam studia peritura, vt minus decora. Hae ita haud frustra dicta Princeps ratus? capiendis pecunijs posuit modum, vsque ad dena sestertia.

48 Ex eo enim notant Interpretes à tempore Claudij Imperatoris constitutum à lege, taxatumque salarium, seu stipendium aduocatis conferendum, vt Anton. Augustin. *de leg. Rom. tit. de l. Cincia munera*, Alciat. *ann. ad lib. 11. Cornel. Tacit.* Cuiac. *d. cap.* 19. Paz *ad l.* 18. *Styl. num.....*

49 Quod à Nerone confirmatum refert Sueton. *in eo cap. 17.* Tiraquel. *de nobilitate cap. 29. num. 27.*

50 Sed tamen Neronem legis Cinciae poenas instaurasse, nec tale probat Tacit. *dict. l. 13 ann.* nec Sueton. imò contrarium, scilicet, vt Claudij Imperatoris constitutio seruaretur, quod sic intellexit Tiraquel. *dict. cap. 29. num. 27.* Camil. Borrel. *sum. decis. part. 1. titulo 65. num. 48. & 49.* Ossuald. ad Donel. *lib. 18. comment. cap. 3. liter. HHH.* Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduocat. 2. part. quaest. 7. num. 4. & 5.*

51 Tamen ex Dion. *lib. 55.* probat Petr. Gregor. Tolosan. *lib. 49. Syntagmat. cap. 8. num. 6.* ab Octauiano Imperatore legis Cinciae poenas renouatas fuisse, constitutumque, vt Oratores nullo accepto pretio causas agerent.

Secundo huius legis constitutionem, ad illiusque inuiolabilem executionem latam credo *l. 1. §. In honorarijs de var. & extraordin. cognit.* ibi: *Eam dumtaxat pecuniam, quae modum legitimum egressa est, repetere debes.* 52

Illius enim legis designationem legitimae quantitatis, ad dena sestertia à Claudio Imperatore aduocatis assignata extendi debere, seu de illa quantitate intelligi notauit Cuiacius *dict. lib. 6. obseru. cap. 19.* circa finem, Alciat. *lib. 2. Paradox. cap. 14. num. 1. & lib. 3. dispunct. cap. 9.* eamque legem sic declarat Donel. *lib. 18. comment. cap. 3. circa finem*, & ibi Ossuald. Petr. Gregor. *lib. 49. Syntagmat. cap. 8. num. 8.* Alexan. Trentacinq. *variar. lib. 2. resolut. 1. de postul. num.* 10. Quod ad centum aureos reducit Bald. *in l. 1. in fin. C. mand.* Decio *consil. 691. num. 5.* Tiraquel. *dict. capit. 29. num. 35.* Pinel. *l. 1. 3. part. num. 62. versic. Infertur. 23. C. de bonis maternis*, de qua sportularum receptione, ac quantitate latè Bobadill. *lib. 2. Politic. cap. 21. num. 39. & sequentibus*, Ioannes Garcia *de expensis, cap. 21. ex numero* 10. Rodrig. *de execut. cap. 7. numero 9.* Quae quantitas correspondet ad dena sestertia à Claudio constituta, vt refert Alciat. & Cuiac. & Vazq. cui adsentit Martial. *Epigram. 26. lib. 1.* 53

54

Dat Baiana mibi quadrantes sportula centum.

Et *lib. 10. Epigram. 37.*

Spertula nos iunxit quadrantibus arida centum.

Creuit enim sicut antea aduocatorum auaritia, ad quam vitandam latam fuisse credo constitutionem prohibentem aduocatis pactum de quota litis, ex textu *in l. si quis, C. de postul.* quam in vsu esse, receptamque defendunt DD. vt Salicet. Paris. *consil. 19. num. 53. lib. 3.* Nata *consil. 145. num. 15. lib. 1.* Conan. *lib. 5. comment. cap. 5. num. 5.* Roland. *consil. 36. num. 20. lib. 3.* Petr. Gregor. *lib. 49. Syntagmat. cap. 8. n. 5.* plura referens, Me- 55

Menoch. *de arbitrar. cap.* 522. *per totum*, Soto *de iustitia & iure, quaest.* 8. *lib.* 5. *art.* 4. Mainard. *decis. Tolosan.* 12. *lib.* 3. Portol. ad Molin. *§. Aduocatus, num.* 120. Donel. *lib.* 18. *commun. cap.* 3. & ibi Osuald. latè DD. adducit Camil. Borrel. *in sum. decis. part.* 1. *titulo* 65. *num.* 17. Surd. *consil.* 306. Cened. *collect.* 28. *ad Decret. num.* 12. Franch. & Addit. *decis.* 265. Alexand. Trentacinq. *lib.* 2. *variar. titulo de postul. ex num.* 1. quamplurimos refert Augustin. Barbos. *in l. si qui.* 5. *num.* 2. *C. de postulat.* Scipio Rouit. *pragmat.* 1. *num.* 2. *fol.* 531. Fontanel. *decis.* 178. *ex num.* 1. Peregrin. *de iure fisc. lib.* 4. *titulo* 7. *num.* 16. Morl. *emp. iur. part.* 1. *tit.* 3. *à numero* 60. Cancer. *var. part.* 2. *cap.* 14. *num.* 170. Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduocat.* 2. *part. quaest.* 7. *num.* 26. Ioan. Petr. Ala, *aduocat. Christian. part.* 1. *q.* 12. & 13.

56 Limites haud recipere auaritia potuit, vltra legitimas pensitationes percipere cęperunt officiales: contra illorum petulantiam lata fuit *l.* 2. *C. de lucris aduocat.*

57 Nec ab incepto discesserunt, necesse fuit, vt illorum damna noua lege obuiarentur, cautū fuit contra fori venales actus *in auth. vt iudic. sine quoq. suffrag.*

58 Quo forali latrocinio occurrentes diuitiae ab Imperio Romano Prouinciae statuerunt stipendia aduocatis, vt ex pluribus Regnis refert Tiraquel. *d. cap.* 29. *de nobilit. num.* 36.

59 Hispanis legibus id statutum patet in *l.* 14. *num.* 6. *part.* 3. *l.* 18. *Styli*, de quo plurimae leges *hoc tit.* 16. *lib.* 4. *Recopilat.* extant, *vt* 7. 8. 9. 10. 11. 12. & 18.

60 Sed tamen cognito ciuilem sapientiam pretio aestimandam non esse, aduocatis autem stipendium conferre licitum, imò & necessarium, Petr. Gregor. *lib.* 49. *Syntagmat. cap.* 8. *numero* 4. Mastrill. *de magistrat. lib.* 1. *cap.* 21. *ex num.* 1.

61 Partim verò, quòd ad libitum recipiendi facultas relinquenda non est aduocatis, Petr. Gregor. *lib.* 2. *de Republic. cap.* 6. *num.* 19. commendans Principibus restitutionem l. Ciciae, de quo Nicol. Anton. Grauat. *in pract. Octau. Vestr. lib.* 7. *cap.* 18. *litera A.* Modum imponi necessarium videtur, vt Quintilian. *lib.* 12. *orat. quaest. cap.* 7. *Neque enim video, quae iustior acquirendi ratio, quàm ex honestissimo labore, & ab ijs, de quibus optimè meruerint quique, si nihil inuicem praestent, indigni fuerint defensione, quod quidem non iustum modò, sed necessarium etiam est. Cùm hac ipsa opera, tempusve omne alienis negotijs datum facultatem aliter adquirendi rescindant, sed tum quoque tenendus est modus, ac plurimum refert, & à quo accipiat, & quantum & quousque.*

Ex quo Bart. *in l.* 1. *§. Diuus, de varijs, & extraordin. cognit.* honorarium censeri salarium aduocato praestitum voluit, Ioan. Petr. Ala, *de aduocat. Christian. part.* 1. *quaest.* 10. Paul. Xamar. *de offi. iudic. & aduocat.* 2. *part. quaest.* 2. *n.* 19. Galganet. *de iur. public lib.* 2. *tit.* 9. *ex num.* 31. & *ex l.* 2. *§ Proculdubio, C. de iudic.* Doctil. Fab. Capic. Galeot. *contr. lib.* 1. *contr.* 51. *num.* 64. Non laboriosum, quia pro defensione, aut patrocinio confertur, conferendumque cùm alias inaestimabilis sit iuris scientia, Ripa *de priuileg. contr. cau. pest. num.* 117. Curc. & Cagnol. *in l. diem functio de offic. Assessor.* Cephal. *consil.* 70. *num.* 7. Surd. 42. *num.* 2. & *decis.* 219. *num.* 5. Petr. Gregor. *lib.* 49. *Syntagmat. capit.* 8. *num.* 2. Quod etiam receptum inueniemus à Socrat. Cino, Cleante, & Crisipo, vt Quintilian. *d. cap.* 7. Tiraq. *d. cap.* 29. *num.* 24. 62

63 Haec omnia vt confirmarentur, à nostroque Hispano foro nimius quaestus segesque aurea semoueretur, lata fuit lex nostra, vbi cauetur *Tassen el premio y precio, que segun el concepto que pudieren hazer de las dichas informaciones, les pareciere pueden justamente merecer los Abogados por el estudio y trabajo que huuieren puesto en hazerlos, considerando y esti-*

estimando la opinion y facundia dellos, y la calidad de los pleitos, y los pleiteantes.

64 Nihil ipsi iuri communi conformius, placitoque Doctorum, vt comprobatur ex recepta sententia *l. 1. §. In honorarijs de var. & extraordin. cognit. l. 14. tit. 6. part. 3. lib. 18. Styl.* Abulens. traditus à Didac. Perez *in l. 2. tit. 19. lib. 2. Ordin. fol.* 404. Greg. Lopez *d. l. 14.* Paz *ad dict. l. 18. Styl. n. 6.* Azeued. *l. 21. num. 4.* hoc titulo, Tiraquel. *de nobilitat. dict. cap. 29. num. 28.* Viuius *lib. 4. commun. opinion. part. 1. verb. Aduocati salarium*, Nouo *Sistem. ad dict. §. In honorarijs, num. 1.* Afflict. *decis. 70. num. 2.* Stephan. Gratian. *disceptat. cap. 56. num. 4. & 257. ex num. 6.* Flores de Mena *lib. 1. variar. quaest. 8. numero 50.* Camil. Borrel. *in summ. decis. part. 1. tit. 65. num. 54. & 55.* Donel. *libro 18 commentar. cap. 3. circa finem*, & ibi Osuald. *liter. HHH.* Ceual. *commun. quaest. quaest. 779. num. 42.* Qui omnes fatentur stipendium aduocato praestandum ab arbitrio iudicis pendere, attenta qualitate negotij, litigantium, & aduocati facundia, Sanch. *lib. 3. moral. cap. 14. num. 14.* Trullench *in praecepta Decalog. tomo 2. lib. 8. cap. 5. dub. 5. numero 2 & 3.* Villalob. *in summ. part. 2. tractat. 18. difficult. 4. numero 4.* Machad. *del Perfecto Confessor, tom. 1. lib. 6. part. 3. tractat. 1. document. 6. num. 2.* Mastrill. *de magistrat. lib. 1. cap. 21. num. 13. & 14.* Rodrig. *de executione cap. 7. num. 8.* Alexand. Trentacinq. *variar. lib. 2. resolut. 1. de post. numero 13.* Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduocat. 2. part. quaest. 7. num. 12.* Doctiss. Fab. Capic. Galeot. *de priu. fisc. 2. num. 49. & sequent.*

65 Et taliter haec recepta est conclusio, vt aduocato pro salario iusto, nec tantùm datur actio, sed etiam hypotheca ac praelatio, eademque priuilegia concessa fisco & mulieri, Bart. *in l. 1. soluto matrimonio*, & ibi Bald. Angel. Socin. Ias. & DD. *in l. diem functio, de offic. Assessor.* Flores de Mena *libro 1. variar. quaest. 8 num 70.* Ioannes Garcia *de nobilitate gloss. 35.* Staphil. *de Saluian. interdict. cap. 4. inspect. 3. numero 233. & sequentibus*, Stephan. Gratian. disceptar. *cap. 252. ex numero 17. vsque ad 20.* Barbos. *l. 1. part. 7. numero 25 soluto matrimonio*, Rodrig. *de priuileg. creditor. part. 1. art. 13. numero 18.* D. D. Ioann. Baptista de Larrea *decis. Granat. quaest. 85. num. 1. & 2.* Et priuilegium habere auocandi ad Curiam, vbi aduocati officium exercent, tenet Guzman *de euiction. quaest. 2. ex num. 22.* suorum salariorum debitores, Caued. *decis. Lusitan. 214. n. 6. p. 1.*

Ex hinc dicendum venit, an taxa à iudice facienda excedere valeat quantitatem a iure constitutam de salario aduocato conferendo, scilicet vigesimam partem, dummodo vltra triginta millia marapetinorum non excedat secundum *l. 18. hoc titulo*, in quo & etiam includuntur iuris allegationes. 66

Videbatur dicendum secundùm taxam *dict. l. 18.* regulandam esse nouiter à nostra lege constitutam, nec vltra extendi posse, vt ex textu *in l. ... §. In honorarijs de var. & extraordinar. cognit. l. 14. tit. 6. part. 3. & d. l. 18. Styl.* vbi constituitur, quòd taxatio à iudice facienda attentis qualitatibus litis, litigatoribus, & facundia aduocati secundùm normam à lege constitutâ fieri debet, nec plus excedere posse, vt notat Gregor. Lopez *in dict. l. 14.* Alciat. *lib. 3. dispunct. cap. 9.* Cuiac. *dict. lib. 6. obs. cap. 19.* Donel. *d. lib. 18. comment. cap. 3.* & ibi Osuald. Petr. Gregor. *lib. 46. Syntagmat. cap. 8. num. 8.* 67

Tamen dicendum est, mutatione temporum, etiam & taxam salariorum mutari debere, vltraque à *leg. 18.* constitutam posse concedi pro suis allegationibus, ac recipi, secundùm nostram legem, cùm à iudice taxa constituta sit, cui adsentit Diana *resolut. mor. part. 2. tractat. 17. resolut. 60.* 68

Notum est omnibus à principio exiguam mercedem causidicis à Romanis datam, vt Iuuenal. *Satyr. 7.* 69

Dic

Dic igitur quid causidicis ciuilia præstent officia.
Et posteà.
Quod voeis pretium? Siccus petasunculus, & vas
Pelamydum, aut veteres Epimeneda Balbi,
Aut vinum Tyberi delectum quinque lagenæ,
Si ter egisti.
In quo conuenit Martial. *lib.* 7. *Epigram.* 41.
Omnia misisti mihi Saturnalibus imber,
Munera contulerat, quæ tibi quinq; dies,
Bissenos triplices, & dentis copia septem,
His comes accrescit spõgia, mappa, calix,
Semodiusque fabæ cum vimine Picenarum,
Et Laletanæ nigra lagena sæpè,
Paruaque cum canis venerunt coctana prunis,
Et Libyeæ fici pondere tecta grauis.
Vix puto triginta nummorum tota fuisse
Munera, quæ grandes octo tulere Syri.

70 Quantum verò posteà creuerint stipendia aduocatorum, notauit ipse Martial. *Epigram.* 26. *lib.* 2. *& lib.* 8. *Epigram.* 16. Ex eo quòd pro vili habetur aduocans pro modica, aut vili æstimatione, Viuius *decis.* 123. *num.* 1. Monter. *decis.* 14. *num.* 62. Barbos. *de offic. Episcop. allegat.* 79. *num.* 30. Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæst.* 17. *num.* 32. Paul. Xamar. *de offic. iudic. & aduocat.* 2. *parte quæst.* 7. *num.* 7. Ioan. de Deo *doctrin. aduocat. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 5. Ioan. Petr. Ala *aduocat. Christian. part.* 1. *quæst.* 10. Taliter, vt necessaria fuerit l. Cinciæ constitutio Claudij Imperatoris, & Neronis S. C. *& l.* 1. *§. In honorarÿs de var. & extraordinar. cognit.* responsum. Ergo iustè vltra *dict. l.* 18. taxationem poterit à iudicibus supremis constitui, seu asignari, vt conferatur aduocato pro suis allegationibus secundum illius peritiam, ac authoritatem: quod omni tempore licuisse, notat Iuuenal. *Satyr.* 7.

Æmilio dabitur quantum petet.

71 Præcipuè, quòd temporum mutatione pretia rerum mutantur, nec centum marapetinorum quantitas à lege Styli statuta, & quantitas à *l.* 18. *&* 21. *hoc titulo*, constituta hodie iusta iudicanda est, cùm propter pecuniæ abundantiam multum creuerint pretia rerum, Molin. *de iustit. & iur. disputat.* 83. *num.* 13. Dian. *resolut. mor. part.* 2. *tract.* 17. *resolut.* 60. Ideò secundùm temporis & rei æstimationem regulandum est, cui multum deferendum in hac materia probat Petr. Bym. *consil.* 103. *numero* 38.

Prætereà quod à Supremo Senatu sic sæpiùs iudicatum est, quo in casu eius iudiciali declarationi standum est, *l. si filius de iure fisc.* cum Senatus sicuti Princeps ius faciat, *l.* 1. *§. cumque de postul. l. item veniunt* 22. *§. Præter hæc de petit. hæred. l. census* 10. *de probat. l. filius* 15. *de condit. institut. l. Senatus de leg.* 1. Afflict. *decis.* 363. *numero* 8. Gam. *decis.* 33. *num.* 2. *& decis.* 278. Bursat. *consil.* 32. *num.* 28. *& consil.* 56. *numero* 4. *& consil.* 61. *num.* 11. *lib.* 1. Menoch. *consil.* 502. *num.* 34. *lib* 6. Honded. *consil.* 61. *num.* 11. *lib.* 1. Sapientissim. Fab. Capic. Galeot. *contr. lib.* 2. *contr.* 37. *numero* 16. *& contr.* 57. *num.* 24. qui magna eruditione ac doctrina *in respons. fisc. Respons.* 2. *num.* 47. tenet in his causis salariorum consuetudinem esse seruandam, iusque constituere. 72

Præcipuè apud Hispanos, vbi nec tanta multiplicitas actuum declarantium taxationem stipendiorum, non debere regulari secundum dispositionem *dict. l.* 18. necessaria est, sed sufficit duorum actuum declaratio, vt *l.* 5. *titulo* 2. *part.* 1. Molin. *de primogen. lib.* 2. *capit.* 6. *numero* 24. *&* 25. vbi Add. adducit Garcia *de nobilitate num.* 57. Perez de Lara *lib.* 1. *de anniuers. cap.* 5. *ex numero* 47. Caualcan. *decis.* 28. *num.* 28. Mieres *de maiorat. part.* 4. *quæst.* 11. *numero* 82. Flores de Mena *addit. ad Gam. decisione* 215. 73

Sed tamen notandum est, nihil posse recipere aduocatos vltra taxatum à iudice pro defensione litis, aut iuris allegationibus, cum loco illius legitimæ quantitatis asignatæ à *d. l.* 1. *§. In honora-* 74

varijs dict. l. 14. artic. & l. 18. Styl. l. 18. Recop. lat. subrogata sit hæc arbitraria quantitas à iudice pro stipendio adsignanda: ideò vltra legitimam statutam quantitatem recipere non poterũt, nec consuetudo ad id introduci potest, vt Auend. lib. 1. Prætor. capit. 2. num. 7. Azeued in l. 7. tit. 6. lib. 3. Recop.

75 Ex quo sustinendum venit, quod á nostra lege statuitur, ibi: *Y que constando por la dicha declaracion, o por otras diligencias, que los dichos Abogados huuieren lleuado mayor premio y precio por el patrocinio del pleito, y trabajo de hazer las dichas informaciones, que el que pudieron lleuar ajustandose con la dicha tassa y moderacion, bueluan y restituyan al litigante la demasia dentro de veinte y quatro horas, sin embargo de suplicacion, &c.*

76 Quæstio enim est satis controuersa, an liceat aduocato percipere aliquid vltra salarium, aut stipẽdium à lege taxatum, dum voluntariè offertur, tenet ex Abb. & Innocent. quòd sic Didac. Perez in l. 2. tit. 19. lib. 2. Ordinam. fol. 404. Ioan. Gutier. practicar. lib. 1. quæst. 31. num. 1. Cened collect. 28. num. 15. & extra litem promissum sit, Anton. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 16. num. 1. Fontan. decis. 178. num. 2. & 3.

77 Præcipuè si Palmarij nomine confertur, vt glos. in l. si qui aduocatorum S. C. de postuland. Vrsil. in add. ad Afflict. decis. 123. num. 6. Menoch. de arbitr. cas. 522. num. 8. Farinac. latè in pract. quæst. 109. num. 48. & sequent. Augustin. Barbos. in d. l. si qui aduocatorum, num. 19. & 20. Quod laudatum videtur à Cassiod. lib. 8. epist. 19. *Causarum periti palmates habentur, cùm magna negotia defenderint singulorum.*

78 Tamen contrariam sententiam tenendam esse ex legis prohibitione patet, cùm à l. 11. hoc libro & titulo constitutum sit, vt aduocatus etiam parte offerente voluntariè vltra à lege permissum recipere non valeat, & recipiens tenetur ad restitutionem, Didac. Perez dict. l. 2. fol. 404. Ioan. Gutierr. dict. quæst. 31. num. 1. Azeued. dict. l. 21. numero 3. Auilès cap. 1. Prætor. fol. 57. Sayr. Claui Reg. lib. 1-2. cap. 23. numero 28. Cald. Pereir. l. vnic. part. 4. num. 27. C. ex delict. defunct. Barbos. collect. ad capit. non licet 11. quæst. 3. numero 4. & 5. Flores de Mena lib. 1. variar. quæst. 8. ex num. 47. Couarru. in reg. peccatum 2. part. §. 3. numero 2. Quesada in qq. quæst. 22. num. 6. Zeuall. commun quæst. 779. num. 39. & 40. Soto lib. 5. de iustitia & iur. quæst. 7. art. 4. Donell. dict. lib. 18. com. c. 3; & ibi Ossiuald. liter. ... Nauar. in sum. cap. 25. num. 3. Filiuc. tom. 2. tract. 40. cap. 10. num. 220. Fagund. præcept. Decalog. lib. 8. cap. 38. numero 22. Machad. Perfecto Confess. tom. 1. libro 6. part. 3. tractat. 1. doc. 6. num. 2. Ledesm. in summ. tractat. 8. 2. part. cap. 26. conclus. 10. Lopez instr. lib. 1. cap. 17. Villalob. in summ. part. 2. tractat. 18. diff. 4. num. 4. latè disputat Portol. ad Molin. verb. Aduocatus ex num. 126. Mastrill. de magistrat. lib. 1. cap. 21. ex n. 11.

Et taliter hæc vera sunt, vt aduocatus vltra à iure constitutum stipendium percipere non valeat, nec per se, nec per mulieres, aut filios, nec per viam compensationis, laboris, aut palmarij, vt in nostra l. 10 *à sus mugeres, hijos, y familias, o por interpositas personas, en dineros, o en joyas y preseas, o en otras cosas estimables, ò reducibles à precio è interes, o les huuiere prometido de palabra, o por escrito, o otro por ellos, con titulo y nombre de salario, albricias, o de recompensa, y remuneracion de estudio y trabajo, &c.* 79

Ex quo textu cùm absolutè prohibitum sit aduocato percipere vltra stipendium à iudice constitutum, lex seruanda est, vt Flores de Mena dict. quæst. 8. num. 47. Villalob. in sum. part. 2. tract. 18. diff. 5. num. 1.

Nam quamuis afferat Farinacius d. quæst. 106. num. 48. posse aduocatos recipere pro palmario aliquid vltra stipendium à iure permissum, de quo Ossuald. ad Donell. dict. c. 3. liter. ... Portol. ad Molin. verb. Aduocatus ex num. 123. vsque ad 126.

Hoc procedit, vt ipse notat, quia hæc receptio à iure prohibita non est; sed cùm apud nos etiam pro palmario 80

K fit

sit prohibitum accipere, ibi *Albricias* etiam pro eo non posse accipere dicendum videtur, vt ex nouis legibus defendit Machad. *de Perfecto Confess. tom.* 1. *lib* 6. *part.* 3. *tractat.* 3. *docum.* 6. *numero* 3. Nec per alias interpositas personas, vt per filium, mulierem, &c. Villalob. *d. tract.* 18. *diffic.* 5. *num.* 1.

81 Tamen ne sic strictam tantum doctrinam referamus, notandum est non defuisse DD. dicentes has legum poenas, vt ad restitutionem teneantur, non ligare, ex illarum inadmissione, vt voluit cum Olano, & Azeued. Flores de Mena *dict. lib.* 1. *variar. quaest.* 8. *numero* 49. Cened. *collect. ad Decret.* 28. *numero* 15. Tiraquel. *d. cap.* 29. *num.* 54. Machad. *de Perfecto Confess. d. lib.* 6. *tract.* 1. *part.* 2. *doc.* 6. *num.* 2. & 5.

82 Et taliter hanc extendit opinionem Dian. *mor. resolut. part.* 2. *tractat.* 1. *numero* 17. *Misc.* 2. *resolut.* 49. vt voluerit, quòd absolutè pactum de quota litis non sit prohibitum, nec ligent leges illud prohibentes, dum cessat fraudis praesumptio, & Guid. Pap. *decis.* 190. traditus à Portol. schol. ad Molin. *verb. Aduocatus num.* 132. tenet licitè aduocatum retinere posse id quod á clientulo vigore pacti à iure reprobati consecutus fuerit.

83 Nescio quid proferam in tanta opinionum varietate, hac nostra aetate obueniente, an pro bono damnovè animarum sit, cùm sic iuris obligationes laxent, vt vix actum peccaminosum relinquant: vnusquisque sui iudex sit, probetque se, vt securus euadat. Ego verò credo, quòd cùm à iure, & lege nostra prohibitum sit recipere vltra à iudice taxatum pro stipendio aduocatis, quidquid contra legis prohibitionem receptum sit, iniustè, ac dolosè acceptum dicetur, vt Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 33. & ex ijs in foro conscientiae restituere tenetur, Portol. *dict. verb. Aduocatus num.* 129.

84 Ex dictis patet aduocatos secundùm nostrae legis dispositionem non posse vltra pretium à iudice taxatum pro stipendio recipere: sed cùm nostra lex, nec tantùm ad quantitatis excessiuae restitutionem obligauerit, sed & poenaliter contra transgressores illius disposuerit, ibi: *Incurran en pena del dos tanto para nuestra Camara, y gastos por mitad por la primera vez. Por la segunda en la misma pena pecuniaria, y en dos años de suspension de oficio de Abogado. Y por la tercera en priuacion perpetua, demas de quedar inhabiles, è incapaces para podernos seruir en oficio, y ministerio de los que solemos, y acostumbramos dar a hombres de letras*, quo iure sustinenda videatur, extra rem non erit.

Tempore Claudij Imperatoris vidimus taxatum stipendium aduocatis fuisse, vt recipere non valerent vltra Dena Sestertia. In quo Cuiac. *lib.* 6. *obseruat. capit.* 19. dubitat, an aduocatus vltra à lege stipendium taxatum recipiens in poenas legis Iuliae repetundarum incidat. 85

Tamen dicendum est ex ipso S. C. Claudij Imperatoris constitutum esse, vt repetundarum teneretur aduocatus recipiens stipendium vltra assignatum à lege, vel iudice, ex Tacito *libro* 11. *ann.* ibi: *Vsque ad Dena Sestertia, quae egressi repetundarum tenerêtur*, quod probat Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib.* 8. *cap.* 35. *num.* 32. Sebastian. Neuio *in system. iur. ad l.* 1. *num.* 6. *ad l. Iul. repetet.* Petr. Gregor. *lib.* 49. *Syntagm. cap.* 8. *num.* 6. 86

Ex hoc principio deducitur legitimè à nostris Regibus fuisse constitutam poenam contra aduocatos illius legis praeceptum transgredientes. 87

Et primo legitimè disponitur, *Incurran en pena del dos tanto por la primera vez.* Nam repetundarum poena duplex, ciuilis & criminalis; ciuilis poena in quadruplum, *l.* 1. *C. ad l. Iuliam repet.* Azor *in rubric. eodem titulo*, Vvesembech. *paratit. ff. ad l. Iul. repet. num.* 5. Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib.* 8. *capit.* 39. *num.* 15. & *sequentibus*, Petr. Gregor. *lib.* 36. *Syntagmat. cap.* 28. *num.* 6. 88

Iure autem Auth. tenet Tiber. Decian. *dict. cap.* 39. *num.* 15. constitutam fuis- 89

fuisse pœnam dupli fisco soluendam pro crimine repetundarum, cui conformari nostri textus decisio videtur. *Y por la segunda en la misma pena pecuniaria, y dos años de suspension del oficio de Abogado, y por la tercera en suspension perpetua.*

90 Diximus ex Vvesembech. Deciano, & Petro Gregorio, repetundarum pœnam, & ciuilem & criminalem esse. Criminalis autem pro arbitrio exequebatur, aliquando pœna mortis imposita, ordinaria verò exilij, vt ex *l. lex Iulia.7. §.Hodie ad l.Iul.repet.* Vvesembech. *parat. ad tit. l. Iul. repet.* Menoch. *de arbitrar. lib.1. quæst.86. num.24.* latè Tiber. Decian. *dict. libro 8. cap.39. per totum*, Petr. Gregor. *dict. lib.36. cap.28.* Anton. August. *de leg. Rom. de l.Iul.repetund.* latè Farinac. *in pract.crim.quæst.111.n.16.*

91 Sed ad nostram legem deueniendo, notandum est apud antiquos, suspensa pœna capitis imposita à *l.12. tabul.* Aul. Gel. *noct. Attic. lib.20.cap.1.* constitutum fuisse, vt repetundis damnatus in concione orationem non haberet, Cicer. *lib.2. Rhetor.* indignique efficerentur titulo oratorum, Petr. Gregor. *lib.49. Syntagm.c.8.n.11.*

92 Et Sueton. *in Cæsar. cap.43.* notat repetundarum conuictos à Cæsare ordine motos fuisse, Petr. Gregor. *lib.36. cap.28.num.16.*

93 Nec posse in futurum officia exercere, Farinac. *dict. quæst.111. numero 30.* Huius legis caput extat in *l.2. de senator*, taliter vt in *l. iudices, C. de dignitat. lib.12. l.si aliqui, C.de suscept. & Arcbar. l. in testament. C. de testam. tut.* corruptus iudex statim à iure, officio, ac dignitate priuatus censetur. Tiber. Decian. *dict.cap.39.* Farinac. *practicar. crimin.quæst.111. ex num.27.* Iustè ergo à nostris Regibus pœnas aduersus aduocatos constitutas dicemus, cùm legis egressi taxationem repetundis teneantur, vt Tacit. *dict.lib.11.*

94 Nec mireris copulatiuè pecuniarias & criminales pœnas à nostra lege fuisse constitutas: nam ex *l.3. C.de sepulch. viol.* Abb. *capit.2 de emption. & vendit.* Gram. *consil.55.num.12.* tenet Tiber. Decian. *dict. lib.8.cap.39.num.18.*

His pœnas in hoc iudicio repetundarum cumulatiuè poni posse, vna alteri addita, Farinac. *in practic. crimin. quæst.111.nu.88.* Et sic notat ex Plin. *lib.2.epistol.* Petr. Gregor. *dict. lib.36. cap.28.numero 16.* Quòd cum Marius 95 Priscus fuisset ab Afris repetundarum accusatus, placuit senatui septingenta millia, quæ acceperat Marius, ærario inferenda. Mario autem vrbe & Italia interdictum, quod est secundum dispositionem textus *in cap.1. de re iudicat. lib.6.*

Hanc doctrinam præcipuè procedere notat Farinac. casu quo à lege pœna suspensionis ab officio, per designatum tempus imponitur: nam tunc hæc suspensio non tollit alias pœnas, Farinac. *d.quæst.111.num.93.* 96

Sed vt finem legi imponamus, notandum est, sic attentè a nostris Regibus prospectum pro subditorum bono, vt non tantùm curarent pro abdicandis Curiarum canibus, sanguinisque publici suggestoribus lata lege nostra, sed etiam vt docti, litteratique sint, cùm id conueniat aduocato, vt Donel. *lib.18. eom.cap 2. & 3.* & ibi Osuald. Augustin. Barbos. *in l.nec caeterorum 2. numero 2. C.de postul.* Azeued. *l.3. num.2. & antea l.2.num.4. hoc titulo*, Bart. & Paul. de Castr. *l.1.§.postulare de postul.* Nauarr. *in Manual.cap.25.numero 28.* Nicol. Anton. Grauac. *in practic. Ost. Vestr. lib.2.cap.18. liter.A.* latè Petr. Gregor. *lib. ... Syntagmat.cap.6.ex numero 17. & sequent.* Camil. Borrel. *decis.coll. part.1.tit.63.* & omnes adducti à Grat. latè *discep.cap.186. per totum*, & quos adduxi hoc *cap. ... n.1.* 97

Præcipuè, quòd si ignari à munere iudicandi abdicandi sunt, vt diximus *de leg Polit.lib.2.cap.20.num.14.* Ioan. Garc. *de expensis cap.21.num.20.* Thes. *in Pref. decis.num 25.* Mastril. *de magistrat tom.1.lib.2.cap.3.* Augustin. Barbos. 98

bof. *dict. l. 2. num. 3. C. de postul.* Meritò & maiori ex causa aduocati, cùm ab alijs suffragium implorare non valeant, vt dixit Azeued. *dict. l. 3. num. 2. & 3.* & alias exposuit Cassiodor. *Aliæ quippe dignitates Assessorum solatia quærant: tua verò dignitas Principi consilia subministrat, &c.*

99 Cui vt subuenirent Reges nostri, statuerunt, vt nullus officium aduocati exercere præsumat, ni priùs à Supremo Consilio examinatus, approbatusque sit, ibi: *Y porque algunos sin tener las letras y suficiencia que se requieren, se atreuen à abogar en los pleitos que se tratan en el Consejo, y demas Tribunales desta Corte, mandamos que ninguno lo pueda hazer no siendo examinado, y aprouado conforme à lo dispuesto por la ley primera deste titulo*, de quo supra *l. 1. hoc tit. 16. lib. 2. Recopilat.* Azeued. *in dict. l. 1.* referens Gallicas constitutiones, latè Petr. Gregor. *dict. lib. 49. Syntagm. cap. 6. ex num. 19.* Machad. *Perfect. Confess. tom. 2. part. 3. lib. 6. tract. 1. docum. 2. num. 4.*

Quarum legum constitutiones ex iuris communis regulis deducuntur, vt patet *in l. nemini licere. 11. C. de aduocat. diuers. iudic.* Bart. *in dict. l. 11. §. non aliter*, & Salicet. Cacialup. *tractat. de aduocato* adductus à Neuio *in System. ad dict. l. 11. §. non aliter, num. 2.* Guid. Pancirol. *Thes. var. lect. lib. 1. capit. 23.* Augustin. Barbos. *in dict. l. nemini num. 9. C. de aduoc. diuers. iud.* Camil. Borrel. *sum. decis. tit. 65. num. ...*

Et ex constitutione Regis Alphonsi *in l. 13. tit. 6. part. 3.* vbi constituitur, quòd nemo aduocationis officium exercere valeat, ni à iudicibus examinatus, & approbatus.

Sed nec tantùm hæc qualitas examinis requisita fuit à nostra lege, sed etiã 100
vt in matricula Aduocatorum adscriberentur, vt in *dict. l. 1. hoc titulo*, quod deduci videtur *ex l. petitionem, C. de aduocat. diuers. iudic.* Et ex eo, quòd antiquitus certus aduocatorum numerus constitutus erat, vltra quem egredi non licebat eis, qui priuilegio concesso aduocatis tantùm fungebantur, *vt ex dict. l. petitionem, l. post duos, l. ad similitudinem, l. iubemus. 17. C. de aduocat. diuersor. iudic. l. per hanc legem 7. C. de aduocat. diuers. iudic.* & ibi Augustin. Barbos. & Neuio *in System. ad dd. leges*, late Camil. Guther. *de offic. dom. August. lib. 3. c. 2.*

L. 25.

L. 25. tit. 17. lib. 2. Recopilat.

SIENDO Tan necessaria, como es, para la administracion de justicia la verdadera y suficiente inteligencia del hecho de los pleitos y negocios, que nace de la suficiencia, habilidad, y fidelidad de los Relatores dellos: y estando proueido por la ley 5. tit. 3. lib. 2. del Ordenamiẽto Real, y por la ley 1. deste titulo, y por otras leyes y ordenanças de las Chancillerias, y Audiencias, que antes que los Relatores se elijan y reciban, y vsen de sus oficios, se presenten ante los Presidentes, Consejeros, y Oydores, donde se ouiere de exercer el oficio de Relator que se proueyere, para que alli los vean y examinen, y hallandolos habiles y suficientes, elijan el que mas conuenga, y se les dè titulo y facultad por ante Escriuano del mismo Tribunal, para vsar el tal oficio, y que guardandose este modo de examinar, y elegir los Relatores en las Chancillerias, y Audiencias, no se ha guardado, ni guarda en el dicho nuestro Consejo, ni en los demas Tribunales, y Consejos desta Corte, con quien asimismo habla la dicha Ley: porque no se han eligido, ni examinado como las leyes disponen, de que resultaua auer en los Tribunales desta Corte Relatores menos suficientes de lo que era necessario para el acierto en la determinacion de los negocios: cosa tan contraria a la buena administracion de justicia. Y queriendo poner, y que se ponga remedio eficaz en ello, mãdamos, que aora, y de aqui adelante en el dicho nuestro Consejo los que huuieren de ser Relatores del, y de la Sala de Alcaldes de Casa y Corte, y en los otros Consejos, y Tribunales deste Reyno de Consejeros, y Oydores, y Ministros que residen en la Corte, los que ouieren de ser Relatores dellos, se presenten en el Tribunal donde se huuieren de eligir, para que alli los vean, y examinen el Presidente, Consejeros, y Oydores del, y se elija el mas habil y suficiente, y de mayor satisfacion, que se entienda ser el que tuuiere mas votos, y en paridad dellos el que tuuiere el voto del Presidente, o Gouernador del tal Consejo, o Tribunal: y al que saliere eligido se le dè facultad, o titulo por ante Escriuano del Tribunal para vsar el dicho oficio, y el examen se haga entregando a cada pretendiente, y opositor de la Relatoria, vn processo, qual a los mas Iuezes, y Consejeros del Tribunal donde se eligiere, pareciere, sin lo cometer a quo vno le dè el processo que quisiere: y escusando que el tal opositor sepa el pleito que le han de dar, sino que vno de los Iuezes de la eleccion, a

quien se cometiere, haga sacar el processo que se huuiere señalado, de la persona y parte donde estuuiere, y llame al pretendiente a quien se huuiere de dar, y le haga entregar el dicho processo, y assentar el dia y hora en que se le entrega, y notificar que dentro de veinte y quatro horas, o las que el Tribunal huuiere acordado, se preuenga en el dicho pleito para hazer relacion del en el Consejo, o Tribunal junto, por la mañana, y dar tambien su parecer como Letrado que ha de ser. Y auiendo cumplido todos los opositores con este examen, se junte el Tribunal que huuiere de hazer la eleccion, y teniendo los opositores los años de estudio y edad que la ley 2. tit. 9. lib. 3. manda, se elija el mas habil y suficiente para el dicho oficio de Relator, como dicho es, y no se den, ni prouean las Relatorias en futura sucessión, aunque sea de hijo a padre, ni se ponga persona que sirua Relatoria, o haga alguna relacion por algun Relator enfermo, o ausente, o que tuuiere otro impedimento: porque en estos casos ha de hazer relacion por el impedido, o ausente, otro de los Relatores propietarios del Tribunal: y en ningun caso ha de hazer oficio de Relator, ni relacion alguna, el que no fuere examinado, y elegido como dicho es: y lo que en contrario se hiziere sea en si ninguno. Pero bien se permitirà, que el que huuiere sido examinado, y elegido por Relator del Consejo, y lo fuere, pueda ser nombrado por los otros Consejeros, y Tribunales que auian de elegirle, para que les hagan las relaciones, en quanto no hagan falta a las horas, y relaciones del Consejo. Y en quanto al juramento que han de hazer los dichos Relatores, se guarde lo dispuesto por la ley 5. tit. 4. y la dicha ley 1. deste titulo, y lo que acostumbran jurar en cada Tribunal. Y porque conuiene, que para semejantes oficios aya muchos opositores en que escoger, mandamos, que quando se huuiere de proueer alguna Relatoria, el Tribunal a quien tocare, haga poner edictos con dias y plaços competentes, para que en las Chancillerias, y Audiencias, y otras partes, de donde suelen venir a las Relatorias desta Corte, puedan tener noticia de la que esta vaca, y venirse a oponer, y a ser examinados para ella: y passado el dicho termino, se vayan haziendo los dichos examenes en la forma que dicha es, y se proceda a la eleccion sin dilacion. Y si todavia passado el dicho termino, pero antes de proueerse la Relatoria, viniere algun opositor, que al Tribunal a quien tocare la prouision, le parezca admitirle, lo pueda admitir, y examinar, y entrar en votos para la eleccion, por lo mucho que importa acertar en la persona del Relator. Y porque el saber los que han de pretender las dichas Relatorias, que han de suceder en los negocios, pleitos, y papeles de su antecessor, sin pagar por ellos cosa alguna, como està proueido que se haga, y se haze en las Chancillerias, y Audiencias, por la ley 21. deste titulo, es motiuo para apetecer mas las dichas Relatorias, y auer mas opositores a ellas, que aurà

aurà si no sucediera el sucessor de la Relatoria en los negocios della: Y por la misma ley 21. està proueido, que los pleitos, processos, y papeles del Relator del Consejo por quien vaca la Relatoria, los buelua à encomendar de nueuo el Presidente del Consejo, y no suceda en ellos el sucessor en el oficio, lo qual ha tenido, y tiene el inconueniente referido: Mãdamos, que lo que dispone la dicha ley 21. en quanto a los pleitos, negocios, y papeles de los Relatores de las Chancillerias por quien vaca alguna Relatoria, para que suceda en ellos el sucessor en la dicha Relatoria, y no se vendan, ni den, ni repartan à otro, se guarde y cumpla en quanto à los pleitos, negocios, y papeles de los Relatores del Consejo, y los demas desta Corte por quien vacare alguna Relatoria, reuocando como reuocamos lo que en contrario desto està dispuesto por la dicha ley 21. Y mandamos, que los Relatores por quien huuieren vacado las Relatorias, si fueren viuos, y si no lo fueren, sus herederos y albaceas tengan en buen recaudo y custodia los pleitos y papeles de la Relatoria vaca, y los entreguen por inuentario al que sucediere en el oficio, sin por ello lleuar cosa alguna, so pena de pagar el interes y daño a las partes, y al Relator sucessor. Y todavia apremien al Relator por quien vacò la Relatoria, si fuere viuo, y si fuere muerto, a sus herederos y albaceas, y otra qualquier persona que conuenga al entrego de los dichos papeles y processos. Y por lo mucho que importa à la obseruancia desta Prematica, es mi voluntad, y mando que se guarde y cumpla, sin embargo que yo por decreto, o otra qualquier manera aya mandado, ò mandare cosa alguna en contrario, ò aya hecho, ò haga merced de algunas de las dichas Relatorias, sin la eleccion, y examen del Tribunal à quien tocare su prouision, conforme à esta Prematica: porque sin embargo quiero, que lo susodicho sea obedecido, y no cumplido: y esta es mi intencion, porque no se falte al bien publico de la administracion de justicia: y porque se remediarà muy tarde el daño que ha hecho, y haze la falta que ha auido de examenes para las dichas Relatorias, si los Relatores que huuiere en esta Corte, que no sean habiles, ni suficientes, no se quitassen, y proueyessen otros que lo sean, como està mandado por la ley quinze deste titulo. Mandamos à los del nuestro Consejo, y à todos los demas à quien tocare la eleccion de los dichos oficios de Relatores, guarden y cumplan lo dispuesto por la dicha ley quinze deste titulo.

SVMMARIVM.

1 *Relatorum officium idem quod officium Quæstoris Candidati est, ex Matienço*
2 *Quæstoris officium quale.*
3 *Quæstoris candidati exercitium erat legere in Senatu Principis epistolas.*
4 *Quod comprobatur per l. Partita.*
5 *Principes ipsi aliquãdo legebant acta, ac decreta in Senatu.*
6 *Secretarij Regis Quæstores appellantur.*
7 *Matienç. oppugnatur asserens à tempore*

pore Romuli constitutum Relatorum officium.
8 Quæstoris officium à Romulo erectum, quale.
9 Quæstoris candidati officium ante tempora Augusti non fuit cognitum.
10 Relatoris officium non est Quæstoris cādidati.
11 Quæstoris cādidati officium apud Hispanos qualiter exequebatur antiquitus.
12 Relatoris officium, apud Hispanos constitutum tempore Regis D. Ioan. I.
13 Quæstoris candidati officiū hodie apud Hispanos, per quos exequitur.
14 Quæstoris candidati qualitas ex Cassiodoro.
15 Et obligatio.
16 Ac eloquentia.
17 Et literarum notitia.
18 Quæstores qualiter quærendi à Principe.
19 Relatoris officium præuio examine cōferendum, & num. 20.
21 Relatorum electio à Senatu facienda.
22 Officia conferre Maiestatis est.
23 Officia Senatus conferebat tempore Romanorum.
24 Præturæ electio ad Senatum competebat.
25 Electio officiorum quare Senatui concessa.

1 POst longam disputationem Matienç. *in Dialog. Relator part.* 1. *cap.* 2. *ante num.* 1. & *cap.* 3. *num.* 5. adsensit Relatorum officium æquiparari officio Quæstoris candidati.

2 Quæstoris enim officia diuersas habuisse functiones patet *ex l. vnic. de offic. Quæst. l. vnic. C. de Quæst. lib.* 12. *Auth. de Quæst.* & *Auth. vt diuin. iussion.* Scriptor. *in rubric. de Quæst.* Petr. Gregor. *lib.* 46. *Syntagmat. cap.* 32. *n.* 17. Matienç. *d. part.* 1. *cap.* 2. Bulenger. *de Imper. Roman. lib.* 3. *cap.* 15. Rosin. *antiq. Rom. lib.* 7. *cap.* 22. D. Franc. de Amai. *in l. fin. c.* 3. *num.* 1. *C. de Decur. lib.* 10. Valenç. *consil.* 200. *num.* 18. Anton. Rosc. *lib.* 3. *memorabil. capit.* 7. Brison. *lib.* 1. *select. cap.* 17. Hotoman. *de magistr. Roman. de Quæstor. fol.* 441. & *sequent.* Hieronym. Venet. *eod. tractat. fol.* 884. Ioan. Orosc. *in rubric. de offic. Quæstor. num.* 8. & *seqq.* Duar. *ad tit. de offic. Quæstor.* Pancirol. *notit. Imper. Orient. c.* 72. Adam Contz. *lib.* 7. *Politicor. cap.* 26. Guther. *de offic. domi. August. lib.* 2. *cap.* 18. Apud Græcos, Quæstores seruos esse publicos notat Petr. Herod. *rerum iudic. lib.* 2. *tit.* 11. *cap.* 1.

Ad nos tamen spectat loqui tantùm 3
de offic. Quæstoris candidati, si verum est loco illius officium Relatoris fuisse creatum, seu constitutum. Hi etenim solis libris principalibus in Senatu legēdis vacabant, *l. vnic. §. Ex Quæstoribus, de offic. Quæstoris*, Sueton. *in August. capit.* 65. Simach. *lib.* 1. *epistol.* 17. Petr. Gregor. *lib.* 46. *Syntagmat. cap.* 25. *num.* 7. Bulenger. *d. lib.* 3. *cap.* 15. Amai. *d. cap.* 3. *num.* 1. Rosin. *d. cap.* 22. Hotoman. *de magistrat. Roman. tit. de Quæstor. candidat.* Cassiodor. latè *lib.* 6. *cap.* 5. & *lib.* 8. *c.* 13. & 14. & *lib.* 9. *cap.* 24. Pancirol. *d. cap.* 72. & *lib.* 1. *variar. lect. cap.* 11. August. Barbos. *in rubric.* & *l.* 3. *C. de offic. Quæstor.*

Quod etiam per *l.* 10. *tit.* 18. *part.* 4. 4
demonstratur, Matienç. *d.* 1. *part. cap.* 3. *num.* 5. Ioan. Orosc. *in l.* 1. *verb. libris, n.* 26. *de offic. Quæstor.* Duaren. *ad d. tit. de offic. Quæstor.*

Hæc Quæstoris cura ab ipso Prin- 5
cipe suscepta fuit, ipse epistolas dictabat, edicta scribebat, officioque fungebatur Quæstorio, vt ex Sueton. *in Tit. cap.* 6. Neron. *cap.* 15. notant Verut. & Hotoman. *d. tractat. de magistrat. Roman. de Quæstor. candidat.* Matienç. *d. cap.* 2. *n.* 12. Bulenger. *d. cap.* 15. Guther. *d. cap.* 18. Claud. *de Consul. Manl. Theodos.*

Oracula Regis
Eloquio creuere tuo, nec dignius vnquam
Maiestas meminit sese Romana locutam.

Sidon. Apollin. *in Panegyr. mater.*

Cuius dignatur ab ore
Cæsar in orbe loqui, licet & Quæstore diserte
Polleat.

Huius officij functio diuersa fuit ab 6
ea,

ea, qua Quæstores vti iubentur à Iustinian. Auth. *vt diuinæ iussion. cap.* 1. quorum officium Secretario Regio conuenire notauit Matienç. *d. c.* 3. *n.* ...

7 Credo verò Matienç. in suo Dialogo Relatorum in huius officij authoritate, & antiquitate parum attentè procedere. Nam *cap.* 2. *num.* 1. vt antiquitatem officij Relatoris commendaret, illudque antecellat officio aduocatorum, à tempore Romuli creatum notat. Posteaque *num.* 11. *& cap* 3. *num.* 5. officium Relatoris idem esse dicit quod officium Quæstoris Candidati.

Sed non abs re erit prænotare hanc Matienç. resolutionem incompatibilitatem, seu repugnantiam habere. Nam si tempore Romuli hoc credit erectum officium, dicendum est officio Quæstoris Candidati conuenire non posse. Si verò Quæstoris Candidati officium ac Relatoris, idem sunt, tanta temporum antiquitate vallatum non esse necessariò erit fatendum.

8 Et primò notandum est, Quæstoris officium tempore Romuli, seu Numæ constitutum, de quo I. C. *in l.* 1. *de Quæstor.* non esse officium Quæstoris Candidati. Nam duo Quæstores à Romulo, & Numa creati fuere, vt ipse Matienç. *dict. cap.* 2. *num.* 1. & in *l.* 1. *§ Deinde de orig. iur.* Patric. *de Regn. lib.* 3. *tit.* 9. Pancirol. *variar. lection. lib.* 2. *cap.* 11. Adam Contz. *lib.* 7. *Politic. cap.* 29. *§.* 2. primam officij Quæstoris creationem, legimus fuisse Quæstoris ærarij, ex quo appellati sunt Quæstores ærarij, sicuti tempore sequenti appellati sunt Quæstores nomine muneris quod exequebantur, vt Quæstor criminum Militiæ, Parricidij, &c. Cassiodor. *lib.* 8. *epistola* 14. *Alijs enim iudicibus Prouinciarum committitur exactio* (loquitur de Quæstore) *alijs priuati ærarij custodia delegatur. Huic autem* (scilicet Quæstori Candidato) *aulicæ famæ reponuntur*, vt ex Iunio Grat. *lib.* 7. notat Stephan. Pigh. *lib.* 2. *ann. mag. Rom. fol.* 71. Rosin. *lib.* 7. *antiq. Rom. cap.* 22. Buleng. *d. cap.* 15. Hotoman. & Verrut. Ioan. Orosc. latè Vvesembec. *de offic. Quæst. ex num.* 3. *& sequent.* de quo latè Adam Contz. *d. c.* 29.

Quæstor enim Candidatus vsque ad tempora Imperatoris Augusti cognitus non fuit, Brison. *lib.* 1. *antiq. c.* 17. Dion. *lib.* 54. Buleng. *lib.* 3. *cap.* 15. Rosin. *d. c.* 22. *ad fin.* Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. casu* 68. *n.* 9. Pancirol. *not. Imper. Orient. cap.* 72. Ergo tanta, vt voluit Matienç. antiquitate non condecorandus est, vt Relatorum officia à tempore Romuli creata credat. 9

Quare credo loco Quæstoris Candidati subrogatum non fuisse officium Relatoris apud nos hac ætate vigens, vt notat Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 48. *§.* 4. *n.* 5. Sed Relatores semper appellatos fuisse, vt deducit ex Tacit. *lib.* 1. *annal.* Et ex eo quòd gradus honoris Quæstoris officio adsignatus à Cicer. *Verr.* 2. Relatoribus non competat, neque laudes à Cassiodoro *lib.* 6. *epist.* 5. Simach. *ad Auson.* Procop. *lib.* 1. *de Bello Persico*, Buleng. *d. c.* 15. *fol.* 395. *&* 396. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. cas.* 68. *n.* 9. cum neque sententiam ferre, neque in Senatum venire possint, vt notat Steph. Pigh *d. fol.* 72. competere Quæstoribus, Cassiod. *lib.* 10. *epist.* 6. Buleng. *d. c.* 15. Pancirol. *d. c.* 72. Barbos. *in d. l.* 3. *C. de offic. Quæstor.* Et sic distat hodie Quæstoris officium à munere Relatorum, vt credit Pancirol. *var. lection. lib.* 2. *c.* 11. *ex Procop. lib.* 2. *de Bello Persic.* quod loco Quæstorum successit officium Assessorum Principis, *& de notit. Imper. Oriental. c.* 72. Quamuis loco Cancellarij credat Forcat. *de Gallorum Imperio lib.* 7. cui adsentit Guther. *de offic. dom. Augustæ lib.* 2 *cap.* 18. 10

Quod si hoc officium Quæstoris Cãdidati apud Hispanos aliquãdo vigebat, credo fuisse temporibus Regũ antiquorum Castellæ, quod ab anno 1407. vsque 1454. fuisset, tenet Matienç. *d p.* 1. *c.* 3. *n.* 5. Quo tempore, & ipsi Consiliarij Regis illo officio Relatoris fungebantur, vt *del Doctor Fernando Diaz, Oydor, y Relator del Rey*, refert Matienç. & ab ipso vidi subscriptam facultatem à D. Ioanne Rege Castellæ cõcessam D. Alonso Enriquez Castellæ Almiranti 11

anno

anno 1426.his verbis.*To el Doctor Fernando Diez de Toledo Oydor, y Relator del Rey.*

12 Præsertim,quòd ex aliquorum placito hoc Relatoris officium à Rege D. Ioanne I.creatum voluerunt,argumēto desumpto ex *l.1.tit.10.lib.2.Ordin.*& quæ congerit *Montaluo in repertor.verbo,Relatio fol.*100.quamuis ex illa lege non constet de prima huius officij erectione,vt ex ipsius patet contextu.

13 Et si hodie hæc potestas Quæstoris Candidati apud Hispanos viget, credo penes supremos iudices residere intra ipsius Consilij Cancellos causas referētes,vt fit ,dum lis recitatur ad suffragium ferendum: vel apud Valent. Cathalon.Galliç,& alia tribunalia exequitur,Gonç.*Reg.Cancella.reg.de trien.poss. q.*10. Neuiz. *in Sylua nupt.lib.5.n.*99. Matienç. *Dialog.Relator p.1.cap.5.n.3.* Michael Ferrer.*in obseru.Senat. athal.. 3.p.c.126.*Ric.*5.p.collect.1771.& 6.p. coll.*2177.Leon *decis.Valent.*1.Main.*de eist. ol.lib.1.decis.*... Fontanel.*decis.*19. n.ra.& ex eo,quòd apud Cathalanos causa nō tractantur coram partibus,sed secretò inter Senatores ipsos,ideò lis, ac relatio litis ab vno fit iudicum.

14 Tamen qualitercumque sit,etsi cōcedimus Matienç. Relatores loco Quæstorum Candidatorū successisse, ad illorum electiones multa necessaria esse notat Cafsiod.*lib.9.ep.6.Et ideò primū nobis placuit tuos mores inspicere.* Et postea. *Secunda nobis cura fuit eloquentiæ tuæ fluēta perquirere,quam licèt singulariter diligamus,moribus tamen iustè postponimus.In illis enim vita cognoscitur,hic tā-*

11 *tùm lingua laudatur.Sed in te valde decorum,quia vtrumque nosceris habere sauciatū.Æqualiter enim splendes actionis merito,& dictationis eloquio,ac iustè possit intelligi per te voluntas Principis expediri.*

15 Sed melius exponens Casiod.Quęstoris officij obligationē, inquit: *Fama nostra est quòd.loqueris , conscientia sine dubitatione quod sentis . Intellige tamen quantum sit quod à te exigatur,cui opinio*

16 *nostra committitur.*Nec eloquentiæ necessitatem in eo omisit exponere *lib.8. epist.14.*inquiens. *Eloquentiæ vero bona ineptum est in Quæstore prædicare,cùm ad hoc specialiter probetur adscitus,vt opinionē temporum commēdet qualitate dictorū.*

Sed nec mores tantum in Quæstore inquirendi,scientia enim,& litterarum quærēda notitia. Casiod.*lib.6.epist.5. Talem dicit que oportet esse Quæstorē,qualē portare Principis decet imaginem.Nam si nos (vt assolet) causā gestis audire cōtingat, quæ authoritas erit linguæ,quæ sub oculis Regale genium possit implere? Adesse debet scientia iuris,cautela sermonis,vt nemo debeat reprehendere quod Principē constiterit censuisse.* Et postea. *Atque ideò prudentiæ, vel eloquētiæ tuæ fama pronocati Quæsturā tibi,gloriā litterarū,ciuilitatis tēplū,&c.* 17

Quærēdi ergo sunt à Principe Quæstores,vt (Casiod.*d.lib.8.ep.14.*)*tales nos quærere credatis, quales & nostræ laudi,& vestræ securitati expediat inueniri.* Præcipuè qui legum polleant notitia, & Iurisprudentiæ haud ignari ; imò & ad hanc dignitatem,si Quæstores sunt nostri Relatores,non assumendi,ni post exactam Iurisprudentiæ exercitationē, ac notitiam scientiæ illorū,vt Casiod. *lib.1.epist.12.Hinc est,quòd te literati dogmatis studia laudabiliter exequētem pridē ad Quæsturæ culmen elegimus,vt honesti laboris tui fuerit præmiū dignitas literarū.* 18

Ex his sanctè constitutum dicendum est à Catholicis Regibus *in l.1.hoc tit.* vt præuio examine antecedenti Relatorum officia cōferantur. De quo Didac. Per. *in d.l.5.tit.3.lib.2.Ordin.fol.*207. 19

Sed cùm hæc conferendi officij qualitas omissa fuisset, ad libitumque conferrentur à Presidibus Consiliorum,aut Cācellariarum ,cognito præiudicio,attenteque à Catholicis nostris Regibus prospectum D.Naz. præceptum *orat.* 150 *Non turpe est mutare ac resipiscere, sed in malo inhærere perniciosius.*

Statuerunt vt Relatoriç præuio examine, ac per concursum conferrentur secūdum dispositionem Catholicorum Regū,de quo *in d.l.1.*vt à Magno Philippo Rege nostro patet cautū in *l.nostra* 23.de quo D.Ioan.Machad.*del Perfect. Confess.lib.6.p.3.tract.1.doc.10.per tot.* 20

Post-

21 Poſtquam Princeps Rexque noſter verè pius,ac Catholicus Regũ Catholicorũ prçceptũ in examine Relatorum præſcriptũ *in l.1.hoc tit.*ſeruandũ iuſsit, proſequitur.*Y auiendo cũplido todos los opoſitores con eſte examen, ſe jũte el Tribunal que huuiere de hazer la eleccion, y teniendo los opoſitores los años de eſtudio, y edad que la ley 2.tit.9.lib.3.manda, ſe elija el mas habil y ſuficiente para el dicho oficio,&c.*

22 Nec enim dubitamus Principum, Regiæque Maieſtatis eſſe officia conferre, quod ex Romuleis legibus notant Scriptores Latini, in hoc præcipuè Quæſtoris Candidati munere, vt

23 ex Caſsiodor. *dict. lib.1. epiſt.14.* Sed cognito ad rectum regimen Reipublicæ conuenire, vt officia ſuffragio, ſeu electione conferantur, vt conſtitutum patet apud Romanos in latione legis Ouiniæ Tribunitiæ, quæ fuit lata, vt refert Sigon. *lib.2.de antiq. iur. Italiæ cap.2.* Roſin. *antiq. Roman. libro 8. cap.4.& 5.* ex Pompeio Feſto, vt Cenſores ex omni ordine quemque curiatim in Senatum legerent. Anton. Auguſtin. *de leg. Roman. de lege Ouinia fol.* 108. Hieron. Verrut. & Hotman. *de leg. Rom. de lege Ouin.* rectè lata videtur noſtræ legis conſtitutio.

Et Petr. Gregor. *lib.47.Syntagmat. cap.25.num.8.* inquit illam electionem ſecundùm noſtræ legis conſtitutionem faciendã eſſe, de idoneis ſcilicet, inſpecto genere, ordine, cenſu electi, &c.

Quare Petr. Gregor. Toloſan. *lib. 47. Syntagmat. cap.30. num.10.* inquit officiorum creationes fieri debere interdum à Principe, interdum à Senatu, ſecundùm ipſius Reipublicæ bonum.

Ex qua vtilitate credendum cenſeo Præturæ electionem commiſſam fuiſſe Senatui, vt patet in *l.2.C.de offic. Prætor.* vt ipſe Petr. Greg. notat, Menoch. *lib.6.de arbitrar.caſ.540.n.1.* 24

Et facto Alexandri Seueri patet apud Lamprid. numquam eligentis Senatores, ſed illorum electionem Senatui cõmittentis, hæc ratio fuit, ex qua moti ad noſtram legẽ noſtri Reges, vt Bobadill. *lib.1.Politic.cap.3.num.9.Porque ſi deſpues ſaliere malo, no echaſſen la culpa a el por auerle elegido, ſino à ellos por auerlo aprouado.* 25

L. 19. tit. 19. lib. 2. Recopilat.

ORDENAMOS Y mandamos, que los Escriuanos de Camara de nuestro Consejo, y de las Chancillerias, y Audiencias no puedan lleuar, ni cobrar los derechos que de las vistas de los pleitos se les deuieren, conforme al Aranzel y Leyes, sin que primero esten tassados por el tassador general, y poniẽdo por fe suya, o de sus oficiales mayores, en cada pleito lo que cobran y lleuan, y lo mismo se entienda con los Relatores en todos los pleitos y residencias: y por hazer el memorial no grauen a las partes, ni puedan lleuar cosa alguna sopena de perdimiento de los oficios, y que para la aueriguacion basten testigos singulares.

SVMMARIVM.

1 *QVæstoris Candidati munus est subscribere Principis Epistolas.*
2 *Dupliciter exequebatur.*
3 *Quæstor Epistolas ministrabat Principi.*
4 *Cancellarij munus, seu officium quale?*
5 *Escriuanos de Camara del Consejo, y Chancillerias, que oficio y exercicio tengan, & num. 37.*
6 *Quæstoris officium sine ambitione aut auaritia exequendum.*
7 *Scribarum officium quale.*
8 *Secretarij Regij officium laudabile omni tempore.*
9 *Notarij Regis apud Hispanos creati, vt acta coram Magistratibus expedirent.*
10 *Stipendia, seu salaria officialibus publicis soluenda sunt, & n. 46.*
11 *Officiales, si ex publico stipendia non habeant, an sportulas recipere valeant.*
12 *Princeps debet iudicibus, & officialibus stipendia ex publico soluere, & constituere, vt sportulæ non recipiantur.*
13 *Escriuanos de Camara reciben de las partes los derechos de los pleitos, & num. 38.*
14 *Matth. Lop. verba contra fori publici iniustas receptiones referuntur.*
15 *Princeps curare, ac decernere debet, ne iniustæ sportulæ recipiantur, et 17.*
16 *Cato Minor dum Quæsturã gessit, scribas reformauit.*
18 *Sportulæ vltra legalem constitutionem non recipiendæ.*
19 *L. Iulia repetundarum tenẽtur muneribus corrumpentes iudices.*
20 *Et Scribæ ac Notarij percipientes sportulas contra iuris constitutiones.*
21 *Sportulæ taxandæ sunt notarijs et officialibus, ne ad libitum eas percipiant.*
22 *Stratoribus salaria taxata à iure fuerunt.*
23 *Sportulæ iudiciales lege taxandæ sunt.*
24 *Secundum qualitatem ciuitatis, et numero 32.*
25 *Taxator publicus in Supremo Cõsilio, et Cancellarijs constitutus apud Hispanos, vt sportulas ministris taxet.*
26 *Notarij sportulas percipere non valent, ni taxa antecedente, & numero 39. & 45.*

27 *Spor-*

27 *Sportularum taxator constituendus, ne iniqua receptio cedat in detrimentum subditorum.*
28 *Sportularum taxatio constituta ob excessum iudicum.*
29 *Constitutio Græca taxans sportulas iudicieles, refertur à Gottofredo.*
30 *Sportulæ vltra taxam legitimam nõ recipiendæ, & n. 33.*
31 *Notario stipendium pro scriptura soluendum est secundùm taxam legitimam.*
34 *L. is cui 4. C. de sportul. refertur.*
35 *Notario stipendium soluendum prò editione instrumenti.*
36 *Notarij apud Hispanos tenentur in ipso instrumento apponere stipendiũ pro instrumento receptum.*
40 *Sportulæ taxandæ sunt secundũ qualitatem temporis ex P. Molin.*
42 *Escriuanos de Camara, que derechos pueden lleuar.*
43 *Sportulæ si à iure taxatæ non sunt, officio iudicis sunt taxandæ.*
44 *Et si à iure quantitas designata sit, ne à receptore excedatur, meta, seu legitima quantitas à iure constituta, & n. 47.*
48 *Sportularum taxatio, secundũ valorem rei petitæ fieri solebat.*
49 *Ad illarum receptionem attendenda est absolutè legalis dispositio.*
50 *Receptio illarum iusta censetur dum firmatur consuetudine.*
51 *Officiales consiliorum sportulas ni taxatas recipere non possunt apud Hispanos.*
52 *Relatores no pueden lleuar derechos por hazer el memorial.*

1 SVMMA attentaque cura Reges nostri intendunt, vt cõmunia, receptaque iura suis in Prouincijs polleãt, nec quicquam nouitate, sed antiquitate potius placita firmetur. Diximus enim in l. antecedenti Quæstorum candidatorum munus esse legere Principis Epistolas: notandum verò est, etiã Quæstoris munus esse mandata Principis subscribere, vt patet ex *l. 2. C. de pet. bonor. sublat. lib. 10.*

Constitutum enim est, *in authent. vt diuin. iussion.* quòd mandata Principum à Quæstore subscribi debeant, *authent. de mandat. Princip. §. 1. Nouell. Valent. de Homicid.* Quare notant ex Tacit. *lib. 16.* Rosin. *lib. 7. antiq. Roman. c. 22.* Iacob: Menoch. *de arbitrar. cas. 68. nu. 9.* Quæstores esse subscriptores Epistolarum Principis, de quorum exercitio ac dignitate, Pancirol. *notitia Imper. Oriental. cap. 72. & var. lect. lib. 2. cap. 11.*

Hinc patet Quæstoriam candidatã dignitatem diu isam in hæc duo membra fuisse. Ioan. Orosc. *in rubric. de offic. Quæstor.* Bulenger. *lib. 3. de Roman. Imperio, cap. 15.* Hieron. Verrut. & Hotoman. *de Magistr. Rom. de Quæstore candidato.* Laurent. Veierlink. *theatr. vit. human. verb. Quæstor.* Franc. Polet. *lib. 5. for. Rom. cap. 12.* Tamen *ex auth. de exhibend. reis, §. quia vero*, patet Quæstorium exercitium esse literas ministrare Principi, vbi *glos. verb. Quæstorem*, Cancellarium intellexit. Ex quo Matienzo *in Dialogo Relator. 1. p. cap. 3. n. 5.* voluit Quæstorem candidatum, idẽ munus, opusve exhibitum à Cancellario esse; seu potius dicendum credo, idem officium esse quo vtuntur hodie, *los Escriuanos de Camara del Consejo, y Chancillerias*, cùm subscribant decreta Consilij, Epistolasque, quas vocamus *prouisiones*, secundùm Quæstoriam dignitatem, vt ex *dict. auth. vt diuin. Iussion.* notant Iacob. Menoch. Orosc. & cæteri. Quòd eleganter probat Volfang. Lazio dicens Quæstoriæ dignitatis loco successisse Cancellarios, quos hodie scribas appellamus *libr. 2. de Rep. cap. 4.* & Petr. Gregor. Tolos. *lib. 47. Syntag. cap. 29. num. 2.* Cancellarios esse, inquit, scribas cõstitutos ad expeditionem negotiorum Regni, ex Philip. Beroald.

Cancellarios vt recentiori
Scribis nomine, nuncupem vestutos
dici qui cupit.

Osuald. ad Donel. *lib. 18. comment. c. 2.*

L lit.

2 3 4 5

*lit.V.& X.*Huic enim dignitati scribarum consilij conueniunt illa carmina Satij.

Magnum late dimittere in orbem
Romulei mandata Ducis,viresque,modosque.
Imperij tractare manu.

6 Hęc Quæstoria dignitas, seu Cancellaria, *o de Escriuanos de Camarà*, quòd sit exequenda sine ambitione ac cupiditate,notat eleganter Casiodor. *lib.6.epist.* 5. taliterque se præbituros inquit,quòd non debent placere Quæstori,quæ odiosa sunt Principi, Bulenger.*d c.*15.

7 Credo tamen, quidquid dicat Matienz.hoc officium non successisse loco Quæstoris,sed scribarum,quibus, teste Hermonopulo,cura scribendi mandadata Principum commendata erat,*lib.* 5.*tit.*11.de quorum officio, & authoritate,ac exercitio plura cumulauit,Bulenger.*lib 6.de Roman. Imper cap.* 26. latius Rosin.*lib.7 antiq.cap* 49. & ibi Demster. *in Paralipom.* Petr.Gregor. *lib.47.syntagm. cap.* 41. eleganter D. Franc.de Amaya *in l.15.per totam*, *C. de Decurion.lib.*10.& nos *l.seq.*

8 Sed & etiam notandum est,non successisse loco Scribarum, seu Secretariorum proximorum Regum, de quorum authoritate, ac antiquitate haud silent. sacræ, & prophanæ litteræ,2. *Reg.cap.8.& 23. Esther cap. 33. Esdr. lib.2.cap.*7.late Lauren. Veierl.*Theat. vita human.verb.Scriba*,Doctor.*in rubric.de Primicer.* Volfan. Laz. *de Republic.Roman.lib.2.cap.*4.Pancir.*notic. Imper.cap.*14.72.*&* 92.Petr.Gregor. *lib.47.syntagm.cap.*42.Bulenger. *libr. 4.de Imper. Roman.cap.*4. *&* 18.*lib. 6. cap. 26.* de quorum honorificencia ac præcedentia, Bellug. *Specul. Princip. rubr.6.num.*17.Gregor. Lop. *l. 7.tit. 9.par.*2.Boer.*decis.*222.Casan. *Catal. glor. mundi,part. 7. consid.* 16. latè D. Francisc.de Amaya *d l.* 15. *num.* 41. *& seqq.*Tiraquel.*de nobilit.cap.*30. *cap.* 8.Guther.*de offic. dom. August. lib. 3. cap. 3.& seqq.*Fuit autem hoc exercicium,quòd hodie exequitur,*por los Escriuanos de Camara*,per diuersos execu tum ministros,vt per Actuarios, Numerarios,Exceptores, vt de Numerarijs Præfecti Africæ, notat Pancir. *lib.2.var.lect.c.*188 *& de notit.Imper. Orient.c.*14.15.*&* 16.

Sed reiecta aliquorum intelligentia hoc munus *de Escriuanos de Camara &c.*licèt per Actuarios exequi credat, Camil.Borrel.*de magist.cap.vltim.* antiquitus per Referendarios fuit executum,quorum munus erat libelos Præfecto porrectos subscribere, vt denotat Procop.*lib.2. de bell. Pers.* Pancir. *lib.2.var.c.* 18.

Nam quamuis Actuarij exercitium in actorum reductione exequebatur, Eliseus Danz.*impugn.Doctor.cap.* 1.*de offic.actuarij*,Toro *Compend.decis. verb. actuarius,par.* 2. Gizarel.*decis.*24. *nu.* 1.*& Add.num.*8.*&* 9.Attamen vt patet in *l.in scrinijs,C.de proxim.sacr.scrin.* illius cura erat in actu reducere non litigantium acta, seu potius id fuit munus,quòd referédo iudici acta,in acta reducebant,vt fides de his haberetur, Pancirol.*d.cap.*14.*& var.libr.*1.*capit.* 26.Et patet *in l.1.C.de Canon.frumen. vrb.Roman.l.nulli,C.de Episc.& Cleric.* ex quo *in l.in hac,C.de donat.* constituitur vt donatio coram magistratu publicetur, vt perpetua firmitate gaudeat,quòd apud Actuarium fieri probat Pancirol.

Quare voluit Damster. *Paralipom. ad Rosin.lib.7.cap.fin.* in actu iudiciali & publico, ac in causis priuatis idem esse exercium, Actuarij, Notarij, aut Scribæ,Elis.Danz.*impugn.Doctor.cap.* 1.*de offic.actuar.*Fab.Cap.Galeot. *controu.lib.1.contr.23.num.20.*

Quibus omissis dicendos esse credo,referendarios,ex notitia, & sententia Bulenger.*lib.4.de Rom. Imper. cap.* 18. (quorum munus ad octo tantùm restrictum fuit,*Auth. de refer.sacr. Palat.*)quamuis ad aliud munus institutos velit,Guther.*de offic. dom.Aug.lib.* 5.*c.* 8.Notarios apud Hispanos creatos ad acta publica iudicialia, coram Magistratibus expedienda,vt *l.7.tit.9.p.* 2.

&

& l.1.tit.19.par.3. & ibi Greg. Lop. Azeued.*l.1.n.16.tit.25.lib. Recop.* quos dicimus *Escriuanos de Camara*, vt etiam denotat illa sui exercitij denominatio, *de refrendar las prouisiones*.

Et vt omnia attingamus, dicere possumus exactores libellorũ attenta serie *leg. Principali, C. de prox. sacr. Scrin. lib. 12.* Pancir. *not. Imp. Orient. c.93.* vel Secretarios, vt ex Mastril. *de Magist. lib.1. c.29.n.9.* Elis. Danz *pugn. doct. de offic. Secret n. 12*; seu Magistros libellorũ, vt denotat Guther. *de offic. dom. Aug. lib. 3. cap.5.*

Sed cum hoc munus ex publico stipẽdia nõ habeat apud nos, & diximus *l. 34. tit. 16.* secundum naturale ius esse, vt laborantes sui laboris mercedẽ consequantur lateq; notauimus aduocatis salaria conferri debere, & si non conuenta, quod & ad alios iudices, cæteros que officiales publicos extendit *l. vnic. C. de præb. Sal. lib. 10. l. 2. & ibi Pen n.14 & 15. C. de prox. sacr. Scrin. lib. 12. auth. vt iudic. sine quo suffrag §. cogitatio, c. cũ ab omni, de vit. & hon. cler.* Ias. *l. ne quicquam, de offic. Proconsul.* Auend. *de exeq. 1. par. cap. 2. ex num. 7.* cęterisque officialibus, Didac. Perez tradit. ab Azeuedo *in l. vnic. tit. 27. lib. 4. Recop. n. 1.* latè Menoch. *cons. 228. ex n. 14. cũ seqq.* And. Gail *lib. 1. pract. c. 44.* latè Solorzano *de Gubern. Ind. lib. 3. c. 8. ex n. 61.* Menoch. *de arbitr. cas. 514.* Mastrill. *de Magist. lib. 1. cap. 21. ex n. 1.* Ponte *de potest. Proreg. de abund. ciuit. §. 6. n. 16.* Camil. Borrel. *eodem c. 11.* Costa *de quot. & rata q. 86. per tot.* Bobadil. *lib. 1. Polit. cap. 11.* Petr. Bimeo *cons. 103. lib. 2.* Rolãd. à Valle *cons. 87. lib. 2.* Carloual, *de iud. lib. 1. tit. 1. disp. 4. per tot. q. 18. ex n. 1. fol. 529.* Surd. *cons. 66. ex n. 2. lib. 1.* & his officialibus ex publico antiquitus fuiſſẽt adsignata stipendia, deducitur *ex l. 1. C. de offic. Praef. Affric.* in quo textu Pancir. *var. lib. 2. c. 183.* refert vniuscuiusq; ministrorũ salaria, vt meminit *not. Imp. Oriẽt. c. 18* & notat *Praef. auth. vt iudic. sine quo suffrag.* Guther. *de offic. dom. Aug. lib. 2. c. 17.*

11 Sed cũ hodie diuersè sit cõstitut ũsci re descẽdit, an liceat ratione laboris iudici, vel aduocato, alijsve officialibus, si salaria cõstituta nõ habeãt, sportulas percipere, in quo cõueniũt omnes supra dicti DD. *c. cũ ab omni, de vit. & honest. cler. auth vt iud sine quo suffr.* Bald. *cons. 38.* Auil. *c. 7 Praet. n. 1.* Mastr. *d. c. 21 ex n. 10 & 11.* Menoch. *de arb. cas. 342. n. 40.* Moli. *de iust. & iur. disp. 84. n. 15.* Rodrig. *de exec. c. 7. nu. 8.* Carloual. *d. q. 8. per tot.* Et Pet. Gregor. Tolos. *lib. 2. de Rep c. 6.* suadet Principibus, vt sportulas iudicibus suscipere nõ sinãt, sed ex 12 publico ærario salaria cõferãt, vt cõstitutũ ab Augusto refert Dion. *lib. 13. hist. Rom.* Simanc. *de Rep. lib. 6. c. 4.* Mastril. *de Magist. lib. 1. c. 21. n. 8.* huius cõstitutionis rationem elegãter insinuat Cassiod. *lib. 6. ep. 23. Ideò enim tot emolumentorum commoda scrimus, vt securitatem Prouincialium colligamus.*

Hoc iacto fundamẽto notandum est 13 plura in republica fuiſſe officia, quibus adsignari salaria non possunt publica, qualiter sunt in nostra l. contenta, scilicet, *los Escriuanos de Camara, y los Relatores, &c.* Quibus à parte soluẽdas esse sportulas cõstitutum est in legibus Regijs, vt de Neapolitano Regno, ex Rebuf. & Casan. tradit Mastril. *c. 21 n 18.*

Tamẽ dubito haud omissam fuiſſe cu 14 rã à Principibus circa exactionẽ ab his in causis, seu iudici ali foro petẽdã: *Nul lus litiũ, nullus accusatorũ, & sumptuũ finis tota litigatorũ æstu feruet ciuitas: nihil nisi corũ querelas, & lacrymas: nihil nisi rabulariũ clamores, & rapinas audeas, & videas. Nec miror nemo et iãsi iniustus sine aduocato, & lege litigator, magna vnde iudiciũ causidicorũ scribarum, procuratorumque turba, magnus, inquam, inutilium, imò nocentium hominum numerus*, dixit Matth. Lop. Brab. *lib. 2. de Reg. ration.*

Quãta enim fuit cõtra hoc cõmune periculum iudicialis, fori diximus ex Pet. Greg. *lib. 2. leg. Polit. c. 9. n. 57.*

Cui damno subueniendũ esse à Prin- 15 cipe contra scribas, notariosve publicos suæ authoritatis vi, dixit Adã Cõtzen. *lib. 7. Polit. c. 24. §. 3.*

Sic executum à Catone Minore 16

L 2 dum

17 dum Quæstorum habuit, testis est in eo Plutarch. qui scribas Quæstorios reformauit, de quo Marcial *lib. 3. Epigram. 6.*

Centum miselli iam valete quadrãtes
Ante ambulonis congiarium lassi,
Quos diuidebat baineator elixus,
Quid cogitatis ò fames amicorum?
Regis superui sportula referunt,
Nihil strophabarum est, iam salarium dandum est.

Procop. *in Histor. Arcan.* inuehitur contra Iustiniani, & Theodoræ familiares authoritate Imperatorum iniurias, ac scelera in Rempublicam committentes, largas opes ex iniusta receptione sportularum quærentes. Cui damno à Principe subueniendum dixit Petrus Gregor. *lib. 2. de Republic. cap. 6. ex numer. 16.* constituente, vt sportulæ, aut stipendia à lege taxata recipiantur; aliàs verò damnetur illarum acceptio, vt latè notat Bobadill. *libr. 2. Politic. cap. 21. ex numer. 31.* Ioan. Garcia *de*
18 *expens. cap. 21. per tot.* Rodrig. *de exeq. cap. 7. n. 9.*

Ex hoc principio deducitur sanctè, iustèque à nostris Catholicis Regibus constitutum, vt sportulæ vltra legitam sortem non recipiantur: *Ordenamos, y mandamos, que los Escriuanos de Camara de nuestro Consejo, y de las Chancillerias, y Audiencias, no puedan cobrar los derechos, que de las visitas se les deuieren, conforme al arançel, y leyes, sin que primero estèn tassados por el tassador general*, &c. Et postea *Y lo mismo se entienda con los Relatores en todos los pleytos, y residencias.*

De quo mirabilis est Zenonis Imperatoris constitutio *in l. 4. C. de Castrasian. §. tripli. instit. de action.* Guther. *de offic. dom. August. libr. 2. c. 17.*

Turpissimum esse pro iustitia facienda donum recipere dixit Ciceron. 4. *in Verr.* Ex quo ab omni Republica cautum fuit contra repetundarum crimen, vt Ioan. Koch. *lib. 3. Aphor. capit. 19.* Bobadill. *lib. 2. Polit. cap. 11. & 12.* Mastrillo *de Magistrat. lib. 0. cap. 8.* varias constitutas contra delinquentes pœnas, vt patet *in l. lex Iulia, § fin. de l. Iul. repet. l. vlt. C. de pœn. iud. l. iudices C. de dignitat. libr. 12.* Couar. *reg. possess. 2. par. §. 3. num. 1.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. cas. 342.* Masc. *de probat. concl. 164.* Tiber. Decian. *libr. 8. crimin. cap. 33.* Mastrill. *d. c. 8.* Giurb. *cons. 72.* De quo post hæc scripta magna eruditione, ac notitia D. Ioan. Baptist. Larrea *allegat. fisc. 47. per tot.* vbi latè de hac materia.

Meminit Petr. Gregor. *lib. 36. Synt. cap. 28. num. 1.* fuisse latam l. Ciliciam aduersus committentes repetendarum Crimen.

A lege autem Iulia repetundarum 19
cautum habemus, vt illius legis pœnis subiaceat, qui munus publicũ muneribus corrumpunt. *l. fin. ad l. Iul. repetund.* Quòd fieri notandum est ex Doctorum placito, dum stipendia vltra iuris taxationem percipiunt, vt Tacit. *li. 11. ann.*
In huius autem legis pœnas incidere 20
scribas, seu Notarios percipiẽtes sportulas contra iuris constitutionem, notat Tiber. Dec. *tractat. crim. lib. 8. cap. 35. num. 35.* Sebast. Neuio in System. *ad l. 1. ad l. Iul. repet. n.*

Sed tamen attentè prospectum ne
ex arbitrio penderet receptio sportu 21
larum, vt ab ipso iure taxarentur, sicuti in aduocato vidimus *in l. 1. de var. & extraord. cognit.*

Stratoribus etiam, id est, Prepositis 22
æquorum stipendia taxata fuisse, patet *in l. vnic C. de strator. libr. 12.* vbi Rebuff. de quo Luc. de Pœn. in ipsa *l. vnic.* Pancirol. *var. lib. 2. c. 188.* Guth. *d. cap. 17.*

Iudiciales verò sportulas legitimè
conferendas, taxatasq; ab ipso iure cõ- 23
probatur, ex textu in *l. in scrinijs 12. C. de proxim. sacror. scrin. lib. 12.* vbi Luc. de Pœn. *n. 11.*

In quo textu notat Rebuff. *num. 11.*
sportulas soluendas esse secundùm qua 24
litatem ipsius ciuitatis, vbi soluendæ sunt.

Hac enim qualitate attenta, vt cre
do, fuit à nostris Regibus constitu 25
tum, vt in Supremo Consilio, seu Curijs adsit taxator à Præside Consilij

consilij constitutus, *vt in l. 4. tit. 23. lib. 2. Recopilat.* qui stipendia, sportulas taxet à Notarijs, Scribis, Relatoribus vè percipiendas. Aliter autem eas accipere impunè non valeant, Rodrig. *de exe-cut. c. 7. n. 8.*

26 Ex dispositione *dict. l. 4.* recepta est conclusio dicentium Notarios nõ posse stipendia percipere, seu sportulas, ni taxa præcedente, vt notat Auil. *in cap. 23. Prætor. num. 1.* Auend. *de exequend. 1. p. c. 2. ex n. 14. vers. in Tabellionibus,* Azeued. *in l. vnic. ex n. 4. tit. 27. lib. 4. Recop.*

Hanc enim taxandi sportulas ra-
27 tionem boni publici causa constitutam patet, ex eo quod licèt à iure taxa, seu quantitas constituta sit, ne ex iniqua receptione damnum obueniat bono publico, à taxatore designentur, vt ex multis constitutionibus authenticorũ diximus *lib. 2. leg. Polit. capit. 9. ex num. 56.*

28 Ex textu autem *in Authent. de iudicibus, §. nullo quoque,* deducit Auend. ob excessum iudicum, Notariorum vè constitutam fuisse sportularum taxationem *de exeq. 1. par. cap. 14. n. 5. vers. Octauo.*

29 Sed quamuis Gloss. *in dict. § nullo quoque,* dicat, *verb. disposita*, quòd constitutionem taxantem sportularum receptionem non habemus, attamen à Gotofredo refertur *in l. is cui 4. C. de sportulis,* quàm à Græcis restitutam diximus *d. cap. 9. num. 59.* ex Cuiac. *libr. 12. obs. c. 22.* Adde Guther. *de offic. dom. Aug. lib. 2. c. 17.*

30 Latè enim de sportularum receptione vltra taxam, seu legum constitutionem non faciendam dixerunt *ex d. auth. de iudic. §. nullo,* Angel. *ad Rubr. C. de sportul.* Panormit. *in cap. cum ab omni,* & ibi Felin. *de vit. & honestat. Cleric.* Prosper. Paset. *cons.* 102. Neuio *in Systhem. ad authent. vt iudic. sine quo suffrag. § hæc igitur, vers. Scriptum est, numer. 2.* Viuio *comm. opinion. lib. 3. titul. 2.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 1. cap. 21. per totum,* Eliseo Danza *impugna Doctor. c. 1. de offic. actuarij, numer.* 17. Paul. Christ. *decis. Belgic. volumin. 2. decis.* 150. Adam Contz. *lib. 7. Polit. c. 24. §. 3.*

Sed quamuis scripsere Roland. à 31
Valle *cons. 87. libr. 2. numer. 30 & sequentibus*, an soluendum sit Notario stipendium pro scriptura, Philip. Decius *cons. 654. num. 3.* & quòd recipere teneatur sportulas secundùm taxam legitimam, Portol. ad Molin. *verbo, Notarius, num. 89.*

Quòd verò à iudice adsignari de- 32
beant secundùm consuetudinem regionis, tenet Bart. *in l. 1. § Ludi, num. 1. de var. & extraordin. cognit.* Bald. *in l. 1. num. 5. C. mandat.* Plat. *in l. in sacris, § medium, C. de proxim. Sacror. Scrin.* quos & etiam adducit Auend. *de exeq. 1. par. c. 2. n. 14. vers. & contra taxam,* Paz *in praxi, annotat. vltim. ex numer. 22.*

Tamen hæc generalis conclusio à 33
recepta conclusione tantùm deducitur, vt sportulæ ni à lege constitutæ nõ recipiantur in foro iudiciali. Ex omnibus autem ab eo allegatis constitutionibus non inueni dispositionem iuris communis cum Notario loquentẽ, ac sportularum prohibentem receptionem vltra taxam.

Sed eam inueni (vt credo) *in dicta* 34
l. is cui 4. C. de sportulis, ibi: *Ne accipiant autem exactores, qui edunt libellos, aut instrumenta, vltra quam sequenti constitutione permissum est solatij loco, aut si transgressi fuerunt, sub iaceant eius pœnis,* Melius in elegante dispositione *l. 1. §. Sportulas, C. de offic. Præfect. Prat. Affric.*

Nec dubito dicendum hanc legem 35
loqui in instrumentorum editione, pro qua soluendum esse stipendium Notario probant omnes, vt diximus ex Auendaño, Paz, & Azeued. Plat. & Luc. de Pen. & aliàs Azeued. *in l. 6. numer. 25. libr. 4. Recopil.* Gloss. *in l. fin. C. de Princ. agend. in reb. libr. 12.* DD. *in l. argentarius, de edendo,* Roman. *singul.* 582. Becchius *consil. 27. numer. 3.* Surd. *consil. 66. num. 2. tom. 1.* Roman. *cons. 26. num. 2.* Ias. *in l. argentarius in princ. de edend.*

36 Quòd sic legitimè recipi debere, probant leges, vt ex Hispanica constitutione compertum est, vt receptio sportularium in ipso instrumento opponatur ad notitiam obseruationis Regiarum constitutionum, *l. 6 titul. 25. lib. 4. Recopil.* & ibi Azeued. *num. 2.* Didac. Perez *l. 14. titul. 4. lib. 2. ordin.* Aued. *d. cap. 2. num. 14.* Paz *in pract. d. annot. vlt. ex n. 23*

37 Sed cùm ex constitutione Regia creati sint Notarij, quos vulgò appellamus *Esriuanos de Camara*, vt in consilio, & Cancellarijs adsint ad expeditionem negotiorum, *vt tit. 19. libr. 2. Recopilat.* D. Episcop. Salm. D. Ioann. Baptista Valenz. *tom. 2. cons. 121. num. 12.*

38 Quibus etiam à iure constitutæ sunt sportulæ pro expeditione negotiorum: & debeant conferri, Speculat. *titul. de salarijs §. 2. num. 4.* Andr. Gail. *lib. 1. obseruat. 151.* cùm nemo cogatur ex proprio militare Labore, Caualcan. *brach. Reg. 4. part. ex num. 213. & par. 6. num. 507. & 508.* Et etiam additum sit in nostra lege, quod sportulas ni taxatas, recipere valeant, quid di-

39 cendum? in quo Couarr. *in regul. peccatum, 2. par. §. 3. num. 2.* tenet Scribas, Notarios, cæterosque officia publica habentes percipere posse stipendia à iure constituta, quos vltra taxam percipere nihil posse probat ex Abb. *in cap. quia plerique de immunitate Eccles.* & ibi Innocent.

Tamen nostræ legis constitutio-
40 nem nullus probabit maiori, meliorique fundamento, quàm Molin. *de iust. & iur. disp. 84.* tenens ratione mutationis temporum necessariò desiderari, vt etiam si designata sit sportularum quantitas officia publica habentibus, vt & etiam taxentur denuo, ne vel fraudentur, vel fraudent subditos, iniustasq; receptiones vi exhauriant, de quo vide Mastrill. *de Magistrat. libr. 5. cap. 3. num. 63. & 64.* qui adducit Cagnol. *in l. diem functo, numer. 164. C. de offic. assessor.* Mand. Aluens. *cons. 451. nu. 26.*

Nec omittenda est nostræ legis constitutio, quæ deduci videtur ex dispositione *l. 14. titul. 3. libr. 2. Recopil.* vbi forma constituitur Quæstoribus, seu *a los Esriuanos de Camara*, ad sportularum receptionem, vbi de hac permissione, aut prohibitione latè Didac. Perez.

Sed nunc quare taxator constitutus si ipso iure sportularum taxatio facta est? Nam dum à iure quantitas conferenda Notario pro stipendio adsignata non est, quód officio iudicis adsignetur, probat Pertol. ad Molin. *d. verb. Notarius, n. 89.* 43

Dicendum nihilominus erit, quòd & si à iure constituta sportularum meta sit, nihilominus, & taxanda est receptio, vt de legitimitate illius constet, *cap. statutum 12. §. Notarios. de rescript. libr. 6.* vbi etiam post receptionem admittitur iudex ad taxationem, & vtrum vltra constitutionem legitimam receptum sit, vbi Monach. *num. 19* de quo Speculat. *in rubr. de Salar. §. 2. num. 4.* tenet, quód stipendia soluenda ex actis iudicialibus Notario officio iudicis constituenda sunt intra terminos legitimæ dispositionis, Archidiacon. *in dict. cap statutum, §. Notarium, num. 15.* cùm ad officium iudicis pertineat releuare subditos à grauamine iudiciali expensarum, Philip. Decius *cons. 654. num. 2. & 3.* Iason *in l. argentarius, n. 2. de edend.* 44

Ex quo constitutum fuit *in l. 8. tit. 9. par. 2.* vt Notarij tabullarijve, nec quicquam reciperent, nisi ea, quæ à Rege iussi fuerint recipere, in quo textu Gregor. Lopez notat vltra legitimè taxatas sportulas percipere non posse. 45

Et quamuis hæc constitutio procedat in actu extraiudiciali, idem & de iudicialibus sportulis conferendis pro negotiorum, seu litium qualitate dicendum, quæ appellantur ab Andrea Gail *lib. 1. obseruat 151 num. 4.* expensæ necessariæ, soluendæ Notarijs, Tabellionibus, Relatoribus, cęterisque ministris, vt Caualc. *braeb. Reg. 3. p. ex num. 213.* dum à publico salaria non ha- 46

habeant, Pet. Bym. *conſ.* 103. *lib.* 2. *ex n.* 23. *&* 34.

47 Sed nec à difficultate egredimur, vt quid taxator, ſi taxa à lege conſtituta eſt? Solutionem præbet Alciat. *lib.* 3. *diſput. cap* 9. Cuiac. Oſuald. & Donel. traditi ad *l.* 34. *tit.* 16. *lib.* 2. *numer.* quia quamuis taxa conſtituta à lege ſit; tamen taxanda eſt quantitas pro ſalario, aut ſportula recipienda, ne iuris meta tranſgrediatur, ſed conſtituantur miniſtri intra cancellos ipſius legis, & ſic intellexerunt DD. *l.* 1. *§. in honorarijs, de var. & extraordin. cognition.*

Ex qua doctrina, & placito DD. dicendum videtur, quòd cùm à iure conſtituta ſit ſportularum quantitas à miniſtris pro labore recipienda; attamen ne, & læſio ex abuſu receptionis obueniat, taxanda erit quantitas, vel ab ipſo iudice ex officio, vel à perito alio Notario ad id conſtituto, vt ex *d. c. ſtatutum §. Notarium.*

Quòd præcipuè in actis iudicialibus procedere notat Iaſ. *in l. argentarius, numer.* 2. *de edendo,* Franc. Beccio *conſ.* 27. *numer.* 3. Bald. *in dict. l. argentarius, I. lectur. ad fin. &* 2. *lect. n.* 1. Surd. *conſ.* 66. *n.* 2. *tom.* 1. Paul. Chriſt. *deciſ. Belg. vol.* 2. *deciſ.* 150.

48 Aliarum Prouinciarum fuit conſuetudo, vt quantitas ſportularum taxaretur ſecundùm valorem rei petitæ, vt Iaſ. *in § triplic. numer.* 45. *inſtitut. de action.* Neuizan. *conſ.* 15 *num.* 3. Natta *conſ.* 154. Surd. *conſ.* 66. *num.* 10. Coſt. *de port & rat. q.* 86. *num.* 4. Maſtrill. *de magiſt. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 13. Tuſch *lit. S. concluſ.* 14. *n.* 1. Guther. *de offic. dom. Aug. lib.* 2. *c.* 17.

49 In hac enim ſportularum receptione multum legalibus diſpoſitionibus, ſeu conſuetudini deferendum aſſerunt DD. *in cap. cùm ab omni, de vit. & boneſt. Cleric.* Bym. *dict. conſ.* 103. Coſt. *dict. quæſt.* 86. Surd. *dict. conſ.* 66. Maſtrill. *d. cap.* 21. pene per totum. Et ex Ancarran. *conſ.* 218 *num.* 4. tenet Tuſchus *practic. conſ.* 13. *num.* 8. quòd valet ſtatutum conſtituens, vt Notarius pro ſuo labore habeat certam, & conſtitutam mercedem, de quo Rodrig. *de execut c.* 7. *n.* 8.

50 Ex quo iuſta cenſetur ſportularum receptio, quæ conſuetudine firmatur, vt conſtituitur *in l.* 7. *titul.* 21. *lib.* 4. *Recopil.* de quo cum Auil. *cap.* 9. *Pretor. verbo derechos, numer.* 8. Acend. *de exeq.* 1. *par. cap.* 17. *num.* 2. Azeued. *l.* 7. *titul.* 21. *libr.* 4. *Recopil.* Parlador. *tom.* 2. *rer. quotid.* 6. *pan. §. vltic. num.* 2. Bobadill *libr.* 1. *Polit. capit.* 13. *num.* 30. Rodrig. *de exeq. cap.* 7. *num.* 12. Almendar. *ad l.* 9. *tit.* 16. *lib.* 1. *leg. Nauar. n.* 7. *& ſeqq.*

51 Ideoque Bobadill. *lib.* 2. *Polit. cap.* 11. *num.* 26. iuſtè inquit conſtitutum, vt Tabelliones, Relatores, cæterique officiales ſtipendia, ſeu ſportulas vltra conſtitutionem legum Regiarum percipere non valeant.

Quod & etiam intelligendum eſt de taxa à taxatore Regio adhibita ſecundùm diſpoſitionem noſtræ legis, vt D. Ioan. Machad. de Chau. *del Perfect. Conf. lib.* 6. *p.* 3. *tract.* 1. *doc.* 11. *& tract.* 2. *doc.* 5.

52 Ex quibus notanda ſunt, ac ſeruanda illa verba: *Y por hazer el Memorial no grauen a las partes, ni puedan lleuar coſa alguna.* Quod ea ratione fieri debet; quia videre proceſſum iudici com petit: neque iudicis ſubleuatio, præiudicium partibus adferre debet, imò ſalaria eis præſtanda ſunt, potiùs quàm ſportulæ, vt Garcia *de expenſ. cap.* 21. *n.* 23. Et ſic fuit diſpoſitum cum Relatoribus Audienriæ Gallecianæ ex *l.* 40. *tit.* 1 *lib.* 3. *Recop.*

Sed nunc videndum ſumariæ eſt, quo iure ſuſtinenda ſunt illa verba: *Y que para la aueriguacion baſten teſtigos ſingulares:* Nam quamuis regulariter teſtes ſingulares ad probationem non ſufficiãt.

Tamen hæc regula limitatur in crimine repetundarum, in quo ratione boni publici, vtque pateant crimina, neque inulta maneant admittũtur ſingulares depoſitiones, ad cuius probationem vide, quæ deducuntur, ex diſpoſitio-

ſitione Regia, *l.6.titul.9.lib.1.Recopil. l.24.& 26.titul.22.part.* 3. Puteo *de Sindicat.verb.probatio,cap.* 2. *numer.*5. Bobadill. *lib.*5. *Politic.cap.*1.*num.*223 Tiber. Decian. *lib.*8. *cri. cap.* 38.*num.* 7. Auendañ. *cap.*2.*Prætor.num.* 19. Auilès *cap.*1.*verb.dadiuas, num.* 18. Paz *in practic.*1.*tom.*8.*par.cap.vnic. numer.* 35. Maſcar. *de probat. concluſ.* 164. *& ſeqq.* Menoch. *de arbitrar.caſ.*342. Caþiblanc. *de baron.pragm.*4.*num.* 18. Alexand. Raudenſ. *conſ.*49.*num.* 25. Caualcan. *de brach.Regio,par.*5.*num.* 107. Seſe *in reſp. Sindicat. poſt tract. de inbibitione, num.* 42. *& deciſ.*214. Philip. Teſtai *allegat.*7.*num.*26.*& ſeqq.* Ponte *deciſ.*16. referens conſtitutiones Siculas, Maſtrill. de *Magiſtrat.lib.* 6.*cap.* 8. *ex num.* 45. poſt hæc ſcripta D. D. Ioan. Bapt. Larrea *alleg.fiſc.* 48. *per totam*, Petr. Gregor. *lib.* 36. *Syntagmat. cap.*28.

L.7.

L.7.tit.21.lib.2.Recopilat.

ORdenamos, y mandamos, que en esta Corte en los oficios de Escriuanos de Camara del Crimen, y en los de Prouincia desta villa de Madrid, no pueda auer, ni aya mas de seis Escriuanos Reales, que residan en cada oficio, para las cosas que se ofrecieren; y estos los ayan de nombrar a su riesgo los propietarios de oficios, para que si les hizieren condenaciones pecuniarias, y no tuuieren bienes de que pagarlas, se puedan cobrar dellos; y que los del Crimen ayan de ser aprobados por la Sala de nuestros Alcaldes; y los de Prouincia, por los Alcaldes ante quien despacharen los Escriuanos proprietarios, que los nombraren: y los del Numero, y Ayuntamiento, por los Tenientes, ò qualquier dellos. Y al proprietario que tuuiere mas de los dichos seis Escriuanos, le condenamos en perdimiento de su oficio.

SVMMARIVM.

1 *Tabellionis munus an vile sit?*
2 *A seruis publicis executum apud Romanos.*
3 *A Graecis magnopere habitum.*
4 *Scribarum ordines variae fuerunt secundùm exercitij qualitatem.*
5 *Tabellionibus, & Notarijs commissa fuit fides publica.*
7 *Tabellionum differentia apud Hispanos.*
8 *Apud Hispanos quando officium vile censeatur.*
9 *Primicerij munus summum, à secretisque Principis dicitur.*
10 *Tabellionum separationes Decuriae appellatae à Suetonio.*
11 *Tabellarius supra Notarios, seu Scribas erat, qui dictabat, vel proponebat scribenda.*
12 *Scribae erant librarij rationes publicas scribentes.*
13 *Tabellarij erant conseruatores fidei publicae.*
14 *Escriuanos Reales quantos ha de auer en cada oficio de Prouincia.*
15 *Tabellarij pugillarios habebant, qui necessaria scriberent.*
16 *Serui publici in domo scribarum adstabant ad expeditionem negotiorũ, & num.26.*
17 *Serui publici, qui, & illorum officiũ, & num.20.*
18 *Tabelliones serui publici erant, veramque patiebantur seruitutem.*
19 *Contraria opinio refertur ex Amaya.*
21 *Los Escriuanos Reales sucedierõ en lugar de los sieruos publicos.*

22

22 *Serui publici à seruiendo dicti.*

23 *Serui ad Tabularij munus non admittebantur.*

24 *Serui pub.ici, persone publicæ dicti à Iustiniano.*

25 *Neque veram seruitutem patiebantur.*

27 *L.Generali,C.de Tabul.lib.10.qualiter intelligenda.*

28 *Tabelliones ad exercitium officij tenebantur adstare in stationionibus ad munus publicum exercendũ constitutis.*

29 *Stationes Tabulariorum sunt officia, vbi adsistunt ad expeditionem negotiorum.*

30 *Statio quid sit remissiuè.*

31 *L.item apud Labeonem, § conuiuium,de iniurijs,refertur ex Gottofredo.*

32 *Escriuanos Reales que oy asisten en los oficios de Prouincia,que exercicio era antiguamente.*

33 *Cato Minor Tabelliones, dum gesit Quæsturam,reformauit, & punit ex Plutarcho.*

34 *Tabellariorum auaritia summa.*

35 *Illorum ignorantia,ac fraudes.*

36 *Nominans tenetur pro delicto, aut ignorantia nominati,& n.38.Ratio huius conclusionis refertur,& n.40. & n.47.& 48 & 51.*

37 *L.si seruus, §.fornicar.ad l.Aquil. ponderatur.*

39 *Alius pro alio non tenetur.*

41 *Actio datur contra patrem consentientem, vt filio officium conferatur.*

42 *Iudex tenetur, l. repetundarum pro munere, seu dono à suis officialibus recepto.*

43 *Custos carceris pro culpa officialis tenetur.*

44 *Exercitor tenetur pro facto nautarum.*

45 *Nominans non tenetur pro delictis commissis à nominante, si extra ministerium nominationis delinquit, & num 55.*

46 *Et in causa etiam ciuili.*

49 *Officiales bonos ministros eligere tenentur.*

50 *Eligens pro electo tanquam fideiussor tenetur.*

52 *Præcipuè subditos in suo ministerio ab eo electo habet.*

53 *Nominans pro nominante tenetur pœnis pecuniarijs.*

54 *Non verò in personalibus, aut criminalibus.*

56 *Nominans exhibendo nominatum delinquentem, an liberetur, sicut liberatur dominus tradendo noxam. Pro vtraque parte proponitur, & adducitur authoris resolutio.*

57 *Tabellio, vt munus exerceat, priùs examinandus, & approbandus est.*

MAgna est inter DD.cõ- 1
tentio,an officium mu
nus,seu exercitium Ta
bellionis, vile censea-
tur motos authoritate
l.non aliter 18.de adop-
tion.l.fin.C.de seru. Reip.l.fin.§.seruum,
de quæst.l.2.C. de adoption.l. 2. rempup.
Salu. for. contendentes à seruis tantũ 2
executum apud Romanos, ad quarum
legum intelligentiam multum labora-
runt Tiraq. *de nobil.cap.30 num.9.* Paz
in pract.annot.vlt.par.1.ex num. 2. Co-
uar.*cap.19 pract num.4.* Pet. Gregor.
lib.47.Syntag.c.42. Guid. Pap. *decis.90*
D.Franc.de Amaya *in l.15.per tot.C.*
de Decur.lib.10. vbi latè de munere Ta
bellariorum nobilitate, aut ignobilita-
te, Portol.ad Molin.*tom.2 verb. Nota*
rius,num.13. Bobad.*lib.3.Polit.c.14.*
ex num.43. Sebast.Neuio in *System. ad*
l.1.C.de seru publ. Ioan.Gutierr.*libr.1.*
pract.q.137.num.3. Pancir.*not. vtrius*
que Imper.de Imp Orient.c.15. Mastrill.
lib.2.decis.159.n.3.& 4.

Apud Græcos diuerse fuisse habi- 3
tum patet,magno habentes honore Ta
bularios Cornel. Nepos *in Eumen.* Co
uar.*pract.cap.19.num.4.* Rosin.*libr 8.*
antiq.Roman.cap 48. Bulenger. *lib. 6.*
de Imper.Roman.cap.26. Petr.Gregor.
lib.47.Syntagm.cap.41.num.4. D.Frã-
cisc.de Amaya *d.l.15.n.8.*

Tamen in hac re distinguendum 4
est,

est,& dicendum cum Bulenger. *d.libr. 6.de Imperat.cap.26.* Scribarum ordines varios fuisse, diuersaque nomina, ac functiones habuisse secundùm negotiorum, aut iudiciorum qualitatem, vt Regij, Pontificij, Militares,&c. Rosin.*d.cap.28.*& ibi Demster. *in Paralipomen.* Pancir. *de Magistrat. municip. c.*
5 Notarij etiam Tabelliones appellabãtur, quibus cura commissa fuit fidei publicæ, vt Aurel. Cassiodor.*lib. 12.cap. 21.* Auth.*de Tabellion.§.1.l.contractus, C.de fide instrumen.* Pet. Gregor. *d. cap. 42.n.3.& 4.l.5.l.9.l.16.C. de erogat. milit. annor.l.3.C.de apoc.publicis lib.10.*
6 Ex quo *l.1.§. ludi, de var. & extraord. cognit.* eos appellauit Librarios, Notarios, Calculatores, seu Tabullarios. Quòd intelligendum est secundùm functionem, seu exercitium, Plin.*lib.3.ep. 5.*L.Senec.*in Apolocontis*, plura Demster.*Paralip.ad Rosin.libr.7.cap.vltim.* Pancir.*de Imper.Orient.cap.15.& 16. & var.lect.lib.1.cap.26.27.& 28.* Buleng.*de Rom.Imp.lib.4.cap.5.6.7.8.9. & seqq.*
7 Apud Hispanos multæ sunt Scribarum, seu Tabellariorum differentię, vt *Escriuanos de Camara, Escriuanos del Crimen, Escriuanos de Prouincia*,&c.
8 Horum munus haud vile esse notat Montal.*l.14.tit.19.p.3.* Paz *in prax. annot.vlt.num.5.* cum Senatui proximi sint eiusve subscribant edicta, vt Luc. Senec.*in Apolocytis. Multa dissertè dixit in Senatu Deorum, quæ Notarius persequi non potuit.*
9 Attamen notandum est in his legibus de officio Primicerij loquendum non esse, cùm illius officij munus summum sit, *titul.C.de Primicerijs*, de quo Petr. Gregor.*lib.47.Syntagm.cap.41.* cuius cura sic ad summum vehit, vt à secretis Principum nominentur, de quo Amaya *d.l.15.n.38.*
10 Hæ enim Tabullariorum separationes censendæ sunt scribarum decuriæ, de quo Sueton. in Claud.*cap.1.Qui corpus Drusi per mancipiorum, Coloniarumque primores suscipientibus obuijs scribarum decurijs ad vrbem deuectum.* Quas Decurias voluit D. Franc. de Amaya *d.l.15.num.11.* vt censerentur, *los gremios de Escriuanos de Camara, Crimen, o Prouincia.*

11 Tamen ex Bulenger. Rosin. Petr. Gregor. & cæteris patet Tabellariorum officium, seu munus, quód antiquitus exercebatur, præpositum erat, seu supra Notarios, Scribasve, quibus vel dictitabat, vt velociter scriberent, Marc.*lib.4.ep.208.*

Currant verba licet, manus velocior illis.

Aurel. Prudent.*lib.de Cassian.*

Verba notant breuibus comprehendere cuncta
Paratus
Raptimque punctis dicta præpetibus sequi.

Vel scribenda conferebat, vt plura congerit Demster.*in Paralip.ad Rosin.libr. 7.cap.vlt.* Bulenger.*de Imper.Rom.lib. 4.cap.5.*

Hæc enim omnia nostra non sunt, 12 notandum est ex Plut.*in Caton.*& Bulenger.*d cap.26.* scribas fuisse librarios 13 rationes publicas scribentes, sed melius Cassiodor.*lib.12.cap. 21.* Tabellarios fidei publicæ conseruatores appellauit, Bulenger.*lib.4.de Imper.Rom. cap.8.* nam per instrumenta,& fides,& bona conseruantur. Sed cùm ad explicationem huius legis de publica fide ex instrumento prouenïente agere necessarium non sit. Quærendum venit, 14 quid sit à nostra legis Sancitum, ibi: *Ordenamos, y mandamos, que en esta Corte en los Oficios de Escriuanos de Camara del Crimen, y en los de Prouincia desta villa de Madrid, no pueda auer, ni aya mas de seis Escriuanos Reales, que residan en cada Oficio, para lo que se ofreciere.* Sic constitutos officiales fuisse in Prætorio Præfecti Affricæ ad expeditionem negotiorum, patet in *l.1. vers. & in offic. C.de offic.Pretor.Affric.*

Notat Sydon.*lib.5.ep.17. Tabellarios* pugillares habere, vt scriberent, 15 quæ necessaria essent. Hoc enim apud nos executum ex nostra lege deducitur, scilicet: *Que los Escriuanos del Crimen,*

men, y Prouincia tengan Escriuanos, para lo que se ofreciere en sus oficios. De quo sic meminit ex *nouel.* 73 *&* 44. Bulenger. *de Roman. Imperat. lib.* 4 *cap.* 8. *Tabelliones habent stationes suas, seu gradus, & scamna, & ministros, adiutorẽ, siue substitutum confirmatum.* Quòd sic exponit Henric. Steph.

Nunc vilis ad ostia scribæ
Mane sedent

Notat Pancirol. *lib.* 1. *var. cap.* 26. Tabellarios suas antiquitus stationes in publico habuisse, vbi & alios habebãt, quorum vtebantur vicaria ad expeditionem negotiorum, vt ex *authent. de Tabel.* §. 1. deducitur, quòd apud Neapolitanos executum notat. Doctissim. ac sapientiss. Fab. Capic. Galeot. *resp. fisc. resp.* 2. *n.* 130.

16 Et ex Liuio *lib.* 34. deducitur seruos publicos in domo scribarum adstitisse negotij causa, ibi: *Censores signatis tabellis publicis, clausa tabulario dimissisque seruis publicis, negauerunt se quicquam publici negotij gesturos.*

17 Erant serui publici ex *d. l. non aliter, de adoption. l.* 2. *rem pupil. salu. for.* qui in contractibus nomine alieno stipulabant illudque munus exercebant, Pancirol, *var. lect. lib.* 1. *cap.* 27. cuius causa notat Amaya *d. l.* 15. *ex num.* 27. domo scribæ adstitisse, vt munus publicũ exercerent. Locum Liuij exposuit D. Nicol. de Castr. *præ. ect. inst. de empt. & vend. n.* 98.

18 Et quamuis recepta sit Doctorum conclusio seruos publicos Tabelliones esse, seruituten que veram pati, vt deducunt ex *l. non aliter* ibi *seruo publico, de adoption.* Bartol. *num.* 2. *& in l.* 2. *rem pupil. salu for.* Ioan. Orosc. *in l.* 1. *n.* 10. *&* 11. *de his qui sunt sui*, Paz *in praxi, annotat. vltim. num.* 3. Tiraq. *d. c.* 30. *ex num.* 8.

19 Tamen latè D. Francisc. de Amaya differit Tabelliones publicos seruos, seu Reipublicæ seruos iudicandos non esse, *d. l.* 15. *C. de Decur. libr.* 10. *ex num.* 26. cum Conan. *lib.* 2. *com. cap.* 2. *num.* 2. Donel. *lib* 2. *comment. c.* 13. & Osuald. *ad eum lib.* 6. *cap.* 5. *lit.* C. *& lib.* 12. *c.* 11. *lit.* D. Mor. *in empor. tit.* 12. *num.* 14.

Probat tamen seruos publicos non esse Tabelliones, sed Tabellioni adsistere ad negotiorum, seu causarum expeditionem, cùm per se omnia scribere, seu expedire non valeret Tabellio, ex Cuiac. *ad tit. C. de seru. reipub.*

Ex quo dicendum crederem, quòd cùm serui publici munus adstipulandum introductum sit, & vt vnus pro alio adquirere valeat, vt ex *l. non aliter,* 18. *de adoption & l.* 2. *rem pup. salu. for.* deducitur, & ibi probat latè Bartol. ad quod in domo Tabellionis assistebant, Tabellariorumque exercitium fuisset scribere instrumenta publica, aut priuata, *l.* 2. *C. de eunuch. l.* 2. *C. si propter publicam pensit. l.* 1. *C. vt nem. ad suum patr. libr.* 11. *l. contract.* 17. *C. de fid. instrum.* 20

Los oficios de Escriuanos Reales, loco seruorum publicorum apud Hispanos successisse credo, vt patet ex textu *in l.* 1. *titul.* 19. *par.* 3. Paz *in praxi annotat. vlt. n.* 7. Azeued. *in l.* 1. *n.* 15. *&* 16. *tit.* 25. *lib.* 4. *Recop.* 21

Nam cùm serui publici Tabullarijque idem sint, vt ex doctrina *d. l. non aliter, de adoption.* & ibi Bart. deducitur Mastril. *d. decis.* 159. *num.* 4. dicendum credo seruos publicos, verè seruitutem non pati, sed seruos esse dictos à seruiendo, non Reipublicæ, sed omnibus de Republica, vt ex textu *in l.* 7. *tit.* 11. *par.* 5. deducitur, sic etiam intellecta à Gutierr. *lib.* 1. *pract. quæst.* 137. *num.* 17. Præsertim, quòd seruitus contraria est officio Tabullarij, *l. Generali, C. de Tabullar. lib.* 10. Bart. & Plat. ibi Mayn. & Pet. Fab. *l. in his, de reg. iur.* Roman. *singul.* 238. Boer. *decis.* 118. *n.* 1. Neuio in Systhem. *ad d. l. generali*, Baeza *de inop. debit. c.* 13. Bobad. *lib.* 3. *Pol. c.* 14. *num.* 42. 22 23

Etsi dicant hoc procedere temporibus attentis Imperatorum, vt notat Pancirol. *d. lib.* 2. *var. cap.* 27. nihilominus fatendum omni tempore Tabelliones liberos homines fuisse, vt patet ex Plutar. *in Caton. Min.*

Ne-

24 Neque intelligendum est illud verbum, *Seruus publicus*, de seruitute contraria libertati, vt comprobatur ex Iustinian. in *§. cum autem, inst. de adoption.* vbi Imperator pro illis verbis: *Seruo publico, in d. l. non aliter*, posuitis dixit, *Caueat adrogator personæ publicæ*, ex quo patet pro seruis non habitos fuisse Tabullarios, sed ex eo quòd publicis rebus, aut administrarionibus inseruirent, vt notat Ioann. Orosc. in *d. l. non aliter, de adopt.* ex Alciat. *libr. 8. parerg. cap. 19.*

25 Neque obstat si obijcias hanc cõstitutionem Iustiniani, vel post editam *d. l. generali*, C. *de Tabullarÿs lib. 10.* vel fuisse factam apud Græcos, vbi Tabullariorum dignitas magnopere habita fuit, vt diximus n. 3. Pet. Greg. *lib. 47. synt. c. 41. n. 4.*

Quia teste Petro Fabro *libr. 2. Semestr. cap. 24. fol. 365.* ex Tacit. *libr. 13. annal.* comprobatur seruos publicos seruitute adscriptos non esse, sed per eos munus exequi, quo exercebantur etiam post libertatem, si antea seruituti obnoxij fuissent: sed verum probat ex eo seruos nominari, quòd munus publicum exhiberent Magistratibus.

26 Cognito enim seruos publicos, haud verè seruos fuisse, sed Tabellionibus adsistere ad exhibendum bonum publicum, vt eleganter notat Renat. Chopin. *libr. 3. Doman. Franc. cap. 14. numer. 3.* deducitur euidenter teneri Tabelliones apud nos suis in tabellis seruos habere publicos, vt scriberent, officioque suo famularentur, vt comprobat Alciat. *lib. 8. Parerg. c. 19.* Demster. *in Paralip. ad Rosin. lib. 7. cap. vltim.*

Quòd lege municipali fuit apud nos constitutum, vt facilius causæ expedirentur in *l. 2. titul. 5. libr. 2. ordin.* vbi Didacus Perez, & in *l. 3. eiusdem tituli.*

27 Neque hæc obligatio deducenda ex textu in *d. l. generali*, C. *de Tabul. lib. 10.* cùm illius legis constitutio ad alium casum protrahenda sit, & an Tabellarius certo loco ad signatus possit extra eum facere instrumenta, vt Paul. de Castr. in *cons. 226. lib. 2.* Pet. Greg. *lib. 47. synt. c. 42. n. 22.*

Deducenda tamen videtur ex Auth. *de Tabellion. §. 1.* vbi patet Tabelliones ad exercitium sui officij ad stare in stationibus ad id assignatis, à quibus priuabantur si deliquissent, & in qua statione superior aderat, vt comprobatur, ibi: *Quia si præter hoc aliquid egerint, cadent omnino his quæ vocantur stationibus, & qui ab eis dirigitur ad iniungendum documentum, & interest ipse Dominus, super stationibus authoritas erit, & mutabitur causa, & ille quidem de cætero hoc obtinebit officium in statione quale qui in ea primatum tenebat.* Et postea in *§ si verò. Indignus sit fortè potestatem in stationibus suscipere is cui documentum extra ea, quæ à nobis disposita sunt, per præsentem legem iniungitur. Tabellio quidem cadat omnibus modis hac causa, alter verò pro eo cõstituatur, nihil omnino dãnificando ex hoc stationis* Domino. 28

Ex hac auth. deducit D. Franc. de Amaya *in d. l. 15. C. de Decur. lib. 10. n. 11.* stationes has censeri decurias, seu officia, quibus Tabelliones adsistunt, Buleng. *lib. 4. de Imper. c. 8.* Pancir. *var. lection. lib. 1. c. 26.* Tamen melius comprobatur, hæc stationis significatio, pro Tribunali, vbi Tabelliones adsistunt ad negotiorum expeditiones, ex doctrina Cuiac. *libr. 2. obseruat. cap. vltim.* vbi probat Tabullariorum stationes esse officia, ad expeditionem negotiorum. Quo sensu conueniunt, argumenta *l. 1. C. de compensat.* & ibi Gofred. de quo tetigit D. Nicol. de Castro *relect. prin. inst. de empt. & vend. nu. 119.* 29

Quàm plura de significatu *stationis*, comprobant Pancirol. *in not. ad Imper. Orient. capit. 74.* & de statione militum, *capit. 9. & lib. 2. variar. cap. 266.* Bulenger. *libr. 4. de Imper. capit. 38. & libr. 6. capit. 32.* Quæ omitto, omnia verò congerit Dom. Franc. de Amaya *in dicta l. 1. ex numer. 1. C. ne fisc. rem quam vend. libr. 10.* Pet. Greg. *lib.* 30

lib.1.Syntag.cap.3.n.7.& lib. 19.c.10. num.13.

31 Sed tamen non possum omittere Gotofredi declarationem ad *l. idem apud Labeonem, §. conuitium, de iniurijs*, vbi ex illo verbo, *etsi ad stationem*, deducit stationem esse locum, vbi quis causa muneris sui sistit. Et ex Aul.Gel. *lib.13.cap.13.* probat Romæ stationes appellari, vbi ius dicebatur, quòd à Græcis consuetudinibus, deducit Demster. ad Rosin. *Roman. Antiq. libr. 9. cap. vltim. fol. 736. lit. F.* elegãter ad casum nostrum.

32 Ex his descendit rectè constitutum, vt certus numerus *de Escriuanos Reales*, adsit ad executionem muneris in vnoquoque Tabullariorum officio, vulgò *Escriuanos de Prouincia*, vt sua munera subeant: necessariaque officio, vt instrumenta, citationesvè exequantur.

Restat nunc vt videamus, *estos Escriuanos Reales*, in stationibus præpositi, *de los Escriuanos de Prouincia*, qualiter appellati antiquitus: & dicendum est cũ Pancir. *var. lect. lib. 2. c. 188.* appellandos esse Primiscrinos, idest, homines cõstitutos ad exequenda Prætidis iussa.

Hoc enim sustinendum esse videtur, moti tantũ authoritate illius Doctoris. Nam verè Primiscrinius non censetur constitutus ad exequenda iussa iudicis, sed nominans exequentem, vt deducitur ex glos. *in l. 1. C. de sport.* & Primiscrini officiũ dignius erat munere illo quo Primiscrinos destinauit Pãcir. vt patet ex *l. vlt. C. de numer. & chartul. lib. 12.*

Melius enim videtur reijcienda Pancir. doctr. attenta seriæ *l. Cornicularij 3. C. de apparitor. præf. Prat. lib. 12.* vbi latè agitur de dignitate Primiscrinij, ac immunitate post complatã militiã eis conferenda, de quo à Pancir. sensu deuiat Buleng. *lib. 4. de Rom. Imp. c. 12.*

Ex quo dicendum credo, hos dicẽdos esse Subadiubas, seu Adiutores officij Tabellionis, cũ ex ipso Buleng *libr. 6. de Imp. Rom. c. 49.* Pancir. *notit. Imp. Orient. c. 16.* pateat in vnoquoq; officio ad meliorẽ illius officij executionẽ Subadiubas fuisse constitutos, vt ex multis legis, & authoritatibus comprobant, & Adam. Contz. *lib. 7. Polit. c. 24. ex §. 4.*

Et si attentè perspicis Cassiod. *lib. 11. Ep. 20. & 21.* inuenies ad munus Primiscrinij euehi, hi qui mandata iudicũ rectè fuerant executi: Taliter vt munus, quòd nos dicimus: *Estos Escriuanos Reales para executar las ordenes de los juezes,* prius exequebãtur, & postea ad Primiscrinium eligebantur, sic Cassiod. *Ep. 21. Atq; ideò Andreas qui Pratorianis fascibus inculpabiliter noscitur obsecutus gradum fœliciter Primiscriniatus ascendat.*

Sed nunc quare constitutum: *Que no aya mas de seis Escriuanos Reales, que residan en cada Oficio, para las cosas que se ofrecieren, y estos los ayan de nombrar à su riesgo los proprietarios, para que si les bizieren condenaciones pecuniarias, y no tuuieren bienes de que pagarlas, se puedan cobrar dellos,* similem constitutionem ex Iulian. notat. Guther. *de offic. D. August. lib. 2. c. 14.*

In quo dicendum est Tabelliones puniri solitos fuisse ratione officij, vt ex Plutarch. in Caton. minor. *Scribisq; (id quòd erant) pro famulis vsus est partim illorum malefacia arguens, partim ignorãtia peccantes erudiens. Cùm ergo se proteruè gererent, aliosq; adulando demerentur, ipsi aduersarentur primũ eorum fraudis in hareditate commissa compertum ab officio remouit.* 33

Id enim tempore Romanorum procedere vidimus, hodie verò Tabellariorum minorum auaritia, iniquitas talis est, vt credat Luc. de Pen. peiores latronibus esse *in l. 1. C. de litor. cust. lib. 12.* Iason *in l. 1. de edẽd.* Corn. *consil. 199.* de quorum ignorantia, ac iniquitate latè *in l. Centurio, n. 83. de vulgar.* Cagn. *in l. si librarius, n. 2. de reg. iur.* Neuizan. *cons. 28. n. 11.* Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 10. num. 4. & lib. 3. tit. 13. n. 1.* Symanch. *de Rep. lib. 7. cap. 23. pag. 411.* Grassal. *lib. 1. Regal. Franc. iur. 8. pag. 1.* Didac. Per. *l. 1. tit. 5. libr. 2. ordin.* Azeued. *l. 2. tit. 25. n. 4. lib. 4. Recopil.* Bobad. *libr. 3. Polit. c. 14. num. 44.* 34 35

D.

D. Franc. de Amaya in *l. 15. num. 43. C. de Decur. lib. 10.* eos hominum excoriatores esse dicit, ac pesundare Rempublicam, & eo quòd Tabellionum exercitium suscipiunt à recta, & timerata conscientia defecisse, & Azeued. in l. 2. *tit. 25. lib. 2. Recop. num. 5.* inquit Tabelliones non officio, sed nummis deseruire.

36 Quare cùm Reipublicæ conueniat ne inulta maneant delicta, & pecuniarias pœnas imponi sit solitum Tabellarijs pro minoribus delictis: iustè fuisse dispositum, vt Tabellarius nominator pro delictis nominatorum teneatur, vt in terminis ex Angel. *cons. 237. num. 1.* notat sapientiss. Dom. Fab. Cap. Galeot. *in resp. fisc. resp. 12. numer. 244.* cùm hoc ius, seu dispositio constituta sit à iure, & vt nominans imprudenter ministros de illorum, vel ignorantia, vel delicto teneatur, vt ex *l. nam & seruius, §. mandato, de negot. gestis, l. 1. §. hæc actio si mens. fals. mod. dixer. l. cum in plures, §. seruum, locat. l. si quis vxori, §. apud Labeonem, de furtis, l. vtique, de reivendication. l. si verò, §. 1. qui deiecer. vel effuder. l. debet exercitor. Naut. Caupon. & stab. l. 1. §. 1. de exerc. act. l. nullus 60. l. neminem 64. C. de Decurion. libr. 10. l. ad similitudinem,* C. *de Episcop. &* Clericis, *l. cum exhibuissem, de publican. & vectig. §. item exercitor. institut. de obligat. quæ ex quas. delict.* Ioan. Anton. Nig. *ad Cap. Regn. Neap. cap. 62. nu. 2.* Fab. Cap. Galeot. *d. resp. 12. n. 242.*

37 Hæc nostra conclusio deducitur ex verbis textus in *l. si seruus, §. fornicarius, ad l. Aquiliam,* vbi sicuti Tabellio tenetur soluere pœnas delictorum seruorum publicorum in sua statione existentium, si soluendo non sunt. Ita enim locans furnum, si incenditur villa circa eum existens culpa serui locantis tenetur locati: ex quo enim? vt inquit textus ex eo, *si negligens in eligendis ministris fuerit, l. 1. & 2. C. de pericul. nominat. libr. 10.*

38 Vnde enim imponenda pœna Tabellioni nominanti? ratio enim eleganter deducitur ex Alciato de *præs. regul. 3. præsumpt. 40. numer. 2.* præsumitur enim (inquit) nominantem, haud ignorare conditionem, seu qualitatem nominati, Rebuff. *in l. 2. numer. 3. C. de pericul. nom. libr. 10.* & causam delicto præbere illum in domum, aut officium retinentem, Felinus in *capit. nulli, de accusat.* Auil. in *capit. 4. Prætor. verbo Sea obligado, num. 42.* ideò ad interesse damni, seu pœnæ pecuniariæ rectè adstrictos dicendum est, si iniustè agere videntes non resistunt, Bartul. *tractat. de Repras. in 2. quæst. 7. quæst. princ.* Curc. Sen. *consil. 42. col. 2.* Farin. *quæst. 24. num. 33.* Bald. in *Rubr. C. de pœn. iudic. qui mal. iudic.* Anchar. *cons. 158. n. 4.* Thusc. *lit. O. conel. 99. n. 20.* Caualc. *de Brach. Reg. p. 5. num. 154.*

Suadeor enim ad hoc ex aliâ ratione, nam quamuis alius pro alio teneri non debeat, nec etiam Dominus pro facto familiæ Bartul. in *l. 1. §. famil. de public. & in l. ne quid, de incend. ruin. & naufrag.* Gozadin. *cons. 63. numer. 14.* Ioann. de Annan. *cons. 71.* Paris. *cons. 87. num. 6. lib. 4.* Afflict. *decis. 57. n. 2.* Anchar. *cons. 349. col. 2.* Cephal. *cons. 362. num. 26.* cumulant DD. Ioan. Gut. *can. lib. 1. q. 30. n. 35.* Giurb. *cons. 36. n. 36.* 39

Tamen ex textu in *dicto §. fornicarius,* deducitur: quòd si aliquis ad aliquod ministerium principaliter eligitur, & in illo delinquit, contra nominantem illum ad illud opus datur actio, vt Bartol. tenet in *l. 1. familia nomen, numer. 1. de public. & vectigal.* Menoch. *de arbitrar. cas. 390. num. 19.* Annan. *dicto cons. 71.* Roland. à Valle *cons. 95. numer. 11. lib. 2.* Cephalo *dicto cons. 362. numer. 27.* quod & in patre procedit consentiente vt filio officium publicum conferatur; nam tunc contra patrem datur actio, Farinac. in *practic. dicta quæst. 24. numer. 53.* In officiali idem probant Rebuff. *in l. cum ad quamlibet, numer. 1. C. de condit. in public. horr. lib. 10.* Roman. *cons. 11. num. 3. cons. 338. num. 7.* Conrad. *templ. iudic. lib. 1. cap. 1. de Imperat.* 40 41

§.3.*verſ*.25.*nu*.2.Boſio *de offic. corrup. num*.31.Thuſc.*d concl*.99.Sbroz.*libr*. 3.*de vicar.Ep.q*.30.*nu*.4. Guaz.*de reor. defenſ.c*.2.*num*.2.Cuch. *inſt. canon. tit. de Vicar.Ep.num*.130.idem in noſtro caſu ſeruandum legitimè, vt Tabellio nominans teneatur pro delicto commiſſo inopere,ad quòd fuit electus,ſeu nominatus,vt in noſtra l.Tib.Dec.*cōſ*. 4.*numer*.62.*tom*.3.Roman.*conſ*.11. *num*.2.

42 In caſu noſtræ legis, hæc omnia præcipuè procedunt ex textu in *l*.1.C. *ad l. Iul. repet*. vbi de lege Iulia tenetur Magiſtratus pro facto, ſeu extorſione miniſtrorum ſuorum, vt Menoch.de *arbitrar. caſu* 345. *numer*. 1. *&* 2.*& ſequentibus*,Tiber. Decian. *tract. criminal.lib*.8.*cap*.35.*num*.28. Farin. *in pract.crimin.d.quæſt*.111.*& antea q*. 24.*num*.53.Azeued.*in l*.1.*n*.15.*tit*.6. *lib*.3.*Recop*.

43 Cuſtos carceris pro delicto, aut culpa a ſuo officiali commiſſa tenetur,Grammat.*voto* 29. *numer*. 1. Iul. Clar. *in practic.§ fin. quæſt*. 86 Boer. *quæſt*.217.*numer*.1. Menoch. *de arbit. cent*.4.*lib*.2 *caſ*.302.*n*.5.Mar. Giurb. *conſ*.36.*n*.22.

44 Nec exercitor liberatur, imò tenetur facto omnium nautarum ſuorum *ex l.debet exercitor Naut. caup. & ſtab*.ex ipſius S C.mente,cum ipſe eos ſuo periculo adhibuerit.

45 In quo textu notat Bald. quòd ſi delictum committitur a familiari iudicis extra terminum, taliter quòd à iudice impediri vi poteſtatis non poſſit, pro facto non tenetur. Cùm enim prohiberi poſsint à Tabellione delicta in ſua ſtatione commiſſa a ſeruis publicis, & non prohibet rectè in eum datur officium iudicis, vt Iacob.Menoch.ſupra, quo adſentit additio ad Bart. in *dicta l. debet*, præcipuè ſi in cauſa ad officium pertinente delinquat,Platea in *l*.1. C. *de executor.& exact.libr*.12.Auiles *capit*. 4. *Prætor verbo Sea obligado*, *numer*. 2. Matienzo in *Dialog.Relator*.3.*par. capit*.55.*num*.3.Azeued.*in c*.4.*n*.8.*tit*.6 *lib*.3.*Recop*.Sbroz.*lib*.3.*de vicar.Ep.q*. 30.*num*.6.

Hæc omnia non ſolū procedunt in 46
cauſis mixtis,& in quibus datur actio ciuilis,& criminalis,vt furti,noxæ, aut l.Aquiliæ,ſed etiam in cauſa merè ciuili nominans pro nominato tenetur, 47
vt ex *l*. 1. *&* 2.C.*de pericul. nomin. libr*.10.ex quo textu Rebuff.in *l*.2. *numer*. 3.inquit, quòd mala electio in culpa nominantis eſt; ideò ei imputantur malè geſta in officio à nominato,in quo textu Dom.Franciſc. de Amaya adducit Pont.de *Poteſtat.Proreg. titul*.4.*§*.8.*numer*. 20. cùm ipſi debeat imputari ſi improbos, aut negligentes officiales eligat, vt notant ſupradicti DD.& Matienz.in *Dialog.Relator.par*.3.*cap*.55.*num*.3. Beroio *cap*. 1.*nu*.141.*de reſtit.ſpol*.Giurb.*conſ*.56. *num*.26.

Quæ concluſio comprobatur latè 48
ab Auil.*cap*.4.*Prætor.verbo Sea obligado,num*.1.*&* 2.tenens nominantem de delictis á nominato commiſsis teneri,cùm ex *Auth.de Quæſtor. §. maximè, & Auth.de iudicibus,§ nullo*, & ibi Angel.recti officiales à perſona publica 49
ſemper eligi debeant, Menoch.*conſ*. 1159.*num*.4.Farinac. *d.quæſt*. 24.*numer*.53.Seraphinus *deciſ*.527.*num*. 2. Heringius *de fideiuſſor. cap*. 24. *numer*. 189. rationem ex Cuiac.deducit D. Ioan.de Solorzano de *Gubern. Indiar. lib*.2.*cap*.25.*numer*.41. ſcilicet, quòd 50
nominatores fideiuſſorum ſuſtinent vicem,ideoque tenentur æquè ac fideiuſſores,vt notat Pet.Greg.*lib*.15.*ſyntag. c*.10.*nu*.32.

Hæc enim fideiuſſoria cautio,quę no 51
minantes adſtringit, vt pro nominato teneātur,vtilitate publica fulcitur, vt in *l*.1.*de Magiſt.conueniend.l*.1.C.*de præpoſit.agent.in reb.lib*.12.*l.quid ergo*, *& in l.Imperator ad municip*.exqua doctiſ. Valenz.*conſ*.51.*n*.16. tenet nominantes aliquem ad munus publicū ſuo periculo nominare.Cū ipſa mala electio in culpa eligentis ſit,Corn.*conſ*.273.*n*. 9.Capib.*de Baron.prag*.3.*n*.105.Sfor. Od.*cōſ*.62.*n*.24.Iac. Cancer. *var.reſ. tom*.

*tom.2.cap.2.num.*87.Brun.à Sol.*in loc. comm. verb. ciuitas, numer.*7. D. Ioann. Bapt.Larrea post hæc scripta *alleg. fisc.* 39.*num.*12.

52 Ex quo notat Ludoui *f. decis.* 233. *num.*4.officiales publicos nomine officij habentes personas subditas resarcire damnum commissum culpa electi teneri, quòd ad nostros Tabelliones extendi debere patet: Quā conclusionem pluribus relatis defendit D. Franc. de Amaya in *l.nullus* 60.*n.*43.*&* 44.*C.de decurion.lib.*10.

53 Quæ omnia sic intelligenda sunt secundùm nostram legem, vt Tabellio nominans tantùm teneatur pro pecuniaria condemnatione nominati, vt ibi: *Para que si les hizieren condenaciones pecuniarias, y no tuuiessen de que pagarlas, se puedan cobrar de ellos.* Quod comprobat ex *cap.cum homo* 25. *quæst.*5.Glos. *in l.obseruare, §.pro,ficisci de offic. Proconf.* Auendañ.*de exequend. part.*1.*cap.*3.*numer.*5.*vers. Et in quantum*, Azeued.*in l.*1.*num.*15.*& in l.* 4. *numer.*8.*titul.*6.*libr.*3.*Recopilat.* Auil. *cap.*4.*Pretor.verbo Sea obligado, nu.*49. Bobad.*lib.*5.*Pol.c.*1.*n.*78.

54 Ad pœnas verò personales, non erit extendenda, vt comprobant ipsi Auend. Azeued. Auil.& Bobadill. vel si criminaliter agitur glos. in *dict. l. obseruare, §.proficisci, de offic. Proconf.* Felin.*in cap.Petrus, num.* 8. *de homicid.* Rom.*Syngul.*177.Ias.*l.impossibile, numer.*2.*de pact.* Tiber. Decian. *consf.* 25. *num.*14.*tom.*2.*& consf.*4.*num.*62. *tom.* 3.Roman.*consf.*11.*num.* 2.*& consf.* 15. *num.*1.Thesaur.*lib.*1.*forensf. quæst.* 83. *num.*10.Guaz.*de defensf.reor.* 33.*cap.*2. *num.*2.Honded.*consf.*97.*num.* 35.*vol.* 2.Thusc.*d.lit.O.conclus.*99. Scip. Rouit.*consf.*87.*num.*4.Franc.Marc. *decis.* 423.*num.*13.Caualcan.*Brach. Reg.* 5. *par.num.*154.Anton.Thesaur.*quæst.forensf.lib.*1.*q.*83.*num.* 10. Ponte *de potest.Proreg.tit.de diuersf. prouisf. § solent etiam ear.*481.Mar.Mut. *ad Cap.Reg. cap.*29.*Reg.Alphonsf.num.*21.*tom.*4.Mastril.de magist.adductus à doctisf. Fab. Cap.Gal.*in resp.fisc.resp.*12.*num.*247. post hæc scripta D.Ioan.Bapt. Larrea *alleg.fisc.*39.*n.*1.

Et sicuti hæc constitutio ad pœnas corporales non extenditur, nec etiam ad ea, quæ extra officium committuntur, vt dictis in locis notant Auend. Auil. Azeued.& Bobad.& patet ex *l.vnic.C.de pericul.cor.qui pro Magist. libr.* 11.*l.quicumque, §.non tamen, de institor.* Segur.*in l.si ex legati, num.* 56. *de verb. oblig.* Salicet.*l.quæ fortuitis, num.* 7. *C. de pignor.act.* Roman.*consf.*338.*num.*7. Gram.*decis.*3.*num.*12. Parisf. *consf.* 27. *num.*10.*lib.*4.Sbroc.*d.libr.*3.*de vicar. Episc.q.*30.*num.*5.Seraph. *decis.* 527. *num.*1.Farin.*in pract.q.* 24. *num.* 45. Menoch.*de arbit.casf.*390.*num.*19. Riccio *collect.*1816.*&* 1849.Mastril.*decis.*231.*num.*23.latè Giurb.*d.consf.*36. *pene per tot.* 55

Ex quibus omittere nō possumus, an Tabellio exhibens seruum publicū liberabitur à solutione pœnæ pecuniariæ impositæ pro delicto commisso in officio, tenendum enim ab actione liberari Dominū noxam seruum tradendo *ex l.*1.*§ quod nouissimè, l.cum si exhibuissent, de public.& vectig.* ex quo textu probant DD. officialem eligentem officiales minores liberari ab actione exhibēdo officialem, vt Beroi.*cap.*1.*nu.*43.*de rest.spol.* Bellam.*consf.*4.Roman.*consf.*11. *&* 15.Thusf.*lit.O.concl.*99.*n.* 27. Caualc.*Brach.Reg.*5.*p.ante nu.*155. quòd iure communi attento procedere, probat Tiber. Dec.*resp.*25.*nu.*15.*tom.*2. etiam si statuto fuerit cautum, vt pro officiali eligens teneatur Bos. *de visit. n.*55.Gazin. *de defensf.reor.d.cap.*2.*n.*5 Ponte *tom.*2.*consf.*85.*n.*5.Auil. *cap.*4. *Pretor.verb.entregare, n.*1.*& seqq.* Ratio enim ea est Auil. *d. verb.entregare, n.*3.*ex l.si quis, de iurisdict.omn.iud.& l.*1.*de pœn.* quòd si satisfacere non possit in bonis, in corpore luat, in quo adsentit Roman.*consf.*11.Thusc.*dict.conclus.*99.*num.*24.Giurb. *d. consf.* 36. *numer.*39.Brun.à Sole *loc.com.verb. ciuitas, num.* 7. 56

Contrariam verò sententiam tenuerūt alij dicentes nominantem officia-

lem fideiussoris loco habendum non liberari exhibendo debitorem, sicut nec eligens liberatur electum exhibẽdo, vt Giurb.*d.cons.*36.*n.*40.

Præcipuè si delictum officialis à mala electione proueniat: nam tunc cùm eligens opera mala fuerit vsus, exhibẽdo, non liberatur, sed tenetur ratione publici officij, ex quo debebat probos officiales eligere, vt probat hoc argumento Giur.*d.cons.*36.*n.*42.ex Riccio *Collect.*1816.Fab. Annan.*alleg.* 33.& latius Auil.in *c.prator.*4.*verb.sea obligado,nu.*4. de qua pœna malæ electionis Amaya in *d.l. nullus* 60.*n.* 44.*C.de Decurion.lib.*10. Grammat. *vot.* 29. vide Doct.Fab. Cap. Gal. *in resp. fisc.resp.* 12.*ex n.*248.

Quid autem in hac controuersia iure nostro attento seruandum erit videamus. In quo noto, quòd cùm nihil denuo sit à nostra lege cautum, secundũ ius commune nostrum regulandũ est; ex quo patet primã opinionem tenendam esse, scilicet vt elector pro officiali teneatur ni exhibuerit, exhibentem autem liberari constituit *l.*4.*tit.* 6.*lib.* 3 *Recop.*ibi: *Saluo en caso que los entregare, como el Derecho quiere.*

Quæ doctrina ex recepta conclusione Bart.*in l.*1.*§.quod nouissimè, num.*1. *de publican.* defenditur, qui notat exhibentem illum, per quem tenebatur liberari, si exhibitus homo liber est. Cũ ergo officialis liber sit, eum exhibendo Tabellio liberabitur secundùm doctrinam *d.l.*4.quam probat conclusionem Azeued.*in d.l.*4.*n.* 8.*vers.satisfacere, tit.*6.*lib.*3.*Recop.*

Et quamuis dicant Nautæ caupones &c. teneri etiam si officialem exhibuerint, vt notat Azeued.*d.n.* 8. Auil.*d.c.* 4.*Prator.* Giurb.*d.n.*46.notandum est id procedere iure communi attento, secundùm quod regulanda est actio in eos conferenda, cũ tanquam fideiussores officialium censeantur.

Sed licèt eadem in nostro casu procedant, tamen cũ à fideiussione, seu nominatione liberetur eligẽs exhibendo officialem *d.l.*4.secundùm illius dispositionem regulandum est, siue de causa criminali actio detur, siue de ciuili in nostro casu.

Vltima l. nostræ pars disponit, vt nullus ad officium Tabellionis admittatur nisi prius examinatus, & approbatus fuerit à iudice, vt ibi: *Y que los del Crimen ayan de ser aprobados por la Sala de nuestros Alcaldes, y los de Prouincia, por los Alcaldes ante quien despacharen los Escriuanos propietarios que los nombraren, &c.* 57

Quæ constitutio desumpta videtur ex dispositione *l.*4.*tit.*19.*p.* 3.*l.* 1. 2. *&* 3.*tit.*25.*lib.*4. *Recop.* vbi Azeu.in *l.* 2.*n.*3.Carol.Graf.*libr.*1.*regal.Franc. Iur.*8. inquit necessariam esse in Tabellionibus officij peritiam, *l.*5.*tit.*5. *lib.*2.*ord.* ne ignorantia eorum mundum destruat, à qua exoriri infinitos errores: litesque dicit Angel. *cons.* 295. *& cons.*338.Mantic.*de coniect.vlt.vol. lib.*1.*tit.*10.*n.*4.Bobad.*lib.*3.*Pol.c.*14 *n.*44.De quo adest pragmatica constitutio in Regno Neapolit.vt refert Rouit.in *pragm. Neap.tit.de offic.prag.* 11. *§.*5 *fol.*202.

Quòd ex illo deduci posse dicendũ est, quòd antiquitus in Tabellione requirebatur iurisprudentia, Auth. *vt fact.nou.const. cap.* 1. quæ omittere cẽsui, cùm latè scripta sint à D.Nicol.de Castro *exerc.Salm.princ.de empt.& vẽdit.ex n.*119.D.Franc.de Amay.*l.*15. *num.*12.*&* 13.*C.de Decur.lib.* 10. Armendar.*ad l.*16.*n.*14.*tit.*20.*lib.*1. *Recop.Regn.Nauar.*

L.7.

L.8.tit.21.lib.2.Recopilat.

ORDENAMOS y mandamos, que en esta Corte, en las Ciudades de Valladolid, Granada, Seuilla, y la Coruña, no puedan lleuar algunos derechos, sin que primero estèn tassados por el Tassador General, y que el genero de prueua, y las penas sean las mismas. Y los Alcaldes de nuestra Casa y Corte, Chancillerias, y Audiencias, y las Iusticias ordinarias de las dichas Ciudades, no sentencien, ni determinen ningun pleyto en q̃ no se aya cumplido con esto. Y porque con los que estàn presos puede ser mayor daño, porque tienen menos quien les defienda, y por lo poco que reparan en nada, atrueco de verse libres. Encargamos, que con mayor cuidado, y puntualidad se cumpla esto en sus causas; y porque en qualquier parte del pleyto pueden ser sueltos, y entonces se entiende son molestados con los excessiuos derechos que les lleuan: Ordenamos, y mandamos, que el tassador con vn Alcalde (haziendolo a semanas) tassen cada mañana lo que deuieren los presos, que se mandaron soltar; y entregandolos al tassador, los reciban de su mano las personas que lo huuieren de auer; y recibiendolos en otra forma, les damos por incurridos en la mism pena.

Y otrosi mandamos, que en este Reyno los dichos Escriuanos, y los que residen en los Oficios de Prouincia, y Numero, no puedan lleuar, ni lleuen derechos algunos en los pleytos executiuos de ninguna de las partes, ni de papeles que se presentaren, ni prouanças que se hizieren en los diez dias de la oposiciõ, ni por tomar el pleyto, para oponerse el executado hasta que se aya sentenciado la causa: y entonces auiendolos tassado el tassàdor, se ponga la cantidad que montaren en vn mandamiento de pago que se diere, para que juntamente se cobren con el prin-

principal, y dezima, sopena de priuacion de sus oficios, y que queden inhabiles para poder vsar otros.

SVMMARIVM.

HEO Imperator in *l. annonas, C. de erogation. milit. ann. lib. 12.* eleganter constituit, vt ministris emolumenta debita pro publica vtilitate taxata erogentur, ne grauiter eruant cupiditate, & libidine à prouincialibus iniustas praestationes. Ex quo textu dixit eleganter Neuius in *System.* 1

ad

ad l. 1. *C. de actuar. lib.* 12. vorax ardor lucri officialium reprimendum esse.

Quare Lucas de Pen. *in l. excellētia*
2 9. *num.* 1. *dict. tit. C. de erogat. milit. annon. num.* 1. inquit, multum Imperatores laborasse, vt liberarent subditos à fraudibus, & damnis Notariorum: Ad quòd latas fuisse *l.* 1. *C. de numer. & actuar. lib.* 12. voracem fraudulentam numerariorũ rapacitatem prohibentes *l. ex aula, C. de priuileg. cor. lib.* 12. rapacesque quæstus eorum, quód Luc. de Pen. *in dict. l. vorax*, de omnibus ministris obsequētibus præsides intellexit, pręsertim de Tabellionibus.

Rebuf. autem *in d. l. annonas*, dicit constitui debere, vt officialibus publicis sportulæ taxatæ conferantur, ne ex receptione iniusta subditos grauent, Platea eadem refert *in d. l. annonas*.

3 Ex quo principio notat Auil. in *c.* 10. *Pretor. verb. vna vez*, reprimendam esse Notariorum auaritiam in receptione sportularum, cùm rapaces sint, & auaritiæ dediti, quibus accommodari debet, quæ notat Aristotel. de vit. & virt. *Auaritia vitium est animi, quo turpe lucrum sectamur*, de quibus vide quæ notat Symanch. *lib.* 5. *epist.* 60. & 65. Cornel. Tacit. *lib.* 13. *ann.* & ex Laur. Mediol. Episc. Buleng. *de Imper. Rom. lib.* 9. *c.* 3.

4 Nihil enim tam contrarium est bono publico, quàm auaritia, Cicer. *libr.* 2. *de finib. Cupiditates sunt insatiabiles, quæ non modò singulos homines, sed vniuersas familias euertunt, totam etiam labefactant Rempublicam.*

5 Hoc enim præcipuè procedit, dum animo adhæret publici officialis, ex quo Bart. *in l. omnes populi, num.* 40. *de iust. & iur.* quærens an statutum præcedentiæ extendatur, dicit vi potestatis fieri posse; sed inquit: *Hac extensio permittenda non est, vt fiat voluntate canis curialis, seu Tabellionum, qui ab eo deuorator boni publici dicitur.*

6 De hac Tabellionum auaritia, latè Iason in *§. Tripli inst. de action. num.* 57. Nemo eorum qualitates explicat latiori calamo, quàm Luc. de Pen. in *l.* 1. *C. de litor. & itiner. Cust. lib.* 12. Didac. Perez *in l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 2. *ordin.* Quare multum elaborandum esse inquit, Bobadill. *lib.* 3. *Polit. cap.* 14. *n.* 37. & 38. vt leges sportulas constituentes seruentur.

Quæ nostri textus constitutio ad obseruantiam, *l. vnic. tit.* 26. & *l. vnic. tit.* 27. *lib.* 4. *Recop.* lata fuit, vbi taxantur sportulæ à publicis Tabellionibus recipiendę. De quorum iurium obseruatione, iniustaque receptione, si contra recipitur à Tabellionibus publicis, Auend. de *exeq. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 1. & 2. *part. cap.* 18. etiam si spontè conferatur Auil. *cap.* 1. *Pretor. verb. lleuaràn, nu.* 4. Cępol. *consi.* 13. *num.* 15. Paz *in Pract. annotat. vlt. num.* 21. 22. 23. & 24. Couarr. *reg. peccatum*, 2. *part.* §. 3. *num.* 6. Gregor. Lop. *l.* 15. *tit.* 19. *par.* 3. traditus à Bobadil. *d. lib.* 3. *Polit. cap.* 14. *n.* 38. & 39. de quo videnda sunt, quæ latè diximus supra *l.* 19. *tit.* 19. *hoc lib.* Afflict. *ad constit. Neapol. rubr.* 72. & 73. 7

Secunda nostræ l. pars pro auxilio carceratorum respicit, ne auxilio destituti plures ab his grassatoribus patiantur iniurias: *Non est quicquam* (inquit Vulc. Galic. *in vit. Auid. Casij*) *quòd Romanum Imperatorem, magis commendet, quàm clementia*, & Cicer. *lib.* 1. *offic. Nihil est laudibilius, nihil magno, & praclaro viro dignius placabilitate, & clemētia.* Hæc enim virtus in Principe vigere potius, dixit Cassiodor. *lib.* 11. *ep.* 40. *Quis tuo non egeat munere, cùm sit peccare commune*, suumque attributum esse dicit, latè Torr. *Philosoph. mor. lib.* 7. *c.* 5. *Lips. lib.* 2. *Politic. cap.* 12. & Claud. 2. *Stilicon.* 8

Hæc docet vt pœnis hominum, vel sanguine pasci,
Turpe ferumque putes: vt ferrum Marte cruentum:
Sic cum pace premas, vt non infensus alendis,
Materiem prastes odijs, vt fontibus vltro
Ignouisse velis, deponas ocyus iram, &c.

Hanc virtutem in Rege nostro laudat

dat Doctissim. D. Ioan. Bapt. Larrea *decis.* 25. *Granat. num.* 3. omnia ad bona rum litterarum notitiam necessaria cõ mendat meus D.D. Ferdinand. Pizar. *viror. illust. vit.* 1. *cap.* 5. *fol.* 20. *& fol.* 24 *obs.* 7. *& fol.* 29. *obs.* 1.

Ex quo Senec. *lib.* 1. *de Clement.* inquit *cap.* 3. *Nullum tamen clementia ex omnibus magis, quàm Regem, aut Principem decet. Ita enim virtutes magis viris, decori, gloriaque sunt, si illis salutaris potentia est: nam pestifera vis est valere ad nocendum*. Contrario verò teste Cassiodoro *lib.* 3. *Epist.* 46. *Materia est gloria principalis delinquentis reatus; quia nisi culparum occasiones emergerent, locum pietatis non haberet.*

Hæc enim pietas gloriam nostris Regibus confert, dum causam offert, vt pro subditorum carceratorum auxilio prospiciant, Senec. *lib.* 1. *de Clemen.* dixit: *Seruare incolumen proprium esse excellentis fortunæ.* Nam teste Cassiodor. *lib.* 11. *Epist.* 40. *Ex hac virtute suauissimos fructus legimus, & remittendo alijs nobis parcimus.*

9 Quid enim miserabilius homine in carcerem clauso, cuius habitationem decantat Aurel. Prud. his verbis.

Est intus imo ergastulo,
Locus tenebris nigrior,
Æterna nox illic sitet.

Verè pietas, ac clementia Regis exequitur, dum pro subuentione carceratorum prospicitur: ob id ad publicam vtilitatem reorum liberationem pertinere contra Iasonem defendit Quintanad. *lib.* 2. *de Imperio, titul. Imperio mero, num.* 3. *fol.* 270. Nam immensum crucia tum suppliciumque luũt, qui in carcerem clausi, priuati sunt aure communis haustu, & lucis aspectu, vt Imperator dixit in *l. omnes* 23. *C. de pœn.*

10 Neque enim vltra legitimam constitutionem à carceratis sportulas accipere licet. Neque pro libertate consequenda plus iusto impendere. Quid à carcerato Tabellio non exhauriret, vt eum à misero carceris squalore libe ret? *Inter supremas* (dixit Cassiodor. *libr.* 3. *Epist.* 42.) *enim anhelantis angustias votum est potius perire quàm viuere.* Si vitam offers, vt ab angustia liberes: quid impendere pecuniæ recusabis, vt carceris pœnas fugias?

Carcer enim pœnam in se habet 11 *l.* 2. *C. de exactor. tributor. libr.* 10. vt dixit Caballin. *cas.* 142. *num.* 3. in quo notandum est iure Romanorum seruis tan tùm permissum fuisse imponi pœnam 12 carceris perpetui *l. seruus sub pœna, de pœn.* liberis autem minimè, *l. ineredibile, l.* 6. *C. eodem*, de quo Salicet. & Cyn. 13 in *d. l.* 6. Cuiac. *lib.* 14. *obseru. obseruat.* 34. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 89. Sebast. Neuius in *System. ad d. l.* 35. *de pœn.* Petr. Gregor. *lib.* 31. *Syntagm. cap.* 33. *num.* 24. *&* 25. Osuald. ad Donel: *lib.* 15. *com. c.* 38: *lit. H.* Quintanad: *dicto titul. de Imperio mero, numer.* 8. *fol:* 274:

Quid verò iure canonico sit consti- 14 tutum, refert decisio *cap. quamuis carcer. de pœn. lib.* 6. Sim. *de Cat. inst. tit.* 16. Pet. Greg. *dicto c.* 33. Mieres *const. Catan. coll.* 2. *cap.* 45. *numer.* 14: asserunt DD. iure Canonico attento carcerem in pœnam imponi, Mieres *dicto tract. coll.* 6. *cap.* 38. *num.* 35. *& col.* 9. *nnmer:* 38. *cap.* 3. Bobadil. *lib.* 3. *Polit. cap.* 15: *num.* 6:

Quia mala mansio dicitur *l. item* 15 *apud Labeonem, §. quæstionis, de iniurijs, l.* 1. *§. quæstionem, ad Syllanian.* Francisc. Marc. *part.* 2. *decis.* 283. *num.* 4: Caualcan. *Brach. Reg.* 2. *par. num.* 12 Farinac. *pract. quæst.* 27. *num.* 1. Solorzano *de parricid, lib.* 1. *cap. fin.* Salgad. *Reg. protect.* 2. *par. cap.* 4. *num.* 1. Valenzuela *cons.* 163. *num.* 35. *tom.* 2. *& tom:* 1. *cons.* 43. *num.* 162. Aluar: *de priuileg: miserab. person. q.* 11. *n.* 4. Mar. Cutel: *ad ll. Sicul. ad ll. Iacob. c.* 15. *not.* 21. *n.* 1: Lucan. *lib.* 3:

Carcer & horribilis de saxo iacto deorsum.

Taliter, quòd ex Bald. *in capit.* 1. *§.* 16 *denique, quæ fuit principalis caus. hæred. amittend.* Hippolyt. *l. accusatio, col.* 2. *de fal. l.* 1. *col.* 2. *de quæst.* inquit Marc: Ant. Eugen. quòd non minus attrox iniuria sit ei, qui in carcerẽ truditur, quá si mors inferatur *cons.* 76. *n.* 161.

Et

Et ex textu in *l. Titio, §. 2. de condit & demonst. l. 1. & 2. de liber. hom. exhib.* Mascard. *de probat. conclus.* 266. *n.* 6. Eugen. *d. cons.* 76. *num.* 16. Amescua *de potest. in se ipsi lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 12. notat Giurb. *cons.* 65. *num.* 7. carcerem esse seruitutis speciem, Guazin. *de reor. defens.* 5. *cap.* 4. *num.* 11. *& seqq.* Matienzo in *Dialog. Relator. à part. cap.* 9. *num.* 12. Valenz. *monit. contra Venet.* 3. *par. num.* 216. D. Ioan. de Solorzan. *de Gubern. Indiar. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 52. *& cap.* 14. *num.* 102. Aluar. *de priuileg. miser personar. quaest.* 11. *num.* 3. alijs adductis a Bobadill. *lib.* 3. *Polit. cap.* 15. *num.* 15. Petr. Gregor. *lib.* 2. *de Repub.*

18 *cap.* 7. Mario Cutel. *ad ll. Sicul. ad ll. Iacob. cap.* 15. *num.* 1. minuitque delinquenti poenam, vt Tiraquel. *de poen. caus.* 41. Bertaz *cons.* 459. *num.* 10. *& cons.* 516. *num.* 7. Mars. *tract. de Bannit. verb. carcerati, numer.* 19. Roland. *cons.* 41. *num.* 15. *volumin.* 4. Farinac. *in pract. quaest.* 19. *num.* 31. Menoch. *de arbit. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 4.

19 Sed quamuis dicant carcerem in custodiam, non in poenam imponi, vt ex *l. aut damnum, § solent, de poen. l.* 1. *l. de his, C. de custod. reor. cap. quamuis, de poenis, l.* 12. *titulo* 29. *l.* 4. *titul.* 31. *part.* 7. Bart. *tract. de carcer. num.* 2. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *cas.* 305. Parlador. *tomo* 2. *rer. quot. cap. fin.* 5. *part. §.* 6. Cancer. *tom.* 2. *var. cap.* 2. *numer.* 67. *decis. Dolan.* 24. *num.* 2. Menoch. *cons.* 94. *numer.* 39. Franc. Marco *d. decis.* 283. *num.* 3. *& antea quaest.* 910. *num.* 3. *& 6.* quòd latè comprobat D. Francisc. de Amaya *in l.* 2. *ex num.* 11. *cum seqq. C. de exactor.* Caualcan. *Brach. Reg.* 2. *par. num.* 323.

20 Tamen in carcere detentio poena est, cùm fine miseria faetore, & penuria vix esse possit, taliter, vt aues inclusae canendi voluptatem amittant, quid autem de hominibus dicendum? Cicer. 4. *Catilin.* poenam esse carcerem dicit: *Vincula verò, & ea sempiterna, certè ad singularem poenam nefarij sceleris inuenta sunt, l.* 2. *C. de exact.* Franch. *decis.* 317. *num.* 4. Cabal. *d. cap.* 142. *num.* 3. Bobadill. *in Polit. cap.* 15. *numer.* 5. assimilaturque torturae, vt ex Bart. in 21
l. 1. *§. Diuus Seuerus, de quaest.* notat Claud. Bertazol. *cons.* 162. *in addit. lit.* D. Monter. *decis. Aragon.* 7. *num.* 2. Francisc. Marc. *d. decis.* 283. *num.* 3. Valenzuela *cons.* 74. *num.* 79. *& 80.* Roland. à Valle *cons.* 17. *num.* 22. *lib.* 3. Farin. *d. quaest.* 27. *num.* 1. Guaz. *defens. reor.* 1. *p. defens.* 6. *cap.* 1. *nu.* 72. Aluar. *d. q.* 11. *num.* 72.

Ex quo condemnatio ad perpetuum carcerem morti aequiparari dixerunt Innocent. *cap. qualiter, de accusat.* Andr. Gail *lib.* 1. *obseruat.* 2. *num.* 7. Neuio in *System. ad l.* 8. *num.* 18. *de poen.* Beluga *Spec. Princip. Rubr.* 24. Farinac. *in praxi quaest.* 19. *num.* 31. Ruin. *cons.* 88. *num.* 1. *lib.* 5. Roland. à Valle *cons.* 41. *num.* 15. *lib.* 1. Leon *decis. Valent. libr.* 1. *decis.* 101. *ex n.* 5. Franc. Marc. *q.* 911. *n.* 2. Caualc. *Brach. Reg. n.* 2. 22

Sed tamen non me latent, quae scripserunt DD. dicentes ad hoc, vt carcer pro mala mansione censeatur, non esse intelligendum de carcere ordinario ad detentionem tantùm constituto, sed de baratro, aut Tulliano, de quo hîc agere destuli, vide Pantoj. *in l.* 1. *ex fol.* 21. *de aleat.* Doctissimi D. Anton. Cabrer. *lib.* 2. *de Mesu, capit.* 46. D. Francisc. de Amaya *d. l.* 2. *ex nu.* 22. Demster *ad Rosin. Paralyp. ad cap. vltim. libr.* 10. *fol.* 285. Petr. Gregor. *lib.* 31. *synt. cap.* 33. per tot. Bobadill. *lib.* 3. *Polit. c.* 15. Pet. Greg. *de Rep. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 3. 23

Adest etiam Demosthenis Epistola carceris afflictionem fugientis ob illius miseriam, in haec verba: *Iam ob discessum meum iure irasci mihi non potestis. Neque enim ideò alij, quòd de vobis disponerem, aut vspiam alio respicerem, sed primùm carceris ignominiam animo ferebam grauiter, deinde propter aetatem afflictionem illam corporis perpeti non poterã,* de quo Iacob. Menoch. *cons.* 283. *n.* 24. Quintanad. *tit. de Imp. mero, lib.* 2. *n.* 7. *fol.* 273. 24

Quare Cassiodor. indulgentiam, pietatemq; verè Principis esse virtuté di-

dicés, eamque commendâs ad carcera
25 torum subleuamen, vt iudicum viscera ad pietatem commoueat, illorum miserias sic exponit *lib.* 11. *Epist.* 40. *Et idèò calla gemituum, tristitiæ domus, apud superos Plutonis hospicium, locus perpetua nocte cæcatus, tandem infusione lucis albescat: In qua non vnum tormentum sustinet eius, qui antequam incurrat, necis exitus, à supernis probatur abscissus. Primùm fætor ille collega catenarum abominabili mærore discruttat, auditum alieni gemitus, & lamenta conturbant, gustum ieiunis longa debilitant, tactum pondera prænimia defatigant, lumina diutinis tenebris obtusa torpescunt. Non est vnum clausis exitium, multifaria morte perimitur, qui carceris squalore torquetur.* Quòd omittere nolui, licèt expositum sit à D. D. Ioan. de Solorzano *de crim. parrid. lib.* 1. *cap.* 23. & postea *libr.* 1. *de Ind. Gubern. cap.* 14. *num.* 101. D. Ambr. *Domin.* 8. *post Pentecost.* inquit: *Eamus ad carceres, requiramus vinctos, humanis miseriis, & angoribus condoleamus.*

26 Ex quo suadet Principi, seu Magistratui suo Mastrill. vt carceratorum incommodis à Principe succurratur, per visitationem generalem *libr.* 3. *de Magistrat. cap.* 6. ex Auend. *de exequend. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 8. Ponte *de Proreg. tit. de duc. Pretor.* §. *de donat. expens. nu.* 10. Elis. Danza *tract. var. c.* 1. & 2. *de vi sitat. carcerat.*

27 Fatinac. verò in *practic. quæst.* 27. *num.* 3. suadet iudici, vt ab indebita captura se abstineat, cùm carcer viuorum sepulchrum sit, Caualcan. *Brach. Reg.* 2. *part. num.* 12. de cuius miseria Petr. Gregor. *lib.* 31. *Syntagm. cap.* 33. *num.* 6 latè ratione squaloris, & societatis perniciosorum hominum, qui ibi custodiuntur Aluar. *de priuileg. miser. pers. q.* 11. *num.* 4.

28 Ex quo inter pias causas carceratorum liberatio iudicatur *l. si quis pro redemptione, C. de donat.* Bald. *l. illud, nu.* 1. C. *de Sacrosanct. Eccles.* Tiraquel. *de pia caus. in præfat. col.* 4. & *l.* 16. Conub. *glos.* 8. *num.* 286. Stephan. Gratian. *disceptat. cap.* 108. *num.* 1. Bobadil. *libr.* 3. *Polit. c.* 15. *n.* 134. Didac. Per. *l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 3. *ordin.*

Cùm ergo pro libertate consequenda manifestum sit à carceratis plus iusto posse extorquere Notarios rectè fuit à nostro Rege constitutum: *Y porque con los que estàn pressos pue de ser mayor el daño, porque tienen menos quien les defienda; y por lo poco que reparan en nada, a trueco de verse libres, encargamos, que con mayor cuidado, y puntualidad se cumpla esto en sus causas.* Nec minor effulsit pietas in sequenti constitutione. *Y porque en qualquiera parte del pleyto pueden ser sueltos, y entonces se entiende son molestados con los excèssiuos derechos que les lleuan: Ordenamos y mandamos, que el tassador con vn Alcalde (haziendolo a semanas) tassen cada mañana lo que deuieren los presos, que se han mandado soltar, y entregandolos al tassador, lo reciban de su mano las personas que lo huuieren de auer, &c.* 29

Notat Iul. Clar. *lib.* 5. *quæst.* 62. *num.* 10. posse carceratum à custode detineri pro impensis carcerationis. 30
Ex qua resolutione deducit Caualcan. 31 *Brach. Reg.* 2. *p. n.* 324. carceratos detineri non posse pro sportulis aduocatorum, Tabellionum cæterorumque exercentium munera pro mercede, Mieres *ad Const. Cathalon. collat.* 4. *cap.* 8. *n.* 10. & 11. Guazin. *de defens. reor. par.* 1. *defens.* 6. *cap.* 1. *num.* 5. & *seqq.* Aluar. *de priuilig. pauper. quæst.* 28. *numer.* 68. & *seqq.* & *de priuileg. miser. personar. quæst.* 11. *num.* 35. Eliseo Danza *var. cap.* 1. *de carcerator. visitat. num.* 4. Hanc doctrinam voluerunt Reges nostri, vt serui publici seruarent, neque ob illorum perfidam auaritiam plus iusto priuarentur homines aura communi, ac grauarentur sportulis illicitis, vt Afflictis *ad Constit. Neapolit. Rubr.* 73. per totam.

Ex quo in *l.* 9. *tit.* 23. *lib.* 4. *Recopil.* 32 fuit constitutum, vt sportulas iniustas à carceratis non reciperent, vbi Azeuedo *num.* 1. cuius constitutionis tenorem tanquam verè conformem Regiæ pietati, cum ex Cassiodoro *d. Ep.* 40.

Quam-

Quamuis nomen ipsum iudicis dicatum videatur esse iustitia, & totius anni orbitatu aequitatis iubeamur ambulare vestigijs; his tamen diebus in domicilium pietatis iure deflectimus, seruandam commendat ex *l.1.de custod.reor.l.fin.de erog.milit. ann. lib.*12.Bald.Put.& Tallad.Mastril.*de magist.lib.*3.*c.6 n.*22.

33 Sed cùm constitutum sit, vt sportulae non recipiantur, vltra à legibus constitutam formam à carceratis iustè additum fuit à nostris Regibus, *entregandolos al tassador, lo reciban de su mano las personas que lo huuieren de auer.*

34 Hoc praeceptum, vt à manu *del tassador*, recipiantur sportulae, ne carcerati grauentur, deduci videtur ex dispositione *l.annonas, C.de erog.milit.ann.lib.*12. vbi constitutum fuit, quòd salaria ministris, seu officialibus debita in aerario reponerentur, vt è manu superioris recipiantur, ne cum dispendio subditorum ab ipsis ministris exigãtur, Greg.Lop. *l.*25.*verb.a los caualleros, tit.*9.*p.*2.

Quòd ad Notarios, seu *a los Escriuanos*, apud nos extendit Luc. de Pen. in *d.l.annonas, n.1.* ne iniustas sportulas à visceribus eruant subiectorũ in graue miserorum carceratorum praeiudiciũ, Platea, Rebuf. in *d.l.annonas.*

37 Hęc conclusio defenditur, & vt secũdùm iustitiae rationem stipendia conferantur manu conseruatoris pecuniae publicae, ex textu ex *l.iubemus* 16. *C.de erogat.milit.ann.lib.* 12. quàm tenet ibi Bart.*n.*1.Rebuf.*ad l.annonas*, & Luc. de Pen.in *d.l.*16. Plat. & Sebast. Neuio in *System.ad d.l.*16.*n.*1.

38 Principem enim, aut Regem decet, ne subditi nimis grauentur, vt notat Cassiod.*lib.*2.*Ep.*25.*Detestamur enim miseros premi, commouemur & non quaerentiũ malis, velociusq; ad nos peruenit, quòd dissimulatio parentis abscondit.* Ideò secundũ *d.l.annonas*, notat Cuiac.in ea iustè constitutum, vt officiales stipendia, non suo arbitrio percipiant, sed manu iudicum, ne vt Cassiod. *d.Ep.*25.*Curiales, quibus volumus esse prospectum, imminentium sollicitudine coacti grauia damna sentirent, & si dici fas est, cùm alienis debitis truculentis compulsionibus vrgerentur.*

Ex quibus iustè, piè, ac Catholicè, vt moris est à nostris Regibus fuit constitutum, vt Tabelliones ipsi à carceratis sportulas non reciperent, sed manu cõ ferrẽtur *del tassador*, ne pauperes nimis grauentur, vt Iuuen. 39

Expectata diu tandem prouincia cum te,
Rectorem accipiet, pone irae frena, modumque
Pone & auaritiae, miserere inopum sociorum.

In receptione patiantur, quae damnat Cassiod.*d.lib.*2.*Ep.*24.

Concors est Doctorum conclusio ministris deberi iustus litium sportulas, 40 quas apud nos vocantur, *los derechos del pleyto*, vt *ex auth.de sanctis Episcopis, §. sportularum*, & alijs iuribus deducit. Garc.*de expens.c.*21.*ex n.* 11. latè Bobadil.*lib.*2.*Polit.c.*21.*ex n.*33.Matiẽzo *Dialog.Relat.*3.*p.c.*24.*num.*5.*&* 6. quòd praecipuè procedere, notat ipse Bobad.*lib.*3.*c.*20.*n.*65.*& c.*21.*n.* 40. dum á lege cõstituta, nec designata est quantitas, Rodrig.*de execut.c.*7.*n.*9.*&* 10.Auil.*c.*19.*Prat.verb.derechos*, Armẽtar.*ad ll.Nauarr. l.*9.*titul.*16.*libr.*1.*ex num.*6.

Sed cùm quantitas Alguacelo pro executione facienda designata fuisset, vt 41 eam percipere secundùm legalem dispositionem posset, ne fraudes ab his fierent, tempus ad illius receptionem designatum fuit à lege, scilicet, postquam pars principalis satisfacta fuerit *l.* 7. *tit.*21.*lib.* 4. *Recop.*& ibi Azeued: *ex n.*2.& antea in *l.*10.*tit.*6.*lib.*3. *Recop.* Parlad.*lib.*2.*rer. quotid.c.fin.*6.*p.d.c.*7. *n.*13.Arment.*ad ll.Nauar.l.*9.*tit.* 16. *lib.*1.*n.*2.Ioan.Gut.*lib.*1.*Pract.q.*127 *n.*1.Bobad.*lib.*1.*Polit.c.*13.*n.*28:

Haud minus Tabellionibus concedi 42 tur, vt sportulas recipere valeant, secundùm legum Regiarum constitutiones deducitur ex *l.*2.*tit.*18.*l.*8.*tit.*25.*lib.* 4.*Recop.l.*30.*tit.*3.*lib.*6.Couar.*Reg.peccatum* 2.*p.§.*3.*n.*2.Paz in *praxi, annot. vlt.n.*22.*&* 23.Auend.*c.*2. *Pretor. n.* 14.*vers.in causis*, Azeued.in *l.*6.*tit.*25 *l.vnic.tit.*27.*lib.*4.*Recop.*

43 Sed quamuis *in l. 7. tit. 21. lib. 4. Recop.* nihil cóstitutum circa tempus, quo ſportulæ ſoluendæ ſunt Tabellionibus in cauſis executiuis, licèt pro illarum receptione conferat ius pignoris exterminandi ex bonis debitorum, ſicut confert Alguacello, dum tamen pignus penes depoſitarium remaneat. Sed cũ cóſtitutum non ſit tempus, quo poſsit vẽdere pignora Tabellio, & deſignetur Alguacello, videbatur dicendum Tabellioni idem ius conceſſum, & quòd tempore factæ ſolutionis parti, ei ſoluerentur à iure conſignatæ ſportulæ.

44 Hæc reſolutio quamuis ab Azeuedo omiſſa, deduci poſſe videbatur ex diſpoſitione *l. 10. tit. 6 lib. 3. Recop.* vbi mandatur correctoribus abſolutè: *Que no lleuen, ni conſientan lleuar a ſus oficiales derechos de execuciones por ningun contrato, ni obligacion, ni ſentencia de que ſe pidiere execuciõ, haſta que el dueño de la deuda ſea pagado, y ſe diere por contento, o las partes ſe concertaren, aunque ſean los derechos en poca cantidad.*

45 Sed vt & hæc ambiguitas tolleretur, ſcirentq; Tabelliones qualiter procedere deberent, norma fuit à l. noſtra cóſtituta, ſeu tempus deſignatũ, quo ſportulas in cauſis executiuis debitas reciperent, ibi: *Se ponga la cantidad q̃ montaren en vna carta de pago que ſe diere, para que juntamente ſe cobre con el principal, y decima*, quòd ſeruandũ videtur, ſecundũ receptam doctrinã Parlad. Bobad. Gutier. Rodrig. & cæterorum de Alguacello loquentium ad interpretationem *d. l. 7.*

Tamen fieri poſſunt à partibus conuentiones, quæ in præiudicium Tabellionum retundere, haud dubium eſt, taliter vt ſportularum exactio, vel impediatur, vel tollatur abſolutè, ſi aliàs ni in ipſo *mandamiento de pago*, fieri non valeat.

In quo dicendum eſt, quòd ſi inter partes dilatio, vel pactio fit, taliter, vt iuris attentis diſpoſitionibus protrahatur ſportularum receptio dolo, idem quòd in Alguacello obſeruant DD. vt Ioan. Garc. *d. lib. 1. q. 127.* Parlad. *d. 6. p. § vnic. ex n. 17.* Rodrig. *de exec. d. c. 7 ex n. 14.* Armend. *ad l. 9. ex nu. 2.* & in noſtro caſu ſeruandum credo.

L.

L.68.tit.1.lib.3.Recopilat.

PORQVE en los pleytos ciuiles pendientes en la Audiencia de la Galicia, suele dudarse, sobre si son de mayor, o menor quantia para poderse apelar, y sobre esto ha auido algunas competencias entre la Chancilleria, y Audiencia: Ordenamos y mandamos, que siempre que huuiere diferencia entre las partes, sobre si el valor de la hazienda sobre que se litiga es de mil ducados, o mas, pretendiendo la vna parte, que por ser de mas valor ha de conocer el Presidente, y Oydores de la dicha Chancilleria: y la otra, que por ser de menos, ha de quedarse en grado de apelacion en la dicha nuestra Audiencia de Galicia: el conocimiento deste articulo, y su determinacion, se aya de tratar, y trate ante el Presidente, y Oydores de la nuestra Chancilleria, y para conocer, se den por ella las prouisiones, y compulsorias necessarias, para traer los Autos, y para emplaçar, y citar a las partes, y las personas, y Escriuanos a quien se dirigieren, las cumplan: y la Audiencia de Galicia mande dar testimonio de las apelaciones que se interpusieren, sin poner en ello estoruo, ni dilacion.

SVMMARIVM.

1 *Magistratuum creatio melioris gubernationis causa facta, n.4.*

2 *Consilium supremum loco Praefecti Pretoris subrogatum.*

3 *Cancellaria loco Cancellarij maioris constituta.*

5 *Curia in Lutetia Parisiorum apud Gallos constituta, & quare?*

6 *Cancellariae, & Audientiarum laudes remissiue.*

7 *Iudicũ seu Auditorum in Cancellarijs existentium summa integritas.*

8 *Cancellariae constitutae causa melioris gubernationis Reipublicae.*

9 *L.1.tit.4.lib.2.Ordin.refertur.*

10 *Hispalensis Audientia qualem iurisdictionem babeat, & cognitionem causarum.*

11 *Appellatio à sententia Auditorum Cancellariae, nõ admittitur, & quãdo secus.*

11 *Hispalensis Audientia, quam cognitionem babeat, & in quibus causis per appellationem à sententia Iudicũ Audientiae Canariae.*

12 *Galliciana Audientia quam cogni-*

tionem habeat in causis Regni, & quando ab ea ad Chancellariam Vallisoletanam admittatur appellatio.

13 *Possessoria causa Beneficialis, an agi coram saeculari iudice valeat.*

14 *Appellatio in dubio admittenda.*

15 *Ab omni grauamine.*

16 *Est praesidium innocentiae.*

17 *Appellationis denegatio iniuriam irrogat.*

18 *Defensio denegari non valet.*

19 *Author qualiter intelligendus in id quod scripsit lib. 1. de leg. Polit. cap. 9. n. 7.*

20 *Cognitio quãtitatis ad admissionem appellationis in causis Audientia Galliciana pertinet ad Auditores Vallisoletanos, & 41. & 52.*

21 *Appellationis admissio pertinet ad iudicem à quo.*

22 *Ratio adducitur huius conclusionis.*

23 *Iudex à quo appellationem non admittens punitur, & qua poena iure ciuili attento, num. 24. & 25. canonico.*

26 *Apellatio friuola non est admittenda.*

27 *Opponendo coram Iudice à quo*

28 *Iudex à quo in quaestione admissionis appellationis tantùm habet cognitionem ad instructionem, non ad decisionem.*

29 *Appellationis admissio iudici ad quem pertinet, & n. 39. & 42*

30 *Illius admissio requirit cognitionem causae.*

31 *Appellatio absoruet inferioris iudicis iurisdictionem.*

32 *Appellatione pendente nihil nouandum.*

33 *Iudex inferior post appellationem nõ potest procedere in causa.*

34 *Appellatio causam ad iudicem superiorem deuoluit, extinguit vires rei iudicatae, & iurisdictionem respectu futuri euentus.*

35 *Appellatio suspendit sententiam, quoad effectum ipsius, non quoad acta.*

36 *Contrarium verius, vt suspendat sententiam, tam quoad executionem, quàm quoad officium iudicis.*

37 *Iurisdictionem ad Iudicem ad quem transfert.*

38 *Iudex à quo post appellationem incompetens est.*

40 *Appellationis admissio pertinet ad Iudicem ad quem in casu dubio, & n. 43.*

42 *L. Chirographis, §. 1. de administr. tut.*

44 *Appellationis admissio, vel denegatio praeiudicialis censetur.*

45 *Et à denegatione illius admittitur appellatio.*

46 *Iudicis superioris est decernere, an sua sit iurisdictio.*

47 *Iudex à quo si appellationem non admittit rescribere iudici ad quem, tenetur causam inadmissionis.*

47 *Iudex ad quem non debet cognoscere super admissionem apellationis, cum diceret iudicium in sua causa.*

49 *Iudici cui opponitur exceptio in cõpetentiae, vel cui denegatur iurisdictio competit de ea cognoscere.*

50 *L. 5. tit. 20. libr. 4. Recop. conferens Iudicibus supremis cognitionem, ad supplicatio cum poena M. D. refertur.*

51 *L. 7. tit. 4. lib. 1. Recop. refertur cõferens iudici Ecclesiastico cognitionẽ, an sua sit iurisdictio.*

53 *Appellationis admissio, an desideret cognitionem causae, & citationem, & num. 57.*

54 *Acta cuius expensis adduci debeant in causa appellationis.*

55 *Acta causae coram iudice superiori adducenda, & quibus expensis.*

56 *Acta causae, tam fauentia reo, quàm actori ad Iudicem appellationis adducenda.*

57 *Appellationis admissio causae cognitionem desiderat.*

Mi-

1 MElioris culturæ causa fuisse Magistratus constitutos referunt DD. à Principe, ad iudicesq; cómunicatam potestatem, diximus Moysis exemplo Reges commotos, vt iudices discernerent, potestatemq; crearent retulimus sup. ad *l.63.tit.4.lib.2.* Varia fuit olim potestatis exercendæ authoritas, vel per Quæstores, Triũviros, Præ
2 fectos, Præsides, vt notũ est Romanæ historiæ lectoribus, diximus nostro de *l.Polit.tract.lib.1.c.13.* & latius sup. in *l.63.tit.4 lib.2.* In Israelitico verò populo, vt patet Exod.*c.18.* potestas erat penes Tribunos, Centuriones, Quinquagenarios, & Decanos, quos à Græcis vocatos inuenimus Chiliarcos, Ecatontarchos, Pentecontarchos, Decadarchos, & Grammatoisagogeos, vt ex diuinis literis, deducit Car. Sigon. *de Rep. Hebraor.lib.6.c.6.* consilij authoritatẽ, loco Præfecti Prætoris, secundũ Romanas leges fuisse erectum, notat Valenz.*conf.92.n.52.*
3 Ex *l.auct 19.tit.9.p.2.* loco Cancellarij maioris fuisse erectũ supremũ consiliũ patet, & etiam Cancellarias ex Auend. *de exeqũd.supplic.n.1.* Ioan.Gut.*lib.3.pract.q.38.n.2.* Valenz.*cõf.82.n.46.*
4 Sed nunc videndũ est, quæ vtilitas ab erectione huius consilij subditis sequitur, patet enim Exod.*c.18.* ne Rex, & subditi stulto labore consumãtur, cùm per se omnia Princeps agere non valeat, nec subditi Principem sequi, vt iustitiam eis conferat.
5 Hæc ratio fuit ex qua teste Pet. Gregor. curia suprema fuit apud Gallos Parisijs constituta, ne populus sumptibus vexaretur, sequens Principem, & Consiliarios, vt diximus *d.c.13.n.17.*
6 Et ex qua diuisiones Audientiarũ, seu Cancellariorum, laudat ex Boer. *de auth.magn.conf.n.149.* Casan. *Cathal.glor. mund.7.p.conf.11.* Couar. *in pract. c.4.* Azeued. *Cur. Pisan.lib.2.c.23.& lib.4 cap.6.* Tiraq. *de Nobil.c.2.nu.20.* Thes. *Praf.ad decis.Ped.* Calist.Ram. *de l. Regijs,§.10.* Bobad. *in Polit.lib.1.c.9.n.14* Alfar. *de offic.fisc.gl.24.* D. Ioan. de Solorz. *de gubern.Ind.lib.4.c.3.n.5.* Carrasc. *de cas.cur.p.1.n 96.& seqq.* D. Ioã. Bapt. de Larrea *decis.Gran.98.n.20.*
De integritate ac iudicio iudicum in Cancellarijs adsistentiũ meminit Valenz. *d.conf.82.n.46.& conf.92.n.51.& 52.* 7
Tamen Parlad. tantũ *dif.10.& 14. per tot.* Cancellariarum Hispaniæ diuisiones, & causas adducit, quas vt concors est assensus culturæ, ac gubernationis melioris causa fuisse factũ, probant Tapia *de excel.Cancel.Neap.* & Valẽt. *conf.94.per tot.* laté Solorz. *d.c.3.* pene per totum, qui adducit D. Did. de Mendoz. *Iust.Bel.Granat.lib.1.fol.6.* 8
Qui autem in hac materia suffragio indigemus, ex ipsa *l.1.tit.4.libr.2.ordin.* patet, quare ad quidq; fuerint Cancellariæ constitutæ, quod sic exponitur: *La Audiencia, y Chancilleria fue ordenada antiguamente por los Reyes de gloriosa memoria nuestros progenitores, para q̃ las contiẽdas y pleitos q̃ ahi acaeciessen entre nuestros subditos, y naturales fuessen prestamente librados, y determinados por justicia, y por derecho.* Hæc fuit ratio ex qua causa 10 rum cognitio Hispalensi Audientiæ fuit concessa, eodem modo quo hodie exequitur ex *l.43.c.8.tit.2.lib.4.Rec.* 9
Sed tamen æqualem iurisdictionẽ Audientiæ, ac Cancellariæ non habent, 11 Parlad. *in sexquicentur.dif.11.n.8.* nam de Cancellarijs non datur appellationi in casu *l.1.tit.20.lib.4.Recop.* Ratio enim ea est, quòd loco magni Cancellarij, quo suprema causarum cognitio pertinebat, *l.19.tit.9.p.2.* fuerunt constitutæ vt diximus n.3. ex Ioan. Gut. & Valenz. In causis, seu cognitione Audientiarũ Galleciæ, ac Insularum Canariæ diuersi constitutum fuit, scilicet, vt de hac concedatur appellatu ad Audientiã Hispalensi. in causis 300ÿ. marap. & causis criminalibus, in quibus pœna mortis irrogatur ex *l.4.tit.3.lib.3 Rec.*
Audientiæ verò Gallicianæ fuit concessũ ex *l.1.nost.tit.* vt de omnibus causis ciuilibus, ac criminalibus cognoscere

re posset intra terminos illius Regni: quæ extensio,seu cognitio virtute mixti Imperij exequitur,cũ eius potestatis sit cognoscere in causis appellationum, Bart.*l.1.§ solet,quando appel. sit*,Natta *cons.636.n.74.lib.3*.Gig.*cons.81.n.5*. Marant.*cons.114*.Barb.*ad l.1.de iudic. ar.1.n.160*.à qua l.concessum fuit,vt ad Cancellariã Vallisoletan. appellatio admitteretur à grauaminibus factis per ipsos iudices Audientiæ Gallicianæ.

Sed tamen cũ per ipsam *l.1*.disponatur appellationẽ admittendã in casibus à iure permissis,qui hi dicãtur,fuit cautũ per *l*.ipsam,scilicet,*si la causa principal ciuil fuere de cien mil marauedis,o den de à yusso:ea en tal caso queremos,y mandamos,q̃ no aya apelacion dellas, mas q̃ aya suplicacion ante ellos mismos,&c.*

Secundò denegatur appellatio in causis criminalibus,dummodo pœna mortis non irrogetur *l.9.eod.tit.3*.

Tertiò in causis beneficialibus possessorijs *in l.10*.de cuius legis potestate,ac obseruantia disputat Rod. *de reddit.lib.1.q.17.ex n.56*.quærens an consuetudo inducens cognitionem rei possessoriæ beneficialis in iudice laico sustineri valeat,de quo tetigimus *de leg.Polit.lib.1.c.8.n.69*.

13 Quæ conclusio,seu consuetudo defenditur ex Afflict.*decis.Neap*.Menoch.*de retinen.remed.3.ex n.328*.à D.Ioan.de Solor.*de Guber.Ind.lib.3.c.3.n.35*.Camil.deCurt.*de feud.2.p.c.2.nu.144*.in quo silere decreui,ne contrarius credar Ecclesiasticæ iurisdictioni,cum pro inuiolabilitate suæ immunitatis vitam exponere ne dubitem.

14 Sed cũ quam plures quæstiones oriantur super admisioné appellationis ad Audientiam Vallisoletan.& pro admissione appellationis præsumptio instet, cùm regulariter appellatio admitti debeat *l.quoniã iudices,l.iudicibus,l.immu-*

15 *nitas,de appe.c.de priore,de appe*.ab omni grauamine Pet.Greg.*lib.50.Syntag.c.2.nu.18.l.si arbitrio 10.qui satisdar.cog.* Grat.*resp.26.n.13.vol.2*.Grac.*tom.1.discept.c.182.nu.34*.Marc.Ant.*lib.1.var.res.56.n.6.& lib.2.res.4.n.31*.In trigl.*decis.Sicil.22.lib.1.n.8*.Giurb.*decis.49.n.1*.Surd.*cons.271.n.59*. Cùm præsidiũ innocentiæ sit,&fundamentũ libertatis,vt diximus *de l.Pol.lib.1.c.9.n.4.&5*.latè Valenz.*cons.195.ex n.1* cũ multis seqq.in dubio admittẽda est, vt diximus,& notat ex Gl.*in l.qui restituere,de reivind*.Giurb.*decis.49.n.1.& decis.101.n.9*.Decian.*cons.47.nu.31.vol.1*.Surd.*cõs.277.n.31.& de alimẽt. tit.8.priuil.60.n.2*.D.Pet.Noguer.*alleg.33.n.44*.Menoch.*cons.345.n.49*. Aug.Barb.*in c.vt debitus,§.9.n.12.de appel*.Rip.*obser.214.n.2*.Cũ denegatio appellationis legitimæ,quatenus vt sentiunt DD.defensio naturalis censetur, 17 Couar.*pract.c.23.n.6*.Giron. *de priuil.n.743*.Scac.*de appell.q.16.lim.1*.latè Aug.Barb.*c.suggestũ 15.n.3.de appel.& c.61.§.porrò,n.14.eod.tit*. Brun. á Sol. *loc.cõm.verb.appel.n.16*. iniuriam irroget,*vt d.tract.de l.Polit.lib.1.c.10.n.3*. & appellationem tollere, etiam defensionem denegare sit,Dec.*l.vt vim n.26 de iust.& iur*.Grat.*resp.163.n.10.vol.2*. Lancell.Gal.*cons.30.n.8*.&alij adducti à Valenz.*d.cons.193.n.9*.Surd.*cõs.163 n.7*.Ossual.ad Donel. *lib.23.cõm.c.2.lit.A*.nouiter D.Ant.Garaña *in c.postremo 36.& aliys n.3.de appel*.

Quòd deducitur ex eo, quòd defensio denegari non valet,quia à principio naturali descendit,*d.tract.de leg.Pol*. sæpius diximus præcipuè *lib.1.c.7.ex nu.84.& §.vnic.ex n.184*. 18

In quo notandum est, quòd quamuis *d.tract.lib.1.c.9.n.7*.diximus licitã esse defensionem etiam cũ periculo,& mortè aggressoris: & *nu.8*.deducimus licitam esse defensionẽ etiam contra Papam,&Regem videndũ est,attentè fuisse dictũ defensionẽ licitam contra Principes esse,*si debito modo fiat*. Nam si deduci posse dicant cũ periculo eorum dictum, licitam fuisse errore ductũ credant.Nam defensio à principali,seu Põtificali grauamine si fortè fit, aut fieri à Principe Catholico potest, non erit facienda cũ periculo illorum, sed debito modo,scilicet reuerenter,& constitutis à iure modis:nec violenter contra Prin- 19

ci-

cipes procedendû, sed humilissimè, ac reuerenter cûq; debita obedientia, ac sic cautè, vt nullo modo incidatur in hæresim Vviclephistem, de quo notanda, & seruāda sunt, quę diximus *d. tract. lib. 1. c. 13. n. 81. & seqq & lib. 3. c. vlt. n. 66. 67. 68. & 69.* quoad defensionem iniuriæ factæ à Principe sæculari quoad defensionem verò factę per Pontificē intelligenda est doctrina *d. num. 8.* secundû doctrin. Victor. *de potest. cōcil. n. 23.*

20 Ex his rectè videtur constitutum in nostra l. vt cognitio necessariæ quantitatis ad appellationem de sententia iudicum Audientiæ Gallicianæ ad eos nō pertineat, sed ad Auditores Cancilleriæ Vallisoletanæ.

21 Nam quamuis secundū legistarum resolutionem *in l. 3. C. de appel.* admissio appellationis ad iudicem à quo pertineat, vt Bar. *in l. Præses 5. n. 3. C. eodem,* Bald. *ad l. 3. n. 8.* Capic. *decis. Neap. 34. n. 11.* & ex Speculat. Franch. & Contard Scac. *de appel. q. 11. art. 1. n. 1*

22 Cû interesse illius principaliter consideretur; quia si appellationē legitimā
23 repellat, puniendus veniat *l. quoniam iudices, C. de appel.* Specul. *tit. de appell. §. nunc dicendū, n. 1.* Lancel. *de attent. cap. vlt. de pœn. attent. c. vlt. de pœn. attent. n. 250.* Scac. *de appel. q. 13. ar. 13.* qui pœnarum qualitates exponit ex *n. 101.* tam
24 secundùm ciuilia ex quibus de vi publica teneri, notat Ioan. Fab. *in l. à Procōsulibus, C. de appel.* Boer. *decis. 153. n. 3.* quàm secundùm Canonica iura, Lud.
25 Roman. *cons. 501. ex n. 1.* Boer. *decis. 153 n. 4.* Pet. Greg. *lib. 50. Syntag. c. 2. n. 18.* Bobad. *lib. 2. Polit. c. 21. n. 221.* de quo peculiaris lex nostra est, *l. 13. tit. 18. lib. 4. Recop.* & ibi Azeued. *n. 1.*

26 Secundò tenet Scac. *d. q. 11. ar. 1. n. 4* ad iudicem à quo pertinere cognitionē appellationis admittendæ ex eo, quòd si friuolam appellationem admittat, & peccat, & puniendus est, cùm reijci debeāt ex Bart. *in l. 1. §. interdū. à quibus appel. non lic.* Abb. Panor. *in c. vt debitus honor. n. 27. de appel.* Barbac. *cons. 51. n. 22. lib. 1.* Menoch. *de arbit. cas. 197. n. 1. & 2.* Marc. Anton. *var. res. 41. lib. 2. n. 14.* Ioan. Pet. Bym. *cons. 21. n. 6.* Ses. *decis. Arag. 114 n. 10.* Valenz. *cons. 195 n. 31.* friuolæ appellationes, Surd. *cons. 271. n. 53.* Bobad. *lib. 7. Polit. c. 21. n. 222.* Scac. *de appel. q. 2. n. 48.* Salgad. *de Reg. protect. 3. p. c. 6. n. 55.* D. Ioan. Baptista de Larrea *decis. Granat. 97. nu. 13.* Brun. à Sole *loc. comm. verb. appellans, n. 3.* Torniel. *cons. 99. n. 6.*

Sed nihilominus dicendum est, rectè à nostra l. dispositum: nam officium iudicis á quo secundû DD. ad id necessarium censetur, vt coram eo appellatio fiat *c. appel. de appel. in 6.* Bald. *l. apertissimi, n. 3. C. de iud.* Ruin. *cons. 113. n. 9. vol. 4.* Alex. *cons. 16. nu. 5. volum. 1.* latè Surd. *cons. 28. ex n. 1. cum seqq.* 27

Pręcipuè, quòd ex doct. Ant. de But. *in c. constitutus 35. n. 13. de appel.* iudici à quo conceditur cognitio appellationis, non causa decernendi appellationis admissionem, sed ad instructionem, an admitti ab eo debeat, nec ne; quòd probat ex Franch. & Contar. Scac. *de appel. d. q. 11. ar. 1. n. 3.* D. Franc. Salg. *de Reg. protect. 1. p. cap. 1. prel. 5. n. 211. & 213.* quòd comprobatur argumento textus *in c. 1. de offic. deleg. lib. 6.* vbi summaria cognitio confertur tantû iudici inferiori ad informationem, an sit sua, vel deuoluta iurisdictio; Felin. *c. superliteris, num. 32. de rescrip.* Tib. Decian. *tract. crim. lib. 5. cap. 23. n. 9.* Surd. *cons. 286. n. 15.* Et sic inconcussè tenent ad missionem appellationis officium iudicis ad quem esse Boer. *decis. 153. nu. 6.* Scac. *d. tract. de appel. q. 11. nu. 109.* latè Rolan. à Valle *cons. 77. n. 2. lib. 2.* 28 29

Ex eo quòd cum ad cognitionem, an appellatio admittenda sit, requiratur causæ cognitio, glos. *in l. 1. verb. summatim, C. quorum appel. non recipiat,* Bart. *l. 1. n. 3. C. eod.* Nat. *cons. 529. n. 29. & 30.* Scac. *d. q. 11. art. 2. n. 14.* & appellatio absorueat iudicis inferioris iurisdictionem, & ex ea ad executionem inhabilis, & impeditus remaneat, *l. vnic.* & ibi DD. *nihil nouari,* & ibi latè adducit DD. Sebast. Neuio ad Rubr. *& d. l. 1. & in l. sciendum 6. de appellat. non recip.* Franch. *in Rubr. n. 29. de appell.* Lancel. *de* 30 31

de attent.p.2 c.12 num.19.Scac.*de appell.q.5.num.16.& 17*.Lapo *alleg. 39*. Surd.*consf.228.n.20*.taliter vt nihil ab
32 eo innouari valeat,*l.illud sciendum 9.de appel*.Valenz.*conf.84.n.49*.Lancellot. *de attent.p.2.c.12.lim.4.n.27*.Cap.*super eo de appel.c.si à iudic.eodem tit. libr. 6*.Roman.*conf.37.n.4*.Parif. *conf.28. n.26.vol.4*.Natta *conf.583.nu.5*.Roland.*conf.77.n.3.vol. 2*. Lancel. *tract. de attent.p.2.c.12.per totum*, Boer. *cõf. 43.num. 6*.Cabellin.*milleloq. 979*.Federic.de Sen.*conf.66.num. 1*. Surd. *de alimen.tit.8.priuil.10.n.2*.Barb. *in collect.cap.vlt.n.27.de appell*.Valenz *conf. 32.n.87.& conf.44.n. 13. & conf. 95. n.5*.Gonz.*Reg.8.Canc. gl. in annot.nu. 204.& 205*.

Ideoque nequaquam poterit proce-
33 dere ad declarationem, an appellatio admittenda fit,nec ne?Poſtquam ei au fertur iuriſdictio per appellationem, Bald.*l.addictos,n.2*.C.*de Epiſ.aud*.Roland.*conf.37.n. 12.vol.1*.Surd.*cõf.271. n.36*.cùm ea fit qualitas appellationis
34 vt poſt latam ſententiam iuriſdictionẽ ad ſuperiorem deuoluat, extinguatque rei iudicatæ vires,& ſuſpendat poteſtatem in omnibus reſpectu futuri euentus,quòd probat *c.Paſtoral.53.§.verũ, de appel*.Ant.Gomez *l. 4.Tauri,num.6* Gutier.*lib.1.pract.q.39.n.6*.Surd. *decif.335.n.3.c.venientes,de iur.iur.c.non ſolùm,de appellat.lib.6*.Capic.*decif.188 n.5*.Decian.*conf.67.n.5.vol. 4*. Honded.*conf.29.n.18.vol.2*.Oſaſch. *decif. 131.n.9*.Franch.*decif.370.n.14.& decif.602.n.2*.Muſcat.*de appel.1.p.gl.1. n.37*.Schrader.*de feud.p.9.c.7.n. 120*. Rol.*conf.37.n.11.vol.1.& conf. 77.n. 3 vol.2*.Cabal.*caſ.crim.110.ſub num. 3*. Mar.Giurb.*decif.19.nu.2*.Menoch.*de arbit.lib.1.q.67.n.13*.Valenz: *conf. 84. num.50*.Fontanel.*de pact.nupt.p.1.gl.10. ar.4.num.68*.Sapientiſ.Reg.Fab.Capic.Galeot.*controu.lib.1. controu. 61.n. 13*.

35 Sed quamuis inſtet doct.Steph.Gratian.*d.c.121.n.12*.dicentis, ſuſpenſionẽ ſententiæ per appellationẽ tantũ eſſe intelligendam,quoad effectum ipſius,ipſe Grat.*c.269.n.41*.non verò quoad alia,ac conſequẽter poſſe iudices à quo procedere ad declarationem,an appellatio admittenda fit,nec ne?

Adhuc dicendum eſt per appellatio- 36
nem iudicis à quo ſuſpẽſam iuriſdictionem eſſe,tàm quoad executionem ſententiæ,quàm quoad officium iudicis,*c. vt debitus honor el 1.& ibi* Felin. & Panor.*de appel*.Flam.Pariſ.*de reſign.lib.3. q.26.nu.18*.Cabalin.*milleloq.752*.Couar.*pract.c.23.n.1*.Garc.*de nobil.gl.47 n.30*.Rolan.à Val.*conf.37.n.11. vol. 1*. Valenz.*conf.84.nu.31*.Brun.à Sole *q. 24.n.59.& ſeqq*.Ariſm.Tepat.*var. de appel.fol.321*.Gram.*decif. 14. num.6*. Guid.Pap.*q.436*.Aug.Barb. *c.propoſuit 24.n.2.de appell*. Ex quo neque ad 37
declarationem officium exercere poteſt,cũ appellatio deuoluat ad iudicem ad quem cauſam, ac etiam iuriſdictionem,Monach.*c.ſi ſententia,n.1.de re iud*. Lap.*alleg.2*.Valenz.*d.conf.84. nu.52*. Afflict.*decif.188.n.65*. & ſic eam à iudice à quo abdicet,quòd omnino ſuſpẽdat iudicis illius vſum, Bart.*l.eius qui, n.5.de appel.recip*.Soc.*conf.38.n.11.lib. 1*.Lancel.& Felin.adducti ab Scac. *de appel.q.17.lim.47. n. 41*. taliter,vt nihil valeat à iudice diſponi,neq;in principali,neq;in acceſſorio,vt Scac.*d.lim. 47.n.42*.Leon *decif.Valen.161.n.5*. cũ ſuſpendat pronuntiatum, quatenus reſpicit futurum euentum, Couar.*pract.c. 23.n.1*.Lancellot.*de atten.2.p.c.12.in princip.n.114*.Leon *d.n.5*.cùm omnia facta,ac executa pendente appellatione attentata ſint : quòd ſic extendit Bald.*in l.addictos,n.2.C.de Epiſ.aud*.vt 38
credat,quòd poſt appellationem iudex à quo incompetens ſit, ſic vt ei tanquã non iudici,non ſit parendum, Lancel. *de attent.2.p.c.12.ampl.20.nu.2*.Scac. *d.tract.de appel q.13.n.108*.Brun.à Sole *loc.cũm verb.appellans, nu. 20*.ex Oldrad.*conf.89*.ac proinde omnia ab eo poſt appellationẽ conſtituta nulla ſunt, vt quam plurimis adductis Doctoribus probat Giurba *d.decif.19.n.4.& 5*.Valenz.*d.conf.95.n.15*.& melius ex multis *conf.71.ex n. 64*.

Com-

39 Comprobatur hæc doctrina ex eleganti resolutione Bald. in *l. appellatione* 3. *num.* 8. *C. de appellat.* vbi inquit ad iudicem à quo spectare se à cognitione causæ abstinere post appellationem, pronuntiare verò an appellatio admitti debeat ad suam iurisdictionẽ non pertinere. Ideoque præcipua deliberatio, quæ in iudicio appellationis interuenit ad iudicem, ad quem pertinet, vt ex ea deducatur, an appellatio admittenda sit, nec ne.

40 Sed ad interpretationem nostræ legis magis conducere videtur, quòd notat Glos. in *cap. Romana in princ. de elect. lib.* 6. *ad §. quod si*, vbi inquit, quòd si à iure constitutum sit, an appellatio admitti debeat, tunc cognitio, seu declaratio necessaria non est, cùm satis à iure declaratum sit, vt admittatur appellatio: si verò dubia existat admissionis qualitas, tunc necessaria est admissionis declaratio, quæ competit iudici ad quem ex doctrina *d. cap. Romana, §. quod si, de appel. lib.* 6. Pet. Greg. *de appellat. c.* 6.

41 Secuddùm quam conclusionem rectè videtur à nostra lege dispositum, in casu dubio admittendæ appellationis: *Que el conocimiento deste articulo, y su determinacion se aya de tratar, y trate ante el Presidente, y Oydores de la nuestra Chancilleria*, &c. cum à *l.* 1. *hoc tit.* Iudices ad quos appellationes causarum illius Regni deducendæ sint, constituti extent, quo casu ad eos cognitio admissæ appellationis, vel admittendæ pertinet *d. cap. cum sit Romana, §. si autem, & §. cum verò*, Bald. in *l. eos*, C. *de appellat.* Ruin. *cons.* 80. *n.* 2. *lib.* 5.

42 De quo est decisio, *l. Chirographis, §.* 1. *de admin. tutor.* vbi admissio appellationis haud pendet ex voluntate iudicis à quo, sed ad superiorem authoritatem iudicis ad quem attinet, *l. si quis* 6. *§. hi autem, de iniust. rupt. l.* 1. *& ibi glos.* & Bart. *num.* 3. *Nil Nouar. ap pel. pend.* Innoc. *in c. Past. n.* 4. *de offic. & potest. iud. deleg.*

43 Quòd præcipuè procedit dum dubitatio exoriri posset super admissionem appellationis. Nam tunc ad iudicem ad quem pertinet admissionis resolutio, vt Angel. in *l. quoniam Iudices, C. de appell.* Bart. *cons.* 195. *num.* 4. Signor. *cons.* 132. *&* 251. Alban. ad Bart. *in d. l. Chirographis, § ab eo.* Et sic tenent Paul. de Castr. *cons.* 194. *num.* 2. *vol.* 2. Oldrad. *cons.* 317 *num.* 5. Federic. de Sen. *cons.* 133. Cardin. Thusc. *lit I concl.* 414. *&* 462. *numer.* 18. *& conclus.* 464 *num.* 1. D. Hieron. de Leó *decis. Valent. libr.* 1. *decis.* 107. *numer.* 5. Rouit. *pragm. Neapol. Rubr. de appellat. num.* 23. Peguer. *decis.* 70. Capic. *decis.* 34. *num.* 11. Carpan. *super statut. Mediol. cap.* 131. *num.* 563. Mastril. *decis.* 176. *per totam*, Cancer. *var. par.* 1. *cap.* 17. *numer.* 14. Iacob. Laur. *de iudic. suspect. cap.* 44. *num.* 30. Gilganet. *de iur. public. lib.* 2. *tit.* 45. Camil. Borrel. *sum. decis. tit.* 33. *ex num.* 794. Marta *de iurisdict.* 2. *par. cap.* 4. *à num.* 1. Escobar *tract. var. de confess. solicitant. p.* 2. *q.* 2. *§.* 3. *n.* 6. *reg.* 1 *n.* 6.

Præsertim, quòd si vt latè diximus supra, suspensa est iurisdictio iudicis à quo per appellationem, qualiter poterit decernere admissionem appellationis, Calcan. *decis.* 4. *num.* 36. *part.* 2. Magon. *decis. Flor.* 90. *num.* 18. Couarr. *pract. cap.* 9. Peregr. *cons.* 24. *num.* 21. *lib.* 1. Laderch. *cons.* 4. *in fin.* Mastril. *decis.* 19. *in fin. & decis.* 176. *num.* 6. Menoch. *cons.* 921. *num.* 10. quæ decisionem causæ respicit, teste Soccino *d. cons.* 195. *num.* 2. & sic præiudicialis censetur, & grauissimi præiudicij secundùm Bart. in *l.* 2. *num.* 8. *&* 17. *de appellat.* Auend. *de secund. supplic. n.* 1. taliter quod de denegatione appellationis conceditur, imò admittitur appellatio, *cap. significantibus*, & ibi Abb. *nu.* 13. *&* 7. *de offic. deleg.* Afflict. *decis. Neapol.* 354. *num.* 14. Azeued. *l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recop.* Valenz. *cons.* 70. *numer.* 52. Paul. de Castro *cons.* 258. *num.* 1. *part.* 1. Auend. *d. tract. numer.* 1. Angel. & Nat. traditi à Scac. de *appell. quæst.* 17. *lim.* 47. *membr.* 1. *nu.* 166. D. D. Ioan. Baptista de Larrea *decis. Granat.* 100. *per totam*, Marc. Anton. Grauaz. Add. ad 44 45

ad Octau.Vester.in *pract.lib.3.cap.10.num.6.* Riccio *Collect.decis.part.4.collect.*1306. Trentacinq. *var.lib.2.tit.de appellat.resol.*3.*num.* 3. Stephan. Gratian.*disceptat.cap.*24.*num.*5. Gramm. *decis.Lucens.*159. Auguft.Barbof.referens Portugal.ordin.in *cap.cum cessante* 60.*num.* 8.*de appellat.& in cap.ex parte,n.....eod.tit.*

46 Ex hoc principio, vel potius ex eo,quòd cognitio,an appellatio admittenda fit ad iudicem fuperiorem pertineat,cum & illius fit exiftimare,an fua fit iurifdictio, vt in *l.* 2. *§. fed etfi,l.fi quis ex aliena* 5.*de iudic.* Iafon *conf.* 60. *num.*4. Franch.*cap.Romana, §.fi autem, not.*1.*de appel:lib.*6. Paz in *prax.tom.* 1. *p.*7.*c.vnic.n.*138. Bart.in *l.fciendum* 6. *appel.recipiend.*

Dicendum eft,ad Cancellariæ auditores pertinere cognofcere, an lis quantitatem ad appellationem neceffariam contineat,fecundum noftram l: Cùm abfolutè fuperioris iudicis fit, vel ad eum pertineat hæc cognitio, Zeuall.*de cognit.ad tollend.vim, glof.* 14. & 15.

47 Quæ fic procedunt, quòd fi iudex à quo appellationem non admifsit, & profequitur cognitionem,feu executionem caufæ,tenetur fuperiori refcribere caufam, quare appellationem non admifsit,& fi legitima non inuenitur,puniri poteft, Boer. *decif.* 153. *numer.* 5. Scaccia *de appellat. quæft.*13. *num.*111. & *quæft.*19.*rem.*1.*concl.* 4.*n.*82.& 83. Innocent: *cap.Paftoralis nu.* 3. *de offic. delegat.*

48 Neque obftat ratio notata à Glof. in *d.l.fi quis ex aliena, verb.exiftimare,de iud.* fcilicet iudicem ad quem non poffe cognofcere circa admifsionem appellationis,cum in fua caufa ius diceret contra difpofitionem *l.*1.& *toto titul.C.ne quis in fua caufa.*

49 Nam contraria refolutio tenenda eft,fcilicet, vt dum exceptio opponitur iurifdictioni,vel ad iudicem non competere,illius eft cognofcere,an iurifdictio fua fit ex *l.*2.*fi in ius vocat non ierit,l.*2.*§.Sed etfi,& d.l.fi quis aliena,de iud.cap.ceterùm eodem tit. cap.fuper litter.* & ibi Panormit.*num.*10. Felin. *nu.* 18.*de Iudic.* Iafon *d.l.*2.*ex num.*10. *de iud.* And.Gail *libr.*1.*obferu.*34.*num.*1. Tiber. Decian.*tract.crim.libr.*4.*cap.* 18.*num.*9. Petr.Barbofa in *l.fi quis ex aliena ex num.*111.*de iudic.* Mart.de *iurifd.*4.*par.caf.*129.*num.*20. & *latius p.*2.*cap.*4.*per totum,* Alexand.*conf.*1.*vol.*4. Alexand. Trentacinq.*var.lib.*2.*tit.de iud.refolut.*5.*num.*16. Auguftin.Barbofa in *l.vnic.numer.*5.*C. ne quis in fua caufa,* Rofent.*de feud. cap.* 12. *concl.*4. *num.*20.*vbi add.lit.I. N.& V.* Seffe *de inhibit. cap.*5.*§.*6.*à n.*17. Tiber. Dec. *tract.crim.lib.*5.*c.*23.*n.*9.

Huius difficultatis declarat decifionem *l.*5.*tit.*20.*lib.*4.*Recop.* vbi difponitur,quod cognitio,an fupplicatio cum pœna M.D.duplarum admittenda fit ad fupremos iudices pertineat. Generalis enim difpofitio horum iurium eft iudicis authoritas,ac fuperioritas,vt notat Auend.*de fecund. fupplic. num.*1. Paz in *prax.cap.vnic.par.*7.*tom.*1.*ex num.*134. Zeuall.*de cognit.ad tol. vim.d.glof.*15.*num.*15.cum ad fuperiorem abfolutè de iurifdictione cognofcere pertineat. 50

Ex hac enim fuperioritate, quæ verifsimè ad fe retrahit iurifdictionis cognitionem,defcendit refolutio *l.* 7. *titul.*4.*lib.*1. *Recop.* ex qua confertur iudici Ecclefiaftico cognitio, an fua fit iurifdictio. Nam dum quæftio fuper iurifdictionem vertitur inter iudices Laicos, & Ecclefiafticos,ad Ecclefiafticum pertinet cognitio ratione fuperioritatis,vt ex *cap.fi iudex,de fentent. excommun.lib.*6. probant Anton.de Butr. in *cap.ceterùm,de iud.* Ripa *cap. decernimus,eod.tit.num.*4. Felin. & Decius in *cap.Paftoral.de refcript.* Didac.Perez in *Rubr.tit.*1.*lib.*1.*ord.* Ioan.Gutierr.*lib.*1.*Pract. quæft.*6.*num:* 2. Diana *refolut. moral.par.*4.*tract.*1:*refol.*64. Quę conclufio defenditur contra Guid. Papa *quæft.*118.ac Conftitutiones Gallicas à Couarr *pract. quæft.cap.*33.*numer.*1. Soccin.*cap.fi Clericus Laicum,num.*12. *de for.compet.* Alexand.*conf.*8 *libr.*1.& *conf.* 51

conſ. 149 *n.* 3 *vol.* 6. Mart. *de iuriſdict.* 4. *p. caſ.* 146. *n.* 10 Farin. in *pract. crim. q.* 28. *num.* 76 *per tot.* Bobad. in *Polit. lib.* 2. *c.* 14. *num.* 98. & latius *cap.* 19. *ex numer.* 40. cum multis ſeqq. Fontan. *de pact. nupt. gl.* 13. *clauſ.* 4. *ex n.* 1.

52 Iuſtè ergo ex his dicendum videtur à noſtra lege conſtitutum, vt cognitio quãtitatis ad admiſsionem appellationis ad ſuperiores iudices Audiẽtiæ Valliſoletanæ pertineat, præcipuè dũ quæſtio eſt, an lis quantitatem ad appellationem neceſſariam cõtineat, vt Scac. *d. tract. de appel. q.* 11. *art.* 2. *per tot.* cùm per appellationem ſuſpenſa ſit iuriſdictio iudicũ Audiẽtiæ Gallicianæ quoad vlteriorem cauſæ cognitionem Brun. à Sol. *q.* 24. *n.* 62.

53 Ex his deducitur neceſſario ex noſtra lege in illis verbis: *Se den por ella las prouiſiones, y compulſorias neceſſarias, para traer los Autos, y para traer, y citar las partes*. Quærere an ad decidendam quæſtionem admiſsionis appellationũ neceſſaria ſit plena cognitio, & citari partes, an verò ſummariè tantũm decidenda ſit?

Et primò notandum eſt, ſecundùm iuris diſpoſitionem ad cognitionem cauſę neceſſariam eſſe actorum tranſportationem. Nam quamuis ex Innoc. *in c.*
54 3. *de elect.* Specul. *tit. de ſentent. § fin. n.* 16. *&* 17. quæratur, cuius expẽſis acta tranſportari debeant, & Bart. ac Bald. ſit doctrina in *l. hi qui ciuilia, C. de appel.* quòd de legitimæ appellationis interpoſitione probatio incumbat appellanti.

55 Hic hæc quæſtio decidenda nõ eſt cũ verò in admiſsione appellationis non tantũ pro vtilitate partis proſpiciatur, ſed etiam pro authoritate ſuperioris iudicis, inconcuſſe fatendum concedi debere, *las cõpulſorias neceſſarias para traer los autos*, vt eleganter reſoluit Oſaſc. *deciſ. Pedem.* 13. *per tot* & Salicet. in *l hi qui, C. de appel.* Guid. Pap. *q.* 20. *n.* 1. Camil. Veral. *deciſ.* 128. *p.* 3. Crauet. *conſ.* 273. *n.* 6. Ariſmin. Tepat. *de appel. tom.* 1. *fol.* 319 *col.* 3. qui omnes loquuntur, vt appellans acta deferre ad iudices appellationis teneatur, ſed aliquando loquuntur tantùm de tranſportatione actorum iuſtificantium appellationem, vt Scac. *de appellat. q.* 20. *n.* 8. *verſ. cõtrariam*, Hieron. Gabr. *comm. concl. de appel. concl.* 5 ſed in praxi noſtræ legis tenenda eſt doctrina *c. cupientes, de elect. lib.* 6. Bald. in *l. is apud quem nu.* 5. *C. de edend.* Quòdomnia acta, tam actorem, 56
quàm reum adiuuantia, vt de legitima quantitate conſtet ad admiſsionem appellationis tranſportari debeat, de quo Bant. *de nullit. rubr. à quo, & à quibus n.* 20. *&* 21. Hieron. Gabr. *d. concl.* 5. *per tot.* Scac. *de appel. d. q.* 20. *n.* 8. Pet. Bym. *conſ.* 218. *n.* 36. Leon *deciſ. Valent. lib.* 1. *deciſ.* 106. *n.* 1. *&* 2. *& reſp. iur. inter deciſ. Valen. lib.* 2. *nu.* 258. March. *tract. de commiſ.* 2. *p. commiſ. de vol. cauſ. c.* 11. *nu.* 11. Caputaq. *deciſ.* 128. *p.* 3. Brun. à Sole *loc. comm. verb. appel nu.* 5. Caualc. *de probat. teſtium p.* 3. *n.* 271. Maſcard. de *probat. concl.* 115. *n.* 5. Steph. Grat. *diſcept. c.* 121. Fachin. *lib.* 1 *contrau. c.* 81. latè Giurb. *deciſ.* 29. *ex n.* 1. Ioan. Gut. *libr.* 1. *Pract. q.* 104. *per tot.* Surd. *deciſ.* 317. *n.* 3. Angel. *conſ.* 194. *nu.* 4. Rom. *conſ.* 406. Caualar. *deciſ.* 77. *nu.* 1. *& deciſ.* 119. Ludou. Poſt. *de manutent. obſeru.* 69. *n.* 5. Riccio *collect. deciſ. collect.* 1969. Marc. Anton. Mazerat. *lib.* 1. *reſol.* 50. *n.* 55. Quæ praxis fulcitur doctrina conciliaris diſpoſitionis in *c.* 20. *§. præterea, ſeſ.* 24. *Concil. Trid.* vbi Barb. adducit Steph. Grat. *diſcept. c.* 21. *n.* 15. Riccio *Collect. deciſ. par.* 4. *collect.* 1356. Adde D. Hieron. de Leon *d. deciſ.* 106. *Valen. n.* 4. Giurb. *d. deciſ.* 29 *n.* 1. *&* 6.

Ex quo ad aliam quæſtionem deueniendo notandum eſt, ſecundũ illa verba noſtræ legis, *para emplaçar, y citar a las partes*, neceſſario requiri ad reſolutionem, an appellatio admittatur cauſę cognitionem, in quo ex textu in *l.* 1. *C. quorum appel. non recip* notat Bart. in *l. ſciẽdum, ſ. de appel. recipient.* cognitionẽ ſummariam, & abſq; citatione, aut probatione ſufficere in cauſa admiſsionis appellationum, Innoc. in *c. Paſtoral.* 28 *de offic. delegat.* 57

Sed adhuc hac reiecta concluſione 58
ex

ex *gl.in d.l.*1.*C.quorum appellat. non recipiant*, dicendum est in hac causa plenam cognitionem requiri partibusque adhibitis, ac actis transportatis de admissione appellationis agẽdum; quòd reiecta doctrina in *d.l.seẽdum*, communiter à glossa recepta, defendit ipse Bart.in *d.l.* 1.*nu.*2. & ibi latè additio, & in *l.*4.*§ hoc autem, de damno infecto.*

Qui in *d.l.*1.conatur defendere summariam cognitionem in ea positam ratione absentis litigatoris censeri, præsenti verò parti plenam cognitionem adhibendam, tamen cum Bald. Angel. in *in d.l.*1.*C.quor.appel.* dicendum est absolutè in causa admissionis appellationum necessariam esse causæ cognitionem, rectèque ob id adhibitum à nostra l.*emplaçar, y citar a las partes*, cum & etiam ad hoc citatio requiratur, vt ipse Bart.in *d.l.*1.*n.*3. Bald.in *l.Iudices* 9.*n.*5.*&* 6.*C.de iud.* Natta *cons.* 529.*n.*29.*&* 30.*libr.*7.Scac.*de appell.q.*11.*art.*2.*n.*14.*&* 15

Declara tamen secundùm hanc quæstionem ex verbis nostræ legis, ibi: *Sobre esto ha auido algunas competencias*, secundũ quarum intelligentiam, notat Angel.in *d.l.*1. quòd si obiectio inter partes opponitur super receptione, aut denegatione appellationis, tũc nõ summariè, sed plenè adhibita causa de admissione agendum est.

Quæ doctrina recipitur ab Scac.*d.q.*11.*d.art.*2.*nu.*14.*vers.prima.* Fulcitur hæc à DD. recepta doctrina ex eo, quòd in omni iudicio prima iudicis functio est, plena cognitio qualitatis rei *ex l.Iudicis, C.de iud.* vbi Bart. Bald.& Ias. Bobadil.*lib.*1.*Polit.c.*5.*n.*18. Donel. *lib.*24.*cõm.c.*5.vbi Osuald. Aug. Barb. *collect.ad d.l.Iudices, per tot.* in quo ex Paul.de Cast. deducit Alban.ad *d.l. iudices*, in causis summarijs, summariam requiri cognitionem, taliter quod si causa per se in principali summaria nõ est, summariè articuli tractari non possunt, Ias.in *d.l.Iudices, n.*5. Bald. ibid. *num.*5.*&* 6.

Secundò quod ex doct. Ias.& Bald.in *d.l.Iudices*, deducitur, quód si iudicis sententia, aut declaratio præiudicium generat, tunc plena cognitio necessaria est, nec summaria sufficit, Sebast.de Neuio in *System.ad d.l.Iudices, nu.*1. Aluar. *de priuil.paup.p.*1.*q.*55.*n.*11. August. Barb.in *collect.ad d.l.Iudices, n.*2.

Et cum supra num. ex qua cũ pluris DD. diximus declarationem ad admissionem, seu recusationem appellationis maximi præiudicij esse, sequitur euidenter causæ plenam cognitionem requiri, citationemque, vt à nostra l. disponitur, vt de quantitate constet ad appellationis admissionem.

L.

L.26. tit. 5. lib. 3. Recopilat.

ORdenamos, y mandamos, que aora, y de aqui adelante los Corregidores que proueyeremos en cada vna de las Ciudades, Villas, y Lugares de estos nuestros Reynos, puedan nombrar, y nombren sus Tenientes: Y mandamos a los del nuestro Consejo, que con solo nombramiento de cada vno de los dichos Corregidores, reciban dellos el juramento que se acostumbra, para que auiendole hecho, puedan solo con el dicho nombramiento vsar, y exercer sus Oficios, no embargante la Prematica de diez de Octubre, publicada en esta Corte en onze de Abril de mil y seiscientos y diez y ocho, en que se dispo nia, que el nombramiento de los dichos Tenientes se hiziesse por el Consejo de Camara.

SVMMARIVM.

1 *Iudices assessores nominare tenentur, quorum iudicio causas discernant, & num. 8.*

2 *Correctores sapientũ adiumento ad ferendam sententiam vti debent.*

3 *Locumtenentesq; sibi nominare possunt.*

4 *Hæc obligatio pro iure deducta, Iu-*
5 *dex absens, an officium seruire valeat per locumtenentem.*

6 *Locumtenens, vt seruiat pro absente sine Regia facultate, nominari non valet.*

7 *Corrector per absentiam locumtenẽtem nominare non valet.*

9 *Correctores apud Hispanos proceres esse debent, secumq; habere literatos ad negotiorum expeditionẽ. n. 10.*

11 *Corrector & locumtenens vnitate iurisdictionis fruũtur, nec de vno ad alium datur appellatio.*

12 *Locumtenentes correctorum merum Imperium habent.*

13 *Locumtenentis electio ad correctorẽ pertinet, & n. 16.*

14 *Quòd consuetudine valet adquiri.*

15 *Contraria opinio, quòd à Rege nominandus est.*

17 *Locumtenens à correctore electus Regi præsentandus ad cõfirmationẽ, & n. 18. ratio refertur & n. 22.*

19 *Locũtenentis nominatio, quare recẽ cessa correctoribus.*

20 *Officialis nominans pro nominato inferiore tenetur.*

21 *Nisi fuerit à superiore datus, vel nominatus*

23 *Iudices assessores ad gubernationem Reipublicæ adsumere debent quorũ consilio causas iudiciales dissoluant.*

24 *Prætores ad resoluendas causas difficiliores assessores assumebant, cuius ad pedes adstabant.*

25 *Consilium habebant quorum iudicio causas iudicabant.*

26 *Correctores ad expeditionẽ causarũ vti debent in causis iustitia aduocatis ad id à Rege nominatis.*
27 *Prætor non potest ni infimas causas delegare.*
28 *Locumtenentes, an gaudeant iurisdictione ordinaria.*
29 *Causæ meri Imperij indelegabiles sũt.*
30 *Contraria opinio defenditur.*
31 *Locũtenẽtes à Iudice nominandos.*
32 *Habent partem in iurisdictione correctoris.*

1 NEcessitatem leges imposuerunt iudicibus, nominandi in causis aliquibus coniudices, seu assessores, quorũ cõsilio causas discernant, ac sentẽtias proferant. Hoc deducitur ex mente textus in *c. ad audientiam, de consuet. c. statutum, §. assessorem, de rescript. lib. 6. auth. de mandat. Princip. §. festinabis.*

2 Et hæc necessitas induxit, vt Regia cõstitutione caueretur, quòd correctores, sapientes sibi associarent; qui causas iure dissoluerent *l. 22. tit. 9. p. 2.*

Ex hac lege deductam credo constitu-
3 tionẽ *l. 10. tit. 16. lib. 2. Ordin.* vbi constituitur iudices locũtenentes sibi nominiri posse, à quibus latas, seu deductas *leges 12. tit. 5. lib. 3. & l. 4. tit. 6. lib. 3. Rec.* de quorũ functione, ac ministerio notandus est Scac. *de iud. lib. 1. c. 13. ex n. 1. & c. 14.* Camil. Borrel. *de magist. lib. 1. c. 1. ex n. 221. cum seqq.*

4 Potestas, seu obligatio ista gubernatoribus imposita, seu *a los Corregidores de tener Tenientes*, voluit Auil. *c. 4. Prætor. verb. Iustitia, n. 1.* deducere ex doctrina *l. quisquis, l. ad similitudinem, C. de Episcop. & Cler.*

5 Sed tamen, salua pace tanti Doctoris, ab illis legibus hæc locumtenẽtis nominatio deduci non valet, cùm in illorum textuum dispositione tantùm caueatur, an per locumtenentẽ absente principali officia exerceri valeant, vt notat ex Magon. *decis. 35. n. 28.* & alijs, Aug. Barb. in *collect. ad d. l. quisquis num. 4.*

De quo intelligenda est dispositio *l. nullus, C. de Decur. lib. 10.* vbi latissimè Amaya hanc quæstionem disputat in omni officio valenti per substitutum inseruire.

Et sic intelligenda est dispositio *d. l. 10. ordin.* ibi: *Saluo del tiempo q̃ lo siruiere por su persona, excepto si le fuere dada facultad por nos especialmente para poner Lugarteniente de Corregidor*, de qua meminit Auil. *d. c. 4. verb. escoja.*

De hoc genere locumtenentis intelligenda est prohibitio à lege, & placito DD. constituta, vt nominari à gubernatoribus non valeant, ni ex facultate superioris, aut ex necessitate, vt ex *Authent. de collat. §. prohibemus, l. 1. § huius rei, de officio eius cui mand. fit iur.* Capic. *decis. 151.* Auendaño *de exequend. cap. 3. num. 1.* Azeuedo *l. 4. titul. 9. lib. 3. Recop. num. 1.* Ioan. Orosc. *Rubr. num. 7. de offic. eius cui mand. est iur.* Portol. ad Molin. *verb. Iudex. n. 71.* latè Giurb. *cons. 36. n. 1. 2. & 3.* Mastr. *de magistr. lib. 1. c. 29.* Amaya *d. l. nullus 60. ex n. 1. C. de Decur. lib. 10.* 6

Quód præcipuè comprobatur attenta dispositione *l. 4. tit. 5. lib. 3. Recop.* recopilata ex *d. l. 10. ordin.* vbi cauetur, vt correctores per absentiam substitutos nominare non valeát, nec percipiant salaria in fraudem officij per substitutum seruientes. 7

Nostra verò lex loquitur de locumtenente ordinario á gubernatore eligẽdo pro administratione iustitiæ, quibus ex necessitate obligatio est imposita à lege, & Doctorum sententia eos nominandi, vt voluit Bobad. *libr. 1. Pol. cap. 12. ex num. 1.* quòd præcipuè notant DD. attenta illa qualitate, ex qua in iudice litterarum scientia necessaria est, vt diximus *de leg. Polit. libr. 2. cap. 20. num. 14. & 15.* & supra in *l. 2. tit. 4. lib. 1.* 8

Sed cùm bona gubernatione attenta conueniat ex Simanch. *de Republic. lib. 9. cap. 4. num. 1.* præcipuè apud Hispanos, vt correctores proceres sint, seu *Caualleros Seglares*, vt Bobadilla *lib. 1. Pol. cap. 6. per totum præcipue num. 10.* Et etiam vt literatos secum habeant, quorũ diligẽtia causas iuridicas ex- 9

expediant, cũ ab illarum expeditione prohibiti dicti correctores sint, vt notat Morl. in *empor. tit. 2. q. 18. n. 21. p. 1.* Aug. Barb. *in l. 2. n. 2. C. de pedan. iudic.* sequitur euidenter ipsos posse hos locũ tenentes nominare, quòd de municipali magistratu, vulgo *Merinos*, dispositũ refert *l. 1. tit. 13. lib. leg. Nauar.*

11 Præsertim cũ locum tenentes vnum cũ ipsoGubernatore tribunal cõstituãt vnamq; exequantur iurisdictionem, nec appellatio de vno ad alium cõcedatur, sed vnitate iurisdictionis fruãtur, vt notat Auil. *d. c. 4. Prætor. verbo Iustitia, ex n. 3.* Auend. *d. c. 3. n. 2.* Couar. *pract. c. 4. nu. 4. & lib. 3. var. c. 20. nu. 4.* Portol. ad Molin. *d. verb. Iudex, n. 72. & 76.* latè Bobad. *d. c. 12. pene per tot. præcipuè, nu. 38. & lib. 2. c. 20. ex n. 34.*

12 Et Quintanadueñ. comprobat *lib. 2. de Imperio, tit. de mero Imperio, numer. 14. ex* Couarr. *lib. 3. var. cap. 20. num. 4.* hos locum tenentes merum Imperium sicuti correctores habere, quia ex legali facultate electi sũt. De quo vide quę latè scripsit *eodem lib. 2. de Imper. tit. de simplici. atque infima iurisdict. n. 14. fol. 319.*

Et ex Romanis legibus Constat. in *l. 1. §. præfecto, de legat. 1.* Vicepræfectos æqualem, similemque habuisse cũ Præfectis potestatem, Guther. *de offic. dom. Aug. lib. 2. c. 16.*

13 Horum equidem locum tenentium electio, præter quod legibus Regijs fieri à gubernatore valeat, vt ex *d. l. 10. tit. 5. l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopil.* Consuetudine etiam potuit introduci, eaquè legitima concedi authoritas, ac iurisdictio, Bart. *l. nemo est de duobus reis,* Bald. *l. obseruare, de offic. Proconf.* Carroc. *de locato, quæst. 2. tit. de merc. comm. num. 19.* Iason *l. certi conditio, §. si nummos, num. 12. si cert. putat.* Afflictis *decis. 22.* Capic. *decis. 151. num. 2.* Auendaño *cap. 3. Prætor, lib. 1. num. 1.* Auiles *cap. 4. verb. iustit. ex n. 3.* Portol. ad Molin. *d. verb Iud. n. 71.* Mastril. *de magistr. lib. 1. c. 29. n. 20.*

14 Haud dubitandum videtur posse gubernatores locum tenentes nominare virtute consuetudinis laudatæ à Doctoribus supra adductis Ioã. Ant. Nig. *ad cap. Neap. c. 18. n. 9.*

Sed contraria huic conclusioni videtur dispositio, *l. 22. tit. 9. p. 2.* vbi disponitur locumtenentes ordinarios correctorum à Rege nominandos esse, quo assensit Greg. Lop. ibi *verb. el Rey, ex l. 1. titul. 13. lib. 2. Ordin.* ibi: *Con dos Alcaldes quales Nos diputaremos,* quo etiam conuenire videtur constitutio, *l. 10. tit. 16. lib. 2. ordin.* 15

Huic legali partitæ, ac ordinamenti constitutioni, fuit addita pragmatica sanctio à nostro Rege Philippo III. constituente, vt locum tenentes correctorum á Consilio supremo Cameræ eligerentur.

Hæc tamen conclusio legum partitarum ex argumento deducto à *l. ad similitudinem,* ibi: *Per substitutos periculo suarum facultatum, C. de Episcop & Clerie.* restricta fuit à nouaRecopilationis constitutione, vbi statuitur locum tenẽtes ab ipso correctores eligendos *l. 10. & 11. tit. 5. l. 4. tit. 6. libr. 3 Recop.* quo conuenit Auend. *d. c. 3. Prætor n. 1.* Auiles *d. verbo iustitia, n. 1.* Bobad. *d. c. 12 ex n. 5.* de Aragoniæ Regno, eãdẽ consuetudinem, seu ius referens Portol. *d. verb. iudex, n. 71.* Amaya *in l. nullus, nu. 29. C. de Decur. lib. 10.* 16

De qua locum tenentis legitima nominatione facta ab ipso correctore, quiq; iurisdictione gaudeat ordinaria, Molin. *de primog. lib. 1. c. 25. n. 11. & 12.*

Sed tamen notandũ est, per ll. nostras non relictã absolutã nominationem locũ tenentis correctori; sed necessario requiri, vt post ipsius nominationẽ Curiæ supremæ tradantur, vbi examinentur, approbenturq; aliàs exercere nõ valeant officia *l. 11. tit. 5. lib. 3. Rec.* & ibi Azeued Bobad. *lib. 1. Pol. c. 6. n. 32. 42* 17

Hæc enim diligentia, seu præsentatio electi subrogata fuit loco illius necessariæ nominationis requisitę per dispositionem, *l. 22. Partita, & l. 1. & 10. ordin.* ex quibus diximus cautum fuisse, quòd locum tenentes à Principi nominarentur, nec posset ab 18

ipsis correctoribus, vt ex ea huic diligentiæ, seu dispositioni antiquæ satisfieret.

19 Sed tamen omissio dispositionis, seu nominationis à Rege, seu eius consilio facienda, fuit ex eo (ni fallor) vt correctores pro locumtenentibus tenerentur ex nominatione, neve partes læsæ á locũtenentibus tempore administrationis absque satisfactione permanerent, si ipsi satisfacere non possent, cũ nec valerent ad supremum nominatorem adire.

20 Nã cũ ex legali dispositione nominãs pro nominatoteneatur, vt latè diximus supra ad *l. 7. tit. 21. lib. 2.* & notãt DD. vt Plat. Rebuf. *in l. nullus*, C. *de Decur. lib. 10.* Par. de Put. *de Synd. verb. substitutus, cap. 1.* Ludouic. Roman. *consi. 297. num. 2. & cons. 338. n. 6.* Cancer. *2. p. var. c. 2. num. 87.* Farin. *de delict. q. 24. n. 49.* latissimè Giurba *cons. 36. per totum, praecipuè ex n. 4.* post hæc scripta doctiss. D. D. Ioan. Bapt. Larrea *alleg. fisc. 39. n. 1. & 12.*

Et in nostro casu id notant Auend. *de exequend. 1. part. cap. 3. num. 5. versic. corrector.* Auiles *cap. 4. Praetor. verbo sea obligado*, Bobadil. *lib. 5. Polit. c. 1. n. 78.* Amaya *in d. l. nullus, num. 43. C. de Decur. lib. 10.*

21 Hæc tamen communis conclusio restringitur, si electus ad officium ab ipso iudice inferiore non fuerit, sed à superiore datus. Nam tunc Princeps nominans tenetur, vt Bald. in *l. mancipia, C. de seru. fugit.* Felin. *in c. Petr. n. 11. de homic.* ideoque cum si locumtenentis electio à supremo Consilio fieret partes hæ conqueri non possent, nec iniuriarum satisfactionem concedi, cùm officialis correctoris non posset censeri ad hoc, vt pro eo teneretur, *l. eum qui, de positi*, Saliceto *l. quod quis, C. de Procurator.* Thusc. *litt. P. conclus. 852. num. 8. & lit. O. conclus. 99. num. 38.* Rouit. *cons. 87. n. 3. & ad const. Neapol. tit. de Synd. offic. pragm. 153.* Canc. *tom. 2. var. c. 2. num. 89* Burgos de Paz *cons. 48. num. 12. & 13.* Guaz. *de defens. reor. def. 33. c. 2. n. 6.* Caual. *Braeb. Reg. p. 5. n. 154.* latè Ponte *cons. 85. n. 1. & 4. tom. 2.* & latius Giurba *cons. 36. n. 19. 20. & 21.*

Quòd sic regulariter procedit, in omni officio, in quo officiales à Rege, seu superiore eligũtur, vt in milite, custode carcerum, notant Rom. *Syng. 30.* Boer. *q. 217. n. 7. & 8.* Caualc. *d. 5. p. ex n. 154* Iacob. Menoch. *de arb. cas. 302. num. 8.* Bald. *cons. 381. vol. 1.* Grãm. *vot. 29. n. 1.* Iul. Clar. & ibi Add. *in pract. crim. §. fin. q. 86.* Giurb. *d. cons. 36. n. 21. & 22.* Amaya *in d. l. nullus, n. 47. C. de Decur. lib. 10.*

Quæ ratio sic mihi iusta visa est, vt ex eo solùm, ne partes absq; satisfactione permaneant, vtque habeat quem ad iniuriarũ satisfactionem conueniant, iustè latam credo nostræ legis constitutionẽ, vt ab ipsis correctoribus locũtenentes nominentur, quorũ nominatione supremæ Curiæ adhibeantur, vt debita solemnitas exequatur constituta ex *l. 11. eodem tit.* 22

Sed vt nominationem iure attẽto pertineat ad ipsos correctores demonstremus notandũ est, ex Cassiod. *lib. 6. Ep. 5.* Magistratus ad litiũ, seu negotiorum expeditionem assessores sibi coadunare solere: *Aliae quippe dignitates assessoriis solatia quaerant.* Hoc enim est, vt iudices adiuuarent, seu cõsilia ministrando, rectorẽ, seu gubernatorem regerent, vt notat Buleng. *lib. 3. de Imp. Rom. c. 3.* de quo est *auth. de iudic. §. 1.* ex qua notat Pet. Greg. *lib. 47. Syntag. c. 10. n. 11.* ciuitatũ gubernarores, assessores eligere posse, & debere ad expeditionẽ negotiorum eorũque instructionẽ, vt ex Azor. & Speculat. notat Orosc. *in Rubr. n. 2. de offic. assessor.* 23

Ad hanc functionem Præsides assessores sibi eligebant, dũ pro tribunali cognoscerent, vt causas difficiliores resoluerent, ad pedesq; adstarent Præsidis, vt notat Alciat. *in l. si quis in cõscribẽdo, n. 59. C. de pactis, & lib. 1. Parerg. c. 41.* Pet. Veleo a Gueuar. *in l. Praeses, n. 3. de offic. Praesidis*, Cuiac. *in not. ad Paul. libr. 5. sentent. cap. 25.* qui pedanea fungebantur iurisdictione, vt ex *Authent. de iu-*

*iudic.§.*1. deducitur, & nota Alciat. & Petr. Veleo supra.

25 Sed ex notitia Budæi *in l. fin. §. iudici dicde munier. & honor.* ex alio principio fluit locum tenetis nominatio, scilicet ex eo quòd Prætores Cōsilium habebant constans ex hominibus prudentibus, quorū cōsilio iustitiam administrabāt, vt deducitur *ex l. si quis, §. iudicis, de pæn.* Paul. *lib.* 5 *sentent. c.* 28. de quo videndus est Quint. Dueñ. *lib.* 1. *de iurisd. tit.* 5. *n.* 18 *fol.* Guther. *de offic Dom. Aug. lib.* 2. *c.* 4.

Ex quo principio deduxit Barb. intelligentiam *ad l. cū Prætor* 12. *de iudic.* vbi Prætor vetuit vni ex iudicibus, quòd in causa cognosceret, quòd intelligit Barbos. *ad d. l. ex n.* 9. de his iudicibus Prętoribus assignatis ad meliorem negotiorum expeditionem.

26 A quo videtur deducta constitutio *l.* 22. *tit.* 9. *p.* 2. vbi prohibetur iudicibus locum tenentes nominare, sed quòd vtentur ad expeditionē causarum iudicibus à Rege nominatis, vt voluit deducere Barbosa *ad d. l.* 12. *ex n.* 9.

27 Sed potius credo *d. l.* 22. deductā ex dispositione *l.* 2. *C. de pedan. iudic.* vbi prohibitum est Prætori, ni infimas causas delegare, sed per se eas expedire teneatur, in quo textu latè scripsit præ omnibus Pet. Barb. *in l. cum Prætor* 12. *§.* 1. *ex n.* 294. *de iudic.* Morl. *empor. iuris tit.* 2. *q.* 17. *n.* 21. Aug. Barb. adductis Doctoribus traditis à Petr. Barb. *in d. l.* 2. *C. de Pedan. iudic.* Paul. Christian. *decis. Belg. vol.* 2. *decis.* 151. Camil. Bor. *de magist. lib.* 1. *c.* 17. *n.* 24. *cum seqq.*

28 Quo sensū conueniunt, quæ circa iurisdictionem locum tenētiū disputat Molina *de primog. lib.* 1. *c.* 25. *n.* 11. & 12. à quo iustè cōstitutum, & constituendū videbatur, vt locū tenentes à Principe nominari deberent, cū si ordinaria gaudeant iurisdictione, vt diximus sup. n. ex Auend. Auil. Portel. Molin. & Bobadil. à Prætore, seu Correctore cōcedi non posset, cū indelegabiles sint causæ meri, & mixti Imperij, vt in *d. l.* 2. *C. de pedan. iud. l. more*, & ibi DD. *de iur. omn. iud. l.* 2. & 18. *tit.* 4. *p.* 3. *l.* 1. *tit.* 15.

29

lib. 2. *ord. l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 3. *Rec.* Menoch. *de arb. cas.* 54. & 74. *n.* 6. Couar. *lib.* 3. *var. c.* 3. Aug. Barb. *d. l.* 2. *n.* 6. Morl. *in empor. iur. tit.* 2. *q.* 16. *n.* 1. & 2. Pet. Barbosa *in d. l. cū Prætor, §.* 1. *ex n.* 307. *de iudic.* Sebast. Neu. *in System. ad d. l.* 2. *C. de pedan. iud.* & merum & mixtū Imperiū habeant correctores horū Regnorū, vt notat Bobad. *lib.* 1. *Polit. c.* 2. *n.* 3.

Sed nihilominus dicendum est, iustā censendam nostræ l. constitutionē, cūm melioris gubernationis causa hæc cognitio delegari valeat, & ad id consuetudine delegandi potestas adquiri, seu introduci possit, vt notant Fulg. Paul. & Ang. *in d. l.* 2. *C. de pedan. iud.* Alex. *l. more, n.* 28. *de iure omn. iud.* Bym. *l.* 1. *n.* 52 *de offic. eius*; Pal. Rub. *c. per vestras, de donat. §.* 28. Pet. Barb. *d. l. cū Prætor, §.* 1. *n.* 281. Molina *d. c.* 23. *n.* 12. Ioan. Anto. Nig. *ad cap. Neap. c.* 18. *n.* 18. & ad causum defendit latè Quintanad. *de Imper. lib.* 2. *tit. de deleg. iurisdict. fol.* 515. & antea *tit. de mero Imperio, n.* 14. *fol.* 281. 30

Et meliori principio legē cōstitui, vt *in d. l. cū Prætor, de iudic.* patet, & notat Molina *d. c.* 25. *n.* 12. sequitur euidenter, rectèq; introductum pro meliori Regni gubernatione à nostra lege, vt locum tenentes ab ipsis correctoribus, seu rectoribus nominētur, cū à *l.* 10. & 11. huius tituli concessa sit correctoribus, seu Prætoribus potestas delegādi; etiam ordinariam ipsam iurisdictionē, seu potius nominandi locum tenentes, quòd ad ipsos correctores ex dictis, & alijs principijs defendit Bobad. *libr.* 1. *Polit. d. c.* 12. *ex n.* 5. *cum seqq.* 31

Præcipuè quod apud nos locū tenentes proprietatem in ipsa iurisdictione ordinaria habent, vt notat ex Bart. Bobadil. *d. c.* 12. *n.* 47. Quid ergo mirum, quòd ab ipsis persona eligi valeat? cūm à lege prohibita non est executio potestatis, imò concessa, cūm non tanquam delegata, vt in prohibitione delegationis meri & mixti Imperij censeatur inclusa, sed ordinaria censeatur, vt diximus. 32

L.42.&43.tit.6.lib.3.

AVNQVE Por la ley sexta deste titulo de la Nueua Recopilacion, se mandò, que los Asistentes, Gouernadores, Corregidores, y Iuezes de residencia de nuestro Reyno, visiten las Villas, y Lugares de la tierra, que estuuieren a su cargo, vna vez en el año, por si, o por sus Tenientes, y no por Alguaziles, ni Escriuanos, y se informen como son regidas, y como se administra justicia, y como vsan los oficiales dellas de sus oficios; y si ay personas poderosas que hagan agrauio a los pobres, y lo hagan todo enmendar, si buenamente pudieren; y si no, que nos lo notifiquen con tiempo, como mas largamente se contiene en la dicha ley, a que nos referimos, en la qual parece que estaua bastantemente proueido al buen gouierno, administracion de justicia, bien, y consuelo de nuestros vassallos. Pero por auer la experiencia mostrado muchos inconuenientes, que resultan de la frequencia de las dichas visitas; y que de hazerse vna vez en cada vn año, vienen a ser molestadas, y afligidas las dichas Villas, y Lugares, y los vassallos particulares dellos, y que no solo no se consigue el fin que se pretendio en hazer la dicha ley, mas antes viene a ser mucho mayor el daño, que el prouecho que resulta de hazer la dicha visita en cada vn año. Para obuiar los excessos que con esta ocasion se cometen, auiendolo conferido en nuestro Consejo, y con Nos consultado, auemos mandado, que se haga esta Ley, y Prematica sancion, por la qual prohibimos, y mandamos, que de aqui adelante ninguno de los dichos Asistente, Gouernadores, Corregidores, y Iuezes de residencia del Reyno, ni de las Villas, y Lugares de las Ordenes, ni de lo Abadengo, y Señorio, ni del partido de las Villas eximidas de cada vno, ni de otra qualquier parte, puedan visitar las di-

dichas Villas, y Lugares de la tierra, que estuuieren a su cargo, mas de vna vez en todo el tiempo de su Gouierno, aunque en el priuilegio de las dichas Villas, y lugares eximidos, o de las demas arriba dichas, se contenga, que puedan ser visitadas vna vez en cada vn año; porque en quanto a esto, derogamos, y damos por ningunos los dichos priuilegios, y la ley sexta, arriba referida, del titulo sexto del libro tercero de la nueua Recopilacion, que lo vno y lo otro queremos que se entienda, y guarde, y practique, segun y como en esta Ley, y Prematica se contiene, y que los dichos Assistente, Gouernadores, Corregidores, y Iuezes de residencia, y otros qualesquier que huuieren de hazer las dichas visitas de las dichas Villas, y Lugares vna vez en todo el tiempo de su Gouierno, no lleuen salario, ni ayuda de costa alguna, ellos, ni ninguno de sus Ministros, y oficiales, ni criados por cada dia, ni por vna vez, ni comidas, ni beuidas, ni alojamientos, ni otra cosa en manera alguna, sino fuere lo que por las Leyes de nuestros Reynos, o ordenanças confirmadas por Nos, o por clausulas de sus titulos les es permitido, sopena que si excedieren en el numero de las visitas, desde luego sean priuados de sus oficios, y lo que lleuaren de salario, o ayuda de costa, o en otra manera, contra el tenor, y forma de lo en esta Ley, y Prematica contenido, lo bueluan con el quatrotanto.

L. 43. tit. 6. lib. 3. Recopilat.

MAndamos a todos los Corregidores, Assistente, y Gouernadores, y sus Alguaziles mayores, y Tenientes que aora estàn proueidos, y nombrados, y se proueyeren, y nombraren en todas las Prouincias, y cabeças de partidos, assi por mi, como por las personas a quien legitimamente perteneciere el nombramiento de qualquiera de los dichos oficios, que no visiten, ni puedan visitar las Villas, y lugares de sus distritos, ni las eximidas, ni por eximir, sino fuere de tres en tres años

años, con termino de diez dias en cada Villa, y en los Lugares de ciē vezinos cō el de dos dias: y en los de menos vezindad por sesmos, o por Concejos, llamandolos a la cabeça principal de cada distrito. Y ninguno de los dichos Corregidores, Gouernadores, ni Alcaldes mayores, pueda en los dichos tres años hazer en ellos mas que vna visita, ni lleuar de salario mas de mil y docientos marauedis por cada vn dia, y el Alguazil que lleuare, quatrocientos, y que vayan a las dichas visitas con vno de los Escriuanos de las dichas Villas, y lugares, si le huuiere en ellos, y sino, le lleue de la cabeça de su partido con seiscientos marauedis en cada vn dia, sin que el Iuez, Alguazil, ni Escriuano puedan ocuparse mas tiempo, ni lleuar mas derechos por ningun camino, por firmas de autos, sentencias, prisiones, ni carcelajes, ni los Escriuanos de los processos, saca dellos, ni visita de los propios, ni positos, ni los dichos Iuezes, ni Alguaziles parte de ninguna denunciacion que se haga; y que no se pueda hazer; sino fuere a pedimiento de parte del mismo lugar, o persona particular del, aunque conforme a las leyes destos Reynos las ayan de auer, sino que tengan obligacion de aplicarles la mitad para la nuestra Camara, y la otra para los propios de las dichas Villas, y Lugares, y obras pias, so pena que si se les aueriguasse por dos testigos contestes, o tres singulares, cada vno en su hecho, o por otra de las probanças puestas por Leyes destos Reynos, que han lleuado mas derechos, y salarios, comidas, regalos, o otras cosas, directè, ni indirectè, por si, y por interpositas personas, lo bueluan a la dicha Camara, Villas, y Lugares con el quatrotanto, y los Iuezes de residencia lo aueriguen, y les hagan cargo de ello, y executen las condenaciones que en esta razon hizieren a los dichos Iuezes, Alguaziles, y Escriuanos, en qualquier cantidad que sea, aunque exceda de las tres mil marauedis que se suelen executar, sin embargo de apelacion, y procedan contra los Oficiales, y personas que lo huuieren dado, y les hagan boluer de sus bienes a los propios, positos, o otras rentas de donde huuieren tomado los dichos marauedis, sin embargo de qualquier escusa, o apelacion. Y mandamos al Presidente, y los del nuestro

Con-

Consejo de la Camara, y al Presidente, y los del de las Ordenes, y a otra qualquier persona de qualquier estado, y condicion que sea, prouean, y den orden, que en los titulos que se dieren, y despacharen a los dichos Corregidores, Gouernadores, Alcaldes Mayores de cada vno de los dichos Oficios, se ingiera en ellos esta nuestra Ley, para que sepan què han de estàr obligados a la guardar y cumplir. Y si assi no lo hizieren, mandamos a los Iuezes de residencia lo aueriguen, y hagan cargo dello, y executen las condenaciones que en esta razon hizieren a los dichos Iuezes, Alguaziles, y Escriuanos, en qualquier cantidad que sea, aunque exceda de los tres mil marauedis, que suelen executar, sin embargo de apelacion; y procedan contra los oficiales, y personas què lo huuieren dado, y los hagan boluer de sus bienes, y hazienda a los dichos propios, positos, o otras rentas de dōde huuieren tomado los dichos marauedis, sin embargo de qualquiera apelaciō q̄ sobre ello aya, o pueda auer. Todo lo qual se haga, guarde, cūpla, y execute assi, no embargante qualesquier Leyes, y Prematicas destos nuestros Reynos, y Señorios, y otra qualquier cosa que aya, o pueda auer en contrario, que para en quanto a esto toca y por esta vez, dispensamos con ello, y lo abrogamos, y derogamos, cassamos, y anulamos, y damos por ninguno, y de ningun valor, y efecto, quedando en su fuerça y vigor para en lo de mas adelante.

SVMMARIVM.

1 *Visitationis iudicialis necessitas.*
2 *Facienda à iudice Ecclesiastico in sua Diœcesi.*
3 *A correctore in sua Prouincia.*
4 *Villarum exemptarum.*
5 *Terminorum conseruatio valde commendata, ac etiam iure diuino, & num. 15. ratione vitandarum litium.*
6 *Termini constituti fuerunt ad diuisionem agrorum.*
7 *Agrorum discretio conuenit communi bono.*
8 *Termini dicati fuerunt Ioui terminali.*
9 *Ad agrorum diuisionem.*
10 *Terminos designant aliquado arbo-*
11 *res, flumina, & montes.*
12 *Frequentius verò lapides terminos designabant.*
13 *Terminorum violatoribus pœnæ remissiuæ.*
14 *L. 1. C. de Nil. ager. non rumpend. ratione conseruationis agrorum lata.*
16 *Reges ratione iustitiæ faciendæ debent Regnum circumire.*
17 *Visitatio Regni commendata est*

Pro

Proreg bus.

18 *Et Prouincia correctoribus ratione iustitiæ faciendæ, & n. 19.*

20 *Cassiodor. verba referuntur emmendantia superioribus visitationem inferiorum locorum.*

21 *Visitatio terminorum, Villarum, ac Diœcesum annuatim facienda est.*

22 *Visitatio qualiter à Concilio Tridentino commendata Episcopis.*

23 *Visitatio ad correctionem malorum constituta.*

24 *Terminorum & villarum anuatim facienda, & quare, n. 25.*

26 *Visitatio Diœcesis, aut Prouinciæ, an valeat in anno iterari.*

27 *Potest protrahi ex causa de triennio in triennium, n. 29 & 30.*

28 *Ad subditorum sublevamen constituta.*

31 *An per correctorem sit facienda, an valeat per substitutum exequi.*

32 *Visitatio per substitutum fieri valet, dum facultas nominandi substitutum à lege conceditur.*

33 *Corrector à loco visitato stipendia percipere non debet tempore visitationis & n. 39.*

34 *Episcopus plus iusto percipere tempore visitationis non potest?*

35 *Rectores Prouinciarum, dum Prouincias visitant, nihil à subditis percipere debent attento iure Authenticorum.*

36 *Iudex intra Prouinciam suæ iurisdictionis de causa criminali cognoscens stipendio publico contentus esse debet, nec recipere sportulas poterit.*

37 *L. 2. C. de luer. aduoc. lib. 12. expenditur, & n. 44.*

38 *Iudices illicitas pensitationes recipere non possunt.*

40 *Officiales visitatoris stipendia, seu salaria percipere non possunt.*

41 *Salarium laboranti secundū omnia iura soluendum.*

42 *Correctoribus pro tempore visitationis designatum fuit à lege salarium.*

43 *Quòd legitimè recipitur, dum legitima constitutio non exceditur.*

45 *Corrector vltra legitimas pensitationes percipiens tenetur, l. Iulia repetūdarum attento ciuili iure.*

46 *Et iure canonico ad pœnam dupli.*

47 *Visitatoribus potest à lege tempus præfiniri intra quod visitationem finiant.*

1 Visitationis necessitatem latè ex plurium Doctorum cō sensu probat Doctissimus D. Ioan. de Solorzano *de Gubern. Ind. lib. 4. cap. 8. nu. 1. & seqq.* Eliseo Danza *tract. var. cap. 1. de Guidatic.* Adam. Contz. *lib. 7. Pol. c. 9. per tot.*

2 A iudice Ecclesiastico faciendam ex Conciliari dispositione patet, Concil. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 3.* vbi latè August. Barbosæ, ipse D. Ioan. de Solorzano *lib. 4. cap. 8. ex num. 49. cum seqq.*

3 Ad Correctorem verò Auendaño *cap. 4 Prætor.* Auiles *cap. 6. verb. visite, & verb. vna vez,* Garc. *de expens. c. 21. n. 5.* Bobad. *lib. 5. Polit. c. 9.* terminorū commendatur visitatio.

4 Villarum exemptarum ab ipso Bobadilla *cap. 10. codem lib.* Azeuedo in *l. 6. titulo 6. libr. 3. Recop.* Amaya in *l. nullus 60. ex n. 8. C. de Decur. lib. 10.*

5 Quarum constitutionum ratio, ratione terminorum ex eo deduci videtur, quòd terminorum conseruatio magnopere commendatur, fuitque summè apud antiquos habita, etiam diuina lege illorum transgressio prohibita, Deuteronom. *cap. 19. & 27. cap. tanta 83. dist. c. ih legibus 12. q. 2.* cùm constituti fuere ad agrorum diuisionē, Virgil. *lib. 12. Æneid.*

Saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum ingens, campo qui fortè iacebat,
Limis agro positus litem vt discerneret aruis.

6 Et cùm agrorum discretio magnopere

pere

pere bono communi conueniat, vt ex Iulio Frontin. *de iur. limit.* deducit Petr. Gregor. *libr.* 39. *Syntagm. cap.* 13. *n.* 2. & 3.

8 Ad maiorem eorum inuiolabilitatẽ Deo Ioui, terminali sacrati fuere, vt Ouid. *lib.* 2. *Fastor.*

Termine siue lapis, siue es desertus in agro
Stipes, ab antiquis, tu quoque numen babes.

De quo ex Pet. Crinito *honest. discip.* legem refert Pet. Greg. sic apud antiquos latam.

Qui secus facit, & terminum exarasſit
Ipsius, & boues sacri sunto.

Quòd à Romulo, & Numa constitutum fuisse, notant Dion. lib. 2. de quo Clem. Alex. *lib.* 7. *Strom.* L. Apuleio *lib.* 1. *Flor.* Petr. Crinit. *lib.* 8. *bon. discip. c.* 10. Plato *Dialog.* 8. *de legib.*

9 Dignoscebãtur enim agrorum termini per illorum lapidum diuisionem, vt Stat. Papin. *lib.* 5. *Theb. v.* 569.

—— Rapit ingenti conamine saxum
Quo discretus ager.

10 Nam quamuis diuersæ res ad designationem terminorum affigerentur arbores, vt deducitur ex *l.* 3. *de termin. moto*, Monte *tractat. fin. regund. cap.* 19. *num.* 15. Sebast. Neuio *Systẽm. ad d. l.* 3. *num.* 4. *de term. moto.* Et flumina, mon-
11 tes, vt notat Mascard. de *probat. concl.* 393. *ex num.* 9. notat Tibul. *libr.* 1. *Eleg.* 1.

Nam veneror, seu stipes babet desertus in agris.
Seu vetus in tribio florida serta lapis.

12 Frequentius tamen lapis terminus erat, vt Tibul. *Eleg.* 3.

Non domus vlla fores babuit, non fixus in agris.
Qui regeret certis finibus arma lapis.

Et sic ad comprobationem terminorum probatio per lapides admittebatur, vt ex *l.* 10. *tit.* 15. *par.* 6. ibi Greg. Lop. patet Bald. *consil.* 420. *lib.* 1. & *consil.* 468. *lib.* 3. Calcan. *cõs.* 90. *n.* 8. Afflict. *decis.* 23. *num.* 14. Menoch. *cons.* 21. *n.* 30. adducit Mascard. Azeued. & alios Aug. Barb. in *cap. cum olim* 19. *num.* 2. *de censib.*

13 Ex his constituta fuit pœna contra terminorum violatoris in *l.* 1. & 2. *toto titulo de term. moto*, latè Iacob. Menoch. in *lib.* 2. *de arb. casu* 393. per totum, Petr. Gregor. *lib.* 39. *Syntagm. cap.* 13. De quo latè Bart. Abb. Vvesemb. Cuiac. in Parat. *ad titulo de term. mot.* DD. latè adducti à Sebast. Neuio in *Systẽm. ad Rub. de term. mot.* Bobad. *lib.* 5. *Pol. c.* 9. *n.* 7. & 8. & *seqq.*

14 Ex hoc principio, atque ad conseruationem terminorum agri, ne rupti confunderentur dominia latam diximus constitutionem *l.* 1. C. *de Nili ager. non rumpend.* vt latè ex Iacob. Menoch. de *arbitr. cas.* 386. Petr. Gregor. *lib.* 30. *Syntagm. cap.* 6. *num.* 3. *lib.* 31. *c.* 25. *num.* 2. & *libr.* 35. *cap.* 9. *num.* 1. *ad l.* 34. *tit.* 7. *lib.* 1. scripsimus, quo conuenit D. Franc. de Amaya *obser. iur. lib.* 3. *c.* 4. *ex n.* 12.

15 Etsi vt latè Petr. Gregor. *d. cap.* 13. commendat, & Amaya *d. num.* 12. bono publico terminorum, seu limitum conseruatio conuenit, ne lites, rixæ, & bella, vt Sapigis, & Tarentinis, Corinthis, & Nugacensibus, Egestris, & Silimuntijs, refert Dion. Sicul. *lib.* 12. Quid mirum? vt à nostris Regibus hæc cura per leges correctoribus commendata sit, vt ex *l.* 6. *hoc tit.* patet.

16 Exemptarum Villarum visitationem ex eo credo deductam, quòd Reges per Regnum iustitiam facientes ire tenerentur, vt de nostris Regibus *ex l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 2. *ord. l.* 5. *tit.* 2. *lib.* 2. *Recop.* diximus *de leg. Pol. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 71. & decantauit Virg. 4. *Georg.*

Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Eufratem, bello victorque volantes,
Per populus dat iura.

Quòd de Persarum Regibus, notat Plato. in *Minoe*, & de Imperatore Adriano notat Spartian. Adam Contzẽ *lib.* 7. *Pol. cap.* 9. §. 3. *vers. si magnum.*

Regibus commendatum est à Matth. Tymp. Marc. Anton. Petilin. traditi *d. num.* 71. Marq. *Gubern. Christ. lib.* 1. *cap.*

*cap.*31.Pet.And.Canon.*aphor.Pol.tom.* 1.*pag.*275.D.Ioan.de Solorz. de *Gubern.Ind.lib.*4.*c.*10.*n.*29.

17 Proregibus etiam ad bonum regimen Prouinciæ notat Solorzano *d. n.* 29.Marc.Ant.Petilin.de *exter.Princ. lib.*4.*c.*5.*& cap.*8.Eliseo Danz.*d. c. de Guidatic.* Adam Contz.*d.c.*9.

18 Ideoque à correctore,cùm eadem cura suæ Prouinciæ sit,facienda est, vt notat Bobadilla *d.lib.*5.*cap.* 10. Solorzano *d.cap.*10. *num.* 29. vt apud antiquos fuisse factum refert Tacit.*lib.*15. *Annal. Olim quidem non modo Prætor, aut Consul, sed priuati etiam mittebātur, qui Prouincias viserant , & quid de cuiusque obsequio videretur, referent, trepidabantque gentes de æstimatione singulorum.*

De qua visitatione mirabilis est Suecīorum lex , seu consuetudo relata à Bello , & ex eo à Adam Contz.*d. cap.* 9.§.4.ibi: *Affirmat porrò Regia Maiestas in illis Regnis vndecim Præfectos, aut legiferos haberi, quibus plusquā trecēti Vicecomites subijciuntur. Legiferi autem partem sui territorij quot annis circumeunt, visitantque , donec vndequaque visitatis circulo quodam absoluto ad priorem partem denuo visitandam reuertuntur. Quæ res quemadmodū ad statum Reipublicæ sigillatim dignoscendum, & ad remedia opportuna morbis publicis adhibenda mirificè prodest , ita populos subleuat , recreatque quandoquidem ex territorijs , & Parochijs, quas visitauerunt tributum alternatim exigunt, neque vniuersa simul aggrauantur.*

19 Quæ Prouinciæ lustratio ratione conseruationis iustitiæ constituta meminit *Authent. de Collator. §. iubemus,* corroborata municipali *l.*22.*tit.* 9.*p.* 2.ex qua subditorum visitationem ratione iustitiæ exequendæ deducit Gregor.Lopez *verbo deuen andar por la tierra*, Bald.*l.si in aliqua , de offic. Proconsul. num.* 5.Auiles *cap.*6.*Prætor. verbo visite, numer.* 1.*& verb. pobres, numer.*3.*&* 5.

20 Nam vt notat Cassiodor. cura minorum locorum, seu villarvm contemnenda non est, imò lustrandi sunt, vt aspectu superiorum, & vene visa , & attentè prospecta à superioribus sint, Cassiodor.*lib.*9.*Epist.* 2. *Respublica siquidem non est vnius ciuitatis cura, sed totius Regni prouisa custodia ; quapropter si quid ex ipsa minuitur in origine dispendia sentiuntur. Minus enim habere necesse est; cui aliquid perit, & ideò diuersarum ciuitatum peruigil nos cura solicitat, ne promissa longius mala nostra possint grauare palatia.*

Hæc fuit ratio ex qua nostri Catholicissimi Reges commoti fuere ad statuendam annuam terminorum , ac villarum visitationem per *l.*6.huius tituli deductam ex visceribus canonicorum statutorum, vt in *c. conquerente, de offic.ordin.* vbi August.Barbosa *num.*10. *cap.cum venerabilis, de censibus*, & ibi etiam August.Barbosa *num.*3. Innocēt. *cap.*1.*num.*2.*de offic. Archidiac. cap. decernimus, cap.placuit, cap. Episcopum* 10. *q.*1.Felin.*cap.cum ex officio el* 2.*num.*1. *de præscrip.*Sbroz.*de Vicar.Episcop.libr.* 2.*q.*120.*num.*1. August.Barbos. *de offic. Episcop.par.*3.*allegat.*73.*per totam*, Armendar.*ad leg.Nauar.l.* 2.*tit.* 13.*lib.* 4.*Clem.attendentes, de statu Regular. l.* 2.*tit.*22.*par.*1.& ibi Gregor. Lopez, Narbon.*de ætat.ad act.hum. requis.ann.* 25.*q.*63.*num.*1.Eliseo Danza *d. cap.* 1.*de Guidatic.num.*11.D.Ioan.Mach. *perf.Confess.tom.*2.*libr.*4.*par.*3.*tract.*1. *doc.*5. 21

Quòd taliter necessarium esse dixit statutum Concilij Tridentin.*sess.*24. *de reform.cap.*3. vt si per vnius anni spatium visitari non valet Diœcesis, per biennium compellitur sub obligatione Episcopus. 22

Ratio enim deducitur ex mente Cardin.in *d.Clement.attendentes , quæst.* 9.*num.*11.quia cum visitatio ad corrigenda commissa crimina constituta sit protrahi vltra annum non valet , vt notat Auiles *d.cap.*6.*Prætor.verb. vna vez, num.*1.Altamirano *de visit.verb. si quot annis, n.*11 *fol.*47. 23

Quæ ratio cum eadem sit de visitatione Diœcesis ad visitationem termi- 24

minorum extendenda est, vt notat Auil. *d. num.* 1. Auendan. *d. cap.* 4. & Bob. *d. cap.* 9. *num.* 2. vbi annuam esse debere visitationem notat.

25 Ex qua Canonica constitutione cómoti Reges nostri, vt subditos fauerét, intraque limites iustitię constituerent, statuerunt, visitationem semel in anno faciendam in *d. lib.* 6. sicuti fuerat constitutum a Sacris, ac Canonicis constitutionibus *d. cap. conquerente, cap. cum venerabilis, & d Clement. attendentes.*

26 Sed quærit Gloss. *in d. Clement. attendentes*, an iterari visitatio in anno possit, in quo commoti doctrina *d. cap. venerabilis*, tenet ex causa iterari in an nobis posse, *cap. mandamus, de Officio Archidiacon.* & ibi Abbas Panorm. *num.* 1. & *in d. Clem. attendentes, num.* 6. & 7 Bernard. Diaz *reg.* 787. *vers. nono limita*, Augustin. Barbos. *cap. venerabilis, n.* 3. *de censib.* Auil. *d. cap.* 6. *Præter verb. vna vez, num.* 2. Altamir. *d. tract. de visitatione verb. si quot annis numer.* 15. Tusch. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 13. Barbos. *d. alleg.* 73. *num.* 43. *vers. vtrū*, Armend. *ad l.* Nauarr. *tit.* 13. *lib.* 2. *l.* 4.

27 Ex ipso principio deduco pie a nostris fuisse Regibus prospectum pro bono subditorum extenso tempore visitationum de triennio in triennium, & aliter fieri non possent. Nam cum experientia omnium rerum magistra docuisset ex annua visitatione plura ad ferri incommoda damna subsequi, & ex eo quod ad medelam subditorum inuentum fuit, damnum exoriri, leges nostras corrigentes *L.* 6. tulerunt documenti Ouidiano præcepto.

Temporibus medicina placet, data tempore prosunt,

Et data non apto tempore vina nocent.

28 Quid enim crudelius ciuitatibus, oppidis, villis obuenire potest! quam ex visitatione ad illorum sublemauen inuenta, *cap.* 1. *de censib. lib.* 6. Concil. Trident. *d. sess.* 24. *cap.* 3. August. Barbos. *d. alleg.* 73. *num.* 1. & 34. D. Ioan de Solorzan. *de gubern. Ind. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 11. & 12. Altamir. *de visitat. verb. quàm celerrime num.* 21. Auil. *cap.* 6. *Prætor. verb. visite, & verb pobres, per totum.* D. Ioan. Baptist. Larrea *decis. Granat.* 93. *num.* 15. Oppressio, ae ex ipso visitatore rapina, publicorumque redditnum consumptio! De quo memorabilia verba sunt, quæ ex Limensi Cócilio refert D. Ioan. de Solorzan. *d. cap.* 8. *num.* 58. *ad finem. Abominandum* (inquit Sen. *lib.* 1. *de ira cap.* 12.) *remedijs genus est sanitatē debere malo.* Ideò que prudenter fuit prolata de triennio in triennium visitatio, ne annuatim facta à visitatore consumerentur communitates in erogatione expensarum, aut sportularum. 29

Nec a iure communi distat constitutio, neque irregularis est. Nam dum bono publico conuenit etiam constitutum, vt de triennio in triennium fiat, vt ex *cap.* 1. *de Offic. Archidiacon.* deducitur Abb. *ibi num.* 2. *oppos.* 2. & 3. & *in cap. multum num.* 1. *eod. tit.* Quod generaliter dum necessitas non cogit intellexit, Innoc. *in d. cap.* 1. *num.* quo adsentit Altamir. *de visitat. d. verb. si quot annis num.* 15. 30

Dubitatio tamen exorta fuit inter DD. an hæc visitatio per se personaliter à correctore fieri debeat, an vero à locumtenenti possit, in quo late disputant Auil. *cap.* 6. *Prætor. ex num.* 43. Bobadill. *lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 13. & *cap.* 10. *num.* 15. Azeu. *l.* 6. *hoc tit.* Amaya *in l. nullus* 60. *ex num.* 8. *C. de Decurion. lib.* 10. Qui omnes tenent talem visitationem fieri posse per locumtenentes cū *in l.* 6. assertum sit, *por si, ò por sus tenientes*, quod in nostra l. 42. & 43. innenitur, vt ex ipsarum litera patet. 31

Nam quamuis visitandi obligatio personalissima sit, taliter vt delegari non valeat, limitandum est, dum facultas delegandi visitationem cóceditur, vt *in cap. si Episcopus, cap. inter cætera, de offic. ordin. lib.* 6. & ibi DD. Sbroz. *de visitat.* 1. *pars. lib.* 2. *quæst.* 119. *num.* 8. & 12. Solorzan. *de gubern. Indiar. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 51. & cum a l. nostra hæc facultas concessa sit, sequitur posse cómit- 32

mitti locumtenentibus, ficuti ex Concilij Trident. difpofitione, *feff.* 24. *cap.* 3 conceditur Epifcopo facultas nominandi vifitatores quamuis per fe officium exercere tenebatur, vt Solorz. *d. cap.* 8. *num.* 49. *& feqq.* Barbof. *de offic. Epifcop. alleg.* 73. *num.* 2. 24. *&* 28.

33 Secundo a noftra l. 42. cautum fuit vt correctores ftipendia, cibariavè a vifitato loco non percipiant, vt cautum, ac conftitutum referūt in cap. Prætor. Auend. *d. cap.* 4. *ex num.* 45. Auil. *d. cap.* 6. *verb. vna vez, num.* 3. *&* 4 Bobadill. *d. cap.* 9. *num.*

34 Quæ conftitutio (cum per omnia noftri Reges fuas conentur leges æquare facris conftitutionibus) deducta à Pontificalibus refponfionibus videtur cum ex eis conftitutum fit, vt Epifcopus, eiusvè vifitator, dum Diæcefim vifitant, plus iufto a Diæcefanis non percipiant, *cap. cum Apoftolicus, cap. olim, cap. Sopita, cap. cum venerabilis, de cenfib. extrauag. vnic. eod. tit. cap. cum ex officij, de præfcript.* vbi Felin. de quo fcripferunt, latè Nauarr. *conf.* 1. *&* 12. *de cenfib.* Grac. *lib.* 1 *difception. cap.* 57. *num.* 16. Vgolin. *de Offic. Epifc. cap.* 49. *§.* 3. Sayr. *in flor. decif. tit. de cenfib. decif.* 1. & 12. Leon. *Thefaur. for. Ecclef. p.* 2. *cap.* 16. *à num.* 41. de quo Auguft. Barbof. *in Paftor.* 3. *p. alleg.* 73. *& num.* 43. *&* 50. poft eum D. D. Ioann. de Solorzan. *de Indiar. gubern. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 56.

Quod comprobatur ex Conciliari difpofitione Concil. Trid. *feff.* 24. *de reform. cap.* 3. vbi prohibetur Epifcopo ratione vifitationis quid recipere nifi procurationes à iure ftatutas Barbof. *Collect. ad Concil. d. cap.* 3. Altamir. *de vifitat. verb. procurationis caufa ex fol.* 234. Cardin. Tufch. *liter. V. concl.* 218. *ex num.* 15. Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæft.* 22. Adam Cötzen. *lib.* 6. *Polyt. cap.* 14. *&* 15. Solorzan. *dict. cap.* 8. *numer.* 56. 57. *& feqq.* Sbroz. *de Vicar. Epifcop. lib.* 2. *q.* 122. *&* 123. Machad. *d. lib.* 4. *p.* 3. *tract.* 1. *docum.* 5. *ex num.* 4. *vfque ad finem*, Stephan. Grac. *d. cap.* 57. *num.* 16. Auguft. Barbof. *cap. cum Apoftolus num.* 2. *& cap. procurationes, cap. venerabilis* 2. *de cenfib.* Azor. *inftit. mor. lib.* 3. *cap.* 42. *q.* 9. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæft.* 64. De quo Gregor. X. Bonifac. VIII. cōftitutiones refert Azor. *d. quæft.* 9. repetit Auguftinus Barbof. *in Paftor. allegat.* 73. *num.* 44.

Sed præter has iuris canonici difpofitiones iure ciuili attento conftitutum fuit, vt cafu quo Prouinciarum Rectores Prouinciam circumire debēt quicquam percipere poterunt à fubditis, neque ratione angarijs, neque epidemetici, aut alio quolibet difpēdio, fed falarijs à publico cōftitutis contenti fint, Authent. *vt nulli iudicio verf. nulli, collat.* 9. vbi Sebaftian. Neu. *in Syftem. §. nunc verò, num.* 1. *&* 2. cuius Authenticæ verba exponere non diftuli. *Nulli verò liceat ciuili, aut militari iudici circumire prouinciam fine caufa neceffaria, fi vero aliqua neceffitas vocauerit tale fieri expenfis proprijs hoc facere iubemus tam iudices, quam competens, & obediens eis officium. Neque vero angarijs, aut ijs, quæ vocantur epidemeticis, aut ideo quolibet difpendio grauare noftros fubiectos, neque confuetudines, nominare, aut quærere, quas forfitan aliqui prædictorum improprium locum iniufte aduenerunt.* 35

Huic conclufioni conueniunt, quæ notat Authent. *de collator. §. iubemus, verf. ad hoc iubemus Prouinciarum iudices, & officia eorum, fi quando de ciuitate ad ciuitatem veniunt neque angarijs, neque defcriptionibus aut alijs expenfis collatores grauare, fed ex deputatis fibi de fifco annonis expenfas facere, Authent. de mandat. Princip. §.* 1. *& §. illud, Gloff. in l.* 2. *C. delegat. lib.* 12.

Ex quo notat Ioann. Fab. *in l. omnes cognitores, C. ad l. Iul. repetund. & in §. plebifcitum*, vbi Nicaf. *de iur. natur.* Iudices non poffe, fi falarium ex publico habeant, quicquam percipere, etiamfi egrediantur ciuitatem fuæ gubernationis ad executionem iuftitiæ, quod ad noftrum cafum extendit Auil. *cap.* 1. *Prætor. verb. pueftos num.* 1. Tiber. Decian. *refponf.* 41. *numer.* 66. *&* 74. *tom.* 2.

Quod fit exequendum indicāt DD. 36
vt

vt etiam in causa criminali, neque sportulas, salaria, aut stipendia percipere valent, dum intra Pronuntiam sibi commissam ad executionem iustitiæ mituntur ratione officij Bald. in *l. obseruare num.* 1. *de offic. Proconf.* Menchac. *illustr. contr. in præfat. num.* 102. Garc. *de expens. cap.* 21. *ex num.* 6. Coler. *de process. executiu. p.* 1. *cap.* 3. *num.* 259. Boer. *decis.* 303. *num.* 10.

Damnant, ex his Plat. & Rebuf. & merito, iudices salaria ex publico habentes & in graue subditorum præiudicium stipendia exhaurientes ab illis, dum ad iustitię administrationem à suę ciuitatis limitibus exeunt, vel in ipsa ciuitate existunt in *l.* 2. *C. de curis Publ. lib.* 12.

37 His tamen obstare videtur dispositio *l.* 2. *C. de lucr. aduoc. lib.* 12. vbi licere patet a subditis pensitationes percipere a iure assignatas cuius textus decisio ad hoc vt possit a correctore, aut Præside percipi aliquod ius a subditis ponderat Albert. *in l. obseruare de offic. Proc.*

38 Attenta vero serie illius legis ad nostrum casum adaptanda est, potius quã cõtraria dispositioni nostrarum legum. Nam ex illa patet a iure statutas pensitationes à ministris, iudicibusque percipi posse, condemnatur vero illicita receptio, vt Luc. de Pen. Rebuf. & Plat. & Sebast. Nenio. Boer. *decis.* 9.

39 Et cum à publico stipendia conferãtur correctoribus, sequitur euidenter quod cum ex officio teneantur visitare prouintiam, non poterunt quid quam percipere à subditis: & sic officialibus Neapolitanis fuisse præceptum notat Rouit. *Pragm. Neap. tit. de officialibus pragm.* 7. *& tit. de admin. vniu. pragm.* 9. Nec ratione salarij sportularum erogatione, aut sumptuum vt in nostra l. disponitur, quo adsimilatur dispositio. *L. obseruare* 2. *C. de offic. Proconf.* vbi Bald. *n.* 1. *d. Auth. vt iudic. sine quo suffrag. & Authent. vt null. iud.* vbi Angel. Alber. in *d. l. obseruare n.* 2. Bobadill. *cap.* 9. *n.* 15. Auend. *d. cap.* 4. *prat. n.* 45. *vers. aliàs autem.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 65. per totam, expressè in casu nostræ legis, si contraria vero ab his exiquãtur quantum in eos exequędę, aut qualiter puniendos, notant Ilaias, *cap.* 15. *&* 33. Ioseph. *lib.* 5. *antiq. cap.* 8. *&* 7. 9. *fin. ad l. Iul. repet. l. iudices, C. de dignit. lib.* 12. *l.* 1. *C. de offic. rect. Prou. in C. Theod.* Luc. de Pæn. *d. l. iudicis. num.* 18. Ioann. Langleo, *lib.* 6. *semestr. cap.* 1. Mastrill. *de magistr. lib.* 6. *cap.* 8. *n.* 44.

Sed nec tantũ prohibita est perceptio pro stipendijs visitationis correctori, sed etiam scribis, officialibus vę cęteris, quod iuri Canonico conforme est, vt patet ex textu *in cap.* 1. *§ procurationes cap. exegit* 2. *de cens. lib.* 6. ex Nauarr. Cerol. & Pacech. August. Barbos. *de offic. Episcop. d. Alleg.* 73. *n.* 41. *&* 44 *& collect. ad cap.* 3. *sess.* 24. *Concil. Trident.* Steph. Gratian. *disceptat. tom.* 1. *cap.* 57. *num.* 21. D. Ioann. de Solorz. *de gubern Ind. lib.* 3. *cap.* 8 *n.* 59. 40

Cognito vero à nostris Catholicis Regibus impensa sua neminem militare debere, imò stipendia conferenda esse, iustumque vt laboranti salariũ adsignetur, *v. Chor. cap.* 9. *cap. cum secundũ de Præbend. cap. cum ex officijs de præscript. cap. iam num.* 28. *q.* 1. *cap. si Episc. de offic. Ordin. glos. in l. argentarius de edẽdo,* Matienz. *in dialog. Relator.* 3. *p. cap.* 32. *n.* 9. Sbroz. *de Vicar. Episcop. lib.* 1. *q.* 55. *n.* 2. *& lib.* 3. *q.* 53. *num.* 3. Flor. de Men. *lib.* 1. *var. q.* 8. *n.* 6. Surd. *de aliment. tit.* 4. *q.* 22. *num.* 12. Valenz. *cons.* 179. *n.* 32. *& seqq.* Valasc. *cons.* 125. *n.* 2. Bobadill. *lib.* 1. *Polyt. cap.* 13. *n.* 48. Gonz. *reg.* 8. *Canc. glos.* 4. *num.* 17. Ric. *prax. aur. resol.* 439. *n.* 2. Barbos. *d. cap. cum secundum, n.* 2. *de Præb.* D. Ioann. de Solorz. *d. cap.* 8. *lib.* 3. *n.* 59. contrario iniustum esse, vt frustretur lucro laborans vt ex Gonzal. *d. reg.* 8. *glos.* 43. *n.* 132. Valenz. *d. cons.* 179. *n.* 59. 41

Nostram legem 43 tulerunt statuentes, vt correctori certum salarium, suisque officialibus pro tempore visitationis, conferatur: hoc enim vt labori iustum præmium tribuatur, neque maioribus expensis grauẽtur subditi, cum condenationes, aliæque vicæ ad satis- 42

factionem expensarum quærerunt iudices, sed certo ac designato à iure stipêdio, aut pensitatione, procuratione vè contenti essent, vt dispositum erat per conciliarem constitutionem Lateranêsis Concilij, *in cap. cum Apostolus, de censibus*, quod ius, stipendium, seu procuratio appellatur, de quo etiam constitutum *in cap. cū ex officij, de præscript. cap. venerabilis, de censf. cap. procurationes*, 23 *eodem tit.*

43 Quæ receptio ratione laboris licita est ex mente Doctor. dum legitimam constitutionem non excedat, Surd. *de aliment. d. tit. 1. q. 64. & tit. 4. q. 21.* Azor *instit. Mor. tom. 2. lib. 3. cap. 42. q. 9.* Marc. Anton. Genuens. *post cap. 35. n. 2.* latè August. Barbos. *d. Allegat. 73. n. 43. 44. & seqq.* Stephan. Grac. *disceptat. cap. 57. ex n. 1.* Bellet. *disquisit. Clerico p. 1. tit. de bonis Cler. §. 11. n. 12. repetit* August. Barbos. *in cap. cum instantia 18. de censib. & in cap. procurationes 25. eod. tit.* D. Ioann. de Solorz. *d. cap. 8. n. 58. & 59.* Garc. *de expens. cap. 21. n. 7.*

Et cum ex ipsa nostræ l. constitutione pateat quod correctoria cætera rum legum, & partitæ ordin. & reopil. sit, sequitur, obseruanda illius decisio, ad hoc vt legitima stipendia ab ea constituta à correctoribus pro tempore visitationis percipi possint.

44 Nunc vero & ad huius legis constitutionem facere credo dispositionem dict. *l. 2. C. de Lucr. aduoc. lib. 12.* vt pænis teneantur à legibus impositis correctores, vltra legitimas pensitationes à subditis percipiêtes tempore visitationis, de quo intelligenda est doctrina Luc. de Pen. Rebuf. Neuij, & Hateæ in *d. l. 2.* vt secundum ea adstringantur correctores ad obseruantiam nostræ, *l. 43.* taliter, vt nec ratione stipêdij, sportularum, signaturæ mandatorum quidquam percipiant, sed contenti sint stipendijs à iure constitutis, vt in *l. obseruare de offic. Proconf.* & ibi D D. Ioann. Garc. *de expens. d. cap. 21. n. 6. & 7. d. cū Apostolus*, & ibi Barbos. *de cens. & de offic. Episcop. d. Allegat. 73. n. 43. & seqq.* Stephan. Grac. *d. cap. 57.* Solorz. *d. cap. 8. ex num. 61.* Azeb. *l. 7. hoc tit.*

Hanc vero legem transgredientes repetundarum pœnas incurrere, vt ex Ioann. Fab. *in l. fin. C. ad l. Iul. repet.* notat Auil. *cap. 1. Prat. verb. pueflos*, non dubito, siue per se, siue per officiales, applicationemvè pœnarum quidquam perceperint, vltra constituta à lege nostra stipendia, vt *in l. 1. C. ad l. Iul. repet.* de quo latè Boer. *decis. 153. n. 8.* Tiber. Decian. *tract. crim. lib. 8. cap. 39.* per totum Farin. *in pract. crim. q. 111.* Mascard. *de probat. concl. 164. cum seqq.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 6. cap. 8.* Mario Guiurb. *consf. 72. n. 13.* Bobadill. *lib. 2. Politic. cap. 11. & 12.* Adam. Cōtz *lib. 9. Polytic. cap. 8. §. 3.* Marquez. *Gubern. Christ. lib. 1. cap. 20.* Velazq. *de optim. Princ. lib. 2. ad sect. 22.* Menchac. *lib. 2 controu. cap. 37.* Ierad Maynard. *decis. Tolos. lib. 4. decis. 80.* Narbon. *l. 31. tit. 7. glos. 3. & 6.* Sese *decis. 214. n. 4.* Capiblanc. *de Baronib. pragm. 4. num. 17.* Osualdad. Donel. *lib. 14. Com. cap. 25.* Molin. *de iust. & iur. disp. 82. & seqq.* Petr. Greg. *lib. 2. de rep. cap. 6.* Iul. Labor. *disq. Polytic. lib. 2. cap. 28.* post hæc scripta, doctissime omnia ad hanc materiam necessaria congerit D. D. Ioann. Baptist. Larrea, *allegat. fisc. alleg. 47. & 48. per totas.* Et secundum Canonicam constitutionem ad duplicatā præstationem tenent Abb. *cap. procurationes, num. 1. de censib.* 46

Vltimo scire restat, an licite attento iure communi potuit, *l. nostra 41.* correctoribus tempus præfinire, intra quod visitationem facere teneantur vt ibi: *Con termino de diez dias en cada villa, y en los lugares de cien vezinos, con el de dos dias.* 47

In quo notandū videtur, quod cū ex *Authen vt nulli iud. Auth. vt iud. sine quo suffrag. Authent. de collat. d. l. obseruare de offic. Proconf. l. 6. & 42. huius titul.* per totque Prætorum Capita constitutum fuisset, vt sua impensa absque pensitatione visitatio à correctoribus fieret. Quæ omnia correcta fuere per nostrā legem haud dubiū est potuisse ratione su-

ſubuentionis ſubditorum, & ne ſtipendiorum, ſeu ſalariorum cumulo opprimerentur Reges noſtri conſtituere, vt viſitationes complerentur, intra certum, determinatum, ac præfixum á iure terminum metamquem ad id conſtituere, ne ad libitum quam plures dies in viſitatione à correctoribus conſumerentur.

Adeſt enim Toletani Concilij 7. conſtitutio *Can.* 7. præfigens. Epiſcopis metam viſitationis, vt amplius quã vna die dum viſitant per vnamquamque Baſilicam nec remorandi licentiam habeant vt deducit Grac. *cap. inter cætera, verſ. cum vero* 10. *q.* 3. quod probant Abb. *in cap. procurationes* 23. *n.* 3. *de cenſib.* Sed quamuis Azor. *inſtit. Mor. lib.* 3. *cap.* 42. *q.* 6. *p.* 2. dicat terminum ad viſitationem complendam præfigi non poſſe, ſed boni viri arbitrio relinquendum. Riccio *in praxi for. Eccleſ. deciſ.* 717. 1. *edit. & reſol.* 708. *edit.* 2.

Tamen vt ex dicti Concilij Toletani conſtitutione patet, ne ſubditi prægrauentur, vtque modus imponatur exactionibus, neque ſuptus inordinate fiant, recte poſſe, ac potuiſſe Catholicos noſtros Reges conſtituere terminum in noſtra l. 43. intra quem viſitatio fieri debere, vt comprobat Surd. *de aliment. tit.* 4. *q.* 22. *n.* 8. Piaſec *in praxi Epiſcop. p.* 2. *cap.* 3. *de viſitat. quorum exemptor n.* 62. Auguſtin. Barboſ. *de offic. Epiſc. allegat.* 73. *n.* 39. & 40. Hoc enim attenta vtilitate ſubditorum, & ne cauſa viſitationis grauentur, vt à Bracharenſ. Concilio comprobat Barboſ. *d. num.* 40.

Secundum quam iuris conſtitutionem venit noſtræ l. ratio, vt inde ſequatur ſubditis vtilitas, & inſubleuamine ſalariorum termino præfixo ad viſitationem, & in executione iuſtitiæ conſtituto, vt ſit de triennio in triennium ſecundum diſpoſitionem l. 42.

L.44.tit.6.lib.3.Recopilat.

LO Que diſpone la Ley veinte y ocho deſte titulo, que en las cauſas Criminales, y Ciuiles arduas, examinen los Iuezes por ſi los teſtigos, ſin lo cometer à Eſcriuano; ſe guarde como en ella ſe contiene, y que eſto ſea ſin la cautela de tomar los teſtigos a ſolas los Eſcriuanos, y leer ſus dichos deſpues ante el Iuez.

SVMMARIVM.

1 *Ciuilis cauſa ardua criminali æquiparatur.*

2 *Teſtes in cauſis arduis ciuilibus, & in criminalibus a iudice examinandi ſunt.*

3 *Iudicis præſentia ad examen teſtiũ neceſſaria eſt, neque ad id remiſsio, aut commiſsio conceditur.*

4 *Examen teſtium magna res eſt.*

5 *Comiſsionis delatio ad examen teſtium arbitraria eſt, nec abſolutè neceſſaria eſt præſentia iudicis.*

6 *Remiſsio ad examen teſtium in cauſa criminali prohibita eſt.*

7 *Teſtis in cauſis arduis a iudice cauſa apud Hiſpanos examinandus, nec conceditur requiſitoria ad alium iudicem.*

8 *Remiſſoria ad examen teſtium exiſtentium extra Prouinciam, aut iuriſdictionem conceditur in cauſis ciuilibus.*

9 *Ac etiam exiſtentium intra Prouinciam ex lege, & vſu Hiſpaniæ.*

10 *Teſtium examen committẽdum non eſt, ſed coram iudice faciendum.*

11 *Teſtes ſi coram iudice examinari nõ valeant, coram honeſtis, ac honoratis viris examinandi ſunt.*

12 *Examinatio nuda teſtium committi non poteſt.*

13 *Teſtium examen nudum committi poteſt.*

14 *Iuramenti receptio ad examen teſtium committi non debet, nec poteſt.*

15 *Confeſsio facta coram tabellione dum neceſſaria eſt præſentia iudicis, non probat.*

17 *Teſtium examen deficiente præſentia iudicis, an ſit nullum.*

18 *Quod non tenet Azeuedo.*

19 *Contrarium defendit Auendan.*

20 *Solemnitatis omiſsio actum vitiat.*

21 *Teſti a iure prohibito examinari, fides danda non eſt, & ſi in teſtem receptus ſit.*

22 *Examen teſtium contra conſtitutionem ſtatuti factum, fidem non facit.*

23 *Teſti fides adhibenda non eſt, examinato ſine præſentia iudicis, dum iſta qualitas a lege requiritur.*

24 *Qualitas pro forma requiſita quando vitiet actum, illa deficiente.*

25 *Formæ defectus actum vitiat.*

26 *Contraria opinio.*

27 *Verior opinio eſt in actu præiudiciali defectum formæ illũ irritare.*

28 *Examen teſtium committi poteſt ex communi conſuetudine, & ſtylo ex Azeuedo.*

Con-

29 *Contraria opinio defenditur ab Auendaño.*
30 *Committi potest a iudice dum occupatus extat.*
31 *Contraria opinio refertur.*
32 *Pracipue apud Hispanos, virtute legis partita.*
33 *Et licet testis extra iurisdictionem iudicis sit dum tamen iudex & testis subsunt imperio vnius Principis.*
34 *Mutatio legum periculosa res est.*
35 *Iudicis prasentia ad examen testium necessaria est ad summouendum dolum.*
36 *Testi asserenti se aliter disposuisse absente iudice examinato dum prasentia iudicis necessaria est, an fides adhibenda sit.*
37 *Quod nondum criminaliter agitur contra Tabellionem, & 43.*
38 *Tabellioni an testi instrumentali in causa ciuili fides sit danda remissiue.*
39 *Tabellioni fides est danda, magis quã testibus in causa ciuili ordinaria.*
40 *Sed in causa magni ponderis dum a lege ad examen testis prasentia iudicis necessaria est, etsi deficit contrarium dicendum est, & 44.*
41 *Pracipue apud Hispanos ex l. municipali.*
42 *Quod obseruatur apud Gallos.*

1 NOstræ legis constitutio cõfirmatoria est, vt ex ipsa patet *l.28* eiusdem tituli, vbi statuitur testes in causis criminalibus, & in arduis ciuilibus, quæ criminali æquiparantur, Bart. & Alex. *L. diuus, de Quæstionibus*, Doct. *cap. 1. depositi.* Viuio, *comm. opin. 172.* Bertaz *cons. 399.* probat ex Menoch. *de arbitr. cas. 265.* Mascard. *de probat. concl. 463.* Caualc. *brach Reg. p. 3. num. 268.* Et ex Caualcan. *decis. 49. n. 192.*
2 *p. 1.* de qualitate testium, *p. 1. n. 33. & p. 2. num. 196.* a iudice examinandos esse, nec debere à tabellione tantum, in quo scripsit latè Azeued.

Est tamen hæc conclusio deducta ex dispositione *Auth. apud eloquentissimum, C. de fid. instrument. l. 3. §. Diuus, de testibus, cap. si qui testium, de testibus*, per DD. latè defensa necessariam dicentes præsentiam iudicis ad examen testium prohibitamque commissionem, ac remissoriam, vt coram Tabellione tantũ examinentur, vt comprobant DD. *in Clem. 1. verb. ciuili, de offic. & potest. iudicis delegat.* Abb. *in cap. si qui testium, de test. in cap. cum causam eod. tit.* Bald. *in d. cap. si qui test. de testib.* Felin. *d. cap. cum causam num. 26. eod. tit.* latè Menoch. *de recuper. rem. 15. ex num. 344.* cum multis seqq. Auil. *cap. 37. Prætor. gloss. 1.* Auend *de exeq. 2. p. cap. 17. num. 1. & 2.* Bernard. Felin. Afflict. adducti ab Azeued. *d. l. 28. num. 1. & 2.* Alber. *cap. vester.* Clar. Gail. Simon de Præt. Chacher. Seuer. Bocac. Rebuf. Graueo à Farin. *de testib. q. 77. cap. 2. ex num. 71.* cum seqq. vbi latè disputationes, ac ampliationes & limitationes refert, Donel. *lib. 25. com.* ab Augustin. Barbos. *in d. Auth. apud eloquentissimum, numer. 2.* Mario Mut. *ad cons. Senat. Panorm. cap. 3. num 25.* Menoch. *cons. 262. num. 21 & 22.* Episcop. Salmant. Valenz. *cons. 92. num. 80.* Portol. ad Molin. *verb. testes ex num. 5.* Sese *decis. Aragon. 434. num. 31. tom. 4. & decis. 107. n. 5. tom. 1.* Giurb. *cons. 78. num. 17.* 3

Examinatio enim testium maxima res est, præcipue dũ causa honoris aut existimationis quæritur, vt Cicero *pro Cecin. Maturissime iudicanda est res, in qua existimationis periculum est.* Ex quo refert Angel. *auth. de testib. §. quoniam, num. 28. & 36.* Vidisse in Ciuitate Perusij quendam Rectorem condemnatum, ex quo remisit examen testium, Farinac. *d. q. 77. num. 71.* 4

Sed tamen notat Felin. *in cap. cum causam, col. penult. fall. 2. de testib.* & cum eo Capicius, *decis. 90. num. 60.* arbitrariã esse iudicis commissionem, remissionis ad examen testium, nec necessariam esse iudicis præsentiam absolutè, quo cõuenit Rouit. *ad pragmaticas Neapol. de ordin. iudic. pragm. 7. num. 18.* 5

Cui conclusioni assentiri videtur
Alberic. doctrina *in d. Auth. apud elo-
quentissimum num.* 1. & cum eo & Fe-
lin. Menoch. *d. cons.* 262. *num.* 1. dicen-
tis, iudicis arbitrio relictum esse, an cau
sa iusta sit, necne ad remissionem exa-
minis testium, Farinac. *d. q.* 77. *num.* 50.
Nec absolutè præsentiam iudicis esse
necessariam, cum & etiam videamus
in casu infirmitatis, paupertatisvè com
mitti posse, aut remitti *in cap. si qui te-
stium, de testibus*, & ibi latè Augustin.
Barbos.

6 In quo distinctio adhibenda est, nã
aut causa criminalis est, & tũc cum vel
vita, honor delinquentis pendeat a te-
stium examine, regulariter remissio
prohibetur, constituiturque vt coram
iudice fiat examen, vt Farin. Valenz.
Menoch. adducti supra Auend. *de exeq.
cap.* 17. *lib.* 2. *n.* 1. *&* 2. Portol. ad Mo-
7 lin. *d. verb. testis, num.* 7. Et taliter hæc
prohibitio commissionis constituta
est apud Hispanos, vt in causis arduis
criminalibus, nec requirisitoria ad aliũ
iudicem admittitur, sed ab ipso iudice
causæ examinandæ sunt, quamuis extra
territorium sint, vt *in l.* 27. *tit.* 16. *p.* 3.
Auend. *cap.* 17. *n.* 2. & sic intelligenda
est nostri textus conclusio.

8 In causis vero ciuilibus ex disposi-
tione *l. iudices*, C. *de fide instrum.* diuer-
so se habet hæc conclusio. Nam prohi-
bitum est iudici remissoriam concede-
re ad examen testium, dum testis intra
ciuitatem est, si vero extra ipsam, ter-
ritorium, aut prouinciam regulariter
conceditur, ex ipsa *l. iudices* remisso-
ria, vt probat *l.* 27. *tit.* 16. *p.* 3. ex ea A-
uendan. *d. cap.* 17. *num.* 1. *&* 2. Auil. *cap.*
37. *Prætor gloss.* 1. Grauat. in add. ad
Vestr. *lib.* 6. *cap. fin.* Gail. *lib.* 1. *obseru.* 96
August. Barbos. *in ipsa l. n.* 2. Farin. *d. q.*
77. *cap.* 1. *per totum, ex n.* 1. Menoch.
de recup. remed. 15. *ex n.* 344. cum seqq.

9 Sed quamuis Menoch. *d. remed.* 15.
num. 350. cum seqq. ex recepta DD.
sententia ad *d. l. iudices*, credat testium
examen intra ipsam ciuitatem commit
ti posse, & dicat sic apud nos exequi ex
recepta doctrina Couarr. *lib.* 2. *var. c.*
13. *num.* 10. Portol. ad Molin. *d. verb.
testis, num.* 5. *&* 6.

Contrariam tamen sententiam Co- 10
uarr. suadet Principibus, quam probat
supra traditi DD. *num.* 1. in causis ar-
duis Azeued. *d. l.* 28. Gregor. Lop. *l.* 27
verb. su carta, tit. 16. *p.* 3. dicens, consti-
tuendum esse apud nos ob bonum com
mune Regni, vt testes coram ipso iudi-
ce examinentur, nec committatur exa-
men tabellionibus sicuti receptũ apud
Lusitanos refert, in quo damnat abusus
nostrorum temporum, Gregor. Lop. *l.*
26. *verb. Escriuano, tit.* 16 *p.* 3. Et tali-
ter procedendum notat Couarr. quod
si iudex ex causa ad examen accedere 11
non valeat coram honoratis personis
fiat, vt ex legibus Atheniensium refert
ipse Couarr. ex Portol. *lib. de Magi-
strat. Atheniens. cap.* 26. Et ex Bald. *in
l. nullum col.* 2. C. *de testib.* Bartul. Rubr.
de controu. inuest. col. 2. deducit Auend.
de exequend. 2. *p. cap.* 17. *n.* 2. *& num.* 4.
vers & vbicumque.

Ex quo sic sustinẽda est nostri textus 12
decisio, & taliter iudicanda necessaria
præsentia iudicis ex ea ad examen te-
stium, vt nec nuda examinatio testium,
iuramento a iudice recepto, committi
possit, vt fieri solere apud nos refert
Couarr. *d. cap.* 13 *num.* 10. Paz *in praxi
p.* 1. *tom.* 1. *temp.* 8. *num.* 135. Menoch.
cons. 100. *num.* 43. *&* 46. Caputaq. *de-
cis.* 265. Stephan. Gracian. *disc. cap.* 60.
num. 36.

Nam quamuis Bald. ex Gloss. & In- 13
noc. *in c. cum Bertoldus, de re iud. in d. l.
iudices, n.* 4. teneat posse committi à iu-
dice Tabellioni nudum ministerium re
ceptionis testium, vt *ex gloss in l. hac cõ-
sultissima, § si quis autem*, C. *de testam.* &
ibi Bald. & *in cap. si qui testium, de testi-
bus*, Salicet. *in d. Authẽt. iudex, de Episc.
& Clericis*, Speculator *tit. de teste, § nũc
tractandum.*

Attamen ipsum actum iurisdictionis 14
vt est iuramenti recepti committi non
potest, vt probatur ex Gloss. *d. § si quis*,
Bald. Specul. & traditi ab add. Bald. in
d. l. iudices, & d. § si quis, Caputaq. *d. de-
cis.* 265. Grac. *d. cap.* 60. *num.* 34. *&* 35

Et

Et cum tabullarij iurifdictionem nó habeant, fequitur non poſſe iuramentũ recipere ad teſtificationem, nec alium actum iuriſdictionalem argum. *l. inſtar 2. C. de iur. fiſc. lib.* 10. ad cuius l. materiam vide latè in ea D. Franc: de Amaya.

15 Patet etiam doctrina gloſ. *in l. iubemus, C. de liberal. cauſa, verb. aliud iudicium*, vbi confeſsio coram tabellione facta tantum, dum neceſſaria eſt iudicialis confeſsio non præiudicat libertati, cùm acta iuridica, ac iudicialia coram tabulario tantum prohibita ſint fieri.

16 Ex his ergo videbatur dicendum, quod cum conſtitutum à noſtra lege pro ſolemnitate ſit, vt teſtes à Tabellionibus non recipiantur, nec etiam nú dum miniſterium examinis recepto iuramento à iudice, ibi: *Y que eſto ſea ſin cautela de tomar los teſtigos à ſolas las Eſcriuanos, y leer ſus dichos deſpues ante el Iuez.* Quod correctoria iudicanda eſt, *d. l. iudices*, ac impeditiua commiſsionũ à iudicibus expediendarum vt eis abſentibus valeant à Tabellionibus examinari:

17 Quapropter cum conſtituta ſit ad teſtium examen hæc qualitas, vt præſens ſit iudex diſputant DD. Regni in cauſis criminalibus, & in quibus iudicis præſentia neceſſaria eſt, ſi deficit, an probatio nullitatem contineat.

18 Varie in hac quæſtione extat reſolutio DD. circa intelligentiam *l. 27. tit. 16. p. 3.* Nam Azeued. *in l. 28. hoc tit. n. 6.* voluit hanc legem pœnalem ob idqué nullitatem actus non producenté, vt ex reſolutione Auil. *cap. 37. Pretor. gloſſ. 1. num. 5.*

19 Auendan. autem *de exeq. d. 2. p. cap. 17. num. 2.* tenet probationes factas ſine aſsiſtentia iudicis eſſe nullas; quia contra legem factas eſſe cenſentur, vt deducit *ex l. non dubiũ, C. de legib.* Iſern. *conſt. Regn Sicil. lib. 1. rubr. 15.*

Quam reſolutionem in puncto iuris veriorem credo, præcipue attentis noſtræ legis verbis, ibi: *Que en las cauſ i criminales, y ciuiles arduas, examinen los*
Iuezes por ſi los teſtigos, ſin lo cometer a Eſcriuano. Nam cum ad ſolemnitatem
probationis præſentia iudicis requiſi-
ta ſit, illius omiſsio vitiare actum indu 20
bium non venit, ex recepta concluſio-
ne, *L. cum hi, §. ſi Prætor, de tranſact.* &
ibi DD. Alexand. *conſ. 42. col. 6. vol. 1.*
& conſ. 100. col. 2. vol. 5. Alban. ad Bar
tul. *in d. §. cum Prætor num. 1.* Decio,
latè *conſ. 10. per totum.* Bernard. Diaz,
regul. 10. Bald. *conſ. 390. p. 1.* Hiero-
nym. Gabriel. *conſ. 169. num. 56.* Zaſ.
conſ. 9. num. 94. lib. 1. Caualc. *decif. 20.*
num. 24. & decif. 23 num. 6. Gral. *decif.*
132. num. 12. Valenz *conſ. 67. num. 10.*
& 11. Matienz. *in l. 4. gloſ. 3. tit. 11. lib. 5*
Recop. Gutierr. *Pract. lib. 3 q. 15.*

Comprobatur etiam ex conſtitutione *cap. cum dilecta*, de reſcriptis, vbi omiſſio ſolemnitatis in actis iudicialibus ſeu proceſſus etiam in minimo irritat actum in totum, vt latiſsimè ex Tiraquel. *de retract. linag. §. 1. gloſſ. 21. n. 11.* Caput. *decif. 143. n. 5. p. 3.* Auguſt. Barboſ. *d. cap cum dilecta, n. 2.* qui *n. 8.* adducit in numeros DD. qui ad intelligentiam capitis, & *d. §. cum Prætor*, ſcribentes irritationem actus per omiſsionem ſolemnitatis referunt, vt Tiraq. Azeu. Gutierr. Valaſc. Gam. Gonçal. Thuſc. Leon, Marc. Anton. Eſcob. Cald. Farinac. Euerard. vbi vide hanc communem reſolutionem.

Secundò, fulcitur hæc opinio doctrina Bald. *in l. ſeruos, C. de teſtibus*, vbi tenet, quod ſi prohibitum ſit aliquem in teſté recipi illius dictũ, iudiciũ non facit, nec iudicem poteſt inſtruere legitimè, vt cõprobat Salicetus in ipſa *l. ſeruos n. 1.* Natta *conſ. 394.* Oldrald. *conſ. 192.* cũque prohibitum à iure ſit, vt in cauſis criminalibus, & arduis ciuilibus à tabellione tantũ teſtes recipiantur in noſtra lege, ſi contra illius cõſtitutionem recepti ſint, fidem non facere, nec poſſe dicendum eſt, ac conſequenter probationem nullam eſſe, ſecundum Auendan. reſolutionem. 21

Magon. *decif. Lucenſ. 39. num. 17* loquens de ſtatuto prohibente examen teſtium exterorum ni certa ſolemnita- 22

té

te interueniente, inquit examé contra statutum factum, fidem non facere, nec vim habere ad instructionem iudicis.

23 Sese *decis. Aragon* 434. *n.* 31. *&* 32. in nostro casu inquit: Testiũ dictis absẽte iudice receptorũ casu, quo necessaria est præsentia, fidem adhibendam nõ esse, ne constitutio, lex, seu statutum præsentiam iudicis constituens reddatur illusori us.

Nec omisit Sese obiectionem faciẽdam ab Azeued. defensoribus, scilicet legem nostrã clausulã irritãtem nõ habere, vt ex ea deducatur nullitas actus contra legis præceptum executi, vt ex *l. non dubium*, C. *de legib.* & illius materia deducitur, in qua videndus Bart. Bald. & Scribentes, Suar. Salas, Anguian. Farin. *in frag. lit. L.* & innumeri adducti, in *d. l. non dubium*, August. Barbos. vbi vide hãc conclusionem, & traditam suprà *n.* 18. ex Azeued. & Auiles, scilicet, an actus contra legem pœnalem executus, nullus sit.

24 Nam vt satis per DD. controuertitur, quærendum est, an qualitas pro forma in actu requisita addat, vel detrahat, deficiẽs in actu, taliter vt defectus illius vitiet actum. Hæc quæstio dupliciter inter DD. vertitur. Nam Iasson, *in l. nemo potest num.* 15. *lect.* 2. Decius *in l. hac consultissima num.* 12. C. *qui testam fac. poss.* tenent defectum formæ irritare actum Iasson *in l.* 1 *n.* 25, *de lib. & posthum.* Paris. *cons.* 19. *n.* 188. *lib.* 2. Roland. á Valle *cons.* 72. *num.* 88. *vol.* 3. Marc. Anton. Eugen. *cons.* 88. *n.* 43. *vol.* 1. Mand. Alb. *cons.* 70. *n.* 1. latè Valenz. *cons.* 67. *n.* 9. *& cons.* 75. *n.* 43. Taliter vt ad nullitatem actus inducendã, idem sit omissio formæ, ac operatio contra legem, Auth. *qui cum res*, C. *de Sacr. Eccles.* Abb. *in cap. cum super quæstionem*, §. *verum*, *n.* 4. *de offic. de leg.* Valenz. *cons.* 3 *num.* 76.

26 Alia Doctorum resolutio fuit actum non vitiare defectu formæ, vt ex Bart. *in l. vniuersis*, C. *de prec. Imper. offer.* deducit Burg. de Paz *cons.* 32. *n.* 10. quando fermè omissio, parum, seu modicũ præiudicium generat Alciat. *l.* 1. *n.* 6. *de liber. & posthum.* Afflict. *decis.* 143. Alber. *l.* 1. *q.* 6. *de hæred. instit.*

Pro vtraque parte hanc quæstionem disputauit Aluar. Valasc. *consult.* 52. *n.* 26. *&* 27. qui reiecta Doctorum cõtrouersia, asserit *n.* 28. formæ defectum in causa, aut actu præiudiciali irritare actum, ac etiam dicendum est impedire legis dispositionem, *l. qui Romæ*, §. *Flauius Hermes*, *de verb.* Bald. *l. si quis mihi* 28. §. *si coram*, *n.* 2. *de adquirend. hæredit.* Roland. á Vall. *cons.* 72. *n.* 99. *vol.* 3. Gregor. Lop. *l.* 9. *tit.* 16. *p.* 6. *gloss.* 7. Tiraq. *de retract.* §. 1. *gloss.* 21. *n.* 11. Valenz. *cons.* 3. *num.* 27. 27

Sed cum ad cognitionem, an omissio formæ præiudicialis sit, taliter quod vitiet actum, nihil amplius quærendum est quam nostræ legis verba, ibi, *En las causas Criminales, y Ciuiles, ar duas*, vt cognoscamus qualitatem rei præsentiam iudicis requirere, & illius formæ omissionem inducere nullitatẽ actus, vt resoluit in simili Sese *d. decis.* 434. *n.* 31. *& seqq.*

Contra hanc iuridicam cõclusionem stylum, seu praxim, allegãt DD. dicentes commissiones ad examen testium à iudice fieri solere, nec præsentiam ipsius necessariam esse, vt notat ex multis Azeued. *d. l.* 28. *n.* 4. qui probat in criminalibus stylum, seu consuetudinẽ constitui posse, vt coram tabellione tãtum examen fiat. 28

Contrariam conclusionem defendit Auend. *de exeq. d.* 2. *p. cap.* 17. *n.* 2. *vers. neque videtur.* 29

Cui opinioni iure communi attento adhærendum videtur, vt latè comprobat Farinac. *in pract. d. q.* 77. *n.* 71. 72. *&* 73.

Quod sic procedere notat, quod quãuis causa occupationis, ac negotiorum concedat Auendan. *d. cap.* 17. *numer.* 3. *vers.* 8. vt iudex committat examen testium, & latè eandem conclusionẽ defendat Menoch. *de recup. d. remed.* 15. *ex num.* 352. 30

Adhuc tamen nec in casu occupationis testium examẽ committi valet, nec potest, vt ex Iason, Fulgos. & Alex. *in l.* 14 31

l. 1. §. huius rei, de offic. eius. Hieronym. Gabriel *cōm. conclus. lib. 7. conclus. 25. num. 5.* Quam opinionem ex Iul. Claro communem refert Farin. *d. q. 77. n. 71.*

32 Quod præcipuè apud nos procedit attenta serie *l. 27. tit. 16. p. 3.* vbi prohibetur commissio ad examen testium de causis criminalibus etiam extra territorium existente teste. Sed quod ab ipso iudice causæ fieri debet. Quæ doctrina quamuis ab Azeuedo impugnetur, satis aliquibus declarationibus ad legem Partitæ eam defendit Auend. *d. cap. 17.*

Quam partitæ constitutionem, ac Auendan. doctrinam probant Bart. & Angel *in Auth apud eloquentissimum & in §. quoquo modo,* C. *de test. gloss. in cap. testes 3. q. 9.* Abb. *cap cum causam, de testibus,* Andr. de Isern. *cap. 1. si de inuest. lis oriat.* Speculat. *tit. de teste, §. qualiter,* & alij adducti à Hieron. Gabr. *comm. concl. lib. 7. conclus. 25. num. 2.*

33 Quæ doctrina præcipuè procedit dũ iudex vbi examen faciẽdum est, & vbi sunt testes subsunt Imperio vnius Principis, tunc fatentur, vt ex Seuirol *in pract. de remis. c. 4. n. 8.* quod deneganda est remissoria, & personaliter à iudice causæ examen faciendum est, vt notat latè Bertazol. *cons. 136. per totum lib. 1.* de quo testatur Farinac. *d. q. 77. n. 92* & seqq. qui attentè lectus partitæ nostrã legem, ac illius receptam conclusionem defendit, vt patet *ex n. 69. cum sequentib.*

34 Sed tamen in hac sententia non est meum fidem euelli publicam, receptámque consuetudinem contemnere, quam suo vigore permanere satius credo. Quam mutationem recipere, cum periculosissima res sit, vt dixit Cornel. Gall. *c. 5. contr. Dialog.* Coch. *Thesaur. aphorism. lib. 2. cap. 4.* Symach. *lib. 4. de Republ. cap. 10. l. testamenta,* C. *de testam.* Bald. *l. 2. de constit.* Menoch. *cons. 302. n. 16.* Alciat. *de præs. reg. 2. præs. 80.* Balduin. *§. sed naturalia n. 24. de iur. natur.* Ideoque in facto id exequẽdum, seu tenendum credo, quod magis deceat ad meliorem expeditionem causæ, & ad securiorẽ iudicis tutellam, ne facto teneatur, neque in foro Poli, neque fori, sed apud Deum & homines tutus sit.

Sed negandùm non est præsentiam iudicis à lege requisitam ex eo esse, vt dolus absit, de veraque probatione cõstet, vt notat Panormitan *cap. cum causam, n. 2. de testibus,* & vt falsitatis, ac vacilationis dicti cesset suspitio, vt notat Sese *decis. Aragon, 107. n. 6.* ex Natta *cons. 393.* cum præsentia iudicis falsæ præsumptionem in probatione, seu examine testium excludat *l. 1.* C. *de præd. min. l. si quis,* C. *de decur. lib. 10.* Roland. *lib. 1. cons. 90. n. 90.* Natta *decis. 89. n. 5* D. Ioan. Baptista Larrea *decis. Granat. 66. num. 20.* Diximus, *de Leg. Polit. lib. 1. cap. 12. § vnic. num. 49. & 50.* 35

Quare intra terminos nostræ legis quærit Auil. *cap. 37. Pretor n. 20.* examine à solo Notario, seu tabellione facto, in causa vbi necessaria ex lege erat iudicis præsentia, si testes dicat se aliter deposuisse quam scripsit Notarius, cui credendum sit. 36

Hanc quæstionem primo disputandam suscepit Speculator *tit. de teste, §. 1 num. 48.* deducens in causa criminali, idest, si contra testem criminaliter procedítur à iudice ob dicti crimen, aut falsitatem, tunc Tabellioni non credi voluit Specul. Ratio enim, & si ab eo non adducta ea est, quod in causis criminalibus tanquam odiosis fides non datur vnico testi. Ideo nec testi contra Tabellionẽ, nec Tabellioni contra testem fidem est danda, vt sequitur Alb. *in cap. causam n. 23. de testibus,* Alexand. *cōs. 70. n. 2. lib. 1. & cons. 65. lib. 2.* Capicio, *decis. 61. n. 5. & 94. n. 3.* Grammat. *decis. 60.* Guid. Pap. *q. 540.* Sese *decis. Aragon. 107. n. 1. & 2.* Mascard. *de prob. conc. 1099. num. 9.* 37

Quare omittenda est illa quæstio, cui maior fides adhibeatur testi, an tabellioni in causis ciuilibus, de quo Paz *in pract. tit. de Tabellion. num. 33.* Couarr. *tom. 2. Pract. cap. 20. n. 5. vers. prima cõclusio,* Farinac. *de falsit. q. 156. num. 123 & q. 151. n. 129.* Hieron. de Leon *decis.* 38

cis.210. *Aragon respons. ad dub*.1.*n*.6. *fol*.627.*p*.2. Menoch. *de arbitr. lib*.2. *cas*.200.Surd.*cons*.129. *ex num*.1. *cum seqq*.congerens in numeros DD. hanc quæstionem disputat Mari.Giurb.*cõs*. 78.*per totum, præcipuè ex n*.1.*vsq*.11. Sese *decis.Aragon* 107.Mascard. *de probat.concl*.1099.*num*.7.Thes.*for.lib*.1. *q*.31.

39 Et ad nostrum casum deueniendum est, scilicet, si à lege necessaria est forma interuentionis iudicis ad examen testium, & hæc qualitas omittitur, testisque dicti qualitatem deneget, cui credendum ad hoc, vt fides ad causæ expeditionem dicto conferatur. In causa ciuili credendum magis esse notario, quam testi tenuerunt Abb. *cap. ad Audientiam de præscript*.Capic.*decis*. 61.*n*.5.Marant.*cons*.50.*num*.15.Natta *cons*.392.*n*.2.Thusc.*littera T.concl*. 245.*n*.1.Thesaur *qq.forens.lib*.1.*q*.31 *n*.3.Sese *decis.Aragon* 107.*num*.7.

40 Sed in causa ciuili magni ponderis, & in causa criminali, dum qualitas, seu forma examinis præsentiam iudicis requirit, quid dicendum? & videtur quod iure attento testi credendum sit, vt ex Speculatore tenet Alex.*cons*.61.*num*.2. Aymon *cons*.74.*num*.3. Mascard. *de probat.concl*.1099.*num*.8.

In casu vero nostræ legis cum omissa sit qualitas à lege requisita, seu forma, qua mediante examen conficiendũ est, & vt diximus supra ex *gloss. in l. iubemus*, C.*de liberali caus*. Confessio coram tabelione facta, dum præsentia iudicis necessaria est, nihil probat, videbatur dicendum fidem non esse adhibendam, nec festit, vt pro sua assertione iudicium fiat, nec tabellioni, sed tanquã priuatæ declarationes iudicandæ sunt.

42 Quæ resolutio nec deuiat à Doctorũ placito, imò Gram.*voto* 26.sic testatur fuisse in causis ciuilibus apud Gallos constitutum Thesaur.*quæstion. forens. lib*.1.*q*.31.*num*.6.

43 Nam si in causa criminali nec creditur testi contra notarium vt supra, & defendunt Menoch.*lib*.2.*de præs. præs*. 74.*n*.15.Thusc.*litt.T.concl*.245.*n*.3. 6.*&* 10.Azeued.*l*.2.*tit*.8.*lib*.4.*num*.4 *Recop*.Pacian.*lib*.2. *de probat. cap*.48. *num*.57.Guazin.*de defens.rerum defens*. 28.*cap*.15.*n*.1. alijs plurimus adductis à Giurb.*cons*.78.*num*.16.& hoc procedit dum contra testem vel notarium criminaliter proceditur vt Mascard.*d. concl*.1099. *num*.9.& tenent omnes DD.relati. 44 Quare fides adhibenda est contra tertium in causa criminali, aut ciuili magni ponderis, quę criminali æquiparatur. Imò dicendum credo necessariã esse præsentiam iudicis, vt integra fides depositioni testium conferatur, & testi contradicenti nulla dicti denegatio prosit, vt Speculat. *d*. §.1. *de teste* Alex. Capio, Sese, Grammat. Mascard.traditi n.Thusc.*conclus*.245. *num*.7. *&* 8.Giurb. *d. cons*.78. *numer*. 17.

Deficiente vero iudice fides dicto non est adhibenda, imò contra notariũ suspitionem esse, vt ex Sese, Thesaur. Natta, dictis in locis tenuit Giurb. *d. cons*.78. *num*.17. *ad finem*.

L. 25. tit. 9. lib. 3. Recopilat.

POr escusar las costas que se causan en seguir pleytos, mayormente los labradores, que saben poco de negocios: Ordenamos, y mandamos que de aqui adelante los Alcaldes ordinarios de las Aldeas, ora estén dentro de las quatro leguas de la cabeça de su partido, ora estén fuera, tengan jurisdicion para conocer de las causas de hasta seiscientos marauedis, y no mas.

SVMMARIVM.

1 *Ordinariorum iudicum, vulgo* Alcaldes ordinarios; *qui meminerint.*

2 *De illorum extinctione, ac subrogatione officij correctoris.*

3 *Alcaldes de las Aldeas, qui dicantur.*

4 *Qualem iurisdictionem habeant.*

5 *Cui officio antiquo assimilentur.*

6 *Defensorum ciuitatis munus quale, & iurisdictio.*

7 *Cognoscebant in causis quinquaginta solidorum, & 300. solidorum iure Authenticorum, & n. 14.*

8 *Et de omni causa illius paruæ quantitatis.*

9 *Causas pauperum iudicabant.*

10 *Agoræi causas miserabilium personarum apud Persas iudicabant.*

11 *Defensores ciuitatum cognoscebant inter rusticanos, ne destituti auxilio manerent.*

12 *Alcaldes ordinarios de las Aldeas, vsque ad centum marapetinorum cognoscebant ex l. Regni.*

13 *Antiquitus nullam iurisdictionem exercebant præter causas centum marapetinorum.*

15 *Iudices oppidorum defensorum ciuitatis censendi non sunt ex Azon. Sed iudices municipales appellandi.*

16 *Municipalium iudicum munus, ac electio, & qui dicantur num. 19.*

17 *Defensor ciuitatis eligi non potest Decurio.*

18 *Defensores ciuitatis causas excedentes quinquaginta solidos ad iudicem superiorem remittebant.*

20 *Alcaldes ordenarios pœna repetundarum tenentur.*

21 *Cognitio causæ an necessaria sit in causis paruis, ac iudicio de los Alcaldes de las Aldeas.*

22 *Summaria cognitio in causis breuibus sufficit.*

23 *Breuis causa, quæ dicatur, & num. 26.*

24 *Attendenda est ad id qualitas rei petitæ & persona litigantium.*

25 *Rusticorum causæ summariè & sine strepitu iudicij iudicandæ sunt.*

ORdinariorum iudicum, quos *Alcaldes ordinarios* dicimus, meminit L. 6. & 7. *tit.* 18. *part.* 3. *l.* 4. *tit.* 24. *eadem part. l.* 3. *tit.* 5. *lib.* 3. *l.* 1. *tit* 1

Q

*tit.*13. *lib.*8. *l.*5. *tit.*7. *lib.*2. *Recopil.* De antiquo vſu eligendi eos, ex *l.*1. & 2. *tit.*16. *lib.*7. *ordin.* Couarr. *pract.* *cap.*4. *num.*4. *verſ. ſecundo, & num.*5. Auendan. *de exeq. part.*1. *cap.*4. *num.*46. *verſ. quarto, & ſeqq.* Bobadilla *lib.*1. *Polit. cap.*2. *numer.*11. *& ſeqq.* & *lib.*2. *cap.*20. *ex num.*3. D. Ioann. de Solorzan. *de Gubern. Ind. lib.*4. *cap.*1. *ex num.*1. 2. 3. *& ſeqq.* Azeued. *l.*1. *ex num.*1. *& l.*2. *num.*1. *&* 2. *hoc titul.* de Regno Nauarræ eſt, *tit.*14. *lib.*1. per totum vbi latè Armend.

2 De extinctione huius officij ſubrogati in locum ſuum officium correctoris, Bobad. *d. lib.*1. *Polit. cap.*2. *num.*13. Auendan. *d. cap.*4. *num.*46. *verſ. Nam iſte.*

3 Sed tamen hi omnes de iudicibus ordinarijs in locis, ſeu ciuitatibus maioribus loquuntur ſecundum diſpoſitionem *l.*6. *&* 7. *tit.*18. *p.*3. Hic autem de iudicibus ordinarijs minorum locorum, quos vulgo *Aldeas*, dicimus, agendum eſt, de quibus meminit Bobad. *lib.*5. *Polit. cap.*9. *num.*2.

4 Quibus conceſſam fuiſſe conſuetudine, aut priuilegio aliquam cognitionem, & ſi in rebus minimæ quantitatis teſtatur, cum ſubſint in rebus maioribus iuriſdictione præſidis, quibus remittere cauſarum cognitionem cogũtur, ex *Auth. de defenſor. ciuit. §. Audient, §. iudicare, & §. ius iurandum.*

Ex quo, ratione paucitatis negotiorum legitimæ conſtitutam l. noſtram, ſeruandamque ratione poteſtatis videtur, vt defendit Couarr. *Pract. cap.*4. *num.*3. quod regibus ſic commendat Adam. Contz. *lib.*8. *Politic. cap.*11. *§.*14. *Quieti ruſticani conuenit, & ad ſecuritatem pertinet, vt in villis, pagiſque ſuos habeant iudices, nam multa inde commoda oriuntur: non coguntur in vrbes, non auocantur a labore: facilius litem componunt, breuiori compendio ius dicitur. Nec imperitia obijci poteſt, habent illi lites non intrincatas, & leges paucas, ex quibus ſententiam dicunt.*

5 Sed videndum neceſſarium eſſe videbatur hoc munus, ſeu officium *de Alcaldes ordinarios de las Aldeas*; cui muneri, ſeu officio antiquo adſimilis ſit.

6 Et ſecundum legum, & DD. intelligentiam conuenire videtur munere defenſorum ciuitatis. De quorum iuriſdictione Caſan. *Cathalog. Glor. mund. part.*11. *conſ.*15. Pancirol. *Theſ. var. lect. lib.*1. *cap.*26. Petr. Barboſ. *l.*2. *§. fin. num.*74. *de iudic.* Petr. Gregor. *lib.*18. *Syntagm. cap.*18. *& lib.*32. *cap.*10. Bulenger. *de Imper. Rom. lib.*7. *cap.*12. Cuiac. *ad tit. C. de defenſ. ciuit.* Afflict. *ad conſt. Regni Neapol. rub.*15. Neu. *in Syſtem. ad titul. de defenſor. ciuitat.* Quintanaduen. *lib.*2. *de Imper. tit.*4. *de ſimplic. atque infima iuriſdict. num.*6.

7 Neque hic agendum eſt de defenſorio munere, de quo Caſsiod. *lib.*7. *Epiſtol.*11. *&* 12. circa ciuitatis adminiſtrationem, vt in *l.*5. 6. 9. *& alijs, C. de defenſ. ciuitat.* & ibi Auguſtin. Barboſ. Petr. Gregor. *d. lib.*18. *cap.*18. *ex num.*2. Sebaſt. Neuio *in Syſtem. d. l.*9. Buleng. *d. lib.*7. *cap.*12.

Sed notandum, eſt defenſores ciuitatis per *l.*1. C. *de defenſ. ciuit.* habuiſſe cognitionem in cauſis ad quinquaginta ſolidos æſtimatis.

8 Hæc conſtitutio defenſoribus ciuitatis conferens iuriſdictionem in cauſis quinquaginta ſolidorum extenſa fuit ad omne iudicium paruam quantitatem 50. ſolidorũ non excedens, imò tunc huic iuriſdictioni conceditur exercitium, vt ex ipſa *l.*1. deducitur Iaſſon *in l. cum quadam, §. quoties num.*1. *de defenſor. ciuitat.* Petr. Gregor. *lib.*18. *Syntagm. cap.*18. *n.*5. Pancirol. *de Magiſtr. Munic. cap.*9. Petr. Barboſ. *in l.*2. *§ fin. num.*78. *de Iudic.* Auguſt. Barboſ. *in d. l.*1. *C. de defenſ. ciuit.*

Quæ quantitas iure Authent. extenſa fuit ad 300. ſolidos, vt diximus ſupra *l.*2. *tit.*4. *lib.*1. *ex num.*16.

9 Præcipua autem huius officij cura, teſte OEcumen, & cum eo Buleng. fuit, cauſas pauperum iudicare, *d. lib.*7. *de Imper. Rom. cap.*12. & ne a ſuperioribus oprimerentur, vt Petr. Gregor. *d.* *cap.*

cap. 13. Ex quo credo hos iudices, *ò Alcaldes de las Aldeas*, quibus ex lege
10 nostra competit iurisdictio in causis 600. marapetinorum Agoreos dicendos esse, quorum munus ex D. Chrisostom. erat pecuniarias infimas causas, inter rusticos iudicare, vt notat Quintanad. *lib.* 1. *de iurisdict. tit.* 6. *num.* 24. Panciról. *de Magistr. municipal. cap.* 9. apud Persas.

11 Quæ vero ad nostrum casum spectat notasdum est, quod ne rusticitas peculiaribus fuisset destituta patrocineis Defensoribus fuisse concessam iurisdictionem, seu Defensores fuisse constitutos, qui in causis rusticorum paruæ quantitatis ius dicerent *l.* 3. *C. de defens. ciuit*, ex Bald. *in cap. P. & G. de offic. deleg.* Net ta *consf.* 82. *num.* 8. Peregrin. *variar. lib.* 1. *tit. de iurisd. ordinar. num.* 32. Valenzuela, *tom.* 2. *consf.* 166. *num.* 26. Ex quo textu Bulenger *d. cap.* 12. hanc deprompsit iurisdictionem in causis rusticorum, ne extra proprium locum, aut municipium litigare cogantur, vt nostra lex attétè cóstituit Quintanaduen. *d. tit.* 6. *num.* 24. Pancirol. *d. cap.* 9.

12 Eadem enim cóstituta fuerunt apud nos nam in *l.* 12. *hoc tit.* cautum exrat, vt *Alcaldes ordinarios de las Aldeas*, valeant iudicare, ac habeant iurisdictionem in causis centum marapetinorum. Quæ constitutio extensa fuit ad quantitatem sexcentorum marapetinorū in nostra l. de qua Azeued. *in d. l.* 12. *hoc tit.*

13 Sed hæc lex 3. *C. de defens. ciuit.* vt nó stra *l.* 25. iudicanda est, lata fauore rusticorum. Nam ante nostræ legis, constitutionem, nec extensa erat iurisdictio *de los Alcaldes de las Aldeas*, ad 600. marapetinorum quantitatem, ad quam extendit eorum iurisdictionem l. taliter vt possint de causis huius summæ iudicium facere, cum tantum cognitionem habuissent in causis, aut priuilegio, aut consuetudine quæsitis, iure vero attento nulla eis cópetebat, vt Bobadilla *lib.* 5. *Polit. cap.* 9. *num.* 2. Quintanaduen. *lib.* 2. *de Imper. tit.* 2. *de Mero Imperio num.* 13. præter cognitionem in causis centum marapetinorum, ex *d. l.* 12.

Idem constitutum defensoribus notauit Menoch. *de arbitr. cas.* 194. *num.* 73. scilicet, quod vltra quinquaginta solidos per *l.* 1. *C. de defens. ciuit.* concessum posset defensor iudicare in causis rusticorum, ne destituti maneant patrocinio vt dixit ipsa *l.* 3. & derelicta arua cultoribus, vt *in Authent. de Quæstor.* constituitur. De quo August. Barbos. *in d. l.* 3. & ibi Sebast. Neuio, sed aut ne plus in prosecutione causæ expendant, vt notat Azeued. *d. l.* 12. ex *l. Mediterraneæ*, *C. de annon. & tribut. lib.* 10. Abb. *cap.* 1. *num.* 17. *de libel. oblat.* 14

Obstat tamen huic resolutioni Azon *in summ. tit. C. de Magistr. municip.* inquiens, iudices villarum, oppidorum, seu municipiorum nó esse Defensores, nec appellari posse, sed Municipales iudices, ad regimen locorum, aut municipiorum tantum creati. 15

Hæc doctrina amentia, somniumque appellatur ab Alciato *lib.* 3. *dispunct. cap.* 5. inquiens, magistratus Municipales esse Decuriones ciuitatis, ab hisque eligi, vt in *l.* 1. *C. de Magistr. Municipal.* patet Petr. Gregor. *lib.* 18. *Syntagm. cap.* 17. *num.* 1. Augustin. Barbos. *ad l.* 1. *eodem titul.* Cuiac. *ad titul. de Mag. municipal.* & Sebast. Neuio. 16

Defensores vero à numero Decurionum creari prohibitum in *l.* 2. *De defens. ciuit.* ob idque Municipales iudices censendos non esse, nec appellandos Defensores locorum, seu *los Alcaldes de las Aldeas*, cum restrictam, ac limitatam habeant iurisdictionem ad certam quantitatem, quod non erat municipalibus iudicibus, sed omnimóda concessa iurisdictio, vt notat Petr. Barbos. *in l.* 2. *§. fin. num.* 76. *de Iudic.* 17

Secundo ex eo quod in causis excedentibus quantitatem 50. solidorum, aut in causis criminalibus, in quibus *los Alcaldes nó puedan conocer*, remissio ad iudicem superiorem commen- 18

mendatur à Bobadill. *in lib. 5. Polit. cap. 9. num. 2.* sicuti commendata fuerat defensoribus in *l. 1. & l. 7. & Authent. §. audient. §. iudicare, de defensor. ciuit.* Petr. Gregor. *lib. 18. Syntagm. cap. 18. num. 5. & lib. 32. cap. 10. numer. 1.* Augustin. Barbos. *l. 7.* Bobadill. *d. cap. 9. numer. 2. littera A.*

19 Rebuff. tamen *in l. municipes 228. de verb. significat.* attenta Alciati, & Azon differentia, tenet municipales iudices appellandos esse quoscumque particulares aliquorum oppidorum, seu municipiorum, siuè eos vt decuriones censeamus, siuè vt defensores, qui legitimam exercere iurisdictionem in dubium non venit, in causis à iure concessis.

20 Quod in casu nostræ legis tenendum est, vt hi iudices ordinarij, siue eos censeamus vt defensores, siue vt municipales, legitimam habere cognitionem in causis non excedentibus 600. marapetinorum quantitatem secundum l. taliter vt si quid receperint contra constitutionem pro iustitia facienda in his causis, & cæteris pertinentibus ad suam iurisdictionem pæna l. repetundarum teneantur vt comprobat Bobad. *lib. 2. Polyt. cap. 11. num. 36.*

21 Sed quærendum est, an in his causis 600. marapetinorum, in quibus iudicibus ruralibus, seu *à los Alcaldes de las Aldeas* iurisdictio est concessa per legem nostram, necessaria sit cognitio plena causæ, cum hæc à iure naturali constituta sit, vt Menoch. *consil. 264. num. 57.* & etiam á iure diuino idem Menoch. *cons. 103. num. 73.* An summaria tantum, vt in causis, non excedentibus quantitatem 400. marapetinorum constitutum est per *l. 19.*

22 Hæc resolutio per DD. deducta videtur ex textu *in Auth. nisi breues, C. de sent. ex pericul. recit.* vbi disponitur in causis breuibus summariam sufficere cognitionem.

23 Sed quærunt DD. quæ causa dicatur breuis ad hoc vt summarie expediri valeat, gloss. *in d. Auth. nisi breues,* quam plura adducit exempla, sequuntur Barthol. Bald. Abb. Panormit. *in cap. 1. ex num. 17. de libel. oblat.* Felin. *cap. suscitatus, de rescript.* Bald. *in l. 2. C. de ped. n. iudic.* Alex. *l. iuris, C. qui admitti,* Socin. *cons. 56. lib. 4.* Iasson *in l. 1. de offic. assessor.* Iacob. Menoch. *de arbitr. cas. 72.*

Primò, gloss. *in d. Authent.* inquit, causas breues dicendas esse causas non excedentes quinquaginta solidos, & de quibus defensoribus ciuitatis iurisdictio est concesa, per *d. l. 1. C. de defensor. ciuitat.* A qua resolutione videbatur deduci posse nostræ difficultatis solutionem, de quo Iacob. Menoch. *de arbitr. cas. 72. ex num. 9.* Eadem comprobatur per gloss. *in Auth. de mand. Princip. §. si tibi.*

Ad casum tamen nostrũ accedendo dicendũ est *que los Alcaldes de las Aldeas,* poterunt summariè cognoscere de causis non excedentibus quantitatẽ 600. marapetinorum, secundum nostram l. Nam vt notat *d. Authent.* & ibi Barth. causæ breues attenta qualitate ipsius, & personarum iudicantur. 24

Qualitate rei minores esse non possunt, cum maiores expensæ in prosecutione illarũ expendendæ essent, quæ causa fuit motus Regum nostrorum ad illius l. constitutionem argumento *d. l. Mediterraneã, C. de annon. & trib. lib. 10.*

Ratione personarum etiam causa breuitatem desiderat. Ex quo notat Barthol. *in d. Auth. num. 1.* & Bald. *num. 1.* rusticorum causas sine examine, ac iudiciali ordine expediẽdas esse, Abb. *d. cap. 1. de libel. oblat. ex num. 17.* Et Alex. *lib. 2. cons. 61. num. 12.* tenet, quod quando agitur coram vicarijs castrorum, aut villarum, vel coram vicarijs ruralibus, summariè procedendum est. Salicet. *d. Auth. nisi breues* Ludouic. Roman. *Singul. 52.* Natta *cons. 32. num. 18.* Barth. Socin. *cons. 56. num. 9. lib. 4.* Afflict. *ad const. Neap. rub. 74. num. 2.* Sebast. Neuio *in Sy-* 25

Syſtem. ad Auth. de mandat. Princip. §. ſi tibi, ex num. 2.

Quod comprobatur expreſsè, *in Authent. de mandat. Princip. §. ſi tibi*, ſcilicèt, vt breues cauſæ ex non ſcripto decidantur, breues vero quæ dicantur, notat gloſſ. *verb. breuiores eſſe*, quas ſupra retulimus ex Doctorum placito; de quibus latè diſſerit Iacob. Menoch. *de arbitr. caſ.* 72. *per totum*. Quintanad. *lib.* 2. *de Imper. tit.* 3. *per totum*.

26 Ex quibus, & ex eo quod Menoch. notat *d. caſ.* 72. *num.* 6. ex *d. l. Mediterranea*, quod cauſa leuis dicenda eſt, cum eius valorem impenſa excederet, cum 600. marapetinorum cauſa leuiſsima ſit, & impenſa neceſſario quantitem excedere debeat, dicendum erit iudices rurales, *los Alcaldes de las Aldeas*, ſine ſtrepitu iudicij in cauſis contentis in noſtra l. procedere poſſe, vt notat Auendan. *de exeq.* 2. *part. cap.* 16. *num. fin. verſ. hodie tamen*. Azeued. *l.* 19. *num.* 3. *hoc titul.*

Sed videndum eſt an ſententia lata *por el Alcalde ordinario*, excedens quantitatem 600. marapetinorum, nulla ſit, an ſuſtinenda in concurrenti quantitate, vide quæ diximus ad *l.* 63. *titul.* 4 *lib.* 2. *num.* 32. & 33. Add. Azeued. *l.* 7. *ex num* 13. *titul.* 18. *lib.* 4. Puteo *lib.* 1. *deciſ.* 323. *per totam*, Coſt. *de rat. ratæ q.* 137. *ex num.* 23.

L. 8. Tit. 12. Lib. 3.

EN las Cortes que se estàn celebrando en esta Villa de Madrid, nos representò el Reyno los agrauios que padecian mis subditos y vassallos, con ocasion de las visitas y procedimienros que hazen los Iuezes de Sacas, poniendo por condicion en el seruicio que nos hizo en las dichas Cortes, Que se guarde inuiolablemente la Ley primera, titulo onze, libro tercero de la Recopilacion, Que dispone, Que los Alcaldes de Sacas no puedan arrendar sus oficios, y no siruiendolos por sus personas, pongan Tenientes de satisfacion, que quando se presentaren juren en el Consejo, que no han arrendado el dicho oficio, ni dado cosa alguna por el, y que no pueda visitar si no de quarro en quatro años, y no antes, ni los Iuezes de Residencia proueerse si no de seis en seis años, y con termino de cien dias: Que no se ha de poder prorrogar: y que no se ha de pedir quenta si no de quatro años atràs de los ganados que huuiere obligacion de registrar. Y que baste registrar vna vez el caballo, yegua, ò rozin que tuuieren, por la vida del tal animal, ni sean obligados a traer alualà de guia, sino dentro de quatro leguas de puertos. Y que el registro del ganado de pata endida, bueyes, vacas, carneros, ouejas, cabrones, lechones, y cabras, q̃ mãda se haga la Ley veinte y vna, titulo diez y ocho, libro sexto de la Recopilacion, no es de prouecho, sino de achaque y molestia à los q̃ viuen dentro de las dichas doze leguas, y los Arrendadores de los dichos Puertos no le piden, ni cuenta dellos, y con este color se igualan, y conuienen con los Pueblos, y personas particulares, lleuandoles muchas sumas de marauedis: e prohibe, que ninguno tenga obligacion à registrar el dicho ganado de pata endida, ni las bestias mulares, pues no es de importancia, fruto, ni interes, sino de costa y daño, pues quando algunos de los dichos ganados se meten à herbajar dentro de los dichos Reynos de Aragon, y Nauarra, se escriuen en los Puertos, pagan los derechos, y lo mismo se haze quando à los de Valencia, y Portugal. Y que à los que dieren por libres los dichos Alcaldes de Sacas, no los puedan condenar en costas, y de qualquiera sentencia suya se pueda apelar para el Consejo, ò Chancillerias. Y porque los Escriuanos de las Aduanas, que tienen arrendados sus oficios, lleuan quarenta y dos marauedis del registro de cada caualgadura cauallar, con color que reciben fianças, y dan testimonios: y lo mis-

mismo lleuan de la licencia para venderla, no lleuando la Iusticia, sino seis marauedis: Que los dichos Escriuanos guarden el aranzel de sus derechos contenido en el capitulo titulo treze, libro tercero de la Recopilacion, y no lleuen por cada testimonio del registro sino seis marauedis, y por la licencia para vender, otros seis marauedis, y los dichos Alcaldes de la visita de cada caualgadura lleuen ocho marauedis, y no mas, que es suficiente estipendio: Por los muchos que cada dia pueden visitar: y por citar cada Concejo para que vengan à passar su ganado, no lleuen dos reales de cada vno, como lo han començado à introducir, y por la facilidad con que se hazen los processos, por Iuezes, y Escriuanos, pretendiendo hazer culpados con qualquiera mudança de pelo, ò señal, siendo cosa muy natural variarse cada año: se prohibe, que no se puedan hazer, ni causar estos processos constando ser el mismo animal contenido en el registro. Y en los casos en que conocidamente huuiere culpa, y se huuiere de formar processo, por los autos dèl, prouanzas, citaciones, mandamientos ò otros qualesquier autos y sentencias, los dichos Escriuanos no puedan lleuar mas de ocho reales por razon de derechos, ni por otra causa alguna, y los dichos ocho reales sean de mas de la condenacion: Y los dichos Iuezes, y Escriuanos lo ayan de cumplir, y cumplan assi, so pena de priuacion de sus oficios, y de cada treinta mil marauedis aplicados por tercias, Camara, Iuez, y Denunciador. Y Nos atendiendo al mayor aliuio de nuestros subditos, y vassallos, les hemos concedido las dichas condiciones y cada vna dellas, y se mandò despachar, y despachò cedula para su cumplimiento, que mandamos se cumpla, y guarde como en la dicha condicion se contiene, por quanto queremos que tenga fuerça de Ley, y Pregmatica Sancion.

SVMMARIVM.

1 *Extractio mercium, liquaminum & animalium iure ciuili probibita est.*
2 *Et Canonico.*
3 *Et iure municipali Hispania.*
4 *Et Nauarra.*
5 *Et Neapolis.*
6 *Extrahendi animus qualiter comprobetur.*
7 *Extractio ad Regnum extraneum probiberi valet, aut inimicos Regni, & quare num. 8.*
9 *Babylonia Rex contra Ecetbias fuit commotus ratione diuitiarum.*
10 *Commercium Barbarorũ ne extrabantur diuitia Regni, probiberi potest a Principe.*
11 *Extractio intra Regnum de vna ad aliam ciuitatem probiberi potest, & quare?*
12 *De quo Castiodorus refertur.*
13 *Extractio pecudum apud Hispanos probibita.*
14 *Animalia existentia intra duodecim leucas a limite Regni describi debēt secundum Hispanam constitutionem ad obuiandum fraudem extractionis.*

15 *Doctores scribentes ad l. 21. tit. 18. lib. 6. Recop. referuntur.*

16 *L. 21. tit. 18. lib. 6. Recop. refertur constituens, ut pecudes existentes intra duodecim leucas a limitibus Regni describerentur, & illius legis derogatio.*

17 *Armenta transeuntia ad pascua Regni veteri describi debent in portubus tempore transitus.*

18 *Equum habens una vice illum exhibere tantum tenetur pro tempore vitæ illius.*

19 *Muleti registrum, quo tēpore faciendum, & ubi.*

20 *Neapolitana constitutio refertur ad registrum equi, ne a regno extrabatur.*

21 *Alcaldes de Sacas constituti ad executionem prohibitionis extractionis rerum Regni.*

22 *Extractionis cura in Aragonia Regno pertinet ad Cancellariam.*

23 *Apud Neapolitanos ad Viceportulanum.*

24 *Apud Siculos ad Magistrum Portulanum.*

25 *Apud Romanos an ad aliquem iudicem pertinebat.*

26 *Ad Irenarchas ex Gloss. in l. 1. C. de cohortal. lib. 12. & Bobadill. & num. 38.*

27 *Irenarcha cura ac iurisdictio, qualis & num. 39.*

28 *Limitum cura concredita fuit custodibus ad id deputatis.*

29 *Stationarij ad exactionem tributorum constituebantur in limite Regni.*

30 *Aduaneros se nombran para la cobranza de los derechos en los puertos de España.*

31 *Stationarij, seu limitanei militis cura erat prospectio in limite Regni rerum & mercium, ne probibita extraherentur.*

32 *Stationarij curà & exercitium quasi le remissiuè.*

33 *Guardas de los Puertos, Lyminarchæ appellabantur antiquitus.*

34 *Las Aduanas tienen dos generos de personas, unas qui cobran los derechos, que estos se llamauan antiguamente Stationarij, vel Exactores.*

35 *Otras son guardas de los puertos, que estos eran Liminarchas.*

36 *Alcaldes de Sacas no lo pueden ser los arrendadores, ni personas nombradas por ellos.*

37 *Stationarij iurisdictionem non habebant.*

40 *Alcaldes de Sacas, & illorum munus antiquitus exercebatur per Curiosos.*

41 *Curiosorum munus qualiter exercebatur antiquitus & 42.*

43 *Secreti officium & munus quale apud Siculos, & Neapolitanos.*

44 *Portuum cura ac prospectio ad Agētes in rebus pertinebat.*

45 *Agentium in rebus cura erat custodia portuum & prospectio evectionis.*

46 *Portuum cura diuersis temporibus commissa fuit diuersis personis, & muneribus.*

47 *Lyminarcha seu portuum custodes subiecti erant iudicibus superioribus.*

49 *Iudices quibus subiecti erant Portuum custodes, qui fuerint.*

50 *Aliqui tenuerunt esse Principes Agentium in rebus.*

51 *Exactiones iurium fisci per Præsides exequebantur antiquitus, hodie por los arrendadores de las rentas Reales.*

52 *Portuum & limitum custodia pertinebat ad Magistrum Officiorum.*

53 *Magister officiorum ad custodiam portuum nominabat Agentes in rebus, qui Principes appellabantur.*

54 *Alcaldes de Sacas pueden nombrar tenientes & num. 57. & 59.*

55 *Limitanei milites subiecti erant Magistro officiorum.*

56 *Mercatores non poterant exercere officium Agentium in rebus.*

58 *Agens in rebus locumtenentem nominare poterat, dum de schola Agentium esset nominatus.*

60 *Alcaldes de Sacas nominans locumtenentem, an pro eo teneatur.*

Agen-

61 *Agens in rebus locumtenentem nominans, an pro eo teneatur.*

62 *Magister Portulanus pro locumtenente tenetur.*

63 *Officia an vendi à Principe valeant.*

64 *L. vlt. C. ad l. Iul. repet. refertur.*

65 *Officia virtute, non pretio conferenda sunt.*

66 *Iudices iurare tenentur nihil pro officio prastituros, nec concessuros.*

67 *Iuramenti forma refertur ex Auth. Iur. iur. quid prastat ab his.*

68 *Officia iustitia locari non possunt.*

69 *Et contra facient incidit in pœnam l. fin. C. ad l. Iul. repet.*

70 *Visitationis tempus adsignari valet à lege, ne plus visitator degat.*

71 *Appellatio a sententia de los Alcaldes de Sacas ad quos iudices admittenda.*

72. *Escriuanos de los Alcaldes de Sacas que derechos pueden lleuar por los despachos, y registros.*

1 MErcium, liquaminum, animalium extractio iure ciuili, ac Doctorũ placito prohibita est *l. 1. & toto tit. C. quæ res exportar non debeant*, & ibi DD. *l. 2. & 4. C. de Commerc, & mercat. l. cotem ferro, de public. & vectigal. l. vnic. C. de littor. & itin. cust. lib. 12.* & ibi Sebast. Neuius *num. 1.* Marc. Ant. de Nigris *ad cap. Regn. Neap. cap. 1. ex num. 9. cum seqq. l. 22. tit. 5. p. 5.* Conan *lib. 7. comment. cap. 7. ex n. 1.* Iul. Clar. *pract. lib. 5. § fin. q. 77. ex num. 25.* Rodrig. Suar. *alleg. 18. ex num. 3.* & Moz. *de contract. tract. de empt. & vend. tit. de rebus quæ emi ex num. 47.* Alciat. *lib. 4. dispunct. cap. 11.* Boer. *decis. 178. per totam*, Cephal. *consi. 539. ex num. 72.* latè Armend. *ad l. 1. tit. 31. lib. 3. & l. 1. tit. 4. lib. 4. Recop. Nau.* Hieron. Laur. *decis. Auenion. 96.* Nouar. *de Grauam. vassallor. 1. p. Grau. 121. & 141. cum seqq.* Mauson. *de contrauand.* Ierard *singul. 56.* Tiber. Decian. *lib. 5. crim. cap. 10. ex num. 11.* Rosental. *de feud. cap. 5. concl. 36. & seqq* Auil. *cap. 52. Prætor. verb. moneda, & verb. ni cauallos*, Salc. *in Pract. cap. 57.* Alex. *cons. 130. lib. 7.* Surd. *cons. 210 n. 9. & cons. 558.* Franc. Marc. *decis. 230. & 236. p. 2.* Socinus, Bertaz. Parisio, & Rimin. adducti à Mastrillo *de Magistr. lib. 5. cap. 9. ex n. 51.* Camil. Borrel. *de Magist. lib. 3. cap. 14. & de præst. reg. Cath cap. 9. ex num. 48.* Alex. Trentaciq. *variar. lib. 3. de verb. oblig. resolut. 3. per totam.* Pet. Gregor. *lib. 35. Syntagm. cap. 5. n. 24.* Menoch. *de Arbitr. casu 93. & 585. per totum.* August. Barbos. *collect. ad l. 1. & 2. C. quæ rei exportar* latè Mar. Giurb. *cons. 16. ex num. 16.* Muscatel. *praxis crimin. tit. de extract.* Solórz. *de iur. Indiar. lib. 2. cap. 25. num. 69. & de gub. Indiar. lib. 4. cap. vnic. num. 73. & 74.* Hermosill. *l. 22. tit. 5. part. 5. gloss. 1. & seqq.* Fragos. *regim. Christ. Reip. disp. 19. § 1.* Marc. Ant. Surgens. *Neapol. illustr. lib. 1. cap. 24.* Luc. de Pen. *l. 2. C. de liter. & itin. cust lib. 12. num. 4.* Valenz. *cons. 59. num. 2. tom. 1.* Rouit. *pragmat. 8. de extract. animal.* Peregrin. *de iure fisci lib. 6. tit. 5. num. 9.* Guid. Pap. *q. 572.* Ioan. Gutier. *canonic. lib. 2. cap. 28. num. 63.* Cabed. *decis. 115. 2. p.* Bobadill. *lib. 4. Polit. cap. 5. ex num. 1.*

De quo etiam iure Canonico constitutum extat *cap. in quorundam, cap. significauit, cap. quod olim, cap. ad liberand. de Iud. & Sarracen. extrauag. multa, eod. tit.* de quo in *d. cap.* Augustin. Barbos. Iul. Clar. *d. q. 77. num. 25.* Molin. *de iust. & iur. disp. 343. num. 9.* 2

Extat etiam in hac materia Canon. Bullæ Cœnæ 7. vbi latè Suar. *de censur. ad ipsum cap. 7.* Tolet. *in Summ. lib. 1. cap. 24.* Mario Alter. *de cens.* & Bonacin. *ad cap. 7. Bullæ Cœnæ*, Villalobos *in summ. tract. 17. tom. 1. diff. 20. num. 24.* Capic. *decis. 150.* per totam Cantera *quæst. crimin. cap. 1. de haret. numer. 68.* Bobadill. *lib. 2. Polit. cap. 17. num. 69.* Diana *resolut. Moral 4. p. tract. 7. resolut. 19.* Caued. *decis. 115. num. 2. & 3.* Bobadill. *d. cap. 5. num. 1. & 2.*

Legibus autem municipalibus Hispaniarum mercium, animalium, argenti, 3

ti,& cæterarum rerum extractio pro-
hibita est, *tit.18.lib.6.Recopilat.* vbi la-
tè Azeued.D. Ioann. Machado, *Perfe-
cto Confess.tom.2.lib.6.p.8.tract.3. do-
cum.5.* Ioann.Gutierr. *practicar. lib.4.
ex q.38. cũ multis seqq.* Mex. *in pragm.
tax.pan concl.1. ex num.53.*

4 Et etiam lege Regnorum Nauarre,
vt patet *in tit.4.lib.4.Recop.* illius Reg
ni & ibi Armendar. *in l.1.tit.31.lib.3.
Recopil.Nauarr.*& *l.1.tit.4.*

5 Et apud Neapolitanos adest consti-
tutio extractionem prohibens , vt pa-
tet *tit. de extractione animal.ex fol.102.*

6 Quando vero animus extrahendi,ac
extractio vera censeatur ad incursionẽ
pænarum contra extractores constitu-
tarum, vide Boer. *decis.178 ex num.29.*
Bobadill. *lib.4. Politic. cap.5. ex num.
13.* Mex. *in pragm. tax. pan. concl.1. ex
num.31.* Valenz. *cons.52. ex num.33.
& ex n.40.* Mascard. *de Probat.conclus.
815.& 834.* qui omnes hanc quæstio-
nẽ latissimè disputant referentes innu-
meros DD. quos ibi vide Mario Giur-
ba *cons.16. per totum, præcipuè ex num.
15.*

7 Hæc prohibitio dupliciter fieri va-
let teste Menoch. *d. cas.585.* Marc.
Anton.Surgens. *Neapol.illustrat.lib.1.
cap.24.* Primò, vel ne extrahantur ad
inimicos Prouinciæ, aut Regni,& hu-
ius prohibitionis causa est, ex Alciat.
d.lib.4. disp.c.11. Menoch. *d.cas.585.*

8 *num.1.* ne dulcedine frugum , auri, aut
diuitiarum contra Prouinciam com-
moueantur.

9 Hæc fuit Sacra Scriptura teste ex
qua contra Ezechiã fuit Rex Babylo-
niæ commotus *4.Reg.cap.20.* in eo Ly
ra,& Abulens.Fr. Francisc. de Sanct.
Mar. *Histor. Prophet. lib.2. cap.26. n.*

10 *11.* Et ex quo iustè commercium Bar-
barorũ potuit excludi *l.vnic. C. de lit-
tor.lib.12. l.2. C. de Commerc. & merca-
tor.* Camil. Borrel. *de præstant. Reg. Ca-
tholic. cap.9. ex num.48.* Cabed. *decis.
195. num.2. p.1.* D. Ioann. de Solorz.
de iur.Ind. lib.2.cap.25.num.69.

11 Secundò , ne inter subditos vnius
Principis aliquæ merces de vna ad aliã
Prouinciam extrahantur, argument. *l.
si quis, C de aquæduct. lib.11.* & ibi Luc.
de Pen. Ratio enim hæc legitima indi
catur à Menoch. *d. cas.585. num.10.* vt
conseruetur libertas Prouinciæ ; & ne
causa vtilitatis alienæ proprij Lædan-
tur, latè Mesia *in pragm. tax panis, con-
clus.1. ex num 56.* ex Auend. *cap.19.
Prætor.num.36.* Ripa, *de Peste, tit. de re-
med. ad conseruand. vbertatem ex num.41*
Ioann. Gotierr. *Pract.lib.4.q.48.num.
12.vers.quarto,* Ponte *de Potest: Proreg.
tit. de tract. num.5.* latè Mastrill. *de Ma
gist. d.lib.5.cap.9.ex num.39. & 56. cũ
seqq. vsque ad num.81* Camil. Borrel. *de
Magistr.edict.lib.3.cap.14.n.17.* Marc.
Ant. Surgens. *Neapol.illustr. lib.1. cap.
24. per totum.*

Hæc fuit ratio prohibitionis expor- 12
tationis tritici latæ à Theodorico Re-
ge Cassiodor. *lib.1.epist.34. Copia fru-
mentorum Prouinciæ debet primum prodes
se cui nascitur ; quia iustius est , vt incolis
propria fæcunditas seruiat, quam peregri-
nis commercijs studiosa cupiditatis exhau-
riat: Alienis si quidem partibus debet im-
pendi quod superest, & tunc de exteris co-
gitandum, cum se ratio propriæ necessita-
tis expleuerit.*

Ad hæc omnia latè patet aditus, dũ 13
Deo auspice *ll. tit.18. lib.6.* explica-
tionem attingamus. Nunc vero notan-
dum est, fuisse à nostris Catholicis Re-
gibus prohibitam animalium aliquo-
rum, præcipuè pecudum extractionem
per *l.23.tit.18.lib.6.* sicuti fuerat à le-
gibus NauarræRegni *l.1.§.6.tit.4.lib.
4.Recop.*& statuto Aragoniæ, Sese *de-
cis.937.ex n.19.* ac Pragmaticis Reg-
ni Neapolis, *ex pragm.* Rouit. patet. *tit.
de extract. pragm.5.& 7.*

Et cum fraudibus ac cupiditatibus 14
præcludi via non potuisset per *l.24.
eiusdem tituli,* fuit cautum , vt anima lia
habentes intra duodecim leucas à limi
tibus Regni describerentur coram iu-
dicibus ad id deputatis, vt hoc genere
descriptionis fraudibus obuiaretur. De
quo etiam est *l.4. ex cap.24. cum seqq.
tit.31.lib.9. Recop.*

Ad declarationem *d. l.21.* scripse- 15
runt

runt latè in ea Azeued. Ioann. Gutier: Pract. *lib.4.q.47.* qui latè differunt, an iuramento Pastoris super amissione ouis standum sit. De quo *l.10. tit.14. p.3. l.15. tit.8. p.5. l.3. tit.15. lib.3. for.* Ant. Gomez, Palacios Rub. & Peralta adducti ab Azeu. & Ioan. Gutier. latè innumeros DD. referens, Armẽd. *l.1. tit.10. lib.3. Recop. Nauarr. ex num.1.*

Nostrum enim non est hoc quærere Ioann. Gutierr. vero *d. q.47. num.12.* in casu resoluit, iuramentum Domini sufficere ad probationem amissionis ouium, quoad effugiendam pœnam *d. l.21.*

16 Sed cognito grauiorem damnũ, ac maiorem fraudem continere executionẽ *d. l.21.* quod summopere cauendum est, cum non debeat iniuria nasci vnde vtilitas subditorum prouenire debebat, *l. meminerim, C. vnde vi,* præcipuè obueniẽte, ab iniqua ministrorum executione, vt notat Corrac. *lib.4. Miscellan. cap.20. num.8.* Valenz. *consil.91. n.54.* Giurb. *cons.32. num.2.* Camil. Borrel. *consl.1. num.40. Quid enim indignius fœdius, vel iniustius, quam sub colore rationis, a ratione recedere, & lucrum cõtra legem, sub rationis clypeo introducere,* lata fuit constitutio nostrarũ legum ex qua cauetur, vt armenta pecudum, suum, cæterorumque animalium, quæ vulgo appellamus *de pata hendida*, & si intra terminos duodecim leucarum sint, describi, seu registrari non debeant, vt in nostra *l.8. & 9.* Quia etsi à *l.21.* cõstitutum fuit, exequi nõ poterat, ex eoque nihil aliud, ni fraudes, ac iniustas receptiones sequebãtur, ad quod obuiã dum, fuerunt latè nostrarum legum cõstitutiones ad subditorum subleuamẽ, cum id sit Principis præcipuum munus, presertim contra iniquos homines quorum opera registrum exequendum erat, de quibus sic loquitur Cicero *pro lege Manilia. Quod eiusmodi in prouinciam homines cum imperio mitimus, vt etiam si ab hoste defendant, tamen ipsorum aduẽtus in vrbes sociorum non multum ab*

17 *hostili expugnatione differant.*

Et ex eo, quia cum per *l.22. d. tit.18. lib.6.* constitutum fuisset, vt armenta ad pascua aliorum regnorum transeuntia describerentur à publicis ministris in confinio regnorũ. Ex quo fraudes extractionis cessare videntur, vt latè Mascard. *de probat. concl.834. n.10. & seqq.* Hæc solemnitas sufficiẽs visa est nostris Regibus ad exclusionẽ generalis descriptionis, vt nostra *l.9. Pues quando algunos de los dichos ganados se metan à herbajar dentro de los dichos Reynos de Aragon, y Nauarra, se escriben en los puertos.* 18

Secunda l. pars constituit, vt habentes equum, equam, equestreque animal per tempus vitæ illius describere illud teneatur vna vice tantum, ibi: *Y que baste registrar vna vez el cauallo, yegua, ò rocin, que tuuieren, por la vida del tal animal, ni sean obligados à traer alualà de guia, sino dentro de quatro leguas de puertos.*

Quæ constitutio ad explicationem *l.13. tit.18. lib.6.* lata fuit, vbi hæc descriptio necessaria præcipitur, & postea *in l.57. eiusdem tit.* designatur tempus, intra quod descriptio muleti fieri debeat, attento natiuitatis tempore. De quo Bobadilla *lib.4. Polit. cap.5. n.58.* 19

Similis constitutio Neapolitana refertur à Rouito *in pragm. Regni Neap. tit. de extract. animal. pragm.7.* ibi. Videlicèt, *se alcuno barone, o altra persona che tiene lostato, o vero, habitatione sua di la di Pescara apreso di confini del Regno vo lessero fare condurre per vso suo alcuno cauallo, o poletro, deuia dimanare licencia a Noi, o al magnifico Maestro Portulano de Apruco, la quale o a otro deputato per la obseruancia, e auocatione circa queste & con deta licencia le debia fare condurre, & non altamente.* 20

Ad executionem huius prohibitionis, & ne merces, animalia, argentumque extrahantur, nostri Reges iudices nostros constituerunt, quos dicimus *Alcaldes de Sacas,* vt in nostro textu, latè Bobadilla *lib.4. Polit. cap.5.* per totum. 21

Apud Aragoniæ Regnũ ad Cancellariam pertinet, vt Sese *decis.337.* 22

Apud

23 Apud Neapolitanos ad Viceportulanum, vt ex *pragm.* 7. *de ex tract. animal.* patet.

24 Apud Siculos ad Magistrum Portulanum, vt Mastrill. *de Magistr. lib.* 5. *c.* 9 *ex num.* 136.

25 Sed nunc instat antiquum Romanorum ius, vt ex eo deducamus, an ad executionem prohibitionis extractionis aliqua constituta fuerit iurisdictio, aut creatum officium.

26 Ex Gloss. *in l.* 1. *verbo Stationarij, C. de cohortal. lib.* 12. deduci videtur hæc cura ad Irenarchas pertinere, quo assentit cum Petro Gregor. Tolosano *lib.* 47. *Syntagm. cap.* 38. *num.* 9. Bobad. *lib.* 4. *Polit. cap.* 5. *num.* 4. *lit. F.* Et insinuat his omissis D. Franc. de Amaya *in l. vnic. num.* 5. *C. de Irenarch. lib.* 10.

27 Salua tamen tanti Doctoris pace hæc cura ad Irenarchas nõ pertinet vt latè defendit Amaya *d. n.* 5. cum Irenarchica iurisdictio, ac potestas, & si de infima illorum iurisdictione loquamur, diuersa fuit à cura prohibitionis extractionis mercium, cum ad pacis tutelã, concordiamque populorum, ac limitum Regni fuerit constituta vt latè diximus *de leg. Polit. lib.* 1. *cap.* 12. *ex numer.* 57. Quoadsentit ipse Bobadill. ex Platea in ipso *cap.* 5. *num.* 4. *ad fin.*

28 Cura autem limitum, aut littorum Regni cõcredita fuit, *l. vnic. C. de littor. & itin. custod. lib.* 12. custodibus ad id munus constitutis, vt notat Luc. de Pen. *in rubr. C. de littor.* Plat. Rebuff. & Sebast. Neuio in *d. l. vnic. num.* 1. & 2. Ioann. Garc. *de nobilitat. gloss.* 48. §. 4. *num.* 4.

29 Sed in hac re notandum est, dupliciter considerandum esse munus hoc custodiæ limitum: Nam vel erant personæ constitutæ ad exactionem tributorum constitutorum pro exactione, extractioneve rei, hi Stationarij appellabantur, vt *in l. vniuersi* 5. *C. de liber. caus. d. l.* 1. *C. de cohortal. lib.* 12. De quo intelligendus est Ioann. Gutierr. *lib.* 2. *Canon. c.* 28. *num.* 63. Auend. *de exeq.* 1. *p. cap.* 1. *num.* 12. *vers. quod proxime.* De hoc genere munerum loquitur Afflict. *ad const. Neapol. rub.* 58. *in principio.*

30 De quo est nostra *l.* 4. *tit* 31. *lib.* 9. *Recop.* vbi statuitur, seu asignatur *la forma que se ha de tener en las Aduanas*, ad exactionem, designationem, descriptionem omnium rerum, ex his regnis, seu prouincijs exeuntium.

31 Hi enim Stationarij, Limitanei milites appellabãtur, quorũ cura erat prospectio extractionis rerum, vel ne vetitæ merces, aut illicitæ transferrentur, aut extraherentur, vt in *l. fin. §. hi quoque, &* ibi Gloss *verb. Liminarcha, de muner. & honor. l.* 4. *de seru fugitiuis. dict. l.* 5. *C. de liber. caus. d. l.* 1. *C. de cohortal. lib. lib.* 12. Panctrol. *in not. Imperij Occident cap.* 18. D. Francisc. de Amaya *in l. vnic. C. de Irenarch. lib.* 10. *num.* 7. ex Vvolphang. Lazio *lib.* 6. *comm. Reip. Rom cap.* 6.

32 De qua Stationaria executione, & exercitio *l.* 1. *§. quies, de offic. Præfecti vrb l.* 4. *de seruis fugitiuis, l.* 6. *C. de dignit. lib.* 12. *d. l.* 1. *C. de Curios. in* C. *Theod.* Cuiac. *lib.* 2. *obs. cap. final.* Cerd. *aduers. cap.* 37. *num.* 5. Petr. Gregor. *lib.* 32. *Syntagm. cap.* 4. *n.* 2. *&* 3. D. Franc. de Amaya *in l.* 2. *num.* 26. *&* 27. *C. de exactor. trib. lib.* 10. Luc. de Pen. *l.* 1. *n.* 1. *C. de Curios. & Stat. lib.* 12. & Plat. *in rubr. eod. tit.*

33 Et quamuis absolutè ex Arist. *lib.* 6. *Polit.* Martin. Landens. *de bello q.* 35. Valenz. *cons.* 52. *num.* 43. teneat custodes quos nos dicimus *las guardas de las Aduanas, y Puertos*, Liminarchas cæteris. Petr. Gregor. *lib.* 47. *Syntagm. cap.* 32. *num.* 26. & Buleng. *lib.* 7. *de Imper. cap.* 21. inquit. *Liminarchæ dicti qui in portibus piratas insectantur, & inhiberent eos, qui oleum, vinum, liquamina, aut ferrum ad hostes deferrent*, Mastrill. *de Magistr. lib.* 5. *cap* 9. *num.* 136. Panciról. *var. lect. lib.* 2. *cap.* 266. Marc. Anton. Surgens. *in Neapol. illustr. lib.* 1. *cap.* 24 *post num.* 10. *fol.* 238. Ioann. Garc. *de Nobilit. gloss.* 48. §. 4. *num.* 4.

34 Credo dicendum, *que en las Aduanas, o Puertos* duo genera personarum extant officiales, qui munus, stipendiũve

vè recipiunt; debitum pro exactione rei, vt disponitur in *in l. 1. tit. 31. lib. 9. Recop.* de quo ex Senec. Lips. *de Magn. Roman. lib. 2. cap. 1. Nec indignabitur sapiens aliquid impendere, vt limen transeat, cogitans & in pontibus quibusdam pro transitu dari*, & ex Herodoto exactiones transituum ostédens inquit *Exactiones fuisse in ripis fluminum, portibus oppidorum, & Viarum transgressibus*, & ex Strabon. *lib. 17.* notat eleganter ipse Lips. *eod. lib. cap. 2. ad finem.* Stationarij dicuntur, *d. l. 1. C. de cohortalib. lib. 12. d. l. 5. C. ne liber. caus.* De quibus meminit *l. in prouintijs 4. C. Numerar. & actuar. lib. 12.* Donel. *lib. 16. Comment. cap. 15.* de quo latè D. Franc. de Amaya *in l. 1. num. 2. 3. & 4. C. ne fisc. rem quam vendid. lib. 10.* quoad sentit Pancirol. *de Magistr. municip. cap. 8.* Boer. *decis. 178. num. 16.*

Vel dicendi sunt Exactores, *vt in l. 2. C. de conuent. fisc. debitor l. 3. C. de Apoch. publicis, l. 1. C. de executor. & exactor.* Bulenger. *lib. 6. de Imper. Rom. cap. 51. & lib. 9. cap. 3.*

35 Aliud genus personarum apud nos dicitur *guardas de los puertos*, de quibus meminit *l. 4. c. 42. 43. 44. & seqq. tit. 31. lib. 9. Recop.* Horum officiorũ Lymínarchis adsimilãdum credo, cum ea sit eorum cura, ne fraudes fiant, neque prohibitæ merces extrahantur, quod & etiã ad Stationarios milites pertinere notauit Amaya *d. l. 2. n. 26. C. de exactor tributor. lib. 10.* vt inde omnium DD. sententiæ adhæreamus. Pancirol. *d. cap. 18 & var. lib. 2. cap. 266.*

36 Ex quibus quærendum est hoc munus *de Alcaldes de Sacas*, quale dicatur. *Nam vt constat in l. 1. hoc tit. exercere nõ valet, por los Arrendadores, ni personas puestas por ellos.*

37 Cui ad similatur Theodosij constitutio. Nã Stationarij quamuis tenerẽtur delicta compescere, ipsi cognitioné nõ habeant, vt in *l. 1. C. de Cohortal. lib. 12* Sed iudicibus nuntiare tenebantur, vt in *l. 1. C. de Curios. in Cod. Theodos.*

38 Hos iudices apud nos credo censendos *los Alcaldes de Sacas*, sed qui fuerint [illegible] Gutierr. [illegible] narchæ [illegible]

Quod [illegible] ficij ministerio [illegible] *Imp. c. 22.* Pancir. [illegible] diti à nobis *d. cap. 12.* [illegible] maya *ad l. vnic. C. de Irenarch. lib.* [illegible]

Et Ioann. Garc. *de Nobilitat.* [illegible] *48. §. 4. num. 4.* Litorum [illegible] censendos esse voluit de quibus [illegible] tur, *l. vnic. C. de litor. & item. Custod.* [illegible] 12. vbi videndus est Ant. Nou.

Apud Neapolitanos Custodes passuũ vocabãtur, vt Car. de Tapia, *iur. Neap. li. 2. rub. 9.* Molfes. *decis. Neap. q.* In hoc vero, dubio opinionum credo, officium *de los Alcaldes de Sacas*, antiquitus per Curiosos exequi, vt patet in *l. 10. C. de Curios. in C. Theodos. Antiqua consuetudo seruetur, vt curiosi idonei per diuersas regiones, atque Prouincias, litora insuper portusque & loca alia transmittantur, commonitorijs competentibus, atque mandatis instructi pro administratione tua sublimitatis commissa, proque huius legis authoritate, ad quos nos ablaturum Imperialium spetierum mouet occasio, vt impensiorem sollicitudinem adhiberi magnopere iuberẽmus, idoneus quisque à tua magnificentia destinatus inter alia adiuncta, & congruè procuranda, hæc quoque studeat obseruare.*

Non tamen ignoro, Curiosorum munus diuerso executum *ex l. 1. C. de Curios. & l. 1. eodem tit. in C. Theodos.* Petr. Gregor. *lib. 32. Syntegm. cap. 4. num. 1. & 2.* Bulenger. *de Imper. Rom. lib. 6. cap. 37. & cap. 42.* scilicet in denuntiatione, aut delatione criminum D. Franc. de Amaya *l. vnic. num. 5. C. de Irenarch. lib. 10.* 41

Vt tamen patet ex ipso Bulenger. *d. l. 6. cap. 33.* dupliciter exequebatur illorum cura, scilicet: primò in delatione criminum: secundò in cura cursus publici, vt notat Rebuff. *in rubr. num. 1. C. de Stationar. lib. 12.* taliter vt *d. l. 10.* secundum nostrum intellectum intelligi valeat, vt ex ipsius serie patet. 42

De quo Curiosi officio, aut executio- 43

 ne

ne aliqua vestigia illorum attēta cura, ex Petr. Greg. *d. cap. 4. num. 1. 2. & 3.* remanere apud Siculos in exercitio iurisdictionis Magistri Portulani, refert Mastrill. *d. lib. 5. cap. 9. ex num.* 149 præcipuè *n.* 151. & de officio Secreti, ac munere illius in regno Neapolis Ioan. Ant. Nig. *ad cap. Reg. cap.* 58. & 64.

44 Sed lecta attente antiquorum DD. nota, cursus publici cura, portuumque prospectio circa inspectiones euectionum ad Agentes in rebus pertinere, satis est notum, vt patet *in l. 2. & 4. C. de Curios. & stational. lib. 12. l. 2. C. eodem in Cod. Theodos.*

Sed Gloss. Bart. Alciat. & Scribentes in dd. legibus illas tantum intelligunt, vt Agentium cura tantum in euectionibus & prospectione rerum intra prouinciam euectarum exequatur.

Luc. tamen de Pen. *in d. l. 4.* in principio credit secundum illius dispositionem intelligi debere officia illorū quorum cura portuū commissa est ad prospectionem extractionis rerum, de Portularijs & Magistro Portulariorum apud Siculos.

45 Nec ab illius intelligentia deuiat Bulenger. *lib. 6. de Imper. Roman. cap.* 42. qui exponens Agentium exercitiū exequi multipliciter tenet, tamen credit illorū curā tēdere ad prospectionē portuum, limitumque, sicuti & Irenarcharum erat & Liminarcharum, vt notat Platea *in rubric. C. de stationar. lib.* 12. sic Bulenger. *Non nulli eos esse volunt, qui res Principis agerent, qui in rebus & actu militabant, quibus cura erat euectiones inspicere*, Rebuff. *in d. l. 2. C. de Curios. lib. 12. ante n. 1.* & in ea Luc. de Pen. Platea, Sebast. Neuio in Rubr. *& l. 2. C. eod.* Cuiac. & Scriptores.

46 Sed tamen notandum est rectè colligi Portuum curam ad prospectionem extractionum commissam esse diuersis tēporibus Irenarchis, Liminarchis, Curiosis, Stationarijs, Agētibus in rebus, vt hodie, *a las guardas de los Puertos Aduaneros, &c.* cumque horum munus infimum sit, subiectumque aliorum iurisdictioni, vt notat Pancir. *de Magistr. municipal. cap.* 18. ibi: *Lyminarcha vero à Decurionibus portus custodes eligebantur*, subsintque iudici, quo ratione reddere tenentur, vt erat dispositum per *l. 2. C. de Curios. & stationar. lib. 12. & l. 2. C. eod. in* C. *Theodos.* ibi: *Demonstretur etiā iudicibus, vel curiosis euectio.*

Querendū est, is iudex qualis fuerit.

In quo dixit Luc. de Pen. *in d. l. 2. n. 3. Præsidibus, vel potius principalibus ad hæc deputatis, vt sunt in Regno Magistri Passuum, vel Magistri Portulani in Portubus.* 47

Fateor tamen non defuisse hos iudi- 50
ces esse dicentes Principes Agentiū in rebus, de quibus loquitur *l. 1. & tota tit. C. de Princip. agent. in rebus*, qui post lapsam laboris sui metā dignitate condecorabantur, vt *in d. Rubr.* Pen. Rebuff. Platea, Sebast. Neu. *in System. ad d. l. 2. l. 13. & 16. C. de Agent. in rebus in Cod. Theodos.* De quo Cuiac. *ad l. 1. C. de Princip. agent. in reb. lib.* 12.

Ducuntur etiam ex eo quod post exactā laboris militiā præponebantur custodia stationū, seu limitū, vt notat Buleng. *d. c.* 42. cum Stationarij Curiosi, Liminarchæ, ex Rebuff. *in rub. C. de præposit. agent. in rebus lib.* 12. vnū superiorē cui subsint haberē necesse habeāt, quē ex ipsa Schola agentiū in rebus voluit esse Platea *in rub. C. de agent. in reb. lib.* 12. qui vt de his intelligeretur *d. l. 2.* & notat *d. l. 10. C. de Curios. in C. Theod.*

Neque hic agendū est de munere, seu
functione circa exactiones iurium fiscis 51
executa ministerio Præsidū, vt notat *l. 2. & 7. C. de exactior. tribut. lib. 10. l. iudices, C. de annon. & tribut.* De quo meminit Pancir. *var. lect. lib. 2. c.* 243. Nā hoc munus hodie pertinet, *à los arrendadores de las rētas Reales, & sic a los aduaneros*, vt ex legibus Regni cōprobat D. Franc. de Amaya *in Rubr. n. 6. C. de exactor. tribut. lib.* 20. Buleng. latè *lib. 9. c. 3. per tot.*

Credo tamen motus authoritate 52
Cuiac. *in l. 1. C. de cur. lib.* 12. hoc munus seu officiū *de Alcaldes de Sacas*, salua pace Bobad. & ceterorum Regnicolarū sucessisse loco vnius ministerij

ex

ex concessorum magistro officiorum.

Nam (semoto huius officij exercitio, aut qualitate quoad alias res) Magistri officiorum inter alia munus, *ex l. 4. Cod. de offic. Magistr. offic.* erat custodia limitum nominatis ad id, vel stationarijs curiosis, aut agentibus in rebus, Pancirol *in not. Imp. Orient. cap. 71.* Quo ex Pamelio assentit Demst. *Paralipom. ad Rosin. lib. 7. cap. fin.* quo etiam adsensit Guther *de offic. dom. Augus. lib. 2. cap. 20.*

53 Hic enim poterat agentes in rebus mittere, qui præessent cæteris agentibus dummodo militauerint tempus à iure cōstitutum, qui Principes agentiū in rebus vocabantur, vt notauit Cuiac. *d. l. 1. C. de curios.* & adsentit Platea. *d. rubr. C. de agent. in rebus*, de quibus loquitur Bulenger. *d. cap. 42.* dum agētibus, curiosis, ac stationarijs præesse, agentes ad dignitatem accinctos voluit, & Guther. *d. cap. 20.* ad finem, & *lib. 3. cap. 10.*

54 Ex his deducta fuit nostræ l. constitutio dum voluit, *que los Alcaldes de Sacas pudiessen nombrar tenientes*, quos loco Principum agentium in rebus constitutos, credo, cum electi sint sicuti Principes illi à Magistro officiorū, *estos por los mismos Alcaldes de Sacas.*

Similis etiam est huic sententiæ, quod constitutum est per *l. 8. que pongan tenientes de satisfacion.* Quod & de Principibus agentium in rebus constituit, *l. 1. C. de offic. Magist. officior. Praterea in quo totius Scholæ status & Magistri securitas constituta est. Idoneus probitate morum ac bonis actibus praditus nostris per Magistrum obtutibus offeratur, vt nostro ordinetur arbitrio.* De quo & *l. 2. eod. tit.* vbi Scriptores, & Sebastian. Neuio in Systen. Augustin. Barbosa *collect. ad tit. C. de offic. Magistr. offic.* Bulenger. *lib. 3. de Imper. cap. 14.*

55 Erant etiam sicuti, *las guardas de los Puertos, sujetas à los Alcaldes de Sacas*, Limitanei milites subiecti Magistro officiorum, vt deducit Buleng. *d. cap. 14.* Suadeor etiam ad id ex dispositione *l. 1.* huius tituli, vbi prohibitum extat, *à los Alcaldes de Sacas, que no darán poder de las Alcaidias à los que tubieren arrendadas las rentas de los Diezmos, y Aduanas, ni a hombres suyos.*

Similiter patet prohibitum negotiatoribus, vt exercerent munus agentiū in rebus, per *l. agentes in rebus 1. C. de Præpos. agent. in reb. lib. 12.* Ex quo textu nostram deducunt cōclusionem, Plat. in *d. l. agentes num. 1.* Rebuff. ante *num. 1.* & Sebastian. Neuio *in System. num. 1.* & ibid. Bart. Luc. de Pen. absolutè ab illa functione se mouet mercatores. 56

Cognito vero munus *de los Alcaldes de Sacas*, antiquitus per Magistrum officiorum exequi, descendit scire nostrarum legum receptam conclusionē, scilicet hoc munus per locumtenentes exerceri, seu inseruire posse, dummodo qualitas à lege requisita in locumtenente, aut substituto interueniat. 57

Similis est constitutio *l. 1. C. de Præposit. agent. in rebus lib. 12.* vbi constituitur Præposito agentium in rebus, quod per substitutum inseruire valeat, dummodo, vt ipsa lex præcipit idoneis moribus, optimisque præditus, scientiam, peritiamque habēs negotiorum, substitutus sit. Ex quo textu deducit Rebuff. præter idoneitatem, bonosq; mores, quod substitutus æquæ cōditionis esse debet, hoc est, de Schola agētiū in rebus. De quo Plat. Luc. de Pen. Neuio ad *d. l. 1.* Azeued. *ad l. 1. hoc tit.* 58

De qua Schola agentium in rebus, Bulenger. *lib. 6. de Imper. cap. 42.* Pancirol. *var. lect. lib. 2. cap. 206.* Augustin. Barb. *in l. 3. n. 3. C. de offic. Mag. offic.*

Ad similitudinem vero nostrarum ll. notandum est licitam esse *à los Alcaldes de Sacas*, locumtenentium nominationem, cum à lege facultas concessa sit, vt notant Auil. *capit. 4. Prætor. verb. Iustitia*, Azeued. *l. 4. tit. 6. & l. 4. titul. 9. lib. 3. Recopilat.* cum non industria personæ, sed executio ministerij in his officijs desideretur. Quo casu valet iudex per substitutum inseruire, vt notat Bobadill. *lib. 2. Polit. cap. 20. num. 37.* Auend. de 59

de exeq.lib. 1 *.cap.* 3. *num.* 5. De quo latè hanc quæstionem disputandam suscepit D. Franc. de Amaya *l.* 60. *ex n.* 28. C. *de Decur. lib.* 10. vbi vide. Quod & de Viceportulano Neapolis notat Ioann. Anton. Nig. *cap.* 2. *Regn. Neap. n.* 4. & latè sapientiss. Dom. Fab. Capic. Galeot. Resp. fisc. Resp. 12. *ex num.* 74. *cum seqq.*

60 Sed non abs re erit in hac l. quærere *an los Alcaldes de Sacas* locum tenentem suo periculo nominent, taliter, vt de excessibus substitui teneantur. Hæc quæstio latè a nobis suprà scripta extat *ad l.* 26. *tit.* 5. *lib.* 3. *& l.* 7. *tit.* 21. *eod. lib.* in ea tamé videndi sunt textus *in l. nullus* & ibi DD. C. *de Decur. lib.* 10. Roman. *cons.* 297. *num.* 2. Cancer. 2. *p. var. cap.* 2. *num.* 87. Rouit. *Pragm. Neapol. tit. de sindicat. pragm.* 5. *numer.* 35. *&* 55. Auendan. *de exeq.* 1. *p. cap.* 3. *num.* 5. Auil. *cap.* 4. *Prætor. verb. sea obligado* Bobadill. *lib.* 5. *Polit. c.* 1. *num.* 78. Farin. *q.* 24. Giurb. *cons.* 31. *&* 36. D. Franc. de Amaya *in l.* 60. *num.* 43. *& seqq. C. de Decur. lib.* 10. *& in l.* 1. *num.* 43. *eod. tit. & lib.*

61 Sed in casu nostro sic extat dispositũ per *l.* 1. *C. de Præposit. agent in rebus lib.* 12. ibi: *Electione sua, suarumque periculo facultatum præfatum munus eos implere præcipimus.* Ex quo textu hanc probat conclusionem latè Luc. de Pen. *n.* 8. Sebast. Neuio *num.* 4. eamque communem esse contra Decium defendit ex Iasson *in l. si quis in conscribendo not.* 8. *C. de Pact.* Decio *l.* 1. *num.* 25. *quod quisque iur.* Marsil. *l. nihil interest, numer.* 5. *de sicar. & cons.* 11. *num.* 24. *& consil.* 111. *numer.* 47. Brun. à Sole *in loc. commit. verb. ciuita. num.* 7.

62 Quod de Magistro Portulano ad nostrum casum comprobat Ioan. Ant. Niger. *ad cap. Regn. Neapol. cap.* 2. *num.* 5. *& cap.* 62. *num.* 3. *ex l.* 1. *C. de exact. & exaction. lib.* 12.

63 Proximè his est quæ constituta à nostris Regibus sanctè fuisse, scilicèt, vt locumtenentes iuramentum in consilio faciant de bene exercendo officia sibi credita, quod ab Antiquis legibus Romanorum, & Atheniensiũ probant. Anton. Aug. *de legib. cap.* 15. Cicer. 3. *Offic.* Simach. *lib.* 10. *cap.* 54. Reuard. *lib.* 5. *var. cap.* 8. Conrad. Riterhasius *in Sup. c. pag.* 338. Simanch. *lib.* 1. *de republ. cap.* 16. Ioachin. Stephan. *lib.* 2. *de iur. Iudæor. Græc. & Rom. cap.* 5. *num.* 3. *& cap* 10. *num.* 30. Petr. Fab. *de orig. iur. pag* 79. Hipolit. à Coliuo, *in Princ. c.* 4. Philip. Camerar. *lib.* 1. *oper. succes. cap.* 32. Camil. Borrel. *de Magistr. lib.* 1. *cap.* 14. Ripol. *var. res. cap.* 1. *n.* 32. Osuald. *ad Donel. lib.* 25. *c.* 2. Quintan. *lib.* 2. *de iurisd. tit.* 12. *n.* 8. Alfar. *de offic. Fiscal. gloss.* 29. Narb. *l.* 31. *tit.* 7. *lib.* 1. *Recop gloss.* 3. *n.* 5. Vazq. *opusc. de restit. p.* 7. *dub.* 8. Ioann. Langl. *lib.* 6. *semest. cap.* 1. vltra quod, dum ad iuramentum exhibendum comparent: *Iuren en el Cōsejo que no han arrendado el dicho oficio, ni dado, cosa alguna por el.* In hac quæstione videbatur, disputandum esse an Princeps officia vendere valeat? Sed cum peculiarè l. habeamus vide quæ ex D. Thom. *opusc.* 21. *ad Ducis. Brabantiæ* notant Mastrill. *de Magistr. lib.* 1. *cap.* 20. Camil. Borrel. *de Magistr. lib.* 1. *cap.* 9. Menoch. *de arbitr. cas.* 488. *n.* 6. D. Ioann. de Larrea, *discept. Gran. q.* 45. *n.* 35. Caued. *decis. Lusitan.* 24. *p.* 2. Sanchez *cons. Moral lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 37. Diana *resol. Mor. p.* 3. *tract.* 5. *resol.* 108. D. Ioann. de Solorzan. *de Gubern. Indiar. lib.* 5. *cap. vnic. ex num.* 100. cum seqq. Qui in hac quæstione innumeros DD. referunt Hermosill. *l.* 22. *tit.* 5. *p.* 5. *gloss.* 1. *numer.* 50. *&* 51. Domin. Fab. Capic. Galeot. in resp. fisc. *resp.* 12. *cap.* 1. *& cap.* 2. *per totum, & cap.* 3. *ex* 35. Franc. Duaren. *de Sacr. Eccles. Minister. lib.* 6. *cap.* 3. Ioann. Felilac. *lib.* 1. *Select. cap.* 15. Soto *de iust. & iur. lib.* 3. *q.* 6. *articul.* 4. Ponte *de potestat. proreg. titul.* 3. *de Elect. offic. numer.* 6. Nauarret. *discept. Politic.* 48. Castill. *de tertijs lib.* 7. *capitul.* 41. *num.* 21. Dauid Doringio *Bibliothec. iuris c. verb. ærarium, numer.* 62. Felician *de censib. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 24. Tannero, *tom.* 3. *disp.* 4. *quæst.* 8. *dub.*

2. *num.*

2.num.23. Lesio, *de iust. & iur. lib. 2. cap. 32. dub. 4. num. 28.* Valenz. *2. 2. disp. 5. quæst. 7. punct. 2. §. 5.* Galganet. *de iur. public. lib. 1. tit. 4. num. 19.* Scipio Amirat. *dissertat. Politic.* ad Cornel. Tacit. *lib. 3. disc. 8.* Paulus Xammar *de offic. Iudic. & aduoc. p. 1. q. 21. ex num. 1.*

64 Deducta nostræ l. dispositio videtur ex *l. vlt. C. ad l. Iul. repetund.* ibi: *Iurati inter gesta depromant, se pro administrationibus sortiēdis, neque dedisse quidpiam, neque daturos vnquam postmodum fore, siue per se, siue per interpositam personam in fraudem legis, iuramentique.*

65 Ex quo textu deducit Bobadilla *lib. 1. Polit. cap. 13 num. 15* iudicum supremorum esse obligationem, ac curā, vt officia virtute tantum ne pretio cōferantur; cùm ratione officiorum omnes contractus, perceptionesque prohibitæ sint, vt ex *d. l. fin.* deducit Fachin. *lib. 2 contr. cap. 88.* & defendit latè D. Ioann. de Solorz. *d. cap. vnic. ex d. num. 100. Auth. vt iudic. sine quo suffrag.* per totam, & ibi latè Sebast. Neuio.

66 Quare notandum est, quod cum per Auth. *vt Iudic. sine quo suffrag. §. sic igitur.* constitutum sit, iudicibus vt iurent se nihil pro officio præstitisse, ibi, *Ius iurandum dare nihil penitus, nec quolibet se præbere. neque occasione suffragij, neque patrocinij, & neque promittere, & neque de Prouincia profiteri deligere, neque gloriosissimis Præfectis, neque alijs singula habentibus, neque eis, qui circa eos constituti sunt, neque alteri cuilibet per occasionem patrocinij.*

67 Sed ne forma iuramenti omitteretur, nostrisque Regibus norman ad hāc constitutionem præberet, fuit á compilatoribus Authenticorum sic exposita in *Auth. iur. iur. quod præstat, ab his,* ibi: *iure quoque idem iusiurandum, quia nulli penitus, neque dedi, neque dabo occasione dati mihi cinguli, neque occasione patrocinij, neque promisi, neque professus sum de Prouincia mittere, neque mittam, neque occasione Domini suffragij, neque famosissimis Præfectis administrationem habentibus; neque his, qui circa eos sunt, neque alij hominum vlli, sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam pure me exhibeo circa subiectos pijssimorum nostrorum Dominorum contentus ijs, quæ statuta sunt mihi de fisco annonis.*

Hoc iuramentum ratione boni communis subditorum constitutum, ac præceptum notat Petr. Gregor. *de Republic. lib. 2. cap. 6. num. 17. vers. atque Theodosius,* & etiam Mastrill. *de Magistr. lib. 1. capitul. 20. numer. 36.*

Et in Regno Neapolitano sic constitutum patet ex constitutione Caroli Quinti Imperatoris, vt refert Ioann. Anton. Nig. *ad cap. Regni Neapol. cap. 37. num. 17. & cap. 285. num. 2 & 3.*

Ratio enim est, quod cum hoc munus locumtenentis exercitium iustitiæ habeat, inter cætera officia prohibita locari computandum est, vt notant Mastrill. *d. cap. 20.* & traditi á Solorzano *d. capitul. vnic. ex numer. 100.* 68

Secundaque deducitur, *ex Præfat. auth. vt iud. sine quo suffrag.* ibi *An certe non omnibus manifestum est quoniam qui aurumdat, & ita administrationem emrit: non dat hoc solum quantum occasione adinuentum est suffragiorum. Sed & aliud extrinsecus adit amplius occasione commodi administrationem, aut dantibus, aut spondentibus, & sic vno principio illicitè dato plurimas necesse est circumire manus eum, qui donationem facit, & hoc non de suo forte præbere, sed mutuatum, & vt mutuare posit damnificatum, & computare apud se: quia conuenit eum tantum ex Prouincia percipere, quantum liberet ei quidem debita sortes, & vsuras, & damna pro ipso mutuo, &c.* Adam Contz. *lib. 7. Polit. cap. 22. §. 18.*

Præsertim quod cū locatio non fauore Regis facta sit, quo casu cessare l. Iuliæ pænas dicendum videbatur, quia Dominus officiorum censetur, vt probant Mastrill. Solorzan. Diana, & 69

ab his relati, imò in graue fisci præiudicium redundat, vt notat *præfat. d. Authent. Nam ea quæ opportebat in fiscum inferri eo quod ad administrationem habet puris vtentem manibus, hoc ad propriam vtilitatem redigẽt, qui administrationem habet, & inopem faciens nobis collatorem, inopiam ipsius, quæ per ipsum agitur nobis reputat, &c.* obseruanda erit constitutio *l fin. C. ad l. Iul. repet.* & quæ ibi cõgerunt scriptores, & diximus supra ad *l. 65. tit. 4. lib. 12.* & notat Camil. Borrel. *de Magistr. lib. 1. cap. 1. per totum*, & Azeued. *ad l. 1. hoc tit. & l. 13. tit. 3. hoc lib.*

70 Constituitur etiam tempus visitationis faciendæ *por los Alcaldes de Sacas*, & illorum locum tenentes. De hac enim extensione, aut limitationẽ egimus ad *l. 42. & 43. supra tit. 6. lib. 3.* vbi vide.

Vltimo constituitur per nostras ll.
71 appellatio *de los Alcaldes de Sacas*, ad quos iudices admittenda, & inquit. *Y de qualquiera sentencia suya se pueda apelar para el Consejo, ò Chancillerias.* De quo videndus Azeued. ad *d. l. 3. tot. tit.* Bobadill. *lib. 4. Politicorum cap. 5. n. 47 & 48.* vbi latè differit per viam appellationis in causis diffinitiuis ad supremum Consilium, aut Chãcellarias adeundum esse ad reuocationem sententiæ *de los Alcaldes de Sacas*, Ioann. Gut. *lib. 4. Pract. q. 65.* per totam.

Ex quibus vt finem huic l. imponamus rectè constitutum, seu præceptũ 72
videtur *à los Escriuanos de los Iuezes de Sacas*, quos numerarios dicendos esse notat ex *l. 2. C. de exactor. lib. 12.* Ioan. Garc. *de Nobilitat gloss. 48. §. 4. num. 4. circa finem*, stipendia ab his pro negotiorum expeditione recipienda, vt latè constitutum fuit per Imperatores *in l. 1. §. sportulas, C. de offic. Præfect. Prætor. Afric.* ex quo textu Pancirol. *lib. 2. var. cap. 188.* taxam stipendiorum omnium officialium recenset. Cum & hæc cura ad Principes pertineat ratione boni publici, vt diximus *ad l. 7. tit. 21. lib. 2. & in l. 19. tit. 19.*

De quo est constitutio Imperatoris *in l. vnic. C. de superexactor. lib. 10.* ex quo textu Ioann. Ant. Niger damnat notarios Portularios plus iusto recipientes ob expeditionem iuriũ extractiones, cum quid pro stipendio recipiant, sicuti in nostris legibus constitutum in Neapolitano Regno referat *c. Regn. Neapol. Rubric. de Portulan. n. 8. & 9. & c. 33. quod nihil recipiat pro sigillando, & c. n. 6. & 19. & c. 63. num. 2.*

L. 2.

L. 2. Tit. 13. Lib. 3.

MAndamos, que en esta Corte aya, y se forme vn Cõsulado, como le ay en las Ciudades de Burgos, Seuilla, y Bilbao, compuesto de vn Prior, que siempre ha de ser natural de estos Reynos, y quatro Cõsules, vno de la Corona de Aragon, otro de mis Reynos de Italia, y de mas Prouincias de ella, otro de Portugal, otro de mis Estados de Flandes, y demas Prouincias del Norte, los quales han de tener la jurisdicion que por la ley precedente, y sus declaratorias, y por Ordenanças confirmadas por los del mi Consejo, y cedulas està concedido al Prior, y Consules de las Ciudades de Burgos, Seuilla, y Villa de Bilbao, para conocer de todas las diferencias y debates que huuiere entre mercader y mercader, y sus compañeros, fatores, y encomenderos sobre los trueques, compras, y ventas, cambios, seguros y quentas, y todo genero de negocios tocantes, y pertenecientes à mercancias, y qualquier otra cosa dependiente de estas, sustanciandolos, determinandolos breue, y sumariamente, segun el estilo de mercaderes, la verdad sabida, y la buena fee guardada, sin dar lugar à largas, ni dilaciones; y por aora ha de començar el dicho Consulado en veinte mercaderes y hombres de negocios, que yo eligiere, los quales luego eligiràn de entre si al Prior, y los quatro Consules, por votos secretos, y los dichos oficios han de durar dos años, y al fin de ellos se boluera à hazer eleccion, y no han de poder ser reeligidos hasta auer passado otros dos de hueco. Y porque si los dichos quatro Consules huuiessen de tener voto en todas las materias de justicia, no se consiguirà el fin q̃ se pretende de abreuiar la determinacion de los pleytos mercantiles, y se podràn seguir otros inconuenientes; Ordeno, y mando, que los dichos negocios, y causas se juzguẽ por el Prior, y dos Consules, en esta manera: De los quatro que han de ser eligidos, los dos que pri-

ti,& cæterarum rerum extractio pro-
hibita est, *tit.18.lib.6.Recopilat.* vbi la-
tè Azeued.D. Ioann. Machado, *Perfe-
cto Confess.tom.2.lib.6.p.8.tract.3. do-
cum.5.* Ioann. Gutierr. *practicar. lib.4.
ex q.38. cũ multis seqq.* Mex. *in pragm.
tax.pan concl.1. ex num.53.*

4 Et etiam lege Regnorum Nauarre,
vt patet *in tit.4.lib.4.Recop.* illius Reg
ni & ibi Armendar. *in l.1.tit.31.lib.3.
Recopil.Nauarr.* & *l.1.tit.4.*

5 Et apud Neapolitanos adest consti-
tutio extractionem prohibens, vt pa-
tet *tit.de extractione animal.ex fol.102.*

6 Quando vero animus extrahendi, ac
extractio vera censeatur ad incursionẽ
pœnarum contra extractores constitu-
tarum, vide Boer. *decis.178. ex num.29.*
Bobadill. *lib.4. Politic. cap.5. ex num.
13.* Mex. *in pragm. tax. pan. concl.1. ex
num.31.* Valenz. *cons.52. ex num.33.
& ex n.40.* Mascard. *de Probat. conclus.
815. & 834.* qui omnes hanc quæstio-
nẽ latissime disputant referentes innu-
meros DD. quos ibi vide Mario Giur-
ba *cons.16. per totum, præcipuè ex num.
15.*

7 Hæc prohibitio dupliciter fieri va-
let teste Menoch. *d. cas.585.* Marc.
Anton. Surgens. *Neapol. illustrat. lib.1.
cap.24.* Primò, vel ne extrahantur ad
inimicos Prouinciæ, aut Regni, & hu-
ius prohibitionis causa est, ex Alciat.
d.lib.4. disp.c.11. Menoch. *d.cas.585.*
8 *num.1.* ne dulcedine frugum, auri, aut
diuitiarum contra Prouinciam com-
moueantur.

9 Hæc fuit Sacra Scriptura teste ex
qua contra Ezechiã fuit Rex Babylo-
niæ commotus *4.Reg.cap.20.* in eo Ly
ra, & Abulens. Fr. Francisc. de Sanct.
Mar. *Histor. Prophet. lib.2. cap.26. n.*
10 *11.* Et ex quo iustè commercium Bar-
barorũ potuit excludi *l. vnic. C. de litt-
tor. lib.12. l.2. C. de Commerc. & merca-
tor.* Camil. Borrel. *de præstant. Reg. Ca-
tholic. cap.9. ex num.48.* Cabed. *decis.
195. num.2. p.1.* D. Ioann. de Solorz.
de iur. Ind. lib.2. cap.25. num.69.

11 Secundò, ne inter subditos vnius
Principis aliquæ merces de vna ad aliã
Prouinciam extrahantur, argument. *l.
si quis, C de aquæduct. lib.11.* & ibi Luc.
de Pen. Ratio enim hæc legitima iudi
catur à Menoch. *d. cas.585. num.10.* vt
conseruetur libertas Prouinciæ; & ne
causa vtilitatis alienæ proprij Lædan-
tur, latè Mexia *in pragm. tax panis, con-
clus.1. ex num 56.* ex Auend. *cap.19.
Prætor. num.36.* Ripa, *de Peste, tit. de re-
med. ad conseruand. vbertatem ex num.41*
Ioann. Gutierr. *Pract. lib.4. q.48. num.
12. vers. quarto,* Ponte *de Potest. Proreg.
tit. de tract. num.25.* latè Mastrill. *de Ma
gist. d.lib.5. cap.9. ex num.39. & 56. cũ
seqq. vsque ad num.81* Camil. Borrel. *de
Magistr. edict. lib.3. cap.14. n.17.* Marc.
Ant. Surgens. *Neapol. illustr. lib.1. cap.
24. per totum.*

Hæc fuit ratio prohibitionis expor- 12
tationis tritici latæ à Theodorico Re-
ge Cassiodor. *lib.1. epist.34. Copia fru-
mentorum Prouinciæ debet primum prodes
se cui nascitur, quia iustius est, vt incolis
propria fecunditas seruiat, quam peregri-
nis commercijs studiosæ cupiditatis exhau-
riat. Alienis si quidem partibus debet im-
pendi quod superest, & tunc de exteris co-
gitandum, cum se ratio propria necessita-
tis expleuerit.*

Ad hæc omnia latè patet aditus, dũ 13
Deo auspice *ll. tit.18. lib.6.* explica-
tionem attingamus. Nunc vero notan-
dum est, fuisse à nostris Catholicis Re-
gibus prohibitam animalium aliquo-
rum, præcipuè pecudum extractionem
per *l.23. tit.18. lib.6.* sicuti fuerat à le-
gibus Nauarræ Regni *l.1.§.6. tit.4. lib.
4. Recop.* & statuto Aragoniæ, Sese *de-
cis.937. ex n.19.* ac Pragmaticis Reg-
ni Neapolis, *ex pragm.* Rouit. patet. *tit.
de extract. pragm.5. & 7.*

Et cum fraudibus ac cupiditatibus 14
præcludi via non potuisset per *l.21.
eiusdem tituli,* fuit cautum, vt anima lia
habentes intra duodecim leucas à limi
tibus Regni describerentur coram iu-
dicibus ad id deputatis, vt hoc genere
descriptionis fraudibus obuiaretur. De
quo etiam est *l.4. ex cap.24. cum seqq.
tit.31. lib.9. Recop.*

Ad declarationem *d. l.21.* scripse- 15
runt

runt latè in ea Azeued. Ioann. Gutier: Pract. lib. 4. q. 47. qui latè differunt, an iuramento Pastoris super amisione ouis standum sit. De quo l. 10. tit. 14. p. 3. l. 15. tit. 8. p. 5. l. 3. tit. 15. lib. 3. for. Ant. Gomez, Palacios Rub. & Peralta adducti ab Azeu. & Ioan. Gutier. latè innumeros DD. referens, Arméd. l. 1. tit. 10. lib. 3. Recop. Nauarr. ex num. 1.

Nostrum enim non est hoc quærere Ioann. Gutierr. vero d. q. 47. num. 12. in casu resoluit, iuramentum Domini sufficere ad probationem amisionis ouium, quoad effugiendam pœnam d. l. 21.

16 Sed cognito graviorem damnū, ac maiorem fraudem continere executionē d. l. 21. quod summopere cauendum est, cum non debeat iniuria nasci vnde vtilitas subditorum prouenire debebat, *l. meminerim*, C. *vnde vi*, præcipuè obueniēte, ab iniqua ministrorum executione, vt notat Corrac. *lib. 4. Misellan. cap. 20. num. 8.* Valenz. *consl. 91. n. 54.* Giurb. *consl. 32. num. 2.* Camil. Borrel. *consl. 1. num. 40.* *Quid enim indignius fœdius, vel iniustius, quam sub colore rationis, a ratione recedere, & lucrum cōtra legem, sub rationis clypeo introducere*, lata fuit constitutio nostrarū legum ex qua cauetur, vt armenta pecudum, suum, cæterorumque animalium, quæ vulgo appellamus *de pata hendida*, & si intra terminos duodecim leucarum sint, describi, seu registrari non debeant, vt in nostra l. 8. & 9. Quia etsi à l. 21. cōstitutum fuit, exequi nō poterat, ex eoque nihil aliud, ni fraudes, ac iniustas receptiones sequebātur, ad quod obuiādum, fuerunt latę nostrarum legum cōstitutiones ad subditorum subleuamē, cum id sit Principis præcipuum munus, præsertim contra iniquos homines quorum opera registrum exequendum erat, de quibus sic loquitur Cicero *pro lege Manilia. Quod eiusmodi in prouinciam homines cum imperio mitimus, vt etiam si ab hoste defendant, tamen ipsorum aduētus in vrbes sociorum non multum ab*

17 *hostili expugnatione differant.*

Et ex eo, quia cum per l. 22. d. tit. 18. lib. 6. constitutum fuisset, vt armenta ad pascua aliorum regnorum transeuntia describerentur à publicis ministris in confinio regnorū. Ex quo fraudes extractionis cessare videntur, vt latè Mascard. *de probat. concl. 834. n. 10. & seqq.* Hæc solemnitas sufficiēs visa est nostris Regibus ad exclusionē generalis descriptionis, vt nostra l. 9. *Pues quando algunos de los dichos ganados se metan à herbajar dentro de los dichos Reynos de Aragon, y Nauarra, se escriben en los puertos.* 18

Secunda l. pars constituit, vt habentes equum, equam, equestreque animal per tempus vitæ illius describere illud teneatur vna vice tantum, ibi: *Y que baste registrar vna vez el cauallo, yegua, ò rocin, que tuuieren, por la vida del tal animal, ni sean obligados à traer alualà de guia, sino dentro de quatro leguas de puertos.*

Quæ constitutio ad explicationem l. 13. tit. 18. lib. 6. lata fuit, vbi hæc descriptio necessaria præcipitur, & postea in l. 57. eiusdem tit. designatur tempus, intra quod descriptio muleti fieri debeat, attento natiuitatis tempore. De quo Bobadilla *lib. 4. Polit. cap. 5. n. 53.* 19

Similis constitutio Neapolitana refertur à Rouito *in pragm. Regni Neap. tit. de extract. animal. pragm. 7.* ibi. Videlicèt, *se alcuno barone, o altra persona che tiene lo stato, o vero, habitatione sua di la di Pescara apresso di confini del Regno vo lesero fare conducere per vso suo alcuno cauallo, o poletro, deuia dimanare licentia a Noi, o al magnifico Maestro Portulano de Apruço, la quale o a otro deputato per la obseruancia, e auocatione circa questo & con deta licencia le debia fare conducere, & non altamente.* 20

Ad executionem huius prohibitionis, & ne merces, animalia, argentumque extrahantur, nostri Reges iudices nostros constituerunt, quos dicimus *Alcaldes de Sacas*, vt in nostro textu, latè Bobadilla *lib. 4. Polit. cap. 5.* per totum. 21

Apud Aragoniæ Regnū ad Cancellariam pertinet, vt Sese *decis. 337.* 22

Apud

23 Apud Neapolitanos ad Viceportulanum, vt ex *pragm. 7. de ex tract. animal.* patet.

24 Apud Siculos ad Magistrum Portulanum, vt Mastrill. *de Magistr. lib. 5. c. 9 ex num.* 136.

25 Sed nunc instat antiquum Romanorum ius, vt ex eo deducamus, an ad executionem prohibitionis extractionis aliqua constituta fuerit iurisdictio, aut creatum officium.

26 Ex Gloss. *in l. 1. verbo Stationarij, C. de cobortal. lib.* 12. deduci videtur hæc cura ad Irenarchas pertinere, quo assentit cum Petro Gregor. Tolosano *lib. 47. Syntagm. cap. 38. num* 9 Bobad. *lib. 4. Polit. cap. 5. num. 4. lit. F.* Et insinuat his omissis D. Franc. de Amaya *in l. vnic. num. 5. C. de Irenarch. lib.* 10.

27 Salua tamen tanti Doctoris pace hæc cura ad Irenarchas nõ pertinet vt latè defendit Amaya *d. n.* 5. cum Irenarchica iurisdictio, ac potestas, & si de infima illorum iurisdictione loquamur, diuersa fuit à cura prohibitionis extractionis mercium, cum ad pacis tutelã, concordiamque populorum, ac limitum Regni fuerit constituta vt latè diximus *de leg. Polit. lib. 1. cap. 12. ex numer.* 57. Quo adsentit ipse Bobadill. ex Platea in ipso *cap. 5. num. 4. ad fin.*

28 Cura autem limitum, aut littorum Regni cõcredita fuit, *l. vnic. C. de littor. & itin. custod. lib.* 12. custodibus ad id munus constitutis, vt notat Luc. de Pen. *in rubr. C. de littor.* Plat. Rebuff. & Sebast. Neuio in *d. l. vnic. num. 1. & 2.* Ioann. Garc. *de nobilitat. gloss. 48. §. 4. num.* 4.

29 Sed in hac re notandum est, dupliciter considerandum esse munus hoc custodiæ limitum: Nam vel erant personæ constitutæ ad exactionem tributorum constitutorum pro exactione, extractioneve rei, hi Stationarij appellabantur, vt *in l. vniuersi 5. C. de liber. caus. d. l. 1. C. de cobortal. lib.* 12. De quo intelligendus est Ioann. Gutierr. *lib. 2. Canon. c. 28. num.* 63. Auend. *de exeq. 1. p. cap. 1. num. 12. vers. quod proxime.* De hoc genere munerum loquitur Afflict. *ad const. Neapol. rub. 58. in principio.*

De quo est nostra *l. 4. tit. 31. lib. 9. Recop.* vbi statuitur, seu asignatur *la forma que se ha de tener en las Aduanas,* ad exactionem, designationem, descriptionem omnium rerum, ex his regnis, seu prouincijs exeuntium. 30

Hi enim Stationarij, Limitanei milites appellabãtur, quorũ cura erat prospectio extractionis rerum, vel ne vetitæ merces, aut illicitæ transferrentur, aut extraherentur, vt in *l. fin. §. hi quoque, & ibi Gloss. verb. Liminarcha, de muner. & honor. l. 4. de seru fugitiuis. dict. l. 5. C. de liber. caus. d. l. 1. C. de cobortal. lib. lib.* 12. Pancirol. *in not. Imperij Occident. cap.* 18. D. Francisc. de Amaya *in l. vnic.* C. *de Irenarch. lib. 10. num.* 7. ex Vvolphang. Lazio *lib. 6. comm. Reip. Rom cap.* 6. 31

De qua Stationaria executione, & exercitio *l. 1. §. quies, de offic. Praefect. vrb l. 4. de seruis fugitiuis, l. 6. C. de dignit. lib. 12. d. 1. C. de Curios. in* C. *Theodos.* Cuiac. *lib. 2. obs. cap. final.* Cerd. *aduers. cap. 37. num.* 5. Petr. Gregor. *lib. 32. Syntagm. cap. 4. n. 2. & 3.* D. Franc. de Amaya *in l. 2. num. 26. & 27. C. de exactor. trib. lib.* 10. Luc. de Pen. *l. 1. n. 1. C. de Curios. & Stat. lib.* 12. & Plat. *in rubr. eod. tit.* 32

Et quamuis absolutè ex Arist. *lib. 6. Polit.* Martin. Laudens. *de bello q.* 35. Valenz. *consf. 52. num.* 43. teneat custodes quos nos dicimus *las guardas de las Aduanas, y Puertos,* Liminarchas cęteri. Petr. Gregor. *lib. 47. Syntagm. cap. 32. num.* 26. & Buleng. *lib. 7. de Imper. cap.* 21. inquit. *Liminarchæ dicti qui in portibus piratas insectantur, & inhiberent eos, qui oleum, vinum, liquamina, aut ferrum ad hostes deferrent,* Mastrill. *de Magistr. lib. 5. cap 9. num.* 136. Pancirol. *var. lect. lib. 2. cap.* 266. Marc. Anton. Surgens. *in Neapol. illustr. lib. 1. cap. 24 post num. 10. fol.* 238. Ioann. Garc. *de Nobilit. gloss. 48. §. 4. num.* 4. 33

Credo dicendum, *que en las Aduanas, o Puertos* duo genera personarum exstant officiales, qui munus, stipendiũ- 34

vé

vè recipiunt; debitum pro exactione rei, vt disponitur in *ind. 1. tit. 31. lib. 9. Recop.* de quo ex Senec. Lipf. *de Magn. Roman. lib. 2. cap. 1. Nec indignabitur sapiens aliquid impendere, vt limen transeat, cogitans & in pontibus quibusdam pro transitu dari*, & ex Herodoto exactiones transitum ostẽdens inquit *Exactione fuisse in ripis fluminum, portibus oppidorũ, & Viarum transgressibus*, & ex Strabon. *lib.* 17. notat eleganter ipse Lipf. *eod. lib. cap. 2. ad finem.* Stationarij dicuntur, *d. l. 1. C. de cohortalib. lib. 12. d. l. 5. C. ne liber. cauf.* De quibus meminit *l. in prouintijs 4. C. Numerar. & actuar. lib. 12.* Donel. *lib. 16. Comment. cap. 15.* de quo latè D. Franc. de Amaya *in l. 1. num. 23. & 4. C. ne fisc. rem quam vendid. lib. 10.* quoad sentit Pancirol. *de Magistr. municip. cap. 8.* Boer. *decis. 178. num. 16.*

Vel dicendi sunt Exactores, *vt in l. 2. C. de conuent. fisc. debitor l. 3. C. de Apoth. publicis, l. 1. C. de exsecutor. & exactor.* Bulenger. *lib. 6. de Imper. Rom. cap. 51. & lib. 9. cap. 3.*

35 Aliud genus personarum apud nos dicitur *guardas de los puertos*, de quibus mẽminit *l. 4. c. 42. 43. 44. & seqq. tit. 31. lib. 9. Recop.* Horum officiorũ Lyminarchis adsimilãdum credo, cum ea sit eorum cura, ne fraudes fiant, neque prohibitæ merces extrahantur, quod & etiã ad Stationarios milites pertinere notauit Amaya *d. l. 2. n. 26. C. de exactor tributor lib. 10.* vt inde omnium DD. sententiæ adhæreamus Pancirol. *d. cap. 18 & var. lib. 2. cap. 266.*

36 Ex quibus quærendum est hoc munus *de Alcaldes de Sacas, quale dicatur. Nam vt constat in l. 1. hoc tit. exercere nõ valet, por los Arrendadores, ni personas puestas por ellos.*

37 Cui ad similatur Theodosij constitutio. Nã Stationarij quamuis tenerẽtur delicta compescere, ipsi cognitionẽ nõ habeant, vt in *l. 1. C. de Cohortal. lib. 12* Sed iudicibus nuntiare tenebantur, vt in *l. 1. C. de Curios. in Cod. Theodos.*

38 Hos iudices apud nos credo censendos *los Alcaldes de Sacas*, sed qui fuerint antiqui, nec meminerunt Azeued. nec Gutierr. Bobadill. autem voluit, vt Irenarchæ censerentur.

Quod quantũ contrauenia ipsius officij ministerio, patet ex Buleng. *li. 7. de Imp. c. 22.* Pancir. Cuiac. Bobad & traditi à nobis *d. cap. 12. ex num. 57.* Amaya *ad l. vnic. C. de Irenarch. lib. 10.* 39

Et Ioann. Garc. *de Nobilitat. gloss. 48. §. 4. num. 4.* Litorum Custodes censendos esse voluit de quibus loquitur, *l. vnic. C. de litor. & iten. Custod. li. 12.* vbi videndus est Ant. Nou. 40

Apud Neapolitanos Custodes passuũ vocabãtur, vt Car. de Tapia, *iur. Neapoli. 2. rub. 9.* Molfes. *decis. Neap. 4.* In hoc vero, dubio opinionum credo, officium *de los Alcaldes de Sacas*, antiquitus per Curiosos exequi, vt patet in *l. 10. C. de Curios. in C. Theodos. Antiqua consuetudo seruetur, vt curiosi idonei per diuersas regiones, atque Prouincias, litora insuper, portusque & loca alia transmittantur, commonitorijs competentibus, atque mandatis instructi pro administratione tua sublimitatis commissa, proque huius legis authoritate, ad quos nos ablaturum Imperialium species rerum mouet occasio, vt impensiorem solicitudinem adhiberi magnopere iubẽremus, idoneus quisque à tua magnificentia destinatus inter alia adiunctis, & congruè procuranda, hoc quoque studeat obseruare.*

Non tamen ignoro, Curiosorum munus diuerso executum *ex l. 1. C. de Curios. & l. 1. eodem tit. in C. Theodos.* Petr. Gregor. *lib. 32. Syntagm. cap. 4. num. 1. & 2.* Bulenger. *de Imper. Rom. lib. 6. cap. 31. & cap. 42.* scilicet in denuntiatione, aut delatione criminum D. Franc. de Amaya *l. vnic. num. 5. C. de Irenarch. lib. 10.* 41

Vt tamen patet ex ipso Bulenger. *d. l. 6. cap. 33.* dupliciter exequebatur illorum cura, scilicet: primò in delatione criminum: secundò in cura cursus publici, vt notat Rebuff. *in rubr. num. 1. C. de Stationar. lib. 12.* taliter vt *d. l. 10.* secundum nostrum intellectum intelligi valeat, vt ex ipsius serie patet. 42

De quo Curiosi officio, aut executione 43

ne aliqua vestigia illorum attēta cura, ex Petr. Greg. *d. cap. 4. num. 1. 2. & 3.* remanere apud Siculos in exercitio iurisdictionis Magistri Portulani, refert Mastrill. *d. lib. 5. cap. 9. ex num. 149* præcipuè *n. 151.* & de officio Secreti, ac munere illius in regno Neapolis Ioan. Ant. Nig. *ad cap. Reg. cap. 58. & 64.*

44 Sed lecta attente antiquorum DD. nota, cursus publici cura, portuumque prospectio circa inspectiones euectionum ad Agentes in rebus pertinere satis est notum, vt patet *in l. 2. & 4. C. de Curios. & stational. lib. 12. l. 2. C. eodem in Cod. Theodos.*

Sed Gloss. Bart. Alciat. & Scribentes in dd. legibus illas tantum intelligunt, vt Agentium cura tantum in euectionibus & prospectione rerum intra prouinciam euectarum exequatur.

Luc. tamen de Pen. *in d. l. 4.* in principio credit secundum illius dispositionem intelligi debere officia illorū quorum cura portuū commissa est ad prospectionem extractionis rerum, de Portularijs & Magistro Portulariorum apud Siculos.

45 Nec ab illius intelligentia deuiat Bulenger. *lib. 6. de Imper. Roman. cap. 42.* qui exponens Agentium exercitiū exequi multipliciter tenet, tamen credit illorū curā tēdere ad prospectionē portuum, limitumque, sicuti & Irenarcharum erat & Liminarcharum, vt notat Platea *in rubric. C. de stationar. lib. 12.* sic Bulenger. *Non nulli eos esse volunt, qui res Principis agerent, qui in rebus & actu militabant, quibus cura erat euectiones inspicere*, Rebuff. *in d. l. 2. C. de Curios. lib. 12. ante n. 1.* & in ea Luc. de Pen. Platea, Sebast. Neuio in Rubr. *& l. 2. C. eod.* Cuiac. & Scriptores.

46 Sed tamen notandum est rectè colligi Portuum curam ad prospectionem extractionum commissam esse diuersis tēporibus Irenarchis, Liminarchis, Curiosis, Stationarijs, Agētibus in rebus, vt hodie, *a las guardas de los Puertos Aduaneros, &c.* cumque horum munus infimum sit, subiectumque aliorum iurisdictioni, vt notat Pancir. *de Magistr. municipal. cap. 18.* ibi: *Lyminarcha vero & Decurionibus portus custodes eligebantur*, subsintque iudici, quo rationē reddere tenentur, vt erat dispositum per *l. 2. C. de Curios. & stationar. lib. 12. & l. 2. C. eod.* in C. *Theodos.* ibi: *Demonstretur etiā iudicibus, vel curiosis euectio.*

Quęrendū est, is iudex qualis fuerit. In quo dixit Luc. de Pen. *in d. l. 2. n. 3. Præsidibus, vel potius principalibus ad hæc deputatis, vt sunt in Regno Magistri Passuum, vel Magistri Portulani in Portubus.* 47

Fateor tamen non defuisse hos iudices esse dicentes Principes Agentiū in rebus, de quibus loquitur *l. 1. & tertit. C. de Princip. agent. in rebus*, qui post lapsam laboris sui metā dignitate condecorabantur, vt *in d. Rubr.* Pen. Reb. Platea, Sebast. Neu. *in System. ad d. l. 1. l. 13. & 16. C. de Agent. in rebus in Cod. Theodos.* De quo Cuiac. *ad l. 1. C. de Princip. agent. in reb. lib. 12.* 50

Ducuntur etiam ex eo quod post exactā laboris militiā præponebantur custodia stationū, seu limitū, vt notat Buleng. *d. c. 42.* cum Stationarij Curiosi, Liminarchæ, ex Rebuff. *in rub. C. de præposit. agent. in rebus lib. 12.* vnū superiorē cui subsint haberē necesse habeāt, quē ex ipsa Schola agentiū in rebus voluit esse Platea *in rub. C. de agent. in reb. lib. 12.* qui ve de his intelligeretur *d. l. 2.* & notat *d. l. 10. C. de Curios. in C. Theod.*

Neque hic agendū est de munere, seu functione circa exactiones iurium fisci executa ministerio Præsidū, vt notat *l. 2. & 7. C. de exactor. tribut. lib. 10. l. indictes, C. de annon. & tribut.* De quo meminit Pancit. *var. lect. lib. 2. c. 243.* Nā hoc munus hodie pertinet, *à los arrendadores de las rētas Reales, & sic a los aduaneros*, vt ex legibus Regni cōprobat D. Franc. de Amaya *in Rubr. n. 6. C. de exactor. tribut. lib. 10.* Buleng. latè *lib. 9. c. 3. per tot.* 51

Credo tamen motus authoritate Cuiac. *in l. 1. C. de cur. lib. 12.* hoc munus seu officiū *de Alcaldes de Sacas*, salua pace Bobad. & cęterorum Regnicolarū sucessisse loco vnius ministerij 52

ex

ex concessorum magistro officiorum.

Nam (semoto huius officij exercitio, aut qualitate quoad alias res) Magistri officiorum inter alia munus, *ex l. 4. Cod. de offic. Magistr. offic.* erat custodia limitum nominatis ad id, vel stationarijs curiosis, aut agentibus in rebus, Pancirol. *in not. Imp. Orient. cap. 71.* Quo ex Pamelio assentit Demst. *Paralipom. ad Rosin. lib. 7. cap. fin.* quo etiam adsensit Guther. *de offic. dom. August. lib. 2. cap. 20.*

53 Hic enim poterat agentes in rebus mittere, qui præessent cæteris agentibus dummodo militauerint tempus à iure cõstitutum, qui Principes agentiũ in rebus vocabantur, vt notauit Cuiac. *d. l. 1. C. de curios.* & adsentit Platea. *d. rubr. C. de agent. in rebus*, de quibus loquitur Bulenger. *d. cap. 42.* dum agẽtibus, curiosis, ac stationarijs præesse, agentes ad dignitatem accinctos voluit, & Guther. *d. cap. 20.* ad finem, & *lib. 3. cap. 10.*

54 Ex his deducta fuit nostræ l. constitutio dum voluit, *que los Alcaldes de Sacas pudiessen nombrar tenientes*, quos loco Principum agentium in rebus constitutos, credo, cum electi sint sicuti Principes illi á Magistro officiorũ, *estos por los mismos Alcaldes de Sacas.*

Similis etiam est huic sententiæ, quod constitutum est per *l. 8. que pongan tenientes de satisfacion.* Quod & de Principibus agentium in rebus constituit, *l. 1. C. de offic. Magist. officior. Præterea in quo totius Scholæ status & Magistri securitas constituta est. Idoneus probitate morum ac bonis actibus præditus nostris per Magistrum obtutibus offeratur, vt nostro ordinetur arbitrio.* De quo & *l. 2. eod. tit.* vbi Scriptores, & Sebastian. Neuio in Systemi. Augustin. Barbosa *collect. ad tit. C. de offic. Magistr. offic.* Bulenger. *lib. 3. de Imper. cap. 14.*

55 Erant etiam sicuti, *las guardas de los Puertos, sujetas à los Alcaldes de Sacas*, Limitanei milites subiecti Magistro officiorum, vt deducit Buleng. *d. cap. 14.* Suadeor etiam ad id ex dispositione *l. 1.* huius tituli, vbi prohibitum extat, *à los Alcaldes de Sacas, que no daràn poder de las Alcaidias à los que tubieren arrendadas las rentas de los Diezmos, y Aduanas, ni a hombres suyos.*

Similiter patet prohibitum negotiatoribus, vt exercerent munus agentiũ in rebus, per *l. agentes in rebus 1. C. de Præpos. agent. in reb. lib. 12.* Ex quo textu nostram deducunt cõclusionem, Plat. in *d. l. agentes num. 1.* Rebuff. ante *num. 1.* & Sebastian. Neuio *in System. num. 1.* & ibid. Bart. Luc. de Pen. absolutè ab illa functione se mouet mercatores. 56

Cognito vero munus *de los Alcaldes de Sacas*, antiquitus per Magistrum officiorũm exequi, descendit scire nostrarum legum receptam conclusionẽ, scilicet hoc munus per locumtenentes exerceri, seu inseruire posse, dummodo qualitas à lege requisita in locumtenente, aut substituto interueniat. 57

Similis est constitutio *l. 1. C. de Præposit. agent. in rebus lib. 12.* vbi constituitur Præposito agentium in rebus, quod per substitutum inseruire valeat, dummodo, vt ipsa lex præcipit idoneis moribus, optimisque præditus, scientiam, peritiamque habẽs negotiorum, substitutus sit. Ex quo textu deducit Rebuff. præter idoneitatem, bonosq; mores, quod substitutus æquæ cõditionis esse debet, hoc est, de Schola agẽtiũ in rebus; De quo Plat. Luc. de Pen. Neuio ad *d. l. 1.* Azeued. *ad l. 1. hoc tit.* 58

De qua Schola agentium in rebus, Bulenger. *lib. 6. de Imper. cap. 42.* Pancirol. *var. lect. lib. 2. cap. 206.* Augustin. Barb. *in l. 3. n. 3. C. de offic. Mag. offic.*

Ad similitudinem vero nostrarum ll. notandum est licitam esse *à los Alcaldes de Sacas*, locumtenentium nominationem, cum à lege facultas concessa sit, vt notant Auil. *capit. 4. Prætor. verb. Iustitia*, Azeued. *l. 4. tit. 6. & l. 4. titul. 9. lib. 3. Recopilat.* cum non industria personæ, sed executio ministerij in his officijs desideretur. Quo casu valet iudex per substitutum inseruire, vt notat Bobadill. *lib. 2. Polit. cap. 20. num. 37.* Aueud. de 59

de exeq.lib.1.cap.3.num.5. De quo latè hanc quæstionem disputandam suscepit D. Franc. de Amaya *l. 60. ex n. 28.C. de Decur. lib. 10.* vbi vide. Quod & de Viceportulano Neapolis notat Ioann. Anton. Nig. *cap.2. Regn. Neap. n.4.* & latè sapientiss. Dom. Fab. Capic. Galeot. Resp. fisc. Resp. 12. *ex num. 74. cum seqq.*

60 Sed non abs re erit in hac l. quærere *an los Alcaldes de Sacas* locum tenentem suo periculo nominent, taliter, vt de excessibus substituti teneantur. Hæc quæstio latè a nobis suprà scripta extat *ad l.26.tit.5.lib.3. & l.7 tit.21.eod. lib.* in ea tamē videndi sunt textus *in l. nullus* & ibi DD. C. *de Decur. lib. 10.* Roman. *cons. 297. num. 2.* Cancer. *2.p.var.cap.2.num.87.* Robit. *Pragm. Neapol. tit. de sindicat. pragm. 5. numer. 35. & 55.* Auendan. *de exeq. 1.p.cap. 3. num. 5.* Auil. *cap. 4. Prætor. verb. sea obligado* Bobadill. *lib. 5. Polit. c.1. num. 78.* Farin. *q. 24.* Giurb. *cons. 31. & 36.* D. Franc. de Amaya *in l. 60. num. 43. & seqq. C. de Decur. lib. 10. & in l.1. num. 43. eod. tit. & lib.*

61 Sed in casu nostro sic extat dispositū per *l.1.C. de Præposit. agent in rebus lib. 12.* ibi: *Electione sua, suarumque periculo facultatum præfatum munus eos implere præcipimus.* Ex quo textu hanc probat conclusionem latè Luc. de Pen. *n. 8* Sebast. Neuio *num. 4.* eamque communem esse contra Decium defendit ex Iasson *in l. si quis in conscribendo not. 8. C. de Pact.* Decio *l.1. num. 25. quod quisque iur.* Marsil. *l. nihil interest, numer. 5. de sicar. & cons. 11. num. 24. & consil. 111. numer. 47.* Brun. à Sole *in loc. commit. verb. ciuita. num. 7.*

62 Quod de Magistro Portulano ad nostrum casum comprobat Ioan. Ant. Niger. *ad cap. Regn. Neapol. cap. 2. num. 5. & cap. 62. num. 3. ex l.1. C. de exact. & exaction. lib. 12.*

63 Proximè his est quæ constituta à nostris Regibus sanctè fuisse, scilicèt, vt locumtenentes iuramentum in consilio faciant de bene exercendo officia sibi credita, quod ab Antiquis legibus Romanorum, & Atheniensiū probant. Anton. Aug. *de legib. cap. 15.* Cicer. *3. Offic.* Simach. *lib. 10. cap. 54.* Reuard. *lib. 5. var. cap. 8.* Conrrad. Riterhasius *in Su pic. pag. 338.* Simanch. *lib. 1. de republ. cap. 16.* Ioachin. Stephan. *lib. 2. de iur. Iudæor. Græc. & Rom. cap. 5. num. 3. & cap 10. num. 30.* Petr. Fab. *de orig. iur. pag 79.* Hipolit. à Coliuo, *in Princ. c. 4.* Philip. Camerar. *lib. 1. oper. succes. cap. 32.* Camil. Borrel. *de Magistr. lib. 1. cap. 14.* Ripol. *var. res. cap. 1. n. 32* Osuald. *ad Donel. lib. 25. c. 2.* Quintan. *lib. 2. de iurisd. tit. 12. n. 8.* Alfar. *de offic. Fiscal. gloss. 29.* Narb. *l. 31. tit. 7. lib. 1. Recop gloss. 3. n. 5.* Vazq. *opusc. de restit. c p. 7. dub. 8.* Ioann. Langl. *lib. 6 semest. cap. 1.* vltra quod, dum ad iuramentum exhibendum comparent. *Iuren en el Cōsejo que no han arrendado el dicho oficio, ni dado, cosa alguna por el.* In hac quæstione videbatur, disputandum esse an Princeps officia vendere valeat? Sed cum peculiarē l. habeamus vide quæ ex D. Thom. *opusc. 21. ad Ducissi. Brabantiæ* notant Mastrill. *de Magistr. lib. 1. cap. 20.* Camil. Borrel. *de Magistr. lib. 1. cap. 9.* Menoch. *de arbitr. cas. 488. n. 6.* D. Ioann. de Larrea, *discept. Gran. q. 45. n. 35.* Caued. *decis. Lusitan. 24. p. 2.* Sanchez *cons. Moral lib. 2. cap. 2. dub. 37.* Diana *resol. Mor. p. 3. tract. 5. resol. 108.* D. Ioann. de Solorzan. *de Gubern. Indiar. lib. 5. cap. vnic. ex num. 100. cum seqq.* Qui in hac quæstione innumeros DD. referunt Hermosill. *l. 22. tit. 5. p. 5. gloss. 1. numer. 50. & 51.* Domin. Fab. Capic. Galeot. in resp. fisc. *resp. 12. cap. 1. & cap. 2. per totum, & cap. 3. ex 35.* Franc. Duaren. *de Sacr. Eccles. Minister. lib. 6. cap. 3.* Ioann. Felisac. *lib. 1. Select. cap. 15.* Soto *de iust. & iur. lib. 3. q. 6. articul. 4.* Ponte *de potestat. proreg. titul. 3. de Elect. offic. numer. 6.* Nauarret. *discept. Politic. 48.* Castill. *de tertijs lib. 7. capitul. 41. num. 21.* Dauid Doringio *Bibliothec. iuris c. verb. ærarium, numer. 62.* Felician. *de censib. lib. 2. cap. 3. num. 24.* Tannero, *tom. 3. disp. 4. quæst. 8 dub.*

2.num.

.2.num.23. Lesio, *de iust. & iur. lib.2. cap.32.dub.4. num.28.* Valenz.2.2. *disp.5. quæst.7. punct.2.§.5.* Galganet. *de iur. public. lib.1. tit.4. num.19.* Scipio Amirat. *dissetat. Politic.* ad Cornel. Tacit. *lib.3. disc.8.* Paulus Xammar *de offic. Iudic. & aduoc. p.1.q.21.ex num.1.*

64 Deducta nostræ l. dispositio videtur ex *l. vlt. C. ad l. Iul. repetund.* ibi: *Iurati inter gesta depromant, se pro administrationibus sortitis, neque dedisse quidpiam, neque daturos vnquam postmodum fore, sine per se, siue per interpositam personam in fraudem legis, iuramentique.*

65 Ex quo textu deducit Bobadilla *lib.1. Polit. cap.13 num.15* iudicum supremorum esse obligationem, ac curã, vt officia virtute tantum ne pretio cõferantur, cũm ratione officiorum omnes contractus, perceptionesque prohibitæ sint, vt ex *d. l. fin.* deducit Fachin. *lib.2. contr. cap.88.* & defendit latè D. Ioann. de Solorz. *d. cap. vnic. ex d. num.100. Auth. vt iudic. sine quo suffrag.* per totam, & ibi latè Sebast. Neuio.

66 Quare notandum est, quod cum per *Auth. vt Iudic. sine quo suffrag. §. sic igitur.* constitutum sit, iudicibus vt iurent se nihil pro officio præstitisse, ibi, *Ius iurandum dare nihil penitus, nec quolibet se præbere, neque occasione suffragij, neque patrocinij, & neque promittere, & neque de Prouincia profiteri deligere, & neque gloriosissimis Præfectis, neque alijs singula habentibus, neque eis, qui circa eos constituti sunt, neque alteri cuilibet per occasionem patrocinij.*

67 Sed ne forma iuramenti omitteretur, nostrisque Regibus normam ad hãc constitutionem præberet, fuit á compilatoribus Authenticorum sic exposita in *Auth. iur. iur. quod præstat; ab his,* ibi: *iure quoque idem iusiurandum, quia nulli penitus, neque dedi, neque dabo occasione dati mihi cinguli, neque occasione patrocinij, neque promisi, neque professus sum de Prouincia mittere, neque mittam, neque occasione Domini suffragij, neque famosissimis Præfectis administrationem habentibus, neque his, qui circa eos sunt, neque alij hominum vlli, sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam pure me exhibeo circa subiectos piissimorum nostrorum Dominorum contentus ijs, quæ statuta sunt mihi de fisco annonis.*

Hoc iuramentum ratione boni communis subditorum constitutum, ac præceptum notat Petr. Gregor. *de Republic. lib.2. cap.6. num.17. vers. atque Theodosius,* & etiam Mastrill. *de Magistr. lib.1. capitul. 20. numer. 36.*

Et in Regno Neapolitano sic constitutum patet ex constitutione Caroli Quinti Imperatoris, vt refert Ioann. Anton. Nig. *ad cap. Regni Neapol. cap.37. num.17. & cap.285. num.2 & 3.*

Ratio enim est, quod cum hoc munus locumtenentis exercitium iustitiæ habeat, inter cætera officia prohibita locari computandum est, vt notant Mastrill. *d. cap.20.* & traditi á Solorzano *d. capitul. vnic. ex numer. 100.* 68

Secundaque deducitur, *ex Præfat. auth. vt iud. sine quo suffrag.* ibi *An certe non omnibus manifestum est quoniam qui aurum dat, & ita administrationem emerit: non dat hoc solum quantum occasione adinuentum est suffragiorum. Sed & aliud extrinsecus adit amplius occasione commodi administrationem, aut dantibus, aut spondentibus, & sic vno principio illicito dato plurimas necesse est circumire manus eum, qui donationem facit, & hoc non de suo forte præbere, sed mutuatum, & vt mutuare possit damnificatum, & computare apud se: quia conuenit eum tantum ex Prouincia percipere, quantum liberet ei quidem debita sortes, & vsuras, & damna pro ipso mutuo, &c.* Adam Contz. *lib.7. Polit. cap.22. §.18.*

Præsertim quòd cũ locatio non fauore Regis facta sit, quo casu cessare l. Iuliæ pænas dicendum videbatur, quia Dominus officiorum censetur, vt probant Mastrill. Solorzan. Diana, & 69

ab his relati, imò in graue fisci præiudicium redundat, vt notat *præfat. d. Authent. Nam ea quæ opportebat in fiscum inferri eo quod ad administrationem habet puris vtentem manibus, hoc ad propriam vtilitatem redigēs, qui administrationem habet, & inopem faciens nobis collatorem, inopiam ipsius, quæ per ipsum agitur nobis reputat, &c.* obseruanda eriţ constitutio *l fin. C. ad l. Iul. repet.* & quæ ibi cōgerunt scriptores, & diximus supra ad *l. 65. tit. 4. lib. 12.* & notat Camil. Borrel. *de Magistr. lib. 1. cap. 1. per totum*, & Azeued. *ad l. 1. hoc tit. & l. 13. tit. 3. hoc lib.*

70 Constituitur etiam tempus visitationis faciendæ *por los Alcaldes de Sacas*, & illorum locum tenentes. De hac enim extensione, aut limitatione egimus ad *l. 42. & 43. supra tit. 6. lib. 3.* vbi vide.

71 Vltimo constituitur per nostras ll. appellatio *de los Alcaldes de Sacas*, ad quos iudices admittenda, & inquit. *Y de qualquiera sentencia suya se pueda apelar para el* Consejo, ò Chancillerias. De quo videndus Azeued. ad *d. l. 3. tot. tit.* Bobadill. *lib. 4. Politicorum cap. 5. n. 47 & 48.* vbi latè differit per viam appellationis in causis diffinitiuis ad supremum Consilium, aut Chācellarias adeundum esse ad reuocationem sententiæ *de los Alcaldes de Sacas*, Ioann. Gut. *lib. 4. Pract. q 65.* per totam.

72 Ex quibus vt finem huic l. imponamus rectè constitutum, seu præceptū videtur *à los Escriuanos de los Iuezes de Sacas*, quos numerarios dicendos esse notat ex *l. 2. C. de exactor. lib. 12.* Ioan. Garc. *de Nobilitat. gloss. 48. §. 4. num. 4. circa finem*, stipendia ab his pro negotiorum expeditione recipienda, vt latè constitutum fuit per Imperatores *in l. 1. §. sportulas, C. de offic. Præfect. Præt. Afric.* ex quo textu Pancirol. *lib. 2. var. cap. 188.* taxam stipendiorum omnium officialium recenset. Cum & hæc cura ad Principes pertineat ratione boni publici, vt diximus *ad l. 7. tit. 21. lib. 2. & in l. 19. tit. 19.*

De quo est constitutio Imperatoris *in l. vnic. C. de superexactor. lib. 10.* ex quo textu Ioann. Ant. Niger damnat notarios Portularios plus iusto recipientes ob expeditionem iuriū extractiones, cum quid pro stipendio recipiant, sicuti in nostris legibus constitutum in Neapolitano Regno referat *c. Regn. Neapol. Rubric. de Portulan. n. 8. & 9. & c. 33. quod nihil recipiat pro sigillando, &c. n. 6. & 19. & c. 63. num. 2.*

L. 2.

L. 2. Tit. 13. Lib. 3.

MAndamos, que en esta Corte aya, y se forme vn Cõsulado, como le ay en las Ciudades de Burgos, Seuilla, y Bilbao, compuesto de vn Prior, que siempre ha de ser natural de estos Reynos, y quatro Cõsules, vno de la Corona de Aragon, otro de mis Reynos de Italia, y de mas Prouincias de ella, otro de Portugal, otro de mis Estados de Flandes, y demas Prouincias del Norte, los quales han de tener la jurisdicion que por la ley precedente, y sus declaratorias, y por Ordenanças confirmadas por los del mi Consejo, y cedulas està concedido al Prior, y Consules de las Ciudades de Burgos, Seuilla, y Villa de Bilbao, para conocer de todas las diferencias y debates que huuiere entre mercader y mercader, y sus compañeros, fatores, y encomenderos sobre los trueques, compras, y ventas, cambios, seguros y quentas, y todo genero de negocios tocantes, y pertenecientes à mercancias, y qualquier otra cosa dependiente de estas, sustanciandolos, determinandolos breue, y sumariamente, segun el estilo de mercaderes, la verdad sabida, y la buena fee guardada, sin dar lugar à largas, ni dilaciones; y por aora ha de començar el dicho Consulado en veinte mercaderes y hombres de negocios, que yo eligiere, los quales luego eligiràn de entre si al Prior, y los quatro Consules, por votos secretos, y los dichos oficios han de durar dos años, y al fin de ellos se boluera à hazer eleccion, y no han de poder ser reeligidos hasta auer passado otros dos de hueco. Y porque si los dichos quatro Consules huuiessen de tener voto en todas las materias de justicia, no se consiguirà el fin q̃ se pretende de abreuiar la determinacion de los pleytos mercantiles, y se podràn seguir otros inconuenientes; Ordeno, y mando, que los dichos negocios, y causas se juzguẽ por el Prior, y dos Consules, en esta manera: De los quatro que han de ser eligidos, los dos que pri-

mero lo fueren, han de juzgar con el Prior, el primer año de los dos que han de durar los oficios, y los otros dos han de entrar à juzgar el segundo año: con que los votos seràn siempre tres, y todas las naciones participaràn de los dichos oficios, y cessaràn las dilaciones y encuentros que de juzgar cinco podrian resultar. Los veinte que yo eligiere han de admitir, y recibir en el Consulado à los demas mercaderes, y hombres de negocios, assi naturales, como Estrangeros, atẽdiendo à que sean personas de conocido credito, y caudal: En este Consulado se han de guardar las Leyes, Ordenanças confirmadas, y Cedulas que està ordenado y mandado à los dichos Consulados de Burgos, Seuilla, y Bilbao: Y si fuere necessario hazer alguna nueua ordenança, lo propondràn en el mi Consejo, para que por el se me consulte, y yo resuelua lo que se huuiere de executar. Y porque este Consulado tenga la autoridad, y proteccion necessaria le pongo debaxo de la de mi Consejo, y ordeno que vno del por turno, y su antiguedad presida en el vn año, y acabado passe al siguiente el qual ha de conocer en grado de apelacion, de lo que se determinare por el Prior, y Consules en cõformidad de lo dispuesto por el capitulo segundo de la dicha Ley primera, titulo treze, libro tercero de la Recopilacion: y podrà assistir a las juntas, que los del dicho Consulado hizieren, quando le pareciere necessario, y para ellas, y las audiencias que han de hazer eligiran la parte y lugar que les pareciere proponiendolo en mi Consejo, para que por el se me consulte. Y porque todas las Ciudades, Villas, y Lugares de los Reynos gozen desta gracia, y merced, doy licencia y facultad, para que auiendo numero bastante de mercaderes, se pueda erigir, y formar Consulado, pidiendo lo primero en mi Consejo, que me lo ha de consultar, lo qual no se ha de entẽder, ni estender con las Ciudades, Villas, y Lugares de Señorio Abadengo, y todos los Consulados que se erigieren han de tener correspondencia con el Consulado desta Corte, en todo lo que mirare al gouierno vniuersal: Porque en lo que toca à la decision de negocios, y pleytos, cada Consulado ha de tener jurisdicion distinta, y priuatiua con el Iuez de apelaciones que se le diere, sin de-

dependencia, ni subordinacion à este, ni à otro Consulado. Y por lo que deseo dexar libre el comercio de todas maneras: Ordeno, y mando que auiẽdo passado las mercaderias que se traen à estos Reynos de los Puertos, y Aduanas dellos, no se pueda hazer, ni haga causa de denunciacion, ni visita por ningun Iuez ni Iusticia, ni por el Almirantazgo, ni sus Ministros, aunque se diga y pretenda que las mercaderias son de contrauando, y de las que estàn prohibidas en el comercio en estos Reynos, pues à la entrada de ellos en los Puertos, y Aduanas podràn hazer las visitas, y diligencias necessarias, para preuenir que no entren las mercaderias que fueren de contrauando, y las otras, cuyo comercio estuuiere prohibido.

SVMMARIVM.

1 *Doctores scribentes ad Rubr. huius tit.*

2 *Principis approbatio Collegiorum an necessaria sit, ut iustineantur, & habeant iurisdictionem.*

3 *Monopolia prohibita sunt omni iure.*

4 *Consulatus mercatorum qua fama constituendus.*

5 *Iudicis mercatorũ an exteri, an peregrini esse debeant.*

6 *Iurisdictio iudicum mercatorum an priuatiua, an cumulatiua sit.*

7 *Iurisdictionis concessio attendi debet ad illius cognitionem, an priuatiua sit, vel non.*

8 *Iurisdictio regulariter cumulatiue concessa iudicatur, & sic in potestate actoris est iudicis electio.*

9 *Priuilegia aliquibus cõcessa ad exceptionem iurisdictionis priuatiua non cumulatiua iudicanda.*

10 *Militarium causæ cognitio ducibus militum priuatiue competunt.*

11 *Iurisdictio iudicis Scholariorum priuatiua est.*

12 *Actor potest reum conuenire tam coram iudice suo ordinario, quam particulari, si particulari concessa est cumulatiua iurisdictio.*

13 *Iudex mercatorum,* ò juezes de assentistas, *an cognoscant vltra causas mercium,* ò de asientos.

14 *Iudex mercatorum potest inter mercatores cognoscere extra causas mercium.*

15 *Iudex particularis iurisdictionem habet ad annexa, & dependentia illarum rerum & 27.*

16 *Iudex mercatorum priuatiuam iurisdictionem habet intra naturam illarũ rerum vltra quam non extenditur, & 18. nec inter ipsos mercatores, num. 21. & 24.*

17 *Quod limita casu quo generalis iurisdictio concessa est inter personas certi generis, nec tantum quoad res, sed quoad personas.*

19 *Iurisdictio non habenti nec voluntati partium confertur.*

20 *Iudex limitatam habens iurisdictionem de alia causa cognoscere non potest.*

22 *Iudex certæ rei ad res alias alteriusque natura incompetens est.*

23 *Prorrogatio limitatæ iurisdictionis non admittitur.*

25 *Quia priuatiue concessa censetur.*

26 *Consuetudo iurisdictionem inferre valet.*

28 *Incidens naturam assumit causa principalis.*

29 *Clericus mercator an in causis mercium iudicari possit a iudice seculari mercatorum.* Cle-

30 *Clericus ad officiū seculare promotus à iudice seculari punitur, in delictis in officio commissis.*

31 *Mercator an possit declinare iurisdictionem iudicis mercatorum, in causis mercium, vel alterius iudicis prorogare ad has causas iurisdictionem.*

32 *Quod non, & num.33. quia abdicatiua censetur, ac reddens cæteros iudices inhabiles ad illarum causarum cognitionem.*

34 *Iurisdictio quando priuatiue, aut cumulatiue concessa dicatur, remissiuè.*

35 *Mercium externarum introductio apud Hispanos prohibita.*

36 *Extractio qualiter facienda ad hoc, vt in pœnā extractionis incidatur, & an præsumptio sufficiat ad incursionem.*

37 *Mercium introductor vbi inueniēdus ad hoc, vt in pœnam immissionis incurrat.*

1 M Eminit huius tituli Azeuedo latè *l.1.* Auendan. *cap.1. Prat. num. 29.* Bobadill. *lib. 2. Politic. cap. 39. numer. 53.*

2 In hac tamen re duo iura a Doctoribus disputata sunt, scilicet, an necessaria sit Principis approbatio collegiorū, vt sustineatur, iurisdictionemque habeant *toto tit. de Colleg. illicit.* Plat. *in l.3. C. de ven. reb. ciuit. lib. 11. l. 3. tit. 14. lib. 8. Recopil.* De quo DD. *in l. fin. C. de iurisdict. omn. iudic. l. 1. num. 1. 5. & 6.* Petr. Greg. *lib. 15. Syntagm. cap. 32. num. 10.* Mex. *pragm. tax. Pan. concl. 5. a num. 25.* Augustin. Barbos. *d. l. fin. num. 4. C. de iurisdict. omn. Iudic.* cū ab ipso Principe nostra lex constituta sit.

3 Secundò, quod cum in nostro casu l. dispositio lata tantum sit ad exercitium iurisdictionis causarum mercatorum non ad tractationem rerum venalium, ac emptionum, an instar monopolium prohibita censeri debeant similia collegia, aut confraternitates, vt deducitur ex *l. 1. C. de monopolijs*, & voluit Azeued. *l. 1. ante num. 1. hoc tit.* Plin. *lib. 8. capit. 37.* Casiod. *lib. 1. epist. 30.* Matth. Lop. Brab. *lib. 2. Reg. rat.* Tib. Decian. *tract. crim. lib. 7. cap. 21. num. 7.* Menoch. *de Arbitrar. cas. 569. num. 21.* Franc. Lucan. *de fisco p. 2. n. 5.* Virgin. Bocac. *de interdict. vti possid. cap. 18. n. 187.* Petr. Gregor. *de Rep. lib. 13. cap. 13. num. 4 & lib. 4. cap. 7. num. 11. & lib. 25. Syntagm. cap. 14. num. 6.* Azeued. *l. 2. tit. 14. lib. 5. & l. 12. tit. 12. lib. 6. Recop.* Ioann. Gutierr. *Pract. lib. 4. q. 32.* Surd. *cons. 127. ex num. 20.* Boer. *decis. 135. n. 14. & seqq.* Thesaur. *decis. 7. num. 2.* Gregor. Lop. *l. 2. tit. 7. p. 5. gloss. 2.* Ponte *de Potest. Proregis tit. 11. rubr. de Mercat.* Mastrill. *de Magistr. lib. 3. cap. 4. num. 441.* Bobadill. *lib. 3. Polit. cap. 4. num. 17.* Fab. Capic. Galeot. *resp. fisc. 10. ex num. 28. cum seqq.*

Omittendum æqualiter censui Cōsulati modus à lege practicatus, de quo Strac. *de mercat. tit. de Consulib. mercator.* & notat Bulenger. *de conseruatoribus nundenarum in appendic. Offic. Regn. Gallican.* An peregrini debeant iudices esse, an exteri, an de vnaquaque natione, vbi licitum commercium est, sicuti in Rota Romana extat constitutum. 4

5 Cum enim hæc iurisdictio, ad potestas *del Prior, y Consules*, secundum traditam formam à nostra lege hodie non exequatur, locoque illius constitutum sit, vt collegia, seu congregationes aliquorum hominum mercaturam, seu negotia tractātium priuatos habeant iudices, vt apud nos *los Assentistas Portugueses, &c.* quærendum est, an hæc iurisdictio priuatiua sit, taliter vt coram ordinario conueniri non possint. 6

In quo notandum est, quod iurisdictio iudici lata attendenda est, an cumulatiua, an priuatiua tantum, seruandum vero quod à Principe cōstitutum sit, cum fons sit iurisdictionum, vt diximus *de leg. Polit. lib. 2. cap. 6. num. 1.* 7

Regulariter vero cumulatiua censetur taliter, vt in actoris potestate sit reum conuenire coram iudice ordinario; 8

rio;

rio, aut coram iudice particulari, vt ex *l. 1. C. de offic. Praefect. vrbis*, ex quo textu hanc probat conclusionem Strac. *de mercat. tit. quomod. proced. fit num. 8.*

Priuilegia enim concessa aliquibus ad exemptionem ordinariae iurisdictionis, non absolutè, sed priuatiuè concedi debent, vt militibus *in l. Magisteria 6. C. de iurisd. omn. iudic.* Militares enim causae priuatiuè Ducibus, seu militaribus iudicibus commissae sunt, vt ex *l. 6. C. de iurid. omn. iudic. l. 3. tit. 29. p. 7.* Cepol. *de Imper. mil. eleg. cap. & ratione dignitatis col. 1.* Franch. *decis. 88 p. 1.* Guillielm. Bened. *cap. Raynuntius verb. vxorem decis. 2. n. 166.* Iul. Clar. *in Pract. § fin q. 33. num. 24.* Petr. Gregor. *lib. 47. Synt. cap. 36. num. 6.* Mosquer. *de milit. discip. lib. 4.* Bobadill. *lib. 4. Polit. cap. 2. num. 67.* Donel. *lib. 17. com. cap. 10.* Azeued. *l. 1. num. 70. titul. 16. lib. 8. Recop.* quibus remittendi sunt vt doctissima eruditione, ac notitia explicat sapientiss. D. Fab. Capic. Galeot. *respons. fisc. 1. num. 25.*

11 Quod priuilegium, & ad Scholasticos extenditur, vt ex *d. l. Magisteriae, C. de iurid omn. iudic.* deducitur *l. 18. tit. 7 lib. 1. Recop.* vbi Azeued. Strach. *de mercat. d. tit. quomodo proced. fit num. 9.* De quo nostrum est ideo omittendum.

12 Quare notandum erit, an commissio data iudici in casu particulari priuatiua sit absolutè; an vero cumulatiua tantū. Nam si cumulatiua est fatendum erit, actorem posse conuenire reum tam coràm iudice particulari, quam ordinario, cum in hac re electio comperat actori, non vero habeat necessitatem conueniendi reum sub certo iudice; quod secus est in causa, aut iurisdictione priuatina, *l. fin. C. de iurisd. omn. iud.* & ibi DD. *l. cum Clericis*, & ibi Bald. *C. de Episc. & Cleric. cap. cum sit generale, de for. compet.* Ludouic. Roman. *cons. 412. & cons. 300.* Afflict. *decis. 257.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 10. num. 6.* Paz *in prax. tom. 1. temp. 1. num. 77.* Caued. *decis. Lusit. 54. per totam, praecipue n. 2.* Augustin. Barbos. *in l. fin. num. 7. C. de iur. omn. iudic.* Alban. ad Bart. *in d. l. fin.* Marc. Anton. Ama. *decis. 9. n. 17.*

Quibus praelibatis, & ad alia, quae 13 ad nostrum textum adducunt, transeuntes necessario scire descendit, an hos iudices, siue eos, vt iudices tantum censeamus, siue vt Consules, priuatiue tantum cognoscant de causis mercium, & *de assientos*, apud nos, an generalem iurisdictionem habeant in omni iudicio ad illas personas pertinente, siue tangat priuatiuam illam materiam, ex qua, eis concessa fuit iurisdictio, siue non.

In hac materia Ludouic. Roman. *cons.* 14 *300.* sensit causas extra mercaturam cognoscere posse iudices mercatorū, licet tantum ad cognitionem harum causarum constituti sint.

Ex textu vero *in l. si quis ex argentarijs, § rationem, de edendo*, deducūt DD. posse iudices mercatorum, etiam cognoscere extra causam mercaturae. Quā conclusionem defendit Iasson *in l. sed si plures 10. § 1. num. 7. de vulgar. & pupil.*

In quo textu Bald. iurisdictionem iu 15 dicum particularium etiam ad annexa, & dependentia extendit Iass. Alexand. Iacob. à S. Georg. *d. § rationem.* Marsil. *l. 1. § Diuus, num. 4. de Quaest.* Fulu. Pacian. *de Probat. lib. 1. cap. 26. num. 45* Ruginald. *pract. q. 44. num. 11.*

In qua quaestione contraria opinio 16 tenenda est, ac fatendum iudices particulares, *como los Iuezes de Assentistas Portuguefes, mercaderes*, alteriusque cuiuscumque speciei priuatiuam tantum in rebus illius naturae iurisdictionem habere, nec ad res alias extendi illorū cognitionem, vt Bald. *l. fin. q. 2. C. de iur. omn. iud.* Felin. *cap. cum ordinem, de rescript.* Iasson *l. age, C. de transf. & cons. 103. num. 2. lib. 1.* Strac. *de mercat. tit. quomodo procedendum fit num. 12.* Ruginald. *Pract. 44. n. 14.* Marsil. *sing. 650.* Rouit. *de iurisdict. in vic. nō turb. pragm. 2. num. 26.* Vrsil. ad Afflict. *decis. 41. num. 5.*

Hoc enim notandum est, dum commissio diuerso non statuat: nam si priuatiuā iurisdictio ratione habita ad personas, non vero ad res concessa sit, 17

extra

extra causas, ac species mercium exten di dicendum est, vt fuit concessa iurisdictio *en los negocios de Assentistas, D.D. Ioseph Gonzalez* à Consilijs Cameræ, Iustitiæ, Inquisitionis, &c. Ex recepta doctrina *l. fin. C. de iur. omn. iudic. cap. 2. de*
18 *constitut. lib. 6.* Petr. Barbos. *l. 1. art. 1. ex num. 118. de iudic. & num. 151.* Cabed. *decis. Lusit. 22. num. 5.* Pet. Barbos. *ad l. 1. art. 1. num. 78.* de iudic. scribit in hac materia, inquiens, iudices mercatorum priuatiuam habere iurisdictionem in causis mercium, aliàs nullam habere, taliter quod quoad cætera priuati censeantur, & hæc inhabilitas sic est operatiua, vt neque voluntate ipsorum litigantium ad alias causas extendi valeat. Nam cum quoad cæteras pro particulari iudex censeatur, & non habenti iurisdictionem iurisdictio con-
19 ferri non valeat, nec etiam voluntate particularis *l. priuatorum, C. de iurisdict. omn. iudic. l. 1. 2. tit. 22. p. 3.* & diximus *de leg. Polit. lib. 2. cap. 8. n. 13.* Sapientissimi Regens Senat. Italici Fab. Capicius Galeot. *lib. 1. contr. 39. num. 8.* ideo tenent, prorogationem non dari ad materias diuersæ speciei, vt ad casũ latis quam plurimis doctoribus defendit Marius Giurb. *cons. 92. num. 3. & 4.*

20 Ex Bald. in *l. certa ratione num. 4. C. quando prouoc. nõ est necesse*, notat Marc. Anton. Amat. *cons. 9. num. 26.* iudicem habentem limitatam iurisdictionem, vel ad rem, vel ad quantitatem de alia causa cognoscere non posse cum improrogabilem iurisdictionem exerceat.

21 Quare notant DD. *in d. l. fin. C. de iur. omn. iudic.* & Petr. Barbos. *in d. art. 1. n. 78.* nec inter ipsos mercatores posse de alia re, aut quantitate cognoscere, nisi tantum de ea quæ intra naturam mercaturæ est, Alexand. *cons. 113. per tot. lib. 7.* Tusch. *lit. S. concl. 593. num. 24* Mario Giurba *cons. 92. num. 3.*

22 Hæc enim conclusio ex textu in *l. 1. C. de iurisdict. omn iudic.* deducitur: nam cum priuatiua iurisdictio rerum particularium certi generis, aut speciei particularis committitur iurisdictio illius competens ad exercitium illarum rerum, ad cætera vero diuersæ qualitatis incompetens est censenda, cum quoad personas excepto casu delegationis, seu commissionis iurisdictionẽ non habeat, quod est necesse ad validitatem prorogandæ iurisdictionis; vt DD. in *d. l. 1.* vt Cyn. de qua quæstione latè Barbos. *in l. 1. ex n. 4. C. de iur. omn. iudic.* Innoc. *cap. dilecti, de capell. mon.* Auend. *de exeq p. 1. cap. 19. vers. & quãdocumque.* Valenz. *consil. 176. num. 27.* D. Ioann. de Solorz. *de Gubern. Ind. lib. 2. cap. 28. num. 20.* Peregrin. *lib. 1. var. tit. de iurisdict. ex num. 29.*

Et etiam ex illo quod si iudex virtute particularis cõmissionis cognoscit inter certas personas, aut res, tunc 23
enim quasi restricta, ac limitata censetur iurisdictio taliter, vt ad alias res, aut species à delegatione diuersas non datur, nec admittitur prorogatio, vt notat D. Ioann. de Solorz. *de Gub. Ind. lib. 2. cap. 29 num. 61.* Felin. *cap. cæterũ, de iud.* Iass. & Rimin. *l. testamenta, C. de testament.* Franc. Marc. *decis. 529. n. 7. p. 2.* Nat. *cons. 82. num. 7.* Surd. *decis. 88. num 3.* & de materia prorogationis latè *cons. 56. per totum*, Decian. *lib. 4. crim. cap. 23.* Cancer. *var. 2. p. cap. 2. ex num. 192.* Capiblanc. *de Varon pragm. 8. p. 1. ex num. 101.* Scac. *de sent. & re iud. gloss. 7. q. 7.* latè Carlebal. *de iudic. lib. 1. tit. 1. sect. 1. q. 8. disp. 2. ex n. 968.* cum seqq. vbi latè disputat hanc quæstionem, Doctoresque adducit quam plurimos.

Ex quibus deducitur nostra conclu- 24
sio scilicet iudices causarum mercaturæ de alijs causis cognoscere nõ posse, etiã inter ipsos mercatores, Abb. *cap. significasti num. 16. de for. comp.* Natta *cons. 82. num. 6.* Peregrin. *var. lib. 1. tit. de iurisd. ord. & deleg. num. 29.* Petr. Barbos. *d. l. 1. art. 1. ex num. 121.* quia hæc iurisdictio restricta est, nec tantum quoad personas mercatorũ, sed quoad res etiam mercantiles, quo casu improrogabilis est iurisdictio, pluribus adductis Martha *de iurisdict. 4. p. cas. 184. num.*

num. 5. August. Barbos. *in l.* 1. *num* 5. *C. de iurisdict. omn. iud.* Valenz. *d cons.* 176. *num.* 27. Quæ & ad iudices bonorum defunctorum extendit D. D. Ioann. de Solorzan. *de Gubern. Ind lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 31. latè Mar. Giurb *cons.* 92. *ex num.* 8. Tusch. *lit. S. conclus.* 593. *num.* 20. *& lit. M. conclus.* 407. *num.* 22. Rom. *cons.* 204. *num.* 3. Franc. Marc. *decis.* 529. *num.* 5. Banc. *de nullit. deffect. iur. num.* 52. Surd. *cons.* 58. *n* 16. Andr. Fachin. *lib.* 1 *cons.* 58. *n.* 24. *&* 25. Molles. *ad consuet. Neap. tom.* 1. *p.* 4. *de renunc. q.* 4. *num.* 38. Anton. Amat. *resol.* 33. *num.* 16. Ioann. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 24. *num.* 16. *& de iuram. confir.* 3. *p. cap.* 5. *num.* 2. Valasc. *cons.* 27. *num.* 5. Gam. *decis.* 219. Cald. *l. si curatorem in principio n.* 20. *de in integr. restit.* Vanc. *de nullit. tit. de nullit. ex deffect. iur. ex n.* 51. Carlebal. *de Iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *q.* 8. *sect.* 4. *ex num.* 1169. ac priatiuè censetur conccessa sapientiss. Dom. Fab. Capic. Galeot. *resp. fisc.* 2. *ex num.* 103. *cum seqq.* His omissis nouissimè Doctiss. ac sapientiss. D. D. Ioan. Bap. de Larrea *allegat. fiscal. tom.* 1. *allegat.* 7. *num.* 27.

Vltra si hæc iurisdictio cumulatiuè concessa fuisset, cum æque ordinario suo reseruata maneat Doctiss. Fab. Capic. Galeot. *controu. lib.* 2. *contr.* 56. *n.* 3. dicere possumus prorogabilem esse, sed cum de certo numero personarum, ac rerum sit, ac consequenter priuatiua, Felin. & Abb. *cap. cæterum, de iudic.* Auend. *de exeq. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 11. Afflict. *decis.* 41. Sese *decis.* 438. *numer.* 22. *&* 26. improrogabilis censenda est, præsertim cum specialis sit, & in derogationem iuriscommunis, quo casu, nec personas egreditur, neque ad alias res, aut materias extenditur, vt eleganter Bald. *cons.* 253. *num.* 4. *lib.* 5. Paz *de Tenut. cap.* 39. *num.* 17.

26 Neque obstat conclusio Ludou. Roman. *d. cons.* 300. *num.* 1. qui virtute cōsuetudinis confert iudicibus extra causam delegationis iurisdictionem. Nam cum virtute consuetudinis procedere extra causam mercaturæ iudicis dicat, non iurisdictioni, sed consuetudini deferendum esse, notandū est cuius vis, ac virtus tanta est, vt ex ea quæratur iurisdictio, ac si priuilegio cōcessa esset, vt diximus latè *de leg. Polit. lib.* 1. *cap.* ... *§.* 1. *ex n.* 144. *& cap.* 8. *num.* 27. *&* 28.

Neque quod ex *l. ex Argentarijs. § rationem, de edendo,* deducunt D D. scilicet, iurisdictionem cōcessam iudici ad certas causas ad incidentes extendi, vt ex eo ad alias materias extendatur, seu species diuersas: Nam incidentia pars iudicatur partis principalis, & sic iudex creatus ad aliquam cognitionem, licet limitatiuè ad certum genus restricta sit iurisdictio etiam ad incidentia, & dependentia extenditur, taliter vt prorogata censeri non possit, Bardelon *cons.* 200. *num.* 15. Decian. *cons.* 54. *num.* 2. *lib.* 3. Honded. *cons.* 95. *num.* 8. *lib.* 2. Surd. *cons.* 42. *num.* 17. *&* 498. *num.* 15. Mastrill. *decis.* 286. *num.* 43. Grac. *disceptat. cap.* 960. *num.* 34. Concer. *lib.* 2. *resol. cap.* 5. *num.* 3. *& lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 171. Cæsar. Barc. *decis.* 78. *num.* 7. Schrad. *de feud. p.* 10. *sect.* 3. *n.* 147. Rosental. *conclus.* 5. *num.* 5. Olasch. *cons.* 67. *num.* 7. Farinac. *cons.* 85. *num.* 155. Ratio enim ea est ex D D. 27

28 mente, quod incidens, aut dependens naturā ipsius causæ principalis assumit Misinger *obseru.* 2. *cent.* 3. Franch. *decis.* 252. *num.* 7. *& decis.* 513. *num.* 1. Carthar. *decis.* 76. *n.* 4. Iacob. Gall. *cons.* 60. *num.* 26. Rouit *pract.* 41. *de Offic. Sacr. Cons. n.* 3. sapientiss. Fab. Cap. Galeot. *resp. fisc.* 1. *n.* 58. Quid ergo mirū quod ex eo detur extensio cū connexa & annexa, aut incidentia a parte principali dependant, vt Abb. *c. quanto n.* 5. *de Iudic.* Bereng. *l. vnic. C. sentent. quæ pro eo, quod interest,* Ruin. *cons.* 108. *num.* 6. *lib.* 5. & est vulgare axioma.

Vltimo vero pro complemento nostræ legis notandum est cum Azeu. *hic hoc tit. num.* 7. an hæc iurisdictio declinari inter mercatores valeat.

Adsolutionem huius difficultatis illo vtitur principio Azeu. quod Clericus negotiator, seu mercator puniendus, aut iudicādus est in delictis, & cau-

 sis

fis mercium, à mercatorum iudicibus, vt notat Mex *pragm. tax. pan. concl.* 5. *num.* 24. & 25. de qua quæstione videndi sunt Bertach. *tract. de episc. p.* 1. *lib.* 4. *n.* 27. Strach. *de mercatur. tit. quomod. proced. fit n.* 9. Mart. *de iurisdict.* 4. *p. cit.* 1. *cas.* 3. *n.* 7. Ioan. Gut. *de Gabell. lib.* 7. *q.* 94. *per tot.* Zeual. *de cognit. ad tollend. vim.* 2. *p. q.* 64. *per tot.* Parlad. *lib.* 2. *rer. quot. c.* 18. *n.* 23. Flor. de Men. *var. lib.* 2. *q.* 21. *ex num.* 231. Dian. *resol. mor. p.* 1. *tract.* 2. *resol.* 46.

30 Taliter, vt dum Clericus ad officium sæculare admittitur a iudice sæculari punitur in delictis ex officio, ac in officio comissis, vt remissiuè ad Camil. Borrel. *de præst. Reg. Catholic. cap.* 71. *n.* 15. Cened. *collect.* 37. *ad Decr.* Bobad. *lib.* 2. *Politic. cap.* 18. *n.* 99. Farin. *de Inquis. q.* 8. *n.* 99. Petr. Surd. *cons.* 396. *n.* 32. August. Barb. *cap.* 2. *n.* 4. *ne Cleric. vel monach.* notat D. Ioan. de Solorz. *de Ind. Gub. lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 16. In quo videndi sunt Menoch. *de arbitr. cas.* 537. *num.* 11. Ceuall. *d. q.* 64. Franc. Marc. *decis.* 46. Graf. *de effect. Cler. effect.* 1. *n.* 846. Mar. Giurb. *cons.* 96. *ex num.* 11. vbi in numeros DD. adducit.

31 Ad tamen conclusionem Azeuedi deueniendo, dicẽdum est, mercatores, aliosvè quoscumque iudices particulares habentes, illius iudicis iurisdictionem declinare, nec remittere, posse ratio enim ex Baldo deducitur *Auth. habita numer.* 56. C. *ne filius pro patre.*

Nam cum discretiuè, & priuatiuè concessum sit iudicibus mercatorum, vt in causis illius generis, & inter mercatores cognoscant, sic priuatiua censetur, ac iudicatur iurisdictio Morla *in
32 empor. tit.* 2. *p.* 11. *in proæm. num.* 10. vt solus ille iudex cognoscat, nec prorogari valeat ad alium etiam ex voluntate mercatorum, quod ex doctrina *l. consulta diualia*, & ibi Bart. Felin. *cap. Pastoralis, limitat.* 4. *de offic. Ordin.* Surd. ex textu *in l.* 1. *C. de offic. Præf. vrb. cons.* 56 *num.* 7. Sese *decis. Aragon.* 438. *ex n.* 19. Cum priuatiua cẽseatur Abb. & Felin. *cap. ceterum, de iudic. cap. licet ex suscepto de for. comp.* Auend. *lib.* 1. *de exeq. cap.* 5. *num.* 11. Azeued. *l.* 1. *tit.* 13. *num.* 11. *lib.* 3. *Recopil.* Sese *decis. Aragon.* 426. *num.* 13. vel potius abdicatiua, 33
taliter vt cæteros iudices incompetẽtes reddat, etiam ad exercitium prorogatæ iurisdictionis, vt ex Capic. *decis.* 122. *num.* 6. Fab. Ann. *cons.* 107. *num.* 4. Franch. *decis.* 417. *num.* 8. Capic. *decis.* 9. *num.* 15. Bald. *l. non dubium, C. de leg.* Gabriel. *cons.* 151. *num.* 17. *vol.* 2. Giurb. *decis.* 56. *num.* 8. & latius *num.* 19. Barb. *d. l.* 1. *art.* 4. *ex num.* 54. *de iudic.* Marc. Ant. Amat. *decis.* 9. *ex num.* 18. Alex. Trentacinq. *var. lib.* 1. *resol.* 1. *de iurisdict. ex num.* 1. Ioann. Petr. Bym. *cons.* 14. *num.* 19. *lib.* 1. Ioan. Gutier. *Pract. lib.* 3. *q.* 24. *num.* 16. Mastr. *decis.* 138. *num.* 7.

Quærit etiam Azeu. *d. l.* 1. *n.* 10. an 34
iurisdictio concessa consulibus mercatorũ cumulatiua, vel priuatiua censenda sit. Ad cuius cognitionem videnda sunt, quæ latè referunt DD. ad *d. l. fin. C. de iurid. omn. iudic.* Garc. *de nobil. glos.* 1. *num.* 5. August. Barbos. *d. l. fin num.* 8. latè Sese *decis. Aragon.* 426. per totam latè Scac. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 56. & 57. Menoch. *de Præsumpt. lib.* 2. *præs.* 18. Ias. fon. *l. quod in rerum* 24. §. *si quis post n.* 8. *delegat.* 1. Stephan. Grac. *discept. cap.* 154. *num.* 35. Tusch. *lit.* I. *conclus.* 556. Petr. Barbos. *de iudic. l.* 1. *art.* 4. *ex num.* 46. Nat. *cons.* 536. *num.* 34. Rol. à Vall. *cons.* 80. *vol.* 2. Beroi. *cons.* 22. *ex n.* 25. *vol.* 2. Symon. *de Prat. cons.* 93. *num.* 2. Paris. *cons.* 9. *n.* 11. *vol.* 4. Tiber. Deci. an. *resp.* 35. *n.* 52. *vol.* 2. & *resp.* 118. *n.* 22. *lib.* 3. Rom. *cons.* 393. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 40. Alexand. Trentacinq. *var. lib.* 1. *resol.* 1. *de iurisdict.* Brun. a Sole *in loco comm. verb. iurisdict. in num.* 3. Mandel. Albens. *cons.* 561. *ex n.* 7. & 8. Petr. Bym. *cons.* 14. *lib.* 1. & *cons.* 207. *n.* 16. *lib.* 3. Iacob. Menoch. *cons.* 604. *ex n.* 23. & *cons.* 479. *n.* 9. & 11. & *cons.* 469. *n.* 13. Schrad. *de feud. p.* 10. *sect.* 2. *n.* 72. & *sect.* 1. *n.* 10. 131. & 135. Rosental. *de feud. cap.* 12. *q.* 1. *num.* 33. & *addit. lit.* II. & *cap.* 5. § 5. Mysinger. *obseruat.* 99 *per totam* Mar. Cutel. *ad ll. Sicul. ad ll. Martin. cap.* 58. Vuesembech. *cons.* 95.

95.*num.*27.*p.*2. Marth. *de iurisdict.*4. *p.cas.*147. *nnmer.*5. Camil. Borrel. *de Magistr. lib.*4. *cap.*8. *num.*9. *&* 10. *&* innumeri DD. ab his relati, Morla *in empor. part.* 1. *tit.*2. *de iurisdict. in proœm. num.* 9. 10. *&* 11. Ioann. Gutierr. *Pract. lib.*3. *q.*24. *ex num.*2. Cancer. *variar.* 2. *p. cap.*2. *ex num.*119. Carleual *de indicijs lib.*1. *tit.*1. *disput:* 2. *q.* 8. *sect.*4. *ex num.*205. *cum seqq.* Tiber. Decian. *tom.*2. *resp. & lib.* 1. *crimin. cap.*55. Gonzal. *reg.*8. *Cancel.* §.2. *Proœm. ex num.*20. *cum seqq.* Doctissim. D. Fab. Capic. Galeot. *lib.* 2. *controuers. contr.*56. *ex nu.*1. & repetit. *resp. fisc.*1. *num.*75. *& resp.*2. *ex num.* 103.

35 Prohibita fuit sicuti omni iure mercium extractio à Regno, vt diximus *ad l.* 8. *&* 9. *titul.* 11. *hot lib.* aliquarum mercium adductio præcipuè apud nos, vt patet *l.*31. 49. 52. 53. 55. 59. 60. 61. 62. 63. *&* 64. *tit.*18. *lib.*8. de quo Azeued. *ad d. l.* 31. Bobadill. *lib* 4. *Polit. cap.*5. *num.*20. Valenz. *cons.*39. *ex num.*2.

36 Magnopere insudarunt DD. in hac quæstione extractionis, vt quærerent quando locus sit pœnæ legis ad condemnationé extractionis, an consummata extractio esse debeat, an vero sufficiat præsumptio, vt ex *l. non quia*, C. *quæ res vend. non possunt*, & ibi DD. *& in l. qui fiscales*, C. *de nauicul. lib.* 11. Rom. *cons.*406. Guid Pap. *Sing.*534. Borrel. *de mag. edict. lib.*3. *cap.*14. *ex num.* 40. *cum seqq.* Muscatel *in praxi tit. de extract. num.*16. *&* 17. Crauet. *cons.*115. *num.*5. Tusch. *lit. D. concl.*26 *num.*4. Mascard. *de Probat. concl.*99. 473. 815. *&* 834. Iul. Clar. § *fin. q.* 28. *num.*40. Bertaz. *cons.*169. *num.* 8. Menoch. *lib.*5. *prasf.*3. *num.*103. Ludouic. Perus. *decis.*80. Marcabr. *cons.*18. *num.*183. Menoch. *de arbitr. cas.*360. *num.*97. Giurb. *cons.*16. *ex num.*15. cum seqq. Cened. *Canonic. q.*33. *num.* 28. Rosent. *de feud. cap.*5. *ex concl.* 36. cum seqq. Mausonio *de contrauand.* D. Ioann. de Solorzan. *de Gubern. Indiar. lib.*4. *cap. vnic. num.*73. qui his omissis adducit Grammat. Coller. Harman. Roland. Camil. Borrel. Pich. Decian. Muta Ignat. Villar. Quintil. Herod. Paz, Alfar. Auend. Collant. Gracian. Surd. & Palac. Rub. Lucar. & Langl. quem vide Bobad. *lib.*4. *Polit. cap.*5. *ex num.*15. Mexia *in pragm. tax pan. concl.* 1. *ex num.*31. latè Boer. *decis.*178. Valenz. *cons.*52. *ex n.*33. *cum seqq.* De quo Deo auspice agemus ad interpretationem, & declarationem *l.* 60. *tit.*18. *li.*6

37 Nunc vero videndum est quid iure nostro expressum habeamus ad hoc, vt adductor mercium prohibitarum pœnas immissionis incurrat. In quo videtur, dicendum absolutè merces prohibitas in Regno adductas vbicumque inuentas, amissas esse, non interueniente qualitate, ad introductionem requisita per constitutionem tituli 22. 23. *& seqq. lib.*9. *Recopil. l.*8. *&* 9. *tit.*24. *eodem lib.* vbi latè exponitur dispositio seruanda ad introductionem mercium exterarum.

Sane lectis attente legibus 31. 32. 52. 53. 54. 55. 60. *& seqq. titul.*18. *lib.* 6. *Recopil.* quamuis prohibita est mercium introductio, vbi inueniendæ ad pœnam subeundam haud disponunt. Quare ad commune ius recurrendum erat constitutum per *ll. tit.* 22. *& sequentib. lib.* 9. vbi constituitur forma ad introductionem mercium.

Per *l. euectiones* 3. *C. de cursu publit. lib.* 12. dicendum videbatur, merces prohibitas in Regno introductas absque solemnitate requisita per leges vbicumque inuentas esse amissas, seu in incommissum incidisse, vt argumento deducitur Plat. & Rebuff. ad illam l.

Luc. tamen de Pen. *ante num.* 1. abusum custodum portuum damnat rapientium iura extra limites Regni damna ac incommoda afferentium mercatoribus ratione commissorum transactis limitibus ad mercium descriptionem constitutis. Ad quod vitandum lata fuit nostræ legis constitutio, ex qua cautum est, vt tunc locus sit pœnæ commissæ

ob intrusionem mercium prohibitarum dum in ipso portu capiuntur, post verò a commiso liberi sint, ac immunes, vt patet ibi. *Y por lo que desseo dexar libre el comercio de todas las maneras: Ordeno, y mando, que auiendo passado las mercaderias que se traen à estos Reynos, de los Puertos y Aduanas de ellos no se pueda hazer, ni haga causa de denunciacion, ni visita, por ningun Iuez, ni Iusticia, ni por el Almirantazgo, ni sus ministros, aun que se diga, y pretenda que las mercaderias son de contrauando, y de las que estàn prohibidas en el comercio en estos Reynos, pues à la entrada de ellos en los Puertos, y Aduanas podràn hazer las visitas y diligencias necessarias para preuenir que no entren las mercaderias que fueren de contrauando y las otras cuyo comercio estuuiere prohibido.*

Quæ sententia ob securitatem mercium, & ne pateat via fraudibus custodum defenditur ex *l. nemo* 1. C *de Prætor, & honor Prætur lib.* 12. & alijs à Valenzuel. *cons.* 52. *num.* 45.

Ratio verò huius constitutionis ex eo deducitur, quod cum adductionis mercium prohibitio iure positiuo constituta sit; contrarium vero conforme sit iure naturali, cum ex eo omnibus commertia sint libera, vt ex *l. mercatores, C. de commercijs, l. pen.* & ibi scrib. *de pactis*, & notat D. Ioann. de Solorz. *de Indiar. iure lib.* 2. *cap.* 20. *ex n.* 34. *cum seqq. & cap.* 25. *ex n.* 38. Ideo dicendum est iuste cautum à nostris Regibus, vt tunc in commissum merces incidant cū in portu inueniuntur, trāslacto vero limite seu portu à Rege præfinito liberas remanere vt patet ex nostro textu.

L. 2.

L. 1. Tit. 14. Lib. 3.

SIendo la principal ſubſtancia de eſtos Reynos, y de nueſtros ſubditos, y vaſſallos, la criança, y cõſeruacion del ganado, aſsi por lo que mira al conſumo de las carnes; como por lo que toca al de las lanas, fabricà de paños, extraccion, y trafico de ellas à otros Reynos, y Prouincias, en que ſon tan intereſados nueſtros vaſſallos, y nueſtro Patrimonio Real: Los Reyes nueſtros progenitores, de glorioſa memoria, en todos tiempos han publicado diferentes Leyes, y dado muchos Priuilegios à la Cabaña Real deſtos Reynos, diſponiendo por eſte medio la conſeruacion, y aumento de la criança del ganado, de que tambien depende la labrança, y Nos emos continuado el miſmo intento, y para mejor cumplimiento, y execucion de todo lo que en eſtà materia eſtà prohibido: Ordenamos, y mandamos lo ſiguiente.

SVMMARIVM.

1 *Adami lapſum hominem fecit neceſſitatis expertum, ex quo collere terram cepit.*

2 *Abel, & Caim agreſtem, & paſtoritiam vitam egerunt.*

3 *Agricultores in republica ſunt neceſſarij.*

4 *Ouium cura neceſſaria etiam in republica cognitum ante diluuium; ideo magno habita antiquitas, num. 12.*

5 *Et poſt cataeliſmum, vt exemplis Sacræ Scripturæ comprobatur.*

6 *Pecuaria res ſuma apud antiquos.*

7 *Iob opus ouium, Camelorumque gregibus conſtabant.*

8 *Ozias multa pecora habuit.*

9 *Ouium cura à Politicis Principibus commendatur.*

10 *Oues aurea vellera habere dixerunt antiqui, cauſa magnæ vtilitatis obuenientes ex illis.*

11 *Aureum vellus habere oues quare dictum.*

13 *Ouium tutela Principum poteſtatè commendata.*

14 La Cabaña Real èſta debaxo del amparo del Rey.

15 Y Para eſto ſe nombraròn los Alcaldes entregadores.

16 *Et apud Neapolitanos certis Iudicibus hæc cura fuit commiſſa.*

17 *Ouium cura à Romanis fuit commendata Magiſtro Sepinatium Bobianorum, Magiſtro Pecoris, & Saltuario, & 20.*

18 *Magister Pecoris, an seruus, an liber fuisset.*

19 *Saltus quid sit.*

21 Los Alcaldes entregadores deben cuydar de los pastos comunes, y caminos, passos, y abreuaderos, &c.

22 *Armenta Solis à Nimphis, & Principibus pascebantur.*

23 *Hispaniæ opes quã magnæ sunt præcipuè pro uenientes ex causa ouium ac armentorum.*

24 *Elysei campi è apud Hispaniam erãt.*

25 *Hercules in Hispaniam venit greges Geronis quærens.*

26 *Hispaniarum diuitiæ magnæ prouenientes ex gregibus, terræque pinguedine.*

27 Ganaderos de España *reguli vocantur a Renat. Chopin.*

28 *Lana Hispaniarum laudata a Martiale.*

29 La Cabaña Real de la Mesta, *fuit constituta ad conseruationem pecuariæ rei.*

30 *Doctores scribentes ad titulum* 14. lib. 3. *referuntur.*

1 Varie se habuerunt Reipublicæ circa ad ministrationem sui, circaque conquisitionem rerum conferentium suis necessitatibus subleuamẽ, Adami lapsum necessitatis expertum fecit hominem, ex quo ad sui tutelam terram colore docuit necessitas, & Imperium diuinum, vt Genes. *cap* 3. ibi: *In laboribus comedis*, & Virgil. *georgic. lib.* 1. *Pater ipse colendi.*

Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem,

Mouit agros, curis acuens mortalia corda,

Nec torpere graui passus sua regna veterno.

Instinctusque naturalis.

2 Quare patet, duos filios primi parentis necessarissimas in mundo operationes successoribus demonstrasse. Cain cultor agrorum fuit, Abel pastor ouiũ; 3
ex quo bene constituta respublica agricultores habere indiget, vt comprobant Aristot. *lib.* 7. *Politic. cap.* 8. *lib.* 1. *Econom. cap.* 2. Cicer. *lib.* 1. *offic.* quia naturalius nihil esse notat. *Polit. cap.* 10. De quo videndus est Adam Contz *lib.* 8. *Polit. cap.* 10. Franc. Patric. *de instit. Reipub. lib.* 1. *tit.* 7. Petr. Gregor. *lib.* 4. *de Repub. cap.* 8. His omissis de hac re videndi Math. Lopez Brab. *de reg. ratione lib.* 3. Nauarr. *disc. pol. disc.* 39. Calisto Ramir. *de lege Regia*, §. 14. Collantes *pragm. de los labradores lib.* 1. *cap.* 1. D. Ioann. de Solorz. *de gubern. Ind. lib.* 1. *cap.* 7. penè per totum præcipuè *n.* 8. adde Ioan. Ant. Nigr. *ad cap. Regni Neapol. cap.* 2. Marc. Anton. Surg. *Neapol. illustr. lib.* 1. *cap.* 24. *numer.* 17. *& seqq.* Guilielm. Hamner. *in genes. fol.* 50. & 51. de quo Deo auspice ad *l.* 28. *titul.* 21. *lib.* 4. latius cum de hac materia peculiares sint.

Iabel filium Lamec, ex Sacro Textu patet Pastoriciam egisse vitam, ouiũque habuisse curam, de qua vtilitate plura cumulat ex Aristot. *lib.* 6. *Politic. cap.* 4. *& lib.* 7. *cap.* 10. Valer. Maxim. *lib.* 3. *cap.* 4. D. Isidor. *lib.* 17. *Etymolog. cap.* 2. Alexand. ab Alexand. *lib.* 4. *dierũ gen. cap.* 15. Lelio Bicol. *lib.* 3. *hor. suc. cap.* 6. Colum. *lib.* 6. *de re rustic.* Calist. Ramir. *leg. Reg.* §. 14. Pancirol. *var. lection. pagin.* 365. & 324. Petr. Gregor. *lib.* 18. *Syntagm. cap.* 22. D. Ioann. de Solorzan. *lib.* 1. *de Gubern. Indiar. cap.* 9. qui refert plura, quæ ad iurisprudentiæ & bonarum litterarum studium conducunt, quare mihi laudabile censui si valeam aliquid ab eo, vt credo, cura omissum notare. Prosper. Randel. de *Pasc. p.* 1. *cap.* 1. 4

Sicuti primo sæculi ortu pecuariam rem necessariam ad humanum vsum necessitas demonstrauit, in Abel, & Iabel: post cataclismum, & ipsa necessitas illam edocuit Audi Genes. *cap.* 13. Abraham dicentem fratri suo Loth. *Ne quæso sit Iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos, fratres enim sumus, &c.* 5

Au-

Audi Labam, & Iacob, etiamque Rachel greges pascentes, ad aquamque appellantes Genes. c. 29. Vide Patriarchas Iacob filios, oues, ac greges pascentes Genes. cap. 37. Nota ipsos Pharao dicentes agere pastoritiam vitam, Genes. 47. Nota Moysen soceri Ietro pescentem greges, Exod. cap. 3. Dauidē vide ouium agere curam 1. Reg. cap. 16

6 Vnde enim, ni ex eo quod summa fuisset apud antiquos pecuaria res, vt denotat Achiles apud Homerū se à Troiano bello recusans.

Nusquam etenim vel equos mibi sub duxere, voues ve

Nec Phthies inquam, segetumque vi num feracis,

Sunt populati agros.

SanctaScriptura nobis refert Iob opes, sed constabant non auro, non argēto, sed ouium, Camelorumque gregibus Iob, cap. 1. de quo videndus Guillielm. Hamn. in Genes. fol. 56.

Audi Iosiæ Chananiæ, & Ecechiæ innumeras opes laudatas, 2. Paralip. 31. *Habebat quippe greges ouium, & armētorum innumerabiles, &c.*

8 De Ozia Rege refert, 2. Paralipom. cap. 26. *Extruxit etiam turres in solitudine, effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus, quā in Eremi vastitate.*

9 Ex his principijs, & ratione vtilitatis publicæ a politicis scriptoribus cōmendata fuit Principibus ouium cura, ac Armentorum, vt notat D. Ioann. de Solorzan. d. cap. 9. lib. 1. cui add. Franc. Patric. de instit. Reip. lib. 5. tit. 9. Adam Contz. lib. 8. polit. cap. 10. §. 2. & 4. Guilielm. Hamn. in Genes. fol. 59. cum necessaria ad vitæ vtilitatem censeatur Iudic, cap. 6. *Nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israeli, nō oues, non voues, non asinos.* Arias Montan. de var. respub. ad d. cap. 6. Iudic. Petr. Gregor. lib. 4. de rep. cap. 8. num. 3. & seqq. Otero in procemio de pascuis his omissis plura ad hanc vtilitatem attinentia refert.

10 Ex quo credit Franc. Patric. d. lib. 5. tit. 9. ab antiquis ratione magnæ vtilitatis ex ouibus obuenientis dictū fuisse aurea vellera habere, ibi: *Atque propter pecudum charitatē aureas habuisse pelles Poeta eas tradiderunt in Cholchide:*

Nam fabulantium commentū est, quod de aureo vellere dixerunt Poetæ, vt Apolon. lib. 2. argonist. 11

Vt tutelam pridem vestras per venit ad aures

Phrigus, & AEta Regnum, & media adiuit.

Hunc aries venit, quem mox Cellenius aureum fecit.

Et Marcus Manilius lib. 4. Astronomit.

testis ibi laniger ipse

Cum vitrium findens auro te vellere pontem

Orbatumque sua Phrixum perfecta Sorore,

Phasides ad ripas, & Cholchida reg na reuexit.

Nam vellus aureum vel pro consilio sapientis hominis acceptum, vel pro diuitijs quibus Colchos afluebat fuit vt latè Natal. Comes. lib. 5. Mytholog. cap. 8. & 9.

Sed omissaque deuellere aureo fabulati sunt Scriptores, notandum est, magnam fuisse apud antiquos curam ouiū, tam ex Virg. lib. 3. Georgic. Plin. lib. 8. Beyerlinch. Theatr. vit. Human. lit. L. verbo ouium, fol. 250. 12

Quam ex Epistol. Cosm. Aug. com memorat Matinus Frech. de sub feud. lib. 2. authorit. 46. ad finem his verbis, *Vt desinant iniuriarum conductoribus gregum ouiaricorum, qui sunt sub cura mea facti, vt benefitio vestro ratio Fisci indemnis sit.* Meminit Guther. de offic. dom. Aug. lib. 3. cap. 28. Prosper. Randel. de Pasc. 3. p. de desf. & pasc. uniu. cap. 9. fol. 206. tenet apud Neapolitanos, Greges illorumque custodes degere sub custodia Regiæ Ditionis Molef. decis. Neap. q. 21. de Doban. Manepee. 13

Quæ cura commendata fuit æqualiter, ijsdemque verbis à Regibus nostris, *en las leyes de la Mesta priuileg.* 20. *Otrosi vimos otra carta de priuilegio del dicho Rey Don Alonso, dada en Villa Real à diez y siete dias de Enero era de mil y* 14

treeientos y ochenta y cinco por la qual tomaua y tomò à todos los ganados assi vacas, como yeguas, potros, y potrancas, puercos, y puercas, ouejas, y carneros, cabras, y cabrones del su Señorio, en nuestra guarda, encomienda y defendimiento, assi que fuessen su Cabaña, &c. L. 11. *tit.* 27. *lib.* 9. *Saluo que todos los ganados de mis Reynos seā de mi Cabaña, y anden saluos y seguros, y en mi guarda, y defendimiento, y en mi encomienda, por las partes de mis Reynos.*

15 Ad defensionem gregum, ac tuitionem præter Regiam iurisdictionem constituti fuere nostri Iudices, quos diximus, *Alcaldes mayores entregadores*, *vt patet in l.* 2. *c.* 1. *hoc tit. Que los dichos Alcaldes entregadores anden por las Prouincias, y Cañadas, por donde van, y vienen los ganados de las Sierras a los Estremos, y de los Estremos, à las Sierras, assi de passò, como de assiento, para que cumpliendo con el principal instituto de sus oficios amparen y defiendan los dichos ganados, para que puedan andar seguros, sin que les quebranten sus priuilegios.*

16 Quod apud Neapolitanos ad certos Iudices pertinere notat Frechia *dicta Authoritate* 46. De quo videndus Prosper. Randel. *de Reg. Pasc. cap.* 18. *p.* 1. *fol.* 43. Moles *decis. Neapol. q.* 21. *de doban. Manepecud. in princ.* & §. 6. Ponte *de potest. Proreg. tit.* 4. *de reg. impos.* §. 8. *ex num.* 46.

17 Apud Romanos hæc cura commissa erat Magistro Sepinatium Bobianorum, qui & Magister Pecoris, & Saltuarius dicebatur, de quo Virgil. 7. *Eneid.*

> Cui Regia parent
> *Armenta, & late custodia credita Campi*

18 Sed quamuis dicant ex Ciceron. 2. *in Verrem.* Magistrum pecoris seruum esse, & Saltuarium, vt ex iure. C. *in l. quæsitum,* §. *Saltuarium, l. si ita testamento,* §. *mulier, de fund. instr. l. cum quæreretur,* §. *prædijs de leg.* 3. Guid. Panciroli *var. lib.* 2. *cap.* 111. Prosper. Randel. *de Pasc.* 3. *p. de defens.* & *Pasc. vniuers. c.* 6. *fol.* 180. ex quo Magistrum pecoris, nec Saltuarium dicere possumus, *à los Alcaldes Entregadores.*

Fatendum tamen est, Saltuarium in dictis legibus accipi pro seruo constituto ad custodiam certi prædij; sed ad custodiam generalem limitum creabantur Saltuarij, vt idem Pancirol. *vod. lib.* 2. *cap.* 256.

Nam saltus nec tantum profundo particulari accipitur, sed pro vniuersa hæreditate, termino, ac etiam Regno vt denotat Catullus. 19

> *Mētula habet nostra triginta iugera prati*
> *Quadraginta arui, cætera sūt mariā,*
> *Cur non diuitijs Crœsum superare potis sit*
> *Vno qui saltu tot bona possideat.*

Et sic Liuius *lib.* 36. Saltus Piræneus dixit, vt montes Piræneos significaret, de quo Adrian. Turneb. *lib.* 3. *aduers. cap.* 22. & *lib.* 16. *cap.* 9.

Quare sustinenda videtur notitia Gu- 20 thetij *d. lib.* 3. *cap.* 28. ad hoc, vt Regiū officium creatum sit ad custodiam pecorum, ac Saltuum, quod Magistrum pecoris dicamus, quo conuenit Epist. Cosm. Imper. tradita á Frech. *d. lib.* 2. *Authoritate* 46. *ad finem.*

Ne dedignentur, *los Alcaldes Entregadores*, vt eis commendetur cura gregū, 21 ac conseruatio limitum, *de las Cañadas, y pastos comunes*, cum hæc sit sua præcipua functio vt *in l.* 4. *c.* 24. sicuti ad id creatus fuit Dohanarius apud Neapolitanos Moles *decis. Reg. Camer. Neap. q.* 21. *de doban. manepecud. fol.* 191. & Caballarij qui curam ipsorum gregum agerent, Ponte *de Potest. Proreg. tit.* 4. *de Reg. Impos.* §. 8. *ex num.* 53.

Quod sic habitum apud antiquos fuit, vt cum fabulati essent solem ouiū greges habuisse, armentaque, illorum conseruatio, ac tutela cōmissa fuit Nimphis Principibus vt Homer. *in Odis.*

> *Insula Trinacria est quo peruenienis vbi Solis.*
> *Per multæ pascentur oues, armenta boumque.*
> *Balantumque greges sunt septem, armenta boum tot.*
> *Quinquaginta tenent, nam singula*

la, nascitur ex his

Nil, nec obijt: Pascunt Dea prapinguibus herbis

Formosa Nimphe, Phaetusa Lampetieque

Quas Hiperionida peperit diuina Ne ara.

Meminit Prosper. Rendol. *de pascuis p.1. cap.1.*

23 Hæc ouium cura gregumque quamuis apud cæteras nationes magna sit, apud nos præcipua esse debet cum vt ex l. nostra præcipuæ huius Regni diuitiæ ingregibus ouium, armentorumque cæterorum animalium consistat, ibi: *Siendo la principal substancia de estos Reynos, y de nuestros subditos, y vassallos la criança, y conseruacion del ganado assi por lo que mira al consumo de las carnes, como por lo que toca a las lanas.* Laudat Volateran. lib. 2. Geograph. Hispanas opes his verbis. *Strabo tantæ eam fecunditatis dicit, vt pecudes pabuli copia sit necesse ex creatione sanguinis purgari; Cuius rei gratia ea finguntur quæ de Gerionis armentis dicuntur.* Marin. Sic. *de rebus Hisp. lib.1.* Pater Marian. Histor. *Hisp. lib.1. capit.1.* Solin. *Polelter. cap.25.* Iustin. *ad Trog. lib. vlt.* Latin. Pacato *in panegiric.* Claudius *de Tertio. Cōsul.* Plin. *lib.3. cap.3 3.* Iordan. *de origine gent. Gotor.* Apian. Alex. *lib.2. cap.22.* Lucio Flor. *lib.2.* Archiepisc. Tolet. *1. p Hist. Hisp. c.1.3. & 4.* Baseo *in Cron. Hisp. cap.9.* Zamal. *lib.1.* Casan. *cath. glor. mund p.12. consi.17.* Ambros. Mor. *descript. Hispania tom. 2.* D. Ioann. de Solorzan. *de Gubern. Indiar. lib.1. cap.7. num.1.* Renat. Chop. *de priuileg. Rustic. lib.2. cap.1. num.5.*

24 Ex quo Elyseos Campos apud Hispaniam esse demonstrauit Homerus propter fecunditatem Hispaniæ Prouintiæ.

Elysium in campum calestia numina ducunt

Quem Radamantus habet, qua vita facilima multo

Ducitur. Haud operit Campos nine Iupiter istos

Hibernū tempus nec multo prorogat anno

Nulli imbres; spirat semper grata a ra Faboni

Missaque ab Oceano nimios demitigat æstus.

Quo sensu conueniunt Ludou. Viu. *anot. ad D. August. lib.20. de ciuit. Dei c. 27.* Carol. Steph. *Verbo Elysei Campi,* Celio Rodig. & Ioann. Pente traditi à D. D. Ioann. de Solorz *de Iur. Ind. lib.1. cap.11. num.65.* Nauarret. *disc. polit. 21.*

Sed quamuis plura dicere possemus de Hisp. diuitijs ad nostram l. deuenien dum est, alijs omissis, & dicendum tanto habitas semper fuisse opes gregum, ac armentorum apud Hispanos, vt eorum conquirendorum causa Herculem ad Hispanias venisse notant scriptores greges Gerionis quærentem, qui Pastor Thartesius dicebatur vt Senec. *in Hercul. fur. act.2.* 25

Pastor triformis litoris Thartesij.

Natal Comes. *Mytholog. lib.8. cap.1.*

Sed relictis fabulosis narrationibus notandum est, summam fuisse opum affluentiam, seu magnas diuitias Hispaniarum expinguidine terræ, exque gregibus, ac armentis; Claud. 26

Quid dignum memorare tuis Hispania terris

Vox humana valet? Primo lauat æquore solem

India tu fessos ex acta luce iugales

Proluis, inque tuo respirant sydera fluctu

Diues equis, frugum parens, pretiosa metalis.

Et Latinus Pacat. ex tollens Hispanicam fecunditatem sic fatur *in Panig. Nam primum ibi mater Hispania est, terris omnibus terra felicior, cui excolenda atque adeo ditanda impensius, quam cateris gentibus supremus ille rerum fabricator indulsit,* & postea *Adde tot egregias Ciuitates, adde culta, in cultaque omnia, vel fructib⁹ plena, vel gregibus,* & postea *Sint (vt scribitur) Gargara pro ventu Lætatritici: Meuiana memoretur armento. Campania censeatur monte Gaurano. Lydia prædicetur amne Pactolo dum Hispania vni quidquid laudatur assurgat.*

Eleganter Hispanam Regionem de-

describens Iust.*lib.*44. illius opes refert communes cæteris Prouincijs Europæ, vt nostra lex, *In omnia frugum genera fecunda est adeò, vt non ipsis tantum incolis, verum etiam Italiæ vrbi quæ Romanæ cunctarum rerum adundantia sufficiat. Hinc enim nō frumenti tantum magna copia est, verum & vini, melis, oleique, nec ferri solum materia præcipua est, sed equorum pernicies greges, &c.*

27 Renat. Chop. *de rust. priuileg. lib.* 2. *cap.*1.*num.*5. Regulos appellabit ob diuitiarum affluentiam Hispanos, quos communiter dicimus *Ganaderos*.

28 Et Martial. Hispanam lanam laudans, sic scribit *lib.* 8. *Epigr.* 28.

Dic toga fecundi gratum mihi munus amici;

Esse velis cuius fama decusque gregis,

Appula ladai tibi floruit herba Palanthi

Qua saturat Calabris culta gelosus aquis,

An Thartesiacus stabuli nustritor Iberi

Betis in Hesperia, te quoque lauit aqua

Quem sequitur ex ipso Marciali ibi.

Betis oliuifera crinem redimite corona,

Aurea, qui nitidis vellera tingis aquis.

Quare cum hæc pecudum, ouium, boum, equorū vtilitas magna sit apud nos ad conseruationem pecuariæ rei constituta fuit *la Cabaña Real*, de qua à tempore Regis Ildefonsi mentio est, vt patet *in priuilegio Regis*, 2. *die Septembris Era M. CCCXI. priuilegio* 1. *de la Mesta fol. m.* 49. de quo in hoc tit. nostræ Recopilationis. 29

De qua materia scripserunt Ioan. Gutierr. *cons.*21. Azeued. *hoc tit.* Hermos. *l.*14.*tit.*5.*p.*5.*gloss.*2.*ex n.*70. Camil. Borrel. *de Magistr. lib.*4.*cap.*6.*per tot.* Doctissimus D. Capic. Galeot. *contr. lib.* 1.*contr.*23.*per totam*. Prosper. Randel. *de Pascuis*, Moles *decis. Reg. Camer. Neap. q.*21.*de Doban. Manepecud. fol.* 185. B. Ponte *de potest. Proreg. tit.*4. *de reg. Impos.* §.8.*ex num.*46.*cum seqq.* Sed cum mei instituti sit scribere tantum ad ll. nouissimè Recopilatas, Deo auspice, in id quod nouiter additum est à nostro magno Philippo in hac l. scribere sensui, ideo incipiendum est *ex cap.* 5. cum parum, seu nihil ad casum, seu practicam *in alio cap.* notata conducant.

L. I.

L. 1. Cap. 5. Tit. 14. Lib. 3.

LOs del Nuestro Consejo que fueren à presidir al Concejo de la Mesta, han de tener particular cuydado en que los Alcaldes entregadores no cōsientan à los Escriuanos de sus Audiencias mas oficiales de los que se les permiten en su comission: Y que los que assi fueren con los dichos entregadores, y sus ministros, no puedan vsar oficios de Procuradores, ni otro alguno: Y si lo contrario hizieren, los dichos Alcaldes entregadores los embien presos al Presidente, para que sean castigados; y para ello tendrà, y le damos la jurisdiccion necessaria, dentro y fuera desta Corte, y tambien la ha de tener para la cobrança de los marauedis tocantes al dicho Concejo, y Resultas, estando resistidas por las Iusticias ordinarias; en la forma que se ordena en la comission de los dichos entregadores: y juntamente para dar comissiones, conocer, y sentenciar causas de reuentas, guardando el capitulo siguiente. Y la missma jurisdicion ha de tener para dar mandamientos, para que los Alcaldes de quadrilla vsen en virtud de su eleccion, y en el interin que se junta el Concejo, y para que las Iusticias les dexen vsar: y incitatiuas, para que procedan conforme à su carta de Alcaldia, y compulsorios de las causas; con remission al Concejo de la Mesta:

SAtis notum est apud nos constitutum fuisse vt vnus de supremis Consiliarijs Consilij supremi Præfectus sit, *ò Presidente del Concejo de la Mesta*, vt constituitur in hac l. cap. 3. *No se ha de poder hazer ninguno de estos Concejos, ni junta alguna de ellos, sin assistencia de vno de nuestro Consejo, el qual a de ir à presidir en ellos, por su turno, y antiguedad.*

Eadem constituta inueniens apud Neapolitanos, vbi constitutum est Tribunal Regiæ Dohanæ Manepecudum, in quo Præses est vnus de Præsidentibus Regiæ Cameræ alternis annis Mut. Surgeos. in addit. ad Marc. Ant. Surg. *Neapol. illustr. fol.* 422. *vers. esset præterea*, Randel. *de Pasc. p.* 1. *de Reg. pasc. cap.* 14. *fol.* 32. Ponte *de Potest. pro reg. tit.* 4. *de reg. impos.* §. 8. *num.* 57.

Ex quo recte constituitur in nostra lege quod cura bonæ gubernationis pertineat, *à los del Consejo que fueren à presidir*, cum vere secundum Randel.

apud

apud Neapolitanos omnis poteſtas ac iuriſdictio penes Regium Dohanariũ ſit, *d. cap.* 14.

Et Ponte *d. §.* 8. notat ſub poteſtate huius Regij Dohanarij eſſe Caballarios, quos credo aſsimilandos eſſe *a los Alcaldes entregadores*, cum cura Dohanę ac conſeruatio paſcuorum ad eos pertineat *num.* 53 Randel. *d. cap.* 14. Moles *decis. Neapol. q.* 21. *de Doban. Manepecud.*

Sed medius dicendos eſſe credo *los Alcaldes entregadores*; Regios commiſſarios ſolitos mitti a Regio Dohanario Manepecudum Apuliæ ad tuitionem gregum, paſtorum, diuiſioneque terrarum, vt Frech. notat *de ſubfeud. author.* 46. *num.* 15. Randel. *d. cap.* 14. *fol.* 31. *verſ. & vltra.*

Ex quibus notandum venit legitime cõſtitutum; *Que el preſidente de la Meſta*, cognitionem habeat, ac iuriſdictionem inter omnes fratres Meſtæ, ac in cauſis concernentibus conſeruationem *de la Cabaña Real*, quam & etiam omnimodam tam in cauſa ciuili, quam in criminali inter ſubiectos Regio Dohanario apud Neapolitanos teſtatur latè Ponte, *d. tract.* 4. *§.* 8. *ex num.* 46. *&* 48.

Taliter quod Randel. *d. p.* 1. *cap.* 14. ex Andr. de Georg. allegat. 14. tenet ad Tribunal Regiæ Dohanæ pertinere cognitionem inter fiſcum cęteroſq; priuatos, ac vniuerſitates, in hisque ad Regiam Dohanam, illiuſque iuribus pertinent.

Et ſicuti in cap. 7. huius noſtræ legis omnium cauſarum appellatio admittitur tãtum ad ſupremum Conſiliũ; pariter conceditur ad Regium Tribunal apud Neapolitanos, Randel. *d. cap.* 14. *verſ. quia vero, & verſ. cuius*, Moles *d. decis. Neapol. q.* 21.

Sed nunc, an iuriſdictio conceſſa *al Preſidente de la Meſta*, priuatiua, aut cumulatiua ſit cẽſenda, vel an à fratribus Meſtę renuntiari valeat. Vide quę diximus *ad l.* 2. *tit.* 13. *hoc lib.* 3. *pene per tot.*

Ll 2

L. 1. Cap. 6.

NVestra intencion, y voluntad es, que ninguno que no tenga ganado, no arriende, ni pueda arrendar yerbas, ni pastos algunos, pena de perdimiento de la mitad de sus bienes, y no teniendo bienes de cien azotes: Y que el arrendamiento no valga: y que el que tuuiere ganados pueda arrendar los pastos que huuiere menester, hasta la cantidad del ganado que tuuiere suyo proprio, y vn tercio mas: y si el dicho tercio le sobrare, no lo ha de poder repassar à quien no tenga ganado: y repassandole à quien le tuuiere, ha de ser por el mismo precio que se costare, lo qual se ha de entender quedandole ganado proprio para passar las otras dos partes de la dehesa, ò pastos que tuuiere arrendados, pena de pagar con el doblo lo que importare el excesso, en que desde luego le condenamos, y de perdimiento del ganado: Y las condenaciones que en razon de lo susodicho se hizieren, queremos se diuidan en tres partes, vna para nuestra Camara, y las otras dos, para el denunciador, y Concejo de la Messta, &c.

SVMMARIVM.

1 *Locatori antiquo, an cōferatur prælatio in noua locatione prædij.*
2 *Locatiò, vt certis tantum personis fiat mero iure constitui non potest, secus de æquitate, & ratione boni publici.*
3 *Vicini in locatione pascuorum exteris præferendi sunt.*
4 *Venditor compelli non potest vendere, cum in contractu venditionis voluntas necessaria sit.*
5 *Venditor quo casu compelli potest, vt certis personis vendat.*
6 *Qualiter agnato.*
7 *Aut Socio,*
8 *Aut domino fundi fructus illius.*
9 *Locator cogendus non est locare prædia inuitus.*
10 *Quod in locatione pascuorum limitatur ratione publicæ vtilitatis, 11. & 21.*
12 *Sal vendere particulares, non est licitum.*
13 *L. 1. C. de metal. lib. 11. referitur, constituens. vt metala tantum fisco vendantur causa publicæ vtilitatis, & 17.*
14 *L. curiales 30. C. Locati.*
15 *L. 1. C. non licere habitorib. Metrocom. lib. 11. exponitur.*

T 3 Et

16 *Et l. quoties, C. de agr. & manc. dom. lib. 11.*

18 *L. nulli, C. de fund. Patr. lib. 11.*

19 *Pastua possunt in pascuis publicis certo tempore statuto probiberi.*

20 *Bōbicibus datur prælatio in emptione bombicis.*

21 *Locator an maiori pretio sua locationis rem locatam relocare valeat.*

22 *Potest ius sibi competens in locatione alteri cedere.*

23 *Propoli an res vēdere valeant plusquam legitimo pretio.*

24 *Dardanariorum probibitio in pascuis, ac illorum locatione locum habet.*

25 *Dardanarij à Republica summouendi boni publici causa, & num. 28 qui fuerunt reiecti a Republica Romanorum.*

26 *Dardanariorum pœna extraordinaria est.*

27 *Revenditores incidunt in panas l. Iulia, de annona.*

29 *Et tenentur de crimine stellionatus.*

30 *Dardanarij Propoli vocantur, & qui sint num. 31.*

31 *Propoli qui dicantur.*

32 *Dardanariorum crimen in quo versatur.*

34 *Monopolia perniciosa sunt in Republica, ideo summouenda sunt ab ea.*

1 SAtis inter DD. controuersū est, an prælatio locatori conferatur antiquo in noua locatione prædij, ex textu in *l. necui, C. locat. l. 18. tit. 8. p. 5. & in l. congruit, C. de locat. prad. ciuil. lib. 11.* de quo in dd. ll. scriptores, Anton. Gom. *tom. 2. var cap. 3. num. 5.* Corrac. *de locato p. 3.* Afflict. *decis. 238.* Fab. de Ann. *cons. 77. vol. 1.* Ioan. Frác. Ponte, *cons. 23. vol. 1.* Carthar. *decis. 77* Monter. *decis. 47.* Barbos. *l. si alienā 12. num. 33. solut. matr.* Aluar. Valasc. *cōs. 157.* Azor. *p. 3. inst. mor. lib. 8. cap. 15.* Molin. *de iust. & iur. disp. 498. num. 3.* Stephan. Grac. *disceptat. cap. 357.* Ceuall. *comm. q. 756. à num. 61.* Brito *de locato, p. 1. § 4. num. 48.* August. Barb. *in l. necui, C. locati per totam,* & ne repetā, vide DD. adductos à D. Ioseph. Vela, *dissertat. ciuil. 12. & 13.* per tot. vbi latè de hac prælatione Nicol. Anton. Gizarel. *decis. 5. ex num. 13. cum seqq.* D. Valenz. *cons. 75. num. 17. 18. & 19.* Caualc. *decis. 44. num. 36. p. 1.* Paul. de Castr. *cons. 1. num. 6. p. 1.* Sarmient. *lib. 3. select. cap. 7. num. 1.* Garc. *de expensis, cap. 14. num. 18.* Pinel. *l. 1. C. de bon. matern. 2. p. num. 72. ampl. 10.* Aluar. Valasc. *de iur. emphyt. q. 17. num. 27.*

Horum equidem Doctorum resolutio ad nostri textus explicationem nos adducit: nam absolutè fatentur in puncto vero iuris non posse dominos prædiorū adstringi certis personis locare prædia, cum speciem seruitutis contineat: tamen ex æquitate, vel fauore, aut priuilegio aliquarum personarum permissum est, vt certis personis fiat locatio, veluti Scholaribus, vt *in cap. 1. de locato,* Anton. Gom. *d. numer. 5.* 2

Hæc cóclusio motiuum præbuit Doctoribus, vt dicerent in locatione pascuorū iuris æquitate suadente præferēdos esse vicinos exteris, vt ex *l. venditor, §. si constit. comm. prædiorum* Abb. *c. dilecti, de arbitr. n. 7.* Afflict. *decis. 290. n. 78.* Paris. *cons. 27. n. 34.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 17. num. 11.* Auend. *cap. 4. num. 27.* Plot. *de in litem iur. §. 49. numer. 27.* Sese *decis. 74. num. 27. tom. 1.* 3

Nam licet regulariter in contractibus locationis, ac venditionis voluntas venditoris necessaria sit, nec valeat venditor cogi vendere, ex principio *l. 69. & 156. de reg. iur. l. dudum, C. de contrahend. empt.* Moz. *de contr. tract. de empt. & vendit. tit. de personis quæ possunt emer. num. 3.* Carroz. *decis. 26. num. 4.* Tiraq. *in præfat. retr. lign. num. 22.* Aug. Barbos. *in d. l. dudum, num. 2. C. de contr. empt.* Surd. *cons. 205. num. 10.* Barbos. *in l. diuortio, § si vir, num. 30. solut. matrim.* 4

Nihilominus, vt ex Gloss. in *d. l. du-* 5

dum

dū deducitur, & ex Gotofredo quod vē ditor compelli potest, etiam inuitus, vt in casu venditionis certis personis vendat, vt agnatis fundos familiæ, vt ex d.
6 l. dudum, Tiraq. in præfat. tract. lignag. ex principio, de quo l. 7. & 8. tit. 7. Recopil. l. 13. tit. 10. lib. 3. fori, & ibi Azeued. & Matienç. in d. l. 7.

7 Socio eiusdē fundi, vt Greg. Lop: l. 55. tit. 5. p. 5. Steph. Grac. decis. 169. num. 8. & discept. cap. 526. n. 3. & 546. num. 4. vel domino prædij fructus il-
8 lius, vt ex l. 1. C. de metallar. & metall. vbi Luc. de Pen. & Plat. Boer. decis. 107. Valasc. de iur. emphyt. q. 24. num. 3. Parlad. differ. 9. §. 1. num. 5. Grat. discept. for. cap. 149. à num. 1. Narbon. l. 25. gloss. 15. num. 8. tit. 21. lib. 8. Recop. Augustin. Barbos. d. l. dudum num. 3. C. de contr. ab empt. Surd. cons. 205. penè per totum.

9 Quæ ratio, seu conclusio sic procedit vt etiam ad locationem extendatur scilicet, vt Dominus locet prædium, vel fundum, cogendus non sit inuitus, certæ personæ, vt probat Surd. cons. 205. num. 11. ex Tiraq. & alijs Petrus Gregor. lib. 27. Syntag. cap. 1. num. 14. eleganter Gizarel. decis. 5. num. 17. 18. & 19. & notat alijs ex Vela d. dissertat. 12. ex num. 57. cum seqq.

10 Sed tamen adhuc dicendum est his non obstantibus iustè fuisse an nostro Catholico Rege cautum, vt pascua tātum habentibus oues, seu pecudes locentur, prohibita cæteris greges non habentibus locatione, vt l. 1. hoc tit. c. 6. nostro cauetur.

Similis est huic dispositioni textus in l. 23. tit. 7. lib. 3. Recop. in qua vide Azeued. Otero de Pascuis cap. 31. num. 17. vers. vltra, qui remissiuè tantum locuuntur.

11 Cuius constitutionis dispositio sustinenda videtur ratione publicæ vtilitatis cum ex causa publica constitutum sit, vt etiam inuito Domino certis tantum personis res vendatur, aut locetur, vel etiā prohibiti sint certa prædia locare D. Ioseph. Vela, dissertat ciuil. 13. num. 55. Gizarel. decis. 5. num. 21. & 22. Adest hæc constitutio in venditione salis: Nam particulares prohibiti sunt, salem facere, ac vendere, nisi Principi tantum. Quæ constitutio causa publicæ vtilitatis sustinetur, vt comprobant ex Afflict. cap. 1. verb. Salinarum, num. 2. quæ sint regalia, Roxas epitom. success. cap. 31. num. 31. Petr. Barbos. in l. diuortio, 8. §. si vir. num. 29. solut. matr. Gregor. Lop. l. 11. gloss. 3. tit. 28. p. 3. August. Barbos. in d. l. dudum, num. 6. C. de contrahend. emptione.

Et sic in l. 1. & ibi Gloss. Barth. & 13
Plat. C. de metal. lib. 11. constituitur, vt metallorum Dominus cogatur metalla fisco vendere ob publicam vtilitatem, Surd. cons. 205. num. 5. Frech. de subfeud. lib. 2. vers. 38. Ratio enim ex Rebuff. in d. l. 1. C. de metall. num. 2. est quia tantum permissum erat fisco monetas cudere, quæ & etiam ad prælationem habentium greges in locatione pascuorum extendenda sunt.

Hæc ratio inductiua fuit disposi- 14
tionis l. Curiales 30. C. locati, & l. 2. tit. 8. part. 5. vbi Curialibus prædia rustica locare prohibitum est. Quam cōclusionem defendit in d. l. Aug. Barb. adducens Moz. & Molin. Theolog. l. & c. 4. tit. 5. lib. 7. Recop. l. 13. tit. 6. l. 12. tit. 4. lib. 3. Recop. Quæ leges Recopilationis ad iudices, ac Magistratus extenderunt prohibitionem locandi Petr. Gregor. lib. 47. Syntag. cap. 1. num. 11. & 14.

Sed vt magis nostræ constitutionis dispositioni adhæreamus, notandum est legibus fuisse antiquis constitutum, vt prædia rustica, qualiter pascua apud nos tantum certis, ac intra certi generis personas locatio sit permissa, prohibita cæteris admissione ad fruitionem illorum prædiorum.

Huius constitutionis norma est l. 15
1. Cod. non licere habit. Metrocom. lib. 11. in quo textu Plutea notat hanc prohibitionem licitam esse, ne res certo generi adsignatæ in alios alienatæ pereant, ideoque potuit iustè constitui à nostro Rege, vt locatio pascuorum tantum habentibus greges fiat, prohi-

hibita cæteris, vt in *d. l. vnic.* patet, & notat Plat. & Luc. de Pen. Rebuff. *num.* 1. & Cuiac. & Sebast. Neu. in System. *ad d. l.* 1. *num.* 1. Quam constitutionem correctoriam *l. dudum, C. de contrahend. empt.* esse voluit Cuiac. cum libertatem venditionis præcludat Dominis, ni intra certas personas, quod fieri ob vtilitatem publicam posse, notant Angel. & Alciat.

16 Similis est huic dispositioni, *l. quoties* 6. C. *de agricol. & manc. domin. lib.* 11. vbi ratione vtilitatis Sociorum, neque damnum consortibus sequatur, fisco constituitur, vt certis personis, seu consortibus prædia vendat, quod sustinendum ob vtilitatem communem notant Plat. Rebuff. Cuiac. Neuio *ad d. l.* 6.

Sed tamen haud sum ignarus resolutione aliquorum dicentium hæc procedere in prædijs fiscalibus, non vero in cæteris, in quibus libertas domino conferenda est, vt volenti prædia locet, *ex l. dudum, C. locati, & l. congruit. C. de locatione præd. ciuil. lib.* 11. deducunt traditi DD. suprà, & notat latè, D. Ioseph. Vela, *d. dissert.* 13. *ex n.* 28. vbi cumulat DD. eleganter Gizar. *decis.* 5. *ex num.* 13.

17 Nam dicendum est, vt ex doctrina Rebuff. *in l.* 1. *num.* 2. *C. de metall. lib.* 11. quod cum magna sit vtilitas ex cōseruatione ouium apud nos, & hæc sequatur ex conseruatione pascuorum vt ex volaterran, diximus suprà num. sicuti priuilegium prælationis in emptione metalli collatum fuit fisco, cum alius monetam cudere non possit, iuste potuit etiam lex nostra conferre priuilegium habentibus greges in prælatione pascuorum, prohibita alijs locatione.

Hæc conclusio, seu constitutio, aut lex, vt certis personis tantum res, prædium vendi, aut locari valeat defenditur, plurimis iuribus, ac Doctoribus adductis à Tiraq. *in præfact. retract. lign. ex num.* 15. vbi vide.

18 In quo notandum est ex dispositione *l. nulli* 13. *C. de fund. Patrim. lib.* 11. prohibitam esse prædiorum limitrophorum alienationem, & si secundum, *l. possessores* 12. eiusdem tituli, permissa sit quod probat Platea, & Neuio adducens Bart. Afflict. & Borrel. Ratio enim huius prohibitionis ex gloss. *in d. l. nulli*, & ex Rebuff. ob pascuorum conseruationem fuit inducta, ne prædia, seu saltus alienata, pascuorum ius, seu pascua amitterentur, in animalium, ac pecorum detrimentum.

Eadem ratio inductiua fuit nostræ legis, & ne locata à non habentibus greges pascuis priuentur habentes, hincque redundet præiudicium dominorum gregis, hoc est, *de los hermanos de la Mesta*.

19 Vltimo videtur dicendum, quod si iure, aut lege, ac statuto potest pascuorum vsus prohiberi certo tempore absolutè, etiam habentibus greges, vt Franc. Marc *tom.* 1. *q.* 223. *n.* 4. quare non denegandam non habentibus greges illorū locationem, vt in nostra l. & in *d. l.* 23. *tit.* 7. *lib.* 7. de quo latè Sesse *decis. Arag.* 74. *tom.* 1. Hermos. *ad l.* 15. *tit* 5. *p.* 5. *gloss. per totam.*

20 Nec deuiat ab hoc constitutio *l.* 20. *tit.* 12. *lib.* 5. *Recop.* vbi bombicibus cōfertur prælatio in emptione bombicis, dum bombicem emptum texere obligantur, Matienç. *in d. l.* 20. cumque pascua ad gregum, ouium, armētorumq; nutritionem locentur ab habentibus quid mirum, quod non habentibus præferantur habentes, vt nostra lex disponit.

21 De quo & etiam est Nauarræ Regni constitutio similis nostræ legis, vt *in l.* 2. *tit.* 11. *lib.* 3. *Recopil. Nauarr.* vbi Armend.

22 Hæc vtilitas, seu pecorum priuilegium vt tantum habentibus greges, liceat pascua locare, *ex d. l.* 23. & nostra l. deducta, & ex dispositione *d. l.* 2. *Regn. Nauarr.* illud inducit, vt locans pascua relocare non valeat maiori pretio suæ locationis, ibi: *Ha de ser por el mismo precio que le costare*, quod sic dispositum *in d. l.* 2. *Regn. Nauarr.* ibi: *Tam-*

Tampoco las puedan vender si no por el tantoq̃ les cuestã à otra persona ganadero.

Satis enim notum est in iure licere locatori ius suæ locationis alteri cedere, seu locare, *l. si tibi, la 2. l. si cui locauero, l. cũ in plures, l. qui vniuersas, § fin. C. locati, l. nemo, C. locati*, Anton. Gomez, *tom. 2. var. cap. 3. num. 11.* Conan. *lib. 7. com. cap. 11. num. 17.* Afflict. *decis. 401. num. 2.* Mozio *de contract. tract. de locat. tit. de nat. loc. num. 4.* Mantic. *de tacit. & ambig. lib. 2. tit. 2. num. 44.* Cancer. *variar. p. 1. cap. 14. num. 2.* Molin. *de iust. & iur. disput. 489. num. 1.* August. Barbos. *l. nemo. C. locati, ex num. 2.*

23 Sed tamen leges indispositum haud reliquerunt, vt res ad vtilitatem publicam necessariæ non reuendantur pęnis ad id constitutis, cum & etiam in foro conscientię Theologi teneant nõ licere propolis reuendere plusquam iusto ac legitimo pretio, vt notat ex D. Thom. 2. 2. q. 77. Soto *de iust. & iur. li. 6. q. 2. art. 3.* Couarr. *lib. 2. var. c. 3. n. 4.* Matienç. *in l. 1. glos. 1. n. 5. & 6. tit. 14. lib. 5. Rec.* Rebell. *de oblig. iust. p. 2. lib. 9. q. 13. sect. 3. n. 38.* Dian. *res. mor. 1. p. tract. 8. resol. 27.* Bonac. *de contr. tom. 2. disp. 3. q. 2. p. 5. num. 5.* Molin. *de iust. & iur. disp. 345.* Machad. *del Perfect. Confess. lib. 6. p. 8. tract. 5. doc. 1. num. 2.*

24 Ad hoc vero quod legitime, constitutum sit Dardanariorum prohibitio in pascuis, sicuti in cæteris rebus ad Remp. necessarijs videnda sunt *l. 19. tit. 11. l. 1. & tot. tit. 14. lib. 5. Rec.* Azeu. *d. l. 19.* & Matienz. *in l. 1. tit. 14.* textus est in *d. l. in Dardanarios.* Bob. *lib. 3. Polit. cap. 3. ex num. 74.* Tib. Decian. *tract. criminal. lib. 7. cap. 22. n. 7.* Petr. Gregor. *lib. 36. Syntag. cap. 1. n. 10.* His omissis Amaya *in l. senius 6. n. 12. C. de delat. lib. 10.* Menoch. *de arbit. cas. 384.* Strac. *de merc. tit. de decoctor p. 7. à n. 19.* Luc. de Pen. *l. maximũ, C. de excus. mun. lib. 10.* Collant. *in pragm. rei frum. lib. 3. c. 14. ex n. 1.* Mant. *de tacit. & ambig. conu. lib. 4. tit. 20. n. 66.* Fab. Cap. Gal. *resp. fiscal. 10. num. 56. vers. Banna.*

25 Testatur ex Iul. Poluc. Petr. Greg. hos Dardanarios, seu reueditores à Republica summouẽdos esse, quare iuste, a nostra lege diuersis puniuntur pęnis, scilicet, *pena de pagar con el doblo lo que importare el excesso, en que desde luego les condenamos, y de perdimiẽto del ganado, d. l. 2. tit. 11. lib. 3. Recop. Nauarr.* Nã ex 26
mente Dec. *d. c. 22. n. 7.* Dardanariorũ pęna extraordinaria est. De quo textus est expressus *l. in Dardanarios, de pœnis,* Menoch. *d. casu 384.*

Petr. Greg. *d. cap. 5. n. 10.* tenet re- 27
uenditores ob commune damnum incidere in pęnam, *l. Iuliæ, de annona, l. 2. & 3. ad l. Iuliam, de Annona*, De qua pęna ac executione videndi sunt Azeued. Matienz. Cuiac. Petr. Eugen. Tiber. Decian. Bob. d. d. in locis, & etiam D. Ioann. Machad. *d. tract. 5. doc. 1.* Menoch. *d. casu 384.* Ripa *de peste tit. de remed. reseru. contra pestem num. 198. & 202.* Mantic. *d. tit. 20. num. 66.*

Sed nec tantum in pascuis exercen- 28
dã est nostræ legis constitutio, sed etiã in casu *d. l. 19. & toto tit. 14. lib. 5. Rec.* reiecta proteruorum hominum auaritia in perniciem Reipub. semouentes Principes á Republica absolute Dardanariorũ iniquum quæstum, vt aliquãdo à Romanis factũ insinuat Cuiac. *lib. 10. obseru. c. 19.* Ex quo inuehitur contra Thalès Milesiũ Aristoteles, & Laertius adduct. à Menoch. *d. cas. 384. n. 1.* Verrut. & Hottom. *in Lexicõ, verbo Dardanarÿ*, elegans est Vlpiani cõstitutio cõtra Dardanarios lata in *l. annonam 6. de extrabord. crim.* De quo Vvolfang. Laz. *lib. 2. com. Reip. Roman. cap. 15.*

Quos etiã stellionatus crimine teneri 29
voluit I. C. *in l. 3. de crim. stellion.* Bart. *in d. l. 3.* Tib. Dec. *d. lib. 7. cap. 22. n. 5.*

Nec tantum hi appellati à nobis *re-* 30
uendedores Dardanarij vocantur; sed & etiam Propoli, vt notat Alciat. ex Iul. Poluc. Verrut. verb. *Dardanarÿ*, Tib. Decian. *d. lib. 7. cap. 22. num. 7.* quo cõuenit Matienç. *in l. 1. glos. 1. & seqq. tit. 14. lib. 5.* Cuiac. *d. lib. 10. cap. 19.* quamuis verè secundũ Matienç. *in d. l. Regn.* Propoli appellari debeãt, quos nos di- 31
cimus *Regatones*.

Inquies autem Dardaniorum crimẽ 32

ad nostrum casum extendi non posse, cum in præiudicium publicæ annonæ versetur, vt ex *d. l. in Dardanarios, de pan. l. annonam, de extraord. crimin.* & quæ congerunt DD. traditi supra.

33 Tamen notandum est ex mente Adriani Turnebi *lib. 9. aduersar. cap. 17.* Dardanarios nec tantum fraudatores annonæ censeri, sed etiam omnes alios quoscumque minus subtrahentes, maiorique, ac illegitimo pretio reuendētes, vt prohibetur in nostra l. Quare rectè ab ea, ac iustè pęnę constitutæ fuere aduersus locatores pascuorum relocantes maiori pretio suæ locationis.

34 Hæc nostra constitutio & alio fulcitur iusto principio, nam prohibente lege relocationes pascuorum semouet & monopoliorum iniquam cōstitutionem, quibus datur aditus permissas Dardaniorum fraudes, vt Cuiac. notat *d. cap. 19.* & Decian. *d. lib. 7. cap. 22. num. 4.* quibus etiam aditum conferre in Republica periculosissimum est, & Principi & subditis *l. 12. tit. 11. lib. 6.* vt notat Matth. Lopez Brab. *lib. 2. de reg. rat. Non tuta ideo in Rege, criminosa autem in priuato monopolia*, Plin. *lib. 8. cap. 37.* Cassiod. *lib. 1. epist. 30.* Tiber. Decian. *d. lib. 7. cap. 21. nu. 3.* Menoch. *de Arbitr. cent. 6. cas. 569. num. 21.* Frāc. Luc. *de fisco p. 2. num. 5.* Petr. Greg. *de Rep. lib. 4. cap. 7. num. 11. & lib. 13. cap. 3. num. 4. & lib. 15. Syntag. cap. 14. num. 6.* Azeued. *lib. 2. tit. 14. lib. 5. Recopil.* Ioan. Gutierr. *pract. lib. 4. q. 32.* Surd. *cons. 321.* Boer. *decis. 135.* Tiraq. *de Primogen. q. 69.* Albert. Brun. *cons. feud. 131. decis. 17.* Grac. *discept. cap. 544. n. 44.* Ponte *de potest. Prorreg. tit. 10. rubr. de mere num. 9.* Soto, Caietan. Syluestr. Rebell. & Laym. traditi à Dian. *tom. 6. resol mor. tract. 8. resol. 1. ad 3.*

Ex quibus deducitur iustè fuisse, ac secundum iuris regulas constitutum, vt cura, aut inflictio pœnarum contra Dardanarios impositarum in nostra lege pertineret *al Presidente de la Mesta*, ibi: *Mandamos que el dicho Presidente priuatiuamente tenga el conocimiento de estas causas.*

Quod deductum videtur ex dispositione Vlpiani *in d. l. annonam, de extraord. crim.* vbi commissa videtur Præsidi Prouinciarum contra Dardanarios iurisdictio, vt *in d. l. verb. debebit*, notat Acurs. Gutther. *de offic. Dom. Aug. lib. cap.*

L. 3. Cap. 3. Tit. 14. Lib. 3.

PAra remedio del excesso que ha auido en los arrēdamientos de las yeruas, y en el interin que se les da precio fixo, atenta su calidad, y diferencia de tierras: Mandamos, que agrauiandose el ganadero de la demasia, nōbre cada vno persona por su parte que con distincion declare qual tiene por justo precio, expressando la calidad de la dicha dehesa; la cantidad de cabeças que haze, segun su deslindamiento, y lo que corresponde à cada vna, para que se entiendan los motiuos en que se fundan para el precio: y en caso de discordia, se nombre tercero por la justicia mas cercana del lugar, en cuyo distrito se ofreciere la diferencia

cia que sea Corregidor, ò Alcalde mayor del partido, de modo, que ninguna justicicia del mismo lugar de que fuere natural el dueño de la yerua, aunque sea Corregidor, ò Alcalde mayor no pueda hazer este nombramiento en su distrito en los pleytos q̃ se ofrecierẽ desta calidad, y el tercero declare en la misma forma que los primeros nombrados, y diziendo sus motiuos: y en lo que los dos se conformaren, se execute el contrato; y en apelacion se lleue el pleyto à la Chancilleria, donde sin nueua peticion se determine por los mismos autos, y fenezca con la sentencia que se diere, y sin admitir suplicacion: Y porque no se dè ocasion à estas demandas, con animo de retardar la paga, no se retarde por ellas la execucion del arrendamiento, sino fuere auiendo conformado dos de los tassadores nombrados, porque entonces no ha de poder executar, sino fuere por la cantidad que huuieren declarado conformes, y en el interin que no se reuoca en la Chancilleria.

SVMMARIVM.

1 *Pretium distinguitur in naturale, & legale.*

2 *Naturale in puncto consistit diuisibili.*

3 *Quod secus procedit in pretio legali.*

4 *Principi pertinet constituere pretia rerum.*

5 *Qui in taxatione attendere debet qualitatem rei, & circumstantias à DD. notatas.*

6 *Pascua legale pretium non habent, sed seruandum in eis quod conuentum sit inter partes.*

7 *Exceptio lasionis in contractu locationis locum habet.*

8 *Quod etiã procedit in locatione pascuorum, & herbati.*

9 *Æstimatores eligi debẽt ad cognitionem pratij legitimi quãdo legale pretium rei constitutum non est, & numer. 17. qui rationem sua declarationis reddere tenentur num. 20. & 21.*

10 *Pretium conuentionale semper legitimum censetur.*

11 *Pretium conuentionale ad exclusionem lasionis regulandum est intra terminos pretij naturalis secundum Couarr.*

12 *Regulandum est secundum communẽ æstimationem.*

13 *Non secundum particularem.*

14 *Dummodo nec ascendat, nec descendat terminos pretij naturalis.*

15 *Pretia rerum testibus comprobantur.*

16 *Quod remittendum esse Iudicis arbitrio tenuerunt alij.*

18 *Periti duo esset debẽt in omni actu, in quo illorum declaratio necessaria est.*

19 *Peritorum declaratio ad æstimationẽ pratij facienda est attenta qualitate rei.*

20 *Testes ad comprobationem lasionis rationem reddere tenentur. Licet contrarium teneant Sanch. numer. 22.*

23 *Æstimatores à partibus electi an recusari valeant remissiue.*

24 *Tertius in actu Æstimatorio eligendus est discordantibus æstimatoribus,*

seu arbitris.

25 *Sed à quo eligendus est n.26. à parte num. 27. ab ipsis arbitratoribus, num. 28. à iudice in qua electione consuetudo, seu dispositio legalis attēdenda est, num. 29.*

30 *Æstimatio rerum per vicinos cõprobatur melius, quam per extraneos.*

31 *Testis repellendus à testimonio si ex dicto aliquod commodum pertinet, siuè primario, siuè secundario.*

32 *Pretium regulatur secundum æstimationem prædiorum vicinorum.*

33 *Vicini alicuius oppidi repellendi sunt à testimonio in causis pascuorum illius.*

34 *Pretium rei melius probatur per extraneos oppidi quam per vicinos, & quare.*

35 *Æstimatores, vt Iudices habendi sunt.*

36 *Læsio in locatione pascuorum an regulanda secundum dispositionem leg. 2. Cod. de rescindend. vendit.*

37 *Pacta seruanda, ni interveniat læsio, quo in casu seruanda dispositio l. 2. C. de rescind. vendit. vel ad rescisionem contractus, vel supplementum pretij.*

38 *Quod limitatur in casu l. 3. cap. 3. tit. 14. lib. 3.*

39 *Æstimatores in æstimatione pretij attendere debent naturam pretij naturalis.*

40 *Locationis contractus pendente iudicio æstimationis an exequibilis existat.*

41 *Æstimatores à partibus electi si inter se dissentiãt, aut & tertius a iudice electus dicto vnius adhæreat, an illorum declaratio exequenda sit.*

42 *Quod non quia partium voluntas necessaria est ad hoc vt votum æstimatoris exequatur, & 44.*

43 *L. item si in §. principaliter, de arbitris refertur.*

45 *Arbitraria potestas magna ex parte pendet ex voluntate contrahentium.*

46 *Tertius à Iudice electus in iudicio arbitrario arbiter non iudicatur; quia non est a partibus electus.*

47 *Eligendus est tam a iudice, quam a parte, vt sua sententia exequi possit.*

48 *Leg. 27. tit. 5. lib. 9. declaratur.*

49 *Exceptio læsionis, an viam executiuam suspendat.*

50 *Exceptiones, quæ incontinenti probantur, admittuntur in via executiua*

51 *Exceptio læsionis ad impediendam executionem contractus pascuorum qualiter admittenda.*

QVamuis in diuersis legibus collata sit *huius cap.* dispositio, & antecedentis, proxima attentis iuris regulis videtur, cùm ibi constitutum videamus, vt locator pascuorum locare non 1
valeat vltra pretium suæ locationis. Hic vero pretium pascuorum legitimũ qualiter designetur, constituitur, & dicitur primo, *Para remedio del excesso que ha auido en las yeruas, y en el interin que se les dà precio fixo, &c.*

Satis enim in iure notum est pretiũ 1
distingui in naturale, & legale, vt notant Auend. *de cens. cap. 27. num. 1. & sequentiqui*, Hermosill. *l. 3. gloss. 4. num. 4. & l. 56. num. 2. gloss. 6. tit. 5. p. 5.* Molin. *de iustit. & iur. disp. 347. & 348. ex num. 1.* vel in commune, formale, & legale Pet. Greg. *lib. 25. Syntag. c. 14. n. 3.*

Naturale pretium in puncto diuisi- 2
bili consistit, habetq; diuisionem maiorem, mediam, ac minimam, nec in eo dari indiuisibilitatem verum est, sed secundum qualitatem, ac circunstantiam rerum, ac fructuum constituitur; vt notat ex Soto *de iust. & iur q. 2. art. 3. conc. 3.* Nauarr. *cap. qualitas, de pœnitent. distinct. 5. num. 45.* Matienç. *l. 1. tit. 11. gloss. 1. num. 7. lib. 5. Recopil.* Auendañ.

d.cap.27.num.1.Couarr.lib.2.var.cap. 8.num.1. Aluar.Valasc. consi.44. num. 1.Molin.de iust.& iur.disput.347.Rodrig.lib.1.de annuis reditibus quaest.1 num.4.Valenz.cons.156.num.52. Hermosi.d.gloss.4.l.3. num.20. Nauarr. de restit.lib.3.cap.2.ex num.1.Doctissim. D.D.Ioan.Bapt.Larrea decis. Granat. 80.num.8.

5 Legale vero est pretium legitimum, a lege constitutum, vltra quod eggredi fas non est, cum habeat punctum indiuisibile, neque casu, neque circunstantia excessibile Matienç. l. 1. tit. 11 gloss. en mas del justo precio numer. 9.Soto d.lib.6.q.2.art.3. Auendan.d. tract.cap.28.num.1. Petr.Greg. d. lib. 25.cap.14.num.4.Nauarr.d.cap.2.n.2. Molin.de iust. & iur. d.disp.347. num. 2.Mascard.de probat.conclus.443.num. 10.in numeris adductis, vt Scac. de commerc.§.1.q.7.p.2.ampl.10.num.65.Felician.de cens.lib.1. cap.3.num.15. & lib.2.cap.1. num.2. & 12. Hermosill. d.l.3.gloss.4.num.4. & suprà dicti DD. Gutierr.pract.lib.2.q.182. Fontanel. decis.84.num.13.& 14.Couarr.lib.3. var.cap.14.num.3. Salas de contract. tract.de empt.& vendit.dub.6.Sanch. opusc.moral.lib.1.cap.7. dub.4.num.12. & seqq.Molfes.in sum.tom.2.tract.12. cap.5. num.85. & num. 141. & 142. D.Petr.Noguer.allegat.18.num.67.& 68.

4 In quo certe dicendum est à Principe attendi debere ad constitutionem legalis pretij illa qualitas nostrae legis *Atenta su calidad, y diferencia de tierras*; Nam licet potestatis supremae sit constituere praetia rerum l.1.§.cura, de offic.Praefect.vrb. l.1. C. de Episcop. aud. Cagnol.in l.2.C.de rescind. vend. num. 269.Couarr. lib.3. var. cap.9. num.6. Pinel.in d.l.2.C.de resc.3.p. cap.fin.n. 31.Auendan. d. tract. cap.28. num. 2. Petr.Greg. d.lib.15.cap.14. Molin. d. disput.347. Mastrill. de Magistr. lib.1. cap.21.num.9.D.D.Ioan.Bapt.Larrea discept. Granat. disput. 11.ex num.22. Bouad.lib.3.polit.cap.4. n.62.Auil. c. 17.Prat.verb.arazonables,n.5.& 6.Mexia Pragm.tax.pan.concl.4.num.11.

Attendi tamen debet qualitas terrae in aestimatione pretij legalis in rebus immobilibus, & fructuum, de quo videndi Couarr d lib.3.var.cap.3. num. 5. Scac.de commerc.§.1.q.1. num.426. Matienz.d.l.1.tit.11 gloss.2. n 7. lib.5. Bobad.d lib.3. cap.4. num.65. & 66. Gutierr.lib.4.pract.q.61.num.7. Hermosill.d.l.3.tit.5. p.5.gloss.4. num.8. Mastrill.d.cap.21. ex num.10. Molin. d.disput.347.& 348.D.Ioan.Baptist. Larrea d.disp... ex num.20. Nauarr. de restitut.d.cap.2.n...3.num.1. Pinel.in d. l.2.3.p.ex num.19. Fonte cons.53.ex n. 30.cum seqq.Mantic.de tacit. & ambig. conuent.lib.4.tit.20.ex num.1.

Sed in hoc immorandum non est, cum vere legale pretium ad locatione pascuorum non habeamus, sed in aestimatione illorum attendi debet qualitas, ac pretium naturale, quod cum in diuisibilitaté non contineat, & in maiori medio, ac minimo pretio distinguatur, vt diximus: notandum venit iuste à nostra lege dictum: *Mandamos que agrauiandose el ganadero de la demasia, nobre cada vno vna persona por su parte que con distincion declare qual tiene por su justo precio, &c.* 6

Nam regulariter in omni contractu etiam locationis admittitur exceptio laesionis, vt communiter D. D. ex gloss. in l.si olei, C. locati, l. si ea petitione, C. de vsur. lass.l.de quibus, num. 29. de legib.& in l. si quis eum aliter, numer.18. de verb.obligat. Guid. Pap. singul.736. Cagnol.l.2. num.58.C.de rescind.vendit.& ibi Padil.& Menes.num.13.& 14. Pinel.p.1.c.p.3.num.17.Menchac. controuers.lib.3. cap.61. num.11. Matienç. in l.1.gloss. 6. num.1. & ibi Azeued. num. 4. tit.11. lib.5. Recopilat. Gutierr. pract. q.138. num.1. Zeuall. com. q.536. num.26. Carroz. de locato cap. de rescind. locatione, num.1. Fach. contr.lib.2. cap.22. Grat. discept. cap. 185.num.1. Molin.de iust.& iur.disp. 349.Morla in empor. 1.p. tit.9. q.19. num.7. Auendan.de cens. cap.35. Azor institut. moral. 3.part. lib. 8. de locato, cap. 7

cap. 11. q. 1. Tusch. lit. L. concl. 193. num. 19. & 20. adducti a Hermosilla ad l. 56. tit. 5. p. 5. glos. 4 num. 2. Beroio cons. 84. num. 18. lib. 1. Mantic. de tac. & ambig. lib. 22. tit. 20. n. 51. & 52. Faber. in Codic. lib. 4. tit. 30. diffin. 2. Magon. decis. Florent. 22. n. 1. Ant. Gomez tomo 2. var. cap. 2. n. 22. Gregor. I. P. glos. 4. l. 56. tit. 5. p. 5. Oldrald. cons. 37.

8 Quod etiam in locatione herbarũ, seu pascuorum procedere testat Padill. in l. 2. num. 15. C. de rescind. vend. Gutier. de gabell. q. 136. n. 22. & melius Gutier. de gabell. q. 136. & melius adducit Girond. de in q. 147. n. 7. qui adducit gabell. 2. p. §. 1. num. 56. & 57. Molin. de primogen. lib. cap. 13. num. 19. Hermosill. ad d. l. 56. num. 6. d. glos. 4.

Nam quamvis Carroc. de locato tit. de resc. laes. num. 39. Anton. Fabr. de error. pragm. error. 8. Brito de locato 2. p. rubr. §. 2. num. 4. læsionem in locatione rei infructiferę vt herbati non admittant, dum locatio ad pastum, non ad culturam prædij fit, admittenda est læsio, ex suprà dictis DD. præcipuè post dispositionem nostrę legis.

Admissa verò resolutione Doctorum dicentium in contractu locationis admittendam esse exceptionem læsionis, scire necessariò venit qualiter cognoscendum pretium ad exclusionem, vel admissionem illius. Arias Pinel. in l. 2. p. 3. cap. vlt. num. 3. C. de rescind. vendit. ex Barthol. in l. semel. C. de re milit. & alijs tenet, eligendos esse estimatores ad æstimationem pretij secundum quã oppinionem regulandum est.

9 Ex textu in l. si quod Pamphila, & ibi Bart. num. 5. de leg. 2. & in l. 2. num. 20. C. de rescind. vend. l. si fundus. §. potest, de pignoribus, & Menoch. de arbitr. casu 143. notat Ioan. Petr. Bym. cons. 45. num. 1. & 2. cum sequentibus, æstimatores eligendos esse ad estimationem pretij, vt diximus Hipol. Rimin. in terminis cons. 335. num. 9.

10 Nam quamuis ex l. si voluntate, C. de rescind. vendit. Bald. in l. per diuersas, num. 8. C. mand. l. minoribus, & l. hereditatem, de minoribus Roland. à Vall. cons. 64. num. 18. lib. 4. & cons. 91. num. 17. vol. num. 2. Beccio cons. 42. num. 14. Caualcan. decis. 37. num. 25. & 27. p. 3. Masc. de probat. conclus. 1225. num. 7. Surd. decis. 247. num. 7. Honded. cons. 51. num. 52. Nata cons. 615. num. 8. Cephal. cons. 494. num. 4. Mar. Giurb. decis. 114. num. 16. & 117. num. 19. Grac. disceptat. cap. 461. num. 19. teneat pretium á partibus conuentum iustum cẽseri, Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 20. n. 21. Crauet. cons. 894. num. 23. Ludou. decis. 524. num. 5.

Dicendum tamen est ex doctrina sapientissimi Couarr. quod pretij conuentionalis iustitia regulãda est, ne detur locus læsioni intra terminos pretij naturalis taliter, vt nec summum excedat, nec de infimo descendat, sed inter ipsos terminos permaneat attenta qualitate rei, temporum, locorum, ac consuetudine regionis, l. pretia rerum ad l. Falcid. l. si seruum meum, ad l. Aquil. gloss. in l. 2. C. de rescind. vendit. Mantic. d. tit. 20. num. 4. & 5. & eod. lib. 4. tit. 18. num. 28. Pinel. in d. l. 2. C. de rescind. vendit. 3. p. cap. 2. num. 9. Ponte d. cons. 53. p. 1. ex n. 30. Plin. lib. 33. Hist. cap. 23. adductus à Couarr. d. lib. 3. cap. 9. & Petrus Gregor. d. lib. 25. Syntagm. cap. 14. num. 7. Corneo cons. 181. num. 56. lib. 6. Menoch. cons. 817. num. 30. Aluar. Valasc. cons. 45. num. 12. 11

Hæc enim si vera iudicantur, vt Nauarr. lib. 3. de restitutione, cap. 2. num. 9. tenet quod pretium rerum regulandũ est secundum communem æstimationem, vt ex d. l. pretia rerũ Cagnol. Cremen. Couarr. tenet Menoch. cons. 114. num. 20. Hipol. Rim. cons. 426. num. 16. non secundum particularem Fachineo cons. 6. num. 8. lib. 2. Aluar. Valasc. cons. 43. num. 3. Masc. concl. 657. à num. 64. Steph. Grac. discept. cap. 461. num. 1. & seqq. Matienz. d. l. 1. tit. 11. gloss. n. 1. 12

13 Necesse tamen est, vt hæc communis æstimatio non excedat supremam latitudinem, nec de infima descendat pretij naturalis, sed intra terminos illius naturalis præcludenda est, vt notat Aluarus Valascus consil. 43. numer. 12. 14

Se-

15 Secundò, testibus probari posse pretia rerũ dixerunt gloss. in § fin. inst. de verb. obligat. Angel. in d. l. pretia rerum num. 10. Arias Pinel. in d. l. 2. p. 3. cap. vlt. num. 8. Mascard. conclus. 657. num. 1. & 2. & conclus. 1403. num. 1. Hermos. l. 56. gloss. 6. tit. 5. p. 5. nu. 61. Cagnol. l. 2. num. 236. C. de rescind. Paris. cons. 56. num. 16. lib. 2. Corneo cons. 181. num. 60. & 61. lib. 2. Iacob. Menoch. cons. 114. num. 19. Giurb. decis. 114. num. 15.

Sed hæc probatio difficilima iudicatur à Bart. in l. 2. num. 23. C. de rescind. vend.

16 Ideò ab alijs Doctoribus receptum est, æstimationẽ pretij ad læsionem remittendã esse iudicis arbitrio, vt gloss. in l. si superstites, C. de dolo, Padill. l. 1. num. 41. de leg. 2. Gutierr. de iur. conf. p. 1. cap. 37. num. 22. Couarr. lib. 2. var. cap. 3. num. 21. & 22. Thesaur. decis. 175. Sforc. de restitut. q. 4. num. 121. & q. 19. num. 70. Decio cons. 39. num. 7. Socin. Iun. cons. 48. num. 22. vol. 1. Mascard. de probat. concl. 1058. n. 10. & 1225. num. 11. Burg. cons. 27. num. 13 Menoch. de arbitr. cas. 74. num. 1. Aluar. Valasc. de partit. cap. 39. num. 57. Scac. de appellat. cap. 2. q. 19. remed. 2. num. 16. Hieron. Gabriel. commun. tit. de empt. conclus. 1. num. 10. Cancer. var. tom. 2. cap. 1. de minoribus num. 220. Cald. Pereyr. l. si curatorem habens, gloss. læsis, num. 1. Molin. de primogen. lib. 2. c. 3. num. 1. Cels. Bargal. de dolo tit. de dolo re ipsa in fin. lib. 2. Molin. de rit. nupt. lib. 3. q. 96. num. 45. Morquech. de diuis. bonor. lib. 4. cap. 5 num. 46. Hipol. Rim. cons. 725. num. 18. Mar. Giurb. decis. 110. num. 3. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 20 num. 22. vers. si autem, D. Ioan. del Castillo tom. 7. cap. 18. num. 91. D. Petr. Noguer. allegat. 18. num. 59.

17 Alij vero tenent licet contrarium Menoch. dict. cas. 143. ad æstimationem iusti prætij ęstimatores eligendos esse secundum Bim. d. cons. 45. num. 2. quam conclusionem defendunt latè Pinel. d. l. 2. p. 3. cap. vlt. ex num. 3. Bald. Barth. Cagnol. Cremens. in d. l. 2. C. de rescind. vendit Franc. Marc. decis. 484. num. 48 Matienç. in l. 1. gloss. 2 num 20. tit. 11. lib. 5. Recopil. Mascard. concl. 654. num. 1. & 1403. n. 25. Steph. Grac. discept. cap. 600. num. 21. Seraph. decis. 655. à num. 2. de quo vide latè Hermosill. in l. 56. gloss. 6. tit. 5. p. 5. & num. 23. cum multis seqq. Ratio ea est ex Bart. quia cum ęstimatio non possit per oculum percipi, sed intelligatur per intellectũ, & hæc intelligentia adsit penes peritos in arte ab his ęstimatio faciẽda est, cum credatur habere cognitionem intellectualem qualitatis rei, vt ex Bart. Angel. Imol. & alijs notat Aluar. Valasc. cons. 43. num. 4.

Quod à nostris Regibus Catholicis cognitum, cõstituerũt vt ad ęstimationem prætij herbatum ęstimatores eligerentur, ibi: *Nombre cada vno persona por su parte que con distincion declare qual tiene por justo precio*. De quo elegans est dispositio l. hac edictali, §. illud, C. de secundis nupt. l. 2. C. fin. reg. l. 1. de ventr. inspic. cap. proposuisti, de probat. auth. de alienat. emphyt. § si vero, & auth. de non alienand. § quia vero leonis, & §. si vero alicuius, Barthol d. l. 2. ex num. 20. C. de rescind. vendit. & melius in l. si quos n. 2. C. eod. Bald. in ipsa l. 2. num. 55. Neuis. cons. vltim. num 4. Menoch. cons. 114. n. 16. in terminis extat disceptatio Stephan. Grac. discep. c. 228. per tot. Hipol. Rim. cons. 335. doctissime vt sui moris est D. Petr. Noguer. allegat. 18. num. 20.

Hæc dispositio legalis est cum à iu- 18
re constitutum sit, vt duo periti in omni actu in quo peritorum declaratio requiritur, necessarij sint, vt ex Decio in cap. proposuisti, de probat. Alex. l. 1. §. fin. n. 4. verb. oblig. Bart. l. 1. de ventr. insp. Bald. in proœmio dig. & ibi Cagn. num. 54. Lancellot. Gal. in l. 1. § fin. num. 7. de verb. oblig. Marc. Ant. sing. 257. n. 2. & alijs quam plurimis Mascard. de probat. concl. 1274. n. 20. quam esse communem dicit Matienç. in d. l. 1. gloss. 2. n. 21. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 113. num. 17. Garc. de expens. cap. 24. & num. 20.

Sed

19 Sed ex Bart. *in d.l.2.* & Bald. *d. num.* 55. *&* 56. Petr. Bym. *cons.* 45. *ex num.* 2. non est concessa æstimatoribus absoluta, ac voluntaria æstimatio pretij, sed iuridica, ac legalis attentis circumstantijs rei, & temporis, vt etiam caueatur in nostra l. ibi: *Expressando la calidad de la dicha dehesa*, cum exsitu, & pinguedine, terræque fortilitate valor rei depræhendatur Bald. *l. fin. §. fin autem*, *C. de bon. quæ liber.* Natta *cons.* 332. *lib.* 2. Surd. *cons.* 10. *num.* 7. *lib.* 2. Farin. *decis.* 227. *num.* 4. *tom.* 2. *in posthum.* D. Petr. Noguer. *allegat.* 18. *num.* 26.

La cantidad de cabeças que haze, segun su deslindamiento, y lo que corresponde à cada vna para que se entiendan los motiuos en que se fundan para el precio, vt notat gloss. *in l.* 2. *& l. si quos*, *C. de rescind. vendit. l. pen. de rebus eorum*, *l. Caius*, *§. titius*, *de leg.* 2. *l. non intelligitur*, *§. diui fratres*, *de iur. fisc.* Bald. *in d.l.* 2. *num.* 55. *C. de rescindend. vendit.* & Barthol. *num.* 20. Cagnol. *d.l. num.* 233. Petr. Barb. *in l. maritum* 13. *solut. matrimon.* Aug. Barbos. *in l. si quos num.* 4. *&* 5. *C. de rescind. vendit.* Matienç. *in d.l.* 1. *titul.* 11. *gloss.* 2. Hipol. Rimin. *d. cons.* 375. *numer.* 9.

20 Nam sicuti testes examinati ad æstimationem pretij in iudicio *l.* 2. *C. de rescind. vend.* rationem ad comprobationem æstimationis reddere teneantur, vt notat Barthol. in *d. l.* 2. *numer.* 17. & Arias Plinel. *in* 3. *p. cap. vltim. ex nu.* 11. & alias fides testi adhibenda in æstimatione pretij non sit, Cremens. *in ipsa l.* 2. *num.* 315. Butr. *cons.* 256. *n.* 7. *lib.* 3. Franc. Marc. *decis.* 485. *num.* 45. Alex. *l. pretia rerum. num.* 22. *ad l. Falcid.* Aluar. Valasc. *cons.* 43. *num.* 12. Stephan. Grac. *discept.* 461. *num.* 24. *&* 25: æqualiter & æstimatores.

Ratio enim ex tradita suprà à Bart. descendit, quia cum æstimatio pretij corporis oculeis percipi nō valeat, sed intellectuali operatione, testis rationē reddere dicti tenentur, sicuti in cæteris rebus, quæa sensu corporeo nō descendunt, vt notat Barth. *in l. solam n.* 3. *C. de testib.* Alexand. *cons.* 80. *volum.* 2. Bald. *cons.* 181. *lib.* 4.

Qui in *d.l. solā num.* 1. Philosophicè distinctionem explicat ad verificationem qualitatis testium, inquiens, quod in his, quæ ab actu corporeo non procedunt, testi rationem non reddenti non esse credendum, vt certissimus de intelligentia rei per corporalem demōstrationem dicti. Nam vbi requiritur intelligentia sensus, vt in æstimatione pretij, non est credendum testi nisi applicet rationnem concludentem ex sensu, in quo vide elegāter Bald. distinctionem in his quæ ad qualitatem testium circa afferendam rationem desiderantur, vel non, quod probat ex Innocenc. Addit. Bart. *ad l. solam*, adducit innumeros Doctores Alban. ad Bart. ad *l. solam*, & in ea Paul. de Castr. Salicet. Canonistæ *in cap. cum causam, de testibus*, innumeri Doctores traditi à Farinac. *de testibus, q.* 70 *num.* 6. Roland. à Valle *cons.* 3. *n.* 52. *lib.* 1. Cacher. *cons.* 66. *num.* 17. Hipol. Rimin. *cons.* 209. *num.* 36. *& cons.* 325. *nu.* 25. Mascard. *de probat.* latè *concl.* 1369. *&* 657. *n.* 50. *&* 1325. *num.* 14. *&* 1403. *num.* 15. Matienç. *in l.* 1. *gloss.* 2. *num.* 13. *tit.* 11. *lib.* 5. Seraphin. *decis.* 312. *num.* 8. *p.* 2. Alexand. Ludou. *decis.* 329. *num.* 3. Amat. *decis. Ferr.* 47. *num.* 5. Herr. ositll. *l.* 56. *glos.* 6. *num.* 6. *tit.* 5. *p.* 5. Mand. Albens. *cons.* 269. *d num.* 7. *&* 29. Anton. Monach. *decis. Florent.* 14. *num.* 14. Stephan. Grac. *disceptat.* 401. *num.* 25. *& cap.* 228. *num.* 24. Anton. Fab. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 30. *de rescind. vendit. diffin.* 20. Ludou. *decis. Perus.* 92. *nu.* 18. Menoch. *cons.* 358. *num.* 27. *& cons.* 844. *num.* 53. Parlador. *different.* 9. *num.* 8. Cœs. Barz. *decis.* 22. *num.* 29. Valenç. *cons.* 33. *num.* 256.

Et cum eadem qualitas in æstimatore requiratur, necessario dicendum 21
videtur teneri rationem dicti reddere, seu æstimationis, vt per actum illud rationis intelligentia demōstretur, quod à nostra lege sic cautum fuit, *expressando la calidad de las dehesas, &c.* licèt iure communi attento contrariū 22
defendat Mascard. *de probat. conc.* 117. *à num.*

num. 15. & Pater Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disput.* 113. *n.* 12. quia hi loquuntur in actu verè corporeo, & non consisten te absolute in actu tãtum intellectuali qualiter est æstimatio pretij, vt in casu nostræ legis, de quò vide Escob. *de ratioc. cap.* 52. *num.* 15. quamuis in ipso actu æstimationis æstimatores rationem reddere non teneri, probat Grat. *discept. c.* 228. *num.* 23 Lupus *de vsur. com.* 2. *§.* 5. *num.* 126. Noguerol. *alleg.* 18. *num.* 21.

23 Sed proximũ his est, an æstimatores hi a partibus electi, nõ à iudice recusari valeant, vide latè Pater Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 113. *n.* 6. 7. 8. *&* 9. Hermosill. *addit. ad l.* 56. *gloss.* 6. *ex num.* 46 *tit.* 5. *p.* 5. vbi latè hanc disputant quæstionem Escobar *de ratiocin. cap.* 8. Garcia *de expens. cap.* 24. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 47. *num.* 120. Ayora *de partit.* 1. *p. cap.* 4.

Conformis est omnium Doctorum consensu nostræ legis decisio, præcipue verba, *y en caso de discordia se nombre tercero.*

24 Nam Bald. *in d. l.* 2. *C. de rescind. n.* 55. inquit, quod si æstimatores electi ad æstimationem pretij in casu *d. l.* 2. non concordarent, eligatur tertius cuius authoritate pareant.

Ex textu *in l. item si vnus, § pen. & fin. de arbitr.* quam conclusionem probat Arias Pinel. *d.* 3 *p cap. vlt. num.* 4. circa mediũ, Matienç. *in l.* 1. *gloss.* 2. *n.* 21. *tit.* 11. *lib.* 5. vide Ayor. *de part. c.* 4. *n.* 5. Escobar *de ratiocin. capit.* 32. *ex num.* 3.

25 Nunc vero sciendum est, tertius à quo eligendus est; nam ex *l.* 26. *&* 29. *tit.* 4. *p.* 3. & ibi Greg. Lop. *gloss. in cap.* 1. *cap. innotuit, de arbitr.* à parte eligendus est Castill. *l.* 27. *Taur. num.* 19. Lãfran. *de arbitr. membr.* 5. *q.* 2. Alex. *l. inter*, *num.* 7. *de re iudic.* Cagnol. *l.* 2. *n.* 259. *C. de rescind. vend.* Gabr. *cons.* 168. *num.* 100. Grat. *discept. cap.* 228. *num.* 6. *&* 7. Tiber. Decian. *lib.* 3. *resp.* 42. *num.* 9. Garc. *de expens. cap.* 3. *num.* 27. *& in l. itẽ si vnus, § principaliter, de recept. arbitr.*

26 Ab ipsis arbitratoribus cap. *suspicionis, de offic. delegat. cap. cum speciali, de appellat.* Bald. *l. vlt. num.* 2. *de iudic.* Steph. Grat. *discept. cap.* 228. *num.* 22. Bal. & Bart. *in l. item si vnus, § principaliter, de arbitr.* Orian. *de arbitr. q.* 2. *fol.* 14. Cardin. *cons.* 86. Aretin. *cons.* 100. Bald. *in cap.* 1. *de inuest. infam. fact.* Alban. *in l. itẽ* 27
si vnus, § principaliter, de arbit. Castil. *l.* 27. *Taur. n.* 19. Et receptior oppinio est vt à iudice eligatur, vt Bald. & Grat. Decian. *d. resp. num.* 9. quod sic constitutum est à nostra lege, & seruandum 28
est Grac. *d. cap.* 228. *num.* 21. & Petr. Gregor. tenet quod in hac electione regulariter seruandum, quod dispositum, 29
aut consuetudine inductum est, *lib.* 47. *Syntagm. cap.* 39. *num.* 17. Ang. *cons.* 152. Cardin. Thusc. *lit. A concl.* 462. *n.* 12. Tiber. Decian. *resp. crim.* 42. *lib.* 3. *n.* 1.

Sed nunc restat scire, quo iure sustinenda sint illa verba, *Se nombre tercero por la justicia mas cercana del lugar en cuyo distrito se ofreciere la diferencia:* Nam 30
Bald. *in l.* 2. *num. C. de rescind. vendit.* tenet, æstimationem rerũ melius per vicinos probari, quam per extraneos, ex textu *in l.* 1. *de flumin. & in l. semper in stipulationibus, de regul. iur.* ex Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. cas.* 106. *num.* 9. Valenz. *cons.* 100. *num.* 37.

Nihilominus omissa Bald. resolutione ex gloss. in *l. in omnibus, C. de testibus*, tenent Doctores, à iudicio, ac testimonio repellendos esse omnes ad quos 31
quomodocumque res, siuè primario, siuè secundario spectare poterat, Bald. *cons.* 10. *num.* 5. *lib.* 5. Alex. *cons.* 45. *n.* 2. *lib.* 2. Socin. *cons.* 47. *num.* 4. *lib.* 4. Gram. *decis.* 05. *num.* 12. *& cons.* 41. *n.* 4. Paris. *cons.* 13. *n.* 79. *lib.* 3. Cephal. *cons.* 65. *n.* 37. Roland. *cons.* 98. *num.* 32 *vol.* 4. Iass. *in l. dictantibus, num.* 7. *C. de testam.* Angel. *cons.* 75. *ad fin.* Grauet. *cons.* 75. *num.* 29. Marcabr. *cons.* 28. *n.* 44. latè Farinac. *q.* 60. *ex num.* 7. Castill. *decisio.* 57. *num.* 11. Menoch. *de arbitrar. casu* 35. *num.* 51. Mascard. *de probat. conclus.* 417. *num.* 1. *&* 1357. *num.* 57. 32
Thusc. *lit. T. conclus.* 1001. *n.* 10. *&* 42. Bursat. *cons.* 87. *n.* 39. alios adducens Giurb. *cons.* 50. *n.* 10. Vidar. Zasio *cons.* 5

*num.*25.*volum.*2. Alciat. *resp.*281. *n.* 5. Valenz. *conf.*4. *num.*53. Afflict. *decis. Neapol.*400. *num.* 5. Caualc. *decis.*1. *num.*48. *p.* 2. D. Ioan. de Solorzan. *de Gubern. Indiar. lib.*2. *cap.*24. *num.*98. Doctissimè Fab. Cap. Galeot. *controu. lib.*1. *controuers.*71. *num.*3.

Præsertim, quod licet dicta resolutio ab aliquibus non admittatur, vt latè notat Farinac. *d. q.*60. *num.*8. ex Aretin. Thob. Nom. Curl. Alex. Ias. Hercul. Aym. Tiraq. Steph. Lambert. Roland. Bos. Osasc. Hipol. Rimin. Burs. Mantic. Masc. Receptior tamen est doctrina illorum, vt ipse Farinac. *d. q.*60. *n.* 10. dicentium, quod si vtile testibus ex dicto proueniens certum est, licet longũ successum habeat a testimonio repellendi sunt, vt notat *num.*11. Præcipue notandum est, quod omnes tenẽt, diminui fidem testi, dum aliquod cõmodum prouenire ei ex dicto possit.

32 Sed cum æstimatio pretij consequẽtiam vicinis illius loci conferat adhoc, vt secundum æstimationem illam regulanda sit, ac comprobanda in alio casu, vt notant gloss. *in l.*2. *& ibi* Bart. *C. de rescind. vendit.* Franc. Marc. *decis.*844. *num.*38. *p.*1. Masc. *concl.*1403. *num.* 34. Hermosill. *ad l.*56. *gloss.*6. *tit.*5. *p.* 5. *num.*18. Iass. *in l. & si æquo, num.*4. *delegat.*1. Cephalus *cons.*496. *num.*45. Menoch. *cons.*358. *num.*15. Aretin. *cons.* 65. Lodofr. *cons.*52. *n.*24. Guid. Pap. *q.*485. Mantic. *de tacit. & ambig. lib.*4. *tit.*20. *num.*17. Sapientissim. Fab. Capic. Galeot. *contr. lib.*2. *contr.*19. *num.* 15. Et licèt ex Bald. Cagnol. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. num.*233. teneat æstimationem rei ex æstimatione rei vicinæ non posse probari, tamen Iacob. Menoch. *d. cons.*358. *num.*15. tenet facere probationem præsumtuosam pretij cõmunem æstimationem prædiorum vicinorum. Quæ quidem præsumptio sufficiens iudicanda est, vt vicinia æstimatione pascuorum submoueantur.

33 Et si testes suspecti iudicantur vicini locorum in causis pascuorum loci vbi vicini sunt, & à testimonio repelluntur, quia vtile ex pascuis eis obuenire valet, vt notat Angel. *in l. omnibus, num.*2. & ibi Paulus de Castr. *num.*2. *C. de testibus*, Afflict. *decis.*400. *num.*5. Couarr. *pract. cap.*18. *num.*4. Roland à Vall. *cons.*72. *num.*13. *lib.*2. ex Ioan. Andr. Butr. & Imol. *in cap. cũ vnicus, de testibus.* Alex. *cons.*99. *num.*7. *lib.*1. Ruin. *cons.*119. *num.*8. *volum.*4. *& cons.*106. *num.*4 *&* 15. *vol.*15. Farinac. *decis.*312. *num.*2. *post cons. crim.* quare non suspecti iudicandi vicini illius oppidi, aut ciuitatis in causa æstimationis pascuorum, vt ex inde repellantur à iudicio æstimatiuo in nostra lege argumento iurium adductorum à sapientissim. Domin. Fab. Capic. Gal. *controu. lib.*2. *contr.*43. *num.*14. & sequentibus.

Sic etiam tenuit ex Bald. *cons.*468. 34 *num.*6. *p.*3. Bursat. *cons.*335. *num.*64. Domin. Valenz. *cons.*100. *num.*39. testes non vicinos proprij loci, sed vicinorum locorum tutius, meliusque probare valorem rei, seu qualitatem cum ex vicinitate notitiam habeant, sumotumque affectum Patriæ. Ex quo a testimonio repellendos esse iura suadent, & notat Afflict. *d. decis.* 400. *num.*5.

Hæc procedunt, si æstimatores vt te- 35 stes iudicentur, sicut iudices vero qualiter sensit Pater Sanch. *d. lib.*7. *de matrim. disp.*113. *num.*7. Pac. *de prob. lib.* 1. *cap.*47. *num.*15. *&* 19. Cagnol. *in l.*2. *num.*258. *C. de rescind. vendit.* Hermos. *d. l.*56. *gloss.*6. *num.*47. etiam hæc iure communi attento procedunt cum ratione affectionis Patriæ, etiam a iudicio summoueantur, vt notant *l. nullis, C. de offic. Rect. prab. l. nullus, C. de diu. offic. lib.*12. de quo vide quæ diximus de *l. Polit. lib.*2. *c.*15. *num.*63. 64. *&* 65.

Sed antequam vltra progrediamur 36 sciendum est, an nostræ legis dispositio sic absolutè locum habeat, vt eo ipso quod æstimatio facta excedit pretium locationis nostra lex exequenda sit, an vero necessarium esse debeat, vt læsio locationis reguletur secũdum dispositionem *l.* 2. *C. de rescind. vend.* Iure cõmuni attento videbatur dicẽdum 37

dum pacta tanquam iure gentium, ac naturali principio fulcita seruanda esse, ob idque vel enormissimam læsionem necessariam esse ad rescisionem contractus, vel saltim enormen ad supplementum pretij, vt latè Matienç. in *l. 1. gloss. 1. per totam tit. 11. lib. 5. Recopilat.* & omnes Scribentes in *l. 2. Cod. de rescindend. venditione* Nauarr. *de restitutione lib. 3. cap. 2. num.* 14. doctissime, eodque more repetit D. Petr. Noguer. *allegat. 18. num. 67.*

38 Sed credo hanc nostram legem irregularem esse, correctoriamque iuris communis, ac Regij in causis pascuorum, & pro conseruatione iurium, *de la Cabaña Real, y derechos de la Mesta*, & ne gregum, ac ouium cultura apud nos pereat, ob idque seruandam etiamsi læsio enormissima non sit, nec enormis, sed regulanda erit attenta declaratione æstimatorum ad normam constitutionis.

39 Sed tamen credo, quod cum æstimatoribus iudicium liberum à nostra lege comcessum sit, & conuentum pretium iustum censeatur, & pro eo adsit præsumptio, vt diximus *num.* 10. & pretium naturale punctum indiuisibile nõ habeat, sed in illas tres partes maximi, medij, & minoris distinguatur, vt *numer.* 2. quod si læsio maximum pretium attenta qualitate rei non excedat, seruanda est conuentio, cum æstimator, siuè iudex ad quem pertinet æstimationem pretij constituere has qualitates pretij naturalis attendere teneatur, vt ex pluribus notat Nauarr. *de restitut. lib. 3. cap. 2. num.* 1. latè Cagnol. *in l. 2. C. de resind. vendit.* & dum pretij naturalis summa non exceditur, & si pretium maximum sit, intra tamen terminos extat legitimi pretij, intra quos etiam in foro poli, & fori contrahentes se decipere valent, *l. in causæ 2. §. idem Pomponius, de minoribus, l. item si pretio, §. vlt. locati* Matienç. Nauarr. & DD. suprà traditi:

40 Sed iamiam ex dictis instat, an contractus locationis etiã pendẽti iudicio æstimationis pretij exequibilis existat, vel suspensus taliter, vt ex eo nec peti, nec dari executio possit: Nec omissum sane à nostro Catholico Rege, nam absolutè exequibilis est, ni æstimatores à partibus electi conformes sint, vt disponitur, *no retar de la execucion del arrendamiento, sino fuere auiendo conformado dos de los tassadores nombrados, porque entonces no ha de poder executar sino fuere por la cantidad que huuieren declarado dos de los tassadores nõbrados.* Quæ conclusio ratione electionis, & subiectionis propriæ voluntatis comprobatur in ipso casu à Neuizanz. *cons. vlt. n.* 4. Iacob. Menoch. *cons. 114. num. 16.* & adsentit *lib. 1. de arbitr. q. 58. n. 5.* Boerio *decis. 284. num. 14.* ad finem.

Et est secundum dispositionẽ *l. 24. tit. 21. lib. 4. Recop.* vbi Azeued. *num. 1.* Escobar *de ratiocin. cap. 33. ex num. 2.*

Sed quid erit si æstimatores a par- 41
tibus electi, inter se dissentiant, & tertius a iudice electus vnius æstimationi adhæreat, an duorum conformis æstimatio exequi valeat, vel absolutè suspendatur, vt exequibilis cõtractus permaneat: in hoc sane dubio ex dispositione *d. l. 24. tit. 21. lib. 4.* dicendum est, æstimatorum iudicium exequi non posse, vt in ipsa l. notat Azeued. sed contractum vires habere, executionique illius locum esse, vt secundum dispositionẽ *d. l. fin.* notauit Escobar *d. tract. de ratioc. cap. 32. num. 2. & sequentibus.*

Quod sic cautum à lege nostra patet, ibi: *En los pleytos que se ofrecieren desta calidad, y el tercero declarare en la misma forma que los primeros nombrados, y diziendo sus motiuos, y en lo que los dos conformaren se execute el contracto:* Dubia sane, seu æquiuoca legis verba, sed attenta dispositione *d. l. 24.* & sequentia huius legis, *Sino fuere auiendo conformado dos de los tassadores nombrados:* Fatendum credo exequendum esse 42
cõtactũ duobus æstimatoribus à partibus electis dissentientibus, & si tertius dicto, seu declarationi vnius adhæreat: ratio enim est, quod cũ à iudice nõ

à parte tertius electus, aut nominatus sit omnino partes illius voto consentiunt, vt notat Escobar *d. cap. 33. num. 2.* quod ad executionem æstimationis necessariũ est & in puncto iuris, & praxi notauit Azeued. *ad l. 24. tit. 21. lib. 4.*

Quod deducitur ex textu *in cap. 1. de arbitr. & in cap. innotuit, eod.* vbi duorum arbitrorum iudicium ex eo exequitur, quod electi a parte fuerant, & cum tunc in illorum voto adsentiăt exequi arbitrium in dubium non venit: discordantibus verò æstimatoribus a partibus electis, & tertio adhibito à iudice, maioris partis æstimatorum iudicium aduersus contractum exequendum nõ est, vt comprobat Escobar *d. cap. 33. ex num. 1.* quæ conclusio ex Bald. *in l. fin. C. de contrahend. empt. num. 36. & l. item si vnus, §. principaliter, de arbitr.* comprobatur: nam tenet in iudicio arbitratotio pœnali, si arbitri dissentiant, & tertius nominetur, compromissorem ad pœnam non teneri: & si tertius adhæreat arbitrio vnius, & repetit Bald. *in l. vnic. num. 4. Cod. de his quæ pæn. nomin.* Stephan. Grat. *disceptat. tom. 2. c. 220. num. 5.* quia tertij iudicium exequibile non est imò ab eo datur appellatio, ex textu in *d. capit. innotuit, de arbitr.*

43

44 Et sic notant DD. quod ad id vt exequatur arbitrium, seu æstimatio à tertio facta adhærente dicto vnius ex primis æstimatoribus, necesse est vt à parte tertius electus sit, & iurisdictio parendi illius voto sit à parte prorogata, vt ex Bald. *in l. vnic. num. 5. C. de his quæ pœn. nomin.* Marsil. *singul. 262.* Socin. *conf. 54. col. 2. vers. tertius, volum. 1.*

45 Et tenet Petrus Gregor. *lib. 47. Syntagm. cap. 12. num. 5.* arbitros inter volentes eligi cum vere arbitraria potestas magna ex parte à voluntate eligentium pendeat, *d. cap. 1. de arbitr.* ex quibus. Et ex Hieron. Gabr. *cõm. opin. tit. de arbitr. concl. 1. num. 2.* tenet Stephan. Grat. *discept. cap. 228. num. 11.* quod in tertio à parte electo adest iurisdictio, ac potestas tanquam si a principio arbiter, aut æstimator electus fuisset, vt ex eo possit exequi sententia, quod secus est quando iure, aut statuto eligitur; vt in nostro casu, Surd. *conf. 462. num. 62. lib. 3.*

Hæc doctrina communis est, & vt talis defenditur à Bart. *in l. item si vnus, §. principaliter, num. 2. de arbitr.* inquiens, tertium in discordia electum arbitrum non esse cum, ex partium consensu nõ recipiatur, quod ad arbitrium necessarium voluit I. C. *in l. 3. §. 1. de arbitr.* quæ Bart. resolutio recipitur à Bald. *in d. §. principaliter, & in addit. ad d. l. item si vnus, num. 7.* Angel. *conf. 152.*

Et in ipso casu nostræ legis ex suprà dicta ratione quod tertius, siuè electus ab ipsis arbitris, siuè a iudice arbiter non sit cum a partibus approbatus non est, ideoquè illius arbitrio non parendum, Specul. *tit. de arbitr. §. 7. numer. 19.* sequitur Decian. *tom. 3. respons. 42. num. 10.* quia vere quoad executionem arbitraria potestas pendet a voluntate partium, vt Alexand. Trentacinq. *variar. lib. 2. res. 1, de arbitr. num. 3. versic. secundo,* & omnimoda iurisdictio à concessione illius ex voluntate in compromisso facta, *l. si cum dies, §. sed si forte, gloss. in l. nõ distinguimus, §. de officio, de recip. arbitr.* Socin. *conf. 220. vol. 2.* Hipol. Rim. *conf. 212. num. 29.* Cepol. *conf. 30. num. 1. lib. 1.* Ioan. Petr. Bym. *tom. 1. conf. 79. ex num. 3.* Curt. Iun. *conf. 79. num. 2.* 46

Huic resolutione fauet dispositio *l. 29. tit. 4. p. 3.* vbi cauetur, quod tertius eligendus in casu discordiæ in iudicio arbitrario ad hoc, quod tertij sententia exequibilis sit, nec tantum à iudice, aut compromissarijs faciẽda est, sed etiam à parte, vt ibi: *Deben los Iuezes ordinarios apremiar tambien a las partes, como a los venidores que tomen vn ome bueno que sea comunal &c.* 47

Vbi Gregor. Lop. verb. *vn ome bueno,* cogitandum reliquitan a parte, an à iudice electio sit facienda, credit tamen sententiam à tertio latam electo à iu-

a iudice exequendam non esse cum à parte potestatem non habeat, vt necessarium in iudicio arbitrario requiritur ex *l. a 8.d. tit.4.p.3.* & ita hanc sententiam defendit Escobar *d.c.33.ex n.2.*

48 Neque attendenda est dispositio *l. 27.tit.5.lib.9.* contrariam sententiam tenentis, quia loquitur in priuilegio fisci, vt notat ipse Escobar *d cap.33.n.13*

Et etiam ex eo quod iure sic constitutum est, quod seruandum diximus suprà num.29.

Et etiam ex eo quod iam partis nominatio interveniat, scilicet calculatoris maioris Regiam personam ad hanc nominationem substituentis.

Ex quibus omnibus sustinenda videtur iure communi attento nostri textus constitutio, cum & iure communi conformis sit, scilicet, vt contractus in omnibus exequibilis permaneat, ni dũ duo æstimatores a partibus electi cõformiter estimationem faciant, dissentientibus vero seruandà est natura cõtractus.

49 Hæc nostra conclusio fulcitur, ex eo quod licèt in puncto iuris controuersum sit, an exceptio læsionis executiuum iudicium suspendat, variaque sit in hac quæstione Doctorum sententia.

50 Receptior tamen oppinio est, quascumque exceptiones contra executionem admittendas, dum incontinenti probantur *ex cap. litteras, de restitutione spoliat.l.it à quo, vt in possess. legat.* Menoch.*de recup.remed.1.q.a1.à num.240. & de retin.rem.3.q.75.num.673.* Molin.*de primog.lib.3.cap.13.num.16.* Stephan.Grat.*discept.cap.384.num.9. & cap.411.num.25.& 26.* Azeued. *l.1.nu.158.tit.21.lib.4.* latè Mar.Giurb. *decis.21.num.1.& 2.* Fulb.Pacian. *cōs. 10.* Gaito *de credit.tit. de apoch. Banch. num.2232.* Gutierr. *de gabell. q.167.* Parlad.*lib.2.rerum quot.cap.fin.5.p.5. 2.per totum,* Garc. *de benefic.p.1.cap 5. §.4.num.489.& 545.* Valenz.*consl.18. num.28.& 29.* qui innumeros Doctores referunt cum ex *l. Henrici 1.& 2. tit.21.lib.4. Recopil.* reiectæ non sint, imò admissæ exceptiones, quæ a iure recipi debere constitutum est, ibi: *Et tal que de derecho se deua recibir.*

51 Ex quibus si probatur læsionis exceptio intra decem dies constitutos à iure, admittenda est doctrina Doctores suprá, sed cum hæc exceptio ad vulnerationem instrumenti & comprobari aliter ex nostra lege non valeat, nisi per conformen æstimationem æstimatorum, suspendi non debet contractus, sed admissa appellatione deuolutiua æstimationis, executiòni contractus locus erit, cum secundum nostram legem iudicium æstimatorum appellabile sit, vt notant illa verba, *se execute el contracto, y en apelacion se lleue el pleyto à la Chancilleria,* etsi tertius à iudice nominatus adhæreat dicto, seu declarationi æstimatoris vnius à parte electi, sicut in arbitratorum iudicio, notat Alex. *in l. si fiuerior, C. de his quibus irrogatur infam. & consf.106. num.3.lib.3.* Boer. *decis.284.num.16.* Iasson *l. si legatum, num.15. delegat.1.* Tiraq & alijs Menoch.*de arbitr. lib.1. q.70.num.1.* Ioab. Gatc. *de expensis,c. fin. num.28.* D.Franc.Salg.*de Regia protect.4.p.cap.10.numer.149.* Otero *de Pasc.cap.15.num.29.& DD.* ab his adducti, Hermosill.*ad l.56 tit.5.p.5.glos. 6.ex num.59.* quamuis contrariam sententiam tueatur Menoch. *d. quæstione 70. ex numer. 7.* Crauet. *consil. 78. numer. 8.* Couarruuias *variar.cap.12. num.3.*

L. 3. Cap. 5.

EN los Arrendamientos que se hizieren de dehesas no puedan los ganaderos renunciar el derecho de la possessiõ que adquieren, por ser como es este priuilegio en fauor del ganado, ni sobre ello se imponga juramento, pena de priuacion de oficio al Escriuano ante quien se otorgare la escritura, y de cinquenta mil marauedis, para la nuestra Camara al que hiziere el juramento, y le admitiere.

SVMMARIVM.

1 *Possessio iuris pascendi præscriptione quæritur.*

2 *Seruitus præscribi non potest, nisi per tempus immemoriale ratione discontinuæ possessionis, & num. 9. si domini consensus interuenit.*

3 *Seruitutes rusticas præscribi nõ posse ratione discontinuæ possessionis tenuerunt aliqui, & alij contrarium, num. 4:*

5 *Ius Digestorũ, & ius Codicis diuerse se habent circa præscriptionem seruitutum: nam iure Digestorum non admittitur præscriptio, ex num. 6. quod secus est iure Codicis.*

7 *L. si diuturno si seruitus vindicetur, declaratur.*

8 *Præscriptio seruitutis discontinuæ non admittitur iure Digestorum, continuæ vero secus est.*

10 *Quod secus est attento Partitarum iure.*

11 *Seruitutum negatiuarũ præscriptio, an admittatur.*

12 El derecho de possession que gana el ganado de los hermanos de la Mesta no se debe tener por de seruidumbre, y porquè, & 16.

13 *Seruitus realis non debetur animali, nisi ratione prædij ad cuius culturam constituitur.*

14 *Seruitus realis, vt constituatur, requiritur prædium dominans directè, vel indirectè.*

15 *Otero reijciendus inquiens absolutè seruitutem iuris pascendi realem esse.*

17 *Priuilegia quando renuntiari non possint, quia personalia non sunt.*

18 *Princeps an possit prohibere in cõtractibus iuramenta.*

INquit enim lex nostra., possessionem iuris pascendi præscriptione quæri, 1 quo conueniunt *l.* 1.C. *de seruit. & aqua, l. seruitutes prædiorum de seruit. l. hoc iure, §. ductus aquæ, de aqua quot. & æstiu.* Cepol. *de seruit. rustic. præd. de seruit. iuris pasc. num.* 24. Bertrand. *cons.* 75. *volum.* 6. Surd. *decis.* 236. *ex num.* 1. Conan. *lib.* 4. *com. cap.* 10. *num.* 11. Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 17. *num.* 11. *& in reg. possessor.* 2. *p. §.* 3. *numer.* 2. Minsing. *cẽt.* 4. *obseru.* 35. Otero

ro

ro *de pasc.cap.*18. *per totum.*

Ex quibus ex verbis sequentibus no stræ l.scilicet, *En los arrendamientos que se hizieren de dehesas no puedan los ganaderos renunciar el derecho de la possession que adquieren*; Scire descendit hoc ius pascendi in agro alieno, quo tempore præscribatur.

Iure communi attento ex textu *in l. fin.C.de præscr.long. tempor.* & *l.si ego,§. 1.de public.* ratione discontinuæ possessionis, cum seruitus semper possideri non possit possessione continua, sed discontinua tantum, notant D.D. tempus immemoriale requiri ad præscriptionem seruitutis, vt latè Anton.Gom. *tom.2.var.cap.*15.*num.*24. & *seqq.* Otero *de pasc.cap.*18.*ex num.*15. Conan. *lib.4.comm.cap.*13.*num.*10. ratione in corporalis iuris seruitutum rusticarum denegat in eis præscriptionem, & etiã ex eo quod cum ad præscriptionem necessaria sit continua possessio sine interruptione, & seruitutum nulla sit vera possessio, nulla seruitutum poterit esse præscriptio.

Ex *l.tamen* 1.*§.fin.de aqua pluu. arc.* *l.si quis diuturno* 10.*si seruit.vindic.* præscribi posse seruitutes, notat I.C. dum immemoriale tẽpus ad præscriptionẽ interuenit, in qua quæstione videndi sunt latè Conan.*d.cap.*12.*ex n.*10. Parlador.*lib.*1.*rer.quot.c.*1. *§.*8. *per totum*, Anton. Gomez *d.cap.*15.*ex num.*24. Oter.*de pasc.d. cap.*18.*ex num.*15. D. Ioan.del Castill.*de vsufruct.lib.*1.*cap.* 68.*num.*18. Ganc.*var. cap.*4. *de seruit.* *a num.*49.*tom.*3. Hermosill. *ad d. l.*15. *tit.*5.*p.*5.*num.*100. Morl.*in empor.p.*1. *tit.*6.*de seruit. ex num.*28.*cum sequentibus*, Surd. *decision.*136. *per totam*, Cepol. *de seruit. rustic. præd.de seruit. iur. pasc. num.*24. Duaren. *ad l. seruitutes* 14. *de seruit.* Rosental. *de feud. cap.*5. *conclus.*1.& *addit.* Renat.Chop. *de consuet. Paris.lib.*2. *tit.*8. Paul. Christian. *decis. Belgic.vol.*2.*decis.*177.*n.*10. Mand. Albens.*cons.*35.*num.*1. Bosius *de aquis, & flumin.num.*9. Ioan.Petr.Bym.*cons.* 238.*num.*5. & 6. vide latè Fontanel. *de pact.nuptial.tom.*1.*clausul.*4.*gloss.*17. *ex num.*61. cum multis sequentibus, vbi hanc disputat quæstionem Casanat.*cos.* 41. vbi de præscriptione libertatis cõ- 5
tra seruitutem agit latè.

Sed notandum diuerse se habere ius Digestorum, ac ius Codicis, nã ex textu in *l.seruitut.* 14.*de seruit.* ratione incorporalitatis discontinuæque possessionis in vsucapibiles esse seruitutes, nõtat Paul. & *in l.4.§.fin.* & *l.si aliena* 10.*§.*1. *de vsucap.* quod sequitur Duar. *ad d.l.seruitutes* 14. & *lib.*1.*disp.cap.*24. latè Bart. *in hac lege*, & ibi Alban. Felin.*in cap. de quarta num.*45. *de præscription.* Petrus Gregor. *lib.*4. *Syntagm.* 6
*cap.*5.*num.*2.

Iure Codicis admissam esse seruitutum præscriptionem, notat Imperator *in l.fin.C.de præscript.long.temp.l.*2.*C.de seruit.* & *aqua*, quam conclusionem defendit Duar.*ad d.l.seruitutes*, Pet.Greg. *d.cap.*5.*num.*2.& notant DD.adducti 7
num.

Sed effugere non possumus I. Consulti responsum *in l.si quis diuturno, si seruitus vindicetur*, vbi vsucapione quæri seruitutem, inquit Vlp.in quo cum Duaren.*ad d.l. seruitutes* 14.*de seruit.* dicendum est: non esse veram vsucapionem, sed pro vsucapione habendum causa publicæ vtilitatis ius proueniens ex diuturno vsu seruitutis. Secundò, admittenda est præscriptio seruitutis, quia & si iure communi attento titulus sit necessarius ad adquisitionẽ seruitutis, patientia domini pro titulo habetur, præsertim, cum constitutio seruitutis dominij amissionem non inducat; quo casu facilius admittenda est præscriptio, vt ad *d.l.seruitut.* & *l.si diuturno*, notat Felin.*in cap.de quarta numero* 40. & 41. *de præscriptionibus*, etiamsi aliàs ad adquisitionem seruitutis titulus necessarius sit, Paulus de Castro *in d.l. si diuturno, si seruitus vindic.* 8

Vel aliter dic, quod iure Digestorum non admittitur præscriptio seruitutis discontinuę, vt *in d.l. seruitutes*. Continuæ vero seruitutis secus procedit, vt *in d.l.si diuturno*, quam sic intellexit Paulus de Castro, Felin.*in d. cap.si de quar-*

ta num.40. & 41. Veronens. *de seruit. rustic. prad. cap.4.n* 56. Natta *consf.431. num.7*. Martin. Laud. *cons.3. numer.* 8. Hipol. Rimin. *cons.* 86. *num.2*. Azon. *in sum. C. de seruit. & aqua, num.29*. Balb. *de praescription. 2. p.4. p princ. q.1. num. 2*. Surd. *cons.* 231. *num.*10. & 11. Mand. Albens. *cons.35. num.1*.

9 Vel dic intelligendas esse dd. ll. secū dū Fel. Paul. de Castr. Bart. Neuio, & DD. quod praescriptio seruitutis admittitur, dum immemoriale tēpus interuenit, & sciente domino, ac paciente inducitur seruitus, quod procedit attenta seriè *d. l. si diuturno*, de qua vide Doctores adductos n. . Iacob. Menoch *cons.447. num.20. & seqq*. Surd. *d. cons.231. num.15*.

10 Iure verò Partitae seruitutes praescriptibiles esse patet, siuè discōtinuam possessionem habeant, siuè continuam, vt patet ex *l. 15. tit. 31. p.3*. vbi latè Gregor. Lopez notat, quae necessaria sint ad prescriptionem seruitutis, qualiter verò seruitutes negatiuę prescri- 11 bantur. Vide ex *l.1. & 2. C. de seruitut. & aqua*, & Bald. *in l.1. C. eod. numer. 54*. Stephan. Grat. *disceptat. cap.89. num.20*. Surd. *d. cons.231. num.13*.

12 Quibus sic prelibatis dicendum est hoc ius possessionis pascendi quęsitum gregibus fractuum Meste, ad hoc vt amitti non possit, nec renuntiari seruitutis ius censendum nō est ex pluribus. Primó, ex his quę diximus suprá, scilicet quod seruitutes licet prescribi possint necessarium sit immemoriale tempus ad illarum prescriptionem, quod secus in hoc casu procedit, cum ex *l.1. tit.6. de las leyes de la Mesta*, cauetur, ibi: *Si algunos ganados pacieren en qualquier dehesa, ò pasto de inuernadero, en paz, y no se les fuere contradicho hasta el primer Conçejo que se hiziere en las sierras; ganen la possession de ella los dichos ganados en lo que cada cabeça huuiere menester, y vn tercio mas, y no gane possession en lo que de esto excediere.*

Ex hac enim dispositione deducitur ius pascendi defesas quęsitum gregibus, haud censendum ius seruitutis, sed ius possessionis ex breuitate temporis, quod sex mensium regulatur, vt ex constitutione *l. 1. cap. 1*. & 2. huius tituli cauetur, quod ad adquisitionem seruitutis iuris pascendi non sufficit, vt diximus, & notat ex Paris. Zas. Couar. & Meneses, Morl. *in empor. tit. de seruitut. q.4. num.28*.

Secundò ex eo quod seruitus realis non debetur animalibus, ni contemplatione fundi, seu agri certi, cuius contemplatione seruitus constituta sit, potius quam ratione animalium, vt ex *l. pecoris, l. Lucius, de seruitut. rustic. prad. l. vt pomum, de seruit*. Cepol. *de seruit. rustic. pradior. cap.9. num.2*. Corras. *l.1. num. 123. de seruit. & in Rubr. num.28*. Item D. Ioan. del Cast. *lib.1. de vsufruct. cap.49. num.21. & 22*. Casanat. *cons. 42. num.14*. 13

Tertiò deducitur ex doctrina *l. 1. commun. prad.* vbi ad constitutionem seruitutis realis necessaria est qualitas predij dominantis, vel directè, vel ratione ipsius, vt in seruitute pascendi animalia constituta ad culturam predij deducitur ex *d. l. pecoris*, quod comprobat Corneo *cons.188. numer.2. lib.4*. Surd. *decis.236. num.6*. Aymon Publicius *in consuet. Albern. tit.28. art.2. n. 5*. Paul. de Castr. *cons.3. num.4. lib.2. & cons.444. num.3. lib.1*. Crauet. *cons. 4. num.5*. Prosper. Rand. *de Pasc. Baron. 2. p. cap.10. fol.118*. 14

Quare reijcienda est Oteri resolutio *de iur. pascendi, cap.18. num.8*. dicentis, ius pascendi absolutè nec attenta alicuius predij dominantis ratione seruitutem realem esse, ductus authoritate Zasij Parisij, Couarr. Meneses, & Morl. nam illorum resolutio, aut intelligenda est casu quo ius pascendi queritur, attēta tantum vtilitate animaliū, sed dum seruitus pascendi constituitus, attenta ratione ad predium dominans vt contra Zasiūm, & ceteros eloquentissimè intelligens Couarr. resolutionem, notat Casanate *cons. 42. numer. 24*. & sequentibus Casaneo *consuetud. Burgund. Rubr.13. de fores, §. 3. num. 2*. Calcan. *consil.34*. Tuschus *lit. R. con-* 15

conclusion. 112. *per totam.*

16 Quare dicendū est hoc ius verè possessorium esse, nec seruitutem esse censendam, quamuis voluntate domini per illud tempus tacentis, & consentiẽtis constituatur ratione boni publici, & animalia habentium in hoc Regno, ob idq; seruandum, vt latè notat Otero *de pas. cap.* 18. & latius Hermosill. *d. l.* 15. *tit.* 5. *p.* 5. *gloss.* 2. *per totam.*

17 Quod vero inquit lex, quod priuilegiū pascendi nō valeat renuntiari à domino, cum personale domini non sit, sed armentorum, vide quando priuilegium renuntiari non valeat, quia non personæ concessum, sed ordini, aut cōmunitati, quæ diximus *de lege Politic. lib.* 1. *cap.* 7. *§.* 1. *num.* 118. 119 & 120.

An verò iuramentum in contractibus apponi possit à Principe constitui, aut prohiberi diximus *l.* 10. *tit.* 2. *lib.* 2. *ex n.* 95. cum sequentibus, adde Hermosi. latè *l.* 56. *tit.* 5. *par.* 5. *gloss.* 11. & 12. *num.* 105. & *sequentibus.*

L. 4. Cap. 1. 2. 3. 9. & 10.

AD explicationem horum iurium, seruandamque constitutionem huius legis circa nominationē locūtenentiū, vide quæ diximus *l.* 26. *tit.* 5. *lib.* 3.

Circa vero sportularum exactionem qualiter faciendam, vide etiam latè à nobis scripta ad *l.* 34. *tit.* 16. *l.* 25. *tit.* 17. *l.* 19. *tit.* 19. *lib.* 2.

L. 4. Cap. 20.

Y Cumpliendo con lo contenido, y ordenado en los capitulos precedentes, los dichos Alcaldes mayores, entregadores conoceràn, y procederàn, primeramente contra todas las personas, Concejos, ò Comunidades de qualquier estado, calidad, ò condicion que sean, sobre nueuas imposiciones, ò derechos, recibiendo informacion de pedimento del Procurador, Fiscal de su Audiencia de todos los Montazgos, Castillerias, Rodas, Borras, Assaduras, Peages, Pontages, Varcages, y de otros qualesquier derechos que se lleuaren à los pastores, ò dueños de ganados de nuestra Cabaña Real contra razon, y sus priuilegios, y les haràn restituir lo que les huuiere sido lleuado injustamente, y suspenderàn el lleuar en adelante los dichos derechos, hallando ser nueuamente impuestos, ò acrecentados, y lleuarse sin tener priuilegio, o titulo de Nos, o de los Reyes de donde Nos venimos, que sea bastante, conforme à las leyes

de

de nuestros Reynos, haziendo en todo se guarde la ley quinze del titulo veinte y siete del libro nono desta nuestra Recopilacion. Y los que tuuieren los dichos priuilegios, y no los huuieren presentado en el nuestro Consejo con relacion jurada de la cantidad que lleuan, dentro de los sesenta dias que les concedimos por nuestra ley, y prematica promulgada en la Villa de Madrid à cinco de Março del año passado de seiscientos y treinta y tres, haràn no se lleuen los dichos derechos, ni vse de los dichos priuilegios, so las penas de la dicha ley quinze. Y sin embargo de qualesquier priuilegios procederàn contra todos los que sobre la cobrança de qualquier derecho que puedan cobrar quebrantaren, hato, ò Cauaña, ò tomaren morueco, ò Carnero, ò Oueja encencerrados, aunque sea nuestro seruiciador, y haràn se restituya todo lo que assi se huuiere lleuado indeuidamente, y contra lo dispuesto en este capitulo, con las costas y daños, y demas penas contenidas en la dicha nuestra ley quinze, aunque sean justicias, las quales incurran en la misma pena, si por via de arbitrio, ò en otra forma echa en algun impuesto, sobre el ganado que passa de vnos terminos à otros, guardando en la execucion de las penas lo que en esta ley tenemos ordenado: y las pesquisas, y aueriguaciones que sobre ello hizieren las remitiràn originales ante los del nuestro Consejo: mandando a las personas, Concejos, ò Comunidades que pidieron, ò lleuaron los dichos derechos, parezcan ante Nos, y no en otro Tribunal alguno, en seguimiento de la dicha causa, dentro de quinze dias.

SVMMARIVM.

1 *Tributa requirunt in imponente supremam authoritatem.*

2 *Et illorum impositio adhæret potestati, ac cum ipsis Regibus orta fuit hæc authoritas.*

3 *Tributa imponere competit supremis Principibus, ac ciuitatibus non recognoscentibus superiorem.*

4 *Domini particulares ea indicere, aut imponere non valent.*

5 *Quod limita nisi interueniat facultas Regia.*

6 *Ciuitas particularis tributa imponere sine facultate non valet.*

7 *Tributorum imponendorum ius de regalibus est, & 87.*

8 *Tributa Imperij alimenta censenda, & quare regibus soluta.*

9 *Ciuitates, ac communitates particulares possunt pro suis necessitatibus collectas inter se imponere.*

10 *L. fin. tit. 7. part. 5. remouens à ciuitatibus particularibus ius collectandi refertur, & explicatur, num.*

66 Caualleros de la Sierra, quales se dezian en España.

67 Peege, y Portazgo, *soluitur pro transitu mertium.*

68 *Portorium, seu portarium quid sit solutum pro transitu, num. 73.*

69 *Portoria tanquam odiosa a sua Republica a Piatone submota.*

72 *L. 1. C. de Alexand. Primat. refertur.*

73 *Dinumli vectigal pro transitu constitutum.*

74 *Portorium pro transitu pontium constitutum.*

75 Pontazgo es el derecho que se paga por passar las Puentes.

76 *De quo meminit l. eum pluree, §. vehiculum, locat.*

77 *Portorium solutum pro transitu pōtium.*

78 *Pontium refectio pertinet ad omnee de populo tam sæculari, quam Ecclesiastici.*

79 *Portorium olim etiam teloniūm dictum.*

80 *Telonium solutum pro transitu pōtium.*

81 *Telonium significat genue machinæ adhauriendam aquam constructum.*

82 *Telonium in sexu Saxanico significat certum genus tributi.*

83 *Telonium genus tributi est solutum pro transitu, & 85.*

84 *Telonium locus est vbi tributa exigebantur.*

86 *Telonia inter regalia regibus competentia numerantur.*

88 *Exactiones illicita a receptoribus restitui debent in duplum, & 95.*

86 *Exactorce illiciti tenentur actione ciuili, & criminali.*

90 *Dominus particularis a subditis nō potest recipere iniustas exactionee, neque vltra Regia priuilegia imponere tributa.*

91 *Subditi officium superioris implorare valent ad reprimendam dominorū auaritiam.*

92 *Princepe ex officio tenetur procedere ad summouenda iniusta tributa, ac ad fauendum vt subditi iniustis exactionibus non opprimantur.*

93 *Vectigalia recipiene sine legitima authoritate punitur pœna exilij secundum Iustiniani constitutionem.*

94 *Et etiam tenetur actione furti, & 102.*

96 *Tributa imponens sine Regia authoritate punitur officio iudicis.*

97 *Et tenetur de lege de vi publica.*

98 *Et pœna ambitue.*

99 *Galeacue Vicecomes Mediolanus damnatue crimine maiestatie, ex quo sine Imperatoria authoritate tributa imposuit.*

100 *Tributa antiqua augens sine Regia authoritate, tenetur pœnie constitutis contra imponentes noua tributa. Cū idem sit augere ac constituere.*

101 *Hispanico iure priuatur dominus oppido vbi tributa vltra Regiam facultatem exhaurit.*

103 *Canonice excommunicatur, ac incidit in canonee Bullæ Cœnæ, 104.*

105 *Tributorum indicendorum iue an præscriptione queri valeat.*

106 *Qui idic tenent aliqui, quoe remisiue referimus.*

107 *Contrariam sententiam qui teneāt.*

108 *Tributa insignum subiectionis Regibus conferuntur.*

109 *Regalia competentia Regibus insignum recognitionis impræscriptibilia sunt.*

110 *Contrarium, qui teneant.*

111 *Prima oppinio tenenda est iure Hispano ex l. 2. tit. 15. lib. 4. & l. 1. tit. 18. lib. 9. quæ referuntur, & DD. in his Scribentes remissiuè.*

112 *Præscriptione quarè possunt iure Hispano omnia quæ priuilegio.*

113 *Quod limita* estas Alcaualas, *ratio adducitur, num 114.*

115 *Quia ad imponenda tributa desideratur suprema authoritas, quæ impræscriptibilis est, & sine qua imponi tributa non possunt.*

116 *Ius percipiendi tributa præscribi potest licet indicēdi impræscriptibile sit.*

117 *Responsio remissiuè ex. Castill. & Amay.*

Tri-

118 *Tributorum possessio titulum conferre non potest ad præscriptionem, quando à legali dispositione præscriptio illorum prohibita est.*

119 *Præscriptio contra legem admittenda non est, quia lex influit in præscribente malam fidem.*

120 *Tolerantia Principis an sit necessaria ad præscriptionem iurium regalium.*

121 *Præscriptio non sufficit ad adquirendum ius imponendi tributa fratribus Mestæ, illorumque gregibus.*

122 *Tituli Regij concessi particulari Domino, aut communitati ad exactionem tributorum ex gregibus exhibendi sunt, secundum dispositionem legum Regiarum.*

123 *Priuilegia Regia necessario adscribenda in libro dicto*, de lo saluado.

124 *Libri beneficiorum erant, vbi adnotabantur principales donationes, ac concessiones.*

125 *Calculatores Regios, beneficiarios olim dictos.*

126 *Quamuis* D. Ioan. de Solorz. *discursores esse dicat.*

127 Libro de lo saluado *olim Polypticus dicebatur.*

128 Casiodor. *verba referũtur, ad demonstrandum liber Polypticus, quis sit.*

129 *Præscriptio non supplet qualitatem inscriptionis* del libro de lo saluado.

130 Seruicio, y Montazgo, *præscriptione quæri non potest.*

131 *Priuilegia concessa ad percipiendum ius*, del seruicio, y Montazgo, *debent apud supremos Consiliarios exhiberi.*

132 *Princeps an posit compellere subditos, vt exhibeant titulos rerum ab eis possessarum. Quod intellige secundum distinctionem traditam, num.* 133. 135. *&* 136.

134 *Inobedientes priuare possessione rei.*

137 *Possessor non tenetur ostendere titulos suæ possessionis, &* 136.

138 *Quod limita agente fisco pro conseruatione iurium fiscalium, & quãdo secus num.* 140.

139 *Princeps non censetur dominus Rerum suorum vasallorum, nisi quoad protectionem tantum.*

Summo iure gaudet nostra lex, summaq; valatur iustitia, cõstitutio sanè legitima quæ in commune bonum subditorum tẽdit. Pariterque pro conseruatione Regiæ, ac supremæ maiestatis fertur: constituunt enim nostri Principes, vt gregibus noua non imponantur vectigalia, seu collecte pro transitu, via, pastu, &c. Sed antiqua tantum, ac a legitima potestate constituta.

Satis est notum quod inter cæteras 1
qualitates requisitas omni iure ad legitimationem, ac iustitiam tributi, est imponẽtis authoritas *cap. super quibusdam, de verb. sign.* D. Thom. *lib. 3. de reg. Princip. cap.* 11. Soto *de iust. & iur. lib.* 3. *q.* 6. *art.* 7. Luis de Torr. *de iustit. & iur. disp.* 44. *dub.* 1. *n.* 1. *& seqq.* Suar. *de legib. lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 1. *&* 2. Marquez *Gubern. Christ. lib.* 1. *cap.* 16. Molin. *de iust. & iur. d. cap.* 666. *num.* 1. *&* 2. Villalob. *in sum. tom.* 2. *tract.* 8. *difficult.* 13. *ex num.* 3. Vazquez *opusc. de restit. cap.* 5. *§.* 1. *&* 2. *& cap.* 6. *§.* 1. Azor *instit. moral.* 2. *p. lib.* 11. *cap.* 4. *vers. vectigalia*, Sanch. *cons. moral. lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 2. Ledesm. *in sum.* 2. *p. tract.* 7. Bonac. *de contract. disp.* 2. *q.* 9. *punct.* 1. Nauarr. *de restit. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 137. Lesio *de iust. & iur. cap.* 33. *de tributis dub.* 1. Dian. *resol. mor. p.* 1. *tract.* 3. *resol.* 1. *& seqq.* Nostri Doctores hanc tenuerunt doctrinam *ex c.* 1. *quæ sint regaliæ*, Afflict. ibi, & in Rubr. *ex n.* 55. *l.* 1. C. *de superindicto*, & ibi Luc. de Pen. & Rebuff. ac Sebast. Neuio *in System. ad illam l.* Bald. *l. etiã, C. de execut. rei iudic.* Beroio *cons.* 81. *n.* 7. *vol.* 1. *& cons.* 150. *vol.* 3. Auend. 2. *p. de exeq. cap.* 14. *ex n.* 1. Petr. Bellin. *de re milit.* 2. *p. q.* 7. Corseto *de potestate Regia p.* 4. *q.* 48. Alciat. *l. placet n.* 11. C. *de*

de sacros. Eccles. Roland. à Vall. *cons.* 91.*num.*5.*& seqq. vol.*2. Rosental. *de feud cap.*5.*concl.*31.*&* 43.*cum seqq.* Sixtin.*de regalib.lib.*1.*cap.*2.*lib.*2.*cap.*6. Cancer.*lib.*3.*var.cap.*3.*num.*119.Cephal.*cons.*53.*lib.*1.Nata *cons.*447.*&* 515.Hipol.Rimin.*cons.*21. Mancin. *de iur. Principis lib.*6.*cap.*13.Purpurat. *cons.*495.*num.*4.Farinac. *in pract. de homicid.q.*123.*num* 90. Sapientissim. Episc.Valenz.*cons.*99.*per totum*,Ioan. Franc.Ponte *cons.*131 *num.*79.*&* 80. *tom.*2.*& de potest.at. Proreg.tit.de regal. imposit.*Alfar.*de offic.fisc.gloss.*20.*§.*7. Conrad. *templ.Iudic.cap.* 1.*§.*4.*vers.* 11.Petr.*de potest.Princip.cap.*4.*in principio.num.*30.Caued. *decis.*49.*p.*2. Bobadill.*lib.*5 *Politic.cap.*5.*num.*2.alios referens, & ex his plurimos D. Ioan. del Castillo *tom.*7.*cap.*41.*num.*29.D. Franc.de Amaya *l.*3.*num* 5.*&* 27.*C. de ann.& tribut.lib.*10.post hæc scripta doctissim.D.D.Ioan. Baptista Larrea *allegat fisc.alleg.*59 *per totum.præcipue num.*1. *& seqq.* Paul. Christian. *decis. Belg volum.*3.*decis.*105. Adam Contz.*lib.*8.*Polit.c.*7.*§.*2.*&* 18.Moles *dec Neap.de iur. Dohana.fol.mihi* 112

2 Quod tributorum imponendorum ius adhærere potestati verũ est,vt Buleng.*de Imperat.lib.*9.*cap.*1.inquit,cum ipsis Regibus ortum fuisse D. Franc. Amaya *ad l.*4.*num.*1.*C. de annon & tribut.lib.*10.Renat. Chopin. *Deman. Franc.lib.*10.*per totum.*

3 Ex quo omnes supradicti DD. fatentur ab omnibus Principibus, potestatibus, superioribus constitui posse vectigalia,aut tributa,eoque iure illorum imponendorum ius pertinere ad ciuitates superiores non recognoscẽtes,tenent, siuè ad illos,ad quos hoc ius priuilegio,aut præscriptione competit,de quo vide omnes traditi DD.

Quo principio cognito scire descendit quid cautum sit a nostris Regibus, ibi:*Procederàn primeramente contra todas las personas,Cõsejos,o comunidades de qualquier estado,calidad,o condicion que sean,sobre nueuas imposiciones, o derechos,* & an hæc verba iure legitimo nitãtur.

Quæ vt cognoscamús sciendum est, 4 quod sicuti iure ipso Regio,seu iure Regaliæ pertinet ad Reges tributorũ exactio,aut impositio, sic prohibitum est inferioribus dominis ea indicere, aut imponere,*l.*1.*&* 2.*C.noua vectigal.gloss. verbo imperatorũ*,*in cap.super quibusdã, de verb.sign.* Molin *de iustic.& iur. disp.* 666.*n.*2.Turrian. *de iustit.& iur. disp.* 44.*num.*1.Sanch.*cons.mor.lib.*2.*cap.*4.*dub.*2.Suar.*de leg.lib.*5.*cap.*14. *num.*2. Quam clusionem defendunt ex textu, *in cap.quæ sint regal.*Afflict.*verb. angaria,n.*3.*& verbo Plaustrorum n fin.*latè Roland.à Vall. *cons.*91. *per totum, lib.* 2.Rosent.*de feud.cap.*5.*concl.*76.*&*77. ni priuilegio interueniente,aut facultate suprema *d.l.*1.*C.vectig.nou.* Alex. Trentac.*var.lib.*1.*tit.de iur.fisc.resol.* 5.Farina.*pract.crimin. de furt.q.*72. *n.* 83.*&* 84.Rosent.*d cap.*5.*conclus.*31. Ioan Gutierr.*de gabell q.*4 *n.* 4. *&* 5. latè Augustin.Barbos.*in d. l.*1.*C. noua vectigal.*Bobadill *lib.*2. *Politic cap* 16. *num.*116.Flores de Men.*v riar.lib.*2. *q.*21 *num.*50.Camil.Borrel. *de præst. Reg.Catholic cap.*20.*n.*28. Farinac. *in pract.q.*173.*n.*77.D.Franc.de Amay. *l.*3.*n.*26.*C. de ann. & trib. lib.*10. D. Hier.de Leõ *dec Valent.*82.*li.*1.*per tot.* Paul.Christ.*decis.Belg.vol.*3.*decis.*105. Renat.Chop *d.tit.*10.*n.*2.*& seqq.*Põte *de potest.Proregis tit.*4.*§.*8.*n.*42.Tapia *dec.Sicil.*23.*n.*44.*&* 47.Nouar.*de grauam.vassal grauam.*1 *per tot.& seqq.* 5

Et sicuti à domino inferiori collecta,aut tributum sine Regia facultate imponi non valet,neque etiam à ciuitate particulari,vt *ex l.*2.*C.vectig.nou. instit.non posse l.fin. tit.*7.*p.*5.vbi Greg. Lop.*gloss.*1.*&* 7.Molin. *de inst.& iur. d.disp.*666.*vers.ciuitates*,Farin.*de furt. q.*172. Salicet.*d. l.*2.*C. noua vectigal.* Capic.*decis.*148.*n.*2.Bertachin.ab eo adductus *de gabell. part.* 1. *numer.*15. Tob.Nonio.*cons.*47.*num.*6.Ludouic. *decis. Perus.*43.*n.* 1. Camill. Borrel. *Sum decis.*3.*p.tit.*15.*a n.*44. Augustin. Barbos.*d.l.*2.*C.vectigal.noua*, Afflict. *capit.*1. *quæ sint Regaliæ,verbo Plaustrorum,num. fin.* Rosental. *de feud. cap.* 5. 6

con-

concl. 65. latè Flores de Mena *variar.*
lib. 2. *q.* 21. *ex num.* 12. *cum seqq.* Aze-
ued. *l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 7. *Recop* Camil. Borr.
d. cap. 20. *num.* 18. Calist. Ram. *de lege*
Regia, § 26. *lit. B.* Amaya *ad d. l.* 3. *C.*
de annon. & tribut. n. 11. *lib.* 10. Cancer.
var. 3. *p. cap.* 3. *n.* 130. D. Hieron. de
Leon *decis. Valent.* 82. *lib.* 1. *per totam*,
Paul. Christian. *d. decis.* 105. Chop. *d.*
tit. 10. Capiblanc. *de Baron Pragm.* 14.
num. 19. Prosper. Randel. *de Baron.*
7 *pascuis, cap.* 4. *p.* 2. *fol.* 70. Ratio ea est,
quod cum tributorum imponendo-
rum ius de Regalibus sit, vt suprà
traditi DD. & refert post hæc scrip-
ta latè D. D. Ioan. Bapt. Larrea *allegat.*
fisc. alleg. 10. *n.* 5. *& allegat.* 59. *per tot.*
Et vt ex Bart. in *l. rescripto*, § *fin. de mu-*
ner. & honor. l. 1. *C. de mulier. qui in loco*
lib. 10. Socin. *cons.* 187. *vol.* 7. notat Mã
del. Albens. *cons.* 38. *n.* 2. necessaria sit
illa superioritatis correlatio, & subie-
ctionis, vt tributa indici, aut imponi
valeant, & in communitate, quoad
ciues, ac oppidaneos suos hæc defi-
ciat, cum supremæ maiestatis sit, idẽ-
que inueniatur in Domino inferiori.
Sequitur tributa, aut collectas impo-
nere non posse, neque hoc ius habere,
nisi hi, qui ius Imperij, aut summam po
testatem habeant, *cap.* 1. & ibi Afflict.
& Scrib *quæ sint Regal. l. vectigal. de pu-*
blican. l. fin. C. quemadmodum ciuilia mu
ner. lib. 10. *d. l.* 1. *&* 2. *C. vectigal. nou.*
Bald. *l.* 3. *C. de iur. fisc. lib.* 10. Sixtin.
de regalib. lib. 2. *cap.* 6. *n.* 14. Bobadill.
Polit. lib. 5. *cap.* 5. *n.* 13. Flores de Me-
na *lib.* 2. *var. q.* 21. *num.* 11. Amaya *d.*
l. 3. *num.* 6. *C. de annon & tribut. lib.* 10.
Castill. *tom.* 7. *cap.* 41. *num.* 78. Auen-
dan. *de exeq. d.* 2. *p. cap.* 14. *n.* 1. Petrus
Greg. *lib.* 3. *de Syntagm. c.* 7. *n.* 9. Ponte
d. § 8. *n.* 42. Tapia *d. decis.* 25. *n.* 44 *&*
47. Leon *d. decis.* 82 *lib.* 1. *ex n.* 11. Ex
quo rectè constituitur à nostro Rege,
vt contra imponentes nouas collectas
procedatur, ne in præiudiciũ iuris Re-
gij constituantur, & in subditorum
graue detrimentum.

8 Sed inquis hoc ius Regibus etsi cõ-
petat Regali iure ad subuẽtionem, ac
defensionem subditorum constitutum
dicendũ est, seu tributa Regni, aut Im
perij alimenta censenda, vt notat Mol.
de iust. & iure disp. 667. Soto *lib.* 3. *de*
iust. & iur. q. 6. *art.* 7. Lessio *eodem tract.*
cap. 33. *dub.* 6. *num.* 48. Torr. ead. *disp.*
44. *dub.* 1. Sanch. *cons. moral. lib.* 1. *cap.* 4
dub. 2. testatur post hęc scripta D. Ioan.
de Larrea *allegat. fisc.* 59. *n.* 12. *&* 17.
Castill. *tom.* 7. *cap.* 41. *n.* 79. Ergo di-
cendum est, etiam posse cõmunitates,
seu ciuitates inferiores tributa, aut col
lectas imponere ad subuentionem sui,
suarumque necessitatum. Guid. Pap.
decis. 87. *n.* 1. *&* 9. *& decis.* 631. *n.* 17.
Bobad. *lib.* 5. *Polit. cap.* 5. *n.* 13. Auend.
c. 14. *Prætor. n.* 2. Girond. *de Gabel.* 1. *p. n.*
31. Ioseph. Lud. *decis. Perus.* 43. Cãcer.
d. 3. *p. c.* 3. *n.* 130. Leõ *d. dec.* 82. *n.* 2. *&* 3.

Quibus prælibatis ad nostrum ca- 9
sum deueniendum est, ex Bart. *in l.* 1.
C. de superindict. & in l. 1. *C. de mun.*
in quo loco, lib. 10. notat Auend. *de exe-*
quend. 2. *p. cap.* 14. *num.* 2. ciuitates, op-
pida, aut villæ posse pro suis necessi-
tatibus collectas imponere, quam cõ-
clusionem ex Barthol. Paul. Alber.
Eguid. Guid. Pap. Burs. Ofasc. Thes.
& Rimin. probat Flor. de Men. *d. lib.*
2. *q.* 21. *ex n.* 12. neque cõtra sentit Ro
sent. de feud. *d. cap.* 5. *concl.* 75.

Sed contra facit *l. fin. tit.* 7. *p.* 5. vbi 10
cauetur, etiam in casu necessitatis non
posse à Dominis inferioribus, aut op-
pidis collectas, aut tributa imponi, sed
necessariam esse Regiam facultatem
ad inductionem. Quæ constitutio cor-
roborata fuit Regia *l.* 16. *tit.* 8. *lib.*
9. Statuente Rege Catholico, vt col-
lecta, aut tributa à nemine absque Re-
gia facultate consensu, aut licentia im
ponantur.

Videbatur tamen dicendum colle- 11
ctas, talia, vectigalia; aut tributa a ci-
uitate, oppido, aut cõmunitate imponi
posse in casu necessitatis inter ipsos,
nõ extensa ad exteros cõtributione, vt
deducit Guid. Pap. *q.* 424. Pet. Greg.
lib. 3. *Syntagm. c.* 7. *n.* 10. Et Rebuff. *in l.*
vnic. n. 3. *C. de superindict.* tenet colle-
ctas generales imponere Principi tãtũ

aut non recognoscenti superiorem licere, particulares vero pro conseruatione propria ipsis cōmunitatibus, vt ex *l.1.§.1. quod cuiusque vniuers. nomin.* quo adsentit expresse Ruin. *cons.* 116. *n.13.vol.4.* inquiens, ius summū Principis esse, collectatio generalis, sed impositio collectæ particularis fieri ab vniuersitate, aut cōmunitate posse, Sic tenet Luc. de Pen. *in l. fin. C. de quibus mun. lib.10.* Paris. *cons.25.n.71. vol.1.* Nata *cons.105.n.6.* Angel. *l.4.§.actor. de re iud.* Vvesembech. *cons.27. n.26.* Iacob. Omphal. *de officio, & potest. Princip cap.22.* Rosent. *de feud. cap.5. concl. 75.n.2.lit.C.* & D. Bart. *l.1. §. quod si nemo, quod cuiusque vniuers. nom.* Alex. *cons 78. col 1. lib.6.* Mand. Albenf. *cons. 34. n 1. & cons. 407 per tot.* Boer. *decis. 260. num.11.* Hieron. de Leon *decis. 82. Valent. lib.1. per totum,* Alexand. Trentacinq. *var. lib.1. resolut. 5. ex num 6.*

12 Quæ resolutio congruit dispositioni *d.l.fin.tit.7 p 5. & l.16. tit.8. lib. 9.* Nam ibi tantum statuitur, quod generale tributum, aut collecta absque superioris permissu, aut Regia licentia non imponantur, ergo dū collecta non generalis, sed particularis est, etiam deficiente permissu Regio imponi poterit secundum supradictorum sententiam.

13 In qua varietate opinionem nostri Reges normam constituerunt per *l.1. tit 6. lib.7.* scilicet, vt particulares collectæ à communitatibus imponi possint vsque ad quantitatem trium millium marapetinorum tātum, etiam absque Regia facultate, vt in illa l. notant Azeued. Auendan. *de exequend. 2.p. cap 14. num. 4* Flores de Men. *var. lib.2 q. 21. num.15.* Amay. *in l.3. num.13. & seqq. C. de annon. & tributis lib.10.* quo ad generales vero seruetur constitutio *d.l.fin. & 16.*

14 Sed cum tributa, aut impositiones à nostra lege prohibita non sint particularia permissa per *d.l.1.tit.6.lib. 7.* sed loquatur de prohibitis per *d.l. fin.tit.7.p.5. & l.16.tit.8.lib.9.* seruādam esse nostram constitutionem ex dictis videtur.

Hæc præcipuè procedunt attenta sefie nostræ legis, quæ conuenit constitutioni *d. l.fin. tit. 7. p. 5.* nam ibi generalis tributorum, aut collectarum impositio prohibetur quod à nostro Rege Catholico confirmatur, ibi: *Sobre nueuas impoficiones, o derechos recibiendo informacion de pedimiento del Procurador Fiscal de su Audiencia, de todos los Montazgos, Castillerias, Rodas, Borras, Assaduras, Peages, Pontages, Barcajes, y de otros qualesquier derechos que se lleuaren à los Pastores, o dueños de ganado de nuestra Cabaña Real, cotra razon, y sus priuilegios.* Quo conueniunt, quæ cauta, ac concessa sunt *al Concejo de la Mesta, ex priuil. 22. en el Quaderno de la Mesta, fol.50.* & in *l.15 tit.27. lib. 9. Recopil.* 15

16

Ex his verbis, candidè lector, videbis secundum omnium iuriū placito, ac Doctorum assensu latā nostram legem, cum vere constitutum sit, vt tributa generalia, vectigalia, aut collectę imposita absque Regio priuilegio non exhauriantur: sequentes nostri Reges Catholici constitutionem *d.l.15. & 16.* Seruato municipali iure populorum quoad subuentionem, aut exactionem triummillium marapetinorum constituto ex *l.1. tit.6. lib.7. Recopil.*

Quod patet ex verbis nostrę legis: Nam vectigal, quo dicimus (*seruitio, y Montazgo*) generale est licet distincte se habeat. Nam *seruicio*, est vectigal Principi, seu Regi nostro solutum pro protectione, ac tutela gregum, vt in *l.1. tit.27. lib.9. Montazgo*, est solui constitutum ob transitum animalium de vno termino ad alium, secū dum qualitatem vnius cuiusque generis animalium, vt patet in *l.1. 2. & 3. tit.27. lib.9.* Azeued. *in l. 8. illo tit.* Molin. *de iust. & iur. disput. 662. num. 9.* Girond. *de priuileg. num.258.* Otero *de pascuis cap. 34. num. 2.* Amay. *l. ciues 7. num. 132. C. de incol. lib. 10.* 17

Sic apud Neapolitanos cōstitutum ius 18

ius Dohanæ Manepecudum ex Moles *decis. Reg. Camer. Neap. q. 21. fol. 189.*

18 Sed abs re non erit quærere an apud antiquos hoc ius, seu vectigal cognitũ sit. Sane Senec. notat pro transitu liminis vectigal impendi solitum, & de vectigali itineris, aut transitus meminit I. C. in *l. si quis 22. de donat. inter.* Sed hoc vectigal, quod portoriũ dicitur ad aliud munus pertinet, ideò transeundũ est quærere hoc ius, seu vectigal pro transitu animalium impositum, quale sit.

19 Sane illius exactionis meminit cõstitutio Andronici iunioris relata à Buleng. *lib. 9. vectig. Rom. cap. 88.* ibi: *aut quadrupedum negotiationi non distracti in petitionis Campanisticei.* Quid verò sit campanisticum, vide Buleng. *d. lib. 9. cap. 86.*

20 Nec silent sacræ litteræ pecudum vectigalia 4. *Reg. c. 3. Machab. 1. c. 10.* sed tamen id genus non soluebatur Regi à subditis, sed Reges Regibus insignum recognitionis soluebant pecudũ vectigalia, sic factum Romanorum tẽpore notat Strab. *lib. 11. Geograph.* Nã Capadoces Persis quot annis M. D. equos, duomillia mulorum, ouium quinquaginta millia præstitebãt, & ipse Strab. notat Hispanias præstasse Romanis equos.

21 Quo omisso, ni fallor, credo vectigal, *del seruicio, y montazgo*, successisse loco illius, quod apud antiquos Scriptura dicebatur e pascuis perceptum, vt ex Marco Tulio deducitur pro Flacco. *Mirãdum est homines eos, quibus odio sunt nostræ secures nomen acerbitati scriptura*, & melius pro Lucio Manilio: *Nam cũ hostium copia non longè absunt, etiam si irruptio facta nulla sit, tamẽ pecora relinquũtur: agricultura deseritur. Mercatorum nauigatio cõquescit: Itaque neque ex portu, neque ex decimis, neque ex scriptura vectigal conseruari potest.*

22 Hoc ius haud censendũ est pretium à locatore concessum pro locatione pascuorum domino particulari, vt apud Nos, *el precio del arrendamiento de las dehesas*, vt deduci poterat ex Iuuenali.

Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur.

Iudæis, quorum Cophinus, fænumque supplex.

Omnis enim populo mercedem pendere iussa est.

Sed quod Reipublicæ impendebantur, vel ratione pascuorum publicorum festus traditus à Lips. *de magn. Roman. lib. 2. cap. 1. Scripturarius ager publicus appellatur, in quem vt pecora pascuntur certus est, quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore*; vel transitus vt ex Varron. notat Bulenger. *de vectigal. Roman. lib. 9. cap. 11. Quemadmodum inscriptæ merces, quas in portu institor professus non esset apud publicanum incommissum cadebant. Ideo Pastores numerum capitum sui pecoris apud Scripturarium profitebantur, & in singula capita aliquid pendebant quæ scriptura dicta est.* De quo plura congerit Prosper. Randel. *de Regijs Pascuis, 1. part. cap. 16.* & antea *cap. 3.*

Nota rectè Bulenger. verba, & vide *l. 1. & sequentibus tit. 27. lib. 9.* & videbis constitutionem *del seruicio, y montazgo*, eandem, ac scripturam esse, quo sensu Bulenger. conuenit Lipsio *d. lib. 2. cap. 1.* Pancirol. *variar. lection. lib. 3. cap. 31. fol. 366. littera A.* Guter. *de officio Domus August. lib. 3. cap. 17. fol. 559.* Petrus Gregor. *lib. 3. Syntagm cap. 15. num. 13.* Adrianus Turneb. *lib. 1. aduersar. cap. 5.* Camil. Borrel. *de magistrat. lib. 4. cap. 6. num. 10. & sequentibus*, Prosper. Randel. *de pasc. 1. part. cap. 3.* Quamuis credat Otero *de pasc. cap. 34. num. 2.* hoc ius *del seruicio, y montazgo* successisse loco tributi pascuorum quod generale erat, vt notat Plin. *lib. 18. cap. 3.* Carol. Sigonius *lib. 1. antiq. Roman. cap. 4.* Renat. Chopin. *de iurisd. andegau. lib. 1. capit. 2. num. 1.*

Sed tamen his omnibus reiectis dicendum est hoc ius, *del seruicio, y Montazgo*, municipale vectigal esse apud nos constitutum, sicut fuit nouiter constitutum ius Dohanæ Manepecu- 23

cudum á Rege Alphonso I. apud Neapolitanos vt Regens Moles *decis. Reg. Camar. Neap. q.* 21. *de Iohan. manepecud. fol.* 188. *B. vers. Rex vero.* Namquidquid dicat Otero, & cæteri assimilandum non est tributo pascuorum, quod antiquitus exigebatur: nam scriptura; quod erat vectigal pascuis impositum non ratione dominij, nec tributi soluebatur, sed ratione pastionis pascuorum publicorum, ac ex eo quod ad pascendum locabantur, vt in tit. C. *de pasc. public. lib.* 11. patet, & ibi Luc. de Pen. Plat. Rebuff. Cuiac. & Neuio Prosper. Rand. *de pasc.* 1. *p. cap.* 2. quod denotat Rosin. *Rom. antiq. lib.* 10. *cap.* 22. ibi. *Scriptura quod ex pastione pascuorum publicorum.* Denotat hæc eleganter Apian. *lib.* 1. *Bel. ciuil.* in hæc verba: *Agri igitur, quod cultum erat Colonis fere adsignabant, quod incultum (vt multa per bellum) id alijs cupientibus elocabant parte decima fructuum sibi retenta in agris satiuis, in plantarijs, aut arboretis quinta: in pastionibus autem certum pretium diffiniebant in capita minoris pecoris, maiorisque.*

24 Deduces hoc ius, si ad Agrarias leges recurreres: satis enim inuenies apud Scriptores pascua publica libera fuisse, licitum quibusque eadem pascere, posteaque in publicum redacta prohibitum, pęnas contra pascentes constitutas, de quo Ouid. sic fatur.

Cætera luxuriæ nondum instrumenta vigebant.
Aut pecus, aut latam diues habebat humum.
Hinc etiam locupletes, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed iam deuetito quisque parabat opes.
Venerat in morem pupulo depascere saltus
Idque diu licuit, pænaque nulla fuit.
Vindice seruabat nullo sua publica vulgus.
Iamque priuato pascere inertis erat.
Plebis ad Ediles perducta licentia, talis.
Publicios, animus defuit ante viris.
Rem populus recipit, mulctamque subiere nocentes.
Vincibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data ex parte mihi magnoque fauore.
Victores ludos instituere nouos.
Parte locant cliui, qui tunc erat ardua rupes.
Vtile nunc iter est, publiciumque vocant.

Ad curam pascuorum publicorum neque ad libitum pascerentur, lata fuit lex Thoria à Sp. Thorio, quę duo capita habuit. Primum, nequis vectigal agrorum, quos possideret, solueret: Secundum, cauet de pastione pecoris, vt notat Carol. Sigon. *lib.* 2. *antiq. iurium Ital. cap.* 2. Rosin. *lib.* 8. *antiquit. Rom. cap.* 10. in cuius legis pęnas incidisse Lucilium refert Cicero *lib.* 2. *de orat.* & de *Thoria, & præmeretur Lucilius ab his qui à pecore eius depasci agros publicos dicerent,* de quo iudicio meminit Hotoman. *de leg. Roman. de l. Thor.* Hieron. Verrut. *eodem* Anton. Augnst. *de l. Thoria fol.* 139. Petrus Gregor. Tholosan. *lib.* 3. *Syntagmat. cap.* 15. *num.* 14. Rosin. & Sigon. dd. locis. 25

Huius legis prohibitio, vectigalque ex pastione publicorum pascuorū impositum non erat ratione superioritatis, ac protectionis animalium, ac ex eo quod sub Regio patrocinio, ac tutela degunt, vt ex *l.* 11. *tit.* 27. *lib.* 9. deducitur ex Otero *de Pasc. d. cap.* 34. *n.* 3. *&* 17. 26

Sed ex eo quod Romæ pascua publica erant, ex quibus vectigalia pertinebant ad Erarium publicum, vt notat Petrus Greg. *d. cap.* 16. *num.* 13. quæ ab ipso fisco locabantur, vt pascerentur, *l.* 1. *& toto tit. C. de fund. limitroph. l.* 1. *&* 5. *C. de pasc. public. lib.* 11. vbi Luc. de Pen. Rebuff. *d. l.* 1. *C. de pasc. public. lib.* 11. Camil. Borrel. *de Magistr. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 9. ad finem, Cuiac. *ad d. l.* 1. *C. de pasc. public.* Prosper. Randel.

de

de pascuis 1. *part. capitul.* 2.

27 Quæ legis Thoriæ constitutio ab Imperatoribus Honorio, & Arcadio extēsa fuit ad Prata Apamena Antiochenæ ciuitatis constituentibus in *l.* 2. C. *de pasc. public. lib.* 11. vt a publicis pratis Apamenis animalia militum arceantur, in quo videndus Cuiac. *lib.* 1. *obseruat. cap.* 19. qui in illius legis, menda a communi lectione operam nauauit, Andr. Alciat. ad Rubr. eodem titul. Quamuis Rebuff. & Luc. de Pen. credant illius legis constitutionem latam fuisse ad conseruationem locorum constitutorum ad solatium Principis, nec de prato communi intelligendum esse.

Quo sensu adhęrendum credo propter generalitatem constitutionis, pariterque ad semouendam Doctorum discordiam circa intelligentiam pratorū Apamensium: Nam cum hoc ius, seu priuilegium magnum sit, videbatur intelligendum de Apamea Bythinia, quam coloniam Romanorum fuisse patet ex *l.* 1. *C. de censibus*, in ora Propontidis sitam, vt testatur Volat. *lib.* 10. *geograph.* inter ostia Rhindaci, & Ascanij fluminis. Quamuis Cuiac. *d. l.* 1. *obseru. cap.* 19. non de illa Apamea intelligendam esse voluit, sed de Apamea Syriæ condita à Seleuco Nicanore, de qua inquit Volater. *lib.* 11. geograph. *quod huc milites Macedones conuenirent, vt equi alerentur.*

28 Ex quibus dicendum est, hoc ius municipale esse a nostrisque Regibus cōstitutū sicuti post Romanum Imperium inventum fuit vectigal cogendi subditos, vt alienos greges virtute locationis à Principe factę in suis pratis reciperent, Pancirol. *variar. lib.* 3. *cap. fin. fol.* 179. *versiculo onerantur.*

Ex textu vero *in l. quod ad præsens, C. de murileg. lib.* 11. deducitur sub Romanorum, & Græcorum Imperio constitutum fuisse, vt singulis annis quilibet rusticus solueret de quinque animalibus vnum fisco, pro reparatione gregis Dominici, Andr. Barul. & Luc. de Pen. *in d. l. & gloss. ac* DD. Prosp. Randel. *de Reg. pascuis, cap.* 16 *num.* 37.

Neque a Romanis cognitum licèt tanta pascuorum cura fuerit taliter, vt Plinius *lib.* 8 *c.* 3. *cēseat omnia ex quibus* vectigalia recipiebantur, pascua fuisse dicta a Buleng. *lib.* 9. *de vectigal. Rom. cap.* 21. Petr. Gregor. *d. lib.* 3. *Syntagm. cap.* 15. *ex num.* 13. Renat. Chop. *ad ll. And. lib.* 1. *cap.* 21 *num.* 2. *& de priuileg. rustic. lib.* 2. *cap.* 1. Otero *de Pasc. d. cap.* 34. *num.* 2. Petr. Fab. *Semestr. lib.* 2. *cap.* 25. *fol.* 377. Pancirol. *var. lect. lib.* 3 *cap.* 31 *fol.* 374. 29

Sed vtinam dices hoc ius transitus, aut pro transitu impositum, vt ex *d. l.* 1. *tit.* 27. *lib.* 9. deducitur, antiquitus etiam cognitum, vt denotant illi Ouidiani versus.

Parte locant cliui, qui tunc erat ardua rupes.

Vtile nunc iter est, publiciumque vocant.

De quo Varr. *de rustic. lib.* 2. *cap.* 9. 30
Adrian. Turneb. *lib.* 3. *aduers. cap.* 22. quod *de Montazgo*, intelligendum credo, constitutum ob transitum terminorum tantum, seu quod illi termini de quorum vtilitate dominus ratione domicilij non gaudet a pecoribus calcantur, ob quod tributum soluebatur, vt notat Adrian. Turneb. *d. l.* 3. *cap.* 22. Deducitur hæc intelligentia ex eleganti doctrina Varron. *de rustic. lib.* 2. *cap.* 1. inquiens, ob transitum solutā scripturam, ibi: *Itaque greges ouium longe abiguntur ex Apulia in Samnium æstiuatum, atque ad publicanum profitentur, ne si inscriptum pecus pauerint, lege censoria committant.* Et postea: *Quod accidit his, qui percales syluestres longinquos solent comitari in æstiua, & hiberna.* His conuenit Turneb. 12. *aduer. cap.* 14. Hoc ius *del seruicio y montazgo*, pro transitu solutū, seu impositum cognitum, & constitutū apud Neapolitanos testatur ex Frech. *de subfeud. auth.* 46. *num.* 14. Prosper. Randel. *de Pascuis p.* 1. *cap.* 2. *fol.* 9. Moles *de Regal. Regn. Neapol.* Nam ad pascendum nequaquam vtilis cliuis Laur. Vall. *lib.* 4. *eleg. cap.* 43. neque rupes, sed ad transitum ac pro trāsitu gregis vri-

vtile iter dicendum est, non habita pascuorū ratione nisi quatenus necessaria sunt ratione transitus, vt ex Varrone deducitur.

31 Sed tamen his omnibus sic dictis fatendum est, hoc vectigal *del seruicio, y Montazgo* pro transitu ouium constitutum, etiā olim cognitum, ac impositū, vt deducitur ex dispositione *l. vsurpationem 9. C. de vect. & commis.* vbi paret constitutum esse vectigal per Egyptum super traductione animalium, quod Arabarchia nuncupatur.

32 Varia sanè est DD. dissentio ad intelligentiam huius vocis *Arabarchia*, cū sic dicendum notent aliqui, alij vero *Alabarchia*, Cuiac. *lib. 8. obseruat. cap.* 37. quem sequitur Gothofredus *Alabarchia*, quo adsentit Boleng. *lib. 9. Imper. Roman. cap.* 21. Adriani Turneb. *lib. 27. aduers. cap.* 25.

Alciatus autem *lib. 1. pretermissor.* verb. *Arabarches*, non esse murandam lectionem legis, sed dicendum *Arabarchia* tenet, quem sequūtur Rebuff. *in l. eum qui 16. verb. publicanus ad fin. de verb. sign.* August. Barbos. in *d. l. vsurpationem 9. num. 3.* Pancirol. *lib. 2. variar. lect. cap.* 204. Hieron. Vertut. & Caluin. *in Legicon. verb. Arabarches.*

Nec rantum in lectione huius vocis dissentiunt, sed etiam in significatu. Nam ex Iuuenal Satyra 1. ibi.

Nescio quis titulos, Egyptius, aut Arabarches.

Deducitur tantum publicum munus esse Arabarchia, sed qua functione gauderet non explicat: Sed ex Ioseph. *antiq. Iudaic. lib. 20. cap.* 5. deducitur Alabarches Iudicem esse Iudeorum, seu potestatem inter Iudæos constitutam: *Eodem tempore etiam Mariame dedignata Archelaum migrauit in thalamum Demetrij primi inter Alexandrinos Iudeos, tam opibus quam genere, & tum Alabarchiæ Magistratum gerētis.* Et Euseb. Cesar. *lib. 2. Eccles. Historicæ c.* 5. vt nobilitatem demōstraret Philonis Iudæi legationem gerentis Iudæorum apud Caium Imperatorem inquit: *Philo qui legationem prærat Iudæorum vir in omnibus magnificus Alexandri Alabarchæ frater.* Cui conuenit Adrian. Turneb. *d. lib. 27. cap.* 25. dicens, quod Alabarches erat Alexandriæ Magistratus, qui Iudæis præerat Alexandrinis, Pancirol. *d. lib. 2. cap.* 104. qui sic intelligit Iuuenal d. Satyra 1.

Atque triumphales inter quos accessus habere.

Nescio quis titulos Egyptius, aut Arabarches.

Alırer hoc munus intellexit Bulenger. *de Imper. Roman. lib. 9. cap.* 21. dicens, Alabarchem esse Principem Salis, seu Præfectum Salinarum, ex eo quod *Alaba* lingua Egyptia Salem significat, quod ex Euseb. comprobare nititur, Pancirol. *d. capit.* 104. Alciat. *d. lib. 1. verbo Arabarches.*

Quibus omissis adhærendo nostræ *l. 9.* dicendum est ex mente Imperatorum Gratian. Valentin. & Theodos. Arabarchiam esse vectigal constitutum apud Alexandriam pro transitu pecorum traductorum ex Arabia in Egyptum, vt in illa *l. vsurpationem 9.* notat Salicet. Neuio, Alciat. *d. lib. 1. pretermiss. verbo Arabarches*, & Hieron. Verrut. & Caluin. *in Lexic. eodem verbo* Barbos. *in d. l. 9. num.* 1. Rebuff. *in l. eum qui 16. de verb. significat.* Pancirol. *notic. Imper. Oriental. cap.* 120. Gothofredus *ad d. l. 9.* Cuiacius *d. lib. 8. obseruation. capitul.* 37.

Sed ipse Pancirol. *lib. 2. variar. lect. capit.* 104. nec rantum voluit, vt Alabarchia pro rransitu pecorum solueretur, sed pro transvectione cæterarum rerum ex Arabia in Egyptum: sed cum communis sensus illius legis sit, vt pro transitu pecorum tantum soluatur hoc vectigal assimilandum, *al seruicio, y Montazgo*, credo cum sicuti prohibitum est, quod pecora insoluto hoc vectigal non transeant *in l. 1. & toto titul. 27. lib. 9.* æqualiter constitutum fuit *in d. l. vsurpationem 9. C. de vectigal.*

Nec omittendum est; quantum in

in emendatione illius legis laborarunt scriptores in illo verbo, *qua sine probibitione solita*. Nam Alciar. sensit dicto verbo Arabarches, *sine probibitione* legendum esse: nouiter August. Barbos. *sine præscriptione* credit ex Adrian. Turneb. quamuis eam lectionem penes eum, neque penes Cuiac. inueni.

Elegantissime vero Cuiac. *d. lib. 8. obseruat. cap.* 37. credit dicendum *sine præbitione solita*, non prohibitione: nam si Arabarchia vectigal est pro transitu impensum, non prohibitum transitum pecorum dicendum, sed prohibitum absque præbitione solita idest, nō soluto vectigali Arabarchiæ, vt notat Cuiacius, Pancirolus, *d. lib. 2. cap.* 104. Quibus (ni fallor) adhærendum est reiecta cæterorum interpretatione, vt & etiam adhæret Gothofred. *ad d. l. 9.*

33 Secundò prohibitum est dominis particularibus, seu Ciuitaribus, aut oppidis constituere vectigal, quod dicitur *Castilleria, y Roda*: Hoc vectigal soluebatur militibus, seu dominis Castellorum pro defensione ouium, aut gregum pascentium circa limites hostium, cum degerent sub tutela, aut defensione illorum *l. 9. titul. 7. lib. 4. ordinam. l. 9. tit. 5. lib. 6.* Docti in illo præcepto tradito à D. Francisc. de Amay. *in l. 1. n. 37. C. de ann. & tribut. lib.* 10. ex Incognito Authore: *Est præterea inter commoda Reipublicæ vtilis limitum iura ambientium vbique latus Imperij, quorum tutelæ assidua melius Castella prospicient, ita vt millenis interiecta passibus stabili muro, & firmissimis turribus erigantur: quas quidem munitiones possessorum distributa solicitudo sine publico sumptu constituat, vigilijs in his, & agrarijs exercendis, vt Prouinciarum quies circumdata quodam præsidij cingulo in læsa requiescat.*

34 Hoc ius deducitur ex antiqua constitutione Castellorum ac militum in eis metantium ad defensionem limitum Imperij, aut Regni: Nam Castella ad reprimendos hostium impetus constitura fuisse patet, facto Imperatoris illius, qui ripas Eurimedontis fluminis oppidis, aut Castellis muniuit, ne Persæ Bythiniam opprimerēt. Referunt Historici Andronium Imperatorem decem & quinque Castella, quæ in cacumina montis Hemi constituta erant à fundamentis exciraffe, alia superædificata, vt auerteret assiduos Scytarum transitus, vt etiam factum à Cęsare refert Lucan.

Turritaque summis
Disponit Castella iugis.

De quo Buleng. *lib. 3. Rom. Imper. cap. 8. & 9.* quod sic necessarium crediderunt scriptores, vt ea commendet suo Principi D. Thom. *lib. 2. de Regim. Princ. cap 11.* Gregor. Lopez *l. 1. verbo fortalezas tit. 18. part. 2.* Et vt patet apud Procop. *lib. 4. edific. Iustin.* Imperatores Romani, vt barbaris transitum præcluderent vltra fluuium Istrum habitantibus, vniuersam ripam illius castris, ac propugnaculis valarunt, quod de Adrian. Imperatore narrat Spartian. *Frequenter in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus, sed limitibus diuiduntur stipitibus magnis in modum muralis sepis funditus iactis barbaros separauit*, & Claudian. de defensione limitum à limitaneis militibus facta sic cecinit *de Bello Getico.* 35

Tutumque remotis
Excubijs, Rhenum solo terrore relinquunt.
Vix nec posteritas credit Germania quondam.
Illa ferox populis, quæ vix instantibus olim,
Principibus, tota poterat cum mole teneri.
Iam se sic placidam præbet Stiliconis habenis.
Vt nec præsidijs nudato limite tētet.
Expositum calcare solum, nec transeat amnem.
Incustoditam metuens attingere Ripam.

Hæc

36 Hæc cura magna fuit omni tempore apud nos, vt videre licet *in l. 1. d. tit. 18. part. 2.* cum in eis consistat defensio populorum. *Otrosi, estas fortalezas sobredichas le dan esfuerzo, è poder para guarda, è amparamiento de si mismo, e de todos sus Pueblos, l. 2. & 3. tit. 5. lib. 6.* Azeued. *l. 1. num. 3. eodem tit. & lib.*

37 Castra autem, aut Castella postea dicta, a limite vbi constituta fuerunt limitrophia dicta sunt, vt in *l. 2. C. de fund. limitroph. lib. 11.* Quorum vtilitas ad defensionem transeuntium summa fuit, vt Veget. *de re militar. lib. 3. capit. 8. Nam a Castris diminuto vocabulo sunt nuncupata Castella, intra quæ in angarijs aliquanti pedites, equitesq; de gentes tutum iter comeatibus præstant:* Quod sic comprobat Menand. *in method. laudand. verb. Vt per ciuitates ad fluuium à Romanis condita eaque dicuntur Castella, ne transeuntes barbari grassarentur*, & Socin. *lib. 2.* criminatur Constantinum, quod cum Dioclecianus limites Burgis, & Castellis muniuisset, vt aditus occluderetur barbaris, Constantinus limitaneos milites a limitibus reuocauerit.

38 Hæc cura, ac defensio limitum primò suscepta videtur ab Augusto, qui rerum potitus Romani Imperij Prouincias diuisit, ad tuitionemque limitum infinibus Imperij milites legionarios constituit ex Dion. *lib. 55.* creatis ad id limitaneis militibus, ac Ducibus, qui erant 13. cum 48. legionibus, cuneis equitum 102. alijs equitum 105. cohortibus peditum 53. auxilijs militum 32. classibus fluuialibus 6. vt ex notitia Imperij deducunt Pancirolus, *in ea capit. 156.* Bulenger. *de Imper. lib. 3. cap. 8.*

39 Deducitur etiam ex *l. cura 4. C. de offic. Magistr. offic.* ex qua patet quanta semper fuerit cura Principum in conseruatione castrorum limitrophorum, in qua videndus Cuiacius, *lib. 3. obseruat. cap. 24.* vbi notat plura nomina fuisse Castellis attributa, vt clausuræ, Burgi, &c. De quo D. Franc. de Amaya in *l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10.*

Meminit horum militum limitaneorum, ac castrorum Comites, Imperator *in l. 1. l. viros 8. C. de diuers. offic. lib. 12. l. 1. C. de offic. quæstor. l. quamuis 19. C. ad l. Iul. de adult. l. 14. C. de re militar.* 40

A limite enim cuius custodia concredita est, limitanei Duces, ac Comites dicti sunt, Lamprid. *in Alexand. 2.* Vvolfang. Laz. *lib. 1. Reipublic. Romanæ cap. 2.* Pancirol. *in not. Imperij Orientalis cap. 139. & var. lib. 2. capit. 189. & lib. 4. capit. 33.* Bulenger. *de Imper. lib. 3. capit. 8.* Et milites limitanei a tuitione, ac defensione limitis vt eleganter Alciat. *in rubr. C. de fund. limitroph. lib. 11.* Cuiac. *in l. 1. C. eodem*, & Buleng. *in d. lib. 3. cap. 9* notat ex Suida, limitaneos milites constitutos aduersus Persarum irruptiones, sicuti erant apud Thermopilas ad custodiam fautium illarum Luc. de Pen. *in rubrica, C. de fund limitroph.* & Plat. & Neuio, *in l. 1. C. eodem.* Ioan. Selden. *de Domin. Mar. cap. 6. lib. 2.* D. Franc. de Amay. *in l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10. ex num. 5.* 41 42

Alimenta autem his limitaneis militibus conferuntur, constitutis ad id fundis limitrophis, vt in *l. 1. Cod. de fund. limitroph. lib. 11. l. nulli, C. de fund. patrim. eodem lib. 11.* vbi Cuiac. *& lib. 3. obseruat. cap. 24.* Amaya *lib. 1. obseruat. cap. 1. numer. 61.* Petrus Fab. *lib. 2. semestr. cap. 4. vers. Ea colonia*, Carol. Sign. *lib. 1. antiq. iur. Ital. cap. 15.* Fundi enim limitrophi, siuè limitanei dicebantur qui expulsis hostibus manu capti sunt, vt notat Cuiac. *lib. 2. obseruat. cap. 9.* Petrus Fab. *lib. 2. semestr. cap. 4.* Forcatul. *dial. 18.* Donel. *lib. 4. cōm. capit. 27.* & ibi Osuald. *littera A.* Et Aluatus Valasc. *de iur. emphyt. q. 16. num. 10.* notat, limitrophos fundos dicendos ab hostibus captos militibus censos 43

pro

pro merito bellicæ virtutis, & ex Budeo, Celio, Beroald. & Pyrrho *numer.* 11. Ioann. Garc. *de expens. capit.* 22. *numer.* 43. & Andr. *in rubr.*
44 *Cod. de fundis Limitroph.* tenet Limitrophos fundos dici ex eo, quod illorum possessores tenerentur limitaneis militibus annonam offerre:
45 Quanta verò sit hæc alimenti conferé di militibus necessitas, notat Veget. *de re militar. capit.* 3. Amaya *d. l.* 1. *ex num.*
46 Quanta sanè sit quantitas, seu stipendium limitaneis militibus assignatum, notat Casiodorus, Cuiacius *dict. lib.* 3. *capit.* 24. Panci-
47 rol. *var. dict. capit.* 189. Si tamen volueris scire à quo tempore inceptum stipendia conferre militibus, vide Polib. *lib.* 16. ex Lips. Demster. ad Rosin. *lib.* 10. *capit.* 4. *fol.* 751. *littera* C.

48 Erant etiam Castellarijs militibus fundi ad annonam assignati, qui Castellani appellantur, *in l.* 2. *C. de fund. Limitroph. lib.* 12. vbi Cuiac. *in rubr.* de quo meminit Amaya *dict. l.* 1. *C. de ann & tribut. num.* 37. Ex quo, & ex eo quod Platea notat *in l.* 1. *C. eod. ex textu in l. Lucius, de euiction.* scilicet militibus conferri stipendia, seu annonas debere ab his, in quorum tutela, aut defensione metantur, in cuius legis Lucius de euectionibus intelligentiam latè D. Franc. de Amaya *in dict. l.* 1. *& num.* 14. *& seqq.* laborauit.

49 Sed cum hoc nostrum non sit ad materiam redeundum est, & dicēdum rectè constitutum apud nos hoc ius, quòd dicimus *Castilleria, y Roda*, vt è Castellis greges ab hostium in cursu de populatione, aut inuasione defenderentur, vt patet ex dictis, quo conuenit Sebastian. Neuio *in System ad l.* 1. *num.* 4. *C. de fund Limitroph* vbi videndi Rebuf. *in Rubr.* & Luc. de Penna.

50 Deduces hęc omnia ex textu *in l.* 2. *C. de offic. Praef. Afric. in §. pro limitaneis*, vbi hæc ad nostrum in casum extant verba: *Pro limitaneis vero ordinando, necessarium nobis esse videtur, vt extra Comitatenses milites, qui per castra sunt milites limitanei constituantur, qui possint, & castra, & ciuitates limitis defendere, & terras colere:* Et postea: *Limitaneorum constituas numero in vnoquoque limite, vt si aliqua forsitan commotio fuerit, possint ipsi limitanei, sine Comitatensibus militibus vna cum Ducibus suis adiubare loca, &c.* Ex quo deducunt 51
Scribentes, limitaneis militibus constituta esse certa stipendia, quę secundum consuetudinem tribuantur, vt in *l.* 2. notat August. Barbos. quo conuenit dispositio *dict. l.* 9. *Ordin. & Recop.* circa constitutionem iuris, quòd dicimus *Castilleria*. Cùm illæ leges id seruare statuant, quod iure, ac consuetudine receptum est, quod etiam commendatur in *d. §. pro limitaneis.*

Sed cum ad adquisitionem huius iuris potestas necessaria sit, aut principalis authoritas, vt infra dicemus, rectè illius ex actio illegitima a nostra lege prohibetur, sicuti cæterorum iurium in ea contentorum.

Nam potestatis principalis erat 52
tantum hæc constitutio, aut assignatio fundorum Limitrophorum, vt in *l.* 1. *&* 3. *Cod. de fund. Limitroph. lib.* 11. deducitur *l. omnes* 8. *l. nulli* 13. *Cod. de fund. patrim. eodem lib.* eleganter Casiodor. *lib.* 2. *epist.* 5. Sidon. Apolin. *lib.* 2. *epist.* 3.

Huius quidem potestatis virtu- 53
te voluit D. Francisc. de Amaya *lib.* 1. *obseruat. capit.* 1. *ex num.* 58. *& in l.* 1. *ex numer.* 14. *Cod. de annon. & tribut. lib.* 10. quod posset Princeps conferre, militibus limitaneis prædia, ad limites Rheni constituta, partim pro tuitione limitum Imperij, pro qua, & eis alimenta conferre erat necesse, partimque vt ardentiori animo pro conseruatione proprij iuris prospicerent, vt eleganter ex Quintilian. notat Amaya *d. l.* 1. *numer.* 20. Ex quo etiam

etiam potuit à Principe permitti exactio illius iuris de *Castilleria*, & vt etiam Regnum ab hostium inuasione defenderent, attenta vtilitate propria, quæ in milite summa est, vt notauit Alexander Magnus, dum spolia exercitus darij suis refert militibus, a quo nec dissentit Diuinus Spiritus Israelitis opimos fructus terræ promissionis exponens, & etiam Princeps potuit dum bono Reipublicæ conuenit prohibere similes exactiones, vt in nostra lege.

54 *Assadura*, etiam dicitur ius, quod ob transitum pecudum, & armentorum soluitur aliquibus in locis, quod ius est tradere vnam pecudem de certo numero ad electionem receptoris tributi, dummodo non eligat tintinabulum deferentem, vt Molin. *d. tract. disp.* 662. *num.* 8. de quo meminit Otalor. *de nobilit.* 1. *part. capit.* 2. *numer.* 26. Guirand. *de priuileg. numer.* 233.

55 Prohibitum etiam est fratribus Mestæ indicere tributum, quod dicitur *Borra*, scilicet, quod habens centum oues, aut plures soluat, quot annis agnum vnam anniculam, quæ dicitur *Borra*, vt Pater Molina *de iustit. & iur. disp.* 661. *num.* 9. Meminit Otalor. *de nobilit.* 1. *p. cap.* 2. *num.* 26.

56 Hoc ius constituitur, & soluitur certis personis quæ seruare tenentur loca cædua, & ne contra præscriptas leges ligna scindantur.

Sed sciendum venit, quæ sint hæc loca cædua, sanè sylua cędua, & arbores cęduæ dicuntur, quæ in hoc habentur, vt scindantur, vt deducitur ex *l. silua cædua, de verb. signific. l. ex silua, de vsufruct.* & quarum fructus in scisione tantum consistit, vt ex *l. diuortio*, §. *quod in anno, solut. matrim. l.* 27. *tit.* 11. *part.* 4. Molina *de primogen. lib.* 1. *cap.* 22. *num.* 1. *& sequentib.* Ioan. Gutierr. *de tutell. p.* 3. *cap.* 27. *num.* 2. Ioan. Garc. *de expens. cap.* 11. *numer.* 31. *&* 32. Mieres *de maior.* 4. *part. quæstion.* 39. *num.* 5. Barbos. *l. diuortio* 8. §. *si fundum num.* 2. *solut. matrim.* D. Ioan. del Castill. *de vsufr. cap.* 25. *num.* 42. Otero *de pasc. cap.* 1. *ex num.* 4. Prosper. Randel *de pascuis* 3. *part. de defens. & pasc. vniuers. capit.* 5.

Sed notandum est hoc ius, quod dicimus *Borra*, fuisse institutum pro conseruatione arborum cæduarum, quarũ cura esse debet, vt scindantur secũdum præscriptionem legis, vt ex stirpibus aliæ nascãtur. Ex hoc credidit Alciat. *in d. l. silua cædua, de verb. sign.* cæduas arbores dicendas, quæ excisæ repullarent de hisque locutum fuisse l. C. de quibus cura fuit commissa his, quibus assignatum fuit hoc ius *Borra*, scilicet, vt curarent, ne arbores scindetẽtur radicitus, sed stipites remanerent, vt renascerentur, quo conuenit Nenio in Systhem. *ad l. silua cædua, de verb. sign.* Ioan Gutier. *d. cap.* 27. *num.* 2. *& seqq.* Petr. Rebuff. *in d. l. silua, de verb. sign. f.* Conan. *lib.* 4. *comment. cap.* 1. *ex num.* 4. qui notat ex silua cædua, licitum tantum esse ramos arborum secare, Petrus Barbos. *l. diuortio* 8. §. *si fundum ex num.* 2. *solut. matr.* 57 58

Taliter vt Pinelus *in l.* 1. C. *de bon. mater.* 2. *part. numer.* 59. credat necessario vt silua cædua dicatur esse, quod arbor cæsa breui renasci possit. 59

Hæc prohibitio scissionis arborum potuit induci plurimis ex causis, ratione ipsarum arborum, ac vt ex eis vtilitas ædificijs sequatur, ac bono publico, vt Lamprid. in Alexand. qui vsum siluarũ destinauit ad opus Thermarum, Pancirol. *var. lib.* 1. *cap.* 62. Cuiacius *lib.* 10. *obseruationum, cap.* 15. 60

Ex quo inductum, ac creatum officium custodis saltus patet ex sacris litteris 2. *Esdr. cap.* 2. ne absque Regio placito ligna scinderentur, & sic ad reædificationem Templi Ierusalem fuit Epistola scripta Asaph, custodem saltus Regis, vt daret Iudæis ligna ad ædificationem Templi, &c. Petrus Gregor. *d. lib.* 3. *Syntagm. cap.* 16. *num.* 3. 61

Pro

62 Pro conseruatione artis nauticę consti tutam prohibitionem scissionis arborum diximus ad *l.* 34. *tit.* 7. *lib.* 1. *ex numer.* 71. *cum seqq.* quo adde Veneticam constitutionem relatam a Petro Gregor. *lib.* 3. *Syntagm. cap.* 16. *num.* 2. Prosper. Randel. *de Regijs Pascuis, cap.* 15. *fol.* 34. De hoc genere, ac munere conseruatorio arborũ intellexit illud Virgilij.

Si canimus syluas, sylua sunt consule digna.

Petr. Rebuf. in *l. sylua* 30. *de verbor. signific. fol.* 176. *vers. Inde saltuarium*, Marc. Anton. Surgens, *Neapol. illustrat. cap.* 24. *num.* 28.

63 Sed semota vtilitate, quæ ex arboribus cæduis prouenit, de qua latè Scribentes ad intelligentiam, *l. ex sylua, de vsufruct. l. diuortio, §. si fundum, sol. matrimon.* & quæ congerunt Molin. Ioan. Gutierr. Barbos. Castill. Otero, Ioan. Garc. traditi suprà, dicendum est apud nos constitutum in *l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 7. vt arbores cæduæ non scindantur radicitus, imò conseruentur permissa illarum scissione, *No los cortando por pie, saluo por rama, y dexando en ellos horca, y pendon por donde puedan tornar à criar*, Barbos. *d. §. si fundum, numer.* 7. De quo Gallicas constitutiones refert Petr. Gregor. *d. lib.* 3. *Syntagmat. cap.* 16. *numer.* 2.

64 Sed vndè ex his arboribus vtilitas gregibus, vt ex inde hoc ius *de borra*, constitutum pro custodia, seu cura, ne scindantur loca cædua? nam sylua quę gregibus vtilis videtur, non cædua, sed pascua dicitur, *d. l. sylua cædua, §. fin. de verbor. signific.* vbi Alciat. & Rebuf. *l.* 8. *tit.* 33. *part.* 7. Otero *de Pascuis cap.* 1. *num.* 7.

65 Credo tamen dicendum vtilem esse gregibus conseruationem arborum cæduarum, etsi non ratione pascui ratione tamen tradita, à *d. l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 7. *Para guarecer los ganados del Ibierno*, & melius in *l.* 15. *eiusd. tit.* *Y que ay mucha desorden de los disipar, de que resulta que no ay abrigo para los ganados en tiempo de fortuna.* Ob idque commendatur hæc cura ciuitatibus oppidis, &c. à *d. l.* 7. *&* 15

Quæ prius concredita fuit, *a los Caualieros de la Sierra*, quorũ munus erat, conseruatio arborum cæduarum, ob idque soluebatur eis illud ius *borra*, vt Molin. *de iustit. & iur. d. disp.* 66 1. *num.* 9. quod denuo induci, aut constitui prohibitum est fauore fratrum Mestæ à nostra, l. quam seruandam censeo. 66

Aliud genus vectigalis prohibitum est indicere gregibus fratrum Mestę, scilicèt, *Peage*, quod Latinè *Pedagium* dicitur, & etiam apud nos appellatur *Portazgo*. Hoc ius soluitur Principi pro transitu rerum, mercium, ouium, &c. vt deducitur ex *l. in lege censoria* 201. *de verbor. signific. l.* 3. *C. de vectigal. & cõm. ex l.* 5. *tit.* 7. *part.* 5. Bald. *in cap.* 1. *quæ sint regalia, num.* 1. *in vsib. feudor.* Alciat. *l. ad institutiones, num.* 1. *C. de Sacrosanct. Eccles.* Garc. *de nobilitat. gloss.* 1. *§.* 1. *num.* 29. Rebuf. *in l. cum qui* 16. *vers. Pedagium, de verbor. signific.* Petr. Antibol. *de muner. §.* 4. *num.* 42. Bertachin. *de gabell. in prælud. numer.* 4. Petr. Gregor. *lib.* 3. *Syntagm. cap.* 9. *num.* 10. Molin. *de iustit. & iur. d. disp.* 661 *num.* 8. Ioan. Gutierr. *de gabell. lib.* 7. *quæst.* 1. *num.* 9. repetit *in quæst.* 5. *num.* 14. *&* 15. Otalora *de nobilit. part.* 1. *cap.* 2. *n.* 24. Tusch. *lit. P. cõcl.* 203. *&* 204. Bald. *cons.* 243 *lib.* 5. Mãd. Albens. *cons.* 322. *num.* 5. *& num.* 9. Cephal. *cons.* 539. *ex num.* 19. latè Octauian. Cacher. *consil.* 31. *per totum*, Brunior à Sole, *loc. com. verb. Pedagium*, Fulu. Pacian. *cons.* 100. *per totum*, Mieres *ad constitut. Cathalon. collat.* 6. *cap.* 28. *part.* 2. *& collat.* 4. *cap.* 11. *part.* 1. *fol.* 143. *& collat.* 4. *cap.* 36. *num.* 5. *fol.* 121. Francisc. Marc. *part.* 1. *decision. Delfin. quæstion.* 285. Tapia, *decision. Senat. Ital.* 8. *numer.* 12. Montan. *de regal. verb. via publica, numer.* 5. Qui omnes à subdito, aut inferiore potestatem indicendi hoc ius auferunt, vt ex supradictis Doctoribus, præcipuè vide Portol. ad Molin. *verb. Pedagium*, Sese *decision. Aragon.* 337 *ex numer.* 1. & tenent DD. tam Theologi, quàm Iuristę, adducti num. 1. & seqq. 67

68 Alij hoc ius *Portorium*, seu *Portarium* dicunt, vt ex Senec. & Herodian. notat Lips. *de magn. Rom. lib. 2. cap.* 1. Pancirol. *var. lect. lib.* 3. *capit.* 31. quod ex Sueton. in Cæsar. *cap.* 43. patet, vbi testatur, portorium pro transitu rerum constitutum á Iulio
69 Cæsare fuisse: Plato autem 8. *de legibus* portoria à sua Republica sustulit, tamquám odiosa, quod patet ex Dionis. *lib.* 37. *Et quoniam portoria grauiter vrbem, & reliquam Italiam offendebant*, meminit ad Rosin. Demster. *Rom. antiquit. lib.* 10. *cap.* 22. Buleng. *de vectigal. Popul. Rom. lib.* 9. *cap.* 6. Guillelm. Beyerl. *theatr. vitæ human. verb. vectigal.* Adrian. Turneb. *aduersar. lib.* 1. *cap.* 5.

70 Ad hoc ius pertinet, quod supra diximus, ex *l. si quis pro vxore, de donat. inter.* antiquitus solutum esse, seu constitutum vectigal pro transitu, de quo meminit Alfenus in *l. in lege censoria* 203. *de verbor. significat.* vbi Rebuf. Hieronym. Verrut. *de verbor. significat. lib.* 14. *verb. Portorium*, & Hotom. *de verb. iur. eod verb.* Portel. ad Molin. *verb. Pedagium ante numer.* 6.

71 Constitutum habemus hoc ius ob recognitionem maiestatis, ac dominij apud nos in *l.* 5. *titul.* 7. *part* 5. vbi Gregor. Lopez, *verb. Portazgo*, adducens Lusitanam ordinationem, Augustin. Barbos. in *l.* 3. *C. de vectigal. & commiss.*

72 Olim enim, & receptum, & constitutum portorium deducunt Doctores *ex l.* 1. *C. de Alexandriæ Primatib. lib.* 11. vbi constituit Imperator, quod ad repugnandum Nilum quadringẽtos solidos EDinumo vectigali præcommodarentur, hoc enim ex eo, quod ab Imperatore concessa fuit immunitas Corporatis à
73 purgatione fluminis. Sed in illa l. Cuiac. & Luc. de Pen. ex Acurs. notant Dinumum esse vectigal, quod Principi soluebatur pro transitu mercium. Hoc ius ex ipsa *l. voluit*, Petr. Gregor. Tholos. *lib.* 3. *Syntagm. capit.* 9. *numer.* 1. quod portorium diceretur, ac inter vectigalia portorij adscriberetur, Pancirol. *notit. Imper. Oriental. cap.* 121.

Sed notandum est, hoc ius por 74
torij pro transitu constitutum, nec pro limine tantum solui, sed etiam pro transitu pontium, ac fluminum, vt notat ex Senec. Lips. *d. lib.* 2. *capit.* 1. *Et in pontibus quibusdam pro transitu dari.* Ex quo à nostra lege distinctè fuit dispositum cognito diuersa iura esse, quæ pro transitu itineris exiguntur, ac quæ pro transitu pontis, ideò inquit: *Portazgo, y Pontazgo*, cum *Portazgo* sit, quòd 75
pro transitu itineris soluitur, *Pontazgo*, pro transitu pontium. Sic distinxit hæc iura Alciat. *in l. ad institutiones, num.* 1. *C. de Sacrosanct. Ecclesijs*, Hieronym. Verrut. *de verbor. signification. libr.* 14. *verbo Portorium*, & Hotoman. *de verb. iur. eod. verbo.*

Meminit huius vectigalis I. C. 76
in *l. cum in plures annos*, §. *vehiculum locati*, ibi: *Et cum pontem transiret redemptor eius pontis portorium ab eo exigebat*, vbi Bartol. & Bald. & Alban.

Ex quo portorium pontium dici- 77
tur à Pancirol. *var. lect. lib.* 3. *capit.* 31. *fol.* 369. Bulenger. *de vectigalibus Rom. lib.* 9. *cap.* 6. ex Paponio *ad consuetudinem Barbon.* §. 363. Sebastian. Neuio, *in System. ad d.* §. *vehiculum*, Hotoman. *de feud. lib.* 2. *tit. Quæ sint Regalia, verb. Portus, fol.* 330. Qui sic ex Gunthero refert, *vectigal Portus, &c.* Renat. Chopin. *lib.* 1. Doman. Franc. *tit.* 19. *numer.* 2. Sixtin. *de regalibus, lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 13. *& sequentibus.*

Deducitur hoc ius ex dispositione 78
l. ad instructiones, C. de Sacrosanct. Eccles. Ex quo textu deducitur, teneri omnes ad refectiones pontium, etiam si Ecclesiastici sint, sed hoc an soluto Portorio in transitu sit, an verò per indictionẽ, aut collectã, vide Alciat. in *d. l. ad instructiones, l.* 54. *tit.* 6. *p.* 1. *l.* 20. *tit.*

tit. 32 *part.* 3 *l.* 11 *tit.* 3. *lib.* 1. Panci- rol. *var. lect. lib.* 3. *cap.* 31. *fol.* 379. *vers. Vltima erat*, Augustin. Barbos. *in d.l.* refert Bald. Rip. Bertachin. Cacheran. Guillelm. Benedictū Siluan. Gail. Tiraquel. Auil. Baeç. Auendan. Pech. Alfen. Perez, Rebuf. Viuald. Xuar. Menoch. Mexia, Gutierr. Tolet. Sahag. Ceball. Rodriguez, Enriq. Peregrin. Aldouin. Flor. de Men. Quaranta, Azor, Marta, Pradil, Molin. Graueo, Thom. Valasc. Garc. Cardin. Surd. Bonacin. Sanch. & Castill.

79 Portorium pontium olim constitutum, Tholoniumque appellatum, patet ex Carolo Magno, *titul. de pace, cap.* 13. *de Tholoneis, Vt antiqua, & iusta Tholonea à negotiatoribus exigantur, tàm de pontibus, quàm de nauigÿs, &c.*

80 Comprobatur ex alia constitutione tradita in *l. vt nulli* 7. *de Episcop. & Cleric. l. Longobard.* cuius hæc sunt verba: *Vt nulli cogantur ad pontem ire ad fluuium transeundum, propter Tholonei causam, quando illi in alio loco compendiosius illum fluuium transire possunt.*

81 Sed nec desunt dicentes, hoc ius Tholonij neutiquam portorium dicendum, cum in verò suo significatu Tholonium significet certum genus machinæ ad hauriendam aquam à flumine aptum, hoc enim, siue cum H. scribatur, vt Calepin. siue absque ea, vt Pompeius Festus, quo conueniunt quæ de hoc verb. Refert. Adrian. Turneb. *aduersariorum, lib.* 6. *cap.* 18.

82 Quo omisso fatendum est, hoc ius Tholonij, ius Portorium, seu vectigal Portorij esse, pro eoque habendum cum hoc verbum Latinum originem non habeat, sed Saxonicum, nam vox, *Thol*, tributum significat in sensu Saxonico, à quo Carolus Magnus, cæterique Imperatores Germani, hoc ius deriuarunt, illamque ediderunt constitutionem, vt sensit Petr. Gregor. Tholos. *d. lib.* 3. *Syntagm. cap.* 9. *num.* 7.

83 Sed reiecta interpretatione Petr. Gregor. dicendum est, *Tholoneum* tributi genus esse olim in dictum pro trā situ rerum; corrigenda tamen sunt verba, *d. l. nulli, & d. cap.* 13. & vbi dicitur *Tholonei*, legendum est *Telonei*, mutata, o, in e: nam Telonium vectigal erat olim pro transitu constitutum, siue in portu, siue in pontibus, vt *ex cap. si quis Romipetas* 24. *quæst.* 3. ibi: *Et mercatores nobis Teloneorum, & pedagiorum exactionibus molestare tentauerit.* Comprobatur hæc intelligentia ex illo D. Matth. *cap.* 9. *Vidit hominem sedentem in Telonio*, quod explicans *Gloss. Ordin.* inquit: *Telonos, Græcè: Latinè vectigal*, quo conuenit D. Nazianzen. *Carmin. de suis calamitatibus.*

Tres sacra commemorat claros doctrina Telonas.

Matthæum, Zachæum.

Conuenit etiam huic intelligentiæ, quòd de hoc genere vectigalis commemorat, auth. *de sanctissim. Episc.* §. *si autem æconomi*, ibi: *Cùm etiam conductionem Teloniorum, &c.* vbi Gloss. *Tu dic. Teloniorum, id est, vectigalium*, meminit Alberic. *in Dictionario, verb. Telonium*, & Casiodor. *lib.* 5. *epistol.* 3. inquit: *Telonei, quin etiā canonem nulla faciatis vsurpatione confundi: sed modum rebus vtilimum, quem præstare debeat impenentes comerciandi licentiam æquabili ratione reuocare*: Adsentiunt sanè huic intelligentiæ constitutiones Caroli Magni, *titul. de Teloneis*, ibi: *Placet nobis, vt antiqua, & iusta Telonea à negotiatoribus exigantur, addit. ad Casiodor. lib.* 1. *epist.* 10. *num.* 4. Guther. *de offic. dom. August lib.* 2. *cap.* 17.

Ex quibus videtur, dicendum reiecta interpretatione Petr. Gregor. antiquissimum vectigal esse Telonium, nec tantum à Saxonis vsitatum, sed apud Israelitas, & Græcos, vt ex dictis locis deducitur.

Sed dicere valent ex dictis, Telonium dici posse locum, vbi vectigal accipitur, vt ex dict. loco Mat- 84

Matth *cap.9.* deducitur, & patet *in l. 3. C. de indulg. debitor. in C. Theodos.* ibi: *Publicani etiam, & Telonarij,* Maldonad. *in Matth. d. cap. 9. verb. ad Telonium, fol.* 196. Bulenger. *de Roman. Imperator. lib. 9. cap. 4.*

85 Nihilominus dicendum est, Telonium tributum, seu vectigal esse, quod pro transitu pontium, aut riparum munitione penditur, vt Francisc. Otomanus *de feud. lib. 2. tit. 56. num. 5. fol. 331.* & Hieron. Verrut. *de verbor. signific. lib. 18. verb. Telonarij,* Sixtin. *de regal. lib. 2. capit. 6. ex numer. 6. vsque ad 13.* Abulens. in Matth. *cap. 9. quæstion. 31. verb. Sedentem in Telonio,* Prosper. Randel. *de Pasc. 1. part. cap. 2.* Moles; *decision. Neapol. quæst. 21. de Doban. Manepecud. fol.* 197.

86 Ex quo inter regalia iura Regibus competentia Telonia inueniuntur *in cap. vnic. quæ sint regalia. in vsibus feudor.* Hieron. Verrut. *d. verb. Thelonarij,* ex doctrin. Othon. Frigens, Caluin. *in Lexic eod verb.* Iustè, ergo legendum, ex his dico, in *d. l. nulli. Teloni,* non *Tholonei,* vt dixi: Et deducit ex ipsa, l. Sixtin. *de regal. lib. 2. cap. 5. num. 17.* Afflict. *in cap. 1. quæ sint regalia, verb. vectigalia, num. 1.* & ibi Albarot. Hern. & omnes feudistæ, Rosental. *de feud cap. 5. conclus. 39. num. 1.* & comprobat ex Nonio Bulenger. *d. l. 69. cap. 4. vers. à Telonis,* ibi: *Telonarios interpretatur eos, qui portum obsidentes portoria exigunt,* Otalor. *de nobilit. cap. 2. num. 19 part. 1.* Prosper. Randel. *de Pascuis 1. part. cap. 2.* Moles, *decis. Reg. Camar. quæst. 21. de Doban. Manepecud. fol. 192.* Et Cuiac. *lib. 5. de feud. titul. de iur. fisc.* Telonea esse dixit pedagia, quæ pro transitu fluminum exiguntur.

Ex quo omittendum est, quæ ad hæc genera tributorum, ac vectigalium pertinét, transeundumque ad ea, quæ pertinent ad aliam dispositionem nostræ legis.

87 Quæ omnia iura, illorumque indictionem maiestatis, ac Imperij esse, ad summumque Principem pertinere, planum est, ob idque rectè a nostra lege prohibitum, iusteque concessam iurisdictionem contra talia indicentes à nostra lege videtur, cum ex suprema authoritate hoc ius prohibitum sit, vt diximus *num. 1. & seqq.* & in casu notauit eleganter Otauian. Chacheran. *cons. 31 per totum,* Portoles ad Molin. *verb Pedagium ex num. 1.* Card. Thusc. *lit. P. concl. 203.* Menoch *cons. 15. per totum,* prohibentes particulari domino vectigalia indicere, quod apud Hispanos procedere præcipuè notauimus, & ex legibus Regni, ac Hispanorũ Doctorum doctrina, latè *num. 1. & 2.* huius legis.

Ex quibus rectè adijcitur in nostra lege: *Y les baràn restituir lo que les hauiren lleuado injustamente.* Nam ex mente Doctorum illicitæ exactiones restitui in duplum debent, vt ex Bald. notat Mieres *ad constitution. Cathalon. 2. part. collat. 6. cap. 28. numer. 4. fol.* 113. 88

Desumi quidem potuit hæc nostra constitutio ex dispositione *l. licitatio 9. §. quod illicitè, de publican. & vectigalib.* Ex quo textu datur contra illicites exactores actio ciuilis, & criminalis, ratione, vt ex ipsa lege, publicæ vtilitatis, & particularis commodi, ob idque illicitus exactor ad duplum tenetur, & etiam extraordinaria pœna punitur, in quo textu videndi Alban. ad Bartol. *d. § quod illicitè,* Sebastian. Neuio *in Syst, ad eum;* D. Franciscus de Amaya, *in l. 1. numer. 18. C. de exactor. tribut. lib. 10.* 89

Nam ex recepta conclusione Doctorum iniquum, ac prohibitum est domino, iniustas recipere à subditis exactiones, ac imponere indebita seruitia, vltraque priuilegia, vt ex Ioann. Andr. *cap. 1. de præscript. lib. 6.* notat Roland. à Valle, *consil. 78. numer. 9. volumin. 3.* & ex Bald. *capit. 1. qualiter vassall. iurar. debet consil. 40. numer. 20. volumin. 4.* Marin. Frec. *lib. 2. de subfeud. Baren. auth. 8. num. 1;* Capic. *de inuestitur. feudal. cap.* 90

cap. feud. similantur. casu 47. pag. 46. §. de Varone, Boer. decis. 304. num. 4. And. Gail. lib. 1. obseruat. obseru. 17. num. 1. Rosent. de feud. cap. 5. quest. 71. & 76. lit. B. & cap. 10. concl. 33. num. 77. & add. lit. ZZ. & cap. 13. conclus. 12. num. 139.

91 Iniustum sanè esse subditos seruitijs indebitis opprimere; notant Doctores, ob idque iuste credit, Bald. in cap. Imperialem, §. praeterea, de prohibit. feud. alien. posse subditos implorare officium superioris ad reprimendā dominorum auaritiam, quo conuenit Specul. tit. de exactor. num. 3. Boer. decis. 132. Grammat. decis. 104. Mising. singul. obseru. centur. 5. obseru. 8. num. 4. Andr. Gail. dicta obseruatione 17. numer. 3.

92 Sed tamen concessum est Principi ratione publicæ vtilitatis, ex officio, vt in nostra l. procedere ad defensionem, & subuentionem subditorum, vt etsi non conquærantur vassalli, iniustæ exactiones submoueantur, iniustæ non recipiantur, nec alias ni superioris laudatæ authoritate, vt ex l. illicitas, § Ne potentiores, de offic. Præsid. Grammatic. d. decision. 104 num. 5, notat Gail. d. obseruat. 17. num. 7. Misinger d. obseruation. 8. num. 13. Rosental. d. capit. 10. conclus. 33. ex num. 77 vsque ad 84. Roland. à Valle, d. consil. 4. volumin. 4. & consil. 18. volumin. 3. Menchac. controuers. lib. 1. cap. 18. ex num. 8. cum sequentibus.

Hanc conclusionem deducunt aliqui ex dispositione textus in l. probibitum 5 C. de iur. fisc. lib. 10 vbi vide Amaya, & Scribentes, latè Rosental. de feud. cap. 10 conclus. 33. vbi add. lit. A. A.

93 Quibus omissis dicendum est ad similitudinem nostræ legis, seu potius nostram legem posse deduci ex dispositione l. vltim. C. non vectigal. instit. non posse, in quo textu Imperator Constantinus constituit, vt pœna exilij puniantur exigentes vectigalia, sine legitima authoritate, videndus Sebastian. Neuius in System. gloss. verb. Communione careat; in cap. innouamus, de censibus, Francisc. Marc. decision. 421. part. 2. Baiard. ad Clarum, §. furtum, num. 9. Iul. Ferret. de gabell. num. 251. Molin. de iustit. & iur. disput. 666. num. 2. Augustin. Barbos. collectan. ad d. l. vltim. num. 2. & sequentibus, Farinac. in practic. part. 7. quæstion. 172. num. 57.

Ex textu in l. etiam, C. de furt. datur actio furti contra exactores indebita tributa, aut iniustas exactiones percipientes, l. 2. C. ex quibus caus. infam. irrog. l. 1. C. de superexactor. lib. 10. l. placet, de excusat. muner. l. per æquatores, C. de censibus, lib. 11. 94

Ex quibus iuribus omissis, Doctorum difficultatibus datur actio furti, ac condemnatur in duplum exactor mala fide percipiens iniustas exactiones, ac tributa in quibus iur. Videnda Glossa, & Doctores, Bart. Bald. Salicet. Neuio, Decio, & Augustin. Barbos. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cas. 498. num. 51. Papon. ad consuetudinē Barbon. §. 358. 95

Notandum est, illa omnia iura loqui in exactoribus tributorum: in nostro verò casu, scilicet imponentis tributa, absque facultate Principis, quod à iudice inhiberi debeat, atque ad restitutionem teneatur, videnda est dispositio l. non solent 3. ibi: Non solent noua vectigalia in consultis Principibus institui, ergo & exigi aliquid, quod illicitè poscatur competens iudex vetabit; & id quod exactum videtur si contra rationem iuris exortum est, restitui iubebit, Mazol. consil. 56. numer. 1. & 2. Ludouic. commen. allegation. conclusion. 15. Sebastian. Neuio in System. ad d. l. non solent, Salicet. ibidem, Capic. decis. 148. num. 2. Roland. à Valle, cons. 92. num. 21. lib. 2. Misinger. centur. 5. obseru. 29. num. 3. 96

Sed hæc tantum ciuili pœna puniebantur institutores nouorum vectigalium, sed etiam de lege Iulia de vi publica, vt in l. vlt. de vi publica, notat Bartol. in l. vnic. §. 1. ad l. Iul. de ambit. Gerard. Mazol. consil. 56. numer. 1. 2. & 3. 97

& 3. Sebastian. Neuio *in Syſtem. ad d. l. fin.* Miſinger. *obſeruat. cent. 5. obſeruat. 131. num. 2.*

98 Pariter etiam pœna ambitus puniebantur, *vt in l. vnic. ad l. Iul. de ambitu*, Miſinger. *d. obſeru. 31. n. 2.* Sebaſtian. Neuio, & Bart. *d. l. vnic.* Tiber. Decian. *tract. criminum, lib. 8. cap. 23. n. 5.* Petr. Greg. *lib. 36. Syntagm. cap. 29. num. 22.* & Guid. Pap. *quæſt. 144.* Caſſan. *ad conſuet. Burgund. rubr. 13. §. 6. verb. de Poetæ.*

99 Notat Paul. Chriſtian. *deciſ. Belgic. vol. 3. deciſ. 105.* Galeatium primum Mediolanum Vicecomitem damnatum fuiſſe maieſtatis, ab Imperatore, quia noua vectigalia in iuſſu eius inſtituiſſet.

Quare iure conſtitutum videtur à noſtris Regibus in noſtra lege, *les baran reſtituir lo que les buuiere ſido lleuado injuſtamente*, hoc enim, *vt d. l. non ſolet*, dum illicite poſcitur. Sed cum proſequatur lex noſtra, *ballando ſer nueuamẽte impueſtos*, & diximus ſupra, prohibitũ eſſe particulari, abſque Regia facultate, aut conceſsione tributa indicere, aut imponere.

100 Sciendum eſt, an idem ſit imponere tributa noua, aut augere, cum æqualiter ſit prohibitum á lege ibi: *O acrecentados*: Omnes ſanè Doctores ſupra adducti, *num. 1.* tenentes particulares communitares, aut domini non valentes noua indicere tributa, tenent æqualiter conſtituta antiquitus eis cõceſſa augeri non poſſe, vt expreſſe tenuit Capic. *deciſ. 148. per totam*, Torres *de iuſtit. & iur. diſp. 44. dub. 1. num. 9.* cum ſi eis exactio cõpetat priuilegio ſolum ſit, vt habeant ius exigẽdi antiquas gabellas, non tamen nouas imponendi, aut augendi, Molin. *de iuſtit. & iur. d. diſp. 666. num. 1. verſ. Alphonſus à Caſtro, & num. 2.* augmentum enim tributi, aut poteſtatem augendi à ſuprema poteſtate pendere, ſicuti & ipſa indictio notat nouiſsimè D. Ioan. Bapt. Larrea *allegat. Fiſc. 13. num. 20.* videndus Menoch. *conſ. 1105. per totũ præcipuè num. 16.*

Sic etiam iure communi cautum habemus in *l. vectigalia de publican. & vectigal.* ibi: *Neque præcedentia reformare, & his, vel addere, vel diminuere licèt*, vbi videndus Neuius *in Syſtem.* ex quo textu Doctores adducti, *num. 1. & ſeqq.* hanc concluſionem deducunt, ſcilicèt indictionem, augmentumque tributi maieſtatis, ac Imperij ius eſſe ob id à particularibus fieri non valet, cum ſicuti in dictio ad ſummum Imperium pertinet, ſic & augmẽtum, quia pro nouo tributo iudicatur Vveſembech. *cõſ. 45. num. 45.* Sixtin. *de regalib. lib. 2. capit. 6. num. 21. 23 & 24.* Curt. Iun. *cõſ. 124. num. 9.* Roland. à Valle *conſ. 91. num. 33. vol. 2 & conſ. 42. vol. 4.* Roſent. *de feud. cap. 5. concl. 44. num. 8. & addit. litera H. & I.* Maſtrill. *de Magiſtratibus lib. 3. cap. 10. num. 219.* Farin. *in pract. quæſt. 173. num. 66.* Don Franciſc. Amay. *in l. 3. num. 7. C. de annon. & tribut. lib. 10.* his omiſsis alijs vè adductis D. Ioan. Bapt. Larrea, *allegat. fiſc. 13. num. 20.*

De quo apud nos conſtitutum habemus in *l. 15. tit. 27. lib. 9.* vbi nec tantum ciuilis pœna imponitur augẽti vectigalia, aut tributa; ſed etiam crimina lis, vt amiſsio oppidi, vbi tributa extorſit, quo conueniunt conſtitutiones, *d. l. fin ad l. Iul. de vi public. & l. vnic. §. 1. ad l. Iul. de ambit.* & quæ notant Bartol. Magon. Neuio, Miſing. Decian. Petr. Gregor. & Paulus Chriſtian. 101

In *l. 2. tit. 11. lib. 6.* Pœna pecuniaria punitur augens noua vectigalia, de quo vide Scribentes. 102

Et in *l. 14. eod. tit. & lib.* exactori, aut imponenti nouas exactiones, aut augẽti antiquas, pœna punitur furti, vt cõſtitutum fuerat in *l. etiam, C. de furtis*, de quo videnda, quæ adduximus *n. 94.* 103

Iure Canonico conſtituta eſt excõmunicationis pœna, vt in *cap. ſi quis Romipetas 24. quæſt. 3. cap. innouamus, de cẽſibus*, vbi latè DD.

In Canon Bullæ Cœnæ excommunicantur, qui in terris ſuis noua pedagia, aut gabellas ſine authoritate conſtituunt, vt deducit Pater Molin. 104

de

de iustit. & iur. disput. 666. *num.* 21 & 670. *num.* 3. *vers.* Nau. *cap.* 27. Tolet. *in Sum. lib.* 5. *cap.* 73. *num.* 3. Duard. *in Bull. Cœnæ, lib.* 5. *can.* 5. *quæst.* 3. Sayr. *de censur. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 15. Xuar. *tom.* 5. *de censur. disp.* 21. *sect.* 2. *num.* 36. Bonac. *de censur. in Bull. Cœnæ quæst.* 6. *puncto* 3. *num.* 2. Augustin. Borbos. *cap. innouamus* 10. *num.* 3. *de censibus.*

Y lleuare, sin tener priuilegio, ò titulo de Nos, ò de los Reyes donde Nos venimos que sea bastante, conforme a las leyes de nuestros Reinos.

105 Ex his sanè verbis in illam incidimus quæstionem satis controuersam, an scilicèt præscriptione quæri valeat hoc ius inducendi tributum, aut vectigal, taliter, vt sine Regio titulo indicere, atque recipere valeant.

106 Quod ius consuetudine posit introduci, sicuti priuilegio, probat Pontifex *in cap. super quibusdam, de verb. sign. gloss. in cap. innouamus, verb. Regum, de censibus, l. si publicanus, § in omnibus, de publicanis, & vectigal. l. missi oppinatores*, C. *de exactor. tribut. lib.* 10. *l. vnic.* C. *de aur. coronar. cod. lib. l. si Prouincialiu* 4. C. *noua vectigal. inst. non poss.* vbi cum Abb. Panormit. *d. cap. super quibusdam, de verb. sign.* latè defendit hāc quæstionem, Cephal. *cons.* 342. & *num.* 56. *cū seqq.* Otauian. Cacher. *cons.* 31. *num.* 20. Bald. *cons.* 11. *lib.* 2. & *cons.* 289. *lib.* 4. Signarol. *cons.* 108. *num.* 8. & *in cap.* 1. *num.* 3. & 4 *quæ sint regal. in vsib. feudor.* Cardin. Thusc. *lit.* C. *conclus.* 846. & *lit.* P. *concl.* 204. *num.* 6. Mieres *ad constitut. Cathalon. part.* 2. *collat.* 6. *cap.* 28. *fol.* 114. *num.* 22. Otalor. *de nobilitat.* 3. *part. cap.* 7. *num.* 9. & 10. Misinger. *singular. obseruat. cent.* 5. *obseruat.* 29. *num.* 6. & *obseruat.* 30. *per totam*, & antea *cent.* 4. *obseruat.* 24. Guid. Pap. *singular.* 726. Paul. Christian. *decis. Belgic. vol.* 3. *decis.* 105. *num.* 3. Alexand. *cōsil.* 6. *num.* 3. *volum.* 1. Roland. à Valle *cons.* 3. *num.* 82. *volum.* 1. Martin. Laudens. *de Principe, quæst.* 171. Bart. Socin. *cons.* 7. *num.* 4. *volum.* 3. Grato, *cons.* 61. *num.* 19. & 20. *volumin.* 1. Philippo Decio loquens in casu piscationis tyronorum, *cons.* 271. *num.* 3. & *seqq.* innumeros refert Hieron. Gabriel, *comm. tit. de præscriptionib. concl.* 1. *num.* 3. & 4 Lofredo *cons.* 40. *num.* 48. Rosental. *de feud. cap.* 5. *concl.* 16. *num.* 3. & *edit. lit.* C. & *concl.* 45. *per totam*, Tiber. Decian. *respons.* 41. *num.* 101. 102. & *seqq. volum.* 3. Ioan. Gutierrez *de Gabell. q.* 5. *num.* 2. 3. 4. & 5. Farin. *in practic. q.* 172. *num.* 98. & 99. D. Garc. Mastr. *de magistrat. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 222. & 223. Augustin. Barbos. *in collect. ad l. non solent* 3. *num.* 3. C. *vectigal. noua institui non poss.* Auil. *cap.* 24. *prætor. verb. O prescripcion ex num.* 1. Sixtin. *de regal. lib.* 1. *cap.* 5. *ex num.* 130. & *lib.* 2. *cap.* 6. *ex num.* 56. *cum seqq.* D. Francisc. Amaya *in l.* 3. *num.* 15. C. *de annon. & tribut. lib.* 10. Sanch. *consilior. moral. lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 4. *num.* 2. Torres *de iustit. & iur. disput.* 44. *dub.* 1. *num.* 5. Mocio *de feud tit. de natur. feud. num.* 46. Boisio *tractatu crimin. tit. qui vectigal imponere, poss. num.* 3. Mascard. *de probat. conclus.* 835. *num.* 4. & 5. *conclus.* 836. Brun. à Sole *in loc. comm. verb. vectigal*, Aluaro Valasc. *consult.* 141. *num.* 8. & *seqq.* Cabalin. *mileloq.* 591. Mandel. Albens. *cōsil.* 16. *num.* 9. & *cons.* 64. *num.* 91. Frāc. Marc. *quæst.* 234. Don Ioan. Bapt. Valenç. meritiss. Episcop. Salmantin. *cōs.* 93. *num.* 41. & 42. Belug. *Specul. princip. rubric.* 13. Don Iuan del Castillo, *tom.* 7. *de tertijs cap.* 21. *num.* 1. & 2. Barbos. *l. comparet, num.* 3. 4. 20. & 21. C. *de præscription.* Garc. *de nobilitat. gloss.* 19. *num.* 1. & 2. Mieres *de maior.* 4. *part. quæst.* 21. *num.* 79. & 82. Peregrin. *de iur. fisc. lib.* 3. *tit.* 8. *num.* 13. & 14. Oliuan. *de iur. fisc. cap.* 6. *num.* 13. & *seqq.* Burg. de Paz, *cons.* 15. *numer.* 11. Gonç. *reg.* 8. *Chancell. gloss.* 33. *num.* 4. Campan. *ad statut. Mediolan. cap.* 114. & *addit. lit.* D. Prosper. Randel. *de Baron. Pasc. part.* 1. *cap.* 6. & 7. Nouar. *de grauam. vassallor.*

Horum Doctorum ratio ea est, 107
quod præscriptio æquiparatur priuilegio, vicemque tituli pacti, ac legis obtinet, quare quæsibilia titulo, præscriptione quæri posse. Contrariam vero sen-

sententiam alij amplexi fuere, scilicet imprǽscriptibilia esse hæc iura, necessariumque esse titulum Principis ad illorum adquisitionem, quàm doctrinâ defendit D.D. Ioan. Bapt. de Larrea, *allegat. fisc* 15. *num.* 7. *ex Azeued. l.* 21 *tit.* 15. *lib.* 4. *Recopil.* & *in l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 9. Didac Perez, *l.* 6. *tit.* 13. *lib.* 3. *ordin. verb. Tributos*, Greg. Lop. *l.* 6. *gloss.* 4. *tit.* 29. *part.* 3. Auend. *de exeq. man.* cap. 4. *num.* 20. & 27. Menchac. *de success. creat. lib.* 1. § 10. *num.* 22. & *lib.* 3. § 26. *num.* 140. Lasart. *de gabell. capit.* 14. *à num.* 4. Girond. *de gabell.* 1 *part. à num.* 43. & 7 *part. num.* 1. & *de priuileg. quæst.* 6. *num.* 27. Parlador. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 3. *num.* 34. Villalob. *in antinom. verb. Præscriptio num.* 27. Molin. *de iustit.* & *iur. disp.* 75. *vers. In Regno Castellæ*, Gutierr. *de gabell. quæst.* 5. *per totam*, Alfar. *de offic. Fiscal. gloss.* 20. in quo addendi sunt Pater Sanch. *cons. Moral. lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 4. *num.* 1. qui tenet hanc opinionem receptam esse a Castro *de leg. pœnal. lib.* 1. *cap.* 11. *concl.* 2. Torres *de iustit.* & *iur. disput.* 44. *dub.* 1. *num.* 9. D. Francisc. Amaya *in l.* 3. *num.* 18. *C. de annon* & *tribut. lib.* 10. D. Ioan. del Castill. *tom* 7. *de tertijs, cap.* 21. per totum præcipuè *num.* 21. & *seqq.* Garc. *de nobilitat. gloss.* 7. *n.* 29. Carolo de Tapia *decis. Sicil.* 23. *n.* 43. & 44.

108 Generalis enim ratio ea est, quod tributa Regi in signum subiectionis cōferuntur, obque Regni defensionem, vt diximus *de lege Politica lib.* 1. *cap.* 7.

109 § 1. quo casu illa iura, quæ Regibus cōpetunt in signum recognitionis, aut superioritatis imprǽscriptibilia sunt, vt *ex cap. cum non liceat. de præscript.* notat Abb. gloss. *in cap. volumus* 16. *quæst.* 4. Bart. *l. omnes populi, num.* 27. *de iustit.* & *iur.* Bald. *cap.* 1. *num.* 3. *quæ sint regal.* Iasson *cons.* 208. *lib.* 2. Ludouic. Roman. *cons.* 371. Decio, *cons* 307. *num* 9. Bartol. Socin. *cons.* 275. *num.* 5. *vol.* 2. Rosental. *de feud. cap.* 5 *concl.* 16. *num.* 1. & notat ex Azeued. *l.* 2. *tit.* 15 *lib.* 4. *num.* 42. Gutierr. *de gabell. quæst.* 5. *num.* 16. Mastrill. *de magistr. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 1. Alfar. *de offic. Fisc. gloss.* 16. *num.* 167. Peregrin. *de iur. Fisc lib.* 3. *tit.* 8. *num.* 13. & 14. Mascard *de probat. concl.* 1215. *num.* 50. & Oliuan. Matienç. Flores de Mena, Cauedo, Augustin. Barbos. Thusc. Valeç. Paul. Christian. & Barbos. D. Ioan del Castill. *d. tom.* 7. *cap.* 23. *num.* 4. & antea *cap.* 20. *num. fin.* Quod expresè defendit Carol. de Tapia *decis. Sicil.* 23.

Quamuis contrarium defendat ex Beroio, *cons.* 115. *num.* 25. Honded. *cons.* 79. *num.* 70. Fab. de Ann. *cons.* 127. *numer.* 7. 8. & 9. *lib.* 2. Couar ruu. *in Reg. possessor.* 2. *part.* § 3. *num* 30. Cancer. *var. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 49. Mastrill. *decis. Sicil.* 114. *num.* 20. & 21. eamque probat cōclusionē Hieron. de Ceball. *comm. quæstion q.* 46. *n.* 2. & *seqq.* D. Frācisc. Amaya, *d. l.* 3. *num.* 22. & *seqq.* *C. de annon.* & *tribut. lib.* 10. Hermosill. *l.* 9 *gloss.* 1. *num.* 64. *tit.* 4. *part.* 5. 110

Hispanum ius, ex quo prohibita est tributorum præscriptio innititur dispositione *l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 4. & *l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 9. in quorum iurium intelligentia, atque declaratione verè, ac laboriosè insudarunt, D. Franc. Amay. *d. l.* 3. *ex num.* 18. *C. de annon.* & *tribut. lib.* 10. D. Ioann. del Castill. *tom.* 7. *cap.* 21. *per totum*, quibus te remitto libenter. 111

Nam quamuis Hispano iure iura omnia præscriptibilia sint, eaque præscriptione queri possint, quæ priuilegio, vt *in l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 1. patet, & *ex l.* 8. *tit.* 15. *lib.* 4. vbi, & in tertijs, cæterisque iuribus admittitur præscriptio. 112

Municipali tamen constitutione cautū fuit, *en las alcabalas*, vt præscriptio nō admitteretur, quod sanè in iurisdictione suprema, cum in præiudicium maiestatis sit, admittendum credo, vt omnes supradicti Doctores. 113

Ratio huius constitutionis, ac prohibitionis in his iuribus adducitur à Belug. *specul. Princ. cap.* 14. § 1. Azeued. *d. l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 4. *num.* 1. Carol. de Tapia *decis. Sicil.* 23. *ex num.* 44. Castill. *d. cap.* 21. *num.* 16. *vers. Auendan.* 114

Et D. Francisc. Amaya *d. l.* 3. *ex numer.* 25. credit ex eo non admitti præscrip- 115

scriptionem *in d.l.2.* quod tributorum
114 indicendorum authoritas verè Regia,
ad supremamque maiestatem pertinet,
quare ni ab eo imponi non valēt, & a-
liàs imposita iniustitiam contineant,
quare admittenda præscriptio deficiē-
te ad illorũ adquisitionē, illa prima qua
litas maiestatis, sine qua inadmissibi-
lis est, & ipsa indictio tributorum, vt la
tè diximus Auendan. *cap. Prætor, 2. p.*
cap. 4. num. 13. & 20.

115 Præsertim, quod si in præscriptione
præsumatur titulus, & cæteræ qualita-
tes ad adquisitionem necessariæ, vt om-
nes DD. traditi num. deficiente
qualitate maiestatis, ac superioritatis,
quare præsumenda qualitas necessaria
ad præscriptionem, aut adquisitionem
iuris percipiēdi tributa, aut vt in termi
nis loquamur, *de cobrar las alcabalas,*
Couarruu. *reg. possessor, 2 part. §. 3. num.*
3. vers. meum, ibi: *Qui hoc tamen intelli-*
gunt circa ea, quæ Principi seruata sunt
in priuilegium dignitatis, &c. Vide Six-
tin. *de regal. lib 1. cap. 7. num 37.*

116 Sed inquies, hæc procedere posse ad
hoc, vt ipsa suprema authoritas indicē
di tributa non præscribatur, sed ius, seu
actus percipiendi, *alcabala*, non perti-
net ad supremam maiestatem: Et sic te
nendum erat, cum etsi ad adquisitionē
iuris directi, præscriptio non sufficiat,
sufficit ad vtile, de quo ex Petr. Iacob.
de seruit. Pecor. Pasc. num. 2. Prosper.
Randel. *de Pasc. 3. part. de defes. &*
Pasc. cap. 1. fol. 136. ad fin.

117 Huius difficultatis responsio est tra
dita à Castillo *d. cap. 21. ex num. 16.*
D. Francisc. Amaya, *d.l. 3. & num. 25.*
Carol. de Tapia, *d. decis. 23.* & inniti-
tur, etiam in dispositione *l. 6. tit. 29.*
part. 3. vbi absolutè prohibita est præs
criptio tributorum, sicuti cæterarum
rerum, in quibus non admittitur præs-
criptio, ex quo iure inadmissibilis iu-
dicanda, vt Doctores nostri.

118 Ex quo textu deducitur, quod cum
prohibita sit tributorum præscriptio a
legali dispositione, præscriptio quæ
aliàs operaretur, titulumque cōferret,
inefficax est, ac inoperabilis remanet,
nec ex ea iuuari possunt possessores, vt
ex ea valeant tributa percipere, aut in-
dicere, *l. comperimus, C. de præscription. 30.*
vel 40. ann. l. vsus aquæ, C. de fundis
rei priu. lib. 11. Bald. *l. omnes, C. de præs-*
cript. 30. Bald. Angel. *l. 1 num. 2. C. ne*
rei dominicæ, vel templi, Felin. *rubric. de*
præscript num. 18. Prob. *ad Monach. ca-*
pit. 1. de præscript. lib 6. num. 24. Ripa, *l.*
quominùs, num. 101. de flumin. Greg. Lo-
pez, *d. lib. 6. verb. Tributos,* Alexand.
Raud. *consil. 1. num. 469. volum. 1.* He-
ctor. A Emil. *de re feudal. quæst. 42. nu-*
mer. 31.

Quod secundùm consuetudinem
omnium rerum publicarum esse pro-
bat Petr. Gregor. *lib. 3. de republic. cap.*
8. num. 6.

Et cum lex semper operetur, in- 119
fluatque imposidente malam fidem,
neutiquàm repugnante, ac cum mala fi
de admittenda erit præscriptio, sed
sustinenda dispositio, *d.l. 2. tit. 15.*
lib. 4. cap. vigilanti, cap. fin. de præscript.
reg. possessor. de reg. iur. lib. 6. vbi Coua-
rruu. *2. part §. 8. num. 4.* Fachin. *cōtrou.*
lib. 8. cap. 26. Thusc. *practic. lic. P. con-*
clus. 521. num. 33. Alciat. *cons. 18. nu-*
mer. 13. & 14. lib. 5. Paris. *cons. 114.*
num. 8. volum. 1. Craueta *de antiq. temp.*
4. part. num. 60. fol. 187. Olasch. *decis.*
101. num. 37. Surd. *cons 373. num. 44.*
& 45. Gilchen. *de præscript. membro 2.*
cap. 1. num 6. Menoch. *cons. 30. num.*
3. Seraph. Oliu. *decis. 707. num. 6. part.*
1. Aretin. *cons. 72. num. 49.*

Sed cum nostrũ non sit quærere, an 120
casu quo admittatur præscriptio iuriũ
regalium, necessaria sit Regis toleran-
tia, in quo scripsère omnes Doctores
adducti, *num. 1.*

Fatendum est in nostro casu, scilicèt 121
ad inducendum ius cōtra fratres Mę-
stæ præscriptionem non sufficere, cum
verè hoc ius indicendi tributa, aut ve-
ctigalia supremæ Maiestatis sit, nec ti
tulo alio, ni Regio quæri possit. Nec
sufficere dicendum est, etiam titulum
Regium, deficiente in eo illa qualitate
à lege nostra constituta: *Que sea bastan-* 122
te, conforme a las Leyes de nuestros Reinos
ba-

haziendo en todo se guarde la ley 15. del titulo 27. del libro 9. de esta nuestra Recopilacion: Y los que tuuieren los dichos priuilegios, y no los huuieren presentado en el nuestro Consejo, con relacion jurada de la cantidad que lleuan dentro de los sesenta dias que les concedimos por nuestra Ley Prematica promulgada en la villa de Madrid a 5. de Março del año passado de seiscientos y treinta y tres, haràn no se lleuen los dichos derechos, ni vsen de los dichos priuilegios, so las penas de la dicha Ley quinze.

Hæc constitutio desumpta fuit ex constitutione Catholicorum Regum, *l. 13. tit. 10. lib. 6. ordinam. l. 15. tit. 27. lib. 9.* à qua desumpta fuit nostra *l. 4. cap. 20.* in quo videndus Auendañus *de exequend. d. 2. part. cap. 4. num. 8.*

123 Duplex quidem qualitas secundum Regias nostras leges requiritur ad hoc, vt priuilegia à Regibus concessa firmitatem habeant. Prima est, vt scribantur a Regijs ratiocinatoribus in libro, qui dicitur, *de lo saluado, l. 9. tit. 10. lib. 5.* vbi Azeued. & Matienço, nouissimè D. D. Ioan. Bapt. Larrea, *allegat. fisc. 13 num. 28.* D. Ioan. del Castillo, *d. tom. 7. cap. 20. per totum, præcipuè num. 1.*

Hoc ius, seu consuetudo inscriptionis, seu adnotationis Regiarum donationum, seu beneficiorum antiquitus vsum probat, ex Heguin. Guther. *de of-*
124 *fic. dom. August. lib. 1. cap. 37.* Ex quo libri a nobis dicti *de lo saluado*, antiquitus libri beneficiorum appellabantur, quod ex antiqua inscriptione probat Guth. his verbis:

M. VLP. AVG. LIB.
PHÆDIMMO, DIVI TRAIANI AVG.
A POTIONE, ITEM A LAGVNA, ET
TRICHLINIARCH. LICTORI
PROXIMO. ET.
A COMMENT. BENEFICIORVM.

125 Quare credit Gutherius ministros ad calculationem, seu inscriptionem adsignatos beneficiarios dicendos esse tamen D. Ioan. de Solorçan. *de Gubernatione Indiar. lib. 5. cap. unic. num. 131.*
esse discusores, aut rationales voluit, 126
quorum cura erat inscriptio omnium rerum ad fiscum pertinentium, quamuis cura discusorum, vt notat D. Francisc. Amaya *ad rubric. C. de discusor. lib. 10.* non fuerit quæ ad nos pertinet, licèt conueniat munere calculatorum Regiorum, vt ibi vides, de quo agendum Deo auspice *ad lib. 9.* huius operis.

El libro de lo saluado, apud Hispanos, 127
erat olim liber, vbi notabantur omnia ad publicam, communemque causam necessaria, qui Polypthicus dicebatur, vt comprobant *ex l. breues 13. C. de indulg. debit. in C. Theodos. l. 2. C. de discusor. eod. & l. 2. C. de discusor. lib. 10.* Sic notat Casiodor. *lib. 5. epist. 15.* postquã de inscriptione, atque indictione, aut subleuatione tributorũ agit: *Illud autẽ prouidentia nostra respexit, vt omnibus à te solicita, atque æquabili indagatione cõpertis polypthicis iubeantur adscribi.* De quo videndus Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 26.* Cuiac. *lib. 2. obseru. cap. 27.* adducit D. Francisc. Amaya *in l. 2. num. 3. C. de discusor.* Demster ad Rosinum, *lib. 7. ant. cap. fin.* Cerda *aduers. cap. 99. numer. 23.* Vegetius *lib. 2. de re milit. cap. 19.*

Quo omisso mirabile est, quod ad nostrum casum, etiam de Hispanica
prouincia, notat Casiodor. *d. lib. 5. epi-* 128
stol. 59. Multorum, itaque querela comperimus in Prouincia Hispaniæ, quod summum inter mortales crimen est, vitas hominum vaga præsumptione populari, & leuium occasione causarum subire multos interitum, sic mala pace, quasi ludo currunt, quanti vix potuissent cadere sub necessitate bellorum. De hinc non polypthicis publicis, vt moris est, sed arbitrio compulsorum suggerentur prouincialium subiacere fortunæ.

Ex quo dicendum, quod attenden- 129
da est qualitas iuris illius, quod quæri desideratur: nam si necessaria erat ad adquisitionem priuilegij Regis interuentio interueniente illa solemnitate, *que esté assentado en el libro de lo sal-*

ua-

uado, præſcriptione quæri non poterit cum præſcriptio non ſuppleat illam qualitatem, ſeu ſolemnitatem inſcriptionis conſtitutam *à d.l.9. tit. 10. lib. 5.* & ita intelligit leges Regias, *l. 1. tit. 18. l. 9. tit. 27. lib. 9. l. 9 tit. 10. lib. 5. l. 1. tit. 1. l. 2. tit. 13. lib. 6. l. 19. tit. 6. lib. 3. Recopilat.* D. Ioan. del Caſtillo, *d. tom. 7. cap. 20. ex num. 10. cum ſequentibus.*

130 Et quamuis in caſu noſtræ legis, & *l. 15. tit. 27. lib. 9.* videatur non excluſam præſcriptionem, ſecundum diſpoſitionem *l. 16. eiuſdem titul. 27. libr. 9.* tamen excluditur percipiendi hoc ius, *del ſeruicio, y montazgo*, cæterorumque iurium impoſitorum gregibus, D. Ioan. del Caſtillo *tom. 7. d. cap. 20. numer. 35. & 37.*

Cui aſſertioni adhærendo dicendũ eſt *l. 16.* non eſſe correctoriam, *l. 15.* requirentis, vt priuilegio tantum quæri poſſit ius percipiendi vectigalia gregum, & quod percipi non poſsit ab his, qui priuilegium intra 90. dies non exhibuerint: nam verè *l. 16.* nõ diſpoſuit circa admiſsionem preſcriptionis, ad hoc vt ius percipiendi poſsit præſcriptione quæri, ſed quod 90. dies à lege conſtituti ad probationẽ per tituli, exhibitionem nõ currerent, vt inquit lex: *Con el que alega prueua la preſcripcion inmemorial*, Cum ad probationem huius iuris latius agendum ſit: ex quo de probationis tempore tantum, non de præſcriptione loquutam fuiſſe legem, crederem.

131 Secundò requiritur, vt tituli, aut priuilegia Regia quorum virtute pedagia exigere intendunt intra tempus à lege deſignatum exhibeantur, vt in *d. l. 15. tit. 27. lib. 9* & in noſtra lege, ibi: *Y no los huuieren preſentado en el nueſtro Conſejo.*

132 Ex hoc principio in id incidimus, an valeat Princeps poſſeſſoribus iurium, ſeu vectigalium, aliarumvè poſſeſsionum cogere, vt oſtendant titulos ſuæ poſſeſsionis: In quo cum hæc quæſtio ſatis, apud nos trita, ac vſitata ſit, non abſre erit diſtinctè in ea aliquid adſcribere.

Res, aut poſſeſsiones dupliciter conſiderantur ad hoc, vt Princeps poſsit compellere ſubditos ad exhibitionem tituli ſuæ poſſeſsionis: nam vel res poſſeſſa iure prohibita eſt poſsideri, abſque titulo Regio, vel quæri, aut poſſideri poteſt poſſeſsione, aut alio titulo particulari, nec Regia authoritas neceſſaria eſt ad adquiſitionem.

Primò caſu, ſi iure prohibitum eſt quærere poſſeſsionem alicuius rei, abſque Regia facultate, aut titulo, vt apud nos, *las alcabalas, l. 2 tit. 15. lib. 4. l. 1. tit. 18. lib. 4.* & quæ ſupra diximus n. & alia iura à iure impreſcriptibilia, qualiter ius imponendorum vectigalium, aut percipiendi, *ſeruicio, y montazgo, l. 15. tit. 27. lib. 9.* Caſtillo *d. cap. 20. num. 37.* Si hæc iura ab aliquo poſsideantur, crederem à Principi conſtitui iuſte poſſe, vt titulos ſuæ poſſeſsionis exhibeat, ſub pœna priuationis illius, ac poſſeſsionis, cum ad adquiſitionem reſiſtat ius, quo caſu neceſſaria eſt tituli, aut priuilegij exhibitio, vt de iure conſtet, cum alias præſumptio pro Principe ſit, illaque bona illius cenſeantur, quám concluſion ẽ in hoc caſu defendunt *l. 2. C. de fundi s limitr. lib. 11.* & ibi Luc. de Pen. & DD. Baldus in *l. 2. C. quomod. & quand. iud.* Aluar. Valaſc. *de iure emphyteut. quæſt. 8. num. 32.* Fulb. Pacian *de probation. lib. 1. cap. 62. num. 26.* Philip. Decio, *conſ. 61. num. 1. & 2.* Curc. Iun. *conſil. 90. num. 2.* Thom. Gram. *conſ. 9.* Roland. à Valle, *conſ. 89. ex num. 21.* Afflictis *cap. 1. num. 89. de contr. inueſtitur. in feud.* Andr. Gail. *lib. 2. obſeruat. 69. num. 7.* Maſcard. *de probat. concl. 1372. num. 36.* Roſental. *de feud. cap. 8. num. 8. & addit. lit. E.* qui adducit Hartman. Piſtor, & alios, Ponte *de poteſtate Proreg. pag. 138. num. 37.* Cutelus, *de eiſ. Sicil. 1. & 2.* Peregrin. *de iur. fiſc. libr. 7. tit. 3.* Menoch. *conſ. 1125. num. 14. & ſequentibus, præcipuè numer. 17.* Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 3. cap. 2. num. 12.* Seſe, *decis. 123. num. 3.* Cabed. *decis. Luſitan. 14. num. 9. & 18. & decis. 15. num. 3.* Mantic. *de tacit. conuent. lib. 23. tit.* 133

*tit.6.num.*4.Afflictis,*decis.* 265. *num.* 87. Moles, *decis. Neapol. quæst.* 5. *fol.* 136.

Quam conclusionem ex nostris probant Padill.*in l.altius,num.*4.*C.de seruit.& aqua*,Palac.Rub. *cap. per vestras de donat.fol mihi* 336. *num.* 48. Azeued.*l.*2.*num.*3.*tit.*1.*lib.* 4. Auendan. *de exeq.cap.*1.*num.*7.Garc.*de nobilitat. gloss.*2.*§.*1.*num.*25.Bobadill.*lib.*2.*Politic.cap.*16.*num.* 92. Ceball. *comm. quæst.*820.*num.*27.Hermosill. *ad l.* 9. *gloss.*11.*num.*62.*tit.*4.*part.* 5. August. Barbos.*in l.cogi,num.*7.*&* 11.*C.de petit.hæredit.*D.Ioan.del Castillo,*tom.*7. *cap.* 16. *per totum* , Doctissimus D. D. Ioan. de Solorçan. *de Gubernatione Indiar.lib.*2.*cap.*28.*ex num.*38.cum sequentibus, nouissimè , & post hæc scripta D.Ioan.Baptist.Larrea,*allegat. fiscal.*5.*num.*4.

134 Et Principem priuare dominum posse possessione rei , donec titulum ostendat,probat Matienço *in l.*1.*gloss.* 11.*num.*3.*tit.*10.*lib.* 5. Luc. de Pen. *in l.*2.*C.de fund.limitroph.lib.*11.*num.* 2.*vers.Quid autem,& vers.E contra est*, Afflictis,*cap.*1.*col.*6. *quib. modus feud. amitt.* Mātic.*d.lib.*23.*tit.*6.*num.*4.D. Ioan.de Larrea *d.allegat.*5. *ex num.* 4.

135 In hac quæst.Luc. de Pena distinctionem adducit,aut lis vertitur super possessioné rei ex sua natura, aut prohibitione impræscriptibili inter duos particulares,hoc casu possessor non tenetur ostendere titulum suæ possessionis, quod secus procedere notat agente fisco,ratione attenta personarum agentium,vt ex Archidiac. & Ioan. Andr. notat Luc.de Penna,*d.l.*2.*num.*2.*vers. & idem.*& quia ius pro fisco adsistit,vt sua res possessa præsumatur,ni titulum ostendat.

Secundo verò casu , quando ad adquisitionem titulum Regium,aut principale necessarium non est , sed præscriptione quæri potest , vel res licèt Principis censeatur ab eo consueta sit locari,donari,aut transferri , tunc dicendum credo ex veriori sententia Principem compellere non posse possessoribus,vt titulum suæ possessionis exhibeant,Luc.de Pen. *in d. l.* 2. *C. de fund.limitroph.num.*4.

Hæc doctrina primo fuit Bartol. in *l.*1.*C.de conduct.& proc.præd.fisc.lib.*11. *num.* 2. inquiens,absolutè Principem non posse citare varonem , vt ostendat iura,quę habet in Castris ab eo possessis, cum ex *lege cogi*, *C. de petition. hæredit.* nemo debeat ostendere titulum suæ possessionis.

Nam Bartoli resolutio limitatur,vt diximus agente fisco pro conseruatione iurium fiscalium , & illorum quorū alienatio difficile,aut neutiquam, sine titulo Regio fit,aliàs verò dum fiscus citat ad ostendendum titulum possessionis rei solitæ locari,aut alienari,vel cuius adquisitio,etiam sine Regio titulo fieri potest qualiter præscriptione, hoc casu nemo etiam agente fisco compelli potest ad ostendendum titulum rei possessæ, & ita defendunt Luc. de Pen.*d. l.*2. Rolandus à Valle , *d.consil.* 89.*num.*21.& seqq.Menoch. *d.consil.* 1125.*num.*18. Aluar. Valasc. *d. quæst.* 8.*& num.*20.Palac.Rub. *d.cap. per vestras,§.*44 *notat.*2.*fol. mihi* 336.*num.* 47.Padilla,*d.l.altius,num.*4.*&* 5.*C.de seruit.& aqua*,Peregrin.*de iur.fisc.lib.* 7.*tit.*3.*num.*13.Augustin.Barbos.*d.l. cogi,num.*6.*C.de petit.hæredit.* Fulu.Pacian.*lib.*1.*de probat. cap.* 61.*num.* 68. *&* 36.quàm opinionem tenet D.Ioan. del Castilo,*d.cap.*16. *num.*5. eamque tutiorem credo, Mantic. *d.lib.*23. *tit.* 6.*num.* 4.Doctissimus D.D. Ioan. de Larrea,*allegat. fisc.* 5. *num.* 4. & seqq. 136

Cum si ex *l.cogi*,nullus teneatur ostēdere titulum suæ possessionis, siue rei, quam possidet,vt omnes DD.in illa lege,& præter adductos, *num.*136. Donel.*comm.lib.*19.*cap.*12.Anton.Faber. *de petit.hæredit.defin.*8.Tusch.lit.P.*conclus.*539.Mantic.*de tacit.lib.*23.*tit.*6. *num.*4.& quos adducit Augustin. Barbos.in *d.l.cogi.num.*2. 137

Et hæc generalis regula limitatur agente fisco ad restitutionem rerum, aut iurium fiscalium , quia cum pro eo adsit præsumptio,vt sua censeantur, tā dire- 138

directe, quam vtiliter, necessario est vt titulum a possessore exhibeatur, vt de iure constet: sed agente fisco ad repetitionem iurium, quorum dominiū inter fiscalia iura non numeratur, sed vassallorum, aut dominorum particularium sunt, quare non seruanda dispositio *d.l.cogi*, ad hoc vt compellere Princeps non possit subditos vt exhibeant titulos possessionis iurum possessionum, aut rerum. In quo videndus est Palac. Rub. *d.num.* 47. D. Ioan. de Solorz. *de Gubern. Indiar. lib.* 5. *cap. vnic. num.* 49.

139 Præsertim attento, quod præsumptio dominij non stat pro Regio fisco, ni tantum in rebus regalibus, in cæteris vero quamuis dominium habeat Princeps protectorium tantum est, nō directum, nec dominus est, nec præsumitur rerum particularium, vt probat Barthol. *in princ. constit. Digestor. num.* 3. & ex Auendan. diximus *de lege Politica lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 46. adde Alex. *conf.* 76. *num.* 7. *lib.* 2. *& conf.* 112. *num.* 3. *lib.* 4. Felin. latè *in cap. quæ in Ecclesiarum, de constitutionibus*, Alban. ad Barthol. *in d.* 1. *const. Digest. n.* 3. Petr. Iordan. Vrsin. *de successión. feudor. p.* 1. *q.* 3. *art.* 2. *num.* 6. Gregor. Lop. *l.* 2. *tit.* 1. *p.* 2. *verb. lo suyo*, Prosper. Randel. *de baron. pasc. p.* 2. *cap.* 5. *fol.* 73.

Quod sic procedit vt etiam si res possessa origine Regis sit, si tamē prohibita iure non est illius acquisitio sine titulo, præscriptione quæri potest, taliter quod fiscus remoueri poterit virtute præscriptionis ab actione, & possessor titulos exhibere nō tenetur, sed seruanda est dispositio *l. cogi*, vt disposuit Imperator in *l. omnes*, *& l. fin. C. de fund. patrim. lib.* 11. ad quod commendat D. Ioan. de Solorz. *d. cap. vnic. num.* 94. *epist.* 122. Plinius Iun. *lib.* 10. Luc. de Pen. *d. l fin num.* 1. cum præsumptio quæ adsit pro Principe pro iurisdictione sit, non pro dominio rerum sui Regni, vt notat ex Oldrald. *conf.* 176. *num.* 3. Gail *lib.* 2. *obseru.* 62. *num.* 10. Ponte *conf.* 11. *&* 95. Prosper. Randel. *de pasc.* 4. *p de pasc. singul. cap.* 1. *fol.* 229. 140

Huius dispositionis ratio est, quod cum præscriptio in his iuribus prohibita non sit, currit contra Principem, taliter quod titulorum exhibitio necessaria non erit, cum regulariter queri valeat possessio virtute præscriptionis tantum, vt notat in *d. l. fin.* Sebastian. Neuio, & Doctores traditi, num.

L. 4. Cap. 24. 27. & 28.

COnoceràn, y asimismo procederàn, y visitaràn en la manera susodicha, de todos los rompimiẽtos, y ocupaciones que se huuierẽ hecho, o se hizieren nueuamẽte, por qualesquier personas, Cõcejos, ò Comunidades, en las veredas, exidos, abreuaderos, majadas, passos, y pastos comunes en que el dicho Concejo de la Mesta, y sus pastores, y ganados tuuieren passo; pasto, y comun aprouechamiento, y lo que hallaren rompido, y ocupado sin nuestra licencia, y facultad despachada en la misma conformidad que se dispone en quanto a los rompimientos de dehesas en el capitulo veinte y seis, y no de otra manera, y de media fanega arriba de sembradura, y no de alli abaxo, procederàn, y lo reduciràn a pasto: Sin embargo de qualquier apelacion, y por cada media fanega condenaràn en quinientos marauedis, y al respecto creceràn en ella: Y la misma pena pecuniaria executaràn sin embargo de qualquier apelacion que interponga la parte que huuiere sido condenada, hasta en cantidad de tres mil marauedis, y no en mas, si la dicha parte, auiendo apelado, depositare la demas cantidad, en el depositario general de aquel lugar, ò en la persona abonada por la justicia del, ò diere fianças de estar a derecho, y pagar juzgado, y sentenciado, otorgaran la apelacion en la cantidad que excediere la condenacion a los dichos tres mil marauedis, en los quales se ha de executar, sin embargo que se interponga la dicha apelacion, y hagan las dichas diligencias, y las penas en que condenaren las aplicaràn, y desde luego las aplicamos enteramente al dicho Concejo de la Mesta, para ayuda a pagarles los salarios, y los de los demas ministros, y oficiales, de las quales por si, ni por interposita persona no han de poder lleuar parte alguna, pena de boluerlo con el quatro tanto, para

la

la nuestra Camara.

Porq̃ somos informados, q̃ muchas personas, y Cõcejos han rõpido, y labrado de nueuo, sin nuestra licencia, y facultad muchas dehesas del pasto, y heruage de los ganados, cõ q̃ se les han estrechado los pastos, assi de inuernadero, como de Agostadero, y se tiene particular experiencia q̃ las dehesas q̃ assi se han rompido, y nueuamẽte labrado, en los primeros tres, ò quatro años son de prouecho, y de algun fruto, y passado el dicho tiempo, quedan perdidas, y destruidas por cansarse luego de llebar, y dar pan, y no poder tornar à ser tã buenas dehesas de pasto, como de antes, y todo el dicho daño à resultado de no auer puesto medio, y penas cõpetentes para el reparo de tãtos daños. Para cuyo efecto ordenamos, y mandamos no se den licencias para rõper las dichas dehesas, por niugũ Cõsejo; Tribunal, ò Iũta de qualquier calidad q̃ sea, aũq̃ se cõcedan por causa publica, y las q̃ se huuierẽ dado, ò cõcedido antes de 5. de Março del año passado de 633. acauado el tiẽpo de ellas no se pueda pedir prorogaciõ, y todas las q̃ se huuierẽ cõcedido por otro qualquier Tribunal, Iunta, ò Consejo, no siendo por el Supremo de Castilla, desde el dicho tiẽpo en adelante, sean en si ningunas, y de ningũ valor, y efecto. Y permitimos se pueda proceder, y castigar por los dichos Alcaldes Mayores entregadores, a los q̃ vsarẽ della, como sino se les huuiessen cõcedido: y mandamos à los del nuestro Cõsejo, no den semejãtes licẽcias, sino es auiendo causa necessaria, y beneficio publico, y cõcurriẽdo para ello las dos partes dèl, auiendo oydo primero al procurador del Reyno, y cõsultandonos sobre ello. Y assi para medio de los dichos daños mandamos, y cometemos à los dichos Alcaldes Mayores Entregadores, q̃ cõ mucha diligencia, y cuydado procurẽ no se rõpã las dichas dehesas, y reduzgã a pasto todas las q̃ estuuierẽ rõpidas cõtra nuestras leyes, y prohibiciones, procediendo breue, y sumariamẽte, y sin esperar al termino cõtenido en la ley de Toledo, è instrucciõ della, hagã, y administren justicia, haziẽdo se reduzgã a pasto las dichas dehesas cõ efecto. Cõ q̃ en quanto a las q̃ se huuieren rõpido desde 18. de Enero del año passado de 1565. en adelante cõdenen a las personas, Cõcejos, ò comunidades de qualquier cõdiciõ, ò calidad q̃ sean, q̃ las huuierẽ rõpido, ò labrado, en mil marauedis de

pena por cada fanega de sẽbrodura q̃ aſsi huierẽ rõpido, ò labrado, creciẽdo, ò moderãdo la dicha cõdenacion, al reſpeto de las fanegas q̃ ſe prouare auer rõpido, ò labrado, cõ tal q̃ la primera vez no exceda toda la cõdenaciõ de 50. mil marauedis, y ſi ſe tornare à rõper, ò labrar han de condenar en las penas dobladas, no excediẽdo todas de 100. mil mareuedis. Lo qual todo han de executar ſin embargo de qualquier apelacion q̃ ſe interponga, aſsi en quãto al reduzir à paſto, como en quãto à las dichas penas pecuniarias, las quales han de aplicar, y deſde luego las aplicamos, en eſta manera. La tercia parte para la Camara: y las otras dos hechas tres, al Concejo de la Meſta, Alcalde Mayor Entregador, q̃ ſentẽciare, y Procurador Fiſcal de ſu Audiencia, q̃ denũciare.

Ninguna perſona, Concejo, ò Comunidad de qualquier condicion, ò calidad que ſea pueda hazer ni haga dehẽſa ſin nueſtra licẽcia, ni los Alcaldes Mayores Entregadores la puedan dar, ni hazer de nueuo, ni cõfirmar las q̃ eſtuuierẽ dadas por otros. Porq̃ todas las perſonas, Concejo, ò Comunidades, q̃ las huuierẽ meneſter las han de venir a pedir ante nos. Y prohibimos y mandamos, que de aqui a delante no ſe concedan arbritrios para harrẽdar el paſto q̃ tuuieren los ganados en las tierras, viñas, y oliuares, alçados los frutos, aunque ſea para beneficio del miſmo lugar: y las q̃ ſe huuieren concedido, aſsi para los donatiuos, pagas de exempciones, y otras cõpras, mandamos ceſſen; auiendoſe cumplido el tiempo porque ſe concedieron. Y los Alcaldes Mayores Entregadores podràn proceder contra todos los q̃ hizieren las dichas nueuas dehẽſas, ò acrecentaren alguna coſa de lo publico a las dehẽſas q̃ tuuierẽ con licẽcia y facultades nueſtras, ò de los Reyes de dõde Nos venimos; haziẽdo ſean libres los paſtos, abreuadores, maxadas, veredas, deſcanſaderos, valdios, y paſtos comunes deſtos nueſtros Reynos en todos los lugares y partes por donde los paſtores y ganados del dicho Concejo de la Meſta fuerẽ, ò vinieren, ò atraueſaren, ò eſtuuieren. Y procederàn cõtra los culpados, y mandaràn q̃ en adelante no ſe hagan las dichas nueuas dehẽſas, y à los q̃ contrauinierẽ à lo ſuſodicho condenaràn en las penas pecuniarias, à ſu arbitrio, como no excedan de 10. mil marauedis, q̃ aplicaràn por tercias partes, Concejo de la Meſta, Alcalde Entregador, y Procurador Fiſcal.

Lo

Lo qual mandamos se execute sin embargo de apelacion, por el gran daño que resulta a los naturales de estos Reynos de hazerse semejantes nueuas dehesas, sin nuestra licencia.

SVMMARIVM.

1 *Pascua astiua, & hyberna, qua dicantur.*

2 *Ius pascui viridi, & vacui quale dicatur, & 27.*

3 *Pascua communia vsurpantes puniēdi authoritate.* de los Alcaldes Entregadores.

4 *Defessia non possunt ad culturam reduci, siue particulares sint, siuē publica, & 7.*

5 *Dominus pradij in praiudicium seruitutis non valet mutare pradij naturam, & 12.*

6 *Pascua non possunt ad culturam reduci in praiudicium seruitutis iuris pascendi.*

8 *Quod limita. si seruitus ex tolleranti a constituta sit.*

9 *Contraria viro oppinio tenēda est, & quod in praiudicium seruitutis quomodocumque quasita pradij natura mutanda non est.*

10 *Seruitus prascriptione quari potest.*

11 *Publica res immutabiles, ac imprascriptibiles sunt.*

13 *Pradij seruientis natura immutabilis est absque consensu domini seruitutis.*

14 *Pascua ad culturam reduci non possunt in praiudicium seruitutis pascendi, etsi melior fiat pradij conditio.*

15 *Vsufructuarius an possit naturam pradij in meliorem statum reducere.*

16 *Pradij natura immutabilis est in praiudicium domini directi.*

17 *Pascua publica in praiudicium gregum,* de la Cabaña Real, *mutari non possunt absque Regia facultate, & 30.*

18 *Regia facultas necessaria est ad mutationem pascuorum communium.*

19 *Pascua publica ad culturam reducī non possunt sine Regia facultate.*

20 *Defessa constitui sine Regia facultate non possunt.*

21 *Pascua mutari non possunt, & si maior pars habentium ius pascendi cōsentiat in praiudicium minoris partis, sed omnium cōsensus necessarius est.*

22 *Maior pars minori non praiudicat in iuribus competentibus omnibus de communitate, vt singulis, & 24.*

23 *Pascuorum diuisio aqualiter facienda.*

25 *Princeps non debet ius tertio quasitum auferre.*

26 *Et an possit ciuitates alienare in particulares dominos absque illarum consensu.*

28 *Pascua communia an à communitate ratione publica vtilitatis locari, aut interdici possint.*

29 *Pracipuè in praiudicium iuris quasiti exteris illius communitatis.*

31 *Et an interueniente facultate Regia mutari possint.*

32 *Quod sic, ex l. 6. & 13. tit. 7. lib. 7.*

33 *Contrarium defenditur.*

35 *Ad facultatis verò concessionem necessaria est causa cognitio, ac publica vtilitas.*

36 *Princeps sine causa non debet procedere ad derogationem iuris quasiti tertio.*

37 *Cum causa vero potest, & si non dato bono cambio.*

38 *Pascua, vt mutari possint, necessarius consensus habentium ius in pascuis.*

39 *Facultas ad mutationem pascuorum concedenda est, audito prius procuratore generali Regni.*

40 *Qua concessio denegatur, etiam interuentu publicè vtilitatis, quod*

Burg.

SATIS quidem notum est, apud Nos, hiemali tẽpore, ac verno mutari greges, ad pascuaque reduci diuersa: ex quo pascua hiberna, & æstiua dicuntur Gregor. Lopez *l.* 15. *gloss.* 5. *tit.* 8. *part.* 5. & *l.* 8. *gloss.* 6. *tit.* 33. *part.* 7. Armendar. *l.* 1. *tit.* 12. *lib.* 2. *Recopilation. Nauarr. num.* 24. *verf. pascua,* Ne frigore pereant ad pascua illius Prouinciæ apud nos dictæ *Estremadura.* Ne calore, *A las Sierras*, vt eleganter dixit Casiodor. *lib.* 8. *cap.* 31. *Meritò quando ardenti tempore tale est nemorum syluarum, vt nec muscarum aculeis animalia fatigentur, & herbarum semper virentium facietatibus expleantur,* quod apud Nauarros fit, vt *ex l.* 10. *tit.* 12. *lib.* 3. *Recop. Nauarr.* 1

Hæc distinctio pascuorum deducitur ex prouinciarum consuetudine, sic notat Varr. *lib.* 2. *de re rust. cap.* 2. *Itaq; greges ouium longè abiguntur ex Apulia in samnium æstiuatum*: Et postea, *Quod accidit hit, qui per calles syluestres longinquos solent comitari in biberna, & æstiua,* vbi deducitur, vel metu caloris, vel timore frigoris mutari greges, vt Ouid. *Epod. Od.* 1. 2

Pecusvè calabris ante sydus feruidũ
Lucana mutent pascua.

Eleganter Hispana dispositio *l.* 15. *tit.* 8. *p.* 5. de quo ex Caton. *lib. de re rustic. cap.* 149 meminit Pet. Greg. *lib.* 3. *Syntagm. cap.* 15. *num.* 10. *Qua lege pabulum hibernum vendere opporteat.*

Sic dixit I. C. *in l.* 3. §. *saltus, de acquirend. possessione.* Saltus hibernos, & æstiuos, & ibi gloss. quibus hieme

me vtimur, & quibus æstate. Et *in l. peregrè* 44. *§. fin. eod.* inquit I. C. saltus hibernos, & æstiuos, quibus qualiter vtendum Vlpian. *in l.* 1. *§. æstiua de aqua quot. & æstiua*, *Æstiua tamen est quæ æstate sola vti expedit, sicut dicimus vestimenta æstiua, saltus æstiuos*, Sebastian. Neuio *in System. ad d. l.* 3. *§. saltus de acquirenda possession.* videndus Iasson *in d. §. saltus, num.* 1. ex Virgil. 3. *Georgic.* licet *in l. qui saltum* 67. *de legat.* 3. inquit Marcian. *qui saltum æstiuum*. Petr. Rebuff. *l. Sylua* 30. *de verb. sign. fol.* 176. *vers. inde saltus*, Prosper. Randel. *de pasc.* 3. *p. de pasc. singul. fol.* 224. *vers. difficultas est.*

Sed quamuis nostrum non sit quærere à quo tempore incipiant, & finiātur æstiua pascua, & hiberna, vide *l.* 1. *§. æstas, & ibi gloss. ne quid in siuma public. & d. l. peregre, § fin. & d. l.* 1. *§. æstiua*, & ibi DD.

Hæc pascuorum distinctio apud Neapolitanos voluntate prius constituta fuit, cum ex Apulia in Aprucium, & econtra, ad pascendum greges mutarentur, quod sub obligatione, ac necessitate constitutum, vt pascua Regia locarentur à Rege Alfonso I. fuit, vt Moles *decis. Cam. Neapol. q.* 21. *de Dobana Manepecud. fol.* 189.

Quod voluntarium ius mutationis pascuorum à tempore Ciceron. patet in Catilinam, inquiens Apuliam pastoribus concessam fuisse ad Solstitiandum, de quo Lucanus *lib.* 9. *Bell. Ciuil.*

Sic vbi de pastis submittere gramina campis,
Et renouare parat hybernas Apulus herbas:
Igne fouet terras simul, & Garganus arua.

Sic enim pascua referens Lycei Virgilius, & æstiua distinxit, & hiberna 3. Georgic.

Æstiua Lycei.

Videndus Adrian. Turn. *lib.* 12. *aduers. cap.* 14.

De his pascuis loquitur nostra lex, nec de pascuis viridibus, ac vacuis cū alio in loco de his loquatur, de quibus Casaneo *consuet. Burgund. Rubr.* 13. *§.* 4. *n.* 4. *&* 5. Petr. Greg. *lib. Syntagm.* 3. *cap.* 15. *num.* 10.

Incommodum vero gregum via cōstituta fuit, ac pascua designata, quę *Cañadas, veredas, abreuaderos, majadas, pastos*, dicuntur, *d. l.* 10. *§.* 1. In his enim pascuā communia sunt, vt nostra lex, *En que el dicho Concejo de la Mesta, y sus pastores, y ganado tuuieren passo, pasto, y comum aprouechamiēto*, Sicut apud Neapolitanos concessum pecudibus à tempore Regis Ildefonsi I. refert Moles *decis. Neapol. q.* 21. *de Doban. manepec. §.* 6. *fol.* 194. 3

Sed parum prospicientes aliqui cōmune bonum, attenta potius vtilitate propria, naturam pascuorum mutant in præiudicium iuris communis gregibus quæsiti: contra sic facientes, ac vsurpantes communia iura à nostra lege iurisdictio confertur, *A los Alcaldes Entregadores*, ad cognitionem mutationis pascuorum, vtque pascua reducant ad pristinam naturam.

Secundo, à nostra lege *cap.* 27. *&* 28. prohibetur omnibus incolis huis Regni, aut ciuitatibus, communitatibus, &c. ne defesas ad culturam reducant in præiudicium pascuorum. Pro quo notandum est, primo prædiorum seruientium dominium, vel pertinere ad communitatem, vel ad aliquem particularem dominum, vtroque casu procedit dispositio nostræ legis. 4

Nam regula generalis est, quod dominus prædij in præiudicium seruitutis mutare non valet naturam illius, vt ex eo deterior fiat conditio seruitutis *l. locus, §.* 1. *de vsufruct. l. vsusfructus, §. rescripto. de aqua pluuia arcenda l. si eo, si seruitus vindicetur l. præses, l. manifestè, Cod. de seruit. & aqua, l.* 2. *C. ad l. Aquil.* Barthol. *l. sicuti, §. sed si quæratur, si seruitus vindicetur*, Sebastianus Neu: *Systemm. ad l. si in ædibus* 9. *C. de seruitut. & aqua* Berrrand. *consil.* 228. *num.* 1. *volum.* 6. Cępol. 5

de

de seruitut. prædior. cap. 9. num. 18. Galuan. *cons.* 4. Morla *in empor. tit. de seruit. q. vltim. num.*28.Ioan.Baptist. C ost. *de ration. rata quæst.* 159. *num.* 9. Surd. *cons. 27.num. 9.& 10. volum.* 1. Couarruuias *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 11. Rodr. Xuar. *alleg.* 15. *num.* 10.

6 Hæc conclusio sic recepta motum præbuit Doctoribus,vt dicerent,quod in præiudicium seruitutis iuris pascendi prata, aut apud nos *las dehesas*, non possint reduci ad culturam plantando vites, aut seminando,taliter quod ex eo prohibeatur seruitutis vsus, Cœpol. *de seruit. rusticor. prædior. cap. de seruit. iuris pasc.c.* 9.*colum.* 13. Bertrand. *d. cons.* 228. *num.* 1. *volum.6.* Morla *d. quæst.vltim.num.* 28. Couuarr.*d.cap.*17. *num.* 11.quam conclusionem probat Surd. *cons.* 27. *num.* 10. & 11. & latè *cons.* 65. *num.* 12. & 13.

7 Ex quo deducitur quod siuè prata, aut defessæ particularia sint,siuè communia alicuius communitatis in præiudicium iuris pascendi quæsiti gregibus, *de la Cabaña Real*, non possunt mutari, nec seminari, vel apud nos, *acotarse*, cum ex eo vsus prohibeatur pascuorum, vt ex *l.* 1. *C.de pasc. public. lib.* 11. deducitur, & ibi Scribentes Surd.*dict.cons.*65.*n.*14.Auend.*de exequend.* 1.*p.cap.*4.*num.*22.*vers.& semel.* Otero *de pasc. cap.* 16. *ex num.* 14. D. Franc.de Amaya *l. ciues num.* 120. & 121.*C.de incol.lib.*10. Rodr.Xuar. *allegat.* 15. *num.*10. Casaneo *in consuet. Burg.rub.*13. *§.*2.*verb. viage,num.*29. Portol.*ad Molin. verb. ganatum n.* 12. Crauet.*cons.*292 *num.*4.Corneo *cons.* 188. *num.*1.*volum.*4.

8 Et quamuis Ioan. Bapt. Costa *de ration.rat.q.* 159.*num.*9.& 10. teneat hanc doctrinam procedere dū seruitus constituitur ex pacto,non ex tollerantia, nam si ex tollerantia constituitur potest dominus prædij seruientis mutare naturam prædij, etiam in præiudicium seruitutis, quam doctrinam defendit ex pluribus Casanate *cons.* 44. *numer.* 10. Iacob. Cancer. *var.* 3.*part. cap.* 4. *de seruitut.ex num.* 81.

Dum tamen præscriptione legitima 9
constituta est seruitus, mutari non possunt pascua,nec natura prædij seruientis mutationem recipit,ex iuris prohibitione, hæc conclusio defenditur latè a Bertrand. Auendan. Casaneo, & alijs adductis a Portol. *d. verb ganatū*
*num.*11. cum præscriptione legitimè 10
seruitus constitui valeat, vt Rodr. Xuar. *allegat.* 10. *per totam*, Balb. *de prescript.*2. *part.num.*3.Cepol.*de seruitut. vrban.cap.*19. *num.*4. Ant. Gomez *tom.*2. *variar. cap. fin. num.* 26. Couarr. *reg. possessor*,*p.*2. *§.*3. *num.*3. Corras. *lib.*5.*miscel.cap.*5 Duar.*lib.*1. *disp.cap.*34.Gouean.*lib.*1.*var cap.*14. Menchaca *contr.lib.*1.*cap.*84.*num.*7. de quo videndus latè August. Barbosa *in l.* 2. *Cod. de seruitut. & aqua.*

Sed omissa, quæ notant Doctores, 11
an titulus ad præscriptionem necessarius sit,an sufficiat præscriptio,notandum est in casu nostræ legis, *las veredas, exidos, y pastos comunes*,ad culturam reduci non posse, quia communia sunt, & gaudent qualitate, ac natura iuris publici, quarum rerum qualitas immutabilis est, vt in *l.* 7. *tit.*29.*p.*7. ibi: *Ni camino, ni dehesa, ni exido, ni otro lugar qualquiera semejante de estos, que sea vso comunalmente del pueblo de alguna Ciudad, Villa, o Castillo, o de otro lugar, no lo pueda hombre ganar por tiempo*,Rodr. Xuar. *d. allegat.* 15. *numer.* 5.

Cuius resolutionis virtute notauit 12
Portol. *d. verb.ganatum*, *num.* 17. & 18. ex plurium Authorum sententia, quod si via, aut transitus competit gregibus per prædium alicuius natura prædij non potest mutari in præiudicium seruitutis transitus competentis gregibus,taliter quod si ædificium est constructum debet moliri, si fossata facta,aut transitus, & via plantata destruenda sunt, vt tenet Rodrig. Xuar. *d. allegat.* 15. *numer.* 10. Ber-

Bertrand. *conf.* 4. *num.* 2. *&* 3. *volum.* 3.

13 Ex quibus dicendum est, quod siuè pacto, siuè tollerantia seruitus pascendi constituta sit, non potest mutari natura prædij in præiudicium seruitutis, absque voluntate illorum, quibus seruitus, aut ius pascendi quæsitum est, vt ex Cepol. *de seruit. rust. c. cap.* 9. *num.* 14. Couarr. *pract. cap.* 37. *num.* 7. *& lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 11. Aymon. Public. *cõsuet. Albern. tit.* 28. *art.* 6. *num.* 3. Barbat. *conf.* 51. *volum.* 2. Porthol. ad Molin. *verb. ganatum num.* 68. Casanat. *d. consil.* 44. *num.* 10.

Cumque consuetudine, ac præscriptione quæsitum sit gregibus ius pascendi, *en los exidos, abreuaderos, &c.* Sequitur mutari non posse natura illorum in præiudicium huius iuris, vt notat Camil. Borrel. *de magistr. lib.* 4. *cap.* 6. *ex num.* 13. cum sequentibus.

14 Quod sic procedit, vt etiam si pascua ad culturam reducantur, taliter, quod inde meliora reddãtur, cum hæc mutatio in præiudicium pascuorum, ac gregum sit, fieri non potest, argumento legis *vsufructuarius* 51. *&* 68. *de vsufruct.* ex quibus iuribus deducunt Doctores, quod si vsufructus competat alicui in meliorarẽ statum prædiũ reducere non potest, cum ius in ea re ad meliorationem non habeat, sed ad conseruationem tantum, vt latè ex dictis ll. Arias Pinelus *l.* 1. *p.* 2. *numer.* 52. *C. de bon. matern.* Cuiacius *lib.* 1. *obseru. cap.* 36. Iasson *in l. cui iurisdictio* 2. *numer.* 24. *de iur. omn. iudic.*

15 Contra veró facit Iulian. responsum in *l. æquissimum*, *§. pro inde. de vsufruct.* vbi fructuario permittitur prædij mutatio si proprietatis melioratio redundat in vtile domini proprietatis, de quo Baldus, Alber. Fulg. & Doctores.

Ad declarationem huius l. videndi sunt Cepol. *de seruitut. rustic. prædior. cap.* 22. *q.* 5. *num.* 10. Schrad. *de feudis p.* 9. *p.* 2. *sect.* 5. *concl.* 9. *num.* 40. Bald. & Iasson. in *l.* 1. *num.* 12. *&* 99. *C. de iur. emph* Borcolt. *de feud. cap.* 3. *num.* 33. latè Rosent. *de feud. cap.* 10. *concl.* 33. *ex num.* 18. *vbi add. litt. S.* & sequentibus.

Qui fatentur mutationem prædij in præiudicium domini directi, & si proprietatis vtilitas interueniat fieri non posse: & si admittatur in *d. l. æquissimũ*, ex voluntate domini directi fuisse, vt sentit ex Bald. Rosent. *d. concl.* 33. *num.* 23. Prosper. Randel. *de pasc.* 4. *p. de pasc. & defes. singul. capit.* 1. *fol.* 228. *vers. vbi vero*, ex Andr. Gail, & Veronens. 16

Ex quo cum hoc ius pascendi & si gregibus cõpetat, fulciatur iure, ac dominio protectorio Principis, seu Regis nostri, cum sub illius tutella, ac protectione degant, *Los ganados de la Cabaña Real*, ex quo ei soluitur ius *del seruicio, y Montazgo*, vt suprà num. & cum mutatio pascuorum tendat in præiudicium dominij Regij: sequitur absque Regia facultate mutationẽ fieri non posse; præcipuè quod pascua communia ciuitatum, aut oppidorum, siuè particularium, si in eis ius habent transitus greges, ius ob id pascendi nõ competit quoad proprietatem ciuitati, communitati, aut domino particulari, sed proprietas ad Regem pertinet, quo casu in præiudicium illius iuris mutari pascua non possunt absque Regia facultate, ad quod latæ sunt diuersæ leges à nostris Regibus qualiter *l.* 6. 12. 13. 14. 22. 23. *&* 25. *tit.* 7. *lib.* 7. de quo Deo auspice latius agemus ad *l.* 27. *eiusdem tit.* 7. 17

Hæc resolutio comprobatur ex nostræ legis verbis, ibi: *Y lo que hallaren rompido, sin nuestra licencia, y facultad, &c.* Quia ratione dominij, ac proprietatis ad mutationem pascuorum necessaria est regia authoritas & aliter faciendam non esse credo, vt comprobant latè Sese *decis.* 74. *per totam*, Mexia *ad l. Tolet. fund.* 9. 2. *part. ex numer.* 68. cum sequentibus Hermosill. *in l.* 15. *gloss.* 2. *ex num.* 44. 18

44. cum multis sequentibus *tit.* 5. *p.* 5. Prosper. Randel. *de Regijs pascuis, cap.* 4. Carol. Tap. *iur. Regn. Neapol. lib.* 2. *rubr.* 7. *de magistr. forest. cap.* 84.

Eleganter Longobardorũ *lex vnic. vt Imper forest. Custod.* Eadem percipit in hæc verba, *de forestis nostris, vt vbicumque fuerint, diligentissimè inquirantur, quomodo salua facta sunt, & defensa & Comitibus denuncietur ne vllam forestiam nouiter instituant: & vbi nouiter institutas sine nostra iussione inuenerint, dimittere præcipiant.*

19 Ex quibus & attentis nostræ legis verbis facultas Regia duobus in casibus necessaria est. Primò, quando pascua communia ad culturam reducuntur in præiudicium iuris pascēdi quæsiti gregibus, vel ipsius ciuitatis, vbi pascua sita sunt, vel in nostro casu, *de los Hermanos de la Mesta*, quod fieri nõ potest, vt notant Couarr. Sese, Mexia, Hermosill. Surd. *d. conf.* 65. Portol. ad Molin, *d. verb ganatum ex num.* 29. Cępol. *de seruit. rustic. cap.* 9. *num.* 28. 40. & 41. Casan. *consuet. Burg. rubr.* 13. *§.* 2. *num.* 29. Rodr. Iuar. *allegat.* 15. *n.* 16. Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 4. & 5. Auendan *d. l.* 1. *tit.* 12. *lib.* 2. *num.* 9. *Recopil. Nauarr.* Hoc casu regia facultas necessaria est ad mutationem pascuorum & aliter mutatio in præiudicium seruitutis illius fieri nõ potest, Auend. *de exeq. part.* 1. *cap.* 12. *numer.* 29.

20 Secundò vero casu communitas, aut alius particularis vult claudere pascua, & defensas construere, ad hoc etiã necessaria est regia facultas, & ni ea interueniat defessæ fieri non possunt, cum Regiæ maiestatis censeatur illarum constructio, Auend. *d. cap.* 12. *n.* 30. Couarr. *pract. cap.* 37. *num.* 2. & 3. Greg. Lop. *l.* 9. *tit.* 28 *p.* 3. Portol. ad Molin. *verb. Boalare, ex num.* 1 & *verb. ganatum ex num.* 57. *cum seqq.* Sese *d. decis.* 74. *num.* 3. & *sequentibus*, Azeu. *l.* 6. *tit.* 7. *lib.* 7.

Et cum ex recepta doctrina Bertr. *cons.* 1. *vol.* 3. Auend. *d. cap.* 12. *num.* 28 pascua communia in præiudicium dominorum mutari, aut alienari nõ possint, sequitur legitime fuisse cautum à nostra lege *cap.* 26. quod defessæ fieri non valeant, sed pascua omnibus communia sunt, & si concessæ sint facultates ad construendas defesas, aut ad pascua prohibenda limitentur, seu restringantur: ratio enim ea est, quia si pascua communia sunt exteris ciuitatis illius, in cuius territorio pascua sita sunt, in præiudicium iuris tertij à ciuibus pascua mutari non possunt, vt latè defendit Sese *d. decis.* 74. Portol. *d. verb. Boalare, & verb. ganatum*, Auend. *d. cap.* 12. *ex num.* 30. ex Capic. *decis.* 152. Surd. *cons.* 65. *num.* 17. & 18. latè Hermosill. *d. gloss.* 2. *ex num.* 51. *cum seqq.* Cepol. Casan. Couar. Rodr. Iuar. & Amend. d. loco, Azeued. *l.* 6. *num.* 5 *tit.* 7. *lib.* 7.

Neque in præiudicium ciuium ipsius 21 oppidi mutari possunt pascua defesis constitutis, quia cum pascua omnibus communia sint in præiudicium iuris quæsiti ciuibus & si maior pars mutationem consentiat, fieri non possunt *l.* 2. *tit.* 1. *p.* 2. & Gregor. Lop. *verb. lo suyo*, vt latè Capic. *decis.* 152. Mexia *ad l. Tolet. fund.* 9 *p.* 2. *num.* 66. ratio est ex Surd. *cons.* 65. *num.* 17. & 18. Prosper. Randel. *de pasc. de baron pascuis, cap.* 1. *p.* 2. & 3. *p. de defens. & past. ciuit. cap.* 5. *fol.* 173. & *seqq.* quod pascua ciuibus 22 competunt, vt singulis illius communitatis quo casu maior pars non præiudicat minori, Ceuall. *de cogn. per viam viol.* 2. *part. q.* 11. *numer.* 53. Hermosill. *d. gloss.* 2. *num.* 51. & ita tenent Otero *de pasc.* & *iur. pasc. cap.* 16. *num.* 1. & 2. *cum sequentibus*, D. Francisc. de Amay. *in l. ciues* 7. *numer.* 128. *C. de incol. lib.* 10. Armend. *ad l.* 1. *tit.* 12. *lib.* 2. *Recopilat. Nauarr.* præcipuè in vsu pascuorum, Capic. *decis.* 152. *num.* 3. Crauet. *cons.* 60. *num.* 3. Calcan. *cons.* 54. Franc. Marc. *decis.* 593. *p.* 1. quod qualiter intelligendum ac exequendum notat Randel. *d.* 3. *p. cap.* 5. *fol.* 173. *vers. intelige.* cum diuisio pascuorum æqualiter facienda sit, nec

23 nec vni præiudicandum, etiam à maiori parte, Burg. de Paz *l. 3. Taur. num. 189. vers. Cæterorum, & seqq.* Menoch. *de arbitrar. cas. 245. per totum.* Ex quibus principijs tenuit Sese *decis. Arag. 74. num. 18 & seqq.* Hanc doctrinam Camil. de Larrata *cons. 63.* Nouar. *in prasfit. quæst. 35 & quæst. 38. num 7. & 8.* Camil. de Curt. *diu. iur. feud. lib. 2 c. 3. n. 78.* Vincenc. de Franch. *decis. 2. n. 4.* Brunior à Sole *in loc. commun. verb. Communitas fol. 41.* Apicell. *de Tutamin. Pauper. tit. de remis. debitor. num. 5. vers. Nota aliam,* Camil de Medic. *cons. 164. à num. 23.*

24 Quæ doctrina sic recipienda est, vt absolutè in omni actu in quo, vel vtilitas, aut prejudicium sequitur communitati, vt singulis, omnium consensus necessarius est, taliter, vt maior pars non valeat quicquam disponere in præiudicium minoris partis, *l. 3. de liber. homin. exhib. l. 1. 2. & 3. de liber. caus. l. si quis hæc, §. quoties, qui, & à quibus,* Roman. *Rubr. de arbitr. n. 41.* Iasson, *l. iuris gentium, § hodie, n. 8. de pact.* Felin. *cap. cum omnes, n. 18. de constitut.* Et in casu alienationis dominij, quod maior pars non possit renuente minore, diuerso domino, aut particulari subijci, Ludou. Gomez *in §. item Seruiana, inst. de action. n. 41.* vel quod maior pars non possit minori præiudicium adducere in detrimentum dominij, quia singulorum ius censetur vtilitas libertatis, aut dominij, Camil. Salernitan. *in addit ad Neapodan. in proœm. const. Neap. verb. Magna est, num. 32.* Camil. de Curt. *diuers. iur. feud. 1. p. n. 70. fol. 10.* Capiblanc. *de Baron. pragm. 8. p. 3. n. 157.* Ioan. Bapt. Tor *compend. decis. lit. D. verb. Domaniũ, an sit concedendum,* Camil. de Medic. *cons. 50 num. 1. & 118. n. 13.* Fab. de Anna, *cons. 55. n. 2 & lib. 1.* Nouar. *lib. 1. quæst. for q. 106. n. 7. & 10. & q. 120. n. 8. & 9.* Rouit. *super pragm. Regni Neapol pract. 63. de offic. procurat. Cons. n. 20. & 21.* Camil. de Larrat. *cons. 84. n. 8. & cons. 86. n. 76.* Surd. *cons. 390. n. 12.* Neuiz. *cons. 12. n. 16.* Quod sic procedere notat Dueñas *reg. 115. n. 3.* quòd minor pars in foro cõscientiæ non tenetur sequi maiorem partem, ex Philip. Dec. *cons 15 n. 18.* & Neuiz. Sed ad alienationem dominij, & vt ciuibus, vt singulis præiudicium fiat, necessarius est omnium consensus, nec maior pars præiudicat minori, Petr. Barbos. *l. 2. p. 2. n. 45. solut. matr.* Rosent. *de feud. c. 9. membr. 1. n. 13. & addit. lit. H.* Gabr. *com. opinion. lib. 3. de iur. quæsit. nõ toll. concl. 8. n. 7.* Pasch *de virib. patr. potest. cap 1. num. 38.*

Taliter, vt ex Bald. *in c. 1. § in genera li, si de feud fuer. contr.* Menoch. *cõs. 32. n. 21.* dicat Pasch. *d c. 1. n. 35.* quod in donatione à Cõstãtino Ecclesiæ facta accessit totius populi Rom. cõsensus.

Nec ex eo imminuitur Regia potestas, nã dũ ius tertio quæsitũ est virtute ordinariæ potestatis illud auferre Rex, & si possit, nõ debet, *l. si testamentũ, C. de testam. l. si donationem, C. de reuoc. donat. l. in ciuile, C. de reiuind. l. de contractu, C. de resc. vend.* Ideòque cum a Doctoribus cõstituatur vtilitas, in id quod subditi sub dominio Regis degãt, nec in dominium particulariũ dominorum transferãtur, tenent omnes absolutè in præiudiciũ huius iuris nõ posse ciuitates alienare Reges in particulares dominos, ni ipsarũ ciuitatum interueniat cõsensus, vt pluribus adductis defendit Gabr. *cõm. opin. lib. 3. tit. de iur. quæsit. nõ toll. n. 1. & seqq.* latè Pasch. *de virib. patriæ potest. c. 1. ex n. 25.* vbi vide. 25

Ex qua doctrina deducitur resolutio *d. c. 26.* ibi: *Y prohibimos, y mãdamos q̃ de aqui adelãte no se concedan arbitrios para arrẽdar el pasto q̃ tuuieren los ganados en las tierras, viñas, y oliuares, alçados los frutos, aunque sea para beneficio del mesmo lugar:* & posteà. *Haziendo sean libres todos los pastos, &c.* Ius pascui, de quo loquitur hic nostra lex vacui, & viridi dicitur, videdi Casan. & Petr. Greg. traditi, *n. 2.* An hoc ius possit prohiberi in preiudicium subditorum, Prosper. Rẽdel. *de varon. pasc. p. 2. c. 5. fol. 73.* 26 27

Hæc cõclusio, scilicèt, an Vniuersitates suæ vtilitatis ratione possint pascua interdicere ni certa pensione so- 28

luta, vel ea locare, disputant Capic. *decis.* 152. & Franch. *decis.* 197. & quamuis Franch. teneat, *num.* 7. decisum fuisse fauore locationis, contraria opinio probabilior est, vt tenet ipse & Capic. quos sequuntur Couarruu. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *numer.* 11. *versicul. Si rector ciuitatis*, Ripa *consil.* 93. Surd. *consil.* 65. *num.* 11. *& seqq.* Mexia *ad l. Tolet. part.* 2. *num.* 65. cum alijs, Auendan. *d. part.* 1. *cap.* 12. *n.* 30. Hermosill. *d. gloss.* 2. *num.* 48. *l.* 15. *tit.* 5. *part.* 5.

29 Quod præcipuè procedit dum pascendi ius competit exteris illius ciuitatis vbi pascua sita sunt, & in cuius fauorem locatio facienda est. Hoc casu cum satis dictum sit supra hac *l. cap.* 20. *ex num.* 8. *&* 11. quod exterus ad collectam particularis ciuitatis, oppidi, aut villæ non tenetur, nec etiam in præiudicium iuris tertij exteri poterit ciuitas pascua locare, nec mutare naturã pascuorum, etiam consentientibus omnibus illius ciuitatis; quia si defessæ fieri non possunt à maiori parte populi in præiudicium minoris, idẽ ex ipsis principijs in hoc casu dicendum, taliter, vt Auend. *d. c.* 12. *n.* 31. teneat, quod prohibitio pascuorum tantum ligabit consentiẽtes, non in vim prohibitionis, sed in vim pacti, Portol. *verb. Boalare, num.* 2.

30 Et cum prohibitio pascuorum, apud nos in commune detrimentum redundet, vt ex *l.* 6. *tit.* 7. *lib.* 7. sequitur defessas fieri non posse, nec mutari pascua in præiudicium iuris communis, ac pascuorum communium, vt *d. l.* 12. 13. 14. 23. 25. *&* 27. *d. tit.* 7. *lib.* 7. vbi videndus Azcued. latè.

31 Ex quibus prouenit, vt quæramus, an hæc pascuorum mutatio fieri possit facultate Regia interueniente, taliter, vt ex ea fiat præiudicium omnibus ius pascendi habentibus, virtuteque Regiæ facultatis pascua ad culturam reduci possint, aut *hazerse debesas, ò acotarse.* Sanè ex verbis nostrarum legum dicendum videbatur, ad pascuorum mutationem locum non esse, seu restrictã esse hanc potestatem, etiam virtute facultatis Regiæ, *cap.* 26. ibi: *Y mandamos no se den licencias para romper las dichas debesas por ningun Consejo, Tribunal, ò Iunta de qualquier calidad que sea, aunque se concedan por causa publica*; & *cap.* 28. *Y probibimos, y mandamos, que de aqui adelante no se concedan arbitrios para arrendar el pasto, &c.*

Horum iurium dispositio contra constitutionem *l.* 6. *&* 13. *tit.* 7. *lib.* 7. videtur lata, vbi mutatio pascuorum permissa videtur virtute Regiæ facultatis, & ita insinuat Azeued. *ad d. l.* 6. *num.* 5. Auendan. *de exeq. d.* 1. *part. cap.* 2. *num* 25. Armendar. *l.* 1. *tit.* 12. *lib.* 2. *num.* 12. *Recopil. Nauarr.* 32

Sed reiectis plurimis Doctorum rationibus dicendum est, iustè cautum à nostro Rege Catholico, *d. c.* 26. *&* 28. ad hoc vt facultas Regia concedi non possit ad mutationem pascuorum: Nã cum hoc ius vicinis alicuius oppidi iure, titulo, priuilegio, aut præscriptione competit, ni interueniente illius cõsensu auferri nõ potest, nec debet à Principe virtute ordinariæ potestatis, ex qua procedere semper credẽdum est. Et sic tenuerunt in casu Varonis, aut Domini oppidorũ, Burg. de Paz *in l.* 3. *Tauri, n.* 78. Et quamuis Auend. *d. n.* 25. cõtrariam tenuit doctrinam, nõ fuit locutus generaliter, sed limitatiue, & nostrã defendit opinionẽ, ex Iffern. *eod. c.* 12. *n.* 31. *& c.* 4. *n.* 22. *vers. Et semel.* 33

Ex quo tenent Doctores ad mutationem pascuorum, voluntatem, seu consensum necessarium esse omnium habẽtium ius, & aliter fieri non posse, cum illud ius eis competat irreuocabiliter, & tolli absque consensu non possit, vt defendunt in actu voluntario, Paul. Duar. Decio, Menoch. Cou. adducti à Sese ad nostrum casum, *decis.* 74. *n.* 26. 34

Defendit hanc opinionẽ ex Bardarx. *fol.* 2. *de pasc. n.* 4. *vers. Sed quia*, Cou. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 11. Cranet. *cons.* 4. Sese *d. decis.* 74. *num.* 23. *& seqq.* vsque ad finẽ præcipuè *n.* 47. *&* 67. ita tenuit in nostro casu contra Auend. Azeu. *in Rubr. hoc tit. vers. in cap.* 8. ex Mexia *ad l. Tolet.* 2. *part. fund.* 9. *num.* 69. idem Azeued. *l.* 14. *num.* 3. *tit.* 7. *lib.* 7. Et quod

ad

ad mutationem pascuorum facultas Regia necessaria sit, ac simul consensus omnium habentium ius pascendi, Hermosill. *d. l.* 15 *gloss.* 2. *n.* 52. *tit.* 5. *p.* 5.

53 Quæ sic procedere notandum est ex nostra l. quod ad hoc vt pascuorum mutatio fieri possit, nec tantum regia authoritas necessaria est, sed & vtilitas publica, & illa non sic facilè concedenda, sed cum causa, prius interueniente legitima cognitione illius, ibi: *Y mandamos a los del nuestro Consejo no den semejantes licencias, sino es auiendo causa necessaria, y beneficio publico, y concurriendo para ello las dos partes del, auiendo oido primero al Procurador del Reyno, y consultadonos sobre ello:*

36 Nam cum mutatio pascuorũ in detrimentum tendat iuris quęsiti, vel gregibus fratrum Mestæ, vel vicinis oppidi, necessaria est causa, aut publica vtilitas ad hoc, vt Princeps disponere possit in præiudicium huius iuris, vt ex Salic. in *l.* 1. *num.* 2. *C. de nouat.* Alex. *l.* 2. *num.* 29. *solut. matrim.* Gabr. *d. concl.* 8. *de iur. quæs. nõ tol. num.* 12. tenet Pasch. *de viribus patr. potest. d. cap.* 1. *ex numer.* 63. cum seqq. quia publica hæc vtilitas facit, vt recedatur à regulis iuris communis, Bald. *l. vnic. in princip. C. de caduc. tollend.* Capic. *decis.* 166. *num.* 6. Iusque tertio quæsitum auferatur, vt latè diximus *de lege Politic. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 33. adde Tap. *decis. Sicil.* 20. *num.* 16.

37 Quo conuenit dispositio *l.* 2. *tit.* 1. *part.* 2. *l.* 11. *tit.* 12. *part.* 3. vbi causa publicæ vtilitatis permittitur domino, seu Regi ius quæsitum auferre subdito, & dum in publicum redundat commodum, etiam nõ dato bono cambio, Gregor. Lop *d. l.* 2. *verb. Buen cambio*, Bartul. *l. fin. num.* 2. *C. si contr. ius*, Felin. *cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 27. *de constitut.* Iasson, *l. Gallus*, §. *& quid si tantum*, 2. *lect. num.* 28. *de liber. & posth.* Paul. de Castr. *cons.* 178. *num.* 2. *volumin.* 1. Crauet. *cons.* 5. *num.* 4. *& cons.* 125. *num.* 21. *volum.* 1. Decio *cons.* 219. Fulgos. *cons.* 20. *num.* 5. Alciat. *resp.* 161. *num.* 12. Tusch. *lit. P. conclus.* 680. *numer.* 65. Ruin. *consil.* 108. *num.* 29. *volum.* 2. Tiber. Decian. *resp.* 25. *numer.* 52. *volum.* 1. Couarruu. *lib.* 3. *variar. cap.* 6. *num.* 6. *vers. Sexto*, Burg. de Paz, *proœm. leg. Taur. num.* 328. Matienç. *l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 5. *gloss.* 5. *num.* 4. *& gloss.* 7. *num.* 8. Molin *de primogen. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 1. Mieres *de maiorat. in init.* 2. *part. num.* 46. Mench. *lib.* 1. *illustrium, cap.* 5. *num.* 22. Pinel. *in rubric. de rescind.* 1. *part. cap.* 2. *num.* 19. Roman. *consil.* 24. *num.* 102. Cancer. *variar. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 375. Paz de Tenut. *cap.* 34. *num.* 155. Bonif. Ruger. *consil.* 2. *lib.* 2. *à num.* 109. Rodolph. *de absol. Princ. potest. cap.* 6. *num.* 145. Mastrill. *de Magistr. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 314. D. Fab. Capic. Galeot. *lib.* 1. *controu.* 51. *à num.* 56. Hug. Grot. *de iur. bell. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 7. D. Franc. Amaya, *l.* 7. *num.* 19. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. Camil. de Larrat. *de feud. part.* 10. *dilucidat.* 6. *num.* 4. Fragos. *regim. Christ. Reip. disp.* 5. §. 4. *num.* 33. Vrsin. *de success. feud. part.* 1. *quæst.* 3. *art.* 4. *a num.* 60. Mart. *de success. legal. part.* 4. *quæst.* 1. *artic.* 1. *num.* 31. *& quæst.* 4. *art.* 4. *num.* 16. Monet. *de commut. vltim. volunt. cap.* 9. *num.* 444. Fusar. *de substitut. quæst.* 623. *num.* 7. Cutel. *de donat. tract.* 1. *disc.* 2. *part.* 6. *num.* 44. 45. *& sequentibus*. Qui omnes indistinctè loquuntur, scilicèt, Principem posse ratione publicæ vtilitatis ius tertio quæsitum auferre, siue ex testamento præscriptione, aliovè quocumque titulo, cum semper vtilitas publica particulari præferatur, anteponendaque sit cuicumque commodo, taliter, vt ea interueniente mutari pascua possint, etiam in præiudicium iuris pascẽdi quæsiti gregibus huius Regni.

Sed instat difficultas tradita supra, 38
ex Gabr. & Pasch. scilicèt, quod nec tãtum Regia authoritas necessaria est, ad hoc, vt in præiudicium alicuius procedatur, sed illius: & quod sicuti necessaria est voluntas ciuiũ, vt ciuitas alienari possit, necessarius etiã erit cõsensus omnium habentium ius pascendi, vt mutationi locus sit.

39 Quo dicendum est, quod nec omissum est a nostris Regibus, nam cum vtilitas conseruationis pascuorum cōmunis sit omnibus huius Regni, antequā facultas Regia concedatur, à nostra lege constituitur, quod Regni Procurator audiatur: *Auiendo oido primero al Procurador del Reino*, qui causas exprimat, quare facultas deneganda sit, aut concedenda: cuius solemnitatis interuentu satisfactum est a nostro Rege verè Catholico illorum Doctorum assensu dicentium, omnium regnicolarum consensum necessarium esse, cum nomine Regni ille Procurator constitutus sit sub obligatione, quod debeat exponere omnia, quæ conducere possunt, vel ad denegationem, aut concessionē facultatis.

40 Hęc resolutio tenenda est in nostro casu, quamuis obijci possit, quod in ipsa nostra *l. cap. 27.* prohibetur concessio facultatis ad mutationem pascuorum, etiam interueniente causa publicæ vtilitatis, ibi: *Ordenamos, y mandamos no se den licencias para romper las dichas debesas por ningun Consejo, Tribunal, ò Iunta de qualquier calidad que sea, aunque se concedan por causa publica.*

41 Quia dicendum est, quod hic denegatur cōcessio harum facultatum, etiā interuentu causæ publicæ, quando causa comprobatur tantum assertione partis, aut ipsius Principis, absque illius cognitione: Nam quamuis aliquorum sit opinio causam in Principe præsumi ad disponendum, vel ad illam probandam sufficere ipsius Principis assertionem, vt latè diximus *de lege Politic. lib. 2. cap. 12. ex num. 80.* cum sequentibus, adhùc à nostris Catholicis Regibus, hæc doctrina recepta non fuit, sed constitutum, vt ad concessionem similium facultatum causa interueniat, hæcque comprobaretur à supremis iudicibus, ea cognita, auditoque Regni Procuratore, ac consulto ipso Rege, vt his solemnitatibus interuenientibus sucurreretur læsis, cum satisfactio dato cambio eis conferri non posset: neque in sui præiudicium concessam dicant, cū illa adhibita cognitione fraudem cessare, ac iustè dispositum dicendum sit, iudiciumque supræmorum iudicum seruare debeamus pro eoque lex adsistat, vt notat Bald. in *l. iubemus, §. sane num. 11. C. de Sacrosf. Eccles. & in l. 2. C. vbi pup. educ. deq.* Menoch. *lib. 2. præs. 75. ex num. 1. cum seqq.*

Et attenta nostræ legis distinctione, scilicèt, quod per assertionem Principis non possit causa probari ad derogationem iuris quęsiti tertio, sed quod necessaria sit partis citatio, ac consequenter assistentia consilij, & quod in casu illo procedere Principes possint in derogationem iuris tertij, nostræ legis comprobantes distinctionem, tenuerunt Andr. *cap. 1. sub num. 42. quæ sit prim. caus. benef. amitt.* Capic. *decis. 166. num. 8.* Ioan. Franc Ponte, *cons. 70. num. 36.* Pasch. *de virib. Patr. potest. d. cap. 1. num. 75. & 78.* 42 43

Neque interuentu huius solemnitatis detrahitur Regiæ maiestati, cum verum sit ex recepta doctrina, ac iuris resolutione, quod Princeps, aut Rex non possit donare, nec transferre, quicquam quod ad communitatem, aut publicum pertineat, absque consensu habentium ius in illa re, vt patet ex *l. quod Principis, l. seruitutes, §. publico, de seruitut. l. 3. tit. 32. part. 3.* & ibi Greg. Lop. *verb. O del Consejo.* Nec quicquam ex quo publico bono detrimentum sequatur, *gloss. in d. §. publico, l. 2. §. si quis à Principe. ne quid in loco publico,* de quo videndi Gabr. *d. lib. 3. de iur. quæst. non. tol. concl. 8. per totam,* Paschal. *de viribus patr. potestat. capit. 1. per totum.* 44

Ex quibus cum à nostra lege constituatur pœna contra transgressores nostrarum legum in *capit. 24.* ibi: *Y por cada media fanega condenaràn en quinientos marauedis, y al respeto creceràn en ella, y la dicha pena pecuniaria executaràn, sin embargo de qualquier apelacion que interponga la parte que huuiere sido condenada, hasta en cantidad de tres mil marauedis, &c. Y no en mas, si la di-*

cha

cha parte, auiendo apelado, depositare la dm ès cantidad en el Depositario general de aquel lugar, ò en persona abonada por la justicia del, ò diere fianças de estar à derecho, y pagar juzgado, y sentenciado, otorgaràn la apelacion que en la cantidad excediere la condenacion à los dichos tres mil maravedis, en los quales se ha de executar, sin embargo que se interponga la dicha apelacion.

45 Ex his verbis ad illam adducimur quæstionem, an sentẽtia pro parte appellabilis esse posſit, & pro parte inappellabilis: nam quamuis regulare sit, quod appellatio denegari posſit in aliquibus casibus lege, aut statuto, Federic. de Sen. *consil.* 76. Tusch. *lit. A. conclus.* 376. *num.* 11. diuisibiliter tamen appellabilis, & inappellabilis esse non posse dicendum videtur.

46 Primò, quia sententia indiuisibilis est, *l. in hoc iudicio famil. herciscũd.* Cost. *de portion. rat. quæst.* 26. *num.* 3. Bald. *l. certi conditio, §. quoniam igitur. si certum petatur*, Afflict. *decis. Neapolit.* 218. *num.* 4. Stephan. Grat. *disceptat. capit.* 370. *num.* 7. *& cap.* 852. *num.* 21. Azeued. *l.* 7. *num.* 14. *tit.* 18. *lib.* 4.

47 Ex quo sequitur, quòd cum admisſio appellationis vtilitatem contineat, ac fauorem, pars indiuidua, ex qua admittenda est appellatio confert priuilegium alteri parti, vt ex eo admittatur appellatio, neque procedatur ad executionem causæ; hoc ius in omni actu indiuiduo procedit ex recepta, ac communi regula, quòd vtile per inutile non debet vitiari, & in terminis comprobabit Doctiſs. Valenç. *consil.* 187. *num.* 91. *&* 92. ex Bartol. Bald. Beroi. Alexand. Rimin. Bologn. Surd. Neuiz. Afin. & Ancharran.

Et in exemplo *l. si communem fundũ* 10. *quemadmodum seruit. amitt.* notant Doctores, de quo latè Surd. *consil.* 231. *per totum*, Stephan. Grat. in nostro casu *disceptat. cap.* 115 *ex num.* 1. *cum seqq.* Hipol. de Marsil. *in l. fideiussor, quæst.* 37. *ex num.* 336. *de fideiussorib.* Tiraq. *de retract. linag §.* 16. *gloss.* 1. *num.* 33. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 10. Duaren. Ossuald. Donel. & pasſim DD. in *d. l. si communem.*

48 Sed quod magis est Doctorum receptus assensus, quod sentẽtia pro parte appellabilis in totum appellabilis censenda est, taliter, quod exequi pro parte inappellabili non posſit: etsi in vna parte exequibilis est, & in alia appellabilis, executio fieri nequit, sed in totum admittenda est appellatio, ita probant ex Nicell. *de concord. gloss. concord.* 55. Costa *de rat. rat. quæst.* 137. *numer.* 27. Riccio, *decis.* 323. *lib.* 1. & Turret. *consil.* 45. *num.* 15. *volum.* 2. Gabr. *consil.* 56. *num.* 7. *volum.* 1. Mar. Giurb. *decis.* 101. *num.* 1. *& per totum*, Hipol. Rimin. *consil.* 134. *præcipuè n.* 30. *& seqq.*

49 Ratio enim ea est, quòd si sententia contineat vnam summam inseparabiliter cum indiuisibilis sit, aut in totũ debet esse appellabilis, aut in totum inappellabilis, & si quantitates separatas non habeat exequi non poterit, etiam in illa quantitate, in qua aliàs non admitteretur appellatio, si diuisibiliter contineretur à quantitate appellabili, sic defendunt Bald. *consil.* 141. *&* 153. *vol.* 1. *& in l. post sententiam, n.* 6. *C. de sentent. interloc. omn. iudic.* Ludouis. *decis. Lucens.* 71. Fulu. Pac. *de probat. lib.* 1. *cap.* 16. Ruginel. *de appellat §* 2. *cap.* 3. *n.* 204 *&* 602. Scacc. *de appell. q.* 17. *lim.* 6. *membr.* 9. *n* 84. ex Roland. a Valle, Couarruu. Afflict. Aufr. notat Menoch. *de recuper. poss. rem.* 9. *ex num.* 321.

50 Quod quando sententia continet quantitates complicatas, licèt inadmisſibilis sit appellatio in vna quantitate, ratione tamen indiuiduitatis sententiæ admittitur in totum, Tusch. *lit. A. concl.* 407. *n.* 23. & sic refert decisum Giurb. *decis.* 101 Paz de Ten. *c.* 12. *n.* 12.

51 Taliter procedit hęc cõclusio, quòd si alicui cõmittitur cõdemnatio, vsque ad certã quãtitatẽ appellatione remota, & cõdẽnatio excedat quãtitatẽ exequibilẽ, etiã interposita appellatione, adhùc ratione excessus sententia fit in totũ appellabilis, Rol. à Vall *consil.* 43. *ex n.* 6. *& ex* Ceph. Surd. Turret. notat Mar. Giurb. *decis.* 101. *n.* 6.

52 Nihilominus tamen ratione boni publici sustinenda est nostræ legis cõstitutio, quia si ex pacto potest quis sententiæ acquiescere, & ex illa parte, ex sequitur sententia, etiam si appellatio, quoad aliam partem interposita, & admissa sit, vt ex Socino deducere conatur Steph. Grat. *disceptat. cap.* 183. *numer.* 30. eadem, & constitutione, lege, aut statuto fieri poterunt.

53 Et in terminis hanc amplectitur resolutionem in casu statuti particularis, Sesse, *decis. Arag.* 319. *n.* 22. quia cum per legem generalem ratione boni publici, denegata sit appellatio in his cõdemnationibus non excedentibus quãtitatem trium millium marapetinorũ fieri posse dicendum est, cum & voluntas subditorum, adsit ad sustinendam sententiam, & iurisdictio passiua Principis non lædatur, quo casu denegatio appellationis sustinetur, vt Belug. *rubric* 41. *de mater. consf. num.* 51. Leon *decis. Valent. lib.* 2. 187. *num.* 7.

54 Hoc procedit præcipuè concessa appellatione deuolutiua, vt in nostro casu: nam quamuis appellatio in causis summarijs denegetur, nõ tamẽ quoad vtrumque effectum, sed tantum quoad suspensiuum, vt in remedijs possessorijs, notat ex Bartol. *in l.* 2. *num.* 9. *de appellat. recep.* Menoch. *de adipisc. remed.* 4. *num.* 823. Couarr. *pract. cap* 23. *num.* 9. Ioseph. Ludouis. *decis.* 20. *num.* 16. Leon *d. decis. Valent.* 187. *num.* 7. vide infra, *num.*

55 Ex quo principio descendit rectè à nostra lege denegatam appellationem suspensiuam, quoad reductionem pascuorum in *cap.* 27. *Y reduzgan à pasto todas las que tuuieren rompidas contra nuestras leyes, y prouisiones, procediendo breue, y sumariamente*: & posteà: *Haziendo se reduzgan à pasto las dichas debesas con efecto*: & posteà. *Lo qual todo han de executar, sin embargo de qualquier apelacion que se interponga, assi en quanto al reduzir al pasto, como en quanto a las dichas penas pecuniarias, &c.*

Sed antequam vltra progrediamur, Candidè Lector, nota, quòd in causis mutationis pascuorum communiũ executio pœnæ impositæ *in cap.* 24. tantũ locum habebit, vsque ad quantitatem trium millium marapetinorum, taliter, quod si appellatio interponatur, suspenditur executio in excessu, sed in casu *cap.* 27. absolutè denegatur appellatio suspensiua, etiam si condemnatio excedat quantitatem trium millium marapetinorum, vel intra terminos quinquaginta millium marapetinorum cõtineatur: nam quoad hæc, & quoad reductionem pascuorum absolutè denegatur appellatio.

Ratio enim ea est, quod hæc cognitio mutationis pascuorũ summaria est, partimque prospectiua, ac conseruatiua boni communis, quo casu appellatio legitimè deneganda est, sicuti in cæteris iudicijs summarijs, vt probant latè ex textu in *l. vnic. C. si de momentan. poss. fuer. appellat.* in iudicio sumario recuperandæ, Menoch. *de recuper. poss. rem.* 9. *ex numer.* 36. *cum seqq.* Stephan. Grat. *discept. cap.* 383. *ex n.* 5. in casu *l. fin. C. de edict. D. Adrian.* quia conuenit bono publico, vt restantium voluntates exequantur. Et sic in omni iudicio summario, dum ad mixtam qualitatem proprietatis non habeat, denegatur absolutè, vel alia qualitas mutatiua iudicij non adsit, Petr. Gregor. *de iud. caus. feud. quæst.* 45. *numer.* 2. *&* 3. probat ex Mario Mut. Mastrill. *decis.* 134. *num.* 1. *&* 7. *cum seqq. & decis.* 196. *ex num.* 1. *&* 16. Osasch. *decis.* 25. *num.* 10. Tusch. *lit. A. concl.* 407. *num.* 27. Menoch. *d. rem.* 9. *num.* 319. Mar. Giurb. *decis.* 101. *num.* 3. Andr. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 6. *num.* 7. *& obseru.* 147. *num.* 8. Honded. *decis.* 20. *num.* 4. *volum.* 2. Caualcan. *decis.* 19. *numer.* 4. Menchac. *illustr. quæst. cap.* 40. *n.* 1. *&* 2. Paul. Christian. *decis. Belgic.* 121. *per totam, & decis.* 132. *num.* 5. *&* 142. *num* 9. *volumin.* 4. latè disputat hanc quæstionem Marc. Ant. Amat. *decis.* 15. *per totam, & decis.* 88. Couarr. *practic. cap.* 23. *num.* 8. Grat. *reg.* 413. Solis, *de censib. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 11. Gutierr. *Canonic. cap.* 34. *num.* 99. Ceball. 56

com-

commun.quæst. 15. *ex numer.* 1. Molin. *de primogen. lib.* 3. *cap.* 13. *numer.* 17. vbi addit. adducit Molin. Paz, & Salgad. Duran. *decis.* 210 *num.* 1.

57 Hæc doctrina præcipuè procedit in duobus casibus: Primò, quando statuto prohibetur appellatio in causis summarijs, vt late explurium Doctorum sententia defendit Menoch. *de recuperand. rem.* 9. *num.* 316.

58 Secundò, quando prohibita est suspensiua appellatio tantum, vt in nostro casu: Nam ratione communis vtilitatis exequenda est sententia admissa appellatione deuolutiua ad supremos iudices, vbi latius agendum de meritis causæ, & an iuste facta sit pascuorum mutatio, vt Gabriel *cons.* 15. *lib.* 1. notat Marc. Ant. Amat. *decis.* 15. *ex num.* 16. cum sequentib. latè Christian. *d. decision Belgic.* 121. *per totam*, Leon *d. decis. Valent.* 187. *ex num.* 7. *lib.* 2. Couarruu. *pract. cap.* 23. *num* 9. Ceball. *commun. d. quæst.* 15. *n* 5. *vers. Rursus*, Parlad. *lib.* 2. *cap.* 5. *num* 31. quo casu regulariter appellatio deuolutiua admittitur, vt Rodrig. *de redditib. lib* 1. *quæst.* 17. *num.* 51. Paz de Tenut. *cap.* 12. *numer.* 5. quod procedere in iudicijs summarijs notant DD. ratione executionis iudicij, pariterque vt prospiciatur pro actiua iurisdictione superioris, quæ conseruatur ex admissione appellationis deuolutiuæ.

59 Hec conclusio procedere in hoc casu nostræ legis dicendum est: quia de momentanea restitutione agitur, vbi procedendum videtur attenta serie, *l. vnic. §.* 1. *C. de momentan. possess.* & quia de viribus rituli, ac mutationis pascuorum cognoscendum non est, sed tantum de mero facto restitutionis pascuorum: nam si cognitio hæc admixtam aliquã cognitionem proprietatis haberet, admittendam esse supplicationem dicendũ erat, vt ex Bald. *cons.* 330. *lib.* 1. Ti-
60 raq. *de retract. tract. de morte*, 6. *p declar.* 6. *num.* 1. Molin. *de primogen. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 18. Menoch. *de recup. rem.* 9. *ex num.* 316. *cum sequentibus*, cum tunc maximi præiudicij censeatur senten-

tia, ex eoq; appellabilis, Cacher. *decis. Pedam.* 25. Petr. Gregor. *de appellat. lib.* 2. *cap.* 5. Peregrin. *de fideicom. artic.* 46. *num.* 47. Fachin. *contr. lib.* 1. *cap.* 75. Paul. Christian. *decis. Belgic.* 121. *num.* 1. *volum.* 4. Rodrig. *lib.* 1. *quæst.* 17. *numer.* 51. Cancer. *variar.* 3. *part. cap.* 14. *num.* 36. Fontanel. *de Pact. nupt. tom.* 2. *claus.* 7. *gloss.* 3. *part.* 10. *à num.* 86. *vsque* 91.

Ex qua doctrina difficilis est praxis, *l.* 5. *titul.* 19. *lib.* 4. vbi in reme- 61
dijs possessorijs, seu in iudicio Tenuræ introductæ, apud nos virtute, *l.* 9. & 10. *tit.* 7. *lib.* 5. & *l.* 45. *Tauri*, absolutè denegatur supplicatio á sentẽtia declarante locum esse remedio *d. l.* 45. *Tauri.*

Nam post constitutionem, *d. l.* 10. *tit.* 6
7. *lib.* 5. dubitandum non est hoc iudicium, etsi possessorium sit admixtam habere causam proprietatis, vt defendunt Molin. *lib.* 3. *de primog. cap.* 13. *num.* 9 & 17. Mieres *de maiorat.* 3. *p q.* 15 *num.* 19. Paz de Tenut. *cap.* 5. & *capit.* 6. *ex num.* 1. & *cap.* 12. Molin. *de iust. & iur. disp.* 602. *num.* 2. Dom. Episcopus Salmant. Valenç. *cons.* 69. *num.* 248. & *cons.* 92. *num.* 220. ex Gregor. Lop. *in l.* 7. *tit.* 4. *part.* 3. *verb. possession.* addit. ad Molin. *d. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 9. Leon. *decis. Valent.* 24. *num.* 16. ex Menoch. Molin. & alijs, consequenter ex supradicta doctrina dicendum erat in hoc iudicio admittẽdam esse supplicationem, sicuti constitutum erat in *l.* 9. & 10. *tit.* 7. *lib.* 5. cum regulariter admittatur in omni iudicio possessorio habente admixtam aliquam qualitatẽ proprietatis, vt supradicti Doctores.

Sed nihilominus dicendum est in hoc iudicio rectè constitutum, vt ap- 63
pellatio non admittatur cum irregularissimum sit, ac constitutum, vt in eo non admittatur appellatio causa litium amouendarum, ac ne nimia dilatione grauentur subditi, si lis æquè in possessorio, ac petitorio discutienda sit, vt deducitur ex dispositione ipsius *l.* 5. *tit.* 19 *lib.* 4.

Nam præcipuè licèt verũ sit, quod 64
iu-

iudicium Tenutæ habeat ad mixtam causam proprietatis, vt supradicti Doctores, attamen in eo de nuda tantum detentione possessionis agitur, nec sententia aliquod ius, quoad proprietatem confert, imò proprietatis cognitio ad Cancellariam pertinet. Ex quo iustè possessorium iudicium regulandum est, in eoq; deneganda venit legitimè appellatio, aut supplicatio secundum dispositionem *d. l.* 5. quam regulandam esse credo attenta dispositione, ac doctrina *l. vnic. C. si de momentan. possessione*,
65 vbi ratione possessionis ibi discusæ, eo quod de possessoria tantum actione agitur, denegatur supplicatio suspensiua, ac deuolutiua, vt tenent ex Ludouis. *de eis. Perus.* 20. *num.* 18. Couarr. *pract. cap.* 25. *num.* 8. Paz de Tenuta *cap.* 12. *ex num.* 13 *vsque ad* 19. de quo videndus Paul. Christian. *decis. Belgic.* 121. ex Alois. Riccio, *decis.* 203. quòd in casu nostræ *l.* 5. dicendum est Peregrin. *de fideicom. art.* 46. *num.* 44. *&* 45.

66 Nam illa resolutio Doctorum, præcipuè Molin. *d. lib.* 3. *cap.* 13. *ex num.* 9. & adductorum suprà *num.* 62. dicentium hoc iudicium Tenutæ admixtam habere causam proprietatis, non ex eo intelligendum est, quòd ibi discutiantur merita causæ principalis, vt ex eo super addatur qualitas, quæ appellabilē sententiam Tenutæ efficiat, vel quæ fidem faciat in iudicio petitorio, vt idē Molin. *d. cap.* 13. *num.* 20. & ibi Additionat. *& num.* 22.

Sed ex eo, quòd cum ipso iure post mortem possessoris maioratus possessio virtute *l.* 45. *Tauri*, translata sit in legitimum successorem, *Que segun la disposicion del mayorazgo aya de sucseder*: Et hæc possessio non consistat in apprehensione, sed in translatione legali disputandum est in hoc iudicio, & si summario de viribus illius possessionis translatæ ipso iure in verum successorem post mortem vltimi possessoris.

Hæc possessio, cum certa sit, à legeque translata, benè admittitur in iudicio Tenutæ disputatio de qualitate iuris succedendi, & in hoc casu habere admixtam causam proprietatis dicendum est, sed non ex eo, quod de proprietate in eo agatur, vt latè disputat Molin. *d. cap.* 13. vbi videndus Additionator.

Secundò notandum est, quod iudicia possessoria dupliciter habent admixtā causam proprietatis: vno modo cognito de possessorio iure irreseruato manente iudicio proprietatis: altero modo cognito de possessione, reseruata cognitione proprietatis ad iudicium petitorium; hoc casu etsi possessio habeat admixtam proprietatis causam, non debet habere sic cognitionem plenam, vt tamquam iudicium petitorium censeatur, sed denegata appellatione, vt in cæteris iudicijs summarijs, exequenda est sententia, vt in causis Tenutæ seruatur, & hanc distinctionem possessionis secuti sunt Roman. in *l. naturaliter, § nihil commune, num.* 13. *de adquirend. possess.* & Iason, *num.* 45. reseruata proprietatis qualitate ad iudiciū petitorium. 67

Quæ doctrina comprobatur, ex textu in *l.* 1. *§ fin. de aqua quot. & æstiu.* vbi iudicium possessorium cognitionē plenam habet, ac tamquam petitorium regulatur, quia in eo finitur, tàm quæstio possessionis, quàm proprietatis, vt *gloss. ibi, verb. Assignationis*, Socin. Iun. *cons.* 182. *num.* 7. *lib.* 2. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 122. *&* 123. Grato *cons.* 139. *num.* 12. *&* 13. 68

Ex quibus principijs iuste constitutum in nostro casu dicendum est, vt à sententia in causis mutationis pascuorum non admittatur appellatio suspensiua ratione summariæ cognitionis illius iudicij, pariterque ratione boni publici, ac conseruationis pascuorum. 69

Sed quærendum duxi ex his an in hoc iudicio summario admitti debeant exceptiones impedientes mutationes pascuorum, qualiter probatio causarū, ex quibus moti fuerunt supremi iudices ad concessionem facultatum, ad id vt defessæ fierent, vel ad culturam reducerentur pascua. 70

Hæc sanè quæstio decidenda est ex ver-

verbis ipsius constitutionis: Nam sic cōceditur summaria cognitio, vt omni modo quæcumque exceptiones impedientes executionem huius constitutionis summoueantur, cum hoc iudicium regulari debeat, secundum dispositionem *d. l. vnic. C. si de momentan.*
71 *poss.* in quo quascumque exceptiones reijciendas esse dicendum est, remissa ad supremos iudices illarum cognitione, ex vulgari conclusione deducta á Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 13. numer. 15. ex l. ille à quo, §. si de testamento ad Trebellian. l. si is à quo, vt in poss. legator. l. 3. § ibidem ad exhibend.* & quæ ibi adducit Additionat.

Et cum legem expressam habeamus non erit locus disputationi, ex *l. ancillæ, C. de furt.* Sed id seruandum, quod constitutum est, scilicet, vt ipso facto, appellationeque remota, pascua culta ad naturam primæuam pascuorum reducantur, vt ex ipsa lege.

72 Nec sic relinquenda est quęstio, quę in iure passim, præcipuè apud nos ver titur, an in iudicio summario Tenutæ admittantur exceptiones, quæ ad petitorium pertineant: nam regulariter di cendum videtur, omnes exceptiones, quæ incontinenti probari possunt, admittendas esse, sicuti de iudicio executiuo diximus num.   & in nostro ca su, Molin. *lib. 3. cap. 13. num. 15. & 16.* Mier. Velazq. Auēdan. Azeued. Rot. Paz, Tapia, adducti ab Additionat. *d. cap. 13. num. 15. & 16.*

73 Quibus omissis dicendum, quod inspiciendum est, an exceptiones iudicium rescindens, & rescissorium respiciant: nam si respiciant, admittendæ non sunt in iudicio summario Tenutæ, quia in eo non finitur quæstio proprietatis, vt dixit *d. l. 1. § fin. de aqua quot. & æstiu.* sed altiorem indaginem requirunt, vt ex *l. fin. & ibi gloss. C. de edict. D. Adrian.* probat Zuchar. *numer. 323.* Felin. *cap. ex literis num 15. de fid. instrum.* Menoch. *de adipisc. rem. 4. num. 704.* Bertrand. *cons. 175. num. 8. lib. 5.* vt Paz de Tenut. *cap. 38. num. 15.* quamuis teneat contrarium, *num. 22.* Et si exceptio opposita in rem tendit, aut ad iudicium rescindens respicit, cum hoc remedium in rem detur, ex *l. in causæ 14. § interdum de minoribus,* in iudicio summario admittenda non est, Achil. *decis. 15. num. 2. de restitut.* Hieron. Gabr. *cons. 44. num. 12. lib. 1.* Peregrin. *de fideicomm. art. 48. num. 31.* Rota apud Farin. *decis. 698. num. 3. part. 2.* in recentior.

Hinc prouenit illa quæstio, an si vir tute Regiæ facultatis alienatio alicuius rei, vel ad communitatem pertinentis, vel ad maioratum facta sit, in hoc 74
iudicio summario Tenutæ de viribus facultatis agi possit.

Quod etiam extendendum erit ad illam quæstionem, an in iudicio summario, *l. 45. Tauri*, agi possit contra dispositionem mutātem antiquum succedendi modum à prima constitutione maioratus prouenientem, virtute facultatis Regiæ, vt quotidie fit, & in ca su successionis maioratus de Tobar factum fuisse, refert Valenç. *cons. 69.* & maioratus de Poça, Rouito *cons. 15.* Menoch. *cons. 993. per totum.*

Varia sanè est inter DD. hæc quæstio, dicentes admittendam esse in hoc 75
iudicio exceptionem nullitatis Regiæ facultatis, quia in eo admittuntur exceptiones, quæ incontinenti probantur, vt diximus ex Additionat. Molin. *lib. 3. cap. 13. num. 15.* & cum comprobentur ex defectu potestatis Principis non valentis concedere facultates admutationem maioratus in præiudiciū iuris quæsiti successoribus, seu vocatis ad successionem (vt latè conatur defendere, Paz *de Tenut. cap. 38. ex num. 20.* qui exceptiones admisit contra facultatem, contraque cæteros titulos maioratus ex eo, quod credat iudiciū Tenutæ mixtum esse) in eo de omnibus exceptionibus agendum.

Et Argel. *de legitim. contrad. quæst. 3. num. 161.* tenet in iudicio possessorio 76
agi posse demeritis petitorij, in quo vi dendi Rouit. *cons. 5. num. 10.* Doctiss. Fab. Capic. Galeot. *lib. 1. contr. 15. num. 15.* ex Menoch. *de adipisc. remed. 4. q. 80.*

*to.num.*753.*&* 759. Peregrin. *de fideicomm.art.*46.*ex num.*35. Valençuela *conf.*69.*ex num.*248.

77 Ponte *conf.*62. *ex num.* 15. in iudicio inuestituræ agi posse de meritis tituli tenet, cũ si inuestitura facienda sit successori legitimo, natura illius iudicij erit, vt liquidetur prius successor: etsi dubitatio exoritur successoris, necessario indagandum venit, an verus successor sit, & cognoscatur de viribus tituli, aut inuestituræ.

78 Contrariam verò sententiam alij tenuerunt dicentes in iudicio possessorio merè, nec aliquod præiudicium auferente in peritorio, agi de viribus Regiæ facultatis nõ posse, vt in casu *l.*45. *Tauri*, tenuerunt Auendan. *d.l.*45 *gloss.* 10.*num.*2. Molin. *de instit. & iure, quest.* 638.*num.*4. Decio *conf.*588.*num.*12. Argel. *de legitim. contr. quaest.* 19. *num.* 56. Rouit. *conf.*15.*num.*18. *&* 19. & in maioratu de Touar, vidimus Valẽç. *conf.*69.

79 Nam quamuis Capicius Galeot. & Rouit. teneant in iudicio possessorio ad mittendas esse exceptiones proprietatis, & agi debere de viribus tituli, doctissimus Fab. Capic. Galeot *ex num.* 23. tenet hoc procedere casu, quo agitur de iudicio requirente altiorem indaginem, ac cognitionem, quàm remedium *l.fin.C.de edict. Diu. Adrian.* & ex eo quod sententia in illo iudicio lata adferat præiudicium in petitorio, & in ipso casu, sic defendit Ponte *conf.* 62. *ex num.*19. cum sequentibus.

Etsi attendenda est doctrina Rouiti *d.conf.*5. vt patet *ex num.*11. *&* 12. loquitur in causa merè petitoria, & vbi agitur de successione in iudicio petitorio. imò *num.*10. dum loquitur de iudicio summario, ac possessorio, tenet exceptiones contra inuestituram admittendas non esse.

80 In hoc tamen dubio opinionum in quo verè insudarunt nostrorum temporum aduocati. Dicentes, ad peritorium pertinere cognitionem, an facultates ad maioratus mutationem cõcessæ seruari debeant, nec de eo agendum in iudicio summario, *l.*45. *Tauri*, sed illius l. remedium competere virtute tituli antiqui, nec admittendam contra eum exceptionẽ facultatis principalis, nec an potuit à Principe in derogationem illius constitui: Alij contrario fatentes facultates seruandas esse, nec de his agi posse, sed exceptiones contra facultates remittendas esse ad iudicium petitoriũ, concesso remedio *d.l.*45. virtute dispositionis qualificatæ regia facultate. Meum interponere iudicium non auderem, sed tamen adhærendo doctrinæ sapientissimi Molin. *lib.*3. *cap.*13. *num.*55. dicendum est.

Quod si virtute Regiæ facultatis dispositio facta est derogatoria alicuius qualitatis maioratus antiqui, quod in hoc iudicio nulla exceptio admittenda est contra nouam dispositionẽ qualificatam regia authoritate, sed id seruandum, quod Principe, authore fuerit factum, vt his verbis resoluit Molin. *Aut titulus ex quo alienatio facta fuit, processit à primo maioratus institutore, vel alienatio ex debitis eiusdem facta fuit, vel aliàs Regia facultate interueniente, & tunc dicendum est, pro rebus hoc pacto alienatis remedium, d.l.45. Tauri, præstandũ non esse, sed negotium hoc ad Regios consistorij esse remittendum, vt ibidem petentibus via ordinaria iustitia ministretur.*

Miror quo iure secundum Molin. contra bona maioratus alienata virtute Regiæ facultatis, non detur remedium *l.*45. concedatur verò contra dispositionem mutationis qualitatum succedendi laudatam, confirmatam, vel factam Regia facultate interueniente. Quo iure concedenda Principi authoritas ad alienationem perpetuam bonorum maioratus, & deneganda ad mutationem temporalem qualitatis succedendi? Nullam rationem differentiæ inueni, fateor tamen hoc descendere ab insufficientia mea: sed difficilis mihi visa semper est hæc quæstio, vt possit Princeps facultatem concedere ad alienationem bonorum maioratus, & non ad mutationem, seu ad inducendam nouam dispositionem succedendi.

Præ-

81 Præsertim attenta resolutione, Mieres *de maiorat. 3. part. quæst. 15. numer. 122.* qui tenet, quod si maioria in filio facta sit facultate interueniente, & contra facultatem obijciatur, nihilominus filius mittendus est in possessionem virtute Regiæ facultatis, & reseruandum est ius, seu exceptio ad iudicium proprietatis.

82 Additio Molin. *dict. numer. 55.* hanc opinionem reijcit, admittitque in iudicio summario *l. 45. Tauri*, exceptiones contra facultatem, debeatque in eo à doctrina Auendan. Molin. Theolog. Valençuel. *consil. 69. ex numer. 243.* Mart. *de successión. legal. part. 4. quæst. 16. articul. 3. numer. 37. vsque ad 40.* qui omnes fatentur, viam executiuam competentem virtute antiquæ dispositionis vulneratam esse regia facultate interueniente ad illius derogationem, ex quo denegandam esse possessionem virtute illius successionis, tenuit Mart.

83 Sed vndè hæc Additionis doctrina, ex eo quod mixtum est iudicium *dict. l. 45.* vt ipse testatur. Et quia ad mixtam habet causam proprietatis, ob idque agendum de omnibus exceptionibus proprietatem cõcernentibus.

84 Id verò dicendum crederem in iudicio vbi agendum erat de proprietate, aut vbi sententia præiudicium in iudicio petitorio adferret, vt in *d. l. 1. §. fin. de aqua quotid. & æstiu.* diximus, & notant doctissimus Fab. Capic. Galeot. *d. lib. 1. controu. 15. numer. 23.* & Rouit. *consil. 5. numer. 11. & 12.* sed in iudicio summario momentaneæ possessionis, in quo nec supplicatio, nec appellatio admittitur, qualiter admittenda exceptio, quæ omnimodo summoueat ius prouenienś á disponente virtute Regiæ facultatis.

85 Hoc præcipuè noto ex eo, quod si aliquis virtute iudicialis authoritatis missus est in possessionem rei maioratus subiectæ, contra possessorem non datur remedium *d. l. 45.* vt notat Azeued. *l. 8. tit. 7. lib. 5. num. 11. versic. Posset*, & Matienç. *in ipsa lege glossa 5. numer. 9.* quod si ex causa necessaria est facta alienatio, non erit locus huic remedio, & dum iudicialis authoritas interuenit ad alienationem, latè probat Mieres *de maiorat. 3. part. quæst. 14. per totam.*

Quo iure admittenda exceptio nullitatis facultatum, aut dispositionum Regiarum in iudicio Tenutæ, dum virtute dispositionis laudatæ Regia interueniente facultate succeditur, imò tenendum est quidquid dicat Addit. ad Molin. quod seruanda est Molin. resolutio tradita *d. numer. 55. capit. 13.* 86

Sed vtinam dicent, admittendã exceptionẽ nullitatis facultatum in iudicio *l. 45.* ex eo quod nullitas notoria est notorietate iuris, cum Princeps non posit disponere in præiudicium iuris tertij, etiam in spe tantum competentis, neque ad id mutare modum succedendi in maioratu à primo fundatore constitutum, vt prætet traditos in nostro *tract. de lege Politic. lib. 2. cap. 14. num. 29.* tenent Anton. Gomez *l. 40. Taur. num. 89.* Burg. de Paz, *consil. 9. numer. 27.* Mieres *de maiorat. 4. part. quæst. 1. num. 15.* Garc. *de nobilit. gloss. 12. num. 80.* Gregor. Lop. *l. 3. titul. 3. part. 6. gloss. magn. quæst. fin.* Mexia *ad l. Tolet. 2. part. fund. 7.* Aluar. *de coniect. lib. 2. cap. 4. num. 66.* Valençuel. *consil. 69. num. 102.* Anton. Fab. *in iuris prud. tit. 2. princip. 8. illat. 2. conf. 1. & 2.* D. Ioan. de Solorzan. *de gubernatione Indiarum lib. 2. cap. 27. num. 48.* eleganter Angel. Matheac. *de via, & ration. iur. lib. 1. cap. 34. per totum, præcipuè numer. 19. & 29.* Pinel. *in Rubric. de resc. vend. 1. part. cap. 2. ex numer. 18.* Dom. Valenç. *consf. 66. ex num. 102.* 87

Et cum hæc exceptio in potentiæ ex ipsis actis, seu instrumentis comprobetur, admittenda est in iudicio Tenutæ, seu quolibet possessorio, Afflict. *decis. 65.* Romanus in *l. si verò, §. si de viro, num. 6. solut. matrimon. & consf. 42.* Surd. *consf. 186.* Garç. *de benefic.* 88

nesse part. 1. *cap.* 5. *num.* 558. Leon *decis.* 209. *numer.* 58. Peregrin. *de fideicomm. articul.* 46. *num.* 38. Castill. *controu. lib.* 3. *cap.* 24. *num.* 165. & non venit reijcienda ex Molin. *de primogen. lib.* 4. *cap.* 9. *numer.* 42. ad iudicium requirens altiorem indaginem, sed terminanda est in iudicio possessorio.

89 Præcipuè, quod cum constet ex ipsa legali, ac iuridica dispositione de impotentia Principis non valentis derogare ius tertij, ex constitutione *l. si testamentum*, *C. de testament. l. si donationem*, *C. de reuocand. donation. l. quoties*, *C. de prae. Imperat. offer.* ex quibus in Principe denegarunt hanc potestatem traditi à nobis, *dict. tractat. de lege Politica lib.* 2. *capit.* 14 *numer.* 29. D. Francisc. Amaya *in l. unic. ex numer.* 82. *C. de pœn. Fiscal. libr.* 10. exceptio contra facultatem, ac titulum Regium admittitur, tanquam euidens, prouenien sque ex notorio defectu tituli, Menoch. *de recuperat. remed.* 15. *numer.* 572. & latius *consil.* 515. *numer.* 15. 16. & 17. Camil. de Medic. *consil.* 1. *num.* 29. & 37. Rouit *consil.* 1. *ex numer.* 18. Camil. de Larrata *consil.* 87. *numer.* 7. & 8. Decio *consil.* 220. *numer.* 20. *numer.* 13. *lib.* 2. Caualcan. *decis.* 36. *num.* 468. *lib.* 2.

90 Hæc doctrina deducitur ex constitutione Imperatoris *in l. non dubium*, *C. de leg.* vbi annullantur omnes constitutiones, pacta, factaque legibus contraria, & cum derogatio iuris tertio prouenientis pacto, constitutione, testamento, aut contractu contraria sit legalibus dispositionibus *dict. l. si testamentum*, *dict. l. quoties*, *dict. l. si donationem*, ipso iure pro nulla habenda erit, nec vires habere, nec subsistere posse ad hoc, vt virtute illius possit conferri remedium *dict. l.* 45. sed virtute antiquæ dispositionis conferendum, cum secundæ obstet dictarum legum constitutio.

91 Sed nihilominus fatendum est, quidquid Doctores dicant contra potestatem Principis facultates à Rege concessas ad alienationem bonorum maioratus, mutationemvè succedendi subsistere debere ex causis à nobis adductis *in tractat. de leg. Politic. lib.* 2. *cap.* 14. *ex num.* 28. *cum sequentibus*, & defendunt Menoch. *consil.* 956. *num.* 9. Rodolphin. *de suprem. potestat. Princip. capit.* 6. *numer.* 146. Tapia *decis. Ital.* 20. Ponte *consil.* 152. Ciriac. *tom.* 2. *controu.* 312. *numer.* 13. 14. *vsque ad* 20. Mieres *de maiorat. part.* 1. *quæstion.* 26. *numer.* 92. Petr. *de potestat. Princip. capit.* 32. §. 1. *numer.* 33. & §. 2 *numer.* 34. Rouit *consil.* 15. *num.* 32. & *consil.* 76. *num.* 2. Menoch. *consil.* 993. *per totum.*

Nam *l. si testamentum*, & *l. quoties* non negant Principes habere potestatem ad derogationem iurium tertij, sed consulunt, vt non derogent, quod diuersum est, vt diximus *de lege Politica, dict. capit.* 14. *numer.* 34. nec nullitatem in actu influunt, sed tantum irrationabiliter procedere notant, vt dixit Barbos. *in dict. l. quoties*, *numer.* 19. & Didac. Perez *l.* 6. *tit.* 12. *lib.* 1. *ordin pag* 616. 92

Et quamuis nullitatem actus à Principe factus contra ius tertij inducat Bald. *in l. si donationem*, *C. de reuocand. donation.* quia à Principe tolli non potest dominium tertio quæsitum, Angel. ibidem, *num.* 1. Matheac. *dict. capit.* 34. *numer.* 19. Additio tamen Bart. *in l. si testamentum*, ex Decio, Abb. Iasson, & alijs tenet ex causa rescriptum contra dominium tertij valere, vt diximus *dict. lib.* 2. *de lege Politica capit.* 14. *ex num.* 35.

Et omissa omnia latè tradita à nobis, *dict. capit.* 14. & per Doctores relatos *numer.* dicendum est, quod quamuis actus nullitatem recipiat, ex quo contra legem fit, vt constitutum *in d. l. non dubium*, & deducunt Scribentes *in dict. l. si donationem*, quamuis lex post prohitionem actus non annullet, vt Gregor. Lop. *l.* 28. *verb. Contra*, *titul.* 11. *part.* 5. Menchac. *vsufruct. capit.* 1. *numer.* 5. 93

Van-

Bantio de nullit. tit. quib. mod. nullitat. in iud. prop. numer. 52. Mendoç. *de pact. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 39. Paz *ad ll. Styl. l.* 200. *num.* 81. Anguian. *de legib. lib.* 3. *contr.* 5. *nu.* 10. *& controu.* 7. *num.* 21. Augusţ. Barb. *l. non dubium, num.* 10. *C. de legibus*.

Ex eo quod omnes leges habent clausulam decreti irritantis in his, quæ contra eas fiunt, siue per viam pacti, aut constitutionis, vt deducit Anguian. *d. lib.* 3. *controuerſ.* 5. *num.* 10. erit consequenter dicendum, quod derogatio à Principe facta quorumcumque iurium contra mentem *l. si testamentum*, *l. si donationem*, excludenda est, ac pro nulla hábenda, cum contra legum voluntatem operetur.

Nihilominus tamen fatendum est *l. non dubium* resolutionem, aut constitutionem limitandam esse. Primò,
94 quando prohibitio legis perpetua nō est, aut absoluta, sed aliquo in casu, aut interueniente aliqua solemnitate admittitur, tunc actus contra legem factus annullandus non est, si illa qualitas interueniat ex qua prohibitio, aut in quo non operatur, & ita declarat illam legem ex Bant. Suar. Salas, & Farinat. Augustin. Barbos. *in d. l. non dubium, numer.* 11. *&* 12.

95 Secundò, excluditur regula *d. l. non dubium* post executionem actus, nam etsi à principio sit prohibitus ex postfacto tenet, vt in casu regiæ facultatis, ratione supremę maiestatis, ne in detrimentum authoritatis tendat reuocatio iam concessæ, ac effectum sequutæ defendit Paul. Paris. traditus à nobis *de lege Politic. d. cap.* 14. *num.* 43.

96 In qua quidem quæstione notatu digna congerit Suar. *de leg. lib.* 5. *cap.* 25. *ex num.* 1. inquiens, quam plura à iure prohibita esse, quę ex postfacto tenent ratione reuerentiæ, circumstantiæ, prohibitionis, vel modo facti, qualiter in matrimonio prohibito ratione voti, vel in receptione rerum ludo lucratarum, nam quamnis harum prohibitio rerum a iure constituta sit, non annullatur matrimonium, nec recepta res restituitur, licet postea reuocari possit, quia præcepta clausulam irritantem non habent, idem & dicendum videtur in nostro casu, quod licet Princeps in præiudicium iuris quæsiti procedere non possit, quia iura naturalia ex quibus dominium iam quæsitum est, derogare non potest, & quia ex prohibitione dictarum legum *l. si testamentum*, *l. quoties*, *& l. si donationem* li- 97
mitata est Principis potestas ad derogationem illorum iurium: fatendum tamen est, limitandam esse hanc conclusionem post concessionem, ac executionem principalis dispositionis, cum dictæ leges clausulam irritantem non habeant.

Hæc præcipuè procedunt attenta Theorica *d. l. non dubium, de legib.* 98
nam quamuis ex dispositione illius constitutionis factum contra legem nullum sit, distinguendum est, aut fieri non debet, & fit, hoc casu factum nullitatem non continet, imò tenet: aut actus prohibitus est absolutè, & hoc casu factus nullus est, nec facto comprobatur. Deducitur hæc doctrina ex textu *in l.* 1. *§. biduum, quando appellandum sit*, ibi enim 99
constituitur, quod sententia conditionalis non feratur, sed tamen inquit Vlpian. quod si feratur tenet, ibi: *Sane quidem non est ferenda sub conditione sententia, sed si fuerit dicta, quid fiet, & est vtile statim tempora ad appellandum computari debere*, *cap. biduum* 2. *quæstione* 6. & ibi glossa, Archidiac. & Prępos. Suar. *de legibus*, *lib.* 5. *capitul.* 25. *numer.* 13.

Lex contraria dispositioni *d. l. non* 100
dubium, & quamuis Doctores latè scripserunt ad declarationem harum legum dicentes, prohibitionem legis esse de conditione extrinseca, quæ vitiat sententiam, secus vero, si feratur sententia sub conditione in-

trinseca: Nam tunc valet, quia hæc cōditio non fuit prohibita à lege, vt latè Alexand. *in l. à Diuo Pio, §. in venditione, de re iudic.* & Bartol. ibidem *numer.* 4. latè Olasch. *decis.* 146. *per totam*, Francisc. Marc. *decision.* 418. Cardin. Tusch. *littera S. conclusion.* 105. *per totam*, hæc ad casum nostrum non pertinet vide Hieron. Gabriel. *comm. concl. tit. de sententijs, lib. 2. concl. 1.*

101 Sed fatendum est, quod ad hoc quod actus nullus sit ex quo contra legem factus, necesse est, quod lex expræsse illum prohibeat absolutè, nec vltra progrediatur, vt notat Bartul. *in d. l. non dubium num. 16. & 21.* Molin. *de instit. & iur. disp.* 88. *num.* 12. *vers. leges etiam Castellæ.* Hec qualitas deficit in dispositione *d. l. si testamentum, C. de testament. l. si donationem, C. de reuoc. donat.* Nam non prohibetur dispositio principalis in dd. ll. sed tantum dicitur quod non oportet quod testamenta, aut donationes principali indulto derogentur, quæ verba irritationem actus non inducunt, vt deducit eleganter Baldus *d. l. non dubium num.* 11. cum non prohibeatur actus, aut dispositio, sed tantum dicatur, quod fieri debeat, nec facto nullitas inducitur.

102 Hic proxima est constitutio *l. relegatorum, §. ad tempus, de interdict. & relegat.* vbi prohibitum esse dixit I. C. relegatis ad tempus bona auferre, sed si sentētia fuit lata aufetens bona, inquit I. Consult. *Sic tamen, vt non infirmentur sententiæ quæ ita sunt prolatæ.*

Qaid enim diuersum in hac lege inuenitur ad hoc vt sententia contra legem lata non derogetur, & in casum *l. si testamentum* rescriptum Principis nullum censeatur à Doctoribus post expeditionem? dices hanc resolutionem descendere ex dispositione *d. l. non dubium.*

103 Fatendum tamen est in omni casu tam in casu *d. l. si testamentum, l. si donationem* dispositionem contra testamentum valere post expeditionem, quam in casu *d. §. ad tempus,* nam quamuis gloss. Bartol. Baldus, Alberic. & Doctores difficultatem sentiant *d. l. non dubium*, Bartol. tamen *in d. l. 1. §. biduum, num. 3.* dixit ob reuerentiam rei iudicatæ sententiam contra dispositionem legis sustinendam esse, his verbis, *Non video, quod aliter posset dici nisi quod hic sit speciale propter authoritatem rei iudicatæ, & hoc videtur velle hic Iur. Consult.*

Idem dicendum venit in casu nostro: Nam licèt regulariter à Principe facultates ad mutationes successionum constitutarum in maioratibus, aut ad alienationem rerum maioratus concedi non debeant, quod post expeditionem ob reuerentiam principalis authoritatis, ac potestatis sustinendæ sint, vt in casu *d. l. 1. §. biduum*, dixit Bald. *d. l. non dubium numer.* 11. & in casu *d. l. ad regatorum, §. ad tempus, numer.* 14. ibi: *Speciale propter authoritatem rei iudicatæ*, quod tenendum est meo videri.

Vltimo sanè pro coronide huius conclusionis notandum est, quod 104 *l. si testamentum, Cod. de testament. l. si donationem, Cod. de reuoc. donat. l. in ciuile, Cod. de rei vendicat. l. de contractu, Codic. de rescindend. vendit. l. cum te, Codic. de donation. ante nupt. l. nec auus, Codic. de emancipation.* ex quibus deducitur limitatio potestatis principalis ad derogationem iurium iam quæsitorum, non loquuntur prohibitiuè ad hoc vt in eis operetur dispositio *d. l. non dubium*, ad hoc vt quidquid factum fuerit, sit nullum tamquam contrarium legibus.

Nam illa regula *l. non dubium,* 103 limitatur casu, quo prohibitio ratione honestatis à lege inducta est: quia tunc actus contra legem factus non est nullus, Farinac. *fragm. crim. part. 2. lit. L. num. 201.* doctisim.

An-

August. Barbos. *in d. l. non dubium*, *nu.* 12. *ad finem.*

106 Quod prohibitio dictarum legum non sit absoluta, sed tantum ratione honestatis inducta, patet ex verbis illarum: Nam *l. in ciuile*, *Codic. de rescindend. vendition.* inquit, *In ciuile, atque inusitatum est, quod postulas*, *l. de contractu*, *Codic. de rescind. vendit.* dixit *Nullo recedi tempore bona fides patitur*, *l. cum te*, *Codic. de donat. ante nupt. Perfectam donationem rescindi, nec nostro opportet rescripto*, *l. si testamentum*, *Codic. de testament. Authoritate rescripti nostri rescindi non opportet*, *l. si donationem*, *Codic. de reuoc. donat. Hanc authoritate rescripti nostri rescindi non opportet.*

107 En leges ex quibus deducitur, Principes non posse facultatibus concessis mutare testatorum dispositiones, si ex eis deducitur prohibitio ratione honestatis inducta est, meo videri, quidquid dicant Burg. de Paz *Proœm. leg. Taur. numer.* . Menchac. *vsufreq. lib.* 1. §. 1. *num.* 29. Præsertim quod *dd. ll.* ex quo factum prohibent, non impediunt quoad valorem, & substantiam, sed quoad honestatem, quo casu cum non auferatur potestas Principibus, sed cohibeatur voluntas, vt ex dictis verb. *non opportet*, licèt facultas concedatur contra honestatem valet, vt eleganter notat Sanchez *lib.* 8. *de matrimon. disputat.* 17. *numer.* 25. cum actus factus etiam contra illam prohibitionem honestatis valeat, vt defendunt Farinac. & Barbos. Et in casu simili notat Suar. *de legibus lib.* 5. *cap.* 27. *num.* 6. quod si lex tantum prohibeat facere donationem, nec ad irritationem transeat, actus, aut donatio nulla non erit quamuis iniusta.

108 Ex quo dicendum est, quod *d. leges si testamentum*, *&c.* quidquid dicant Doctores, non disponunt sic vt actus ab eis damnatus sit nullus, sed tantum fateri possumus, quod iniustitiam continebit, cum factus sit contra dispositiones testatorum, aut inderogationem iuris tertij: & vere magna differentia adest in eo quod actus sit nullus, aut quod sit iniustus: Primò casu nullam obligationem, actionemvè parit: Secundo verò, vt in venditione vltra iustum pretium, quamuis actus sit iniustus, est validus: ratio est, quia iniustitia est per accidens, sic nec sufficiens ad annullandum actum, vt resoluit Suar. *de legibus lib.* 5. *cap.* 27. *numer.* 9. qui elegantem conclusionem exponit in donatione, aut venditione prima sine traditione facta, quod si secunda cum traditione sit licèt iniustitiam secunda contineat, non tamen irritatur, licèt actus prohibitus sit, & iniustus, siuè iniuria possit resarciri, siuè non. 109

110 Comprobarur sanè hæc doctrina præcipuè in dispositionibus Principalibus: Nam si Papa, Imperator, aut Rex iniustam dispensationem, rescriptum, laudum quidvè proferat sine causa, quamuis actus per se iniustus sit, ratione tamen reuerentiæ, ac potestatis principalis sustinetur, & exequi debet, vt ex Caietano, & Couarruuias, defendit Morl. *in Emporio part.* 1. *titul. de legib. quæst.* 2. *numer.* 15. *&* 16. Sanchez, Suarez, Vazquez, Bonacin. Baldus, & alij adducti à nobis tract. *de leg. Politic. lib.* 2. *cap.* 9. *numer.* 14. 15. *&* 16.

111 Præcipue tamen hæc procedere dicendum est apud Nos, vbi constitutio *d. l. si testamentum*, & concord. admissa non est, & frequentia facultatum concessarum ad mutationē maioratuum & ad alienationem rerum subiectarum restitutioni inadmisit dispositionem dd. ll. & etiam mentem, ac doctrinam *d. l. non dubium*, in qua sentit Suar. leges irritantes, consuetudine abrogari posse, de legibus *lib.* 5. *capit.* 28. *numer.* 16. ex quo

enim inducenda abrogatio legum potiori iure, quam ex multitudine, ac frequentia facultatum concessarum, & expeditarum quotidie apud Nos: quibus dicere possumus, quę refert Victor *de potest. Pap. & Concil. numer.* 12. circa dispensationes Pontificis: quod cum pro parte instet superioris Principis authoritas ad validitatem actus: pro parteque derogatio iuris tertij, vel constitutionum iudicarum: facienda est lex constituens, quid fieri à Principe posit, vel non: interim vero sustinenda est principalis constitutio, aut lex, neque ex absoluta prohibitione restringenda Principis authoritas, cum præsumatur semper in eo causa ad disponendum, præcipuè inter subditos.

112 Et etiam quod necessario apud Nos censet Doctores, quod ad hoc, quod actus factus sit nullus ex prohibitione legis, lex habeat decretum irritans, vt defendit Molin. *de iust. & iur. disput.* 88. *numer.* 12. *vers. leges Castellæ.* Vazquez 1. 2. *disput.* 164. *cap.* 3. & contra Matienz. *in specie legis* 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *Recopilat. gloss. vltim.* defendit Suar. *de leg. lib.* 5. *cap.* 30. *numer.* 2. Sed cum ille leges non habeant, nec vlla lex sit apud Nos tales actus, aut facultates prohibens cum decreto irritante: & si antequam conferantur facultates deliberatè, ac maturè agendum sit, nec facilè concedi debeant visis, ac recognitis causis: post expeditionem, aut executionem de viribus illius loqui non debere crederem, *vt de leg. Polit.* diximus *lib.* 2. *cap.* 14. *ex num.* 29.

113 Et quamuis Bald. dicat, quod actus à Principe factus in præiudicium iuris tertij quæsiti, est nullus absolute, nec dici potest, licèt peccet, actum valere, quia Princeps talia faciens pecus esset *in cap.* 1. *si de feud. fuer. contr.* quem sequitur Fortunat. Garcia *in l. Gallus, §. & quid si tantum, num. . de liber. & posthum.* vel tiranicè procederet, vt voluit Molin. *lib.* 1. *cap.* 8. *numer.* 31. Couuarr. *variar. lib.* 3. *capit.* 6. *ex numer.* 6. quem sequuntur à nobis traditi suprà *num.* 87.

Adhuc tamen re maturè, ac deliberatè considerata, diuque agens inter tam varias Doctorum resolutiones, dicendum, credo nec absolutè reijciendam Molinæ doctrinam traditam *d. cap.* 8. *num.* 31. nec absolutè tenendam. 114

Ipse sane Molina eandem sequitur *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 27. & etiam si maioratus Regia facultate interueniente factus sit, *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 10. *& seqq.*

Potissima ratio huius conclusionis ea est, tam ex mente Molin. quam cæterorum Doctorum, quod Princeps non valet disponere in præiudicium iuris tertij, saltim quæsiti in spe probabili, sic notat *d. cap.* 3. *lib.* 4. *numer.* 11. *& d. num.* 27. *& in ipso num.* 31.

Hanc quæstionem disputat quam plures adducens Doctores D. Luis de Lima *addit.* ad Molin. *d. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 31. Sed tamen vt ibi vides, eadem ratio adducitur, quod ius in spe tolli non potest à Principe, addit etiam quod ius competens successoribus maioratum, tamquam iam delatum à primo institutore difficilius derogandum est à Principe, ni magna causa interueniente. 115

Sed in hac quæstione antequam ad nostram resolutionem, & quid tenendum, deueniamus: notandum est, quod illa Molin. doctrina ex qua conatur defendere Principem non posse derogare ius in spe successoribus competens ad successionem maioratus, parum tuta est attenta ipsius resolutione tradita *lib.* 2. *capit.* 7. *numer.* 30. vbi tenet: Principem posse certa scientia derogare ius ad eundi hæreditatem iam delatam: & quamuis dicat *num.* 31. *& sequent.* hoc 116

hoc à Principe fieri non debere. Illa tamen doctrina ab omnibus recepta est, nec reijcitur, nisi tantum à Fortunio. Garc. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, ex numer. 216. de liber. & posthum.*

117 Eamque in puncto iuris defendunt primò Bartol. *in d. §. & quid si tantum*, ex eo Paulus de Castr. *num.* 19. *& 20 & in l. cum haredes de acquirend. possessione*, Baldus *in l. Deo nobis, §. hoc etiam, num.* 9. C. *de Episcop. & Cleric. & in l.* 2. *num.* 4. *C. de iur. & fact. ignorant.* Petrus Paulus Paris. *consil.* 1. *num.* 64. *lib.* 2. Iasson. *in d. §. & quid si tantum numer.* 121. *&* 122. Aretinus, Socinus, & Alexand. *in d. §.* Paulo de Castr. *consil.* 34. *num.* 5. *volum.* 1. Dyn. *consil.* 10. tradito à Paulo de Castro, & ab Alexandr. *consil.* 2. *numer.* 14. *volum.* 1. Carolus Ruin. *consil.* 68. *numer.* 3. *volum.* 3. Cost. *in d. §. & quid si tantum* 2. *part. numer.* 177. Castill. *lib.* 5. *controuers. capit.* 67. *numer.* 57. Molin. *lib.* 2. *capit.* 7. *numer.* 19. Peregrinus, Mieres, Ruinus, & ceteri adducti numero.

118 Ex quo sicuti Princeps potest disponere in præiudicium huius iuris, æqualiter in præiudicium iuris succedendi virtute vocationis maioratuum: Nam id ius quod tolli à Principe non potest, est iure dominij nobis competens tanquam à iure naturali descendens, & in quo Molinæ ratio inuenitur tradita *d. cap.* 8. *num.* 31.

119 Sed ius in spe competens successoribus maioratuum, est quædam facultas succedendi, nec plenum ius dominij penes vocatos ad successionem adest, vt dixit Baldus *in d. l. Deo nobis, §. hoc etiam, numer.* 9. *Cod. de Sacrosanct. Eccles.* Nam quamuis ius delatum sit, quia primo fundatori succeditur, nihilominus plenum dominium, quod irreuocabili iure naturali competit, non quæritur vsque ad delationem veræ successionis: Et si dicant quod competit eis certum ius succedendi a iure ciuili introductum, vt notauit Iasson. *in d. §. & quid si tantum num.* 122. hoc casu posse Princeps disponere in præiudicium illius iuris in dubium non venit.

Et taliter verum est, quod ex Paulus de Castro *consil.* 34. *volum.* 2. tenuit Alexandr. *d. cons.* 2. *numer.* 14. Quod ad hoc, quod Princeps disponere non possit in præiudicium tertij, nec tantum necesse est, quod hæreditas sit adita, sed etiam adepta possessio, taliter quod ante possessionis ademptionem poterit disponere, cum antea dominium iure naturali non competat, sed iure ciuili, quo derogari posse non est dubium, Iasson. *in d. §. & quid si tantum, num.* 124. 120

Fulciturr hæc doctrina ex alia recepta à Paulus de Castr. *in l. testamenti* 3. *num.* 3. *de testament.* scilicet quod ius competens hæredi, aut successoribus post delatam, ante vero additam hæreditatem nullatenus provenit à iure naturali, aut gentium, sed à iure ciuili. 121

Ideòque cum hoc ius successoribus competens à iure ciuili descendat, nec ante ipsam apræhensionem possessionis iure gentium vallatum dici valeat, vt latè Iasson. Paulus de Castro, Alexand. Baldus, & cæteri *in d. §. & quid si tantum*, inter bona, quæ à Principe derogari, seu tolli non possunt, computanda non sunt, ex eleganti dispositione Pauli in *l. pretia rerum* 64. *ad l. Falcid.* ibi: *Sed neque hæredem post mortem testatoris institutum seruum tanto pluris esse, quanto pluris venire potest. Pedius scribit. Est enim absurdum me ipsum hæredem institutum esse locupletiorem antequam ad eam: si autem seruus hæres institutus sit, statim me locupletiorem esse effectum, cum multis causis ac-* 122

cidere possit, ne iure nostro adeat. Acquirit enim nobis certè cum adierit. Est autē praeposterum ante nos locupletiores dici, quam acquisierimus. Hunc textum ponderant Alexand. Bald. Paul. de Castr. & caeteri in d. §. & quid si tantum.

123 Nam quamuis dicant, quod dominium post delatam haereditatem animo quaeri possit, dicendum est, quod erit iure ciuili tantum inspecto, quo casu poterit Princeps disponere in praeiudicium illius iuris. Sed ad hoc quod dominium irreuocabili iure naturali competat, & vt procedat Molin. resolutio, & caeterorum necessaria est traditio, ac apprehēsio vera ipsius, vt in §. per traditionem, inst. de rer. diuis. l. traditionibus, C. de pact. l. 46. tit. 28. p. 3. Conan. lib. 7. com. cap. 6. num. 10. refert innumeros Doctores, August. Barbos. in d. l. traditionibus, num. 1. & 2. Donel. lib. 4. com. cap. 15.

124 Sed haud ignoro doctrinam l. cum haeredes, de acquirend. possess. vbi adita haereditate omne ius transfertur haeredi, & etiam dominium, vt notauit Mātic. de tacit. lib. 11. tit. 17. num. 12. Molin. de iust. & iur. disp. 3. num. 18. Aug. Barbos. d. l. traditionibus, num. 4.

125 Nam dicendum est, quod per additionem haereditatis virtute d. l. cum haeredes, transfertur dominium vtile, seu adquiritur dominium iure ciuili, vt gloss. verb. ciuitatis nostrae in l. 1. de acq. rerum domin. Iasson in d. l. Gallus, §. & quid si tantum num. 125. deliber. & postum. ad acquisitionem vero dominij necessaria est iure naturali traditio, & taliter nō acquiritur, vt Iasson d. num. 125. Conan. lib. 2. comment. cap. 14. n. 4. & haec est illa differentia l. cum haeredes, quod per additionem iura transeant, scilicet transmissibilia iure ciuili, ad hoc vero quod naturali iure competat haereditas, iura vè illius necessaria est corporalis apprehensio, & ita seruari apud Nos, & apud Lusitanos defendit Molin. de iust. & iur. d. disp. 3. num. 18. vers. secundus est.

126 Et in casu nostro probat Paulus de Castr. in d. l. cum haeredes, quod possessio, seu dominium translatum per additionem haereditatis est de iure ciuili, Molin. lib. 2. cap. 7. num. 22. necessariam vero esse possessionem ad acquisitionem dominij naturalis, quia illud ius ciuile est, & à Principe tolli posse defendit, sequitur Paul. de Castr. Alexandr. in d. l. cum haeredes, num. 5. & quamuis num. 7. teneat Principem non posse tollere dominium quaesitum post additam haereditatem, probat tamen posse illud ius haeredi competens post delatam; quia illa spes etsi certa inter dominia non connumeratur.

In hac materia latè, & eloquentissimè scribit D. Fab. Capic. Galeot. lib. 1. controu. controuers. 5. per totam, qui defendit, Principem non posse in praeiudicium agnatorum, seu cognatorum ad successionem feudi disponere, cum ius habeant certum à primò fundatore, seu virtute primae inuestiturae, quod ad nostrum casum verissimè adaptandum est, cum pariter haereditario iure successio maioratuum non reguletur, sed iure sanguinis, pacto, ac prouidentia fundatorum, vt latè Molin. de primogen. lib. 1. cap. . per totum. 127

Sed vere huic oppinioni adhaerere non dubitarem, si ex illa difficultate non tenerer, quod illud ius in spe competens vocatis ad successionem maioratuum nullo priuilegio iuris naturalis gaudet, sed tamen ius ciuile censetur, quod derogari à Principe posse nō dubitant DD. nec ipso Molin. nec Matienz. pro contraria addectus oppinione l. 7. tit. 7. lib. 5. gloss. 8. num. 9. aliter nec ius adeundi derogari potest, & licèt sentiam id verum sit, quod notat Doctissim. Fab. Capic. Galeot. d. controuers. 1. num. 54. ex Bald. in l. si emancipati num. 11. C. de collat. Surdus decis. 272. num. 24. & 9. quod vocati ad feudum dicuntur habere titulum expressum à lege, & à defuncto tacitum; Idem & in casu nostro dicendum est, cum iam habeat titulum haeres virtute institutionis, & nihilominus quod ius adsistat, certaque sit succedendi spes, à Principe reuocatur, & admittitur 128

tur derogatio Matienz. *d. gloss.* 8. *num.* 9.

129 Notandum etiam est, quod doctrida D. Fab. Capic. Galeot. procedit post delatam successionem feudi, nam cum virtute statutariæ dispositionis ipso iure transeat possesio in agnatum in præiudicium illius iam verè, & realiter quæsiti virtute possesionis translatæ, vt latisimè Tiraq. *tract. le mort saisit, p. 1. declarat. 2. & seqq. per tot.* non potest Princeps disponere, nam cum translata sit, nec tantũ ciuilis possesio, sed & naturalis, vt in casu *l. 45. Taur.* iam hoc ius radicatum in successore naturale censetur, nec derogari à Principe poterit, vt omnes DD. tenẽt, sed quando ius in spe tantum competit, cum ciuilis sit, ac ciuilissimus posse derogari à Principe, vt DD. suprà traditi tenendum non dubito.

130 Et quamuis Fortun. Garc. *in l. Gallus, §. & quid si tantum num.* 293. nostram doctrinam teneat eamque reprobet *num.* 294. non tamen suadeor ad id quod intẽdit probare, scilicet quod succedendi ius naturale est, ac virtute, & firmitate vallatur, vt statim ac hæreditas est delata competat irreuocabili iure naturali hæredi: nam hæc doctrina facilis mihi visa est, si filius est hæres, tunc cum denuo adquiti hæreditas non dicatur, sed quasi continuetur dominium *l. in suis, de liber. & posthum.* adsitque naturalis vis in succesione filij, *l scimus* 36. *§. illud, C. de inoffic. test.* & quæ congerit Robles de Salcedo *de repræsent. lib.* 3. *cap.* 5. *numer.* 20. Iustè dicendum, quod in præiudicium legitimæ delatæ filio, non poterit Princeps disponere, cum valletur in varia bilitate iuris naturalis, quod vero ius naturale conferat extraneis, agnatis vè succedendi ius, salua Fortunij pace dicendum non est.

131 Nam dicere cum Fortun. Garc. *d. num.* 294. quod post delatam hæreditatem adest virtus, seu dictamen iuris naturalis ad acquisitionem, & quod hoc procedat instituto extraneo hærede difficilimum credo, præsertim authoritate *l. cum ratio 1. de portion. quæ liber. & §. emancipati, inst. de hæreditat. quæ ab intestato deferuntur.* Nam vt ex verbis ipsius patet, loquitur in casu successionis filiorum, ibi: *Cum ratio naturalis quasi lex quædam tacita liberis parentum hæreditatem addiciat, &c.* Et in *§. emancipati*, de emancipatione liberorum, loquitur Imperator. vnde enim deducenda hæc naturalis vis ad extraneos, quibus à iure ciuili tantum conceditur succedendi ius, *§. 1. inst. de legitim. agnat. succes.*

Hæc sanè quæstio indubitabilis est post Decisionem successionis maioratus de Touar, pro quo consuluit latè Aponte, p. 1. cons. 4. vbi absolutè credunt aliqui, facultates à Rege concessas ad mutationẽ successionis maioratus reiectas fuisse, delata successione virtute antiquæ fundationis. 132

Sed quamuis tanta sit rei iudicatæ authoritas, ad huc sequens quam pluriũ Doctorum mentem, credo, quod in pũcto iuris verior sit resolutio, quod Princeps posit mutare vocationes, seu ius succedendi in præiudicium vocatorum: Nam et si pro cõtraria parte extet dicta decisio: Pro valore facultatum autumnant alij etiam decisum, *En la succession de la Casa de Poza, Condado de Pliego, de Casares, en el mayorazgo de Villada, y Villavicencio, y en el del Ducado de Alcalá*; in quibus pro valore facultatum iudicatum fuisse, ac potestati Regiæ delatum. 133 134

Varia equidem in hac quæstione est Doctorum dissensio, Vnde enim ex eo quod *Velle suũ cuique est, nec voto viuitur vno.* Mihi vero hæc secunda resolutio placet, cũ validisimis in iure nitatur fundamentis, comprobeturque à DD. infra referendis. Nam et si, pro vtraque parte latè de hac quæstione agant alterutri parti fauentes, quorum Molin. Noster latisimè in hac quæst. scripsit, qui qualiter inteligendus infra videbimus. Pro vtraque etiam parte decisum est, vt suprà retulimus. Veriorem resolutionem amplecti desidero, si non cõsequar ex eo credo quod, inquit, D. Ambros.

brof. *lib.* 1. *de Abrabam, cap.* 3. *Diuersa hominum ingenia sunt: alios vtilia, alios amena, delectant, infirmior ameniora eligit, vtiliora fastidit: Villicus nonnumquam vtilis est, vel actor agri consertur Vrbano: si insipiens sit elector, aut cocum eligit, aut vocalem, quem venustioris gratiæ putat, refutat vtiliorem.*

136 Fatens ergo quod ab insipientia mea descendat hanc amplecti doctrinã, cum tantæ molis incapax sim, teme ritatisq; instar sit in hac re Calamũ atingere, meũque interponere iudicium cũ in æa iurisprudentiæ Patres resolutiue locuti fuerint. Tamen, credo Princepes posse ius in spe cõpetens vocatis ad successionẽ maioratus mutare, quã ex mẽte Doctorum de promere conabor.

137 Nam vere attenta Doctorum resolutione scribentiũ à Principe ius tertio quæsitum tolli non posse, (quidquid contrarij teneant) loquuntur casu, quo verè dominium quæsitum aut succedendi ius certum est, aut immutabile, & in variabile, nec loquantur casu quo tantum ius in spe, seu ciuili dominium derogatur, & sic tenent omnes Doctores traditi à Molin. *d. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 31.

138 Nam Philipp. Decio, *cons.* 689. loquitur casu quo dominium iam quæsitum est per contractum factum à Principe. vt patet *n.* 13. *&* 19. Et *cons.* 445. *num.* 22. loquitur casu quo Regia authoritas limitatiuè fuit interoosita.

139 D. Ant. Padill. *in auth. res que, C. commun. delegat.* non loquitur resolutiuè, *n.* 118. sed consultiue suadet iudicibus, vt facultates non conferant admutationem maioratus, & successiones illorum.

140 Latè disputat hanc quæstionẽ Burg. de Paz *in Præm. leg. Taur. ex num.* 327. cum sequentibus. Recte tamen attenta illius resolutione, ac doctrina, loquitur casu quo maioratus constitutus est, ex contractu, aut testamento particulari, neque Regia facultas ad constitutionem interuenit, vt notat *num.* 350. Nam cum hoc casu ex particulari dispositione tantum pendeat successio, dif ficilius derogatio admittitur propter obseruantiam voluntatis testantium.

Et vt respondeamus obiectioni aliorum ex mente ipsius Burg. de Paz, qualiter Fulgosio, Alexand. Socin. Decio, Cardin. & Iass. dicentium ius agnatorum ad successionem derogandum non esse: Fatendum etiam est, dum ius certum, a radicatum est: nam Pater nullo modo poterit derogare ius filio primogenito competens ad successionem maioratus à Patre possessus, quia illud ius certum est, in variabile; immutabile quæ censetur, vt ipse Burg. de Paz *n.* 332. *& cons.* 4. *num.* 30. Mieres *de maiorat.* 2. *p. in init. num.* 475. Tiraquel. *tract. de primogen. q.* 40. *n.* 69. Matienz. *l.* 7. *gloss. numer.* 6. *tit.* 7. *lib.* 5. Sed ius competens transuersali virtute vocationis, qualiter certum, ac inuariabile censendum, vt ex eo dispositio Principis derogantis sustinenda non sit? Nam sit verum esset: Vtique diceremus illud ius certum esse, ac illa spes sufficiens iudicanda est, ad admissionem repræsentationis, etiam non extante dispositione, *l.* 40. *Taur.* Sed hoc vt ex ipsa, *l.* 40. patet, non admittitur, imò reijcitur repræsentatio, dum successio certa non est: aut spes succedendi sic esse debet infalibilis, vt derogari non posit, quod Pater necessario successurus erat, vt Molin. *lib.* 3. *cap.* 7. *ex num.* 1. & DD. ibi traditi ab Addit, & alias non admittitur. 141

Et secundum hanc doctrinam intelligendus est Decius *cons.* 294. *num.* 10. traditus à Molin. *d. num.* 31. & est ratio adducta à Matienz. *d.* 7. *gloss.* 7. *num.* 4. *&* 6. *tit.* 7. *lib.* 5. cum credat, ius certum ad hoc vt à Principe derogari non possit, esse quod filio primogenito competit, aut id quod admittitur ad repræsentationem virtute, *l.* 40. *Tauri.* Sed illud ius competens agnato virtute vocationis vniuersalis ad successionem cum ciuile sit, neque naturale censeatur vsque ad apræhensionem naturalis possessionis, vt Peregrin. *de fideicomm. art.* 52. *num.* 130. vel fauore maioratus, vsque ad infabilitatem successionis atten- 142

tenta dispositione *l.40.Tauri*, sub potestate Principum esse fatendum est.

144 Neque attendenda est Mieres resolutio *de maior. 2.p. in init. ex num.* 460.cum vt *ex n* 509. patet, loquitur casu quo ius certum quæsitum est filio primogenito: Nam cum in dominio patris partem habere dicamus per *l.in suis, de liber. & posthum.* Tiraquel.*de primog quæst.33.n.12.& in l.si vnquam,* C.*de reuoc. donat.* Parlador. *rer. quot. lib.2. cap. 13. num.4.* ipse Mieres *d. init.2.p. num.515.* difficilius procedere Principem ad derogationem illius iuris iam quæsiti dicendum est.

145 Ex quo instat responsio ad alios Doctores dicentes, ius in spe competens successoribus virtute maioratus derogari non posse: Nam vt ex Tiraquel. *de primog.* & alios ipse Mier. notat *num.* 503.hæc spes certa competens successori non procedit, nec censetur certa quoad successionem non nati, cum nul-

146 lum ius quæratur ante natiuitatem: Ideòque illud ius prioritatis, ac successionis quod à Principe non potest tolli, est quod per primogenituram certè quæritur Mier. *num.* 504. aliud ius quod vagum, ac incertum est competens tantum aptitudine non nato, qualiter dicendum, aut iudicandum ad hoc vt derogari non valeat, vt in terminis renuit Decio *cons.56. num.36.* & expressius *num.56.* & ita deducitur ex Menoch.*cons.211.num 97.& 98.* qui in casu iuris competentis fideicommissario loquitur, & notat procedere in casu iuris quæsiti iam per natiuitatem primogeniti, & ita intelligendos esse Doctores contrarium tenentes defendit Beccio *cons. 56.n.58.* ex Roland. *cons.3. num.139.volum 1.*

Præcipue dum *numer.* 101. lo-

147 quitur de iure transmissionis, seu tenet spem succedendi transmitti: Nam hoc procedit, cum spes certa est, & radicata, aliàs nec transmissibilis, nec certa, nec talis quæ ius conferre naturale dicatur. Hæc mea resolutio comprobatur apertius ex doctrina Angel. *in l.spes, C. de donat.* adducta à Mier. *num.* 500.dicentes, ius certum in spe esse quod filio competit in successione patris, aut matris: aliàs vana dicitur. Et hoc ius est quod per Principem derogari non potest, resoluit Doctissim. D.Ioan.de Solorzan.*de Gubern.Indiar. lib.2.cap.16.ex n.37.* præcipue quod incommendis Indorum filio primogenito ius à Principe confertur cum schedula pro patre, & filio expediatur, & cum illud certum sit ex natura successionis, & tituli, & etiam dominium à Principe per solam voluntatem conferatur: sequitur difficilius tolli posse, cum iam verè in filio aliquod dominium, aut naturale ius adsit, quod cessat in successione agnati, aut vocati ad maioriam.

Quapropter fatendum est reiecta 148 oppinione Molin. & cæterorum dicentium à Principe non posse mutari successiones maioratuum in præiudicium iuris in spe successoribus pertinentis: Id iuste facere posse casu quo Regia facultas ad constitutionem maioratus interuenit: Nam tunc quamuis voluntas disponentis attendatur, efficax, & præcipua pars operatiua dispositionis, est Principis authoritas, cuius virtute, aut interuentu vires conferuntur maioratui. Et quàuis hæc doctrina reijciatur ab vtroque Molin. amplectenda est authoritate Sapientiss. Couarr. *lib.3.variar.cap.6.num.9.vers.4.* quem sequitur Garc.*de nobilit.gloss.12. num.* 80 Burg.de Paz *in Proœm. legum Taur. num.350.* Matienz.*l.7.tit.7.lib.5. Recopil.gloss.5.num.4.& gloss.7.n.8.& 9.* Menoch.*cons.993.*

Quæ resolutio à Mier.cognita *d.2. part. in initio, num.535.* inquit: procedere in successione rei à principali concessione prouenientis. quod tenendum erit in bonis vinculatis, virtute Regiæ facultatis, aut dum successio constituta ab ipso Principe est, quia tunc cum priuilegij virtute subsistat dispositio a Principe derogari posse, ex Couarruu. defendunt sanior Doctorum resolutio Auend.*l.27.Tauri, gloss.1.num.4.& 5.* qui tenet ex men

te

te Couarr. quod si maioria constituta est ex tertio, aut quinto bonorum, cũ tunc absolutè voluntas disponentis per se sufficiat ad constituendam successionem, & iure communi attento procedat, iusque naturale adsit ad conseruandas testantium voluntates. Rectè fatẽdum est non posse Principem mutare qualitates successionis. Sed quãdo maioria de omnibus bonis cõstituta est, cum priuilegium Regium necessarium sit, nec constitui valeat virtute ordinariæ dispositionis liberis existentibus, consistatque virtute principalis facultatis, posse Principem derogare hæc iura, atque vocationes conscriptas, aut cõstitutas virtute suę facultatis, tenent Auendan. *d. num.* 4. *&* 5. & Couarr. *d. num.* 9.

Hæc resolutio adductis pro nostra opinione fundamentis supra relatis defenditur à Greg. Lop. *in l. 3. tit. 13. p. 6. verb. mugeres, vers. contrariam oppinionem*, quòd de iure verius esse dicit, quia illud ius competens successori futuro, seu vocato, realiter quæsitum nõ est, ac iure ciuili tantum procedit: & etiam ex eo quod cum successio maioriæ tractum successiuum habeat, Princeps potest reuocare actum quoad actus futuros, & personas: & etiã quod prohibitio successionis cũ proueniat à voluntate Principis poterit obstaculum remouere, & derogato proprio rescripto, admittere exclusum ad successionem, quod sic absolutè voluit vt credat, effici à Principe posse etiam sine causa, Angulo eamdem defendit resolutionem *l. 11. de melior. gloss. 5. ex n.* 5.

Et quamuis Mieres contrariam opinionem teneat *d. 2. p. in initio*, vt suprá. In nostro tamen casu, & dum cum Regio interuentu maioria facta, ac cõstituta est, hanc defendit resolutionem ex Aymon *cons. 135. n. 11. de maior. 4. p. quæst. 1. limit. 6. num. 74. & 75.* quá doctrinam reiectis contrariam tenentibus probat Robles de Salcedo *de repræsentatione lib. 3. cap. 5. ex num. 26. vsque* 31. Ponte *consil. 152. num. 24. vol. 2.* Moneta *de comment. vltimarum voluntatum cap. 15. num.* 111.

Post diffussam disputationem hanc 149
nostram distinctionem sequitur Peregrin *de fideicomm. art. 52. num.* 132. etiã sine causa, & antea *num.* 130. veram esse dicit illorum doctrinam dicentium dominium quæsitum tantum iure ciuili per Principem derogari posse, qualiter ius delatæ hæreditatis, dum verè addita non est hæreditas, cum ciuile vsque ad apprehensionem possessionis censetur, Greg. Lop. *l. 5. tit. 13. part. 6. verb. mugeres, quæst. fin.* Mier. *de maior. 2. p. in initio ex num.* 487. adducens Menoch. *lib. 4. præsumpt. 79. num.* 3. Thesaur. *decis. 227. num.* 10. Menoch. *cons. 181. num.* 27. Ruin. *cons. 130. num. 17. vol.* 5. Beccio *cons. 56. num.* 58.

In hac quæst. latè scribit Iacob. Me 150
noch. *d. cons. 181. per tot.* & quamuis rationes pro vtraque parte adducat, acquiescatque oppinione illorum dicentium, Principem non posse rescribere in præiudicium iuris pertinentis agnato ex antiquo feudo, etiam à Principe proueniẽte, ex ea præcipuè ratione quod licet successio à iure ciuili descendat, ius aliquod quæsitum vocatis à iure naturali, seu gentium est.

Attamen conuictus authoritate, ac ratione illorum dicentium, omnia iura ciuilia subesse dispositione Principis, & consequenter ex eo quod cũ successio feudi quoad vocatos ad illam à iure ciuili sit: inquit Principem mutare non posse succedendi modum pręscriptum virtute feudi, dum iam ius quæsitum est, *d. cons. 181. num.* 55. Nam antea cum illud ciuilissimum sit, præcipuè consistens in aptitudine succedendi, ille qui in rerum natura non est, á Principe tolli posse, cui dubium?

Ita defendit ex Alex *cons. 2. n. 19. lib.* 1 Paris. *cons. 1. n. 61. & 64. lib.* 2. Beccio *cons. 56. n.* 58. Bardel. *cons. 17. n.* 25. Fusar. *de subStit. q. 623. num.* 4.

Præcipuè quod omnium scribentiũ assensus denegantium potestatem Principis ad mutationem successionis, loquuntur casu quo iam delata est successio, & certa, ac infalibilis spes penes suc-

successorem extat, vt notat Menoch. *d. cons.* 181. Cephal. *cons.* 186. *num.* 31. *& seqq. vol.* 2. in alio vero absolute contrariam fatentur doctrinam: aliàs
151 daremus quod nec naturalia, nec ciuilia iura à Principe derogari possent. Et quod ius competens non nato, nec existenti in rerum natura certum, ac considerabile esset, quod falsum esse probat Cephal. *cons.* 3. *n.* 36. *& cons.* 121. *num.* 17. *&* 18. Beccio *consil.* 95. Rubio *cons.* 8.
152 Neque attendenda est differentia facta à Mier. *d.* 2. *p. in init. ex num.* 535 de feudo ad maioratum, scilicèt quod feudorū successiones mutari possunt, quia pendent à mera Principis voluntate: Nam semoto quod ex ipso principio deducitur euidenter quod dum materia ex rebus à Principe donatis constituitur, vel ab ipso Principe poterit vtique mutare successionis formā, vt diximus *ae leg. Polit. lib.* 1. *cap.* 14. *nu.* 38. Ratio est, quia cum potestas Prin-
153 cipis operatiua sit dispositionis, facilius ad derogationem rei à Principe latæ admittenda erit ipsius voluntas, & sufficiens iudicanda admutationem illius iuris ab eo prouenientis, Tiber. Decian. *cons.* 25. *num* 4. *lib.* 1. Conrad. *templ. iudic. lib.* 1. *cap.* 1. *§.* 4. *vers.* 8. *num.* 6. Mastrill. *de Mag. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 318. Solorz. *de Gub. Ind. lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 44. *&* 45. Cephal. latè *cons.* 3. *n.* 34. & latius *cons.* 12. *num.* 19. *& seqq.*

Quia Princeps potuit etiam mutare successionis formam in fideicommisso constitutam, sicut in feudo, vt latissimè ex plurium Doctorum placito defendit Franc. Beccio, *cons.* 56. *num.* 38. *&* 58.
154 Spes enim illa cōpetens vocatis ad successionem maioratus, feudi, aut fideicōmissi certa esse debet certitudine proxima, ac infallibili: Nā in agnato nascituro nullū ius extat, quod impediat potestatem Principis ad mutationem succedendi, cum ante natiuitatē, neque in spe, neque in aptitudine ius existat aptū, ac tale quod Principem impediat ad disponēdū, cum ad essentiā illius iuris natiuitas necessaria sit, *l. si cognatis, de reb. dub.* Alciat. *resp.* 523 *n.* 2. *& respons.* 171. *ex num.* 2. & taliter hoc tenet Alciat. quod defendit *d. respons.* 171. quod Princeps potest præiudicare agnatis in successione eis cōpetente post mortē aliquorum, cum illa spes vaga, nec certa sit. Et in casu strictiori tenuit Philipp. Decius, *cons.* 95. quod filiorum appellatione filius non natus, non continetur, & ex Ruin. *cons.* 130. quod agnati non nati nullū ius habere dicuntur ad hoc, vt à Principe in præiudicium illorū non possit disponi *n* 16. *&* 17. *vol.* 5. Hāc opinionē neruosè defendit reiecta contrariorū doctrina, Franc. Beccio *cons.* 56. per totū, pręcipuè ex *num.* 56. *&* 58. *vol.* 1.

Neque obstat, quod his obijci possit, 155
quod licet agnationis ius non adsit penes successorē vocatū, sed non natum, adest penes agnatū natum, & viuentē, & cū successio nō sit personæ cōnexa, conferatur illud ius succedendi de vno in aliū, ac transit sicut primogenitura, & sanguis, taliter quod & si morte agnati extinguatur, renascitur agnati natiuitate, vt Tiraq. *de primog. q.* 40. *n.* 9. Secundò, quod potentia succedendi transmittitur, vt ex Bartul. Tiraq. *n.* 91. *qui n.* 93. tenet, quod potētia succedendi consistens in primogenito, durat in successore, etiā mortuo primogenito, quod & in casu nostro dicendū videtur, quod ius ad successionē agnato cōpetit, & si non nato, virtute iuris quæsiti agnato viuente, qui conseruat illud ius fauore omnium vocatorum.

Facilis enim est responsio, attento, 156
quod illa spes primogenituræ, certa, ac invariabilis, de qua loquitur Tiraq. est illa quæ filio primogenito iure naturæ pertinet in successione Patr. vt *ex l. & ratio, de bon. damn l. scripto unde liber. & l.* 3. *de interd. & releg.* Tiraq. *d. n.* 90.

Illa vero spes secundogenito 157
competens, cæterisque vocatis, & si quoad aptitudinem succedendi certa sit, cum anteferatur in successione ab alijs habentibus ius primogenituræ, vana, ac vaga iudicatur, ci-

utilissimaque, ac ciuiles effectus habēs ac consequenter derogabilis à Principe, cum nullum principium naturale contineat, vt Alciat. refert, & defendit *respons.* 171. *n.* 3. Et si Alciat. dicat quod iniuria fit agnato, dum in præiudicium suæ vocationis alius ad successionem admittitur, sed tamen ex *n.* 4. nostram probat doctrinam, inquiens, periculosum esse dicere Principem non posse filium legitimare in præiudicium domini immediati, ex Curt. Iun. *conf.* 1. *num.* 30. & *consil.* 157. *num.* 24. cum illud ius vocato competens ad successionem, dum primogeniti vices non sustinet, ciuile sit, quod derogari à Principe potest.

Et quamuis dicere possumus *ex §.* 1. *inst. de legit agnat. succes. l.* 1. *§ post suos, & ibi gloss. verb. consanguinei, de suis, & legitim. hared.* quod successio agnatorum ciuilis est, a legeque duodecim tab. descendens, ac quod potuit à Principe tolli illud successorium edictum ministerio legis ciuilis concessum, Molin. *de Primog. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 28. cum hæc ratio procedat in successionibus ab intestato, omittendum est.

Et dicendum quod ius in spe & si pacto, ac constitutione antiqua descendat sic falibile iudicatur, vt Luca de Pen. *in l. Diuæ memoriæ* 65. *C. de decur. lib.* 10. *num.* 7. teneat, quod si prædia filio primogenito debeantur, poterit Princeps disponere in præiudicium primogeniti, & diuidere inter fratres, quia ius primogenituræ confert tantum ius in spe quod à Principe tolli posse non dubitat.

Quia quamuis per *legem in suis, de lib. & posthum.* dicere possumus, quod filius in illa spe à patre possessa ad successionem maioriæ partem habet, & quod sic continuetur illud ius successorium vocationis de agnato in agnatum, respondēdum est, quod illud ius, spes, dominiumve fictum est, sicteque cōtinuatur, nec propriè, sed impropriè conseruatur, Iasson. *l. in suis, de liber. & posthum.* Menoch. *conf.* 526. *num.* 10. & 18. ideoque quæcumque spes, aut quod cumque ius proueniens virtute huius fictionis primogenituræ incertum esse non dubitat, Luc. de Pen. *in l.* 1. *ex n.* 7. *C. de priuil. cor. qui in Sacr. Palat. lib.* 12.

Præcipuè quod licet filius secundi geniti, secundus genitus censeatur, locoque succedat patris, hoc non procedit veritate naturali attenta quoad ius succedendi in maioratu, in quo alijs ius primogenituræ quæsitum est, quamuis verū sit quoad patris sui successionem, sed fictione iuris, aut illius interpretatione, & cum hæc omnia iura per fictionem ciuilem conseruētur, quare a Principe tolli, aut derogari non possunt, vel suspendi sublata successione per aliquod tempus, vel derogato illo iure fictitio cōseruato fictione iuris positiui. 159

Hanc nostram resolutionem dum primogenituræ ius quæsitum non est natiuitate, defendit Tiraquel. *de primogenit. q.* 22. *per tot.*

Præsertim, quod licèt dicere valeant quod fictio illa admittitur quoad originem, quoad successionem vero Pater & filius vnam personam repræsentant, vt Menoch. *conf.* 124. *ex num.* 100. & 211. *num.* 68. hoc procedit casu quo certa est successio, & deriuatur de patre, in filium. Sed quando agitur de successione transuersali attenta persona possessoris, qualiter in patruo, & nepote considerari poterit, quare dicendū quod nepos iure naturæ admittendus ad successionē patrui, cuius extraneus iudicatur Molin. *lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 21. Ramon. *conf.* 100. *n.* 48 3. *l. fămata, de gradibus*, latissime innumeros cōgerens Valenç. *conf.* 97. *ex n.* 5. *vsque ad* 12. Ex quo plura passim DD. ad hoc vt spes succedendi ficta: a ciuilis censeatur, ac derogabilis amobibilisque à Principe. 160

Roland. à Vall. *conf.* 3. *ex num.* 139. *vol.* 1. defendit, Principem posse derogare ius in spe competens successoribus, quia cum quæsitum non sit verè, & realiter nulla in eo virtus, nec obligatio à iure naturali orta dicitur, Gozdin. *conf.* 9. *num.* 47. quam esse communem oppinionem defendit Beccius *d. conf.*

consil. 56. *numer.* 58.

161 Andr. Fachin. *lib.* 8. *contron. cap.* 63. disputans de potestate absoluta Principis ad ius tertio quæsitum tollẽdum sex cõclusiones adducit, ex quibus poteris de promere nostræ rationis virtutem, dum vere dominium iam quæsitum est, cum tunc, pro conseruatione illius iuris adsit naturalis ratio, & tolli nõ posse tenet, & ita defendit Andr. Gail, *lib.* 2. *obser.* 56. *&* 58. Et Fusar. *de substitut. q.* 408. ad finem adducit Pij IIII. constitutionem prohibentem vt filij legitimari non valeant in præiudicium vocatorum ad successionem fideicommissi, quam sic intelligit Fusar. *d. q.* 408. *num.* 188. *verum hanc Bullam intelligendam esse quando legitimationes sunt facta post ius quæsitum fideicommissario.* Ex Eugen. Laderch. Rim. Lup. & Farin. Sed dum agitur de tollendo iure competenti in spe tantum, dependenti ex futuro euentu, qualiter in casu successionis, Principis potestatem non negat *conclus.* 4. ex Ruinus, Albertus Brunus, Iasson. & Gabriel.

162 Flores de Mena *addit. ad Gam. decis.* 279. hanc disputat quæstionem, & *concl.* 6. tenet denegandam non esse Principi potestatem declarandi, & etiam subuertendi voluntates testantium, quod ex causa fieri posse defendunt Doctores omnes traditi ab Addit. Molin. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 31. & à D. Ioan. del Castill. *lib.* 5. *contr. cap.* 28. *per totum.*

163 Surd. *consil.* 203. dum diserit, ac resoluit Principem non posse tollere ius quæsitum in casu de quo loquitur, ex eo est, quod in illo casu ius quæsitum erat tertio à iure gentium, scilicet per testamentariam dispositionem, & simul per apprehensionem possessionis rei de qua agebatur, hoc casu, non dubito Principem facere non debere, cũ irreuocabili iure naturali cõpetat ius.

164 Vltimo dicendum videtur, quod si verum, & satis notum est in iure, quod spes vna est certa & probabilis, & deducibilis, ac transmissibilis, alia vaga, & incerta, quæ deduci in commertiũ, nec transmitti potest, & in successione maioratus spes certa penes immediatum successorem adsit, vt latè *de lege Politic. lib.* 2. *capit.* 14. *numer.* 18.

Necessario est fatendum penes cæteros vocatos ad esse illam spem incertam, de qua nec transmissio, nec commertium admittitur, Cuman. *consil.* 168. *num.* 4. Surd. *consil.* 1. *num.* 28. *&* *consil.* 571. *num.* 37. Mart. *de successiõn. legal part.* 1. *quæst.* 18. *art.* 3. *num.* 19. *&* *art.* 8. *num.* 13. Fusar. *de substitut. quæst.* 408. *ex num.* 1. Mario Curel. *de donat. tract.* 1. *discurs.* 2. *part.* 6. *numer.* 156. 158. 159. cum aliàs daremus, quod penes duos vna ipsa spes certa existeret, contra dispositionem *l. si vt certo, §. si duobus vehiculum, commod. l.* 3. *§. ex cõtrario, de acquirend. possess.* Menoch. *consil.* 226 *num.* 154. & ita in terminis tenuit ipse Menoch. *cons.* 526. *numer.* 18. quod dominium parentis in filio non consideratur quo ad hoc, vt ex eo detur ius certum in filio, verba sunt Menoch. *Nam verius est filium viuo patre non esse dominum bonorum patris, ne dentur duo eiusdem rei domini insolidum contra textum, l. si vt certo, §. si duobus vehiculum, ff. comm. & propterea filius viuo patre dicitur impropriè dominus ob spem, quam habet succedendi ex quo obtinet primum proximitatis gradum successionis abintestato,* & Bartul. *in d. l. in suis, num.* 4. inquit, quod hoc dominium filij in bonis parentis imaginarium tantum est, non verum, & intellectuale dicit Alban. ad Bart. *d. l. in suis num.* 2. 165

Ex quibus si à Patre facultas impetratur ad mutationem successionis, & filium primogenitum habeat in quem adsit primogenituræ ius, Tiraquell. *de primogenit. quæst.* 40. *numer.* 179. Menoch. *consil.* 211. *numer.* 63. & spes certa, quare denegandum Principi, vt possit mutare modum successionis in præiudicium spei illius incertæ quæsitæ secundo genito, cæterisque vocatis ad susceptionem. 166

Nam etsi obijcere valeas, quod illa spes incerta, & à iure ciuili radicata ad hoc, vt nullo iure na- 167

Cc tu-

turali valetur, necesse est quod nunquam adsit vllum ius naturale ad adquisitionem bonorum, aut maioriæ: Nam si maioria in filio primogenito constituitur equè ius naturale confert ius secundo genito, quatenus Patris communis successio constituitur, cum in bonis patris ius naturale omnibus filijs commune sit, *l. cum ratio, de bon. quæ liber. l. scripto vnde liber.* & quamuis ciuilis censeatur successio, & ius competens agnato attenta personæ possessoris, attento verò fundatore patre omnium ius adest naturale, Don Luis de Lima *Addition. ad Molin. lib. 1. capit. 8. numer. 28. versicul. Et cum,* Ramon *consil. 100. numer. 483.* cum in omnes descendentes conseruetur illa naturalis virtus paternalis successionis ad hoc, vt tolli non possit à Principe, *l. 1. §. si filius, & §. sequent. de suis, & legitim. hæredib. l. liberorum, de verb. significat.* & sensit Tiraquell. *de primogen. quæst. 40. ex numer.* 19. Molin. *de primogen. lib. 2. capit. 1. numer. 7. & 8. & 14.* & ibi *Addition.* Quo vt satisfaciamus dicendum est:

168 Primò quod ius primogenituræ, ex qua primogenito filio competit successio sic indiuidua est, quod ad secundum genitum extendi non potest; ideòque cum ius naturale successionis penes primogenitum existat, verè, & realiter, Bald. *l. vt intestato, C. de suis, & legitim. hæredib.* Tiraquell. *de primogenit. quæst. 40. numer.* 179. Menoch. *consil. 211. numer. 83.* Secundò genito, cæterisque vocatis ius ciuile competere ad successionem dicendum, cum natura non permittat, vt duo primogeniti sint, *ex l. Arethusa, de stat. homin.* Afflict. *capit. 1. numer. 17. de success. feud.* Et sic attenta hac prælatione filius secundo genitus extraneus dicitur ad hoc, vt in ea dari non possit existente primogenito infallibilis, ac certa succedendi spes, Tapia *decis. Neapol. 1. numer.* 26. & 27. Mar. Giurb. *de success. feud. §. 2. gloss. 10. num. 18.*

Secundò, quod supradicta doctrina procederet in maioria constituta ex tertio, & quinto bonorum, cum tunc communi iure constituta sit, & æqua successio omnibus filijs naturali iure competat, quod per voluntariam patris electionem non tollitur, sed dum omnium bonorum maioria constituitur facultate Regia interueniente, cum nullum ius naturale ad sit quæsitum penes successores, sed iure ciuili Regiæ authoritatis interuentu quæratur, posse Principes mutare successionem non dubitat Couarruu. quod etiam dicendum videtur, dum maioria ab extraneo constituitur in fauorem alicuius, vel dū ad agnatos de familia, sed non descendentes á fundatoribus successio deuoluta est, cum eadem ratio inueniatur, nec vllum adsit ius naturale conferens successionem, quod conseruetur per natiuitatem filiorum, ac subrogationem filij, & nepotis, vt in *d. l. 1. de suis, & legitim. hæred.* 169

Nam quamuis dicant, quod filio ius legitimè tollitur per constitutionem maioriæ, & ei successoribusque suis non debet tolli ius successionis, per quod succurritur defraudatione legitimè: facilis est responsio, quod etsi legitima iure naturali sit debita, quota á iure ciuili constituta est, vt diximus *de leg. Politic. lib. 2. capit. 14. numer. 57.* ideò potuit Princeps facultatem concedere, & diminuere quotam legitimè concessa maiori parte filio in quem maioria constituta fuit, ad quam nullum adest naturale ius fauore filij secundo geniti, nec cæterorum vocatorum, cum iam à Patre fundatore receperint legitimam, ad quam consequendam naturalis vis aderat, secundum *d. l. cum ratio, de bon. quæ liber.* Ergo iustè potuit hoc casu Princeps disponere, mutareque maioratus successiones, cùm tantum in nostro casu ciuile ius adsit quo derogandum est, nec vlla naturalis ratio inueniatur dispositiones Principis impediens.

Sua-

170 Suadeor etiam ad hanc opinionem tenendam ex alio principio per Doctores deducto ad intelligentiam, *l. 42. Taur. & l. 3. tit. 7. lib. 5*. Nam ibi tenent absolutè, & etiam ipse Molin. *lib. 2. cap. 7*. quod Princeps virtute Regiæ facultatis potest tollere filio ius competens ad successionem patris, concessa dispositione in fauorem filij vnius, cæteris à successione exclusis, vt latè D. Ioan. del Castill. *tom. 5. contr. cap. 67. num. 67. 68. & 69*. Vndè enim hæc potestas si naturale ius adest filio, vt succedat Patri, & habet dominium in bonis parentis? quia vt D. Ioan. del Castill. *d. num. 69* tenet, illud dominium filij in parentum bonis adsignatum considerari non valet, quia euenire potest, vt mortuo filio patri nō succedat. Si enim hæc doctrina defenditur a Molin. & Castill. quid dicendū in casu nostro, videat lector.

171 In hac enim controuersia opinionum conferentium, aut denegantium Principibus potestatem mutandi successiones maioratuum, fideicommissorum, &c. illa mihi fortior visa est, vt denegantium opinionē sequerer, quod testantium voluntates omnimodo seruandæ sunt, bonoque publico conueniat, vt testamentorum ius, tanquam à iure gentium, latè Menoch. pluribus adductis, *cons. 20. num. 2. Couarrun. lib. 3. variar. cap. 6. num. 7*. & passim DD. liberum sit, vltimaque elogia seruentur secundum dominorum voluntatem, quæ in suis rebus suprema lex esse debet, *l. verbis legis, de verbor. signif. cat. Authentic. de nupt. §. disponat*. Ex quo principio Angel. Matheac. *de via, & ration. iur. lib. 1. cap. 34. ex num. 26*: Hanc abstulit à Principe potestatem, & illa fuit, quæ motum præbuit, Couarruu. *dict. lib. 3. cap. 6*. vt de potestate Principis dubitaret, circa derogationes mutationis voluntatum testantium D. Ioan. del Castill. *lib. 3. controu. cap. 28. num. 10*.

Huius difficultatis responsum præbet D. Præses, Couarruu. *d. cap. 6. num. 9. vers. Quarto*, his verbis. *Quo fit vt maxima hæc in controuersia sit differentia constituenda: an fideicommissum institutum fuerit peculiari Principis priuilegio iure prohibente, an ex beneficio ipsius legis, etiam humana: nam priori casu Princeps mutare poterit conditiones, & leges ipsius fideicommissi: posteriori vero non, quia in prima specie ius acquisitum alteri, ex priuilegio Principis potest ab eodem Principe tolli, saltim vbi omne ius quæsitum in specie alteri non fuerit*.

Ratio enim huius difficultatis ea est, quod dum maioria facultate Regia interueniente constituitur: non tantum adest dispositionis voluntas, quæ inderogabilis censetur, & in qua illa publica vtilitas conseruationis voluntatis testantium inuenitur. Sed pars præcipua dispositionis est Regia authoritas, quæ cum semper viuit in Rege, & sicuti poterat voluntas à disponente mutari, vsque ad mortem, pariter à Principe, dum ius absolutè, verè, ac realiter quæsitum non sit parti, quo in casu non posse disponere Principes, notauit Angel. Math. *d. lib. 1. cap. 34. num. 2. 5. 26. & 27*. non spe, sed verò dominio: non ficto, sed naturali. 172

Comprobatur hæc mea resolutio ex recepta Molin. doctrina, *lib. 2. de maior. cap. 7. per totū*, D. Ioan. del Castill. *tom. 5. controu. cap. 67. ex num. 58*. Nam ex *l. 42. Taur. l. 3. tit. 7. lib. 5* necessariū est ad validitatem maioriæ factæ à Patre de omnibus bonis, vt facultas Regia, vel ante, vel in ipso actu, aut fundatione interueniat: Quod ex eo est, quia voluntas disponentis non sufficit, sed necesse est, vt simul ad validitatem, actus concurrant voluntates Principis, & fundatoris, Molin. *d. num. 37*. Ideòque cum maioria non pendeat, ex vltima testatoris voluntate, in cuius cōseruatione versatur causa publica, sed Principis, quæ derogari, aut limitari potest: sequitur rectè ab ipso, etiam sine iniuria disponentis posse mutari vocationes, cum semper Principis voluntas, in facultate concessa, præcipua, ac dignior censeatur, quæ trahere debet ad se disponentis volūtatem, tanquam mi-

minus dignam, vt seruetur quod à Principe disponitur, dum à sua authoritate, aut voluntate actus, aut dispositio pendet.

173 Sed nunc videndum est, an citatio illorum quorũ interest, aut interesse potest, quod facultas non expediatur necessaria sit: quàm quaestionem latè disputant DD. quos hic vide remissiuè, & de quibus saniorem, ac veriorem opinionẽ elige. Quod necessaria sit citatio, defendit Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 3. ex num. 21.* & ibi latè Addit. Burg. de Paz *proœm. leg. Taur. n. 324.* Castill. *lib. 3. cap. 28. num. 13.* Fusar. *de substitut. quaest. 408. num. 133.* qui innumeros DD. refert, Lara *Comp. vitæ hominis cap. 8. num. 6.*

Contrariam sententiam tenuerunt adducti ab Addit. Molin. *d. cap. 3. num. 22. & 23.* Ex eo quod facultatis expeditio actus facultatibus est, atque extraiudicialis, valens expediri etiam sine citatione Bart. & Addit. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, de liber. & posthum.* Abb. & Felin. *in cap. cum olim, de re iudicat.* Anton. Gabr *comm. opin. tit. de citation. concl. 1. numer. 424.* Angel. Matheac. *de fideicomm. lib. 3. cap. 22. num. 12.* Menoch. *cons. 20. num. 38. & cons. 1140. num. 31.* Franc. Ciriac. *tom. 2. controu. 208. num. 41.* Rouit. *ad pragm. Neapol. pragm. 8. de possess. non turb. num. 18. & 19.* Fusar. *d. quaest. 408. num. 134.* Nec necessaria iudicatur citatio casu quo Princeps aliquem ad successionẽ admittit virtute supremæ potestatis, eaque vtens, ac clausulis adhibitis demonstrantibus supremam potestatem, Socin. *cons. 4. num. 26. volum. 3.* Decio *cons. 191. num. 8. & cons. 269. numer. 8.* Curt. Iun. *cons. 1. num. 26.* Cephal. *consil. 3. & 12.* Beccio *cons. 56.* Surd. *cons. 1. num. 94. & 95.* Petr. *de potest. Princ. cap. 32. num. 12.* Ponte *cons. 42. num. 70. & 71. volum. 1. & cons. 152. num. 5. & cons. 154. num. 8. volum. 2.* Marescot. *lib. 3. cap. 20. num. 98.* Mantic. *de coniect. lib. 1. tit. 11. num. 10.* Peregrin. *de fideicomm. art. 23. num. 68. & artic. 52. n. 128.* Mart. *de success. legal. part. 1. quaest. 18. art. 8. num. 19.* Tapia, *decis. 20. num. 27.* D. Ioan. del Castill. *lib. 3. cap. 28. num. 13.*

Hæc omnia procedere dicendum est dum Princeps inter successores, ac vocatos de familia fundatoris disposuit; sed si dispositio Principis fertur ad hoc, vt exterus de familia succedat, seu alienigena bona conferantur, cum tunc non tantùm mutatio voluntatis sequatur, sed subversio; seruandam esse credo Molinæ resolutionem, ac cæterorum fatentium Principem non posse mutare testantium voluntates; cum nulla præsumptio adesse possit conferens extraneo bona, quæ perpetuo in familia esse voluit: & sic seruãdum credo, quod defendunt innumeri DD. adducti à Fusar. *de substitut. quaest. 408.* Molin. *de primog. lib. 3. cap. 3. per totum,* & ibi Addit. D. Ioan. del Castill. *tom. 5. controu. cap. 106.* quod Princeps non potest legitimare filium in præiudiciũ vocatorum ad successionem fideicommissi: omissis rationibus ab his adductis. 174

Primò ex eo, quod similes legitimationes à Principe Catholico expediri non debent, nec tales filij admittendi ad successionem, ne detur peccandi materia (se moto, quod nec tantum legitimatio esset nulla, sed lex, aut statutũ admittens spurios ad successionem, Bald. *l. 1. de testam. l. 1. C. de iur. aur. annul.* Ioan. Bapt. S. Seuerin. *l. omnes populi, de iust. & iur.* Federic. de Sen. *consil. 223. & 227.*) vt eleganter consuluit Petr. Bymius, *cons. 8. per totum.* Qui Catholicam hanc rationem exponit, his verbis: *num. 17. & 18. Ratio quæ moti fuerunt Legislatores ad id statuendum, in successione, vt aiunt actiua, & non passiua fuit, vt à Christianis præsertim hominibus peccandi cum meretricibus effrænatam libidinem, & appetentiam, adeò pernitiosam & periculosam cohiberent: & ideò statuentes cum summopere abhorrent filios ex dãnato, & illicito congressu progenitos, multa in eorum odium voluerunt decernere, quo magis homines ab huiusmodi turpi, inhonesto, ac indecoro concubitu se abstinerent,* 175

rent, & absterreretur, repetit *conf. 100. ex num.18.*

176 Secundo ex eo, quod sicut pater vir tute facultatis in persona filij spurij nó potest maioratum constituere, cum incapax absoluté sit paternæ successionis, siue testamentariæ, siue fideicommissariæ, Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 11. num. 25.* Peregrin. *de fideicomm. artic. 11. num. 67. & de iur. fisc. lib. 3. tit. 18. num. 97.* Angel. Matheat. *de fideicomm. lib. 2. cap. 20. n. 21.* Castill. *tom. 5. cap. 67. & cap. 110. num. 26.* Molin. *de iustit. & iur. disp. 610. num. 4.* Ita non poterit mutare Princeps dispositiones in præiudicium vocatorum legitimorũ, vt admittatur filius illegitimus, ac spurius ad successionem.

Et quia filius spurius de familia non iudicatur, *l. si spurius, vnde cognati,* Bartul. *l. pronuntiatio, §. familia, num. 1. de verbor. sign.* Castill. *tom. 5. cap. 82. n. fin.* Giurb. *ad statut. Messan. cap. 10. gloss. 9. num. 9.* Paleot. *de noth. & spur. cap. 39. num. 24.* Roxas *de succession. cap. 15.* Doctiss. Dom. ac Sapient. D. Ferdin. Pizarr. *viror. illustr. en el discurs. legal. fol. 3. lit. K.* Lupo *de illegitim. comment. 1. §. 5. num. 164.* Matienç. *l. 6. tital. 8. lib. 5. gloss. 4. num. 1.* Domin. D. Ioan. de Solorçan. *de Gubern. Indiar. lib. 2. cap. 17. num. 6.* congerit innumeros summa notitia, D. Petr. Noguer. *tom. 1. allegat. 9. num. 21.*

Ex quo Petr. Gregor. *de Republic. lib. 7. cap. 8. num. 3* periculosas esse nothorum, & spuriorum successiones notat. Qui ad nostrũ casum non cótemnenda verba refert, *num. 12.* ex quibus hanc à Principe tenendam resolutionem credo, vt in præiudicium legitimorum spurios legitimare non posſit, nec debeat, siue ius quæsitum sit successori, siue non, quia ius quod sufficiens non iudicatur ad hoc vt in fauorem vnius de familia disponere possit Princeps, sufficiens est ad exclusionem illegitimi, cum & si certæ personæ nõ sit quæsitum verum ius; familiæ quæsitum est ex iure naturæ, cum semper familiæ conseruatio, ob quam bono publico consultum est per constitutioné maioratus in vnoquoque de familia existat, quod sufficiens erit ad hoc, vt exterus extantibus legitimis admitti non possit. Audi Petr. Gregor. *Sed consideremus vltra, nothorum admissionem repugnare successioni Regnorum, quæ deferuntur existentibus ex stirpe Regia proximiori: Nemo autem dixerit spurios ex concubinis genitos esse ex stirpe Regia, aut ex genere Regio; & nisi sint ex legitimis vxoribus nati, vt dicebat Dares Phrygius in exordio libri de Bello Troiano: Neque assertio paterna facere potest, quod nõ est, & facit quidem, vt assertus spurius dicatur alienius; sed non facit, vt assertio spurij sit filiatio legitima, vnde, & asserti dicuntur, non legitimi, sed legitimati. Neque Princeps potest mutare, quæ sunt iuris gẽtium, aut iuris diuini, & proinde facere non potest, vt coniunctio illegitima cõtra rationabilem hominum coniunctionẽ, quám nos matrimonium, inquit Vlpianus, appellamus, legitima dicatur; nam hoc non pendet à lege humana positiua, quam mutare potest Princeps, sed ex Dei, & naturæ præceptis. Dixit enim Deus, Non mœchaberis: non erit scortor de filijs Israel, non meretrix. Neque inter Christianos cõcubinatus, aut naturales liberi distinguntur à vetita venere, omnis quidem coniunctio extra matrimonij fœdus, damnata à Deo in Euangelio est, & continetur sub illa prohibitione non mœchaberis: neque in potestate Principum esse ea non dicuntur, quibus boni mores, & quod æquum, & iustum est repugnant.*

L. 4. Cap. 25. d. tit. 14. lib. 3.

Y En la misma conformidad, y con las mismas penas procederan contra los que huuieren plantado, ò plantaren viñas sin nuestra licencia, y facultad, desde cinco de Março del año passado de mil y seiscientos y treinta y tres, por auer crecido en quãto a esto el excesso demasiadamẽte en perjuizio de la labor y cria del ganado: Y man damos a los del nuestro Cõsejo tengã particular atẽcion en cõceder las dichas licẽcias, y facultades.

SVMMARIVM.

1 *Terra vinearum feraces laudantur ex Coripo.*

2 *De vinearum cultura, plantatione, & necessitate scripsit D. Ioan. de Solorzan.*

3 *Princeps an possit prohibere plantatione vinearum ob pascuarum conseruationem, num. 4. referuntur DD. tenentes, quod sit.*

5 *Vinearum cura, quare commendata Principi ex D. Ambros. & num. 6. ex Platon.*

7 Nueuos diezmos, *an dicantur debiti ex prædio nouiter ad culturam redacto, si antea ex eo non soluebatur decima.*

8 *L. 6. tit. 15. lib. 1. refertur, & DD. in ea Scribentes, remissiue, & 21.*

9 *Decima debetur iure diuino, quoad congruum, quota verò à iure positiuo.*

10 *Consuetudo attenditur in causa decimarum.*

11 *Decima præscribi potest, taliter vt ex aliquibus fructibus nõ debeatur.*

12 *Iudex laicus in causa decimali competens est, dum de facto tantũ quæritur.*

13 *Decima non debetur ex prædio ad culturam redacto, si ante culturam non debeatur, quia decimandi ius reale est, & 36. Contrarium tenetur, & ex quibus, num. 18, 19. & 20.*

14 *Cap. quid per nouale 21. de verb. sign. refertur.*

15 *Priuilegium non decimandi, à noualibus extenditur ad prædia nouiter culta, & 17.*

L Audat, & meritò Coripus, *lib. 3. n. 5.* Prouincias vinearum feraces. 1

——— *Dulcia Bachi.*

Muneraque serepta ferax, quæ Gaza crearat

Ascalon, & lætis dederat, quæ Græca Colonis.

Quæ ve antiqua Tyros, quæ fertilis Apbrica mittit,

Quæ Meroe, quæ Memphis habet, quæ candida Cypros,

Quæque ferunt veteres maturo robore vites;

Quas manibus proprijs Itachus plantauit Vlysses.

Cum magnopere habita semper fuerit terra vinorum abundans. Plura cógerere possem, circa vini qualitates, ac naturam, quæ omito, vide ex Virgil. Hesiod. Hom. Plin. & alijs Demster. ad Rosin. *lib. 2. Paralip. ad cap.* 11. Natal Comes *in Mytholog.*

De

2 De vinearum cultura, plantatione, vtilitate, necessitate, ac prohibitione, tàm a tempore Romanorum, quàm nostrorum regum, aliarumque prouinciarum plura commemorat doctiss. D. Ioan. de Solorçan. *de Gubern. Ind. lib. 2. cap. 7. ex num. 47.* vbi vide. Et ex quo deducere poteris, quàm plures causæ ex quibus vinearum plantatio potuit prohiberi.

3 Ad nos verò tantum spectat scire, an valeat induci causa conseruationis pascuorum. Hanc quæstionem defendit Marc. Ant. Surgens *Neapol. illustr. lib. 1. cap. 24. num. 16.* qui tenet, posse Reges, ac etiam debere constituere, vt pascua ad culturam reducantur intra certum tempus, & è contra:

4 Domin. Præf. Couarruu. illam tenet resolutionem, *cap. 37. variar. num. 4.* quod Princeps poterit ratione conseruationis pascuorum prohibere nouellare, quem sequitur D. Ioan. de Solorçan. *de Gubern. Ind. lib. 1. cap. 7. numer. 59.*

An poterit vassallus Syluam extirpare, & vineam plantare, absque domini consensu ex Paris. de Pateo, tenet quod non Randel. *de Pasc. 4. part. de pasc. singul. cap. 1 fol. 230.* Capiblanc. *de Varonib. pragm. 11.*

Rationes huius prohibitiones latè adducit Solorçan. *d. cap. 7. ex num. 61. cū seqq.* Addè Guillelm. Hamner *in Genes. fol. 70.* Similem dispositionē Gallicanam, refert Renat. Chopin. *de priuileg. rustic. lib. 2. cap. 7. num. 4. ad fin.*

Apud Nauarros etiā prohibita est vinearum plantatio, absque iudiciali permissu, *l. 26. §. vnic. tit. 14. lib. 1. Recop. Nauarr.*

5 Sed vndè hæc cura Principi, tàm commendato, ex eo quod boni Principis est prius attendere pro ea, quæ vtilia sunt, quàm quæ voluntaria. Pascuorum conseruatio, ac agrorum semper summa fuit: ideò postposita vinearum cultura pro illorum conseruatione prospiciendum. Audi D. Ambros. *lib. de Noe, & Arca, cap. 29. Quid est, quod iustus primum vineam plantat, & non aut triticum, aut hordeum? Vnde autem vinea post diluuium corruptionē que terræ? Sed de hoc supra diximus, quia veris tempore, etiam corruptarum radices vitium pullulare potuerunt, vnde & illud maiori solicitudini soluendum arbitror, quia iustus prius quæ voluptaria, quā quæ necessaria sunt requirit. Necessarij enim fructus sunt tritici, & hordei, sine quibus non possumus viuere: vinum autem voluptarium, & causa delectationis datum.*

6 Ex quo olim voluptaria, ac damnata vini potatio fuit, vt ex Locrensibus, ac Masiliensibus ex lege Zeleuci, notat Atheneus, & sic suadet suo Principi Plato de legib. *Neque ciuitati alicui opus erit multis vitibus. Quum enim illa, quæ ad agricolationem, & quotidianum vsum pertinent ordinata sunt, multò magis quæ ad vinum pertinent conuenit esse ordinatissima, & paucissima.* Quia fæda, ac barbara iudicatur compotandi inordinata consuetudo, proueniens ex inordinata vinearum abundantia, reiecta ab omni benè ordinata Respublica Suidas. *Tres solum cyathos misceo prudentibus. Quem primum bibunt sanitatis causa est. Secundus verò, amoris, & voluptatis. Tertius, somni causa, quem vbi biberint prudentes appellati domi se conferunt. Quartus verò, Cyathus non est censendus noster esse, sed ignominia.* Quæ cōsuetudo deducta fuit ex Anacharsi Philosopho, vt Laert. *Hic dixit vitem tres ferre vbas. Primam voluptatis: Secūdam, ebrietatis: Tertiam, tristitia.*

Hanc consuetudinem, seu temperantiam seruatam a Carolo Magno, refert Abb. Vspergens. & ab August. *Suet. in eum.* Contrarium barbariem, inquit, Hamner *in Genesim*, ex moribus Germanorum, Scytharum, & Persarum, *fol. 71.*

Sed cum nostri Reges Catholici, hæc cognita habeant, magnamque vtilitatem prouenietem ex cultura, agrorumque seminatione, rectè constituerunt in nostra lege, vt absque regia facultate vinearum nouellatio, seu plantatio fieri non posit.

His

7 His autem sic dictis, remissaque hac quæstione ad Doctores Scribentes circa prohibitionem vineatum. Scire descendit, an si per Regium placitum liberum est, ac concessum alicui, vt pascua ad culturam reducantur, ex quibus decima non soluebatur ante culturam, an post debeantur, vel sic prędia semper immunia sint, vt nueuos diezmos, hi censeantur ad hoc, vt locus sit dispositioni l.6.tit.5.lib.1.

8 De materia d.l.6. videndi sunt Azeued. in ea, Couarruu. lib.1. variar. cap. 17. Ioan. Gutierr. lib.1. practic. quæst. 17. & 18. Auend. cap.1. prat. part.1. numer. 32. Bobadill. lib.2. Politic. cap. 18. num. 148. Valenç. conf. 146. ex numer. 52 D. Ioan. de Solorçan. de Gubernat. Indiar. lib.3. cap. 21. num. 6. & 7. D Fráncisc. Salg. de Supplicat. ad Sãtiss. part. 2. cap. 17. num. 32. Grassal. de effect. Cleric. effect. 1. num. 291. Carleb. de iudic. disp. 2. quæst. 2. num. 311. Barbos. l. Titia, numer. 48. solut. matrim.

9 Et antequam ad disputationem deueniamus, notandum est, quod cum decimæ quoad congruam à iure diuino debeantur, quota verò à iure positiuo sit, Couarruu. lib. 1. cap. 17. num. 2. 3. & 4. Gutierr. Canonic quæst. lib. 2. cap. 21. num. 7. 8. & 9. Læsius de iustit. & iur. lib. 2. cap. 39. dub. 1. num. 4. 5. & 6. Barbos. cap. Parrochianos 14. numer. 4. de decim. & tract. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 26. in initio, num. 6. & 7. & §. 3. numer. 64. & de potestat. Episcop. part. 1. tit. 1. cap. 6. numer. 26. Castill. de tertijs, cap. 10. numer. 7. 9. & 10. Valençuel. consil. 114. numer. 5. & sequentibus, & consil. 146. num. 5. Squilant. de priuileg. Cleric. cap. 3. num. 5. Villalob. in Summ. tractat. 33. difficult. 1. num. 7. & 6. Machad. Perfect. Cõfess. lib. 2. part. 4. tract. 10. Docum. 1. post hæc scripta, Ioan. Francisc. Ansald. de iurisdict. part. 2. tit. 4. cap. 1. ex num. 1.

10 In id autem, quod à iure positiuo est, ad hoc vt decima, vel non soluatur, vel minus soluatur locum esse consuetudini tenuerunt, cap. cum hominec 18. de decim. & ibi Anton. de Butr. & Barbos. num. 3. Couarruu. d. cap. 17. numer. 2. Rebuf. de decim. quæst. 13. num. 46. & 54. Monet. eod. tractat. cap. 5. num. 87. Gutierr. practic. lib. 1. quæst. 19. num. 3. & Canonic. lib. 1. cap. 21. num. 32. Cenod. collectan. ad Decretal. collectan. 66. num. 4. Suar. de religion. tom. 1. tract. 2. lib. 1. cap. 12. Castill. de tertijs, cap. 13. num. 28. Mantic. decis. 341. numer. 2. Franch. decis. 124. num. 3. Valenç. cons. 114 num. 12. Villalob. d. difficult. 1. numer. 6. Machad. d. part. 4. tract. 11. Document. 2. & 3. Ioan. Francisc. Ansald. d. tit. 4. cap. 4.

Huius consuetudinis virtute, Paul. de Castr. consil. 17. lib. 2. tenuit posse præscribi, vt de certis fructibus, ac ex pascuis præcipuè decima non soluatur, quæ sequuntur Couarruu. d. cap. 17. num. 8. Gutierr. Canonic. lib. 2. cap. 21. num. 4. Rebuff. de decim. quæst. 13. num. 46. Monet. eod. tractat. cap. 5. num. 92. Azor Instit. Moral. part. 1. lib. 7. cap. 37. quæst. 2. Augustin. Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 26. & §. 3. num. 65. Otero de Pasc. cap. 55. num. 2. & 9. Valenç. consil. 146. num. 10. Doctissim. D. Ioan. de Solorçan. de Gubernat. Indiar. lib. 3. capit. 21. Vazq. opusc. de benefic. cap. 1. §. vnic. dub. 7. 11

Ex hinc descendit nostræ quæstionis resolutio, si enim ex pascuis decima non debetur, quia legitimè decimandi ius præscriptum extat, ex tali prædio, taliter, quod si decima peteretur possit conuentus tueri auxilio, d. l. 6. tit. 5. lib. 1. cum competens iudex sit laicus in causa decimali, dum de facto tantum agitur exequiturque dispositio d. l. 6. vt Doctores adducti, numer. 8. probantque Grat. disceptat. capit. 238. numer. 10. Gutierrez practicar. lib. 3. quæst. 29. numer. 2. Scacc. de re iudicat. gloss. 7. quæst. 3. limitation. 5. numer. 42. Augustin. Barbos. capit. tua 25. de decim. num. 2. & tractat. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 26. §. 4. num. 1. Andr. Gail. lib. 1. obseruat. 38. num. 8. Grauat. ad Vestr. in prax. lib. 5. cap. 1. numer. 6. Bobadill. lib. 2. Politic. cap. 18. numer. 145. Thes. decis. 82. Ceuall. cognit. 12

nit.

nit. ad toll. vim. part. 2. quaest. 4. numer. 4. Carrasc. *ad l. Recopilat. capit. 6. §. 2. numer.* 10. Castill. *de Tertijs Cap.* 12. *numer.* 42. Leon *decis. Valent.* 208. Diana *resolut. moral. part.* 1. *tract.* 2. *resolut.* 89. Ioan. Francisc. Anfald. *d. tit.* 4. *cap.* 5.

13 Idem videtur dicendum postquam pascua ad culturam redacta sunt, cum eadem qualitas non decimandi cum prædio transeat: nec cultura mutati poterit illud ius reale non decimandi competens ipso prædio· sicuti decima debetur postquam pascua culta sunt, si antea soluebatur, *capit. commissum, de decim.* Ruin. *consil.* 163. *ex numer.* 15. *lib.* 5. vbi videndus Augustin. Barbos. & ab eo adducti Valençuel. *consil.* 33. *numer.* 51. D. Ioan. del Castill. *tom.* 7. *capit.* 15. *ex numer.* 3. Salgad. *de Reg. protect. part.* 3. *cap.* 10. *numer.* 143. & 144.

14 Ex textu vero *in capit. quid per nouale* 21. *de verbor. significat. cap. fin. de priuileg.* & ibi Abb. & *consil.* 71. videbatur dicendum, è pascuis ad culturam redactis non deberi decimam in nostro casu. Nam ibi cauetur, quod tunc noualia censenda sunt prædia dum non extat memoria, quod culta fuerint.

15 Secundò, quod si decima non fit percepta, nec soluta ex illo prædio tempore quo incultum erat, pro nouale iudicatur, ad hoc, vt habens priuilegium non decimandi de noualibus tueri possit contra petentem, Ruin. *d. consil.* 163. *num.* 14. & 15. Couarruu. *practicar. capit.* 37. *numer.* 5. Marescot. *variar. lib.* 1. *capit.* 11. *numer.* 31. Salgad. *d. cap.* 10. *num.* 144. & cæteri adducti a D. Ioan. del Castill. *d. cap.* 15. *ex num.* 5. *cum seqq.*

16 Idem ergo videtur dicendum in nostro casu, cum si præscriptione quæsitum sit, vt ex pascuis non soluantur decimæ, quod si pascua ad culturam reducantur indecimabilia remanebunt, secundum Abb. *in d. cap. quid per nouale.*

17 Sed obijcies id procedere ex eo, quod priuilegio cóceffum erat *in d. c.* & *c. fin. de priuileg.* vt de noualibus decima non solueretur, & cum pascua culta nouiter noualia censeantur, *cap.* 1. *de verb. sign.* Comprehensa dicendum est, illa prædia in priuilegio non decimandi: quod secus procedit in nostro casu, cum pascua ad culturam redacta naturam mutent pascuorum, & ideò tanquam prædia culta censeri debent, adhoc, vt de eis decima debeatur, ni possessor valletur priuilegio, aut consuetudine non decimandi, nô ex pascuis, sed ex prædijs cultis, ac illorum fructibus.

Et ita in hoc casu tenuit Roderic. 18 Suar. *allegat.* 28 *num.* 7. scilicèt, quod ex prædijs ad culturam redactis ipso iure decima debetur, *ex cap. quoniam, de decim.* late disputat quæstionem circa hanc solutionem decimarum Iacob. Menoch. *consil.* 36. *per totum.*

Bartolom. Brixiens. *quæst. Dominic.* 19 *quæst.* 25. resoluit, disputans pro vtraque parte, quod etsi ex pascuis decima non debeatur, quia præscriptum est ius decimandi, si postea ad culturam reducantur, debetur decima, quia præscriptio non habet, vndè verificari possit, cû decima ante culturam non erat, nec cõsequenter contra eam præscriptio introduci poterat: ex ipsis principijs, ita defendit Pater Vazq. *opuscul. de benefic. cap.* 1. *§. vnic. dub.* 5. *num.* 26.

Sed contrà videtur esse, quæ ex *cap. commissum, cap. cum tua, de decimis,* probant Doctores, scilicèt, quod sicut habens ius percipiendi decimas ex certis fructibus, percipit & è noualia, vt latè agens de hac quæstione, Valenç. *consil.* 33. *per totum,* qui *num.* 259. *ex cap. cum in tua, de decim.* Balb. Azeued. & Ioan. Gutierr. probat, quod præscribens ius percipiendi decimas ex certis fructibus ad diuersas species extenditur, D. Ioan. del Castill. latè *tom.* 7. *cap.* 15. *ex num.* 3. *vsque ad* 30.

Idem etiam dicendum est, quod habens ius non decimandi è pascuis, nec compellendus est, vt è cultura decimas soluat, cum decimandi ius reale sit, vt la-

late Valenç.*conſ.*33.*art.*2. Nec prædij qualitas eſt mutanda; ex quo mutatur cultura, ſed inuariabilis erit natura, ſicuti mutata cultura non mutatur ius decimandi, imò qui ante culturam ius ad decimas habebat, etiam poſt, vt late Doctor. adducti à Valēç. *d.conſ.*33. Caſtill. *d. cap.*15.

20 Tamen cum diuerſum ſit percipere decimas ex nouis fructibus, quādo priuilegium adeſt, ac quod priuilegium ad noualia ex comprehenſione extendatur, ſecundum *d.cap.commiſſum*, *cap. cū in tua*: quam præſcribere ius non decimandi ex fructibus, ſeu ex iure nō exiſtenti in rerum natura, tenendam eſſe credo opinion. Brixienſ. & Vazq.

21 Ex quo dicendum *l.*6.*tit.*5.*lib.*1. locutam fuiſſe caſu quo ius percipiendi decimas ex agro ſatiuo, aut vineto legitime præſcriptum eſt, ſi tunc petantur decimæ locum eſſe legali diſpoſitioni non dubitarem. Sed ſi ex paſcuis decima non ſoluitur virtute præſcriptionis, poſteaque ad culturam reducatur: vnde deducendum ius, vt decima peti non poſsit virtute præſcriptionis, cum ad noualia præſcriptio non poſsit extendi, neque ad ius quod in rerum natura non erat, vt defendit Vazq. & Brixenſ.

Hic enim finem huic operi imponamus, dum Deo auſpice ad cæteros libros cōmētaria Ædimus. Interim, vero liceat mihi dicere cū Lipſio, *ad Iſidor.lib.*1.*epiſtolis.quæſt.*

Concepi, perfecique, dij! eſt gratia
Lætitiam peperit, parietque, his mihi labos
Deinde autem ſcripſi, ſcripta diuulgata ſunt
Amicum ſuaſu, non me apte audacia.
Tamen, vt nunc res eſt, haud me ſane pænitet.
At vos fauete, & date creſcendi copiam
Ingenijs quæ ſe publico applicent bono.

FINIS.

IN-

INDEX RERVM
QVÆ IN HOC OPERE
CONTINENTVR.

A.

B.

C.

Ci-

D.

E.

F.

L.

N.

O.

Q

Spor-

T.

V.

FINIS.